

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Katedra filmových studií

Obecná teorie a dějiny umění a kultury – Filmová věda

Tereza Czesany Dvořáková

Idea filmové komory

**Českomoravské filmové ústředí
a kontinuita centralizačních tendencí
ve filmovém oboru 30. a 40. let**

The idea of a Film Chamber

**The Bohemian-Moravian Film Union
and continuity of centralizing tendencies
in the film industry in the 1930s and 1940**

Disertační práce

Vedoucí práce Doc. PhDr. Ivan Klimeš

2011

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem disertační práci vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literaturu.

V Praze dne 30. března 2011

OBSAH:

Úvod.....	6
I. Na cestě k založení filmové komory.	
České filmové spolky a svazy v předvečer okupace	10
I.1. Spolkové a svazové hnutí konce první republiky.....	11
Fenomén sdružování	11
Filmové svazy a spolky	13
Svazy filmového průmyslu v druhé polovině 30. let	14
Instituce všeoborového zaměření	19
Další zájmové organizace a úřady	24
Směřování	25
Vstříc centralizaci	26
Shrnutí	29
I.2. Svazy a spolky v době druhé republiky.....	33
Omezování svobody sdružování, kulturní organizace a mas. média	33
Postavení kinematografie a jejích svazů	36
Za filmovou komoru	37
Svazy kin	40
Ostatní svazy a úřady filmového oboru	41
Shrnutí	42
I.3. Filmové spolky na počátku okupace.....	45
Proměna protektorátní politiky a ekonomiky	45
Protektorátní správa a film v prvním roce okupace	48
Okupační filmová politika	52
Obnova úsilí o filmovou komoru	59
Boj o sjednocení: Ústředí filmového oboru	62
Zásah okupační moci: plnomocníci filmového oboru a Aussenstelle	64
„Slepá“ odbočka: Filmové ústředí v Čechách a na Moravě	71
Budovatelské intermezzo: Výbor plnomocníků filmového oboru	81
Vně filmařské obce: pokusy Kulturní rady Národního souručenství	89
Oklikou k cíli: transformace Filmového studia	91
Změny v dalších svazech a orgánech	93
Shrnutí	95
I.4. Éra Filmového ústředí pro Čechy a Moravu.....	100
Samostatný spolek	100
Funkcionáři ústředí	103
Organizační struktura	106
Zaměstnanci Filmového ústředí	112
Financování	116
Filmové žně a další projekty	117
Filmové studio a Sbor filmových lektorů	120
Reorganizace pokračuje	123
Zásahy okupační moci a boj za ochranu českého filmu	128
Před koncem	133

	Vývoj dalších filmových svazů, spolků a orgánů	134
	Hospodářská skupina filmové výroby	136
	Shrnutí	
II.	Čas změn.	
	Rozsáhlá restrukturalizace protektorátní kinematografie	147
II.1.	Vznik a právní povaha Českomoravského filmového ústředí....	148
	Formální založení	148
	Faktický vznik	149
	Právní povaha	151
II.2.	Struktura a kompetence.....	162
	Wilhelm Söhnel a Spojovací ústředna	162
	Organizace Ústředí	167
	Emil Sirotek a další funkcionáři	172
	Struktura a zaměstnanci v letech 1941–1942	184
	Změny se struktuře a personálním obsazení v letech 1943–1945	201
	Kompetence, administrativní řád a interní předpisy	207
	Nová budova a pobočky	214
	Finance	218
	Ústředí a vývoj dalších protektorátních institucí	228
	Ústředí a říšskoněmecké filmové struktury	233
II.3.	Ve službách okupační kulturní politiky.....	240
	Nařízení, sdělení, oznámení a oběžníky	240
	Normy, evidence a kontroly	248
	Zásahy	251
	Likvidace, majetkové a organizační účasti	258
II.4.	Na podporu české kulturní autonomie.....	266
	Podpora vývoje a výroby filmů	266
	Podpora dalších složek národní kinematografie	280
	Filmové žně a filmové večery	285
	Filmový archiv a knihovna	289
	Ediční činnost	294
	Filmové vzdělávání a Filmový studijní a výzkumný ústav	297
	Další projekty	303
	Shrnutí	304
II. 5.	Českomoravské filmové ústředí a zestátnění kinematografie...307	
	Podíl na přípravách zestátnění	307
	Po osvobození	310
	Závěrem.....	318
	Seznam zkratk.....	321
	Seznam použitých českých a originálních názvů německých institucí.....	324
	Prameny a literatura.....	326

Přílohy	340
Příloha č. 1: Vládní nařízení z roku 1938 o organizaci film. hospodářství	341
Příloha č. 2: Návrh osnovy vládního nařízení o Filmové komoře	344
Příloha č. 3: Vládní nařízení z roku 1939 o Filmové komoře	350
Příloha č. 4: Vládní nařízení o zřízení Filmové komory	356
Příloha č. 5: Stanovy spolku Filmové ústředí pro Čechy a Moravu	361
Příloha č. 6: Změna stanov Filmového ústředí pro Čechy Moravu (1941)	365
Příloha č. 7: Nařízení říšského protektora v Čechách a na Moravě o zřízení Českomoravského filmového ústředí	370
Příloha č. 8: Nařízení doplňující nařízení říšského protektora v Čechách a na Moravě o zřízení ČMFÚ	372
Příloha č. 9: Prováděcí nařízení k nařízení říšského protektora v Čechách a na Moravě o zřízení ČMFÚ	373
Příloha č. 10: Stanovy Českomoravského filmového ústředí	375
Příloha č. 11: Jednací řád Českomoravského filmového ústředí	379
Příloha č. 12: Přehled nejdůležitějších nařízení, sdělení a vyhlášek ČMFÚ	384
 Abstrakt.....	393
Summary.....	394

Úvod

Existují témata, která jsou pro filmový obor konkrétní historické epochy, tak jako pro každý jiný obor lidského uvažování a lidské činnosti, ta příznačná, charakteristická, aktuální. Odhalováním takových témat koketujeme s jakýmsi výzkumem profesních dějin mentalit. Ideje, jež ve své době filmovým profesionálům či lidem o filmu systematicky uvažujících rezonovaly, mají svou silnou výpovědní hodnotu. Mimo jiné odhalují motivace, vlivné fenomény a vzory své doby, ale také naznačují mnohem jemnější společensko-historické kontexty. Tak jako není náhoda, že v 10. letech 20. století většinu kinematograficky vyspělejších zemí neminuly vášnivé diskuse o vlivu kinematografu na školní mládež a o výchovném potenciálu tohoto stále ještě mladého média, není náhoda ani to, že ve 30. letech se v celé Evropě dostala do popředí otázka soustředění kinematografických struktur do organizovaných celků, které by zajistily stabilitu, sociální jistoty nebo systematickou výrobu umělecky ambicióznějších filmů a zamezily nešvarům spojeným s neregulovanými obchodními praktikami. Do popředí se dostávaly otázky státních regulací nebo podpory průmyslu z prostředků veřejných rozpočtů.

Tato disertační práce se zabývá postupným definováním ideje filmové komory v českém prostředí ve 30. letech a následnou snahou o uvedení těchto plánů v život, a posléze vztahem českého filmového oboru k Českomoravskému filmovému ústředí, tedy k instituci, která co do rozsahu pravomocí i finančního a organizačního zázemí plány na filmovou komoru ideálně naplnila. Vznikla však až zásahem německé okupační moci počátkem 40. let. Diskuse i reálná příprava na vznik filmové komory k sobě spontánně vázaly další, dobově velmi aktuální témata: volání po vzniku filmového školství, filmového archivu, sny o zapojení českého filmového oboru do mezinárodních struktur, vybudování zázemí pro systematickou odbornou podporu české filmové tvorby.

Cílem první části našeho výzkumu bude hledání odpovědí na některé otázky s vývojem ideje filmové komory souvisejících. Jaké důvody vedly filmový obor ve 30. letech k tak intenzivnímu boji za vznik filmové komory? Jaké mělo být ideální právní ukotvení, struktura a kompetence filmové komory? Kdo byli lidé, kteří o reorganizaci filmových svazů a spolků usilovali? Proč se plán nepodařilo realizovat?

Druhá část práce se zaměří již velmi konkrétně na okolnosti vzniku, existence a zániku veřejnoprávní korporace Českomoravské filmové ústředí. Zajímá nás bude politický a právní kontext ustavení této instituce a okolnosti, které ovlivnily její podobu. Poměrně detailně se zaměříme na popis vnitřní struktury a výkonu moci. Tyto, možná zdánlivě příliš podrobné informace, snad mohou poskytnout obecnější představu o každodenním chodu protektorátní organizace, jejíž postoj se dobově příznačně pohyboval mezi prorežimním nástrojem výkonu okupační moci a centrem rezistence s cílem ochránit českou národní kinematografii a poskytnout jí v mezích možností co největší prostor pro rozvoj.

Geneze vývoje historického výzkumu, na kterém je tato práce založena, je poměrně spletitá. Začala před sedmi lety účastí na generální inventuře fondů filmových institucí uložených v pražském Národním filmovém archivu. Pokračovala několikaletou vlastní archivní katalogizací fondu Českomoravského filmového ústředí a teoretičtějším mediálně-historickým exkurzem do německých škol a archivů, který se však vzhledem k nutnosti nejprve utřídit velké množství historicky nereflektovaných

informací ukázal být předčasným. Poměrně podstatný vývoj tématu práce přineslo samotné psaní, protože shromážděné archivní materiály odhalily nejen nový historický fakt či upřesnění nejen k samotnému tématu Českomoravského filmového ústředí, jež mělo být původně zcela dominantní částí práce, ale také k událostem vzniku Ústředí předcházejícím. Některé naše znalosti vývoje filmového svazového hnutí přelomu 30. a 40. let bylo nakonec potřeba revidovat hlouběji, než bylo původně zamýšleno.

Metodologicky je práce ukotvena v proudu nové historie a nové filmové historie, konkrétně v institucionálních, produkčních a průmyslových dějinách filmu. V některých místech navazuje na konkrétní historické výzkumy především z oblastí hospodářských dějin a dějin ekonomických teorií, jednotlivě jsou přítomny také inspirace sociologickými výzkumy teorie spolků a novým institucionalismem. Práce se zabývá také otázkou vlivu rozvoje rezortní administrativy na samotný filmový průmysl. Studie se nakonec po zralé úvaze záměrně vyhýbá politologickým konceptům a některým teoriím, které se na první pohled zdály být snadno aplikovatelné (teorie sítí, *modus of decision-making theory*), při konkrétních pokusech o aplikaci však selhávaly, respektive odváděly pozornost mimo téma v jeho dobovém zakotvení. Základ metody tvoří v podstatě mikrohistorický popis dějin konkrétní instituce, která vznikla v konkrétní politické, ekonomické, dobové a personální konstelaci. Širší aplikační rámec pak vychází z úvahy o kontinuitě či diskontinuitě vývoje filmového svazového hnutí 30. a 40. let. Otázky, které nás v této souvislosti napadají, mohou směřovat například k platnosti většinou tak snadno přejímaných periodicit dějin filmu ve 20. století. Jaký mohl být ale skutečný význam historicky přelomových let 1938, 1939 nebo 1945 pro konkrétní příklad profesního oboru? Jaká byla pravděpodobnost pokračování (proměny) dobově aktuálních témat? Jak doba ovlivnila konkrétní kariérní cesty?

Práce se záměrně nezabývá slovenskou kinematografií, jejíž situace byla ve 30. i ve 40. letech natolik odlišná, že by téma příliš decentralizovala. Pomíjí také řadu dobově aktuálních témat, která však nesouvisela bezprostředně s kompetencemi Českomoravského filmového ústředí (a případně byla reflektována v pracích jiných autorů): školní kinematografii, amatérský film, fenomén vzniku národních filmových festivalů, vlastní filmovou produkci, rozvoj konkrétních filmových žánrů, osudy filmových tvůrců apod. Mimo ústřední zájem stojí také některá témata, která jsou natolik specifická, že by vyžadovala exkurz, který by ovšem téma rozšířil více, než si přejeme: daňový systém, problematika mezinárodního filmového obchodu nebo rozvoj filmové technologie v době druhé světové války.

Výzkum je založen na poměrně široké rešerši především primárních archivních materiálů. V první řadě se jedná o samotný fond Českomoravského filmového ústředí, jenž obsahuje také mnoho konkrétních údajů k filmovým svazům a spolkům 30. let a informace o poválečné likvidaci Ústředí. Doplnkově byly podrobeny výzkumu také vybrané samostatné fondy těchto spolků a svazů a výrobních společností, uložené v Národním filmovém archivu a také separáty archivních materiálů a dobových tiskovin uložených v knihovně Národního filmového archivu. Další informace k jednotlivým prvorepublikovým spolkům bylo možné najít ve Spolkovém katastru Archivu hlavního města Prahy a v Moravském zemském archivu. Podklady pro zkoumání kulturní politiky Československého státu a českých i německých úřadů v době Protektorátu Čechy a Morava poskytly fondy ministerstev a okupačních orgánů uložené v Národním archivu. Kupříkladu fondy Úřadu říšského protektora a

Německého státního ministerstva obsahují však ke zkoumanému tématu bohužel jen velmi fragmentární informace. Cenné informace k jednotlivým osobnostem poskytl v některých případech Archiv bezpečnostních složek Ministerstva vnitra, fondy bývalého Berlin Documentation Centre a kartotéky členů stranických organizací NSDAP, uložené v Bundesarchivu v Berlíně, a částečně i Národní archiv, Národní technické muzeum a Státní oblastní archiv Praha. V berlínském Bundesarchivu bylo možné najít řadu archivních materiálů týkajících se organizací říšského i mezinárodního filmového průmyslu i kulturní politiky na území protektorátu (fondy Reichsministerium für Volksaufklärung und Propaganda, Reichskulturkammer, Reichsschrifttumkammer, Reichsfilmkammer, Universum-Film, Reichsbeauftragter für die deutsche Filmwirtschaft, Reichspropagandaleiter der NSDAP).

Historie Českomoravského filmového ústředí nebyla zatím téměř reflektována. V sekundární literatuře práce vychází především z dobových filmových periodik (Filmový kurýr, Věstník Českomoravského filmového ústředí aj.) a neperiodické filmové literatury (publikace jednotlivých spolků a Českomoravského filmového ústředí, statistické ročenky Jiřího Havelky, německé statistické a další přehledové prameny aj.). Důležitým dobovým zdrojem jsou také právní studie (Jiří Matějka, Karel Knap, Jiří Hora, Wilhelm Söhnle) a věstníky nařízení okupačních úřadů. Podstatným pramenem pro naši práci jsou samozřejmě aktuální filmověhistorické studie, zabývající se českou kinematografií a kulturní politikou 30. a 40. let (Ivan Klimeš, Petr Bednařík, Jiří Doležal, Tim Fauth, Karel Margry, Petr Szczepanik, Tereza Dvořáková, Jiří Horníček, Pavel Zeman, Petr Chowaniec, Libor Nemeškal, Šimon Eisman, Lucie Česálková, Wolfgang Becker, Jürgen Spiker aj., výběrově starší práce Luboše Bartoška, Zdeňka Štáblý a Václava Wassermana). V konkrétních případech vycházíme z textů zabývajících se dalšími kulturními oblastmi (Václav Poláček, Václav Černý, Zdeněk Lukeš aj.). Podstatnou část použité literatury tvoří též texty z oborů historie a hospodářských dějin a dějin spolků (Václav Průcha, Pavel Maršálek, Jan Tesař, Detlef Brandes, Jaroslava Milotová, Miroslav Kárný, Marek Laštovka, Marie Durmanová, výběrově Zdeněk Jírový aj.), dějin ekonomických teorií (Antonie Doležalová) a teorie spolků (Walter Müller-Jentsch, Michael Mayer).

Nečekaně cenným historickým zdrojem se ukázaly být pamětnické rozhovory uložené ve sbírkách Národního filmového archivu (Wilhelm Söhnle) nebo vydané tiskem (série rozhovorů o zestátnění československé kinematografie ve Filmu a době 1965) a také audiozáznamy rozhlasových pořadů ze sbírek Českého rozhlasu a filmy ze sbírek Národního filmového archivu.

I přes veškeré informace obsažené ve všech využitých pramenech samozřejmě rekonstruujeme pouhé segmenty historické reality. Ani mikrohistorický výzkum nemá a ani nemůže mít ambici popsat děje, které se uskutečnily před desítkami let, komplexně.

Tato práce by nevznikla bez pomoci mnoha lidí, kterým tímto děkuji. V první řadě jmenuji vedoucího této práce doc. PhDr. Ivana Klimeše, dále ředitele Národního filmového archivu Vladimíra Opělu, vedoucího oddělení písemných archiválií Národního filmového archivu Mgr. Tomáše Lachmana a archivářky této instituce Marcelu Kalašovou, Marii Klokánovou a PhDr. Irenu Prokopovou. Za osobní podporu, cenné rady, zprostředkování důležitých kontaktů a poskytnutí zázemí pro rešeršní práci dále děkuji vedoucímu hamburského sdružení pro filmový výzkum CineGraph Hans-Michaelu Bockovi a jeho spolupracovníkům Erice Wottrich, Johannesu Roschlauovi a

dalším. Za cenné odborné rady a připomínky děkuji dále Mgr. Janu Dobešovi, Ph.D., z katedry pomocných věd historických a archivního studia FF UK, doc. PhDr. Ing. Antonii Doležalové, Ph.D., z katedry institucionální ekonomie VŠE, PhDr. Petru Kourovi, Ph.D., z Ústavu českých dějin FF UK, filmovým historičkám Mgr. Brianě Čechové, Evě Pavlíkové a Mgr. Martě Menzlové z Národního filmového archivu, vedoucí knihovny Národního filmového archivu Mgr. Pavle Janáskové, doc. Mgr. Petrovi Szczepanikovi, Ph.D., z Ústavu filmu a audiovizuální kultury FF MU, doc. PhDr. Vladimíru Justovi, CSc., z Katedry divadelní vědy FF UK, PhDr. Pavlu Zemanovi, Ph.D., z Archivu Kanceláře prezidenta republiky, PhDr. Evě Struskové, Ines Koeltzsch, Ph.D. a Prof. Alfu Lüdkemu z Universität Erfurt.

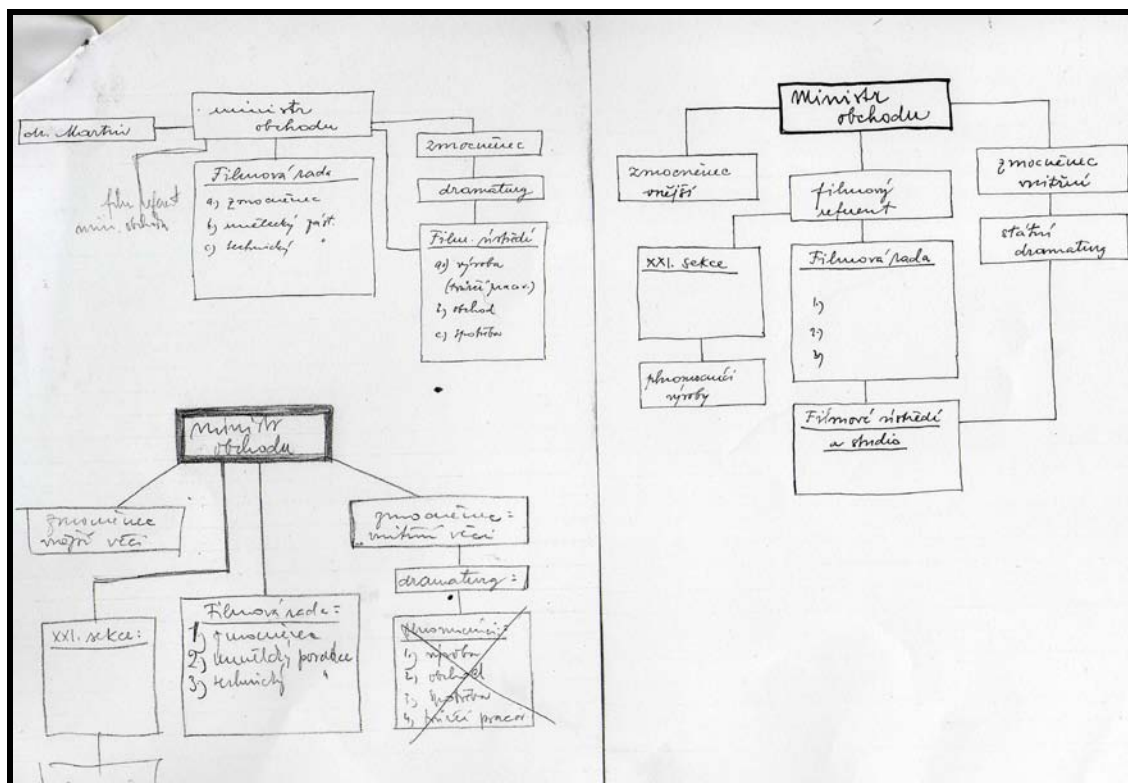
V neposlední řadě děkuji své rodině, bez jejíž podpory by tato práce nebyla dokončena, především svým rodičům Marii Spurné a Miloši Dvořákovi, svému muži Davidu Czesanymu a své dceři Františce. Konkrétní nezištnou pomocí této práci přispěli také moji přátelé Vlastimil Bret, Lucie Kolářová, Jiřina Svatušková, Jiří J. K. Nebeský, Iva Nebeská a další.

Dále bych na tomto místě ráda poděkovala Německé akademické výměnné agentuře DAAD, včetně pracovníků její pražské kanceláře, za udělení sedmiměsíčního stipendia pro začínající vědecké pracovníky na výzkumně-studijní pobyt v SRN. Za mnohdy nadstandardní spolupráci děkuji také pracovníkům knihovny Národního filmového archivu (především paní Jaroslavě Fikejzové), Bundesarchivu Berlin, knihovny Stiftung Deutsche Kinemathek Berlin, Archivu bezpečnostních složek Ministerstva vnitra ČR, Státního oblastního archivu Praha a Národního archivu Praha.

Tereza Czesany Dvořáková

V Praze dne 27. března 2011

I. Na cestě k založení filmové komory. České filmové spolky a svazy v předvečer okupace



Neidentifikovaný návrh organizace vedení českého filmu (nedat.)¹

¹ Tento návrh vznikl pravděpodobně mezi lednem a dubnem 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 61.

I.1. Spolkové a svazové hnutí konce první republiky

Fenomén sdružování

Sdružování je nepřehlédnutelnou součástí novodobého vývoje (nejen) evropské občanské společnosti, a to v mnoha oblastech lidské činnosti. **Definování pojmů, které sdružování zahrnují**, jako „spolek“, „svaz“ či „odborníky“ nám mohou pomoci vymezit (ale zkomplikovat) hranice našeho výzkumu. Zmíněné pojmy jsou určeny různými způsoby – právně, dějinně, obsahově atd. Jejich přesné vymezení není možné, protože například v oblasti práva jsou termíny jako „spolek“, „svaz“ nebo „společenstvo/í“ často definovány zcela rozdílnými způsoby. Pro náš výzkum může být užitečná syntetizující studie *Der Verein – ein blinder Fleck der Organisationssoziologie* německého sociologa Walthera Müller-Jentsche, který s přihlédnutím k předchozím sociologickým pracím rozdělil jednotlivé formy sdružování podle působnosti (lokální/ regionální, nadregionální) a podle charakteru cíle (tzv. expresivní a účelový²). Spolky jsou podle tohoto dělení fenoménem lokálním či regionálním a charakter jejich cíle může být různý. Svazy jsou podle Müller-Jentsche objektem nadregionálního sdružování účelového charakteru (např. zájmový svaz či subjekt profesionálního sdružování).³ I tato klasifikace se nám může zdát příliš zjednodušující. Ve zkoumané oblasti filmového spolkového a svazového hnutí nalezneme subjekty, které jednoznačně splňují naši představu o spolku (například sdružení filmových herců a pracovníků), a přitom měly nadregionální působnost. Na druhou stranu tato působnost byla omezena, a sice nikoliv místně, ale sociálně – profesně. Müller-Jentsch svou kategorizací upozorňuje nejen na nutnost rozlišování mezi jednotlivými pojmy, ale také na jemné kontury hranic a řadu přechodových fází mezi nimi. Není jistě náhoda, že evropské (a jistě i další) jazyky mají řadu slov pro pojmenování jednotlivých forem sdružování (spolek, svaz, sdružení, asociace, klub, svépomoc, nezisková nestátní organizace, družstvo, společenstvo, komora, jednota, korporace, zájmová samospráva, profesní samospráva atd.), což jasnou klasifikaci (a překlad) ještě více komplikuje.

Podívejme se nyní na dva pro náš výzkum nejdůležitější projevy občanského sdružování – spolky a profesní svazy – v kontextu českých zemích. Spektrum **spolků** bylo a je velmi široké a pokrývá jak malé dobrovolnické spolky zabývající se volnočasovými aktivitami, tak velké politicky konotované vzdělávací či sportovní organizace. Přelomem pro vývoj sdružování na našem území se stal především zákon z doby pobachovské éry rakouské monarchie č. 134/1867 ř.z. o práve spolčovacím⁴, který převzala také legislativa Československé republiky. Zákon stanovil podstatný princip, že spolkům garantoval rozvoj spolkové činnosti bez nečekaných zásahů ze strany státu.⁵ Jednalo se o na svou dobu velmi liberální právní normu⁶, jež umožnila do

² Müller-Jentsch používá v německém originále pojmy *expressiv* a *instrumentall*.

³ Walther Müller-Jentsch, *Der Verein – ein blinder Fleck der Organisationssoziologie*. *Berliner Journal für Soziologie* 18, 2008, č. 3, s. 476–502.

⁴ Zákonu předcházela také velmi liberální císařský patent č. 253/1852 ř.z.

⁵ Od roku 1867 bylo možno spolek zrušit v případě trestné činnosti nebo v případě zásahů spolku do kompetencí úřadů. Dále bylo možno zakázat vznik spolku, a to v případě, že by jeho zřízení bylo protizákonné nebo nebezpečné státu. §§ 6 a 20 zákona č. 134/1867 ř.z., daný dne 15. listopadu 1867, o práve spolčovacím.

té doby nebývalý rozvoj spolkového života ve střední Evropě, který již nadále nebyl primárně řízen osvícenou šlechtou, ale měšťany. V roce 1871 bylo v Království českém registrováno 3.367 spolků, v roce 1888 jich bylo již 10.547. Do masových spolků, jako byl Sokol, v následujících desetiletích vstupovali nejen řemeslníci či živnostníci, ale také studenti a inteligence.⁷ Spolky se staly aktivní součástí sociální proměny české společnosti na přelomu 19. a 20. století. Jak uvidíme dále, v oblasti kinematografie byly prvním krokem k vytváření stavovských struktur a zároveň do své hierarchie včleňují již existující spolky, které se v kinematografii uplatňovaly částí svých aktivit (sít sokolských a orelských kin apod.). Není jistě náhodou, že středoevropská sociologie zkoumá vztah člověka a spolkového hnutí systematicky přibližně od 10. let 20. století,⁸ tedy období, kdy vliv spolkového života na každodenní život městské společnosti a i na jeho dějiny kulminoval. Současní teoretici spolků jako Michael Meyer přímo definují spolek jako symptom pozdní moderny. Jedná se tedy zároveň o období, kdy se začíná rozvíjet také spolkový život v oblasti kinematografie.

Rozvoj profesní samosprávy, tedy **profesních svazů**, měl kořen v raně kapitalistických sdruženích cechů. V novodobém vývoji na našem území byl další rozvoj předurčen císařským patentem č. 227/1859 ř.z. (živnostenským řádem), který stanovil pravidla pro fungování tzv. profesních společenstev. Jejich úkolem bylo zvelebování stavu včetně zakládání podpůrných fondů a organizace odborného vzdělávání.⁹ V polovině 19. století došlo na základě zákona č. 122/1850 ř.z.¹⁰ k vytvoření sítě regionálních obchodních a živnostenských komor. Tento systém byl s nuancemi převzat také Československou republikou a rámcově existoval až do roku 1948. Obchodní a živnostenské komory disponovaly rozsáhlým politickým vlivem, připomínkovaly hospodářskou legislativu, vydávaly normotvorná osvědčení, svolávaly rozhodčí soudy pro obchodní spory, podporovaly zakládání profesních škol. Měly mandáty pro volby do zemského sněmu.¹¹ Vedle obchodních a živnostenských komor existovaly již od 19. století také profesní komory, sdružující tzv. svobodná povolání. Typickými byly komory advokátní, notářská či později lékařská. Sdružování v nich bylo na rozdíl od obchodních a živnostenských komor povinné.¹² Podstatné pro další směřování našeho výzkumu je, že profesní svazy zmíněného typu disponovaly jistou formou vrchnostenské moci, spolumohly například o udělení koncesí nebo

⁶ Srov. např. s kapitolou Divadlo a zákon in: František Herman, *Ústřední matice divadelního ochotnictva československého 1886–1926*. Praha: ÚMDOČ 1926, s. 33–37; Zdeněk Jírový, *Osvětou k svobodě. Jedna z cest české kultury k současnosti*. Praha: NIPOS 2005, s. 56–57.

⁷ Spolek Sokol od počátku působil nejen v tělovýchově, ale také v kultuře a osvětě a posléze se stal také celonárodně důležitým organizátorem společenského života zejména středních vrstev. Z. Jírový, *Osvětou k svobodě...*, s. 57.

⁸ Znamé je vystoupení Maxe Webera na německých sociologických konferencích v letech 1910 a 1912. Max Weber, *Gesammelte Aufsätze zur Soziologie und Sozialpolitik*. Tübingen: J.C.B. Mohr (Paul Siebeck) 1924; Srov.: Michael Mayer, *Der Verein in der Spätmoderne*. [Dissertation, Fachbereich Geschichte und Soziologie, Universität Konstanz, Konstanz 2005], s. 2; Walther Müller-Jentsch, *Der Verein – ein blinder Fleck der Organisationssoziologie*. *Berliner Journal für Soziologie* 18, 2008, č. 3, s. 477–478.

⁹ § 114 hlavy VII. zákona č. 227/1859 ř.z.

¹⁰ Zákon č. 122/1850 ř.z. byl posléze nahrazen zákonem č. 85/1868 ř.z. o organizaci obchodních a živnostenských komor a později zákonem č. 103/1901 ř.z.

¹¹ Zdeněk Koudelka, *Zájmová samospráva*. In: doc. JUDr. Karel Schelle (ed.), *Právní a ekonomické problémy současnosti II*. Brno: KEY Publishing s.r.o. 2007, s. 37–38.

¹² Tamtéž, s. 27–30.

přijetí dalších členů, což v případě povinného sdružování znamenalo rozhodnutí o přijetí do profese, konaly disciplinární řízení.

S tématem našeho bádání úzce souvisí také rodící se **odborové hnutí**. Odborové hnutí se v období před rokem 1945 vázalo především na aktivity dělnické vrstvy, která byla v kinematografickém průmyslu zastoupena jen málo, resp. decentralizovaně. Kinematografie potřebovala řadu dělnických profesních skupin (stavební dělníci, výrobci dekorací, zaměstnanci laboratoří apod.), žádnou však v takové míře, aby došlo k samostatnému odborovému sdružování v kinematografickém průmyslu. Fenoménem odborového hnutí se tedy v této práci budeme zabývat jen zcela okrajově.

Filmové svazy a spolky

Vývoj spolků a svazů v oblasti filmu započal logicky až ve chvíli rozvinutí nového média a relativní stabilizace jeho infrastruktury, tedy v prvních letech 20. století, to znamená v období, kdy spolková a svazová činnost obecně dosahovala jednoho ze svých historických vrcholů. Mladé kinematografické odvětví rychle dobíhalo vývoj ostatních odvětví lidské činnosti také v oblasti spolkových a svazových struktur. Zjednodušeně řečeno, vývoj probíhal od jednodušších zájmových struktur, přes systematické pokrývání všech odvětví filmového dění sítí specializovaných sdružení s jasně danou kompetencí ve své zájmové oblasti, až po vznik centrálních zastřešujících svazových organizací, jejichž úkolem byla většinou koordinace činnosti a komunikace s výše postavenými subjekty, například orgány státní správy a samosprávy.

Počátky institucionální samosprávy v oblasti kinematografie můžeme dohledat již v prvních letech 20. století. V roce 1907 vznikla česká sekce Říšského svazu majitelů kinematografů v Rakousku, z níž se v roce 1912 na národnostním principu oddělil Spolek majitelů kinematografů v Království českém.¹³ V roce 1913 vznikl Klub českých kinooprateurů v království Českém. Vlna spontánního zakládání dalších spolků je spojena s léty těsně po vzniku samostatného Československého státu: Sdružení čs. filmového herectva bylo založeno v roce 1919, spolek Čs. film taktéž, ten od roku 1920 existoval pod názvem Sdružení čs. výrobců a půjčovatelů filmových. Také Svaz čs. výroben a půjčoven filmových v Praze zahájil svou činnost v roce 1919 a Svaz majitelů kinematografů v RČS o rok později.¹⁴

Spolková struktura se postupem let rozvinula a stabilizovala. Více či méně cílené budování hierarchizovaných modelů samosprávy pro každý z hlavních podoborů českého filmového průmyslu – výrobu filmů, obchod s filmy a kinematografy – vrcholilo v polovině 30. let.¹⁵ Jasně centralistické tendence špiček českého filmu k vytvoření jednotné legislativní a lobbistické platformy české kinematografie také bezprostředně reagovaly na vnější – šířeji kulturní, mezinárodní, ale především politické – okolnosti a kulminovaly v období konce první a existence druhé republiky.

Proces rozvoje oboru jako celku byl, tak jako v jiných odvětvích, až do druhé poloviny 30. let ztížen především právními překážkami, jejichž kořeny sahaly ještě do období rakousko-uherské monarchie. Přes značné úsilí vedoucích osobností filmového oboru a postupně také progresivněji uvažujících státních úředníků se v průběhu 20. ani

¹³ Za cenné informace děkuji doc. Ivanu Klimešovi.

¹⁴ Marek Laštovka a kol., *Pražské spolky. Soupis pražských spolků na základě úředních evidencí z let 1895–1990*. Scriptorium, Praha 1998, s. 73, 146, 552.

¹⁵ Jednotlivé svazy jsou zmíněny v této kapitole níže.

30. let nepodařilo odstranit legislativně danou roztříštěnost státní správy filmu do pravomocí různých ministerstev. Ministerstvo vnitra mělo na starosti kinematografické licence, kinematografická představení a cenzuru filmů, Ministerstvo průmyslu, obchodu a živností dohlíželo na filmovou výrobu a obchod s filmy. Kompetence pro Slovensko byly zčásti v rukou slovenských úřadů atd.¹⁶ Filmovým funkcionářům se kromě toho přes několik pokusů nepodařilo prosadit schválení moderních zákonů pro oblast filmu, např. novel zákona o kinematografických licencích, zákona o provozu kinematografických podniků a rámcového zákona o českém filmu, který by kromě kompetenčních záležitostí vyřešil také problematiku systematické podpory národní kinematografie ze strany státu.¹⁷ Část těchto nedostatků se postupně podařilo odbourat pomocí většinou nesystémových opatření, která však nemohla vnést do situace českého filmu dostatek dlouhodobých právních jistot.

Rozvoj spolkového i svazového hnutí v českých zemích v období první Československé republiky přirozeně kulminoval. Nezávislost zájmových samospráv na státních strukturách alespoň byla v některých oblastech pozdně moderní společnosti určitě vnímána jako přechodný vývojový článek. Budoucnost vidělo mnoho lidí ve vzniku takzvaných korporací veřejného práva, které se měly stát zastřešujícími či zcela řídicími orgány jednotlivých oblastí spolkového i oborového života.¹⁸ Volání po angažmá státu bylo velmi silné v oblastech, které přirozeně souvisely s volným časem (kultura, vzdělávání apod.) a zároveň s ohledem na svůj charakter (umělecká kvalita, osvěta, omezená možnost rozšíření z důvodu vázanosti na český jazyk apod.) nemohly dosáhnout organizační ani ekonomické stability bez státní pomoci. Následující politický vývoj se skutečně ubíral směrem k množícím se zásahům státu do dříve autonomních občanských struktur, jejich rozvoj však v mnoha případech násilně potlačil a mapu českých spolkových organizací výrazně proměnil.¹⁹

Jak se pokusíme dokázat v následujících kapitolách, proces budování korporativních struktur v českém filmu zcela spontánně a zákonitě ústil k vytvoření zastřešující, centrální, samosprávné instituce, která by stála nad všemi oborovými svazy a do budoucna by navenek zastupovala a prosazovala zájmy českého filmu a směrem dovnitř koordinovala jejich definici a naplňování.²⁰

Svazy filmového průmyslu v druhé polovině 30. let

Na první pohled můžeme usoudit, že síť filmových spolků a svazů působila dosti neuspořádaným dojmem. Pole působnosti jednotlivých sdružení se často vzájemně prolínala. Přesto už i v této vývojové fázi můžeme nalézt silné ústřední subjekty jednotlivých odvětví českého (a slovenského) filmovnictví. Jak vyplývá z následujícího

¹⁶ Gernot Heiss – Ivan Klimeš, Kulturní průmysl a politika. Československé a rakouské filmové hospodářství v politické krizi třicátých let. In: Gernot Heiss – Ivan Klimeš (eds), *Obrazy času. Český a rakouský film 30. let*. Národní filmový archiv – Rakouský ústav pro východní a jihovýchodní Evropu – PVS Verleger, Praha – Brno 2003, s. 303–306; Srov.: Dr. Karel Knap, *Přehled práva filmového*. Knihovna filmového kurýru, Praha 1945, s. 14–15.

¹⁷ G. Heiss – I. Klimeš, Kulturní průmysl a politika..., s. 303–320.

¹⁸ K. Knap, *Přehled práva...*, s. 11nn.

¹⁹ K dějinám spolků na území Prahy i českých zemí více in: Tomáš Rataj – Jana Ratajová, Úvodní studie. In: M. Laštovka a kol., *Pražské spolky...*, s. VII–LXXII. Graf počtů existujících a zaniklých spolků. Tamtéž, s. XLV, XLVII.

²⁰ Srov.: K. Knap, *Přehled práva...*, s. 12–13.

stručného přehledu, můžeme také pozorovat určitou – i když určitě zdaleka ne dokonalou – formu rozdělení kompetencí.

V oblasti filmové výroby a distribuce nacházíme trojici nejvýznamnějších oborových svazů: Svaz filmového průmyslu a obchodu čs., Sdružení filmového dovozu a obchodu v RČS a Svaz filmové výroby v RČS. **Svaz filmového průmyslu a obchodu čs.** existoval již od 20. let a byl v polovině 30. let již obecně vnímán jako ústřední orgán československého filmového průmyslu.²¹ Svědčí o tom např. skutečnost, že žádosti o dovoz filmů v rámci staršího, tzv. kontingentního i nově zaváděného, tzv. registračního systému na počátku a v polovině 30. let byly dovozci předkládány právě prostřednictvím tohoto svazu, který měl za povinnost vést rejstřík filmů.²² Význam Svazu dokládá fakt, že již od roku 1935 mohl svůj vliv uplatnit také v nově ustaveném Filmovém poradním sboru (viz dále). Mezi zdokumentované aktivity instituce patří několik pokusů o obnovení tzv. filmové burzy. Jednalo se o předvádění nových filmů majitelům či provozovatelům kin. Tyto akce skončily údajně opakovaně neúspěchem kvůli nedostatečnému zájmu kinařů.²³ Významným krokem v oblasti filmového obchodu se stalo založení **Kartelu filmového dovozu** (známého též jako Dovozní kartel). V září roku 1935 podepsalo několik desítek registrovaných filmových dovozců na popud Ministerstva průmyslu, obchodu a živností oficiální kartelovou dohodu o nákupu zahraničních filmů, která výrazně napomohla budoucím mezinárodním jednáním. Dovozní kartel byl iniciátorem jednání s největšími národními kinematografiemi na našem trhu – s německou a americkou stranou – a ta vedla k podpisu známých bilaterálních dohod.²⁴ Důvěrníkem kartelu byl jmenován tajemník Svazu filmového průmyslu a obchodu čs. Josef Ort, což naznačuje propojení tohoto svazu a kartelu. Svaz filmového průmyslu a obchodu čs. vedle Josefa Orta v tomto období navenek zastupovali producenti Karel Feix (National) a Jan Reiter (Reiterfilm). Mezi další významné činovníky svazu patřili v budoucnosti například J. V. Musil (PDC) nebo Ludvík Kantůrek (Moldavia).

Na podzim roku 1936 byla role Svazu filmového průmyslu a obchodu čs. citelně oslabena. Ze spolku vystoupilo všech pět filiálek největších amerických studií Fox, M.G.M, Universal, Paramount a United Artists a obnovilo činnost druhého z výše jmenovaných průmyslových svazů – **Sdružení filmového dovozu a obchodu čs.** Toto

²¹ Další podstatné informace o historii svazu in: Jarmila Hurtová, Svaz filmového průmyslu a obchodu (/1913/ 1921–1941 /1948/). *Illuminace* 22, 2010, č. 2 (78), s. 112–114.

²² Vyhláška ministra průmyslu, obchodu a živností č. 129.606/31 ze dne 11. listopadu 1931 o přeladění dovozu osvětlených hraných zvukových filmů do povolovacího řízení. Vyhláška ministra průmyslu, obchodu a živností č. 131.126/34 z 14. listopadu 1934 o dovozu osvětlených filmů kinematografických. Též in: Jiří Havelka, *Čs. filmové hospodářství 1929–1934*. Knihovna Filmového kurýru, Praha 1935, s. 5–9. Srov.: G. Heiss – I. Klimeš, *Kulturní průmysl a politika...*, s. 310–315.

²³ Zdeněk Štábla, *Data a fakta z dějin čs. kinematografie 1896–1945*, sv. 3. ČSFÚ, Praha 1990, s. 752–753.

²⁴ Americko-československá dohoda byla podepsána československým ministrem zahraničí a americkým velvyslancem. Německo-česká filmová dohoda byla ratifikována Říšskou filmovou komorou a Filmovým poradním sborem po podpisu Svazem filmového obchodu a průmyslu čs., Svazem filmové výroby v ČSR a Ústředním svazem kinematografů. Tento stav svědčí mimo jiné o absenci státem koordinované zahraniční politiky v oblasti kinematografie v meziválečném Československu. Více viz: G. Heiss – I. Klimeš, *Kulturní průmysl a politika...*, s. 135–136; Jiří Havelka, *Čs. filmové hospodářství 1937*. Knihovna Filmového kurýru, Praha 1938, s. 13–16.

sdužení bylo založeno již roku 1933, ale nějaký čas činnost nevykonávalo.²⁵ Předsedou byl na konci 30. let Josef Hlinomaz a tajemníkem Walter Lustig.²⁶ Sdužení mělo kromě jiného ambici získat samostatného zástupce ve Filmovém poradním sboru,²⁷ což se také v roce 1937 podařilo.²⁸

Nejmladší z trojice „průmyslových“ svazů – **Svaz filmové výroby v RČS** – byl založen v roce 1934 z iniciativy nejvýznamnějšího českého filmového podnikatele své doby Miloše Havla mimo jiné jako nástroj pro zvýšení Havlova vlivu v ministerských komisích a při mezinárodních jednáních o filmovém dovozu a také jako zřejmá konkurence Svazu filmového průmyslu a obchodu čs. Havlovi se záměr podařilo naplnit, protože Svaz filmové výroby v RČS se během krátké doby stal významnou stavovskou organizací, od počátku zastoupenou nejen v ministerských komisích, ale také v důležitém Filmovém poradním sboru.²⁹ Na podzim roku 1937 převzal dokonce Svaz filmové výroby v RČS od Svazu filmového průmyslu a obchodu čs., který na několik měsíců vystoupil z Filmového poradního sboru, povinnost vedení rejstříku filmů.³⁰ Havlův svaz sdružoval mimo jiné všechny filmové laboratoře v Čechách a na Moravě,³¹ což v pozdějších letech znamenalo jeho hlavní specializaci. Jako další představitele Svazu filmové výroby v RČS můžeme jmenovat Josefa Foista, Josefa Tušlu, Leopolda Vyhnálka nebo Josefa Vilímka.

V říjnu 1936, tedy v období počátků zvýšeného zájmu odborné veřejnosti i úřadů o propagační, kulturní a školní film, byl založen **Svazu výrobců kulturních a propagačních filmů v Praze**, který vedl režisér Ludvík Guba. Cílem organizace byla péče o zvyšování kvality kulturních a propagačních filmů a pomoc s jejich samotnou výrobou a distribucí v Československu i zahraničí.

Na rozdíl od svazů sdružujících výrobce a distributory, panovala ve **sduženích kinematografů**³² o poznání nepřehlednější situace daná množstvím subjektů: Jednalo se především o Ústřední svaz kinematografů v ČSR³³ s jednotlivými zemskými odnožemi. Dalším obchodně významným spolkem bylo Sdužení premiérových kin v ČSR a Svaz sokolských a jiných biografů,³⁴ relativně méně důležitými pak Svaz

²⁵ AHMP, Národní výbor hl. m. Prahy, odbor vnitřních věcí, spolkový katastr, sign. VIII/805; Dostupný na WWW: <<http://www.ahmp.cz/index.html?wstyle=2&catalogue=1>, sekce: „procházet a hledat“, „pomůcky“, „elektronické“ >. [cit. 1. 8. 2010]; M. Laštovka a kol., *Pražské spolky...*, s. 162.

²⁶ J. Havelka, *ČSFH 1937...*, s. 8; Jiří Havelka, *Čs. filmové hospodářství 1938*. Knihovna Filmového kurýru, Praha 1939, s. 18.

Srov.: Evidenční listy zaměstnanců Filmového ústředí pro Čechy a Moravu. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 30; Zaměstnanci ČMFÚ, personální archy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 165.

²⁷ Čs. filmové hospodářství v r. 1936 a jeho úkoly v r. 1937. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 75.

²⁸ J. Havelka, *ČSFH 1937...*, s. 8.

²⁹ Jiří Horníček, *Miloš Havel a český filmový průmysl*. [Diplomová práce, Katedra filmové vědy FF UK, Praha 2000], s. 74–77; G. Heiss – I. Klimeš, *Kulturní průmysl a politika...*, s. 314.

³⁰ Důvodem vystoupení Svazu filmového průmyslu a obchodu čs. z Filmového poradního sboru byl nový postup sboru při udílení podpor z dovozního fondu. Zástupci svazu se do sboru vrátili v únoru 1938. Z. Štábla, *Data a fakta... (3)*, s. 680, 682, 715.

³¹ NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 5.

³² Historicky daný pojem kinematograf označuje kino a v této studii ho používáme spolu s pojmem biograf jako synonyma.

³³ Jiří Havelka, *Filmové hospodářství v zemích českých a na Slovensku 1939 až 1945*. Československé filmové nakladatelství, Praha 1946, s. 10.

³⁴ Sokolských kin bylo na území první Československé republiky na konci třicátých let kolem 830 z celkového počtu cca 1850 kin. G. Heiss – I. Klimeš, *Kulturní průmysl a politika...*, s. 308.

kinematografů válečných poškozců v ČSR či Filmové sdružení čs.³⁵ V neposlední řadě je nutné zmínit odbory různých organizací: Biografický odbor České obce sokolské, Kinoporadna Paxfilm, Zájmová skupina biografů a licencionářů při Československé obci legionářské, Biografický odbor svazu Dělnických tělovýchovných jednot.³⁶ Některé z nich – především Sokolský biografický odbor, patřili díky množství členských kin mezi klíčové orgány českých kin.

Nejdůležitějším z kinematografických svazů byl bezpochyby **Ústřední svaz kinematografů v ČSR**, který sdružoval **Zemský svaz kinematografů v Čechách**, **Zemský svaz kinematografů pro zemi moravsko-slezskou v Brně**, **Spolok majiteľov biografov na Slovensku** a sudetoněmecký **Fachverband der deutschen Kinotheater in der CSR**. Ústřední svaz kinematografů v ČSR byl úřady vnímán jako centrální instituce české filmové distribuce, plnil mimo jiné významnou roli v první polovině 30. let ve složitých mezinárodních jednáních souvisejících s nástupem zvuku, omezováním dovozu a patentních sporech. O významu instituce směrem do zahraničí svědčí také fakt, že jako zástupci Československa do nově ustavené Mezinárodní filmové komory byli v květnu 1935 vybráni právě představitelé Ústředního svazu kinematografů v ČSR: předseda Vladimír Wokoun, jeho zástupcem pak jednatel Emil Sirotek.³⁷ Svaz také vysílal svého zástupce do Filmového poradního sboru. Ústřední svaz zastupoval jednotlivé zemské svazy navenek, naopak zemské svazy sdružovaly jednotlivá kina a vykonávaly každodenní agendu s tím související. Svazy sdružené v této struktuře byly samozřejmě také relevantními partnery pro jednání se státními úřady. Kupříkladu v létě roku 1936 přijal zástupce svazů prezident Československé republiky Edvard Beneš a vyslechl jejich žádost o vyřešení neutěšené situace českého filmu, způsobené především jeho nedostatečnou právní a hospodářskou základnou.³⁸ Přibližně od poloviny roku 1938 reagovaly svazy kinematografů přímo na vyostřenou politickou situaci sérií prohlášení s jasně politickým kontextem, např. ostrými reakcemi na štvavé články v německy psaném tisku nebo distribucí diapozitivů vyzývajících k obraně státu a příspěví do fondu na obranu státu.³⁹ Jak uvidíme později, vyznění článků se ovšem brzy změnilo. Ústřední svaz zanikl po odpojení sudetských a slovenských kin v prosinci 1938 (viz dále), zemské svazy v Čechách a na Moravě prozatím vykonávaly svou činnost. Zemský svaz kinematografů v Čechách vydával zřejmě nejvýznamnější oborové periodikum své doby *Filmový kurýr*⁴⁰, který byl oficiálním orgánem Ústředního svazu kinematografů

³⁵ Srov.: Kristina Chmelíková, *Bio Lucerna. Historie pražského kina 1909–1945*. [Diplomová práce, Praha: KFS FF UK 2010], s. 25–26.

³⁶ Viz např.: Sjednocení kinematografů v zemi České a Moravskoslezské. *Filmový kurýr* 12, 1938, č. 52 (30.12.), s. 1.

³⁷ Čs. zástupci v mezinárodní filmové komoře. *Filmový kurýr* 9, 1935, č. 21 (24. 5.), s. 1. V práci v komoře se uplatnily samozřejmě také další české osobnosti, nejvýrazněji zřejmě Miloš Havel. Mezinárodní filmová komora, sign. 111284/36. NA, fond MPOŽ, k. 2344.

³⁸ Z. Štábla, *Data a fakta...* (3), s. 581. Problém financování českého filmu byl částečně upraven v říjnu 1936 schválením nového systému podpory českého filmu. Tamtéž s. 596–597.

³⁹ *Ústřední svaz kinematografů...* *Filmový kurýr* 12, 1938, č. 24 (17. 6.), s. 1; h., *Čs. kinematografie připojuje se...* *Filmový kurýr* 12, 1938, č. 24 (17. 6.), s. 1.

⁴⁰ Od prosince 1937 je časopis ve výhradním vlastnictví Zemského svazu kinematografů. Zároveň však zůstává oficiálním orgánem Ústředního svazu kinematografů v ČSR a vychází s podtitulem *Oficiální orgán Ústředního svazu kinematografů v ČSR a Zemského svazu kinematografů v Čechách*. Od prosince 1938 v podtitulu čteme *Oficiální orgán Ústředního svazu kinematografů v ČSR a Zemských svazů kinematografů v Čechách a v zemi Moravskoslezské*. V srpnu 1939 mění *Filmový kurýr* podtitul na *Ústřední orgán všech filmových odborových organizací v Čechách a na Moravě*. V září 1939 se

v ČSR a Zemského svazu kinematografů v Čechách (od prosince 1938 také Zemského svazu kinematografů pro zemi moravsko-slezskou v Brně). Ve vedení Ústředního svazu kinematografů v ČSR působil v roce 1938 jako předseda již zmíněný Vladimír Wokoun (do roku 1939), jednatelem byl Emil Sirotek, s jehož jménem se setkáme ještě mnohokrát, (později Alois Hnízdo) a tajemníkem Jaroslav Leiser.⁴¹ Předsedou Zemského svazu kinematografů v Čechách byl ve stejném období také Vladimír Wokoun, jednatelem též Emil Sirotek a tajemníkem Miroslav Pecák.⁴² V českém svazu působila mnoho dalších významných osobností českého spolkového hnutí v kinematografii, například Otakar Mudroch, Rudolf Bláha, Josef Horčíčka, technik František Roznětínský nebo redaktor *Filmového kurýra* Jiří Havelka.⁴³ Zapamatujme si již v tuto chvíli uvedená jména, funkcionáři kinematografických svazů totiž budou do budoucna tvořit jádro personálního složení centralizujících se orgánů českého filmu.

Kromě svazů a spolků sdružujících právní subjekty, tedy zaměstnavatele, vznikaly paralelně spolky sdružující převážně či výhradně pracovníky na úrovni zaměstnanců a najímaných pracovních sil. Na tomto poli vyvíjela nepřehlédnutelnou aktivitu **Čs. filmová unie** jako tradiční organizace sdružující herce a další pracovníky ve filmu již od roku 1919.⁴⁴ Na konci 30. let prožívala Čs. filmová unie období svého vrcholu. Byla vlivnou oborovou organizací, která sdružovala tisíce členů v jedenácti profesních sekcích. Nejdůležitějším oddělením unie se stal tzv. kondiční odbor, který ročně koordinoval tisíce pracovních smluv především komparzistům. Čs. filmová unie se již v druhé polovině 30. let zasazovala o zavádění plánovaného, centralizovaného systému filmové výroby. Kromě fungující ústřední zprostředkovatelny práce dlouhodobě, leč zatím neúspěšně jednala s výrobci filmů o zavedení jednotných smluvních podmínek. Na jaře roku 1935 v souvislosti s uskutečněním Mezinárodního filmového kongresu v Berlíně vyvinula Unie aktivitu na mezinárodním poli a pokusila se iniciovat založení Mezinárodního svazu filmových pracovníků. Tento plán – vzhledem k paralelní úspěšnější německé iniciativě vedoucí k založení Mezinárodní filmové komory – nezískal dostatečnou podporu jednotlivých států a nakonec nebyl realizován.⁴⁵ V polovině roku 1936 začala unie organizovat pro své členy vlastní vzdělávací kurzy, jejichž obsahem byly přednášky o fotografii a filmu, hereckém projevu apod.⁴⁶ V lednu 1937 byl zástupce Čs. filmové unie přizván jako plnoprávný

vydavatelem stává Filmové ústředí v Čechách a na Moravě, koncem listopadu téhož roku pak Výbor plnomocníků filmového oboru v Čechách a na Moravě. Od 24. května 1940 je tento týdeník vydáván s podtitulem *Úřední orgán Filmového ústředí pro Čechy a Moravu* a od února 1941, kdy je zasazen do struktury Českomoravského filmového ústředí vychází bez podnázvu.

⁴¹ h., *Valná hromada Ústředního svazu kinematografů v ČSR*. Filmový kurýr 12, 1938, č. 23 (10. 6.), s. 1–2.

⁴² -k-, *Valná hromada Zemského svazu kinematografů v Čechách*. Filmový kurýr 12, 1938, č. 21 (27. 5.), s. 2–3.

⁴³ Evidenční listy zaměstnanců Filmového ústředí pro Čechy a Moravu. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 30; Zaměstnanci ČMFÚ, personální archy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 165.

⁴⁴ Čs. filmová unie byla registrována od roku 1919 jako Organizace čs. filmového herectva, od roku 1922 jako Organizace čs. filmového herectva a zaměstnanců výroben, od roku 1932 jako Čs. Filmová unie, v roce 1940 pak jako Česká filmová unie. M. Laštovka a kol., *Pražské spolky...*, s. 73. Další podstatné informace o historii spolku in: Jindřich Schwippel – Tomáš Lachman, *Organizace československého filmového herectva a zaměstnanců výroben / Československá filmová unie (1920–1938)*. *Illuminace* 21, 2009, č. 4 (76), s. 120–122.

⁴⁵ Z. Štábla, *Data a fakta... (3)*, s. 496, 502.

⁴⁶ Tamtéž, s. 576.

člen do Filmového poradního sboru.⁴⁷ V září 1938 byl zveřejněn ambiciózní projekt vzdělávání – zřízení Dramatické školy pro výchovu filmového dorostu s pravidelnou výukou v řádu několika hodin týdně. Tento plán však nebyl, jako několik podobných, o kterých se ještě zmíníme, realizován.⁴⁸ Předsedou Čs. filmové unie byl na jaře roku 1938 po herci Karlu Jičínském opětovně zvolen režisér Václav Binovec, místopředsednický post zastával kameraman Karel Degl a v důležité funkci ústředního tajemníka zůstal i nadále Josef Jauris.⁴⁹

Dalším ze zaměstnaneckých spolků české kinematografie bylo Odborové sdružení čs. kinooperatérů, sdružující promítače. Toto sdružení vstoupilo v říjnu 1937 do Jednotného svazu soukromých zaměstnanců, kde vznikla tzv. kinooperatérská sekce.⁵⁰ Dodejme, že mimo filmový obor se v obecných zaměstnaneckých odborech dobrovolně sdružovaly také třeba dělnické ateliérové profese nebo zaměstnanci kanceláří filmových půjčoven.

Institute všeoborového zaměření

Vedle profesních sdružení, jejichž úkolem bylo především hájit stavovské zájmy jednotlivých oblastí filmového průmyslu, bylo ve 20. a 30. letech založeno několik institucí, které měly spolkový či veřejnoprávní charakter a jejichž šíře zájmu pokrývala celý filmový obor. Ambice těchto orgánů a organizací většinou dokonce přesahovala obor filmového průmyslu směrem k širším kulturním souvislostem.⁵¹

Jako předchůdce budoucích kulturních a také vzdělávacích filmových institucí můžeme vnímat již v polovině 20. let založený kinematografický odbor **Masarykova lidovévychovného ústavu**⁵² (později filmová sekce zvaná Filmová práce). Ústav byl založen jako zastřešující organizace české osvěty. V oblasti filmu organizoval mnoho kinematografických osvětových projekcí, v němž éře často doprovázených přednáškami. Intenzivní byla například jeho spolupráce s Ministerstvem veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy a Masarykovou akademií práce. Odbor měl vlastní filmový archiv a později také promítací techniku. Společně s dalšími institucemi pořádal seminární kurzy o filmu. Angažoval se také prakticky, a to velice intenzivně především v oblasti podpory školního filmu, posléze kinofikace škol a distribuci

⁴⁷ Předtím disponovala Čs. filmová unie pouze poradním hlasem.

⁴⁸ Libor Nemeškal, *Příprava české filmové školy ve třicátých letech a za Protektorátu Čechy a Morava*. [Bakalářská práce, FHS UK, Praha 2008], s. 16.

⁴⁹ h., *20 let Čs. filmové unie*. Filmový kurýr 12, 1938, č. 14 (8. 4.), s. 2.

⁵⁰ Z. Štábla, *Data a fakta...* (3), s. 678

⁵¹ V roce 1920 byla založena Filmová liga československá, jejíž obecně formulovaným cílem byla podpora filmu. Vrchol činnosti této organizace spadl do 20. let, tedy mimo sledované období. Společnost však formálně existovala až do roku 1940, byl došlo k její likvidaci v rámci České filmové unie v roce 1940. Podle zprávy z konce května 1940 byl majetek likvidované společnosti převzat Masarykovým úřadem práce. Zápis o výborové schůzi Filmového ústředí pro Čechy a Moravu konané dne 16. května 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 13. Podle spolkového katastru spolek zanikl již v roce 1939. AHMP, Národní výbor hl. m. Prahy, odbor vnitřních věcí, spolkový katastr, sign. VIII/0409; Dostupný na WWW: <<http://www.ahmp.cz/index.html?wstyle=2&catalogue=1>, sekce: „procházet a hledat“, „pomůcky“, „elektronické“ >. [cit. 1. 10. 2010]; Zápis o schůzi předsednické rady Filmového ústředí pro Čechy a Moravu konané dne 30. května 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 13.

⁵² Přesný název Masarykův lidovévychovný ústav (Svaz osvětový). Více o vzniku a vývoji Masarykova lidovévychovného ústavu in: Z. Jírový, *Osvětou k svobodě...*, s. 83nn; Srov.: AHMP, Národní výbor hl. m. Prahy, odbor vnitřních věcí, spolkový katastr, sign. IX/154; Dostupný na WWW: <<http://www.ahmp.cz/index.html?wstyle=2&catalogue=1>, sekce: „procházet a hledat“, „pomůcky“, „elektronické“ >. [cit. 1. 8. 2010]; M. Laštovka a kol., *Pražské spolky...*, s. 179.

školních filmů. Dochována je informace o uspořádání honorované soutěže na vytvoření libret pro školní filmy.⁵³ Další z plánů – organizace kurzu pro filmové pracovníky – se realizovat nepodařilo údajně z důvodu nepostačující státní podpory a nedostatku dalších kapacit.⁵⁴

V březnu 1934 byly vyslyšeny apely pracovníků Masarykova lidov ýchovného ústavu vůči Ministerstvu průmyslu, obchodu a živností na založení samostatné vzdělávací instituce financované z fondu pro podporu filmové výroby. Na doporučení Filmového poradního sboru se realizace ujal Miloš Havel. Díky tomu vznikla při Svazu filmové výroby v RČS sekce **Filmové studio**, jejímž cílem byla obecně deklarovaná *kultivace filmové kultury*. Konkrétněji bylo zmiňováno organizování scénáristických kurzů, vzdělávání a zkvalitňování uměleckých filmových profesí a konečně plán na vytvoření odborného učiliště pro filmový dorost. Mezi realizované aktivity Filmového studia prvního období jeho existence patřilo především vyhledávání mladých hereckých tváří, jejich registrace a zprostředkovávání práce ve filmu a později také seminární kurzy s projekcemi filmů určené pro adepty všech filmových oborů.⁵⁵ Paralelně s prací pro filmový dorost pořádal Svaz filmové výroby ve spolupráci s Masarykovým lidov ýchovným ústavem scénáristické kurzy a soutěže o nové filmové náměty.⁵⁶ Činnost Filmového studia byla od počátku finančně podporována státem.⁵⁷ V několika případech poskytlo Studio začínajícím filmařům stipendium pro studijní cestu do zahraničí.⁵⁸ Postupně byla čím dále významnější spolupráce Filmového studia s Filmovým poradním sborem na dramaturgickém hodnocení filmů. V neposlední řadě je třeba zmínit vydání několika knižních titulů: propagační brožury Jana Kučery a Karla Smrže *Československý film* v německém a francouzském jazyce,⁵⁹ souboru přednášek *Abeceda filmového scénáristy a herce* v redakční úpravě Karla Smrže nebo popularizační knihy Ivana Júlia Kovačeviče *Film made in ČSR* v české, anglické a německé mutaci. Naopak nerealizovaný zůstal plán na výrobu tzv. studijních filmů.⁶⁰ Předsedou Filmového studia byl v těchto letech Miloš Havel, místopředsedou Tomáš Trnka. Na filmový dorost dohlíželi Jan Sviták a Josef Rovenský, potencionální scénáristy měli na starosti Ladislav Kolda a Tomáš Trnka.⁶¹ Na základě doporučení Filmového poradního sboru se na konci roku 1935 stal členem užšího vedení jako druhý tajemník také významný slovenský filmový publicista a filmový organizátor Ivan Július Kovačevič,

⁵³ Z. Jírový, *Osvětou k svobodě...*, s. 91–92;

⁵⁴ Průkopnickým institucím v oblasti školního filmu se ve své disertační práci podrobně věnuje Lucie Česálková. Lucie Česálková, *Film před tabulí. Idea školního filmu v prvorepublikovém Československu*. [Disertační práce, Brno: UFAV FF MU 2009].

⁵⁵ Z. Štábla, *Data a fakta... (3)*, s. 490.

⁵⁶ Největší soutěž byla vyhlášena koncem roku 1935 a výsledky byly zveřejněny v červnu následujícího roku. Soutěže se zúčastnilo z dnešního pohledu neuvěřitelných 615 prací. První cena nebyla vyhlášena, ale řada děl byla odbornou porotou doporučena k realizaci a některá skutečně s úspěchem realizována. Jiří Havelka, *Čs. filmové hospodářství 1936*. Knihovna Filmového kurýru, Praha 1937, s. 10; Srov.: Ivan Klimeš, *Stát a filmová kultura. Illuminace 11*, 1999, č. 2, s. 131.

⁵⁷ I. Klimeš, *Stát a filmová kultura...*, s. 131.

⁵⁸ Jednalo se např. o režiséra Ladislava Broma, který v roce 1935 pobýval v sovětských studiích. Z. Štábla, *Data a fakta... (3)*, s. 468.

⁵⁹ Brožuru bylo plánováno vydávat každý rok a vydávána byla ještě v letech 1937 a 1938. J. Havelka, *ČSFH 1936...*, s. 10.

⁶⁰ Z. Štábla, *Data a fakta... (3)*, s. 482.

⁶¹ Tomáš Trnka byl zároveň funkcionářem Masarykova lidov ýchovného ústavu. L. Česálková, *Film před tabulí...*, s. 217.

na jehož popud Studio v létě roku 1936 uspořádalo velmi důležitou filmovou výstavu v Piešťanech.⁶²

Filmové studio svým zaměřením brzy přirozeně přesahovalo rámec jedné sekce Svazu filmové výroby v RČS. V prosinci 1936 bylo proto zrušeno a počátkem roku 1937 bylo **znovuustaveno jako samostatný spolek**. Zakládajícími členy byly Svaz filmové výroby v RČS, Svaz filmového průmyslu a obchodu čs., Ústřední svaz kinematografů v ČSR, Čs. filmová unie, Čs. filmová společnost a později po protestech také Masarykův lidovýchovný ústav. Účel nové instituce byl velice ambiciózní a ve stanovách relativně široce definovaný: *podporovati, chrániti a pěstovati filmovou tvorbu všeho druhu, především tvorbu čl. filmu po stránce teoretické i praktické*.⁶³ Předsedou Filmového studia se stal Jan Hejman, místopředsedou Miloš Havel, jednatelem JUDr. Jaroslav Leiser, pokladníkem Antonín Procházka, zapisovatelem Josef Jauris, členy výboru František Papoušek, Jindřich Elbl, Josef Ort, revizory Karel Jičínský a Josef Vilímek, tajemníkem Karel Smrž a referentem exportního oddělení Miroslav Coufal. V rámci Filmového studia byly ustaveny komise exportní a pro mezinárodní styky, dramaturgická a slovníková. Plánována byla vlastní ediční a poradní činnost, zahraniční spolupráce, organizace přednášek, pořádání výstav a kurzů, ale také založení filmového archivu a filmových knihoven a podpora školních, kulturních a dokumentárních filmů. V mnoha bodech této z velké míry nerealizované náplně činnosti Filmové studio vlastně již předjímalo činnost budoucí centrální instituce českého filmu, jakou se později stalo Filmové ústředí pro Čechy a Moravu a následně Českomoravské filmové ústředí. Nejdůležitější částí práce Studia zůstala příprava dramaturgických posudků pro Filmový poradní sbor. Studio pokračovalo v přednáškových cyklech a také v ediční práci: v letech 1937 a 1938 vydalo například dvanáct čísel periodika *Man dreht in der Tschechoslowakei...* nebo čtyřjazyčnou brožuru v roce 1937 a u příležitosti konání filmového festivalu v Benátkách v roce 1938 *Československý film*.⁶⁴

V říjnu roku 1936 byla založena další instituce s širším kulturně-intelektuálním zázemím – **Československá filmová společnost**.⁶⁵ V tomto nezávislém a levicově orientovaném *sdružení na podporu uměleckého růstu čs. filmu*⁶⁶ působily významné osobnosti české kultury, které se hlásily ke spolupráci s československým filmem, mimo jiné například divadelní a filmový režisér Jindřich Honzl, spisovatelé a novináři A. Jaroslav Urban, Josef Toman, Josef Kopta, Marie Pujmanová nebo Lubomír Linhart, teoretik umění Jan Mukařovský, hudební skladatel Otakar Jeremiáš, ale také Jaroslav Brož, Jan Kučera či Jindřich Elbl. Předsedou byl v prvním roce zvolen spisovatel Vladislav Vančura, následovaný v roce dalším Františkem Papouškem. Československá

⁶² Václav Macek – Jelena Paštéková, *Dejiny slovenskej kinematografie*. Osveta, Martin 1997, s. 41; Petr Chowaniec, *Protektorátní přehlídka Filmové žně. Vznik festivalu jako nové formy propagace domácího filmu na základech výstav, cen a filmových týdnů*. [Diplomová práce, ÚFAV FF MU, Brno 2007], s. 23–25.

⁶³ Stanovy spolku Filmové studio. Schváleny Zemským úřadem v Praze výnosem č. 9944/1. z r. 1936 dne 29. ledna 1937. NFA, fond Filmové studio, inv. č. 2.

⁶⁴ J. Havelka, *ČSFH 1937...*, s. 24–25; Jiří Horníček, *Miloš Havel...*, s. 77–79; Srov.: Čs. filmové hospodářství v r. 1936 a jeho úkoly v r. 1937. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 75; r., *Komise FS pro mezinárodní styky*. Filmový kurýr 12, 1938, č. 5 (4. 2.), s. 1; h., *20 let Čs. filmové unie*. Filmový kurýr 12, 1938, č. 14 (8. 4.), s. 2. Podrobné informace o historii Filmového studia in: Protokoly z valných hromad a výborových schůzí Filmového studia (1940). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 13.

⁶⁵ Čs. filmové hospodářství v r. 1936 a jeho úkoly v r. 1937. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 75. Srov.: M. Laštovka a kol., *Pražské spolky...*, s. 621.

⁶⁶ G. Heiss – I. Klimeš, *Kulturní průmysl a politika...*, s. 360.

filmová společnost programově sdružovala pracovníky různých oborů, které spojoval zájem o film a často i praktická zkušenost s ním. Rozsáhlé plány všestranné podpory kvalitní české hrané a dokumentární filmové tvorby se realizovaly především v novinových statích, a také tím, že Společnost se stala spoluzakladatelkou Filmového studia a od ledna 1937 také v aktivní práci ve Filmovém poradním sboru. Právě skutečnost, že se Společnost stala tak brzy po svém založení členem Filmového poradního sboru, svědčí o její vážnosti a významu pro filmovou obec. Organizace se kromě jiného zasazovala o vybudování filmového archivu, filmové školy a posílení ediční činnosti. V květnu 1937 uspořádala diskusní večer na téma vztahu divadla a filmu.⁶⁷ Od začátku roku 1938 organizovala Společnost uzavřené předpremiéry českých filmů s diskusemi s přítomnými autory.⁶⁸ Může být překvapivé, že tato činnost tohoto spolku nebyla po nástupu nacistů k moci na rozdíl od svazů filmového průmyslu oficiálně zastavena. Podle některých zdrojů byla její činnost přerušena v roce 1940 nebo 1941, podle jiných v roce 1942 se zásahem proti Národnímu revolučnímu výboru inteligence.⁶⁹ Nejpravděpodobnější je ale verze Lubomíra Linharta, že skupina se pod názvem Česká filmová společnost scházela po celou válku.⁷⁰ K oficiálnímu výmazu ze spolkového registru došlo v každém případě až po válce.⁷¹

Již několikrát zmíněný **Filmový poradní sbor** nebyl sice stavovskou institucí, do jisté míry ovšem funkci zájmové organizace suploval a částečně také předjímal činnost budoucí centrální organizace českého filmu. Vznikl na základě zavedení registračního systému pro dovoz osvětlených filmů vyhláškou Ministerstva průmyslu, obchodu a živností č. 131126 z roku 1934.⁷² Zasedal od počátku roku 1935 při Ministerstvu průmyslu, obchodu a živností,⁷³ byl složen paritně ze zástupců úřadů a jednotlivých zájmových organizací⁷⁴ a rozhodoval o udělení státních finančních podpor českým filmům. Od roku 1936 také registroval filmové exportéry a v neposlední řadě povoloval dovoz jednotlivých filmových titulů. Finanční subvence na výrobu českých filmů byla udělována z tzv. registračního fondu, který vznikl z odvodů exportérů za registraci

⁶⁷ Z. Štábla, *Data a fakta... (3)*, s. 642.

⁶⁸ Tamtéž, s. 710.

⁶⁹ Jak byl znárodněn československý film. Svědectví a dokumenty (I). [Rozhovor s Elmarem Klosem]. *Film a doba* 11, 1965, č. 2 (únor), s. 75.

⁷⁰ Jak byl znárodněn československý film. Svědectví a dokumenty II. [Rozhovor s Lubomírem Linhartem]. *Film a doba* 11, 1965, č. 3 (březen), s. 125–126. Srov.: Jiří Doležal, *Česká kultura za protektorátu. Školství, písemnictví, kinematografie*. NFA, Praha 1996, s. 177.

⁷¹ AHMP, Národní výbor hl. m. Prahy, odbor vnitřních věcí, spolkový katastr, sign. XXII/2455. Dostupný na WWW: <<http://www.ahmp.cz/index.html?wstyle=2&catalogue=1>, sekce: „procházet a hledat“, „pomůcky“, „elektronické“ >. [cit. 23. 7. 2010]; M. Laštovka a kol., *Pražské spolky...*, s. 621.

⁷² Vyhláška ministra průmyslu, obchodu a živností č. 131.126/34 z 14. listopadu 1934 o dovozu osvětlených filmů kinematografických. Též in: J. Havelka, *ČSFH 1929–1934...*, s. 5–9. Srov.: G. Heiss – I. Klimeš, *Kulturní průmysl a politika...*, s. 310–315; Antonín Šenkýř, *Předmluva*. In: J. Havelka, *ČSFH 1936...*, s. 7; *Směrnice Filmového poradního sboru*. Tamtéž, s. 14–19.

⁷³ Více o činnosti Filmového poradního sboru in: Luboš Bartošek, *Pokrokové tendence ve Filmovém poradním sboru třicátých let*. In: Marián Mikola (ed.), *Mnohotvárnost dramatického umenia*. Bratislava: Obzor 1976, s. 326–341.

⁷⁴ V roce 1935 se jednalo o úředníky Ministerstva průmyslu, obchodu a živností, Ministerstva zahraničních věcí a Ministerstva školství a národní osvěty a zástupce Ústředního svazu kinematografů v ČSR, Svaz filmového průmyslu a obchodu čs. a Svaz filmové výroby v RČS. Poradní hlas dále měla Čs. Filmová unie (viz výše) a jednotliví producenti českých filmů. Jiří Havelka, *Československé filmové hospodářství 1935*. Knihovna Filmového kurýru, Praha 1936, s. 9.

filmů dovážených ze zahraničí.⁷⁵ Poslání Sboru bylo od počátku některými filmovými kruhy i zainteresovanými úředníky vnímáno na obecně kulturní úrovni s cílem posílení kvality českého filmu. Tento přístup se výrazně rozvinul po reorganizaci Sboru v lednu 1937, jež oslabil podnikatelský podíl a posílila vliv úřadů a kulturních institucí.⁷⁶ Často proklamovaným úkolem instituce se do budoucna stala péče o zvýšení úrovně českého filmu nejen po stránce hospodářské, ale také kvalitativní. Tento vývoj bezpochyby souvisí s obecnou atmosférou v české společnosti a se situací české kulturní politiky období tzv. hnutí za obranu republiky před nacistickým Německem. Díky aktivitě některých členů z řad významných kulturních osobností a progresivních úředníků (postupně Vladislav Vančura, Jindřich Elbl, František Papoušek, Jan Hejman aj.) Filmový poradní sbor svůj zájem nejen proklamoval, ale postupně skutečně naplňoval. Podporoval především tzv. *kvalitní* filmové projekty a naopak se snažil systematicky nepodporovat projekty tzv. *slabé*. Tyto zásahy do filmové výroby se díky systému dramaturgické spolupráce především Filmového studia uskutečňovaly často již ve fázi scénářistické přípravy. Pro doplnění dodejme, že v polovině roku 1937 vznikla v rámci Sboru zvláštní komise pro podporu kulturně propagačních filmů, která se mimo jiné zasazovala o častější uvádění krátkých filmů v českých kinech.⁷⁷ Filmový poradní sbor také posílil roli Československé filmové unie, protože získání podpory podmínil spolupráci s touto organizací.⁷⁸ Toto opatření je pro kontext našeho výzkumu podstatné, protože se jedná o jeden z prvních pokusů podmínit práci ve filmovém oboru členstvím v některém z jeho svazů. Jak uvidíme dále, tento princip bude ještě plně využit.

Kvůli svým širokým pravomocem a koncepční podpoře českého filmovnictví mohl být Filmový poradní sbor jako nejvyšší celostátní veřejnoprávní instituce filmového oboru do jisté míry vnímán jako dočasná náhrada chybějícího zastřešujícího subjektu českého filmovnictví. A svazové instituce v něm zastoupené jednoznačně získaly významnou dávku autority vůči celému filmovému oboru. V roce 1940 filmové kruhy zhodnotily význam Filmového poradního sboru ve 30. letech takto: *Soustředění filmového oboru [...] se projevilo jako naprostá nutnost již s příchodem zvukového filmu. Tomuto soustředění byl dán po prvé výraz vyhláškou [...], kterou se zřizuje Filmový poradní sbor. Toto soustředění přineslo současně velmi zdravou součinnost oboru s úřady a díky obezřetné politice ministerstva obchodu velmi kladné výsledky hospodářské i kulturní.*⁷⁹

Od roku 1935 uděloval Filmový poradní sbor ve spolupráci s ministrem průmyslu, obchodu a živností vůbec první oficiální státem podpořené filmové ceny. Udělování státních cen za filmové umění mělo vlastní statut,⁸⁰ ceny byly finančně dotovány a získávali je filmaři a producenti za umělecky hodnotné celovečerní hrané filmy, které disponovaly kulturním či státními potenciálem. Mezi vyznamenanými

⁷⁵ Vznik a kompetence Filmového poradního sboru souvisela se zavedením tzv. registračního systému pro dovoz zahraničních filmů na československý trh. J. Havelka, *ČSFH 1929–1934...*, s. 5–9.

⁷⁶ Sbor byl posílen o ministerstvo financí, ministerstvo národní obrany, Čs. filmovou unií a Čs. filmovou společností. I. Klimeš, *Stát a filmová kultura...*, s. 127.

⁷⁷ J. Havelka, *ČSFH 1937...*, s. 8nn.

⁷⁸ Z. Štábla, *Data a fakta... (3)*, s. 564.

⁷⁹ Dopis Výboru plnomocníků filmového oboru v Čechách a na Moravě ministru Jaroslavu Kratochvílovi ze 4. 4. 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 94.

⁸⁰ J. Havelka, *ČSFH 1937...*, s. 19–20.

byli např. tvůrci a herci⁸¹ filmů *Maryša*, *Milan Rastislav Štefánik*, *Jánošík*, *Jízdní hlídka*, *Filosofská historie*. Od roku 1937 byly oceňovány také filmy krátké, jako např. snímky *Naše armáda* nebo *Dejte nám křídla*.⁸² Dodejme na okraj, že v druhé polovině 30. let již můžeme hovořit o počínajícím fenoménu filmových cen. Pod vlivem zvýšeného zájmu o národní charakter české kultury a pod vlivem hnutí na obranu republiky se jejich počet (stejně jako počet cen v dalších oblastech českého umění a kultury) násobil do dosud nebývalých počtů. Ceny udělovala ministerstva a další orgány státní správy a samosprávy, ale také soukromé subjekty: spolky, odborné a populární časopisy apod. Protektorátní období na tuto tradici navázalo.

Další zájmové organizace a úřady

Kromě již zmíněných institucí existovalo na území Československé republiky druhé poloviny 30. let samozřejmě také mnoho **dalších zájmových organizací** (lokální sdružení kin, divadla podporující filmovou kulturu apod.), nebo byla oblast jejich činnosti úzce specializovaná (např. Klub filmových referentů a publicistů /Film-Klub/, různá sdružení amatérských filmařů, Společnost pro vědeckou kinematografii, Čs. ústav pro zvukovou techniku, oficiální katolický filmový orgán Filmové sdružení Československé, Poradní sbor pro školní film aj.), eventuálně už v této době existovaly pouze formálně a skutečnou činnost již nevykonávaly. Tyto instituce neměly většinou vliv na další vývoj spolkového hnutí ve filmové oblasti v celorepublikovém měřítku, a proto se jimi v tomto rámcovém a stručném výčtu nezabýváme.⁸³

Pro doplnění ještě připomeňme, že aktivity na poli filmové kultury vykonávala ve 30. letech okrajově další, zejména levicově zaměřená sdružení, např. sdružení marxisticky orientovaných intelektuálů Levá fronta, respektive jeho Film-Foto skupina,⁸⁴ či levicově orientovaný vzdělávací spolek v době založení formovaný také Tomášem Garriguem Masarykem Dělnická akademie.⁸⁵ Tyto instituce se však nezařadily do rámce svazů filmového průmyslu ani oficiálních orgánů českého filmu a dalších diskusí o budoucnosti oboru či účasti ve Filmovém poradním sboru apod. Jejich – byť v jiném kontextu jistě významná – činnost se na poli kinematografie většinou omezovala na organizování zvláštních projekcí, diskuze o filmech apod., eventuálně na vlastní filmovou tvorbu.

Zatím jen krátce se ještě zastavme u **úřadů s pravomocemi v oblasti kinematografie**. V listopadu 1936 vznikl při IV. sekci Ministerstva průmyslu, obchodu a živností samostatný filmový referát, který ve své kompetenci soustředil filmové záležitosti spadající pod toto ministerstvo. Jeho prvním předsedou se stal dr. Navrátil.

⁸¹ V roce 1936 vznikla polemika kvůli neudělení ceny herci židovského původu Hugo Haasovi, který byl údajně neoblíben u ministra průmyslu, obchodu a živností Josefa Václava Najmana. Proti tomuto postupu ostře vystoupil například Karel Čapek. Z. Štábla, *Data a fakta... (3)*, s. 602, 605.

⁸² J. Havelka, *ČSFH 1937...*, s. 25.

⁸³ Průkopnickým institucím v oblasti školního filmu se ve své disertační práci podrobně věnuje Lucie Česálková. L. Česálková, *Film před tabulí...*

⁸⁴ Jak byl znárodněn [Lubomír Linhart]..., s. 125–126.

⁸⁵ Přesný název zněl Dělnická akademie - ústředna vzdělávací čs. spolků. Dělnická akademie byla podobně jako Čs. obec sokolská členem spolku Masarykův lidovýchovní ústav. Z. Jírový, *Osvětou k svobodě...*, s. 87; AHMP, Národní výbor hl. m. Prahy, odbor vnitřních věcí, spolkový katastr, sign. XX/79 (Dělnická akademie - vzdělávací jednotka československých spolků dělnických v král. Českém). Dostupný na WWW: <<http://www.ahmp.cz/index.html?wstyle=2&catalogue=1>, sekce: „procházet a hledat“, „pomůcky“, „elektronické“ >. [cit. 1. 8. 2010]; M. Laštovka a kol., *Pražské spolky...*, s. 407.

V listopadu následujícího roku byl tento referát reorganizován na zvláštní oddělení pro věci filmové, jehož vedoucím byl jmenován Zdeněk Urban, který se stal zástupcem ministerstva ve Filmovém poradním sboru.⁸⁶ Odborný referát vznikl v únoru 1937 také na Ministerstvu školství a národní osvěty. Přednostou se stal Jan Hejman, který, jak již víme, působil ve Filmovém poradním sboru a Filmovém studiu. Možná také díky zřízení těchto oddělení ožila v druhé polovině 30. let jednání filmových kruhů s ministerstvy, u nichž v této době můžeme sledovat větší zájem o český film jako významný prostředek zachování české kulturní identity, osvěty a výchovy i jako prostředek eventuální státní propagandy.

Pro úplnost dodejme, že v polovině září 1938 vzniklo jako reakce na vyostřenou politickou situaci nové Ministerstvo propagandy. Film jako důležitý prostředek propagandy byl údajně zahrnut do koncepce nově vzniklého úřadu.⁸⁷ Vzhledem k tomu, že jeho existence byla omezena pouze na jeden měsíc, nestihly se konkrétní projekty ministerstva většinou realizovat.

Směřování

Pokusme se nyní charakterizovat vývoj stavovského hnutí v českém filmovém průmyslu druhé poloviny 30. let z hlediska příznačných idejí, které s sebou neslo. Jak částečně vyplývá z výše uvedeného přehledu, vykazovala filmová samospráva několik zřetelných a podstatných rysů a tendencí. Jako leitmotiv se opakovaně objevuje několik témat, pro filmovou kulturu první poloviny 20. století aktuálních. Film nenávratně vstoupil mezi obecně přijímané oblasti národní kultury, což přineslo mimo jiné **zvýšené nároky** na jeho kvalitativní a kulturní úroveň. Sílily hlasy volající po systematické podpoře nejen filmu hraného, ale také krátkých dokumentárních, tzv. kulturních a propagačních filmů. Tyto snahy se také částečně podařilo naplnit díky kulturně zaměřené politice Filmového poradního sboru i aktivitám dalších institucí. Již od 20. let zaznívaly návrhy na povinné uvádění domácí filmové produkce včetně dodatků a týdeníků.⁸⁸ Většina těchto úvah měla zřetelný vzor v zahraniční praxi včetně směrnic kinematografie Třetí říše. V létě roku 1937 se uvádění týdeníků nově vzniklé společnosti Aktualita povinné skutečně stalo.⁸⁹

Zvýšený důraz byl v diskusích kladen na potřebu odborné dramaturgické péče o scénář a následné péče o využití kvalitního českého filmu na zahraničním trhu. Objevovaly se návrhy **centralizovat** tuzemskou filmovou výrobu v takzvaném *výrobním středisku*, které by díky své velikosti nejen garantovalo plné a stabilní zafinancování filmových projektů, ale také zajistilo výhodnější výrobní, respektive ateliérové podmínky. Silným motivem v úvahách o založení střediska byla snaha o zajištění sociální stability pracovníků v kinematografii (již otřásl období nástupu zvuku): vyrovnanější a sociálně spravedlivější využití dělnických a jiných profesí u filmu.⁹⁰ Financování filmové výroby mělo být řešeno také formou ustavení zvláštní filmové banky podle německého vzoru nebo vytvořením zvláštního fondu peněz stojícího

⁸⁶ Z. Štábla, *Data a fakta... (3)*, s. 685.

⁸⁷ Z. Štábla, *Data a fakta... (3)*, s. 766.

⁸⁸ Např.: Vladimír Kabelík, Návrh na plánovitou reorganizaci výroby, dovozu, vývozu a exploatace filmů v československé republice. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 74.

⁸⁹ Karel Margry: Filmové týdeníky v okupovaném Československu. Karel Pečený a jeho společnost Aktualita. *Illuminace* 21, 2009, č. 2, s. 83nn.

⁹⁰ Vladimír Kabelík, Návrh na plánovitou reorganizaci výroby, dovozu, vývozu a exploatace filmů v československé republice. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 74.

mimo dosavadní podpůrné toky, kupříkladu z dávek ze zábav apod.⁹¹ V téže době, tj. v polovině 30. let, byl, jak již víme, ustaven tzv. nákupní kartel pro dovoz filmů. Také tento krok můžeme vnímat v širším kontextu centralizačních a stabilizačních tendencí.

Velice aktuální se zdála být myšlenka na založení **filmové školy**, kterou se v českých zemích⁹² přes veliké úsilí ještě téměř celé další desetiletí nepodařilo realizovat. Jak jsme viděli na konkrétních příkladech, Filmové studio nebo Československá filmová unie se snažily absenci filmového vzdělávání suplovat alespoň provizorními večerními kurzy pro filmový dorost nebo formou individuálních stipendií na studijní pobyty v zahraničí. Tyto pokusy bohužel nedosáhly dlouhodobého a systematického charakteru a byly většinou po krátké době ukončeny.⁹³

Kromě podpory filmové výroby začala odborná veřejnost klást větší důraz na **rozvoj filmové kultury mimo průmysl samotný**. V mnoha obměnách jsme mohli pozorovat postupnou krystalizaci myšlenky na založení filmového archivu a odborné filmové knihovny či muzea, na zabezpečení systematické podpory ediční činnosti nebo pořádání výstav a osvětových kurzů o filmu pro veřejnost. V těchto plánech došlo zřejmě nejdále Filmové studio, ale objevovaly se i u dalších institucí.⁹⁴ Jak uvidíme dále, v následujících letech tyto myšlenky získaly na ještě větší aktuálnosti.

Přesto, že tato práce téma slovenské kinematografie pomíjí, na tomto místě je nutné dodat, že druhá polovina 30. let posílila také **seno samostatné slovenské filmové produkci**. Rozvíjela se teoretická debata o potenciálu slovenského filmu. Problém rozvoje slovenské kinematografie byl především v nedostatečném potenciálním trhu, protože slovenská oblast byla malá a málo kinofikovaná. Proto rostl počet hlasů podporujících tezi potřeby systematické státní podpory pro slovenskou filmovou výrobu. Ojedinelé praktické aktivity spojené s kinematografií rozvíjela ve 30. letech Matice slovenská.⁹⁵ Není náhodou, že první velká slovenská výrobní společnost Nástup vznikla již vzápětí po federalizaci republiky na podzim 1938.⁹⁶

Vstříc centralizaci

Jak již bylo také několikrát zdůrazněno, struktura filmových sdružení v Československu konce 30. let byla silně rozvinutá, avšak v některých případech nepůsobila ve věci pravomocí a náplně činnosti jednotlivých institucí zcela přehledně, což bylo ovšem vzhledem k vývoji oboru přirozené. Je ale zřejmé a pro další vývoj podstatné, že **filmová samospráva směřovala ke své vlastní centralizaci**, a to spontánně „zdola“ a napříč všemi svými úrovněmi. Svou roli jistě sehrálo také kulturně politické klima období tzv. hnutí za obranu republiky před nacistickým Německem. Je však zřejmé, že vliv německé strany na uvažování o centralizaci české kinematografie

⁹¹ Tamtéž.

⁹² Na rozdíl od Slovenska, kde byl ve školním roce 1938–1939 otevřen celoroční denní kurz pro kinetickou fotografii a kinematografii při Škole uměleckých řemesel v Bratislavě. Emil Zvarík, Celoročný denný kurz pre kinetickú fotografiu a kinematografiu při Škole uměleckých remesieli v Bratislave 1911–1936. In: *Filmový sborník historický* 2. Praha: ČSFÚ 1991, s. 121–130; V. Macek – J. Paštéková, *Dejiny slovenskej...*, s. 71–73.

⁹³ Nemeškal, *Příprava české filmové školy...*, s. 14nn; Srov. Klimeš, *Stát a kultura*, s. 131.

⁹⁴ Např.: Vladimír Kabelík, Návrh na plánovitou reorganizaci výroby, dovozu, vývozu a exploatace filmů v československé republice. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 74.

⁹⁵ V. Macek – J. Paštéková, *Dejiny slovenskej...*, s. 60–62.

⁹⁶ Dovodová zpráva. SNA, fond Ministerstvo hospodárstva 1938–45, k. 97, složka „Základné číslo Prez-L-2777 - Filmy – osnova vl.nar.o spoločnosti pre dovoz a obchod s filmy“.

byl ambivalentní a že už dříve přirozeně krystalizovala také skupina dalších centralizačních podnětů a okolností.

Kupříkladu již od doby zavedení zvuku se špičky českého filmu intenzivněji angažovaly v **jednáních se zahraničními partnery**. Už od prvního ročníku v roce 1932 byly české filmy a delegace vysílány na mezinárodní filmový festival v Benátkách, v průběhu 30. let ale i na další festivaly.⁹⁷ Jeden z výrazných impulzů k úvahám o centralizaci spolkových struktur dal Mezinárodní filmový kongres, který se konal v dubnu roku 1935 v Berlíně za účasti téměř tří tisíc delegátů z více než dvaceti zemí. Kongresu ze zúčastnila také početná česká delegace složená ze zástupců všech oblastí filmového oboru. Program jednání byl organizován do celkem dvanácti komisí.⁹⁸ Pravděpodobně nejpodstatnějším výsledkem kongresu bylo založení Mezinárodní filmové komory, jíž se budeme ještě věnovat později. Tato organizace měla v budoucnu sdružovat instituce na úrovni národních filmových komor, které již v této době existovaly mimo Německo také ve Francii, Polsku, Rakousku, Itálii nebo Jugoslávii. Logicky tudíž zazněly v Berlíně výzvy ke vzniku dalších národních filmových komor.⁹⁹ Nejen mladá a sebejistě se tvářící říšská kinematografie, ale i svazový vývoj filmového oboru v dalších zemích Evropy musel české špičky filmového průmyslu a kultury nutně inspirovat. Výzva k založení **Československé filmové komory** se v českém spolkovém filmovém tisku objevila bezprostředně po konci berlínského kongresu.¹⁰⁰

Založení zastřešující instituce mohlo z pohledu tehdejších funkcionářů i řadových pracovníků ve filmu přinést mnoho dalších nezanedbatelných výhod. Filmovnictví by s existencí takové instituce získalo silného delegáta pro oficiální dialog nejen s Mezinárodní filmovou komorou a zahraničními institucemi, ale také s domácími a mezinárodními úřady. Subjekt tohoto významu by pravděpodobně byl státem finančně podporován. Centralizace by přinesla zjednodušení a transparentnost administrativy, což bylo podstatné zejména pro malé spolky. Společná platforma by mohla v neposlední řadě pravděpodobně pomoci zajistit uspokojivější výsledky v jednáních mezi zaměstnanci a zaměstnavateli a mezi jednotlivými obory a profesemi, která byla jinak pro rozdílný náhled zablokována.¹⁰¹ Všechny tyto výše vyjmenované důsledky případného vzniku Československé filmové komory by jistě napomohly rychlé stabilizaci oboru a také zvýšení sociálních jistot jednotlivých filmových pracovníků.

Touha po sociálních jistotách a stabilizaci souvisela s obecnou tendencí v československé společnosti 30. let, ale také byla aktuální v kontextu kinematografických struktur v zahraničí. Otázka sociálních jistot byla nepřehlédnutelná samozřejmě zejména s ohledem na hospodářské krize a vývojové výkyvy, jimž byly meziválečné hospodářství a filmový průmysl několikrát vystaveny. Z dnešního pohledu extrémní, centralistický a totalitní příklad Říšské filmové komory působil v druhé

⁹⁷ Shrnutí účasti českých filmů na zahraničních festivalech in: P. Chowaniec, *Protektorátní přehlídka...*, s. 33–48.

⁹⁸ O dění na filmovém kongresu podrobněji např.: *Filmový kurýr* 9, 1935, č. 17–19, 21.

⁹⁹ -k-, Mezinárodní filmová komora. *Filmový kurýr* 9, 1935, č. 19 (10. 5.), s. 1. Srov.: G. Heiss – I. Klimeš, *Kulturní průmysl a politika...*, s. 316.

¹⁰⁰ -k-, Mezinárodní filmová komora. *Filmový kurýr* 9, 1935, č. 19 (10. 5.), s. 1.

¹⁰¹ Několik let byla zcela zablokována například jednání o výši půjčovního vedená mezi Ústředním svazem kinematografů v ČSR, Svazem filmového průmyslu a obchodu čs. a Sdružením filmového dovozu a obchodu v RČS. -k-, *Jednání o obchodní podmínky*. *Filmový kurýr* 12, 1938, č. 18 (6. 5.), s. 1. Srov.: G. Heiss – I. Klimeš, *Kulturní průmysl a politika...*, s. 316.

polovině 30. let na vnější pozorovatele v mnoha ohledech jako velice efektivní a moderní model, který rychle zajistil jasně doložitelné sociální, finanční a strukturální jistoty v nestabilitou zmítaném oboru.

Konkrétní volání po centrální filmové instituci po roce 1935 ztratilo na intenzitě, ale v plné síle se ozvalo opět v předvečer konce první Československé republiky v letech 1937–1938. K výše zmíněným důvodům pro založení zastřešujícího orgánu české kinematografie přibýly mimo jiné argumenty nutné obrany české filmové kultury a zabezpečení její národní autonomie také na organizační úrovni a vyřešení letitých problémů mezi jednotlivými odvětvími kinematografie. Například v reportáži z valné hromady Ústředního svazu kinematografů v ČSR zaznělo: *těžce byly pocítovány ... [v rámci Filmového poradního sboru, pozn. aut.] některé rozpory mezi svazy půjčoven a kinematografy a čím dál tím více jeví se potřeba zřízení centrální stavovské organizace, t. zv. Filmové komory.*¹⁰²

V září 1937 byla při Filmovém poradním sboru ustavena zvláštní komise pro úpravu kinematografie, jejímž úkolem bylo v co nejkratší době shromáždit podklady pro přípravu legislativních změn v kinematografii.¹⁰³ V roce 1938¹⁰⁴ vznikl pravděpodobně na půdě Ministerstva průmyslu, obchodu a živností konkrétní návrh **vládního nařízení o organizaci filmového hospodářství**. Toto nařízení mělo vejít v platnost ještě v průběhu roku. Z dochovaného dokumentu se dozvídáme o konkrétním plánu *za účelem soustředění filmových agend* založit tzv. **státní filmové ústředí** a **filmovou komoru**.¹⁰⁵ Do působnosti státního filmového ústředí měla spadat většina úřední agendy související s filmovou výrobou, obchodem, vývozem a dovozem, licencemi, ale také filmová cenzura, úprava hospodářských poměrů v oboru, vydávání závazných předpisů či kulturní a lidovýchovní film. Ústředí by sídlilo při Ministerstvu průmyslu, obchodu a živností a bylo by financováno z jeho rozpočtu. *Vrcholná zájmová organizace* filmová komora měla být veřejnoprávní korporací s pěti odbory: filmové továrny a dílny, filmoví podnikatelé výroby domácích filmů, filmové půjčovny a obchodníci s filmy, kinematografy, filmoví pracovníci. Členství v prvních čtyřech skupinách by bylo pro podnikatele a živnostníky povinné. Filmová komora by podléhala stálému vládnímu dozoru, faktický vedoucí orgán výkonný výbor by jmenoval ministr průmyslu, obchodu a živností (pomocný orgán poradní výbor by jmenovaly jednotlivé odbory). Vládní komisař by měl právo účastnit se všech jednání správních orgánů, nahlížet do dokladů, ale také zrušit usnesení filmové komory. Součástí velmi komplexního, věcného a praktického návrhu byla také reforma systému udílení licencí pro kina (viz níže) i půjčovny a reorganizace systému podpory filmové výroby vznikem státního filmového fondu.¹⁰⁶ Toto vládní nařízení nestihlo vstoupit v platnost a z dochovaných podkladů se bohužel nedozvídáme nic o okolnostech jeho

¹⁰² h., Valná hromada Ústředního svazu kinematografů v ČSR. *Filmový kurýr* 12, 1938, č. 23 (10. 6.), s. 1–2.

¹⁰³ Z. Štábla, *Data a fakta...* (3), s. 662.

¹⁰⁴ Koncept není blíže datován. Z kontextu však vyplývá, že jeho text pochází z období první republiky v době politické krize s Třetí říší. Za pomoc s historickým rozбором textu děkuji historiku PhDr. Petru Kouroví, Ph.D.

¹⁰⁵ Termín „filmová komora“ byl v některých níže uvedených dokumentech a článcích užíván s velkým, jinde s malým počátečním písmenem. Protože se jedná o neexistující společnost, budeme v této studii nadále kromě citací používat malé počáteční písmeno.

¹⁰⁶ Vládní nařízení ze dne 1938 o organizaci filmového hospodářství. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 78. Viz též příloha č. 1 této práce.

vzniku a dalším osudu. Jedná se však o materiál, který velmi přesně dokumentuje způsob uvažování kompetentních zástupců ministerstev a zřejmě i filmových kruhů této doby.

Jak již z výše zmíněného návrhu vládního nařízení vyplývá, paralelně s jednáním o samotné filmové komoře probíhaly také vyjednávání kinematografických svazů se státními úřady na další témata. Křiklavým příkladem nedostatečnosti filmové legislativy zůstával totiž již zmiňovaný, mnoho let nevyhovující a masově obcházený zákon upravující udílení kinematografických licencí.¹⁰⁷ Pokusy o jeho změnu se objevili již na počátku 30. let. Aktuální novela zákona o pořádání veřejných představení kinematografických byla předložena k připomínkování také v roce 1938 a ani ona se schválení již nedočkala.¹⁰⁸

Shrnutí

Téma této studie je vymezeno fenoménem sdružování, jehož vrchol na úrovni občanské nacházíme právě první třetině 20. století. Stavovské struktury filmového podnikání se začaly utvářet brzy poté, co se kinematografie na českém území rozvinula. V rozvoji různých forem sdružování v oblasti filmu můžeme vysledovat **tendenci vývoje od spontánně vznikajících jednoduchých forem spolků a oborových svazů ke složitějším, hierarchicky uspořádaným strukturám**. Filmový obor tak naplňoval svou přirozenou tendenci po získání vlastních korporátních struktur, které filmovým podnikatelům, pracovníkům ve filmu a zájemcům o film nabízely řadu výhod: nástroj pro vyjednávání podmínek mezi jednotlivými složkami filmového průmyslu (výrobci versus filmoví pracovníci, distributoři versus kina apod.), lobbistickou platformu pro jednání s úřady či přirozené prostředí pro rozvoj idejí o významu filmové kultury atd.

V druhé polovině 30. let kinematografická obec již disponovala několika významnými etablovanými svazy, které spojovaly filmovou výrobu a distribuci. Jednalo se především o Svaz filmového průmyslu a obchodu čs., Sdružení filmového dovozu a obchodu v RČS a Svaz filmové výroby v RČS. Tendence ke sdružování byla velmi silná v případě kin, která vytvářela vlastní sítě již od první dekády 20. století. Ve strukturách specializovaných sdružení filmových kin vynikala vyspělá organizace Ústředního svazu kinematografů v ČSR, jež sdružovala jednotlivé zemské svazy (Zemský svaz kinematografů v Čechách, Zemský svaz kinematografů pro zemi moravsko-slezskou v Brně, Spolok majitelov biografov na Slovensku a Fachverband der deutschen Filmtheater in CSR). Také filmoví pracovníci měli svou tradiční platformu – Čs. filmovou unii.

Ve 30. letech došlo také ke zintenzivnění aktivit subjektů, které většinou stály mimo samotný filmový průmysl (resp. vykonávaly svou činnost na pomezí samotného průmyslu) a jejich hlavním cílem byla konkrétní kulturně-osvětová činnost nebo obecně zvelebování filmové tvorby a kultury. Mezi společnosti tohoto typu patří Filmové studio, jež původně působilo v rámci Svazu filmové výroby a koncem roku

¹⁰⁷ Manifestační charakter za ukotvení legislativních změn měl celostátní sjezd československých kin v srpnu 1937 v Uherském Hradišti. J. Havelka, *ČSFH 1937...*, s. 25; K historii o zrušení kinolicencí a zavedení kinematografických koncesí také např.: h., Valná hromada Ústředního svazu kinematografů v ČSR. *Filmový kurýr* 12, 1938, č. 23 (10. 6.), s. 1–2.

¹⁰⁸ Důvodová zpráva k zákonu o pořádání veřejných představení kinematografických čj. 56.890/38-1 min.vnitř. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 79.

1936 se osamostatnilo, dále ideově významná „Vančurova“ Čs. filmová společnost nebo Masarykův lidovýchovný ústav, jehož poslání kinematografickou oblast přesahovalo.

Příznačný byl v tomto období vývoj vztah státu ke kinematografii, který se během 30. let proměnil směrem k chápání kinematografie jako nástroje vzdělávání a nositelky kulturních hodnot a také nepopíratelného propagandistického potenciálu, který bylo možné v politicky vyhocené době konce 30. let využít pro státní zájmy. Od roku 1935 pravidelně zasedal ministerský Filmový poradní sbor, který uděloval podpory na výrobu filmů z prostředků získaných za registraci dovážených filmů. Filmový poradní sbor začal postupně systematictěji podporovat kvalitnější filmovou tvorbu a krátkometrážní filmovou výrobu a úzce spolupracoval s dalšími subjekty, především s Filmovým studiem. Při ministerstvech obchodu, školství a později propagandy vznikaly v druhé polovině 30. let samostatné sekce či referáty zabývající se otázkami kinematografie, což výrazně napomohlo koordinaci kroků směřujících k úpravě nevyhovující legislativy a k prosazení institucionálních změn včetně plánů na založení centrálního orgánu Československé filmové komory.

Pro svazové struktury filmového oboru druhé poloviny 30. let vyplynulo několik nových témat. Ta souvisela především s hledáním nástrojů pro další kvalitativní rozvoj české filmové tvorby, jíž se od nástupu zvuku snížila šance na vybudování silných a stabilních finančních zdrojů. Aktuální byl kupříkladu koncept pravidelného filmového vzdělávání. V době založení Mezinárodní filmové komory se rozvinuly zahraniční aktivity českých filmových svazů, které můžeme vnímat jako dosavadní vrchol snahy českých filmových struktur vytvářet vzájemně provázané a navazující sítě kontaktů (networking) a tímto způsobem zvyšovat vliv a vlastní sociální kapitál. Nejcharakterističtější tendencí českého filmového průmyslu druhé poloviny 30. let byla ovšem podle našeho názoru centralizace.

Centralizační tendence se projevovaly ve všech úrovních filmového podnikání i svazového života. A byly posíleny nebo alespoň urychleny několika okolnostmi. Podstatným aspektem byla neuspokojivá ekonomická situace českého filmu, která vybízela například k úvahám o vybudování jednoho stabilního centrálního výrobního střediska. Další důvod můžeme určitě najít v letité nespokojenosti zástupců filmového oboru s dosavadním legislativním zakotvením české kinematografií, s čímž souvisela silná potřeba vytvoření lobbistického subjektu, který by byl dostatečně věrohodným partnerem pro jednání s úřady. Bezpochyby velmi významnou roli v uvažování o centralizaci na svazové úrovni i v oblasti podnikání hrály zahraniční vzory, především navenek velmi úspěšný a moderní model centralizované kinematografie Třetí říše, včetně Říšské filmové komory a aktivit, které vedly k ustavení Mezinárodní filmové komory. Nepochybně můžeme uvažovat i o (zdánlivě) nahodilých důvodech, jako byly personální konstelace v jednotlivých svazech a na úřadech, kde shodou okolností či zákonitostí dějinného vývoje zasedli nejen zástupci generace, která již s filmem vyrostla a dobře chápala jeho potenciál, ale zároveň jedinci, kteří byli ochotni se angažovat ve věci zvelebování národní kinematografie a zároveň chápali film jako specifický kulturní produkt s vysokou mírou ekonomického rizika.¹⁰⁹ Bylo by také chybou pominout obrovský vliv obecné společensko-politické situace v Československu 30. let na kinematografické struktury. Stát reagoval na světovou

¹⁰⁹ Srov.: Petr Szczepanik, *Konzervy se slovy. Počátky zvukového filmu a česká mediální kultura 30. let*. Brno: Host 2009, s. 11nn.

hospodářskou krizi, tak jako jeho západní sousedé, vlnou státních intervencí a monopolizačních tendencí v některých odvětvích průmyslu. Třetí dekáda 20. století přinesla zánik mnoha malých nestabilních podnikatelských subjektů, zvýšenou toleranci státu ke kartelizaci a posílení vlivu velkých hráčů na trhu.¹¹⁰ Pro teoretické diskurzy byly pro toto období typické úvahy o řízeném hospodářství či o družstevním socialismu,¹¹¹ jehož idea byla mimochodem zajímavě spodobněna ve filmu HEJ-RUP!. Kritika praktik státních intervencí byla velmi slabá, což souviselo s nedostatečným zakotvením liberálních politických či ekonomických teorií v meziválečném Československu, pro které bylo naopak typické historicky podmíněné sepejetí s německým teoretickým prostředím. Postoj levicově zaměřených politiků či ekonomů k zásahům státu byl ambivalentní, protože tyto tendence bylo možno chápat jak jako prosazování zájmů monopolního kapitálu, tak jako směřování k řízenému plánovitému hospodářství sovětských pětiletok.¹¹² Česká společnost a její elity byly spontánně naladěny k posilování center a monopolů na úkor jednotlivců a diverzity. Tento postoj je ve společnosti i samotné kinematografii ještě zdůrazněn tváří v tvář ohrožení Československé republiky, kdy přibyl argument potřeby stmelení, zachování jednoty a autonomie či nutného posílení role státu na řízení společnosti.

Podstatná z pohledu naše bádání je skutečnost, že poslední léta první Československé republiky v kinematografii a jejích samosprávných strukturách přinesly či aktualizovaly řadu úvah, témat a tendencí, které byly v budoucnu – jak uvidíme dále – přes mocenské, politické a strukturální změny realizovány.

¹¹⁰ V kinematografii vidíme analogii např. ve společnosti A-B a vůbec roli barrandovských ateliérů (včetně státních podpor k jejich vybudování), pro kinematografii okrajově také v Baťově koncernu, přeneseně ve státem řízeném posilování významu několika málo (byť nepodnikatelských) subjektů v získávání kinematografických licencí (Sokol aj.).

¹¹¹ Jednalo se například o práce Karla Engliše, Františka Modráčka nebo Josefa Macka.

¹¹² Václav Průcha a kol., *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1919–1992. 1. díl, období 1918–1945*. Brno: Doplněk 2004, s. 277–285; Antonie Doležalová, Co dělat? Místo marxismu-leninismu v hospodářském vývoji komunistického Československa. In: *Acta Oeconomica Pragensia*, 2009, roč. 17, č. 4, s. 62–83; Antonie Doležalová, Nebylo úniku? Kontinuita a diskontinuita v ekonomickém vývoji ve 30. a 40. letech XX. století. In:

Ivan Šedivý, Jan Němeček, Jiří Kocian, Oldřich Tůma (eds.), *Československo a krize demokracie ve střední Evropě ve 30. a 40. letech XX. století. Hledání východisek*. Historický ústav AV Praha 2010.

Významnější filmové svazy, spolky a další subjekty v druhé polovině 30. let

FILMOVÝ PRŮMYSL

VÝROBA

Svaz filmové výroby v RČŠ (1934)

Svaz filmového průmyslu a obchodu čs. (1921/1927)

Svaz výrobců kulturních
a propagačních filmů v Praze (1937)

DISTRIBUCE

Sdružení filmového dovozu a obchodu v RČŠ (1933)

KINA

Ústřední svaz kinematografů v ČSR
(1920/1926)

— Zemský svaz kinematografů
v Čechách (1912/22)

— Zemský svaz kinematografů
pro zemi moravsko-slezskou
v Brně

— Spolok majiteľov biografov
na Slovensku

— Fachverband der deutschen
Filmtheater in CSR

Sdružení premiérových kin v ČSR

Biografický odbor Československé
obce sokolské

Svaz sokolských a jiných biografů

Kinoporadna Paxfilm

Zájmová skupina biografů
a licencionářů při Čs. obci
legionářské

Biografický odbor Dělnických
tělovýchovných jednot

Svaz kinematografů válečných
poškozců (1931)

Filmové sdružení čs.

PRACOVNÍCI

Čs. filmová unie (1919/1932)

Odborné sdružení čs.
kinooperatérů
(1924/1927, od 1937 v rámci
*Jednotného svazu soukromých
zaměstnanců*)

KULTURNĚ-OSVĚTOVÉ

Filmové studio (1934/1937)

Čs. filmová společnost (1936)

Masarykův lidovýchovný ústav

Společnost pro vědeckou
kinematografii (1921)

Čs. ústav pro zvukovou techniku

Poradní sbor pro školní film

Levá fronta – Film-Foto skupina

Dělnická akademie

Filmová liga čs.

aj.

STÁT

Filmový poradní sbor (1935, při
MPOŽ)

MPOŽ – film.referát (1936, od 1937
odd. pro věci filmové)

MŠNO – filmová sekce (1937)

Ministerstvo propagandy
(pouze září 1938)

MEZINÁRODNÍ ORGANIZACE

Mezinárodní filmová komora (1935)

I.2. Svazy a spolky v době druhé republiky

Omezování svobody sdružování, kulturní organizace a masová média

V noci z 29. na 30. září 1938 byla čtyřmi světovými velmocemi v Mnichově podepsána mnichovská dohoda, v níž čtyři evropské velmoci odsouhlasily odtržení příhraničních oblastí Československa a jejich připojení k nacisty ovládané Třetí říši. V důsledku této události vznikla 1. října 1938 na zbytcích státu tzv. druhá Československá (od 6. října 1938 Česko-Slovenská) republika. Její existence byla nakonec omezena na pouhých pět a půl měsíce.

Víme, že už situace před mnichovskou krizí nahrávala intenzivnějším zásahům státu do občanské společnosti. Tato tendence se od října 1938 dále zesílila. Obecné politické a společenské klima v české části republiky se sjednotilo ve snaze o **vybudování jednotného homogenně českého kulturního, hospodářského, politického a jazykového prostoru**. Proto byla jako nejlepší prostředek ochrany českých tradic, národní identity či ekonomiky v době šoku ze ztráty území i mezinárodní podpory vnímána široká, národně definovaná a názorově jednotná politická koalice. Budování široké centrální platformy nebylo ovšem jen záležitostí politického života, ale probíhalo i na dalších úrovních. Doba přála názoru, že koordinaci mohl zajistit pouze stát, který tuto roli také aktivně přijal. Celý proces logicky směřoval k čím dál větším zásahům státních orgánů do nezávislosti institucí a zvyšující se kontrole státu nad nestátními organizacemi i podnikatelskými subjekty, což se odrazilo ve většině oblastí lidské činnosti, kulturní a filmovou nevyjímaje.

Již vládní nařízení ze 17. září 1938 deklarovalo povinnost státu zabývat se poměry v tisku, rozhlase a filmu z *hlediska vyšší své potřeby a zavést v nich řád přísně mravní, politické a kulturní odpovědnosti*.¹¹³ Programové prohlášení druhé úřednické vlády v čele s Rudolfem Beranem, přednesené 13. prosince 1938 v Národním shromáždění, naznačovalo již konkrétněji budoucí **koncentraci moci** na stranické úrovni,¹¹⁴ ale také centralizační zásahy na úrovni spolkové.¹¹⁵ Vývoj politických postojů dobře ilustruje návrh programu vládnoucí Strany národní jednoty ze sklonku druhé republiky, který řeší našemu tématu blízkou otázku zaměstnaneckých a zaměstnavatelských sdružení a odborů na území česko-slovenského státu. V dokumentu zazněly příznačné návrhy zajištění *soudržnosti zaměstnanců a zaměstnavatelů* v povinně zřízených syndikátech jednotlivých oborů. Členství v těchto organizacích mělo být rovněž povinné a zaměstnanci a zaměstnavatelé by se v nich sloučili v tzv. *jeden stav*, stávající odborové a oborové organizace by byly zrušeny a případné spory by řešil státní dozor a soudy.¹¹⁶ Tento návrh již sice nestihl být vcelku realizován,¹¹⁷ zmíněná oficiální prohlášení nicméně výstižně definují ideový prostor, v němž se v období druhé republiky spolkové hnutí pohybovalo.

¹¹³ V období druhé republiky se moc soustředila do dvou politických seskupení, vládnoucí pravicové Strany národní jednoty a opoziční, středolevé Strany národní práce. Komunistická strana byla zakázána. Jan Kuklík – Jan Gebhart, *Druhá republika 1938–1939*. Paseka, Praha – Litomyšl 2004, s. 104–105.

¹¹⁴ J. Kuklík – J. Gebhart, *Druhá republika...*, s. 50nn.

¹¹⁵ J. Kuklík – J. Gebhart, *Druhá republika...*, s. 102.

¹¹⁶ J. Kuklík – J. Gebhart, *Druhá republika...*, s. 219.

¹¹⁷ Realizovaným základem se stala odborová organizace při Straně národní jednoty. Do ní například v březnu 1939 dobrovolně vstoupila Česká filmová unie. Centralizaci odborů v době protektorátu ještě zmíníme později. -u.-, Čs. filmová unie v NJ. *Filmový kurýr* 13, 1939, č.10 (10.3.), s. 1.

Počátkem roku 1939 vláda upravila existující legislativu a vydala vládní nařízení č. 13/1939 Sb. a č. 30/1939 Sb., jimiž rušila existující **spolky politické** a znemožňovala jejich další zakládání, stanovila přísné tresty za přestupky proti zákonu o právu spolčovacím a umožnila vznik tzv. zvláštních sdružení, nepodléhajícím platným předpisům o sdružování. Neznamenala však žádný radikální zásah do autonomie legálně fungujících, aktivních nepolitických spolků.¹¹⁸

Zásahy v případě **kulturních organizací** probíhaly jak spontánně, tak nařízeními státních orgánů, a to s jasně proklamovaným cílem centralizace a upevnění sebevědomí a vhodně vybraných, politicky akceptovaných tradic národa. S ohledem na téma našeho výzkumu zmiňme pouze některé ze zásahů, jež se týkaly především proměn kompetencí a růstu centralizačních tendencí.

Ministerstvo propagandy zaniklo již s nástupem vlády Jana Syrového 22. září 1938. Jeho kompetence přešly zčásti na ministra bez portfeje Hugo Vavrečku, ve vládě Rudolfa Berana od 1. prosince 1938 pak na ministra bez portfeje Jiřího Havelku.¹¹⁹ Oba výše jmenovaní ministři bez portfeje postupně stanuli v čele nově vzniklého **Úřadu propagandy**, který se stal kompetentní ve věci regulace knižní produkce, divadelní tvorby a hudby.¹²⁰ V oblasti nakladatelského trhu byly zaznamenány dva neuskutečněné pokusy o centralizaci svazů v orgánu Knižní komora a v aktivistickém cenzurním Dohledávacím sboru kulturním. Na prahu okupace v březnu 1939 byla v rámci Havelkova Úřadu propagandy ustavena komise pro knižní regulaci. Podobně jako v případě kinematografie (viz dále), i v knižním průmyslu se řešila především regulace zahraniční produkce, explicitně politických témat a také literárního braku.¹²¹ Tak jako ve filmu i zde ztřeštěné cenzurní zásahy postihly také již exploatovaná díla – knihy byly také stahovány z prodejen a knihoven.¹²² Ztřeštěný dohled orgánů státní propagandy postihl také divadla, především ta levicově zaměřená, a inscenace s explicitními politickými motivy.¹²³

Soustředěný tlak státních orgánů pocítila samozřejmě také **masová média**, zejména periodický tisk a rozhlas. V době druhé republiky přestalo vycházet téměř 1900 periodik.¹²⁴ Doposud existující cenzura, založená na návrzích okresních úřadů, policejních ředitelství a rozhodnutích státních zastupitelství zůstala zachována. Již koncem září 1938 byla zavedena paralelní cenzurní praxe. Předběžnou cenzuru tisku

¹¹⁸ Vládní nařízení č. 13/1939 Sb. ze dne 27. ledna 1939, jímž se mění a doplňuje zákon ze dne 15. listopadu 1867, č. 134 ř.z., o právu spolčovacím, a stanoví tresty za neoprávněné sdružování; Vládní nařízení č. 3/1939 Sb. ze dne 27. ledna 1939 o tvoření zvláštních sdružení, nepodléhajících platným předpisům o sdružování, a o dozoru na ně.

¹¹⁹ Jiří Havelka (1892–1964) – byl český právník a politik. Nezaměňujeme s redaktorem *Filmového kurýra* Jiřím Havelkou, jedná se o jinou osobu.

¹²⁰ J. Doležal, *Česká kultura za protektorátu...*, s. 112.

¹²¹ Srov.: Pavel Janáček, *Literární brak. Operace vyloučení, operace nahrazení 1938–1951*. Brno: Host 2004; Obsáhle (nejen) k tématu písemnictví v době druhé republiky in: Jaroslav Med, *Literární život ve stínu Mnichova (1938–1939)*. Praha: Academia 2010.

¹²² Václav Poláček, Cenzura, řízení knižního trhu, zabavování a ničení knih 1938–1945. In: Václav Poláček (red.), *Kniha a národ 1939 – 1945*. Paseka, Praha 2004 [rekonstrukce nevydaného pamětního sborníku Svazu českých knihkupců a nakladatelů z roku 1947], s. 70–75.

¹²³ Více k zásahům proti inscenacím Divadla D, okolnostem odebrání koncese k provozování Osvobozeného divadla a situaci v Národním divadle, Městských divadlech pražských, Zemském divadle v Brně, brněnském Německém divadle nebo divadle v Olomouci např. in: František Černý (ved. red.), *Dějiny českého divadla IV*. Academia, Praha 1983, s. 290, 317, 365, 373, 385–386, 395; Srov.: J. Kuklík – J. Gebhart, *Druhá republika...*, s. 190, 278.

¹²⁴ J. Kuklík – J. Gebhart, *Druhá republika...*, s. 196.

vláda centralizovala do rukou Ústřední cenzurní komise. Komise pracovala na základě pokynů Ministerstva vnitra, jemuž bezprostředně podléhala, v jednotlivých výkonných cenzurních orgánech. Tyto orgány měly na starosti tisk (včetně zahraničního a neperiodického), divadelní a filmová přestavení a telekomunikační média: telegram, telefonní hovory, radioelektronická a reprodukční zařízení. Předběžnou cenzuru prováděla centrální úřadovna v Praze a místní úřadovny v Plzni, Moravské Ostravě a Olomouci. Cenzurovaný obtah tiskoviny pracovníci komise nejen sami kontrolovali přímo v tiskárnách, ale zasílali jej také ke schválení do ústředí. Cenzura tedy získala kromě zpřísnění také mnohem vyšší stupeň organizované centralizovanosti.¹²⁵

Vedle kontroly Ústřední cenzurní komise podléhalo vydávání domácího tisku vedení tiskového odboru Předsednictva ministerské rady. Tiskový odbor mimo jiné sloučil dovoz zahraničních časopisů pod Českou tiskovou kancelář, zasahoval do fungování knižního trhu, ale také vylučoval nevhodné divadelní hry z repertoárů divadel a reguloval hudební produkce.¹²⁶ Dohoda mezi zástupci Tiskového odboru Předsednictva ministerské rady, Ministerstva vnitra, Ministerstva zahraničních věcí a Ministerstva spravedlnosti stanovila, že tisková cenzura bude od 6. prosince 1938 soustředěna v Tiskovém odboru Předsednictva ministerské rady. Na přelomu let 1938–1939 byla pravidla tiskové cenzury zpřesněna a stabilizována několikerým vydáním tištěných pokynů tiskové cenzury.¹²⁷

Mimo oficiální úřední struktury, avšak obsahově a programově velmi blízko vládnoucí Straně národní jednoty, stála konzervativně laděná **Národní kulturní rada**, která se jako sdružení kulturních pracovníků a umělců ustavila 18. listopadu 1938. Rada disponovala několika sekcemi: filozofickou, kulturně politickou, beletristickou, divadelní, hudební a výtvarnou. Partnery Národní kulturní rady se staly úřady zabývající se kulturou a školstvím a kulturní subjekty na všech úrovních, ministerstvy počínaje a jednotlivými spolky konče. Program Národní kulturní rady velmi dobře ilustroval oficiální názory na kulturní politiku své doby, od vyzdvížení hodnot, jako jsou vlast, země, národ a Bůh, až po nutnost konkrétních zásahů na poli jednotlivých druhů umění. Jednotlivé návrhy Národní kulturní rady vykazovaly kromě jasně totalizujících tendencí také snahy silně centralistické, například zavedení řízeného knižního trhu, zestátnění divadel, zavedení povinné hudební výchovy na školách, dořešení statutu státní galerie apod.¹²⁸

Literární vědec Václav Černý ve svých pamětech použil trefné označení vývoje občanské společnosti a jejích institucí jako *zjednodušení veřejného života*.¹²⁹ Zjednodušení se projevovalo jak na úrovni myšlenkové, tak na úrovni formální (institucionální aj.). A tak také většina kulturních uměleckých oblastí prošla v období druhé republiky výraznou vnější a často i vnitřní proměnou. Státní kontrola byla deklarována jako žádoucí. Docházelo k prvním krokům ke sjednocování národní kultury s tím, že z tohoto procesu byly zákonitě vyřazovány elementy dobově vnímané jako rušivé – imigranti, osoby židovského původu nebo třeba známí zastánci masarykovské demokracie.

¹²⁵ J. Doležal, *Česká kultura za protektorátu ...*, s. 111; *Druhá republika...*, s. 213–215.

¹²⁶ V. Poláček, *Cenzura, řízení knižního trhu ...*, s. 70–75.

¹²⁷ J. Doležal, *Česká kultura za protektorátu ...*, s. 111–112.

¹²⁸ J. Kuklík – J. Gebhart, *Druhá republika...*, s. 185–187.

¹²⁹ Václav Černý, *Křik koruny české. Paměti 1938 – 1945*. Praha: Atlantis 1992, s. 55.

Postavení kinematografie a jejích svazů

Do počátku druhé republiky vstoupily filmové svazy a spolky v podobě, která byla zevrubněji představena v předchozí kapitole. Vedle velkých svazů filmové výroby, distribuce a kin (Svaz filmové výroby v RČS, Svaz filmového průmyslu a obchodu čs., Ústřední svaz kinematografů v ČSR) a filmových pracovníků (Čs. filmová unie) existovaly desítky menších spolků, ale také několik významných institucí, působících na poli kultivace filmové kultury (Filmové studio, Československá filmová společnost aj.). Podstatnou roli zaujímal Filmový poradní sbor jako státem zřizovaná komise rozhodující o mnoha záležitostech na českém filmovém trhu. Své postavení si udržely také spolky zabývající se kulturně osvětovou činností v oblasti kinematografie, v nichž z našeho pohledu nejvýznamnější bylo Filmové studio.

Přes proklamaci předsedy vlády Rudolfa Berana, že *stát má právo, ba víc, má povinnost upravovati poměry v tisku, v rozhlase a ve filmu z hlediska vyšší své potřeby a zavést v nich řád přísně mravní, věcné, politické i kulturní zodpovědnosti*¹³⁰ můžeme konstatovat, že kinematografie zastávala ve srovnání dalšími kulturními oblastmi téměř celé období druhé republiky v podstatě **výjimečně nezávislé postavení**. V prosinci 1938 získal filmový obor zastoupení v tradiční politicko-osvětově orientované organizaci Národní radě české,¹³¹ která do svého odboru tiskového a propagačního přizvala Emila Sirotku a vyslovila souhlas s kooptováním Josefa Horčíčky do odboru školského a osvětového.¹³² Kinematografie však **nebyla** na rozdíl od jiných masových médií **začleněna do systému povinné státní předběžné cenzury**.¹³³ Také do struktur Národní kulturní rady byl film zařazen až se zpožděním. Stalo se tak až těsně před koncem druhé republiky v březnu 1939, kdy vznikla samostatná VIII. filmová sekce.¹³⁴ Předsedou odboru byl jmenován A. M. Brousil, mezi místopředsedy působili také Josef Horčíčka a Ludvík Šafránek.¹³⁵ V posledních týdnech druhé republiky byly dokončeny kulturní programy odnože Strany národní jednoty Mladé národní jednoty, v nichž se můžeme dočíst, jakými způsoby toto seskupení navrhovalo řešit *trapný stav naší filmové výroby*. Navrženo bylo například ustavení hodnotící komise kritiků budující filmy pro státní podporu a zkoumající kvality jednotlivých režisérů, založení filmového oddělení při státní konzervatoři (viz níže) a vypracování směrnice, *na jejímž základě by bylo lze uzákoniti úpravu obchodu s uměleckými díly, aby se zamezilo zaplavování lidu kýči a lži-uměleckými díly*.¹³⁶ Toto prohlášení i přes svou naivitu a neodbornost dokládá oficiální způsob uvažování o kulturních hodnotách a jejich regulaci v době druhé republiky. Kvůli pozdnímu vyhlášení mohly mít tyto plány jen těžko praktický vliv na dění v kinematografii. Důvody, proč kinematografie stála značnou část doby trvání druhé republiky mimo pozornost jejího establishmentu, zřejmě nemusíme

¹³⁰ h., V novém duchu. *Filmový kurýr* 12, 1938, č. 50 (16.12.), s. 1.

¹³¹ Činnost Národní rady české se vázala ještě do doby politického boje za český národ na počátku 20. století a důležitou roli sehrála v době vzniku samostatného státu. V roce 1905 Národní rada česká založila spolek Svaz osvětový (pozdější Masarykův lidovýchovní ústav) s cílem vytvoření českého osvětového (kulturního) ústředí. *Osvětou k svobodě...*, s. 61–87; -I-, Nový úkol Národní rady. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 23 (9. 6.), s. 2; -I-, Kultura v Národní radě. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 24 (16. 6.), s. 1.

¹³² z., Naši zástupci v Národní radě. *Filmový kurýr* 13, 1938, č. 51 (23. 12.), s. 3.

¹³³ Pojmem „Předběžná cenzura“ máme v této studii na mysli cenzuru ve fázi předvýrobní přípravy filmu, především cenzuru scénáře.

¹³⁴ -I-, Film v kulturní radě NJ. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 9 (3.3.), s. 1; Srov.: *Data a fakta*, sv. 4, s. 9.

¹³⁵ od., Filmový odbor kulturní rady NJ. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 10 (10.3.), s. 1.

¹³⁶ -mm-, NMJ pro řešení stavu naší filmové kultury. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 9 (3.3.), s. 2.

hledat ve složitých personálně politických motivacích. Pravděpodobnější je prosté podcenění kulturního potenciálu filmu a pomalá orientace ve filmovnictví z důvodu jeho legislativní neukotvenosti i mezioborovému charakteru filmu.¹³⁷

Nejnápadnějšími přímými **politicky podmíněnými opatřeními** v kinematografii tak z historického pohledu zůstávaly masové zákazy starších českých a zahraničních filmů a propouštění pracovníků židovského původu provázené xenofobními kampaněmi proti Židům a imigrantům působícím v českém filmu,¹³⁸ jichž se účastnila Československá filmová unie ale i kinematografické svazy.¹³⁹ Propouštění Židů a cizinců se ovšem týkalo jen některých spolků a firem. Například ve vedení distribučních filiálek amerických společností, ve společnosti A-B nebo ve vedení Sdružení filmového dovozu a obchodu působily osoby židovského původu až do prvních dnů okupace. Součástí pronárodního proudu byla také vlna počesťování názvů kin, kterou doprovázela rozhodnutí úřadů o označování biografických provozů. Zajímavým detailem tohoto trendu byla aféra, kterou spustil pražský magistrát, když zakázal používat v označení slovo „kino“ a trval na termínu „bio“. Toto původně dosti možná protiněmecké rozhodnutí provázely bouřlivé reakce a odborné disputace v tisku.¹⁴⁰

Důsledkem politického vývoje druhé republiky byla také transformace celostátně působících spolků, které do budoucna fungovaly často jen jako české, respektive českomoravské či českomoravskoslezské. Se změnou kompetencí většinou nesouvisela změna jejich názvů. Přídavné jméno „československý“ se z názvů spolků ztrácelo jen pozvolna, definitivně až se zákazem užívání názvu „československý“ vyhlášeném nařízením zemského prezidenta z 29. prosince 1939.¹⁴¹

Za filmovou komoru

Obraťme nyní svou pozornost k pokračujícím snahám českého filmovnictví o vybudování hierarchické zastřešující struktury v čele s jednou, státem podporovanou institucí. Exponovaná politická situace druhé republiky dozajista pomohla větší

¹³⁷ Srov. např. s reakcí redakce Filmového kurýra na založení Národní kulturní rady bez filmové sekce. -k-, Film do kultury nepatří? *Filmový kurýr* 12, 1938, č. 47 (25.11.), s. 1.; r., O novou národní kulturu. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 3 (20.1.), s. 1.

¹³⁸ Xenofobně vyznívající projevy byly v odborném tisku dokumentovány ještě v době před vznikem tzv. druhé republiky. První výzvy k registraci cizích filmařů a zvážení nutnosti jejich setrvání vydávala Československá filmová unie již v době zvýšené nezaměstnanosti českých herců v roce 1935. K těmto výzvám v době druhé republiky se hlásil odborný tisk v celém svém politickém spektru, Filmovými listy počínaje a Filmovým kurýrem konče. Srov.: série článků o židovských podnikatelích a o programu očisty v Ústředním svazu kinematografů v ČSR v časopise *Filmový kurýr* na podzim 1938 apod.

V době bezprostředně předcházející mnichovské krizi se jednalo například o protesty svazů majitelů kin proti prodeji a pronájmu českých kin uprchlíkům z Třetí říše. Kupříkladu: re., *Obsazování čs. kin cizinci musí být znemožněno*. *Filmový kurýr* 12, 1938, č. 14 (8. 4.), s. 1; re., *Bude cizinec pražským kinematografistou?* *Filmový kurýr* 12, 1938, č. 27 (8. 7.), s. 1.

Tyto protesty souvisely s emigrantskými vlnami z Třetí říše. Obdobné reakce nacházíme také v jiných zemích, kupř. ve Francii. d., *Francouzové proti emigrantům*. *Filmový kurýr* 12, 1938, č. 15 (15. 4.), s. 2.

¹³⁹ V řadě případů byly akce iniciovány přímo jednotlivými spolky. Známá jsou provolání filmových svazů za počesťování československé filmové výroby z 19. října 1938, antisemitská opatření Československé filmové unie nebo několikerá provolání zemských kinematografických svazů za počesťování oboru filmové distribuce, která byla většinou v rukách cizinců a příslušníků židovské menšiny. Srov.: Ivan Klimeš, Die „Entjudung“ der tschechischen Filmindustrie. In: Armin Loacker (Hg.), *Unerwünschtes Kino. Der deutschsprachige Emigrantenfilm 1934–1937*. Wien: Filmarchiv Austria, 2000, s. 77–84.

¹⁴⁰ Např.: Václav Pilecký, Máme v Praze hodně bij. *Filmový kurýr* 12, 1938, č. 49 (2.12.), s. 1.

¹⁴¹ zn., Zákaz užívání názvů – čs. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 2 (12. 1.), s. 1.

motivaci k užší spolupráci mezi zbývajícími českými a moravskými filmovými svazy. Již 18. října 1938 vychází v tisku společné svolání Svazu filmové výroby v ČSR, Svazu filmového průmyslu a obchodu čs., Ústředního svazu kinematografů v ČSR a Čs. filmové unie¹⁴² reagující na politickou situaci. Velkého posunu dosáhly rozdrobené spolky kin, které se v prosinci 1938 sjednotily pod společnou platformu (viz dále). Důležitou roli v komunikaci mezi jednotlivými složkami filmového průmyslu sehrál také Filmový poradní sbor, který mimo jiné pokračoval v mezioborových jednáních o obchodních podmínkách.¹⁴³

Nová politická realita druhé republiky napomohla také intenzivnější práci na filmové legislativě s cílem vyřešit letitá bolavá místa. A více než dříve se tyto aktivity také odrazily na diskusích v odborném i denním tisku. Názory volající po založení filmové komory, vyřešení problému kinolicensí a odstranění příliš vysokého daňového zatížení českého filmu posilovaly argumenty o hospodářském oslabení kinematografie po ztrátě sudetského a částečně také slovenského odbytiště¹⁴⁴ a o nutném rozvoji vysoké kvality a kulturního potenciálu české pronárodní kinematografie. Prohlášení většinou zároveň vyzývala k pozdvižení úrovně českého filmu, k silnější roli státu na poli filmového průmyslu a k vytvoření stabilního ústředí po vzoru obchodních komor a silné hospodářské základny českého filmu.¹⁴⁵ Kýžená role státu byla prezentována jako ochranná, očišťující od nezdravých nešvarů (neseriózní obchodníci, cizinci, podvodníci apod.), zaručující rozvoj české národní kinematografie. Na obecné proklamace navazovala série článků v odborném i denním tisku, které zcela konkrétně apelovaly na vznik filmové komory.¹⁴⁶ Volalo se také po sjednocení kompetencí kinematografie pod jedno ministerstvo.¹⁴⁷

V listopadu 1938 se ve Filmovém kurýru objevily první sporadické zprávy o intenzivních jednáních na oborové a ministerské úrovni o podobě filmové komory.¹⁴⁸ V archivních fondech se dotýčný **návrh osnovy vládního nařízení o filmové komoře** také dochoval.¹⁴⁹ Na rozdíl od předchozího konceptu tato osnova zahrnovala pouze filmovou komoru, nikoliv státní filmové ústředí nebo otázku kinematografických licencí. *Vrcholná zájmová organizace filmová pro zemi Českou a Moravskoslezskou* filmová komora byla opět definována jako veřejnoprávní korporace. Komora byla koncipována jako sdružení svazů, nikoliv jednotlivých podnikatelů a filmařů. Byla rozčleněna do tří odborů: výrobního, obchodního a spotřebního. Do výrobního úseku by byly sdruženy svazy výroby, filmových továren a dílen a filmových tvůrčích

¹⁴² Občané! *Filmový kurýr* 12, 1938, č. 42 (21. 10.), s. 1.

¹⁴³ -k-, Obchodní podmínky pokračují. *Filmový kurýr* 12, 1938, č. 50 (16.12.), s. 1.

¹⁴⁴ Po zánětech Německa, Polska a Maďarska přišla Československá republika o 5 milionů obyvatel a potenciál 35% podílu národního důchodu. Odtržením Sudet se snížil také počet kin na území republiky, a to z 1850 na 1279. Území Slovenska a Podkarpatské Rusi bylo v kinofikaci zaostalé a disponovalo zhruba 150 kiny. V. Průcha a kol., *Hospodářské a sociální dějiny...*, s. 427–428; Ivan Klimeš, Kinematografie v Protektorátu Čechy a Morava. In: *Přednášky z XLIV. Běhu Letní školy slovanských studií*. Praha: Univerzita Karlova v Praze 2006, s. 239–250.

¹⁴⁵ Např.: Alois Hnízdo, Čs. kinematografie do nových poměrů. *Filmový kurýr* 12, 1938, č. 43 (28.10.), s. 1; Jan Hejman, O československý film. *Filmový kurýr* 12, 1938, č. 43 (28.10.), s. 1–2; ksž, Hospodářská jistota je základem dobrých filmů. *Filmový kurýr* 12, 1938, č. 46 (18.11.), s. 2.

¹⁴⁶ Mj. např.: re., Soustředění a zjednodušení. *Filmový kurýr* 12, 1938, č. 50 (16.12.), s. 1; -l-, Osvědčený systém filmových komor. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 6 (10.2.), s. 1.

¹⁴⁷ -k-, Jedna hlava – jeden smysl. *Filmový kurýr* 12, 1938, č. 49 (9.12.), s. 1.

¹⁴⁸ re., Nekalte vody! (Pravda o Filmové komoře), *Filmový kurýr* 12, 1938, č. 47 (25.11.), s. 1.

¹⁴⁹ Návrh sice není datován, z kontextu však jednoznačně vyplývá, že pochází z období druhé republiky.

pracovníků. Do odboru obchodního by spadaly svazy půjčoven a obchodníků s domácími a dovezenými filmy. Odbor spotřební by zastupoval svazy kinematografů. V návrhu jsou jmenovány fiktivní, ve své době neexistující svazy, s jejichž založením se zřejmě počítalo, jako *Svaz filmových továren a dílen* nebo *Svaz půjčoven výlučně dovezených filmů a obchodníků s těmito filmy*. Členství všech jmenovaných svazů a prostřednictvím jednotlivých svazů i všech jejich členů bylo podle tohoto návrhu povinné. Úkoly filmové komory byly definovány velmi obecně: hájit zájmy oboru, pečovat o pořádek a zodpovědnost, sledovat stav a vývoj oboru, předkládat úřadům návrhy a dobrá zdání, zajišťovat další úkoly, k nimž bude filmová komora pověřena úřady, sjednávat dohody mezi jednotlivými složkami filmového oboru, dbát na dodržování usnesení komory a svazů, urovnávat spory apod. Orgány komory měly mít podobnou strukturu jako v prvorepublikovém návrhu. Vedoucím orgánem měl být ministrem průmyslu, obchodu a živností jmenovaný komorní výbor, poradním orgánem byla dále komorní rada, jejíž členy volily jednotlivé odbory. Vedle těchto orgánů měla být ustavena disciplinární rada, revizoři účtů a rozhodčí soud. Tak jako v případě předchozího návrhu vládního nařízení, i v tomto případě měl mít vládní komisař právo účastnit se jednání, nahlížet do písemností a zastavit jednání odporující právním předpisům či veřejnému zájmu. Ministr průmyslu, obchodu a živností měl mít dále právo odvolat předsedu komory. Filmová komora měla disponovat právem udělování disciplinárních trestů a v případě opakovaného porušování mohla podat návrh úřadům na odnětí oprávnění k podnikání. Právní norma zároveň nařizovala strukturu orgánů jednotlivých uvedených svazů a povinné členství v nich.¹⁵⁰

Od února 1939 jednání o návrhu vládního nařízení nabrala na intenzitě, a to souběžně s řešením palčivé otázky koncesování kinematografických licencí.¹⁵¹ Dne 24. února 1939 bylo zveřejněno, že *osnovy vládních nařízení o kinematografických koncesích a filmové komoře byly již projednány mezi ministerstvy a v nejbližší době budou předloženy vládě*.¹⁵² O týden později 3. března 1939 se čtenář Filmového kurýru dočetl o delegaci předsedů organizací filmového oboru ve složení Miloš Havel, Josef Horčíčka, František Ivan Kubišta a Václav Binovec u ministra průmyslu, obchodu a živností Vlastimila Šádka a ministra bez portfeje Jiřího Havelky za účelem informování o důvodech vzniku filmové komory. Vládní představitelé údajně projeví velké porozumění pro věc. Ovšem již 10. března 1939 se objevila v tisku zpráva o tom, že se nečekaně *vyskytly některé překážky meziministerského rázu, které poněkud zdržely vládní projednávání osnovy o filmové komoře. Jednání však pokračují a zájmové svazy usilují o to, aby v nejbližší době obě osnovy byly již vládě předloženy v podobě, jak je všechny složky filmového oboru ve společné shodě vypracovaly*.¹⁵³ O pět dní později následovala okupace a téma filmové komory se na čas dostalo mimo aktuálně řešené problémy.¹⁵⁴

¹⁵⁰ Návrh osnovy vládního nařízení o Filmové komoře. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 63. Viz též přílohu této práce.

¹⁵¹ Problém s propachtováním kinolicencí, který byl v této době vnímán jako velmi akutní, měl být alespoň v případě nově udílených licencí řešen dočasně tím, že při zemských úřadech byl plánován vznik poradních sborů pro pomoc při rozhodování o přidělování licencí. -k-, Poradní sbory při ZÚ. *Filmový kurýr* 12, 1938, č. 47 (25.11.), s. 1.

¹⁵² -l-, Kinozákon a komora ve vládě. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 8 (24.2.), s. 1.

¹⁵³ -l-, Komora a kinozákon se ještě projednávají. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 10 (10.3.), s. 1.

¹⁵⁴ Dodejme, že se ojediněle objevily signály o snaze některých subjektů využít období jednání k většímu zastoupení v kompetentních funkcích. Dokumentována je snaha moravských sekcí kin o posílení počtu

Vzhledem k tomu, že druhá republika kladla zvýšený důraz na školství, nepřekvapí nás, že právě v tomto období se objevily další dva návrhy na zřízení **filmové školy**. V lednu 1939 Filmový kurýr pod tituly *Budeme mít filmovou akademii* a *O českou filmovou akademii* informoval o tom, že na Ministerstvo školství a národní osvěty byl podán návrh profesorů Svobody a Skalického a tajemníka Draxla na zřízení dvouleté filmové akademie při pražské státní konservatoři.¹⁵⁵ O několik dnů později se pak v tisku objevila zpráva o připravovaném konceptu filmové školy z pera režisérů Jindřicha Honzla a Otakara Vávry.¹⁵⁶ Dnes však víme, že první koncept tohoto textu byl napsán již kolem roku 1937 a vydán tiskem teprve o dva roky později.¹⁵⁷

Svazy kin

Podíváme-li se na vývoj jednotlivých svazů, nacházíme v oněch několika měsících trvání druhé republiky **zásadní změny** především v oblasti kin. Zemské svazy kinematografů v Čechách a pro zemi Moravskoslezskou se v prosinci 1938 staly iniciátory jednání o možné centralizaci jednotlivých biografických svazů pod jedinou organizaci.¹⁵⁸ Prvním významným krokem k budoucímu sjednocování svazů se paradoxně stalo zrušení největšího biografického spolku. Dne 21. prosince 1938 rozhodla valná hromada Ústředního svazu kinematografů v ČSR o zastavení činnosti. Do konce roku se tento do té doby nejvýznamnější kinospolek na našem území likvidoval oficiálně i prakticky.¹⁵⁹ Důvodem byla ekonomická neudržitelnost existence instituce po odtržení sudetských, slovenských a podkarpatských kin a již zmíněné plány na vytvoření nové zastřešující struktury českých kin, která by sjednotila kina tzv. zemská a kina spolková. Činnost ústředního svazu převzaly svazy zemské. Zemský svaz kinematografů v Čechách vytvořil pro další jednání o nových poměrech v kinematografii samostatnou reorganizační komisi, která ihned začala jednání s dalšími svazy.¹⁶⁰ A její jednání bylo brzy úspěšné.

Již 29. prosince 1938 vydaly Zemský svaz kinematografů v Čechách, Zemský svaz kinematografů v zemi Moravskoslezské, Filmové sdružení čs. (sdružující katolická kina), Biografický odbor Svazu dělnických tělocvičných jednot, Svaz kinematografů válečných poškozených v ČSR, Biografický odbor Čs. obce sokolské, Svaz sokolských aj. biografů, Kinoporadna Paxfilmu a Zájmová skupina biografů a licencionářů při Československé obci legionářské společné prohlášení o sjednocení kinematografů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku a založení společné platformy **Ústřední sbor**

zástupců ve Filmovém poradním sboru apod. Viz např. Ferdinand Pernica, *Náš význam. Filmový kurýr* 12, 1938, č. 48 (2.12.), s. 1; -I-, Brněnské půjčovny do FK? *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 6 (10.2.), s. 3.

¹⁵⁵ -I-, *Budeme mít filmovou akademii. Filmový kurýr* 13, 1939, č. 4 (27.1.), s. 1; -I-, *O českou filmovou akademii. Filmový kurýr* 13, 1939, č. 5 (3.2.), s. 1.

¹⁵⁶ -I-, *Další návrh na filmovou školu. Filmový kurýr* 13, 1939, č. 7 (17.2.), s. 1.

¹⁵⁷ Jindřich Honzl – Otakar Vávra, *Navrhujeme školu pro výchovu filmového dorostu*. Zlín: FAB 1939; Srov.: L. Nemeškal, *Příprava české filmové školy...*, s. 19nn.

¹⁵⁸ Nejprve se objevuje pracovní název Ústřední výbor kinematografických organizací. h., *Sjednocená spolupráce. Filmový kurýr* 12, 1938, č. 50 (16.12.), s. 1.

¹⁵⁹ Emil Sirotek, *Silni a jednotni. Filmový kurýr* 12, 1938, č. 51 (23.12.), s. 1; h., *Ústřední svaz kinematografů v ČSR zaniká. Filmový kurýr* 12, 1938, č. 51 (23.12.), s. 2; Srov.: M. Laštovka a kol., *Pražské spolky...*, s. 149; AHMP, Národní výbor hl. m. Prahy, odbor vnitřních věcí, spolkový katastr, sign. VIII/0438. Dostupný na WWW: <<http://www.ahmp.cz/index.html?wstyle=2&catalogue=1>, sekce: „procházet a hledat“, „pomůcky“, „elektronické“ >. [cit. 20. 7. 2010].

¹⁶⁰ -k-, *Reorganizační komise pracuje. Filmový kurýr* 12, 1938, č. 47 (25.11.), s. 2.

kinematografů v zemi České a Moravskoslezské.¹⁶¹ Předsedou sdružení se stal úřadující místopředseda Zemského svazu kinematografů v Čechách Josef Horčíčka, místopředsedy byli zvoleni Vladimír Kapoun, Ferdinand Pernica a Ludvík Šafránek a jednatelem byl jmenován bývalý jednatel Ústředního svazu kinematografů v ČSR a zástupce Zemského svazu kinematografů v Čechách Emil Sirotek.¹⁶² Nově založený svaz ihned po svém vzniku nabídl v otevřeném dopise předsedovi vlády Beranovi své služby národním zájmům.

Reorganizace kin se nezastavila u sjednocování, ale zasáhla také distribuční praxi. Na konci roku 1938 zveřejnila reorganizační komise Zemského svazu kinematografů v Čechách **nový hrací plán pro Prahu**, podle něhož rozdělila kina do skupin premiérové biografy, sekce prodloužených premiér, prvních repríz a druhých repríz. Nařízení, které bylo zdůvodněno racionalizací práce s filmovými kopiemi a finanční efektivitou, stanovilo v některých případech minimální výši vstupného a minimální časový rozstup mezi nasazením filmových kopií v jednotlivých skupinách kin.¹⁶³ Nevíme, jestli se jednalo o rozhodnutí „shora“, nebo, zda bylo podepřeno žádostmi jednotlivých pražských kin. V každém případě můžeme toto nařízení vnímat jako jeden z prvních příkladů centrální oborové regulace filmového trhu, na které budou v příštích měsících navazovat mnohá další. Zmiňme první vyhlášenou dobročinnou akci Ústředního sboru kinematografů v zemi České a Moravskoslezské – promítání kin ve prospěch Národní pomoci. Promítání bylo povinné pro všechna sdružená kina. Organizace akce a především vymáhání dobročinných plateb však naráželo na problémy. Idea se totiž nesetkala s plnou podporou kin a Ústřední sbor kinematografů evidentně narážel na nedostatek kompetencí. Svědčí o tom opakované emotivní apely na kina ve Filmovém kurýru v prvních týdnech roku 1939. Tento moment je poměrně důležitý pro pochopení budoucího vývoje vztahu kin ke svému svazu a naopak.

Pro úplnost zmiňme specifické postavení německých kin, která zůstala na území protektorátu, ale ztratila svou institucionální základnu v sudetském svazu. Počátkem roku 1939 se proto německá kina přičlenila ke spolku Urania, který sdružoval německé kulturní spolky.¹⁶⁴

Ostatní svazy a úřady filmového oboru

Podívejme se nyní na proměnu a významné aktivity dalších spolků a úřadů filmového oboru. Svaz filmového průmyslu a obchodu na své mimořádné valné hromadě 4. listopadu 1938 po rezignaci stávajícího vedení zvolil do svého čela již zmíněného Ivana Františka Kubištu.¹⁶⁵

V období druhé republiky pokračovala činnost **Filmového studia**. V prosinci 1938 se konala valná hromada Filmového studia, která zvolila nové vedení. Předsedou zůstal zástupce ministerstva školství a národní osvěty Jan Hejman, místopředsedy byli jmenováni zástupce ministerstva průmyslu, obchodu a živností Zdeněk Urban a Miloš

¹⁶¹ Sjednocení kinematografů v zemi České a Moravskoslezské. *Filmový kurýr* 12, 1938, č. 52 (30.12.), s. 1.

¹⁶² h., Základnou společných zájmů k společnému cíli. *Filmový kurýr* 12, 1938, č. 51 (23.12.), s. 1

¹⁶³ Inž. Otakar Mudroch, Nové rozdělení kin ve Velké Praze. *Filmový kurýr* 12, 1938, č. 51 (23.12.), s. 5.

¹⁶⁴ -k-, Urania organizace německých kin v ČSR. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 1 (6.1.), s. 2.

¹⁶⁵ Známý též jako Frank Ivan Kubišta. Jiří Havelka, *Kdo byl kdo v českém filmu do roku 1945*. Praha: ČSFÚ 1979, s. 139 [interní tisk]; Jarmila Hurtová, Svaz filmového průmyslu a obchodu (1913/ 1921–1941 /1948/). *Illuminace* 22, 2010, č. 2 (78), s. 112–114.

Havel, jednatelem Emil Sirotek a Jindřich Elbl, pokladníkem Antonín Procházka, zapisovatelem tajemník Josef Jauris. Ve Filmovém studiu v této době dále působil například František Papoušek, Jaroslav Leiser nebo Miroslav Coufal. Ve vedení organizace, která se v budoucnosti stala jedním ze zárodků Českomoravského filmového ústředí, již figurovalo několik jmen, s nimiž se budeme setkávat častěji. Další činnost Filmového studia měla být podle zprávy předsedy rozdělena do specializovaných odborů. V lednu 1939 se Filmové studio přestěhovalo z paláce U Nováků do paláce Lucerna.¹⁶⁶ V roce 1939 se Studio stalo plnoprávným členem Filmového poradního sboru.

Na prahu druhé republiky – v říjnu 1938 – byl založen další z významných spolků, jehož činnost bezprostředně souvisela s filmovou kulturou. **Klub umělců**, jak se tento spolek nazýval, navázal na činnost Klubu českých a německých divadelních pracovníků.¹⁶⁷ Tato levicová, později také protifašisticky zaměřená organizace sdružovala tvůrčí pracovníky všech oblastí kultury včetně filmu. Sdružení mělo personálně velmi blízko k Československé filmové společnosti. Tajemníkem klubu byl Lubomír Linhart.¹⁶⁸

V oblasti státní správy v měsících trvání druhé republiky předpokládáme intenzivní práci na připomínkování jednotlivých návrhů vládních nařízení. K výraznějším systémovým změnám na ministerstvech – například směrem k soustředění kompetencí na jednom úřadě – nedošlo. Počátkem roku 1939 byly v rámci vnitřní reorganizace centralizovány filmové záležitosti alespoň na Ministerstvu školství a národní osvěty, kde pod stávající **Filmový referát** v čele s Janem Hejmanem byla přesunuta také sekce školního filmu.¹⁶⁹

Shrnutí

Druhá Česko-Slovenská republika v teoretické rovině navazovala v mnohém na ideály republiky první, v praxi však došlo k nepochybnému **odklonu od demokratických hodnot**, rozkladu dosavadních politických struktur a výrazné korekci řady struktur společenských. Stát musel čelit sociálním a hospodářským problémům, které odtržení pohraničního území vyvolalo, a fakticky se dostával do sféry moci nacistického Německa. Idea čechoslovakismu zkrachovala a slovenská část země se ve vztahu k českému sousedovi radikalizovala a autonomizovala. Politická a společenská elita na nastalou situaci reagovala vymezováním proti prvorepublikovým tradicím, hledáním nových (resp. tradičních) hodnot, jako víra, národ a rodina, celkovým stažením do sebe a voláním po jednotě.

Na kulturu a masová média dolehla vlna kontrolních opatření s cílem **omezení svobody projevu**. Cenzura získala novou institucionální základnu a byla v mnoha případech znásobena. Byla založena Národní kulturní rada, orgán blízký vládnoucím politickým kruhům, který měl do budoucna spoluurčovat směřování české kultury.

¹⁶⁶ S., Filmové studio v Lucerně. *Filmový kurýr* 12, 1938, č. 47 (25.11.), s. 1.

¹⁶⁷ Klub českých a německých divadelních pracovníků by založen v roce 1936. Srov.: M. Laštovka a kol., *Pražské spolky...*, s. 261. AHMP, Národní výbor hl. m. Prahy, odbor vnitřních věcí, spolkový katastr, sign. XI/1071. Dostupný na WWW: <<http://www.ahmp.cz/index.html?wstyle=2&catalogue=1>, sekce: „procházet a hledat“, „pomůcky“, „elektronické“ >. [cit. 23. 7. 2010].

¹⁶⁸ Jak byl znárodněn československý film. Svědectví a dokumenty II. [Rozhovor s Lubomírem Linhartem]. *Film a doba* 11, 1965, č. 3 (březen), s. 125–135.

¹⁶⁹ -I-, Nová organizace MŠANO. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 5 (3.2.), s. 1.

Kinematografie si, přestože se jednalo o masové médium, udržela výjimečné postavení, protože na rozdíl od některých dalších druhů umění, kultury a masmédií nepodléhala předběžné cenзуře ve fázi scénaristické přípravy filmu. I zde se však projevila dusná a radikální atmosféra doby. Svazy filmových pracovníků a některé kinematografické svazy vyřadily ze svých řad politicky nevhodné členy a oborovým tiskem prošla vlna xenofobních prohlášení. Ve starší filmověhistorické literatuře se občas můžeme setkat s výkladem filmových dějin druhé republiky, který zavdává představu, že změny byly pouze organizačního rázu.¹⁷⁰ To samozřejmě není přesné. Ovlivněna byla příprava nových filmových projektů, z filmového oboru muselo odejít mnoho osob, především židovského původu, cizinců apod.

Existence druhé republiky **zvýšila motivaci po sjednocení** filmového oboru. Plánům mohla napomoci také všeobecná tendence společnosti k provolávání jednoty a zvyšování řídicí role státu. V prosinci 1938 došlo k prvnímu z významných kroků k vybudování centralizované struktury českého filmu. Rozdrobené svazy kinematografů se sjednotily v nově založeném Ústředním sboru kinematografů v zemi České a Moravskoslezské. Tento orgán se pokusil zavést první centrální opatření v oblasti kin – hrací řád pro Prahu a povinnou sbírku Národní pomoci. Narážel však na problém nedostatečné autority vůči jednotlivým kinům a nedostatek nástrojů vymahatelnosti svých nařízení.

Filmový obor ve spolupráci s kompetentními úřady **pokračoval v přípravě legislativních změn** v kinematografii. Vedle návrhu osnovy vládního nařízení o kinematografických licencích, jež by řešil letitý problém s propachtováním kinolicencí, se jednalo o návrh vládního nařízení o Filmové komoře. Navrhovaná organizace centrálního orgánu české kinematografie byla založena na členství jednotlivých svazů filmového odvětví s tím, že členství jednotlivých osob z řad filmových pracovníků a filmových podnikatelských subjektů v těchto svazech by bylo povinné. Tento koncept vykazoval silné tendence k vertikální integraci a monopolizaci filmové samosprávy a svou roli na jeho výběru hrála pravděpodobně i politická snaha o snadnou kontrolu systému. Plány byly téměř uskutečněny, nakonec však kvůli brzkému zániku státního útvaru zůstaly v teoretické rovině.¹⁷¹

Zjišťujeme, že v době začínající centralizace českých filmových svazů většina aktivity filmového oboru ležela v rukách **několika málo lidí** – zástupců jednotlivých svazů Miloše Havla, Josefa Horčíčky, F. I. Kubišty nebo Václava Binovce. Objevilo se zde také jméno tajemníka Ústředního sboru kinematografů v zemi České a Moravskoslezské Emila Sirotky. Jiné osobnosti, jako předseda Ústředního svazu kinematografů Vladimír Wokoun, své pozice z politických důvodů dobrovolně opustily ještě před okupací. Osobnosti z řad ministerských úředníků, jako Jan Hejman, zůstaly na svých postech, ale jejich prostor pro osobní angažmá v otázkách české kinematografie byl omezen.

¹⁷⁰ J. Havelka, *Filmové hospodářství... 1939–1945...*, s. 9.

¹⁷¹ Intenzivním vývojem procházely v období druhé republiky také filmové spolkové struktury na Slovensku. Tomuto tématu se však tato práce nevěnuje. Více o situaci na Slovensku např. in: V. Macek – J. Paštěková, *Dejiny slovenskej...*, s. 71–83, s. 96–97.

Změny ve filmových svazech a spolcích za druhé republiky¹⁷²

FILMOVÝ PRŮMYSL		
VÝROBA	DISTRIBUCE	KINA
<p>Svaz filmové výroby v RČŠ (1934)</p> <p>Svaz filmového průmyslu a obchodu čs. (1921/1927)</p> <p>Svaz výrobců kulturních a propagačních filmů v Praze (1937)</p>	<p>Sdružení filmového dovozu a obchodu v RČŠ (1933)</p>	<p>Ústřední sbor kinematografů v zemi České a Moravskoslezské (1938)</p> <ul style="list-style-type: none"> Zemský svaz kinematografů v Čechách (1912/22) Zemský svaz kinematografů pro zemi moravsko-slezskou v Brně Biografický odbor České obce sokolské Svaz sokolských a jiných biografů Kinoporadna Paxfilmu Zájmová skupina biografů a licencionářů při Čs. obci legionářské Biografický odbor Dělnických tělovýchovných jednot Svaz kinematografů válečných poškozenců (1931) Filmové sdružení čs. <p>Sdružení premiérových kin v ČSR</p> <p>Urania (od 1938 též německá kina)</p>
PRACOVNÍCI	KULTURNĚ-OSVĚTOVÉ, POLITICKÉ	
<p>Čs. filmová unie (1919/1932)</p> <p>Jednotného svazu soukromých zaměstnanců (kinooperatéri)</p>	<p>Národní kulturní rada (1938, filmová sekce až březen 1939)</p> <p>Mladá národní jednota (jen prohlášení, březen 1939)</p> <p>Filmové studio (1934/1937)</p> <p>Čs. filmová společnost (1936)</p> <p>Klub umělců (1938)</p> <p>Masarykův lidovýchvonný ústav</p> <p>Společnost pro vědeckou kinematografii (1921)</p> <p>Čs. ústav pro zvukovou techniku</p> <p>Poradní sbor pro školní film</p> <p>Levá fronta – Film-Foto skupina</p> <p>Dělnická akademie</p> <p>Filmová liga čs.</p> <p>aj.</p>	
STÁT	MEZINÁRODNÍ ORGANIZACE	
<p>Filmový poradní sbor (1935, při MPOŽ)</p> <p>MPOŽ – film.referát (1936, od 1937 odd. pro věci filmové)</p> <p>MŠNO – film. referát (od 1939 vč. škol.filmu)</p> <p>Úřad propagandy – Ministr bez portfeje (1938, malý vliv na kinematografii)</p>	<p>Mezinárodní filmová komora (1935)</p>	

¹⁷² Přehled v duchu druhorepublikového česko-slovenského dělení neobsahuje slovenské spolky.

I.3. Filmové spolky na počátku okupace

Proměna protektorátní politiky a ekonomiky

V noci ze 14. na 15. března 1939 obsadila vojska Třetí říše české území a 16. března 1939 vydal říšský vůdce Adolf Hitler Výnos o zřízení Protektorátu Čechy a Morava. *Jako zástupce říšských zájmů* byl ustaven říšský protektor v Čechách a na Moravě s pravomocí potvrzovat členy protektorátní vlády, vstupovat do jejich rozhodnutí a uplatňovat právo veta na veškerá rozhodnutí českých protektorátních úřadů. Záležitosti obrany, mezinárodních vztahů, telekomunikačních a celních služeb spadaly napříště přímo do pravomocí Třetí říše. České právní předpisy zůstaly zachovány, pokud neodporovaly zájmům říše. Stejně tak česká vláda byla zachována ve stejném složení a stala tzv. vládou protektorátní. Čeští občané se stali občany protektorátu a Němci žijící na území protektorátu se stali občany Třetí říše. Říše mimo jiné deklarovala protektorátu zachování **tzv. kulturní autonomie**.

Politicko-ekonomický kontext protektorátní politiky a hospodářství je pro pochopení událostí v boji českého filmu za všeoborovou platformu v době protektorátu podstatný. Český hospodářský vývoj nabral již v prvním roce okupace rychlý **směr sladování s řízenou ekonomikou Třetí říše**. Přizpůsobování německému systému však nemuselo vždy znamenat jeho automatické přebírání. Svrchovaná, především okupační moc hrála stále větší roli, a to i v případech autonomních subjektů, jakými byly protektorátní úřady, podniky, svazy či spolky. Role centrálních úřadů, velkých podniků a korporací byla postupně posilována na úkor těch středních a malých. Můžeme hovořit o všeobecné centralizaci kapitálu a výrobních sil. Zároveň byl aplikován tzv. führerprizip, který znamenal posílení podřízenosti organizačně nižších složek složkám vyšším. Tržní mechanismy byly oslabovány a nahrazovány řízeným oběhem zboží a zásobováním, regulací cen a mezd a centralizovaným rozmísťováním pracovních sil.¹⁷³ **Všeobecný trend centralizace** podporoval proces **arizace** židovského majetku,¹⁷⁴ zabírání majetků zanikajících subjektů (školy, spolky, některé úřady aj.) a nátlakové akce vyvíjené na majitele exponovaných majetků. Až na výjimky (viz dále spolková kina) byl zabíraný majetek převáděn na německé subjekty: soukromé osoby, spolky, stranické struktury, podniky či úřady. Statistiky dokazují, že v případě soukromých osob se v drtivé většině jednalo o Němce, kteří před rokem 1939 žili v české části Československé republiky.¹⁷⁵ Proces **germanizace** se ovšem nezastavil pouze u zabraného majetku. Osoby s říšským občanstvím byly systematicky

¹⁷³ Viz např. V. Průcha a kol., *Hospodářské a sociální dějiny...*, s. 455nn; Karel Sommer, *Hospodářský vývoj v českých zemích 1938–1945*. In: Vlastislav Lacina – Jaroslav Pátek (red.), *Dějiny hospodářství českých zemí od počátku industrializace do současnosti. Období první Československé republiky a německé okupace. Sv. III*. Praha: Karolinum 1995, s. 189–219.

¹⁷⁴ Za židovský majetek byly označovány i podniky s minoritou v rukách osob židovského původu, podnik byl však v tomto případě zabrán, respektive uvalen do nucené správy celý. Tato praxe tedy v mnoha případech postihla především český nežidovský majetek. Dobrým příkladem může být filmová společnost A-B, vlastníci barrandovské ateliéry. V. Průcha a kol., *Hospodářské a sociální dějiny...*, s. 473; Petr Bednařík, *Arizace české kinematografie*. Praha: Karolinum 2003, s. 39–57; Tereza Dvořáková – Ivan, Klimeš: *Prag-Film AG 1941–1945. Im Spannungsfeld zwischen Protektorats- und Reichs-Kinematografie*. München: edition text + kritik 2008, s. 40nn.

¹⁷⁵ Informace vychází z dochovaných dokumentů souvisejících s udělením arizačních úvěrů. Drahomír Jančík – Eduard Kubů, *„Arizace“ a arizátoři*. Praha: Karolinum 2005, s. 139–150; V. Průcha a kol., *Hospodářské a sociální dějiny...*, s. 475–476.

dosazovány do protektorátních úřadů a institucí, do dozorčích orgánů a na vedoucí posty v podnicích atd.¹⁷⁶ Odhad předmnichovského podílu říšskoněmeckého kapitálu na celém českém hospodářství činil pouhých 5,5 %. Během existence protektorátu dosáhli Němci zhruba desetinásobku kapitálových účastí, tj. kupříkladu více než 50 % veškerého akciového kapitálu v protektorátu. Podniky se dostávaly buď rovnou do rukou říšských koncernů, nebo do rukou drobných německých podnikatelů.¹⁷⁷ Hospodářství bylo postupně s využitím legitimních i nelegitimních praktik oligopolizováno až monopolizováno a kapitalistický model fakticky mutoval do státem řízeného celku z velké části složeného z (polo-)státních obchodních společností.

Protože území protektorátu bylo využíváno jako hospodářský rezervoár Třetí říše, bylo v zájmu okupantů dosáhnout stability, a tudíž i stabilní výkonnosti pracujících. Politické a sociální protesty nebyly žádoucí. V době transformace české ekonomiky pod německý vliv byla systematicky využívána **metoda co nejvíce vlivu při opticky co nejmenším zásahu do struktur**.¹⁷⁸ Tento způsob uchopení reálné moci se ukázal být nejen vhodný z propagandistického hlediska, ale také z hlediska čistě pragmatického. Taktika nebyla drastická, a nevyžadovala tudíž rychlé a masové nasazení donucovacích prostředků, naopak můžeme vnímat snahu o úspornost a přitom efektivnost volených kroků. V praxi byly velmi často transformovány české prověřené struktury namísto budování nových organizací. Německý systém v mnoha odvětvích tudíž dosahoval dominance pozvolna. Místo přímých direktivních zásahů tak byly většinou využívány nepřímé nátlaky a hypotetické výhrůžky, sankce za jakékoliv vhodné záminky (politické přestupky Čechů apod.) či postupné a méně nápadné rozšiřování německého vlivu ve zdánlivě českých subjektech (především germanizací – viz výše).¹⁷⁹

Je známo, že část kroků, které nasměrovaly českou společnost, politiku a ekonomiku tímto směrem, uskutečnily **samy české protektorátní autority** a příznačné je, že většina těchto opatření byla prováděna bez většího odporu veřejnosti. V prvních týdnech či měsících okupace stále vítězila všeobecná představa typická pro období Beranovy vlády, že semknutá, dobře organizovaná (a tudíž ovšem nutně totalizující se) česká společnost má větší šanci odolat tlakům nepřítele. Cílem bylo vyhnout se menším zlem zlu většímu.¹⁸⁰ Pro naše téma je podstatné například schválení vládního nařízení č. 168/1939 Sb. o organické výstavbě hospodářství, které dávalo ministři

¹⁷⁶ Mj. V. Průcha a kol., *Hospodářské a sociální dějiny...*, s. 465nn.

¹⁷⁷ K. Sommer, *Hospodářský vývoj v českých zemích...*, s. 203–204.

¹⁷⁸ Tim Fauth, *Deutsche Kulturpolitik im Protektorat Böhmen and Mähren 1939 bis 1941*. Göttingen: V&R unipress 2004, s. 47; V. Průcha a kol., *Hospodářské a sociální dějiny...*, s. 449.

¹⁷⁹ Srov.: T. Fauth, *Deutsche Kulturpolitik...*, s. 47–54.

¹⁸⁰ Historik Jan Tesař ve své inspirující úvaze o povaze českého hospodářství v prvních měsících okupace došel k názoru, že samy české mocenské pravicové elity přebíraly v prvním půlroce protektorátu ve snaze o sjednocení národa v protiněmecké opozici prvky již nacistické totality a podnikly řadu kroků, které ve svém výsledku paradoxně usnadnily nacistům cestu k moci. Tyto kroky byly učiněny především v ekonomické a politické oblasti, ale i v oblasti občanských práv. Hospodářství směřovalo již pod vedením české pravice k monopolizaci (nejvýrazněji v oblasti zemědělství). Byla kupříkladu přijata legislativa umožňující nucené slučování podniků, dosazení důvěrníků a tzv. vnucených správců. Českou správou byla také aktivně omezována občanská práva, práva židovských spoluobčanů, svoboda informací či právo na stávku. Naopak rostly kompetence ministerstev a úřadů a počty úkonů s povinným povolovacím řízením. Režim zasahoval do soudnictví. A byly také zřízeny úřady práce s úkolem organizovaných náborů pracovních sil do upřednostňovaných odvětví. Jan Tesař, *Traktát o "záchrane národa"*. Praha: Triáda 2006, s. 42–50, 90.

průmyslu, obchodu a živností pravomoc zásadním způsobem **zasahovat do existence stávajících hospodářských svazů**, ale také třeba stanovit povinné členství v nich. V důsledku toho byla v následujících dvou letech stávající struktura v čele s Ústředním svazem průmyslu a obchodu transformována na sedm ústředních svazů: pro průmysl, obchod, řemeslo, cizinecký ruch, dopravu, peněžnictví a soukromé pojištění. Pravomoci těchto staronových svazů byly posíleny o vrchnostenskou moc a přeměněny fakticky v úřady vykonávající rozhodnutí ministerstev a okupačních úřadů. Svazy vznikaly podle říšského vzoru.¹⁸¹ Brzy po okupaci bylo dosaženo konce několikaměsíčního jednání s Národním souručenstvím a vládou a byla ustavena centrální organizace odborového hnutí **Národní odborová ústředna zaměstnanecká (NOÚZ)**. Ústředna sloučila několik stovek odborových organizací a zaměstnaneckých spolků a byla rozdělena do tří ústředí, jež sdružovala sedmnáct dělnických jednot, pět jednot soukromých zaměstnanců a šest jednot veřejných zaměstnanců. Původní odborové pravomoci, jako například právo uzavírat kolektivní smlouvy, byly organizaci postupně odebrány. Naopak byla posilována faktická moc Úřadu říšského protektora a spolupráce s německými partnery (Německá pracovní fronta / Deutsche Arbeitsfront, DAF). Národní odborová ústředna zaměstnanecká byla především v době působení Reinharda Heydricha využita jako účinný propagandistický nástroj režimu, jejím úkolem bylo apelovat na dělníky například v kampaních proti černému obchodu, velkou propagací byly doprovázeny organizace zotavovacích pobytů pro dělnictvo, setkání se zástupci Ústředny byla umně koordinována s nařízeními o zvyšování mezd nebo přidělu potravin atd.¹⁸² K **regulaci v oblasti sdružování** došlo již koncem března 1939, kdy vyšlo vládní nařízení č. 97/1939 Sb., které měnilo zákon o právu spolčovacím. Toto nařízení hypoteticky omezilo možnost zakládání nových spolků tím, že zákaz vzniku se týkal také subjektů, jejichž *zřízení není v zájmu veřejném*. Nařízení dále stanovilo rozsáhlou revizi funkčnosti spolků, protože všechny spolky se musely do 31. května 1939 nahlásit příslušným úřadům. Pokud tak neučinily, dne 30. června 1939 zanikly. Zároveň bylo zavedeno pravidlo, že spolek, který by jeden rok nevykonával činnost, musel být úředně zrušen. Zřejmě právě toto opatření mělo za následek přes čtyři tisíce zrušených spolků v roce 1939. Nové spolky však stále vznikaly – v roce 1939 jich vzniklo téměř 750.¹⁸³ Při pozorném čtení nařízení však zjišťujeme, že přes tradovanou představu česká strana v této právní normě neporušila právo existujících spolků na jejich státem nerušenou existenci.¹⁸⁴

Dodejme, že dost kroků českých protektorátních úřadů se bezprostředně projevila ve filmovém průmyslu. Dne 10. května 1939 byl na území protektorátu zřízen Nejvyšší úřad cenový (NÚC), do jehož pravomocí spadala **regulace cen** výjma platů a

¹⁸¹ V. Průcha a kol., *Hospodářské a sociální dějiny...*, s. 461–462; Marie Durmanová, Řízené hospodářství a správa Ústředního svazu průmyslu za nacistické okupace. In: *SAP* 16, 1966, č. 2, s. 366–396.

¹⁸² Detlef Brandes, *Češi pod německým protektorátem. Okupační politika, kolaborace a odboj 1939 – 1945*. Praha: Prostor 1999, s. 271–277; Lubomír Lehár, Vývoj Národní odborové ústředny zaměstnanecké v prvních letech nacistické okupace. In: *HaV* 15, 1966, č. 4 (srpen), s. 584–619; Václav Král, *Otázky hospodářského a sociálního vývoje v českých zemích v letech 1938–1945*, sv. 3. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd 1959, s. 52; K. Sommer, *Hospodářský vývoj v českých zemích...*, s. 212.

¹⁸³ M. Laštovka a kol., *Pražské spolky...*, s. XLIV–XLV.

¹⁸⁴ Vládní nařízení 97/1939 ze dne 31. března 1939, jímž se mění zákon ze dne 15. listopadu 1867, č. 134 ř.z., o právu spolčovacím, a činí některá opatření týkající se spolků; Srov.: re., *Nová nařízení. Filmový kurýr* 13, 1939, č. 16 (21. 4.), s. 1.

mezd, jež byly v kompetenci Ministerstva sociální a zdravotní správy.¹⁸⁵ Ve filmovém průmyslu byl Nejvyšší úřad cenový kompetentní například v oblasti stanovování výše vstupného v kinech a cen za projekční a zvukovou techniku a do budoucna tak ovlivnil reorganizaci na poli filmové výroby a obchodu.¹⁸⁶ Podle vyhlášky Ministerstva průmyslu, obchodu a živností ze 7. července 1939 podléhal nadále vývoz osvětlené i neosvětlené filmové suroviny povolovacímu řízení¹⁸⁷ a dovoz filmů byl nadále podmíněn vydáním devizového osvědčení, bez něhož Němci ovládaná Národní banka neposkytla potřebné devizy.¹⁸⁸ Normalizační společnost (ČSN) podepsala již v květnu 1939 dohodu s německou normalizační korporací Deutscher Normenausschuss. Podle této dohody mělo do budoucna docházet k **přízpusobování protektorátních a německých norem**. Toto opatření se projevilo především v kinotechnice a technologii filmové výroby.¹⁸⁹ Výši **minimálních mezd** a posléze **mzdová tarifní pásma** ve filmovém průmyslu stanovovalo Ministerstvo sociální a zdravotní správy formou vyhlášek a povinné zákonné odvody byly určovány nařízeními vlády.¹⁹⁰ Každé další zvýšení mezd a platů bylo prezentováno jako sociální výdobytek, ve skutečnosti však reálná hodinová mzda českých pracujících klesala v době protektorátu kvůli rostoucí inflaci.¹⁹¹ Od února 1940 začal údaje o mzdách a pracovní době shromažďovat Ústřední statistický úřad.¹⁹²

Protektorátní správa a film v prvním roce okupace

Vývoj filmové samosprávy v počátku okupace v podstatě velmi věrně opisuje vývoj české společnosti a hospodářství této doby. Vyznění dobových provolání oscilovala mezi povinným semknutím proti nepříteli, klopotným bojem o zachování autonomie, až k nikterak radostnému souhlasu s využitím těžko vybudovávané vlastní infrastruktury okupanty. Filmové svazy mohou být dobrým příkladem toho, jak konkrétně byla daná součást českého kulturního a hospodářského prostoru za okupace omezována a posléze drobnými úpravami využita v souladu se zájmy nacistů. V neposlední řadě může být institucionální vývoj české filmové samosprávy doby protektorátu dobrou ilustrací ambivalentního postoje Čechů k ideji státem řízené společnosti (hospodářství, ale i kultury). Německý zásah do českých filmových struktur byl jednoznačně vnímán jako negativní záležitost. Na druhou stranu ovšem **idea centralizované, státem garantované organizace českého filmu**, kterou Němci

¹⁸⁵ Ve výjimečných, propagandisticky odůvodněných případech do těchto pravomocí přímo zasáhl Úřad říšského protektora. Jednalo se kupříkladu o nařízení říšského protektora o tzv. padesátihaléřovém příplatku k hodinové mzdě z května 1940. V. Král, *Otázky hospodářského a sociálního vývoje (3)...*, s. 156.

¹⁸⁶ zn., NÚC zřízen. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 20 (19. 5.), s. 1; zn., Kinematografie v NÚC. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 41 (13. 10.), s. 1; K. Sommer, *Hospodářský vývoj v českých zemích...*, s. 197.

¹⁸⁷ zn., Kontrola filmového vývozu. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 28 (14. 7.), s. 1.

¹⁸⁸ K. Sommer, *Hospodářský vývoj v českých zemích...*, s. 198; zn., Kontrola dovozu zboží. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 32 (11. 8.), s. 2; zn., Poplatky za devizová osvědčení při filmovém dovozu. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 42 (20. 10.), s. 1.

¹⁸⁹ od., Normalizační spolupráce s Říší. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 19 (12. 5.), s. 5.

¹⁹⁰ Kupř.: zn., Nejnižší platy zaměstnanců. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 48 (1. 12.), s. 1–2, 6; vp., Zvýšení nemocenských dávek, důchodu invalidního a starobního pojištění. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 15 (12. 4.), s. 2.

¹⁹¹ V. Průcha a kol., *Hospodářské a sociální dějiny...*, s. 504–505.

¹⁹² Zn., Mzdová statistika v průmyslové výrobě. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 9 (1. 3.), s. 1; zn., Mzdová statistika v průmyslové výrobě. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 19 (10. 5.), s. 1.

realizovali, byla v důsledcích přijata téměř celým politickým spektrem české odborné veřejnosti, včetně exilového establishmentu a skupiny, která v ilegalitě využila nacisty vytvořené struktury v rámci svých plánů na poválečné uspořádání československého filmu.

V období první republiky nebyl celospolečenský význam kinematografie často ještě dostatečně doceněn a v období republiky druhé se víra v kulturní a společenský potenciál filmu ze strany oficiálních míst stihla projevit spíše v proklamacích než v činech. **Zvýšený státní zájem o film v období protektorátu** jako o odvětví s velkým potenciálem ideového sblížení mas a šíření tradic české kultury můžeme přičítat výše zmíněné prvotní snaze protektorátního zřízení vytvořit jednotnou, pročeskou pozici, a posléze omezení působnosti protektorátní vlády na oblast kinematografie (viz dále). Tento zájem bývá v české filmověhistorické literatuře většinou interpretován jednoznačně kladně. Hodnocení se ovšem většinou omezuje na kontext kinematografie samotné. Mluví se především o pokusech české vlády protestovat proti porušování kulturní autonomie, o zvýšené podpoře filmové tvorby ze strany státu nebo o sympatických osobních intervencích ministra průmyslu, obchodu a živností Jaroslava Kratochvíla. Stranou většinou zůstávají právě kupříkladu výše zmíněné regulační zásahy státu a jím řízených složek, jako regulace cen, mezd, obchodu, potlačení odborového a spolkového hnutí apod., jejichž význam pro českou kinematografii byl minimálně ambivalentní.

Zvýšený zájem o film ze strany českých politických struktur se projevil záhy po okupaci velmi konkrétními kroky několika politických subjektů. Týden po vzniku Protektorátu Čechy a Morava bylo založeno české politické uskupení **Národní souručenství**, které bylo počátkem dubna 1939 prohlášeno za jedinou politickou stranu protektorátu. A již koncem března 1939 byla při Národním souručenství vytvořena desetičlenná **kulturní komise**, do jejíž kompetencí spadl již od počátku také film.¹⁹³ Na přelomu května a června 1939 došlo v rámci kulturních orgánů Národního souručenství k reorganizaci. Kultura byla zařazena do skupiny „V“ a jejím orgánem se 25. května 1939 stala **Národní kulturní rada**, s jejíž činností jsme se setkali již v kapitole o druhé republice. Národní kulturní rada tak byla de facto přičleněna k Národnímu souručenství, nyní již pod názvem Kulturní rada.¹⁹⁴ Počátkem června byla s cílem vybudování koordinačního centra nepolitických spolků a institucí reorganizována také Národní rada česká.¹⁹⁵ V polovině června 1939 spojily své aktivity kulturní orgány Národního souručenství a Národní rady české. **Kulturní rada** získala statut autonomní součásti Národní rady české a zároveň byla navázána na V. skupinu organizace práce Ústředního vedení Národního souručenství s cílem být *iniciativním, pracovním a poradním ohniskem Národního souručenství a nejvyšším střediskem veškeré národní práce kulturní*.¹⁹⁶ Nově ustavená Kulturní rada stanovila (tak jako její předchůdkyně Národní kulturní rada) jako náplň práce pro svou **VIII. sekci film**. Předsedou filmové sekce se 16. června 1939 stal významný představitel filmových

¹⁹³ Členy výboru se stali Zdeněk Dvořák, Jan Hertl, Richard Kazda, doc. Josef Matoušek, František Schwarzenberg, Josef Štěrba, Antonín Švehla, Jaromír Vít, ing. Zdeněk Zástěra a Jan Žáček. -I-, Kulturní výbor NS. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 13 (31. 3.), s. 1.

¹⁹⁴ -I-, Kultura v NS. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 21 (26. 5.), s. 1; -I-, NS pracuje. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 22 (2. 6.), s. 1.

¹⁹⁵ -I-, Kultura v Národní radě. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 24 (16. 6.), s. 1.

¹⁹⁶ Emil Sirotek, Prof. Horčíčka předsedou filmové sekce Kulturní rady. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 25 (23. 6.), s. 1.

svazů Josef Horčíčka.¹⁹⁷ Po brzkém Horčíčkově odchodu z funkce (viz dále) se jeho nástupcem stal člen výboru Národního souručenství, český fašista a zastánce nacionálně-konzervativního směřování české kultury Zdeněk Zástěra, který byl z pozice předsedy sekce Kulturní rady jmenován také za člena Filmového poradního sboru.¹⁹⁸

Dne 4. listopadu 1939 byla vyhláškou Ministerstva průmyslu, obchodu a živností zařazena filmová výroba do jednoho z reorganizovaných ústředního průmyslových svazů s povinným členstvím (viz výše).¹⁹⁹ Vznikla tak na filmový průmysl specializovaná **XXI. hospodářská skupina Ústředního svazu průmyslu pro Čechy a Moravu**, jejímiž členy se povinně stali výrobci filmů, filmové ateliéry a filmové laboratoře. Členství v Ústředním svazu průmyslu nemělo v první fázi žádný vliv na členství ve filmových svazech, existovalo paralelně.²⁰⁰ Politický význam události se ovšem zdál být veliký. Ústřední svaz průmyslu pro Čechy a Moravu byl totiž centrálním a exponovaným orgánem českého průmyslu a do vedení byli rychle po okupaci dosazeni nacisté.²⁰¹ Svazu byly svěřeny výhradní kompetence na poli zásobování surovinami. Jak uvidíme dále, XXI. hospodářská skupina byla několikrát jak českými, tak německými oficiálními místy označena za budoucí pilíř svazového hnutí ve filmu. Nakonec se ovšem tyto vize neuskutečnily. Hospodářská skupina byla sice pověřena výkonem hospodářsky významných úkolů, do institucionálního a sjednocovacího vývoje filmových spolků však výrazněji nezasáhla (viz dále).

K personálním a částečně organizačním změnám došlo podle očekávání také v **ministerských orgánech** zabývajících se filmem. Přednosta filmového referátu Ministerstva školství a národní osvěty Jan Hejman byl v srpnu 1939 pověřen vedením referátu pro sociální péči a studentstvo a na svém dosavadním postu byl nahrazen Aloisem Raušerem, jenž se tím pádem stal také zástupcem ministerstva ve Filmovém poradním sboru.²⁰² Jan Hejman zároveň s odchodem z ministerstva rezignoval na svůj předsednický post ve Filmovém studiu.²⁰³ Ministerstvo průmyslu, obchodu a živností v souvislosti s přímou finanční podporou, kterou začalo poskytovat filmové výrobě v listopadu 1939, oznámilo vytvoření vlastních kontrolních orgánů, jež měly mít právo dohlížet na výrobu přímo v provozovnách jednotlivých filmových společností a ateliérech. Filmoví podnikatelé byli napříště povinni vést záznamy o výdajích podle úředních vzorů.²⁰⁴

¹⁹⁷ Emil Sirotek, Prof. Horčíčka předsedou filmové sekce Kulturní rady. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 25 (23. 6.), s. 1. Srov.: Josef Nebeský – M. Hýsek, České kulturní soustředění. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 28 (14. 7.), s. 1.

¹⁹⁸ p., Nový člen FPS. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 28 (14. 7.), s. 1.

¹⁹⁹ Spolek byl v roce 1940 přejmenován na Ústřední svaz průmyslu pro Čechy a Moravu. Toto označení ale používal již na počátku okupace, proto se ho budeme držet také my. AHMP, Národní výbor hl. m. Prahy, odbor vnitřních věcí, spolkový katastr, sign. VIII/329. Dostupný na WWW: <<http://www.ahmp.cz/index.html?wstyle=2&catalogue=1>, sekce: „procházet a hledat“, „pomůcky“, „elektronické“ >. [cit. 22. 8. 2010]; M. Laštovka a kol., *Pražské spolky...*, s. 144

²⁰⁰ Oběžník Výboru plnomocníků filmového oboru v Čechách a na Moravě č. 59/39 z 22. 11. 1939. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 37. fv., Povinné členství filmových výrobců v Ústředním svazu průmyslníků. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 47 (24. 11.), s. 1.

²⁰¹ K. Sommer, Hospodářský vývoj v českých zemích ..., s. 196.

²⁰² -I-, Nový přednosta filmového referátu v ministerstvu školství. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 35 (1. 9.), s. 1.

²⁰³ Dopis Jana Hejmana Výboru Filmového studia z 2. srpna 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 13; Zápis ze IV. valné hromady Filmového studia konané dne 16. dubna 1940. Tamtéž.

²⁰⁴ vp., Dozor min. obchodu nad výrobou. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 45 (10. 11.), s. 1.

Počátkem listopadu 1939 apelovali zástupci filmového průmyslu ve svém dopise ministrovi průmyslu, obchodu a živností na vytvoření postu českého pověřence pro filmové věci. Podle jejich představy měl český pověřenec co nejrychleji převzít agendu Filmového poradního sboru, který v jednáních *hraje velmi ubohou roli a není Němci vůbec respektován*. V pozadí můžeme předpokládat také očekávání zástupců filmu, že pověřenec by znovu otevřel otázku filmové komory a její vznik silou svého mandátu prosadil. Filmový poradní sbor měl být podle tohoto návrhu dokonce zrušen a pověřenec měl být po dohodě s německým pověřencem (viz dále) *skutečně oprávněným vydavatelem různých nařízení*.²⁰⁵ Úřady reagovaly velmi rychle a již 29. listopadu došlo k dohodě mezi ministry o vytvoření funkce **zvláštního pověřence pro filmové věci**. Jeho pravomoci nicméně nebyly zdaleka tak široké, jak bylo navrhováno ve zmíněném dopise. Úkolem pověřence bylo *projednávání a zřizování oněch věcí filmového oboru, při nichž přicházejí v úvahu jak úřady a orgány vlády Protektorátu, tak úřady a orgány p. říšského protektora*.²⁰⁶ Jednalo se o čestnou funkci stojící mimo kompetence Filmového poradního sboru. Dva dny po vládní dohodě, 1. prosince 1939, ministr průmyslu, obchodu a živností Vlastimil Šádek opravdu jmenoval zvláštního pověřence pro filmové věci. Stal se jím **JUDr. Viktor Martin**. Tento zkušený advokát měl vést veškerá jednání ve věcech filmových *společných naší vládě a úřadu říšského protektora*.²⁰⁷ Jeho rozhodnutí byla nicméně podmíněna dohodou s přiděleným úředníkem Ministerstva průmyslu, obchodu a živností.

Jmenování pověřence bylo skutečně pokusem českých ministerstev centralizovat svou vyjednávací pozici a vytvořit relevantního partnera pro bilaterální jednání s pověřencem pro filmové záležitosti Úřadu říšského protektora Hermannem Glessgenem (viz dále) a dalšími zástupci německých institucí v době intenzivních zásahů okupační moci do kompetencí a majetkových struktur českého filmového průmyslu. Následující vývoj nicméně ukázal, že ani zkušený právník a praktik v jednáních na mezinárodní úrovni mnoho dobrých novinek pro českou kinematografii, včetně české filmové komory, neprosadil.²⁰⁸ Podle zprávy tisku se Martin ihned po převzetí úřadu začal zabývat zřízením *České filmové komory*, jejíž uskutečnění mělo být

²⁰⁵ Jména zástupců neznáme, protože dokument ze dochoval v nepodepsaném opisu. Dnešní situace ve filmu [ministrovi průmyslu, obchodu a živností, doručeno. 3.11.1939]. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 89.

²⁰⁶ Opis dopisu Vlastimila Šádka JUDr. Viktoru Martinovi ze dne 1. prosince 1939, včetně opisu dekretu k pověření funkcí. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 90.

²⁰⁷ Tamtéž.

²⁰⁸ O náplni práce Dr. Viktora Martina v jeho funkci máme velmi kusé informace. Víme například, že z pozice pověřence vydával po dobu několika měsíců po dohodě s německými úřady závazná pravidla na úrovni ministerských rozhodnutí (kupříkladu opatření o změně pravidel pro dovoz a cenzuru filmů z ledna 1940, která Martin vydal v součinnosti s Filmprüfstelle) a že figuroval v jednáních mezi protektorátní vládou, Milošem Havlem a německou společností Cautio Treuhand GmbH o prodeji barrandovských ateliérů. V únoru 1940 stál Martin u zahájení činnosti exportní společnosti Export-Film, která měla napříště zajišťovat vývoz českých filmů. Tento pokus však pravděpodobně narazil na nesouhlas okupační moci, protože o další činnosti Export-Filmu není nic známo. Víme také, že v březnu 1940 komunikoval s Hermannem Glessgenem o jeho „přání“ redukovat českou filmovou produkci a že česká strana na návrh musela přistoupit (viz dále). Více o jeho osobně a funkci pověřence in: P. Bednařík, *Arizace české kinematografie...*, s. 42–55; vp., *Změna dovozní praxe a zkoušení filmů. Filmový kurýr* 14, 1940, č. 4 (28. 1.), s. 1; Oběžník Výboru plnomocníků filmového oboru v Čechách a na Moravě č. 18/40 ze 7. 2. 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 38; Dopis Hermanna Glessgena Viktoru Martinovi z 19. 3. 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 92; Dopis Viktora Martina ministru Jaroslavu Kratochvílovi ze 4. 4. 1940. Cit. in: Ivan Klimeš, *Stát a filmová kultura. Iluminace* 11, 1999, č. 2, s. 128–129; Zápis o schůzi Výboru plnomocníků filmového oboru v Čechách a na Moravě ze dne 6. 2. 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 42.

*otázkou nejbližší doby*²⁰⁹ (viz dále). Z této zmínky v tisku vyplývá jeden nenápadný, ale podstatný fakt. V tuto chvíli zřejmě poprvé nebylo založení filmové komory veřejně prezentováno jako závislé na rozhodnutí protektorátních úřadů, ale na shodě protektorátních úřadů s Úřadem říšského protektora.

Možná nejpodstatnější změnou ve státní správě bylo jmenování **nového ministra průmyslu, obchodu a živností Jaroslava Kratochvíla** k němuž došlo 3. února 1940. Nový ministr již několik dnů po svém nástupu do funkce potvrdil plán brzkého ustavení filmové komory formou vládního nařízení. Kratochvíl se v době svého působení na ministerském postu do ledna 1942 mnohokrát projevil jako veliký příznivec české kinematografie, který byl rád spojován s podporou české kultury a se společností filmových hvězd. S jeho jménem se tedy ještě setkáme.

K zaznamenáníhodné události došlo 19. února 1940 na **Ministerstvu školství a národní osvěty**, kde byla zřízena zvláštní komise jejímž úkolem bylo *vypracovati konkrétní návrh Filmové akademie*.²¹⁰ Členy komise se stali Jindřich Honzl, Ladislav Brom, Otakar Vávra, Karel Dostal a František Pilát. Výsledky jejich práce byly později využity v návrhu Filmového ústředí pro Čechy a Moravu na zřízení soukromé Školy pro výchovu filmového dorostu (viz dále).²¹¹

Okupační filmová politika

Víme již, že jedním z hlavních důvodů okupace českých zemí Třetí říší bylo **využití ekonomického potenciálu a průmyslové infrastruktury** tohoto území. Český prostor měl být v prvním plánu využit hospodářsky a eventuálně propagandisticky, v dlouhodobém horizontu pak k rozsáhlým národnostním expanzím Třetí říše. Měla být využita metoda *co nejvíce vlivu při opticky co nejmenším zásahu do struktur* (viz výše). Tyto cíle nezasahovaly pouze hospodářství, ale determinovaly další vývoj okupační kulturní politiky a také přímo politiky filmové.

Filmové struktury Protektorátu Čechy a Morava byly sice pozvolna a často nepřímou, nicméně systematicky a na mnoha úrovních přizpůsobovány říšskému vzoru. Nemuselo se jednat o kopírování stávajících německých struktur, ale o přizpůsobení českých systémů německým potřebám. Ve volbě konkrétní metody ovládnutí Němci logicky vycházeli z již existujících říšských **zkušeností s nacifikací a zestátněním německého filmového průmyslu**. Říšský filmový průmysl prošel v době po nástupu nacismu k moci obdobným vývojem jako další průmyslová říšská odvětví Třetí říše. Velký význam byl přikládán ideologickému, ale také ekonomickému potenciálu nové národní německé kinematografie. V letech 1935–1937 zrál v hlavách říšského ministra lidové osvěty a propagandy Josepha Goebbelse a jeho blízkého spolupracovníka Maxe Winklera plán na centralizaci a zestátnění většiny německého filmového průmyslu s cílem vytvoření snadno kontrolovatelného, stabilního a ekonomicky soběstačného odvětví. Od roku 1937 skupoval Říšský pověřenec pro německý filmový průmysl (Reichsbeauftragter für die deutsche Filmwirtschaft) Max Winkler prostřednictvím obchodní společnosti Cautio Treuhand G.m.b.H. za státní peníze významné německé filmové společnosti. Ty byly přetvářeny podle vzoru amerického studiového systému

²⁰⁹ Zápis o schůzi Výboru plnomocníků filmového oboru v Čechách a na Moravě ze dne 7. 11. 1939. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 42; h., Zvláštní pověřenec pro filmové věci. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 47 (24. 11.), s. 1.

²¹⁰ Návrh na zřízení soukromé „Školy pro výchovu filmového dorostu“. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 24.

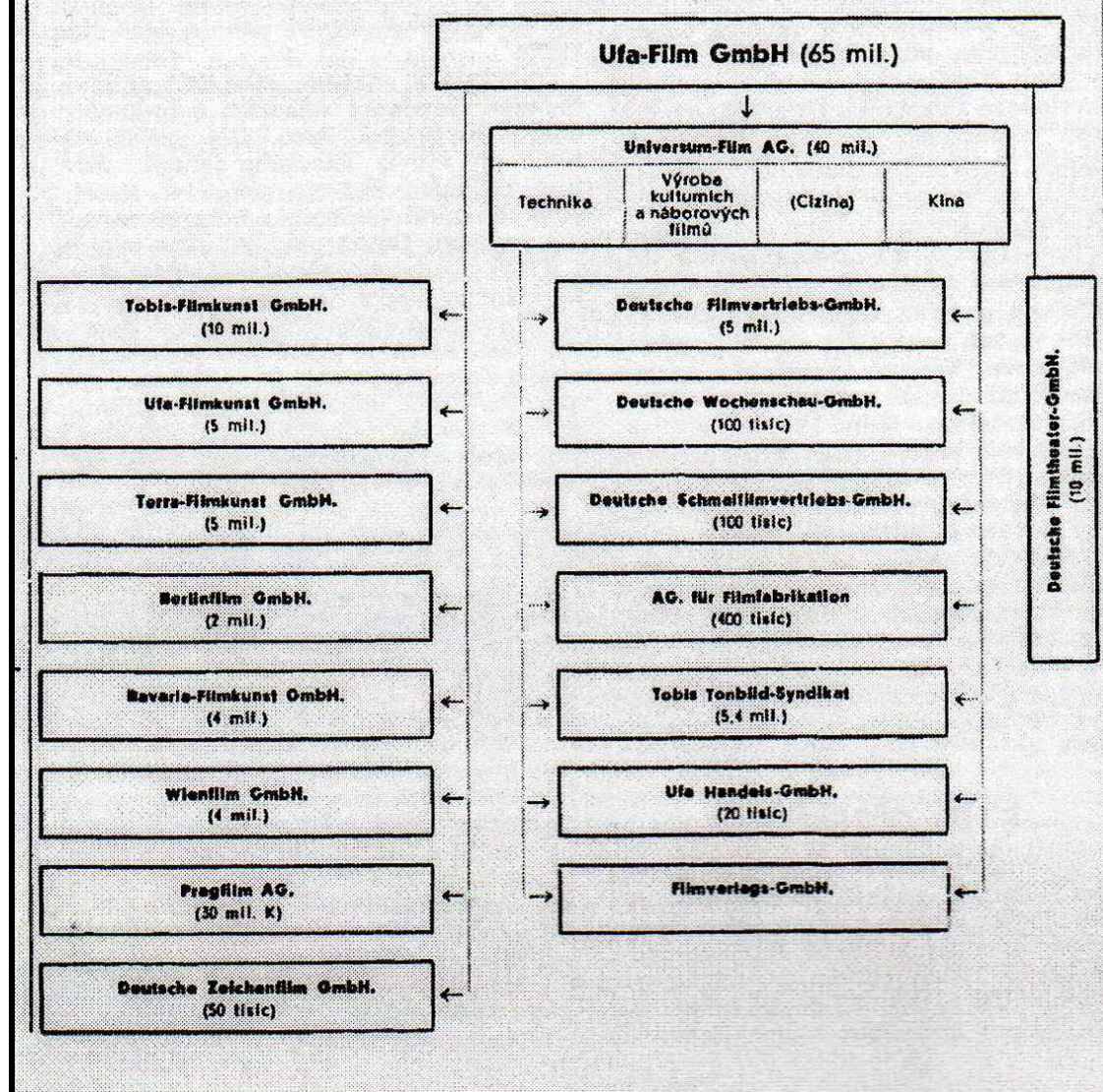
²¹¹ Tamtéž.

do hierarchizovaných struktur, ovšem s využitím führerprincipu. V roce 1942 byly všechny firmy převedeny do koncernu Ufa-Film (UFI). Jednotlivé složky filmového odvětví (výroba filmů, výroba týdeníků, laboratoře, obchod, kina, správa patentů, nakladatelská činnost apod.) se oddělily a specializovaly. Vedle podnikatelské části kinematografie vybudovali nacisté několik významných podpůrných institucí. Šlo v první řadě o zastřešující organizaci německého filmu Říšskou filmovou komoru (Reichsfilmkammer), jejíž struktura a činnost výrazně ovlivnila vývoj svazových struktur na území protektorátu (viz dále). Dalším orgánem byla centrální dramaturgie Říšská filmová intendantura (Reichsfilmintendanz), ale také specializovaná Filmová kreditní banka (Filmkreditbank), Říšský filmový archiv (Reichsfilmarchiv), Říšská filmová akademie (Reichsfilmakademie) aj.²¹² Kinematografie Třetí říše byla – tak jako ostatní oblasti říšského průmyslu – založena na sociálních jistotách a řízeném hospodářství. Navenek byla prezentována a v době před válkou také profesionály z jiných zemí vnímána jako úspěšný, moderní a velmi inspirativní vzor. Tento postoj byl upevňován mezinárodními akcemi s propagandistickým potenciálem, jakými byly již zmíněný Mezinárodní filmový kongres v Berlíně v roce 1935 nebo silné postavení v rámci benátského filmového festivalu.

²¹² Wolfgang Becker, *Film und Herrschaft*. Berlin: Verlag Volker Spiess 1973; Jürgen Spiker, *Film und Kapital. Der Weg der deutschen Filmwirtschaft zum nationalsozialistischen Einheitskonzern*. Berlin: Verlag Volker Spiess 1975; Česky in: Tereza Dvořáková, *Prag-Film (1941–45). V průniku protektorátní a říšské kinematografie*. [Diplomová práce, Praha: KFS FF UK 2002], s. 8–11.

Rozčlenění německého filmového hospodářství

—I— Min. roku bylo německé filmové hospodářství zreorganisováno, jak jsme svého času podrobně referovali. Přinášíme dnes přehledné rozdělení. (V závorce u jednotlivých firem je uveden jejich kmenový kapitál v říšských markách):



Struktura říšského filmového hospodářství v plně centralizované, hierarchizované a specializované fázi.²¹³

²¹³ -I-, Rozčlenění německého filmového hospodářství. *Filmový kurýr* 17, 1943, č. 7 (12. 2.). s. 4.

Také v případě **okupační kulturní politiky** analogicky platilo výše zmíněné pravidlo dosažení nejvíce vlivu při opticky co nejmenším zásahu do struktur. Němci do kulturních institucí a osudů kulturních pracovníků zasahovali v první fázi jen v politicky, ekonomicky nebo propagandisticky odůvodněných případech. Zatímco třeba český periodický tisk byl podroben tvrdým zásahům již od prvních dnů okupace, do politicky a ekonomicky mnohem méně zajímavé oblasti výtvarného umění okupanti zasahovali mnohem méně a také pomaleji. Česká hraná kinematografie vykazovala v porovnání s ostatními oblastmi kultury jen nepřímý politický obsah, na druhou stranu ale šlo o oblast se silným propagandistickým potenciálem a o průmyslové odvětví, které říší prioritně zajímalo.

Podívejme se nyní na německé okupační struktury, které vykonávaly vrchnostenskou moc nad českým filmem, konkrétně nad českou filmovou samosprávou. V polovině dubna 1939 zřídil **Úřad říšského protektora** (Reichsprotektorsamt, Reichsprotektorsbehörde nebo jen Reichsprotektor) své **IV. oddělení kulturně-politických záležitostí** (Abteilung IV: Kulturpolitik nebo Kulturpolitische Abteilung des Reichsprotektors). Tento odbor měl být, jak zdůraznil říšský sekretář Karl Hermann Frank, *allein zuständig für die Bearbeitung sämtlicher Fragen des Pressewesens, des Schrifttums, des Rundfunks, des Theaters, des Films, der Musik, der bildenden Kunst, des kulturellen Vereinswesens, des Fremdenverkehrs, der Wirtschaftswerbung und aller politischen Verlautbarungen und Veranstaltungen*.²¹⁴ V praxi ovšem byla jeho výlučná kompetence porušována bezpečnostními složkami Sicherheitsdienst, Gestapo a také říšskými subjekty.²¹⁵ Mimo přímý dohled kulturně-politického oddělení Úřadu říšského protektora zůstala i činnost Filmových ústředí NSDAP (Filmstellen NSDAP). K typickým projevům okupační filmové politiky patřilo periodicky se projevující napětí ve věci kompetencí mezi Úřadem říšského protektora a berlínské špičky filmového průmyslu.²¹⁶ O svrchovanosti oddělení nad českou kinematografií nemohlo být ovšem ze strany českých filmových kruhů žádných pochyb. Zajímavé a pro říšský způsob organizace rozhodovacích pravomocí nicméně nikterak výjimečné bylo postavení IV. oddělení vůči svému zřizovateli Úřadu říšského protektora. Pražské kulturně-politické oddělení totiž v praxi fungovalo zároveň jako přímo podřízená odnož berlínského Říšského ministerstva lidové osvěty a propagandy (Reichministerium für Volksaufklärung und Propaganda). Oběžníky pro jednotlivé pobočky Říšského ministerstva lidové osvěty a propagandy byly odesílány také do Prahy a od poloviny roku 1940 byli zaměstnanci IV. oddělení placeni přímo

²¹⁴ Jako jediné oprávněné ve výkonu veškerých záležitostí týkajících se tisku, písemnictví, vysílání, divadla, filmu, hudby, výtvarného umění, oblasti kulturních spolků, zahraničních styků, průmyslové reklamy a všech politických zveřejnění a veřejných podniků. T. Fauth, *Deutsche Kulturpolitik...*, s. 23–24.

²¹⁵ Dokumentovány jsou kupříkladu některé filmové aktivity vojenských a bezpečnostních složek, nejznámějším příkladem jsou zřejmě terezínské filmy. T. Fauth, *Deutsche Kulturpolitik...*, s. 23–24; K. Margry: Filmové týdeníky..., s. 83–134; Karel Margry, *The First Theresienstadt Film* (1942). *Historical Journal of Film, Radio and Television* 19, 1999, č. 3, s. 309–337; Srov.: Eva Strusková, *Film Ghetto Theresienstadt 1942. Poselství filmových výstřižků*. *Illuminace* 21, 2009, č. 1 (73), s. 5–36.

²¹⁶ Tereza Dvořáková: Im Prager Spannungsfeld. Machtstrukturen der Kinematografie im Protektorat Böhmen und Mähren. In: Johannes Roschlau (ed.), *In: Zwischen Barrandov und Babelberg. Deutsch-tschechische Filmbeziehungen im 20. Jahrhundert*. München: edition text + kritik 2008; s. 84–93; Tereza Dvořáková, Německá dohoda o budoucnosti kinematografie protektorátu. *Illuminace* 14, 2002, č. 4 (48), s. 101–106.

Goebbelsovým berlínským úřadem.²¹⁷ V konkrétních podstatných případech (například v případě dohody o prodeji A-B) však vysílalo říšské ústředí do protektorátu ještě své vlastní zaměstnance.²¹⁸

Vedoucím oddělení kulturně-politických záležitostí Úřadu říšského protektora byl v polovině dubna 1939 jmenován **Karl von Gregory** a o několik dnů později bylo oznámeno také jméno vedoucího 2. skupiny IV. oddělení (Gruppe IV-B /později IV-2/: Propaganda und Volkstum), jímž se stal **Hermann Glessgen**. Součástí této skupiny se stal také film a Hermann Glessgen byl dosazen do funkce **filmové sekce** (zkráceně IV-2 /Film/).²¹⁹ Úřad se usídlil v Černínském paláci nedaleko Pražského hradu. Koncept okupační kulturní a filmové politiky nebyl předem připraven v Berlíně, a tak zejména první měsíce v úřadě si od Karla von Gregoryho a jeho podřízených vyžádaly zvýšené nároky na kreativitu a improvizaci.²²⁰ V období před vznikem Českomoravského filmového ústředí vykonávalo kulturně-politické oddělení legislativní moc nad českým filmovým průmyslem buď samo, nebo ve spolupráci s Filmtreuhandstelle (viz dále), některým z filmových svazů nebo protektorátních úřadů.²²¹ Moc úřadu Karla von Gregoryho nad českým filmem byla až do počátku roku 1942 téměř absolutní. Jeho pravomoci mohly narušit v podstatě jen vybrané okupační a říšské subjekty.²²²

Hermann Glessgen byl evidentně inteligentní, kreativní, patřičně ambiciózní a bezskrupulózní člověk se zájmem o film. Brzy po svém nástupu do funkce začal používat označení **zmocněnec pro filmové záležitosti v Čechách a na Moravě** (Beauftragter für Filmangelegenheiten in Böhmen und Mähren), který mohl odkazovat na podobně znějící titul otce říšské filmové centralizace Maxe Winklera.²²³ Do struktur české kinematografie začal Glessgen výrazněji zasahovat od července 1939, kdy vydal vlastní seznamy zakázaných filmů²²⁴ a realizoval první normativní a regulační opatření. Pravděpodobně ještě na jaře či v létě 1939²²⁵ formuloval Hermann Glessgen ve

²¹⁷ Informaci o placení zástupce kulturně-politického oddělení Hermana Glessgena z Říše potvrdil ve svých vzpomínkách také Wilhelm Söhnel (viz dále). T. Fauth, *Deutsche Kulturpolitik...*, s. 25–26; Rozhovor Zdeňka Štábly, Jaroslava Brože a Myrtila Frídy s Wilhelmem Söhnelem, nedat. [MFF Karlovy Vary, druhá polovina 60. let]. Sběrka orální historie NFA, sign. OS 14.

²¹⁸ P. Bednařík, *Arizace české kinematografie...*, s. 42–55

²¹⁹ Přehledná informace o strukturách kulturně-politického oddělení Úřadu říšského protektora in: K. Margry, *Filmové týdeníky...*, s. 88–89.

²²⁰ T. Fauth, *Deutsche Kulturpolitik...*, s. 20nn.

²²¹ Pro úplnost dodejme, že vedle nařízení Úřadu říšského protektora kinematografickou každodennost ovlivňovaly také další okupační úřady, jako byly Oberlandráty nebo třeba místní střediska NSDAP.

²²² Více o práci kulturně-politického oddělení Úřadu říšského protektora a o osobě Karla von Gregoryho in: T. Fauth, *Deutsche Kulturpolitik...*, s. 14nn; K. Margry, *Filmové týdeníky...*, s. 83–134.

²²³ Podle Karla Margryho byl oficiální titul Hermana Glessgena Referent für das Filmwesen beim Reichsprotektor (referent pro filmové záležitosti u říšského protektora). Je tedy možné, že titul Beauftragter für Filmangelegenheiten in Böhmen und Mähren používal Hermann Glessgen jen neformálně. K. Margry, *Filmové týdeníky...*, s. 83–134.

²²⁴ Oficiální systematická filmová cenzura byla v prvních měsících okupace stále v rukách protektorátního Ministerstva vnitra, jež v prvních týdnech po okupaci také zakázalo několik desítek starších titulů české i zahraniční provenience. Cenzurované filmy. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 14 (7. 4.), s. 3; Vyloučené snímky a titulky. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 16 (21. 4.), s. 4. Srov.: J. Doležal, *Česká kultura za protektorátu...*, s. 185, 191nn.

²²⁵ Text není přesně datován. Některé indicie (obecný plán na zřízení filmové komory, který by měl logicky předcházet červencovým apelům na její založení apod.) by mohly nasvědčovat, že vznikl již na jaře. Jiné (zmínka o XXI. hospodářské skupině Ústředního svazu průmyslu) však implikují, že by mohl pocházet až z podzimu.

stručném textu **Filmpolitik in Böhmen und Mähren**²²⁶ plány okupantů na získání hospodářského i kulturně-politického vlivu nad českou kinematografií. Plán poměrně věcně stanovil krátko- a střednědobé cíle nacistické filmové politiky na území protektorátu. V první části se věnoval současnému stavu české kinematografie a stanovil tzv. *negativní* a *pozitivní* opatření v oblasti českého filmu: omezení produkce, kontrola obchodu a dovozu, vyřazení starších titulů, získání vlivu v kinech a využití českých filmů pro potřeby nacistické kulturní politiky a pro německý export. Po této obecněji vyznívající části následovaly vzhledem k rychlosti vzniku textu až překvapivě konkrétní plány na mocenské ovládnutí infrastruktury české kinematografie, které počítaly s převzetím většinového 51% podílu ve všech českých ateliérech, 49% podílu v největší české distribuční společnosti Elektra-Slavia, s centralizací kin z 50 % do německých a z 50 % do českých rukou a s monopolizací exportu českých filmů prostřednictvím nově zřízeného subjektu. Glessgen také stanovil pro náš výzkum důležitý princip personálního ovládnutí společností kumulováním funkcí mezi několik málo osob, které by tím získaly klíčové postavení. Tento postup – jak uvidíme dále – byl spontánně uplatněn také na české straně. Vedení jednotlivých podniků a svazů mělo být rozděleno vždy mezi dva jedince s tím, že rozhodovací (ne nutně opticky nejvyšší) post měla zastávat osoba německé národnosti.

V článku II, odstavci 2 nazvaného *Filmpersonal* se Glessgen zabýval tématem, které nás v tuto chvíli zajímá nejvíce, a sice otázkou existence **filmové komory na území Protektorátu**: *Die Filmschaffenden werden hier zusammengeschlossen ähnllich wie im Reich in der Filmkammer. Außerdem existiert eine Reihe von Filmfachverbänden. Diese Institutionen müssen zur absoluten Überwachung entweder in der Spitze oder in der Stellvertretung einheitlich deutscher Besitz sein, um alles in der Hand zu haben. Bis zur Regelung der Filmkammerfragen ist der Industriellenverband Sektion 21 deutsch zu besetzen und dann in die Filmkammer überzuführen. Die Besetzung dieses Filmwirtschaftsverbandes ist nicht eine Angelegenheit der Wirtschaft, sondern absolut politisch im Aufgabengebiet der Gruppe Kulturpolitik gelegen.*²²⁷ Jak uvidíme dále, ne všechny Glessgenovy dílčí kroky týkající se filmových spolků budou realizovány. Na druhou stranu, tak jako v jiných bodech svého textu, i zde Hermann Glessgen a jeho nástupce Anton Zankl²²⁸ dokázali základní ideu – založení filmové komory a získání kontroly nad českými filmovými svazy – naplnit.

Glessgenův text je důležité číst v širších souvislostech okupační politiky, hospodářského vývoje a říšské kinematografie. I v tomto případě platily některé předem dané cíle. Protektorátní kinematografie se měla přizpůsobit struktuře říšského

²²⁶ *Filmpolitik in Böhmen und Mähren*. NA, fond 109 (Úřad říšského protektora – Státní tajemník u říšského protektora), sign. 109-12-112. Tiskem in: *Arizace české kinematografie...*, s. 132–134; T. Dvořáková – I. Klimeš: *Prag-Film AG...*, s. 151–153.

²²⁷ *Filmoví pracovníci budou na území protektorátu sjednoceni ve filmové komoře podobně jako v Říši. Kromě toho zde existuje řada filmových svazů. Abychom měli vše v rukách, musí být tyto organizace pod absolutní, jednotnou kontrolou německé moci, ať již formou účasti v jejich vedení nebo v jejich orgánech. Do doby stanovení pravidel v otázkách filmové komory bude využita 21. skupina Spolku průmyslníků, která bude posléze transformována do filmové komory. Zajištění těchto svazů filmového průmyslu není záležitostí průmyslu, ale absolutně politickou otázkou v kompetenci kulturně-politického oddělení...*

²²⁸ Hermann Glessgen funkci na Úřadu říšského protektora opustil 30. dubna 1940, jeho nástupce Anton Zankl v úřadu přežil jeho transformaci s příchodem Martina Wolfa i období přesunu agendy kulturně-politického oddělení z Úřadu říšského protektora na Německé státní ministerstvo a v úřadu byl činný až do roku 1945. Srov.: P. Bednařík, *Arizace české kinematografie...*, s. 84–86; T. Fauth, *Deutsche Kulturpolitik...*, s. 18, 83; K. Margry: *Filmové týdeníky...*, s. 88–89.

filmového průmyslu, což mimo jiné znamenalo, že se měla ocitnout stejně jako říšské filmové struktury pod přímou a efektivní kontrolou režimu a státu. I protektorátní systém měl být po říšském vzoru **centralizován, hierarchizován a začleněn do širšího (říšského) rámce**. Důležitou roli hrálo hospodářské hledisko, tj. možnost využití ekonomického potenciálu českého filmového průmyslu pro potřeby říše, stejně jako hledisko propagandistické. Cíle bylo možno dosáhnout ovládnutím infrastruktury, především ateliérů, laboratoří a také komerčně zajímavých kin a jejich sítí. Zdání nezávislosti českého filmu bylo v danou chvíli z propagandistických a částečně i organizačních důvodů mnohem přijatelnější než okamžitá likvidace nebo rychlá a radikální proměna velmi populární součásti české kultury. Proto Glessgenova koncepce zatím počítala se spoluprací **s Čechy na vedoucích postech** a také s vytvořením nových struktur českého filmu, jako měla být kupříkladu protektorátní filmová komora.

Z textu nepřímě vyplývá, že Glessgen o **filmové komoře** zřejmě zcela automaticky uvažoval jako o organizaci **zřizované okupační správou**, nikoliv českými úřady. Pokud by byla tato hypotéza pravdivá, nebylo by ovšem jasné, proč další vývoj k jejímu založení nebyl přímý a rychlý. Proč neproběhl rychlý a jednoduchý direktivní zásah a cesta k filmové komoře prošla mnoha peripetiemi, pokračujícím několikaměsíčním bojem české strany o autonomní organizaci a zásahy zástupců Úřadu říšského protektora a berlínského ústředí do tohoto procesu. Není také jasné, proč proces zároveň provázely protikladné opakované výzvy německé strany k založení filmové komory. Nejasnost můžeme vidět v tom, proč nebylo nařízení říšského protektora o zřízení Českomoravského filmového ústředí z 26. října 1940 bez odkladu prakticky naplněno a ke skutečnému založení Němci ovládané instituce došlo, jak uvidíme dále, až v polovině února 1941 (viz dále).

Možné odpovědi můžeme zřejmě nalézt vedle přílišného zaměstnání aparátu kulturně-politického oddělení jinými projekty v nedostatku německých odborných sil a v nedostatečné koordinaci pražského a berlínského centra a samozřejmě opět v taktice okupantů. Z propagandistických důvodů vyhovovalo, aby zastřešující protektorátní filmovou organizaci **vytvořili Češi**, kteří by tím legitimizovali její vznik a posléze případně převzali navenek odpovědnost za nepopulární kroky (viz dále kapitola o předsedovi Českomoravského filmového ústředí). Celý spletitý proces zakládání byl ovšem zároveň **pečlivě kontrolován a také ovlivňován Němci**. Pravděpodobně právě německá strana znemožňovala zřízení filmové komory cestou vládního nařízení, paralelně ale na schůzkách s filmovými pracovníky trvala na jejím založení. Manipulovala tak české filmové kruhy, aby v závěru využila stávající strukturu Filmového ústředí pro Čechy a Moravu a založení Českomoravského filmového ústředí prezentovala jen jako další v řadě kosmetických organizačních změn. Německá organizace vstoupila na scénu až ve chvíli, kdy již bylo mnoho direktivních nařízení v oblasti filmu realizováno pod hlavičkami stávajících filmových svazů, a tudíž další vlna zásahů do kinematografické praxe nepůsobila tak revolučně a nečekaně.

V závěru těchto úvah je třeba dodat, že mnoho otázek souvisejících s okupační filmovou politikou zůstane bohužel v této práci nezodpovězeno. Důvodem je naprostý nedostatek relevantních archivních materiálů k prověření našich hypotéz. Archiv oddělení kulturně-politických záležitostí Úřadu říšského protektora je totiž dochován jen velice fragmentárně a k tématu naší práce neposkytuje téměř žádné informace. Mezery v informacích se bohužel nedaří překlenout ani konfrontací s archivními

dokumenty samotných filmových svazů či berlínského ústředí. Výpovědní hodnotu některých pramenů ztěžuje fakt, že v době protektorátu bylo obecně těžké rozlišit, z čí strany skutečně přicházelo to které direktivní nařízení. Také ve sledované oblasti kinematografie není mnohokrát jasné, zda se jedná o krok protektorátní vlády, svazovou iniciativu nebo zákrok německé okupační správy.

Jedním z prvních a očekávatelných kroků německého vedení byla **arizace českého filmového průmyslu**. Přestože toto téma není primárním předmětem našeho zájmu, na institucionální rovině – jak později zjistíme – se s institucí budoucí filmové komory úzce propojovalo. Na půdě filmového referátu při Úřadu říšského protektora vznikla v červenci 1939 **Filmtreuhandstelle**. Jednalo se o úřad, jehož úkolem bylo dosazování správců, treuhänderů, do arizovaných filmových podniků a dohled nad správou těchto podniků. Filmtreuhandstelle nebyla v pravém smyslu arizačním úřadem, protože fungovala před samotnou arizací majetku, podniky nikdy sama nevlastnila, formálně zůstávaly většinou zatím v majetku bývalých vlastníků. Tímto způsobem byl získáván vliv většinou nad filmovými půjčovnami, menšími výrobny a kiny.²²⁹ Filmtreuhandstelle při Úřadu říšského protektora, jak uvidíme později, se po dobu své nedlouhé existence stala prodlouženou rukou tohoto úřadu v konkrétním výkonu úkolů souvisejících s prosazováním okupační politiky a také například ke kontrole a systematickému dosazování již prověřeného německého kádrů do centralizovaných svazových struktur protektorátního filmového průmyslu (viz dále).

V září 1939 byla jako součást Filmtreuhandstelle zřízena **filmová zkušebna** (Filmprüfstelle). Tento orgán měl za úkol cenzurovat jak nové české, tak zahraniční filmy, a to i snímky starší, reklamní šoty, týdeníky i dodatky. V jeho pravomoci bylo zakázat celé filmy či vynechat některé scény v případech, které se neslučovaly s linií a propagandou okupační moci, dále určit věkovou hranici přístupnosti filmu a případně přiřadit podle říšského vzoru pochvalné predikáty vyzdvihující uměleckou, výchovnou či politickou funkci filmového díla. Členy filmové zkušebny byli kromě Němců též tři vybraní úředníci z Ministerstva průmyslu, obchodu a živností, kteří ovšem nemohli ovlivnit základní filozofii schvalování filmů. Samostatnost získala filmová zkušebna až v říjnu 1940, kdy se na základě nařízení říšského protektora stala oficiálně jediným cenzurním filmovým úřadem v Protektorátu Čechy a Morava s českým názvem **Úřad pro schvalování filmů v Čechách a na Moravě** a německým názvem Filmprüfstelle im Böhmen und Mähren (dále Filmprüfstelle).²³⁰ Také Filmprüfstelle – jak uvidíme dále – byla v personální rovině úzce navázána jak na Filmtreuhandstelle, tak na v budoucnosti vzniklé centrální orgány filmového průmyslu v Protektorátu Čechy a Morava.

Obnova úsilí o filmovou komoru

Jak bylo popsáno dříve, pro filmové spolky byla doba konce první republiky a republiky druhé ve znamení zintenzivňujících se snah o reorganizaci české filmové samosprávy směrem k její centralizaci a silnějšímu mandátu státu. Cílem bylo

²²⁹ Na základě arizačních nařízení byl dosazen správce i do největších tuzemských ateliérů na Barrandově. Arizační úřad dále nařídil propuštění židovských pracovníků. Od března 1940 byla židovským podnikatelům zakázána veškerá činnost ve filmovém oboru. P. Bednařík, *Arizace české kinematografie...*, s. 24nn.

²³⁰ Oběžník Filmového ústředí pro Čechy a Moravu č. 14/41 (nedat.). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 40; fp., Zřízení filmové zkušebny. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 48 (29. 11.), s. 1.

vytvoření legislativně ukotvené, státem financované, zastřešující organizace českého filmu, která by do budoucna mohla řešit řadu vleklých i aktuálních problémů filmového oboru. 15. března 1939 zastihl české filmovnictví v samotném finiši meziministerského připomínkovacího řízení k vládnímu nařízení o filmové komoře a tyto aktivity zastavil. Nová politická situace ale byla špičkami českého filmovnictví v mezích možností využita nejen k brzkému obnovení úvah o filmové komoře, ale také k poměrně rychlému uskutečnění mnoha pronikavých změn ve filmové každodennosti.

Již první měsíce okupace přinesly také první zásahy ze strany německých okupantů a budoucí tvář reorganizované české kinematografie byla čím dál více ovlivňována také jejich představami. Česká filmová samospráva procházela, jak již bylo řečeno, obdobím spontánní zvýšené **potřeby vybudování nové infrastruktury, ale také nastavení regulačních pravidel**. Rostl význam hierarchických struktur, kompetence přebíraly postupně se centralizující samosprávné orgány. Zůstat mimo systém svazů a přitom uvnitř kinematografie začínalo být v praxi nemožné. Mnohá z opatření, která byla zaváděna v této době, byla dosud filmovou historií spojována až s nacisty ovládaným Českomoravským filmovým ústředím. Platí, že není vždy jednoduché rozlišit, které kroky budoucí reorganizace české kinematografie byly realizovány z popudu české strany a které na přání Úřadu říšského protektora. Nařízení Úřadu říšského protektora byla totiž nejpozději od léta 1939 záměrně povinně vydávána za nařízení jednotlivých svazů.²³¹ Přesto docházíme k názoru, že základní kostru vnitřní reorganizace pravomocí filmového oboru tvořil jeden ideový celek, který se minimálně inspiroval předokupační koncepcí české strany. Byť v jednotlivých dílčích krocích určitě můžeme číst přizpůsobení realitě zásahů okupační moci. Důkazem je, že reorganizace byla filmovým oborem přijímána i přes řadu nepříjemných zásahů bez větších problémů, z dobových článků v oborovém tisku můžeme tušit často až budovatelské nadšení pro věc. Zřejmě není přehnané tvrzení, že tak jako česká politická garnitura, i české filmové svazy v prvních měsících okupace podnikly řadu kroků, které ve svém výsledku paradoxně usnadnily nacistům cestu k moci. Vidíme také, že velká skupina konkrétních kroků české strany byla – ať již vědomě či nikoliv – koncipována podle říšských filmových struktur, respektive tak, aby byla do říšských filmových struktur snadno začlenitelná, celkově lehce ovladatelná a kontrolovatelná.

České filmové kruhy proměnily v prvních týdnech okupace oficiální způsob své sebereflexe. V období Beranovy vlády bylo (nejen v kinematografii) na pořadu dne sebeujišťování o existenci kulturní autonomie protektorátu, která měla zajistit pokračování výroby českých filmů. Kromě pozastavení schvalovacího procesu vládního nařízení o filmové komoře²³² a všeobecného šoku z politické situace musela česká kinematografie čelit velmi akutnímu problému s **financováním české filmové výroby**. Odmítnutí úhrady registračních poplatků ze strany Třetí říše a prudké snížení dovozu filmů z třetích zemí totiž zapříčinilo reálný kolaps systému podpory české filmové výroby, který byl financován právě z registračních příspěvků.²³³ Další z aktuálních problémů souvisel s nedořešenou otázkou **kinematografických licencí** (tzv. kinozákon).

²³¹ Dnešní situace ve filmu [ministři průmyslu, obchodu a živností, doručeno 3. 11. 1939]. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 89.

²³² O přerušení jednání na vládní úrovni in: J. Havelka, *Filmové hospodářství... 1939–1945...*, s. 11.

²³³ Viz např.: -I-, Žhavé otázky. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 21 (26. 5.), s. 1.

Ohrožení výroby českých filmů i pocit strachu o národní identitu vedly v prvních týdnech protektorátu v tisku k vášnivým diskusím o nutnosti zvyšování kvalitativní úrovně filmové tvorby. A tyto diskuse se opět stávaly východiskem k další vlně volání po vzniku filmové komory.²³⁴ Již v dubnu 1939 bylo v tisku avizováno obnovení přerušovaných **jednání o založení filmové komory**. *Nepředbíhali jsme úřednímu jednání o konstrukci filmové komory před 15. březnem. Ale dnes je příkazem hodiny neotálet se zřízením české filmové komory pro Protektorát*, apeloval Filmový kurýr dne 7. dubna 1939.²³⁵ Emotivní volání po vzniku filmové komory ilustruje ranně pookupační postoj filmových kruhů, které logicky musely vnímat filmovou komoru jako šanci na posílení vlivu české strany na budoucích změnách v českém filmu. **Z množství a rychlosti kroků**, které v dalších měsících následovaly, můžeme tušit dnes již jen těžko do detailů rekonstruovatelnou šíři aktivit zúčastněných filmových pracovníků.

Kroky českých filmařů usilujících o vznik filmové komory vedly nejprve k nově ustaveným **autoritám protektorátní kulturní politiky**. Již v dubnu 1939 byla kontaktována kulturní komise Národního souručenství. Zástupci svazů Zdeněk Urban a Josef Horčíčka seznámili 19. dubna 1939 komisi se stavem jednání o zřízení filmové komory a konstatovali, že meziministerský připomínkový proces byl již ukončen. Kulturní komise Národního souručenství jmenovala tříčlennou subkomisi ve složení Zdeněk Zástěra, Jan Lobkowicz a Antonín Švehla, která se měla po případných vlastních připomínkách *vynasnažit v mezích své kompetence o nejrychlejší realizaci filmové komory, oceňujíc její dalekosáhlý význam*.²³⁶ V květnu 1939 přijala kulturní komise návrh na zřízení filmové komory v rámci stavovského řízení, které by bylo organizováno Národním souručenstvím. *V nejbližší době* měla kulturní komise zpracovat konečnou verzi návrhu a předložit jej ke schválení vládě.²³⁷ Není zcela jasné, jaký byl další osud tohoto plánu. Doba jeho podání se však shoduje s týdny po nástupu druhé protektorátní vlády a s dobou, kdy probíhala reorganizace kulturního odboru Národního souručenství (viz výše), což mohlo sehrát roli v eventuálním zastavení procesu.

Dochovalo se nám pravděpodobné dotyčné znění **návrhu vládního nařízení o filmové komoře**. V základních bodech vycházelo z návrhu z přelomu let 1938–1939. *Ústřední zájmová organizace filmová* filmová komora měla mít opět statut veřejnoprávní korporace. Její úkoly byly v jednotlivostech nové a patřilo mezi ně hájit zájmy svazů, pečovat o kulturní a umělecké povznesení filmu a jeho hospodářský rozvoj, sledovat stav a vývoj oboru, předkládat úřadům návrhy a plnit jimi uložené úkoly, schvalovat dohody mezi jednotlivými svazy, požadovat od svazů plnění úkolů v rámci jejich působnosti a vést v patrnosti členy svazu. Na rozdíl od obou zmiňovaných předchozích návrhů neměla být komora dělena na odbory či skupiny, ale měla se členit rovnou do jednotlivých svazů. I v tomto konceptu figuroval neexistující svaz, o jehož založení se zřejmě uvažovalo, a to *Svaz filmových továren a dílen v Praze*. Tak jako v předchozích případech, i zde by byl vedoucí orgán – komorní rada – jmenován Ministerstvem průmyslu, obchodu a živností. Na rozdíl od předchozích

²³⁴ Ilustrativním příkladem budiž články: -I-, Do příštích dnů. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 13 (31. 3.), s. 1; -I-, Hodnota na první místo. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 13 (31. 3.), s. 1; r., Film není jen činitel hospodářský. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 16 (21. 4.), s. 4.

²³⁵ -I-, Komora. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 14 (7. 4.), s. 1.

²³⁶ -I-, Kulturní komise Nár. souručenství o filmové komoře. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 16 (21. 4.), s. 1.

²³⁷ -I-, Filmová komora v NS. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 19 (12. 5.), s. 1.

návrhů zde nefiguroval poradní orgán jmenovaný jednotlivými svazy. Tak jako v posledním návrhu, i v tomto znění měla být jmenována disciplinární rada, revizoři účtů a smírčí komise. Vedle disciplinární rady by měl nově pravomoc udělovat pokutu i komorní výbor. Podmínky vzniku a trvání členství v jednotlivých svazech mělo stanovit zvláštní vládní nařízení, tento návrh se omezil na obecnou definici úkolů svazů a pravomocí jejich valných hromad. Také v tomto, zatím nejstručnějším a nejjednodušším vládním návrhu o filmové komoře byly stanoveny rozsáhlé pravomoci vládního komisaře (právo účastnit se jednání, nahlížet do písemností a zastavit jednání odporujícímu právním přepisům či veřejnému zájmu.).²³⁸

O jistém posunu vnímání významu instituce filmové komory minimálně na oficiální či formální úrovni však vypovídal změněný akcent prezentace jejího významu v tisku. V duchu doby byl důraz nyní kladem na stavovský a korporační statut komory – *jasně říká programové prohlášení Národního souručenství, že hospodářství bude budováno v duchu stavovského řádu... – a její začlenění do národa a státu – jako korporace je složkou národa a má své místo v článku státního zřízení;*²³⁹ na výlučnost postavení komory – *stavovská organizace bude jediné provádět všechny příslušné úkony* – a na silné autoritativní vedení organizace jakož i provádění jednotlivých nařízení a na společný postup složek zaměstnaneckých a zaměstnavatelských *s vyloučením třídního tříštění sil*. V neposlední řadě byla zdůrazňována přímá podřízenost *jedině* protektorátní vládě.²⁴⁰ Díkce oficiálních zpráv svědčí o velmi silném propojování ideologie kulturní a filmové politiky s principy a hesly raně protektorátní politiky jako celku. Jak již bylo naznačeno dříve, filmový obor v této době s oficiální politikou konvenuje na mnoha úrovních.

Boj o sjednocení: Ústředí filmového oboru

Po pokusu prosadit návrh prostřednictvím Národního souručenství, který se zřejmě ukázal být neprůchodný nebo příliš pomalý, se zástupci filmových svazů zaměřili na urychlené praktické sjednocení oboru zatím nezávisle na legislativním zázemí. A tak se 16. května 1939 zástupci nejvýznamnějších filmových spolků zúčastnili důležitého setkání iniciovaného předsedou Ústředního sboru kinematografů v zemi České a Moravskoslezské Josefem Horčíčkou. Během této schůzky došlo k průlomové dohodě, která zahájila další kapitolu sjednocování českého filmového oboru. Zástupci zúčastněných svazů jednomyslně schválili budoucí jednotný postup a zmocnili své předsedy ke společnému zastupování při jednáních o českém filmovnictví. Vzniklo tak neformální sdružení svazů filmového průmyslu, které bývá označováno jako **Ústředí filmového oboru nebo také Filmová pětká**.²⁴¹ Členy tohoto uskupení se stali předsedové **Josef Horčíčka** (Ústřední sbor kinematografů v zemi České a Moravskoslezské), **Miloš Havel** (Svaz filmové výroby), **Václav Binovec** (Česká filmová unie), **František Ivan Kubišta** (Svaz filmového průmyslu a obchodu) a **Josef Hlinomaz** (Sdružení filmového dovozu a obchodu). Existence seskupení byla oznámena

²³⁸ Vládní nařízení o Filmové komoře. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 64. Viz též příloha č. 3 této práce.

²³⁹ Jedná se o pravděpodobnou narážku na žádoucí existenci filmové komory v rámci struktur Národního souručenství.

²⁴⁰ -I-, Stavovský řád ve filmovém oboru. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 16 (21. 4.), s. 1; -I-, V kázní. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 18 (5. 5.), s. 1.

²⁴¹ Název Filmová pětká měl možná korespondovat s neformálním poradním týmem Tomáše Garrigua Masaryka, tzv. hradní pětkou.

Národnímu souručenství a všem příslušným úřadům se poznámkou, že nikdo jiný není kompetentní za filmový obor jednat.²⁴²

Poprvé v historii české oborové filmové samosprávy tak došlo ke sjednocení ve společné platformě, byť tato platforma neměla **žádnou zákonnou pravomoc ani právní subjektivitu**. A pravděpodobně se tak stalo naposledy zcela mimo součinnost s okupačními úřady. Důvody tohoto možná příliš rychlého, solitérního, a tím pádem politicky riskantního kroku jsou zřejmé z historického kontextu. Český film se cítil akutně ohrožený vlivem německých okupantů a zároveň potřeboval řešit řadu problémů, které vnímal jako palčivé: založením filmové komory počínaje a úpravou kolabujících podpor filmové výroby či nevyhovující situací správy kin konče. Je také pravděpodobné, že vznik statutu oficiálního zástupce filmového oboru měl zabránit nekontrolovatelným iniciativám strážců kultury v řadách kulturní rady, Národního souručenství nebo Národní rady české na poli kinematografického průmyslu. Vznik legislativně podložené a státem přímo podporované filmové komory se zřejmě ukázal být komplikovaným a dlouhodobým procesem s nejistým koncem. Nakolik měla tato iniciativa stát v opozici vůči okupačním autoritám, lze jen těžko soudit. Už proto že oficiální kulturní politika Úřadu říšského protektora se v květnu 1939 teprve tvořila²⁴³ a filmové kruhy mohly stále doufat ve skutečné naplnění příslibu kulturní autonomie.

V následujících dnech zahájilo Ústředí filmového oboru velmi rychle **sérii jednání o vyřešení akutních otázek filmového průmyslu**. Dne 24. května 1939 navštívili jeho zástupci Josef Horčíčka, Miloš Havel, Václav Binovec a František Ivan Kubišta vedoucího Národního souručenství Adolfa Hrubého a jednali s ním o tématech filmové komory, kinozákonu, podpoře výroby českých filmů a dovozu zahraničních titulů.²⁴⁴ Další jednání proběhla v následujících čtyřech týdnech, kdy se zástupci Filmové pětky setkali s ministrem školství a národní osvěty Janem Kaprasem, ministrem průmyslu, obchodu a živností Vlastimilem Šádkem, ministrem financí Josefem Kalfusem a předsedou vlády Aloisem Eliášem. Od členů nově ustavené druhé protektorátní vlády se filmaři údajně dočkali kladného přijetí. Josef Horčíčka dále intervenoval v Národní bance ve věcech filmového dovozu.²⁴⁵ Významnou posilou postavení nového uskupení muselo být také jmenování zástupce Ústředí filmového oboru Josefa Horčíčky do prestižní funkce předsedy filmové sekce Kulturní rady v polovině června 1939.

Filmová pětka však neměla dlouhého trvání. **Profesor Horčíčka** následující týden na všechny své funkce ve filmovém oboru z *náhlého rozhodnutí rezignoval*.²⁴⁶ Důvody jeho rozhodnutí či důkazy o případných zásazích vyšších míst se bohužel nepodařilo dopátrat, stejně jako jeho další osud. Filmový historik Petr Bednařík poukazuje na to, že k Hořčíčkově rezignaci došlo v době vydání arizační legislativy, a domnívá se, že profesor Hořčíčka mohl na funkci rezignovat z důvodu nesouhlasu s těmito praktikami.²⁴⁷ Ani rozpuštění Ústředí filmového oboru nebylo oficiálně ohlášeno. Odchod hlavního iniciátora projektu nebo/a přímý zásah okupačních úřadů zřejmě zapříčinily utlumení nebo pravděpodobněji okamžité zastavení činnosti tohoto

²⁴² us., Sjednocení našeho filmového oboru. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 21 (26. 5.), s. 1.

²⁴³ Více o první náplni práce kulturně-politického oddělení Úřadu říšského protektora in: T. Fauth, *Deutsche Kulturpolitik...*, s. 20nn.

²⁴⁴ -I-, Filmový obor u předsedy A. Hrubého. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 21 (26. 5.), s. 1.

²⁴⁵ us., Filmová 5 v permanenci. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 24 (16. 6.), s. 1.

²⁴⁶ us., Prof. Horčíčka odchází z oboru. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 27 (7. 7.), s. 1.

²⁴⁷ P. Bednařík, *Arizace české kinematografie...*, s. 26.

neformálního seskupení, které bylo nahrazeno strukturou plnomocníků filmového oboru. Dodejme, že spolu s Josefem Horčíčkou rezignoval 28. června 1939 také celý výbor Ústředního sboru kinematografů v zemi České a Moravskoslezské.²⁴⁸ Podle dochovaných informací²⁴⁹ se zdá, že od té doby přestal Ústřední sbor kinematografů vykonávat svou činnost a kinematografisté byli v následujících jednáních zastoupeni opět prostřednictvím představitelů svých zemských svazů.

Zásah okupační moci: plnomocníci filmového oboru a Aussenstelle

V červenci 1939 můžeme sledovat **první vlnu přímých zásahů okupační moci** do kompetencí i organizace českých filmových spolků. Dne 12. července se zástupci Zemského svazu kinematografů v Čechách na přísně důvěrné schůzce s Antonem Köglem z Úřadu říšského protektora dozvěděli, že zmocněnec pro filmové záležitosti v Čechách a na Moravě Hermann Glessgen zřídí k následujícímu dni 13. červenci 1939 při Zemském svazu kinematografů v Čechách svou **pobočku (Aussenstelle / Dienstelle)**. Vedoucím této úřadovny se stal **Anton Kögl**. Jak poznamenal ve své studii o německé kulturní politice Protektorátu Čechy a Morava historik Tim Fauth, strategie dosazování zástupců Úřadu říšského protektora přímo do kanceláří jednotlivých organizací byla cílená a týkala se i dalších oborů.²⁵⁰ Můžeme nicméně předpokládat, že toto náhlé rozhodnutí českou stranu muselo nepříjemně zaskočit. Na schůzce 12. července 1939 bylo dále *sjednáno* (resp. nařízeno), že 18. července získají zástupci českého kinematografického svazu Emil Sirotek a Otakar Mudroch obecnou plnou moc k veškerým jednáním za Svaz kinematografů.²⁵¹ **Zemský svaz kinematografů v Čechách** měl podle ujednání v osobě tajemníka Rudolfa Bláhy převzít agendu přípravy filmové komory s tím, že náklady na přípravu komory budou fakturovány Úřadu říšského protektora. Překvapivou informací o tom, že by Černínský palác alespoň po nějakou dobu skutečně financoval přípravu filmové komory, se bohužel nepodařilo ani ověřit, ani vyvrátit. Na jednání bylo dále dohodnuto, že záležitosti licencí měly být řešeny v rámci budoucí reorganizace a časopis *Filmový kurýr* měl být napříště oficiálním periodikem celého filmového oboru v Čechách a na Moravě.²⁵²

Po této historicky velmi důležité schůzce byli postupně jmenováni za všechny sekce **plnomocníci filmového oboru**. Podle autorů protestního dopisu o zásadách okupační správy do kompetencí filmových spolků z listopadu 1939 vybrala jednotlivé plnomocníky přímo **Köglova pobočka zmocněnce pro filmové záležitosti v Čechách a na Moravě**.²⁵³ Nejprve byl na schůzi výboru České filmové unie 17. července 1939 zvolen (či potvrzen) plnomocníkem předseda **Václav Binovec**. Hned druhý den na

²⁴⁸ us., Výbor ÚSK rezignoval. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 27 (7. 7.), s. 1.

²⁴⁹ Respektive absence dalších zmínek o Ústředním sboru v odborném tisku.

²⁵⁰ T. Fauth, *Deutsche Kulturpolitik...*, s. 47–48. Jak dokládá ve své studii jiný zahraniční historik Karel Margry, také v případě Antona Kögla se kumulovaly pravomoci. Kögl měl zároveň užívat oficiální funkci zmocněnce Říšského filmového archivu pro Říšském ministerstvu lidové osvěty a propagandy (Beauftragter des Reichsfilmarchivs beim Reichsministerium für Volksaufklärung und Propaganda). K. Margry: *Filmové týdeníky...*, s. 109.

²⁵¹ Není bohužel jasné, zda se jednalo o Zemský svaz kinematografů v Čechách nebo o Ústřední svaz kinematografů. Fakticky však Sirotek s Mudrochem zastupovali zájmy kinematografů obou částí protektorátu.

²⁵² Protokoll über die Beratung am 12. Juli 1939. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 88.

²⁵³ Dnešní situace ve filmu [ministři průmyslu, obchodu a živností, doručeno. 3.11.1939]. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 89.

mimořádné schůzi výboru Zemského svazu kinematografů v Čechách byli podle dohody zvoleni (respektive potvrzeni) plnomocníci tohoto spolku **Otakar Mudroch** a **Emil Sirotek**.²⁵⁴ A již 19. července 1939 se Hermann Glessgen již oficiálně sešel se zástupci kin Otakarem Mudrochem a Emilem Sirotkem, aby jim *nastínil stručně směrnice, podle kterých budou organizovány a upravovány poměry v celém našem filmovém oboru*.²⁵⁵ O dva dny později, 21. července 1939, vyslal Svaz filmového průmyslu a obchodu do funkcí plnomocníků **Karla Feixe** a **Jana V. Musila**.²⁵⁶ Koncem července pak skupinu doplnili plnomocníci Svazu filmové výroby **Ladislav Kolda** (ateliéry) a **Leopold Vyhnánek** (laboratoře) a plnomocník Svazu výrobců kulturních a propagačních filmů **Ludvík (později Ludwig) Guba**. V srpnu došlo ještě ke jmenování plnomocníka pro moravská kina **Ferdinanda Pernici**.²⁵⁷ Skupina plnomocníků byla dále posílena o zástupce zatím neorganizovaného kinotechnického oboru **Františka (později Franze) Tremla**, jehož do funkce jmenoval sám Hermann Glessgen. O několik týdnů později vznikl přípravný výbor organizace kinotechnické výroby, na jehož schůzi se František Tremel vzdal z pracovních důvodů funkce plnomocníka a byl nahrazen **K. A. Marzikiem** ze společnosti Ostmark Electric.²⁵⁸ Kinotechnika nebyla ani později organizována samostatným svazem a vytvořila pouze volné sdružení *vázané vzájemnou úmluvou* s tím, že se mělo jednat o stav dočasný do založení filmové komory.²⁵⁹ A konečně 28. července 1939 byl jmenován ještě druhý plnomocník České filmové unie **Josef Jauris**. Na rozdíl od vzniku Ústředí filmového oboru nebylo jmenování plnomocníků provázeno nápadnou kampaní ve svazovém tisku.

Pravomoc plnomocníků, kteří byli ustaveni z vůle okupační moci, byla potvrzena jednotlivými svazy a spolky. Plnomocníci získali od svých svazů **pravomoc jednat navenek**, ale také udílet faktická **nařízení například formou oběžníků** v rámci jednotlivých spolků. Jednalo se o další krok na cestě k centralizaci a reorganizaci českého filmového oboru. Organizačně byly zastoupeny víceméně tytéž subjekty jako v Ústředí filmového oboru,²⁶⁰ v praxi však měla nová platforma evidentně jinou úlohu. Ústředí filmového oboru bylo založeno jako lobbistický nástroj pro jednání o problémech kinematografie na nejvyšší úřední úrovni. Plnomocníci filmového oboru se stali výkonným orgánem koordinujícím každodenní provoz ve filmové oblasti a jednotlivé osoby z řad plnomocníků se staly úředníky filmového oboru s vlastní náplní práce a úředními hodinami. Za pozornost stojí také fakt, že nová struktura českého filmu byla primárně organizována nikoliv podle svazů, jak bylo doposud zvykem, ale podle **oborových skupin jako v Třetí říši**, z čehož můžeme usuzovat, že nejen rozhodnutí o personálním složení, ale také rozhodnutí o přesné organizaci padlo na

²⁵⁴ Zs., Ing. Mudroch a řed. Sirotek plnomocníky ZSK. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 29 (21. 7.), s. 1.

²⁵⁵ h., Plnomocníci ZSK na kult. oddělení Protektorátu. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 29 (21. 7.), s. 1.

²⁵⁶ (úř.), Další plnomocníci ve filmovém oboru. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 30 (28. 7.), s. 1. Od září 1939 byl Jan V. Musil ve svazové funkci i ve funkci plnomocníka nahrazen Josefem Valentou. fm., Nový plnomocník SFPO. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 36 (8. 9.), s. 1.

²⁵⁷ (úř.), Plnomocník kin pro Moravu. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 32 (11. 8.), s. 1

²⁵⁸ Jedním z prvních úkolů nově vznikající organizace měla být arizace oboru. fp., Organizace kinotechnického oboru. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 31 (4. 8.), s. 1; m., Kinotechnika se organizuje. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 35 (1. 9.), s. 2.

²⁵⁹ Ing. Viktor Wagner, Kinotechnika a kinooperatéri. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 48 (1. 12.), s. 1.

²⁶⁰ S „kosmetickým“ rozdílem, že v Ústředí byla kina zastoupena Ústředním sborem kinematografů pro zemi Českou a Moravskoslezskou, v případě plnomocníků pak zástupci zemských svazů.

německé straně.²⁶¹ Platforma však stále **neměla vlastní právní subjektivitu**, jednotliví zmocněnci byli zjevně dále placeni svými svazy. Nedochovaly se žádné informace o případném pomocném aparátu (sekretářské síly apod.). Plnomocníci filmového oboru sídlili v druhém patře paláce U Nováků, sídla Filmového studia a dalších filmových spolků, do něhož se postupně sestěhovaly také jednotlivé svazy filmového průmyslu. Palác U Nováků se stal také centrem německé výkonné moci nad českým filmem, v jeho prostorách sídlila Aussenstelle či Filmprüfstelle.

Organizační struktura a personální zastoupení plnomocníků filmového oboru²⁶²

1. VÝROBA (Svaz filmové výroby)	a/ ateliéry <i>Ladislav Kolba</i> b/ laboratoře <i>Leopold Vyhnánek</i> c/ výroba krátkých filmů <i>Ludvík Guba</i>
2. PRŮMYSL A OBCHOD (Svaz filmového průmyslu a obchodu)	a/ výroba a obchod <i>Karel Feix</i> b/ dovoz a vývoz, devizové otázky, zahraniční prodej <i>Jan V. Musil</i> od září 1939 vystřídán <i>Josefem Valentou</i>
3. KINEMATOGRAFY (KINA) (Zemský svaz kinematografů)	kina v Čechách a na Moravě <i>Otakar Mudroch</i> <i>Emil Sirotek</i> <i>Ferdinand Pernica</i> (pro moravské věci)
4. FILMOVÍ PRACOVNÍCI (Česká filmová unie)	tvůrčí filmoví pracovníci <i>Václav Binovec</i> <i>Josef Jauris</i> (od 28. 7. 1939)
5. ÁRIJSKÝ REJSTRÍK A ŽIDOVSKÉ ZÁLEŽITOSTI	<i>JUDr. Jaroslav Leiser</i>
6. KINOTECHNIKA (organizace řemeslníků a prodejen kinotechnického a zvukotechnického materiálu)	<i>František Tremel</i> od srpna 1939 vystřídán <i>K. A. Marzikem</i>
7. TISK (FILMOVÝ)	<i>Jiří Havelka</i>

Po ustavení sboru plnomocníků filmového oboru můžeme pozorovat, jak se do v každodenní praxi českého filmu postupně dostávaly **nařízení a vyhlášky**, které postupně proměňovaly jeho podobu. Přesto že tyto zásahy vycházely určitě často z podnětů kulturně-politického oddělení Úřadu říšského protektora, byly většinou prezentovány jako nařízení plnomocníků filmového oboru nebo dalších filmových svazů.²⁶³ Již 19. července 1939 vydal Zemský svaz kinematografů v Čechách první ze

²⁶¹ J. Havelka, *Filmové hospodářství... 1939–1945...*, s. 10, 12; Havelkovy informace přebraly i některé novější filmově historické studie.

²⁶² (úř.), *Organizační agenda. Filmový kurýr* 13, 1939, č. 33 (18. 8.), s. 1

²⁶³ Jak již bylo řečeno, na tuto praxi explicitně upozornili neznámí zástupci filmového průmyslu ve svém protestním dopise ministroví průmyslu, obchodu a živností. Dnešní situace ve filmu [ministroví průmyslu, obchodu a živností, doručeno 3. 11. 1939]. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 89.

série závazných vyhlášek filmového oboru.²⁶⁴ Oběžník zakazoval všem kinům v Čechách a na Moravě promítat Úřadem říšského protektora nově nepovolené filmy a nařizoval během všech filmových představení promítat týdeník a krátký film.²⁶⁵ Ve svém protestním dopise z listopadu 1939 shrnujícím zásahy okupační moci proti kulturní autonomii protektorátu na poli kinematografie poukazují jeho autoři na to, že část z těchto opatření *porušuje resp. nařizuje kinům porušování dosud platných zákonů a nařízení*.²⁶⁶ Následně 24. července vydal Svaz filmového průmyslu a obchodu v Čechách a na Moravě důvěrný, v tisku nezveřejněný oběžník, v němž nařizoval, že členství ve Svazu je povinné, že všechny členské podniky musí být pořízeny.²⁶⁷

V červenci 1939 byl na základě výnosu říšského protektora z 21. června 1939 také zřízen **Árijský rejstřík filmového oboru v Čechách a na Moravě**, jehož výkonem byl pověřen nejprve Zemský svaz kinematografů v Čechách, posléze došlo k jeho přidružení k organizaci plnomocníků filmového oboru. Nikoliv tedy k Filmtreuhandstelle, jak uváděly starší historické studie.²⁶⁸ Árijský rejstřík vedl generální tajemník plnomocníků Jaroslav Leiser. Po rozhodnutí o zřízení Árijského rejstříku následovalo pro pracovníky ve filmovém průmyslu povinné dokládání árijského původu a další protižidovská opatření směřující ke konečnému vyloučení osob židovského původu z filmového oboru.²⁶⁹

Dne 5. srpna 1939 se odehrála první schůzka plnomocníků, na níž byli přítomni také zástupci Úřadu říšského protektora Anton Kögl a Wilhelm Söhnel. O tomto jednání se dochovaly dva různé zápisy, jejichž vyznění není identické. Zápis v německé řeči pocházel pravděpodobně z úřadu zástupce zmocněnce pro filmové záležitosti v Čechách a na Moravě Antona Kögla. V tomto protokolu byla zdůrazněna aktivita německé strany a hlavním tématem byla podle tohoto zápisu příprava filmové komory. Úkolem filmové komory měla podle Köglových představ být *die Zusammenarbeit aller im Interesse der Filmkultur [...] ohne Rücksicht auf politische oder parteiische Interesse*.²⁷⁰ Prvotním cílem sjednocení filmového oboru ovšem mělo být k vyloučení židovského vlivu, svobodných zednářů a dalších nevhodných elementů z filmového oboru. Jednacím jazykem se měla stát němčina s tím, že ryze české záležitosti mezi českými subjekty bylo možné i nadále řešit v českém jazyce. Anton Kögl měl dále poděkovat za příkladnou spolupráci Emilu Sirotkovi a stanovit do budoucna pravidelné schůzky každý týden.²⁷¹ Obsah stanov a organizace komory měla

²⁶⁴ Viz příloha č. 5 této práce.

²⁶⁵ Oběžník Zemského svazu kinematografů v Čechách z 19. 7. 1939. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 37; (úř.), Úprava poměrů ve filmovém oboru. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 29 (21. 7.), s. 1; zs., Povinnost hrát týdeníky a krátké filmy. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 30 (28. 7.), s. 1.

²⁶⁶ Dnešní situace ve filmu [ministři průmyslu, obchodu a živností, doručeno 3.11.1939]. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 89.

²⁶⁷ Oběžník dále informoval o povinnosti dovozního povolení vydaného Ministerstvem průmyslu, obchodu a živností pro všechny cizí (tj. ne české a německé) filmy, včetně těch, které již byly objednány. Oběžník Svazu filmového průmyslu a obchodu v Čechách a na Moravě č. 10/39 z 24. 7. 1939. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 37.

²⁶⁸ Např. P. Bednařík, *Arizace české kinematografie...*, s. 26.

²⁶⁹ Více k tématu in: P. Bednařík, *Arizace české kinematografie...*, s. 24nn. Též např. J. Doležal, *Česká kultura za protektorátu...*, s. 185–188.

²⁷⁰ *Spolupráce všech v zájmu filmové kultury bez ohledu na politické či stranické zájmy*.

²⁷¹ Pokud se tyto schůzky konaly opravdu pravidelně, chybí nám o většině z nich bohužel další informace.

zůstat otázkou dalších jednání.²⁷² Nepochybně vyznívající český zápis z identického jednání stručně shrnul vystoupení Antona Kögla a dále se věnoval věcnějším otázkám – stanovení pravidel dalších pravidelných setkání, které se měly odehrávat v českém jazyce, každý týden a měly mít důvěrný charakter. O budoucí filmové komoře se v tomto českém zápise **poprvé hovořilo jako o filmovém ústředí**. Došlo také k dohodě, že plnomocníci budou představeni ministru průmyslu, obchodu a živností a při této příležitosti **požádají o svá jmenování do Filmového poradního sboru**.²⁷³

Dne 16. srpna 1939 se uskutečnila další schůze plnomocníků, tentokrát zřejmě bez německé účasti. Obsahem jednání byla především věcná debata o podobě vytvářené organizace s pracovním názvem *výbor filmového oboru* nebo *výbor plnomocníků*. Jednalo se také o otázce filmových podpor, o dovozu filmů a o jednotných smluvních podmínkách pro členy České filmové unie.²⁷⁴

Již na následujícím jednání plnomocníků 22. srpna 1939 došlo k založení nové organizace filmového oboru pod názvem Filmové ústředí v Čechách a na Moravě (viz dále). Na tomto jednání došlo ještě k jedné zajímavé epizodě. Během první části jednání, jehož se účastnili také zástupci Úřadu říšského protektora, byla vznesena žádost Kulturní rady Národního souručenství na dosazení jejího zástupce Bohumila (poději Gottlieba) Smoly²⁷⁵ mezi plnomocníky. Ti se ovšem na návrh Ladislava Koldy žádostí a priori odmítli zabývat kvůli jejím formálním nedostatkům.²⁷⁶ Pravděpodobným skutečným důvodem byla logická nechť plnomocníků v této fázi jednání třístit koncentrované úsilí a jednotu názorů dalšími osobami s rozdílnými kulturně-politickými zájmy. O reakci druhé strany bohužel nemáme konkrétní informace, nicméně tato epizoda byla zřejmě jednou z příčin vzrůstajícího napětí mezi zástupci filmových svazů a Kulturní radou, na které ještě vzápětí narazíme.

Zastavme se nyní krátce u aspektu personálního zajištění přípravy reorganizace českého filmu. Ke **kumulaci kompetencí do rukou stále stejných lidí** docházelo, jak již víme, systematicky na straně okupační moci.²⁷⁷ Byla ovšem využita – samozřejmě v jiném politickém, společenském i institucionálním kontextu – také na straně české. Během celého procesu přípravy filmové komory v letech 1938 až 1941 narážíme ve většině subjektů i institucí na stále tatáž jména: Emil Sirotek, Jaroslav Leiser, Václav Binovec, Otakar Mudroch, Karel Feix, Ladislav Kolda aj. Právě od doby založení orgánu plnomocníků filmového oboru je možné tuto koncentraci považovat za zcela systematickou. Tým se postupně se vznikem dalších centrálních institucí rozšiřoval o výkonné tajemníky, právníky a další úředníky a úřednice, kteří z velké části přešli

²⁷² Protokoll über die Sitzung (5. 8. 1939). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 88.

²⁷³ Rukopis protokolu o schůzi plnomocníků filmového oboru v Čechách a na Moravě ze dne 5. 8. 1939. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 42.

²⁷⁴ Tamtéž.

²⁷⁵ Známý též jako Gottlieb Smola. Smola později působil v Českomoravském filmovém ústředí, proto se s jeho jménem ještě setkáme v dalších kapitolách. Srov.: J. Havelka, *Kdo byl kdo...*, s. 235.

²⁷⁶ Formálním nedostatkem bylo, že žádost nebyla adresována plnomocníkům, ale Antonu Köglovi. Protokol o schůzi plnomocníků filmového oboru v Čechách a na Moravě ze dne 22. 8. 1939. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 42; Sitzungsbericht vom 22. 8. 1939. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 88.

²⁷⁷ Princip kumulace moci do rukou několika jedinců byl stanoven, jak již víme, v Glessgenově *Filmopolitik in Böhmen und Mähren*. V praxi byla koncentrace využita například v případě postů správce věrné ruky (posléze ředitelských postů) Karla Schulze. *Filmopolitik in Böhmen und Mähren*, NA, fond 109 (Úřad říšského protektora – Státní tajemník u říšského protektora), sign. 109-12-112. Tiskem in: P. Bednařík, *Arizace české kinematografie...*, s. 132–134; T. Dvořáková – I. Klimeš, *Prag-Film AG...*, s. 151–153.

z ostatních svazů a na svých postech se udrželi často přes všechny organizační proměny až do roku 1945 a z části zůstali ještě ve službách zestátněné kinematografie. Právě skutečnost, že se tuto skupinu lidí v téměř nezměněném složení podařilo prosadit také do nacisty ovládaného Českomoravského filmového ústředí, se později ukáže být pro hodnocení některých jeho aktivit klíčová.

Éra plnomocníků filmového oboru se v každém případě pojí se sérií nařízení, jejichž cílem byla mimo jiné **zvýšená kontrola nad filmovým oborem**. V těchto oběžnících a nařízeních se prolínal zájem špiček českého filmu vytvořit moderní, centralizovanou, národní filmovou základnu s příkazy a nařízeními přicházejícími přímo z Černínského paláce. Členům jednotlivých svazů bylo postupně ukládáno do té doby nevídané množství povinností, **dobrovolný prvek sdružování v podstatě vymizel**. Postupně byly povinnostmi svazovány také dříve zcela neorganizované subjekty. Kupříkladu časopis *Filmový kurýr* musel být členy svazů od července 1939 odebírán (a také placen) povinně.²⁷⁸ Od 11. srpna 1939 *Filmový kurýr* vycházel s podtitulem *Úřední orgán všech filmových odborových organizací v Čechách a na Moravě*²⁷⁹ a v rozšířeném obsahu přinášel více zpráv pro čtenáře z ostatních oborů kinematografie. Jednotliví filmoví výrobci byli plnomocníky vyzváni oznámit výrobní plány a termíny ateliérové výroby v příští sezoně, aby mohla být výroba rozvržena rovnoměrně a hospodárně.²⁸⁰ V pozadí však již pravděpodobně stál také plán Hermanna Glessgena a berlínského ústředí na systematickém využívání pražských ateliérů také pro říšskou výrobu. Od poloviny srpna museli všichni dovozci filmů nejprve postoupit svou žádost o dovezení filmu kulturně-politickému oddělení Úřadu říšského protektora a teprve po jejich eventuálním kladném vyřízení odevzdat žádost o dovozní povolení Ministerstvu průmyslu, obchodu a živností.²⁸¹ V srpnu 1939 musela všechna kina bez ohledu na své členství ve svazech povinně zaslat tzv. registrační přihlášku do Zemského svazu kinematografů v Čechách, jejíž součástí byly také podrobné informace o majetkových účastech.²⁸² Šlo o velmi silný zásah do samospráv kin, protože kupříkladu oba největší Zemské svazy kinematografů dosud uváděly, že součet jejich členů tvořil asi jen polovinu všech protektorátních kin.²⁸³ Mnoho dalších dílčích opatření plnomocníků se týkalo uvádění filmů. Byl zakázán dvojprogram, v *zájmu hospodárného využití* došlo k prvním regulacím uvádění českých premiér v jednotlivých městech podle jejich velikosti,²⁸⁴ objevila se též první omezování cen vstupného do kin.

²⁷⁸ Toto rozhodnutí evidentně souvisí s ujednáním z 12. července 1939 (viz výše). (úř.), Povinnost odbírání *Filmového kurýru*. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 30 (28. 7.), s. 1; srov.: Protokoll über die Beratung am 12. Juli 1939. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 88; Oběžník Svazu filmového obchodu a průmyslu v Čechách a na Moravě č. 11/39 z 31. 7. 1939. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 37.

²⁷⁹ Pojem „odborový“ byl českými filmovými svazy v době protektorátu standardně používán jako synonymum slova „oborový“. V tomto smyslu jej používáme také dále v této studii.

²⁸⁰ Oběžník Svazu filmového obchodu a průmyslu v Čechách a na Moravě č. 12 (14. 8. 1939). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 37.

²⁸¹ Oba druhy žádostí zprostředkoval vyšším instancím Svaz filmového obchodu a průmyslu, v případě Úřadu říšského protektora zřejmě prostřednictvím Aussenstelle. Oběžník Svazu filmového obchodu a průmyslu v Čechách a na Moravě č. 11/39 z 31. 7. 1939. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 37.

²⁸² ms., Registrační přihláška do Svazu kin. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 31 (4. 8.), s. 1.

²⁸³ Ing. Otakar Mudroch, Česká kinematografie. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 49 (8. 12.), s. 1.

²⁸⁴ Toto opatření bylo samozřejmě výhodné také pro říšské propagandistické i hospodářské zájmy, protože regulace divácky úspěšných českých snímků mohla napomoci zvýšení návštěvnosti filmů německých. Na druhou stranu česká strana argumentovala tím, že toto opatření znamenalo zamezení nežádoucí konkurence českých filmů mezi sebou a skutečně účelné využití každého nového českého

V již zmíněném čísle Filmového kurýru z 11. srpna 1939 se objevila strohá, ale velice podstatná informace o tom, že **členství ve všech jednotlivých svazech je nadále povinné**. *Není možné, ani dobře myslitelné, aby některý podnik, ať již je to výroba, půjčovna, kino či jiný, stál mimo organizaci. Členství ve filmových odborových organizacích stává se povinné a na něm bude také závislé další existenční oprávnění.*²⁸⁵ Toto nařízení můžeme určitě označit jako jeden z přelomů vývoje českých filmových svazů a spolků. Je příznačné, že článek neuváděl žádné konkrétní subjekty, které o věci rozhodly, ani právní normy, které by mohly členství v jednotlivých – z podstaty dobrovolných – spolcích nařídit. Nástrojem přesvědčování byla sugesce a podprahová výhrůžka související s vědomím vážné politické situace. Nakolik bylo právě toto opatření požadováno okupační správou a nakolik se jednalo také o přání špiček filmové samosprávy lze těžko rekonstruovat. Načasování by nasvědčovalo přímému nařízení Úřadu říšského protektora. Na druhou stranu povinný, unitární, homogenní model, který by nahradil původní decentralizovanou, heterogenní, spontánně fungující síť dobrovolných filmových spolků a svazů, většině filmových pracovníků zřejmě konvenoval a byl pro období počátku okupace typický. Členství v mnoha organizacích a komorách i mimo filmový obor začalo být deklarováno jako nejvýše žádoucí či dokonce povinné již v době druhé republiky a vrcholu zřejmě dosáhlo v počátku protektorátu v případě politického uskupení Národní souručenství, které postupně dosáhlo údajně „dobrovolného“ členství více než 98 % dospělého mužského obyvatelstva Protektorátu Čechy a Morava.²⁸⁶ Žádoucí jednota českého národa v tíživé politické situaci po okupaci, která se projevila na mnoha úrovních mimo jiné právě tímto kýženým či zcela povinným sdružováním, byla ovšem, jak již bylo řečeno, během pár měsíců využita proti svému původnímu záměru jako kontrolní nástroj okupantů nad obyvateli Protektorátu Čechy a Morava.

Již zmínění zástupci filmového průmyslu ve svém již zmiňovaném dopise ministrowi průmyslu, obchodu a živností z listopadu 1939 o zásazích do kompetencí filmových svazů velmi přesně analyzovali budoucí roli nově vznikající organizace filmového oboru, když napsali, že *celá organizace plnomocníků [...] odpovídá přesně organizaci říšské Filmové komory, takže se stává vlastně jednou z jejích 31 Landesleitungen* [místních poboček, pozn. aut.]. *Také nařízení, která pražská Aussenstelle vydává, jsou obdobná nařízením německé Filmkammer.* V dopise se dále poznamenává, že *podle dosud vydaných rozkazů, kde se mluví o „prozatímní úpravě poměrů ve filmovém oboru“ lze usuzovat a také skutečnosti dají na to soudit, že [okupační moc, pozn. aut.] ... hodlá zasahovat a také již zasahuje do všech i existenčních otázek českého filmového podnikání.*²⁸⁷ Budoucnost dala těmto pesimistickým vizím zcela za pravdu.

filmu. Opatření v praxi platilo již od vydání oběžníku v srpnu 1939, oficiálně však vstoupilo v platnost až koncem roku 1939. Oběžník Svazu filmového obchodu a průmyslu v Čechách a na Moravě č. 12 ze 14. 8. 1939. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 37; Ing. Otakar Mudroch, Česká kinematografie. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 49 (8. 12.), s. 1.

²⁸⁵ as., Povinné organizování. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 32 (11. 8.), s. 1. Podobná provolání o povinnosti členství v jednotlivých svazech se v létě a na podzim 1939 objevovala ve Filmovém kurýru pravidelně.

²⁸⁶ Pavel Večeřa, Národní souručenství. In: Jiří Malíř – Pavel Marek: *Politické strany. Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861–2004. II. Díl. Období 1938–2004*. Brno: Doplněk 2005, s. 1091–1103.

²⁸⁷ Dnešní situace ve filmu [ministrowi průmyslu, obchodu a živností, doručeno 3.11.1939]. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 89.

„Slepá“ odbočka: Filmové ústředí v Čechách a na Moravě

Jak již bylo zmíněno, 22. srpna 1939 vytvořili plnomocníci filmového oboru na své schůzi další oficiální platformu pod názvem **Filmové ústředí v Čechách a na Moravě**.²⁸⁸ Organizace vznikla na základě soukromoprávního aktu – podpisu smluv mezi jednotlivými subjekty. Okupační složky byly o celé záležitosti spraveny, nicméně podle všeho daly české straně v této věci relativně volnou ruku.²⁸⁹ Česká strana také do budoucna prezentovala založení Filmového ústředí jako svou aktivitu.²⁹⁰ Filmové ústředí **nemělo vlastní právní subjektivitu**, disponovalo však již v omezené míře **úřednickým aparátem a finančními zdroji**. Personálně se vedení Filmového ústředí krylo s plnomocníky, kteří v něm i mimo něj dále figurovali jako zástupci jednotlivých svazů. Ustavilo si však i vlastní orgány: předsedou byl zvolen **Emil Sirotek**, místopředsedou **Václav Binovec**, jednatelem **Karel Feix** a pokladníkem **Ladislav Kolda**. Generálním tajemníkem Ústředí byl jmenován **Jaroslav Leiser**, jehož úkolem bylo vést administrativu svazu. Filmové ústředí v Čechách a na Moravě samo sebe definovalo jako *prozatímní vrcholnou organizaci a zároveň přípravu pro definitivní úpravu našich filmových poměrů ve Filmové komoře*.²⁹¹ Od 25. srpna Filmový kurýr vycházel s podtitulem *Úřední orgán Filmového ústředí v Čechách a na Moravě*. Od listopadu 1939 měl Emil Sirotek plnou moc ostatních funkcionářů jednat za Ústředí navenek.²⁹²

Na konci září byly v rámci Filmového ústředí v Čechách a na Moravě ustanoveny na základě přání Antona Kögla poradní výbory plnomocníků pro jednotlivá filmová odvětví v počtu čtyř až šesti členů. Poradní výbory se nadále měly scházet s týdenní pravidelností na půdě Ústředí.²⁹³ Povšimněme si, že personální složení Ústředí nebylo autonomně české, jak by se mohlo z některých prohlášení a historických reflexí jeho vedení zdát. V některých poradních výborech již figurovala německá jména. Působil zde vedoucí UFA v Praze Ernst Schweizer nebo hlavní arizátor českých ateliérů včetně barrandovského a největších distribučních společností Karl Schulz. Köglova pobočka zvláštního pověřence pro filmové záležitosti v Čechách a na Moravě byla posléze transformována do filmového úřadu pro správu zabaveného majetku *Filmtreuhandstelle*²⁹⁴ a fungovala napříště v prostorách Filmového ústředí. Koncem srpna se mezi funkcionáři Filmového ústředí poprvé objevilo jméno **Egona Buxensteina**. Tento Němec byl dokonce přijat jako druhý plnomocník České filmové

²⁸⁸ Starší filmověhistorická literatura často zaměňuje Filmové ústředí v Čechách a na Moravě s Filmovým ústředím pro Čechy a Moravu (viz dále).

²⁸⁹ Anton Kögl schůzi opustil ještě před jednáním o nové organizaci. Protokol o schůzi plnomocníků filmového oboru v Čechách a na Moravě ze dne 22. 8. 1939. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 42. Sitzungsbericht vom 22. VIII. 1939. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 88; Zápis ze schůze Filmového ÚSTŘEDÍ V Čechách a na Moravě z 22.8.1939. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 677.

²⁹⁰ V dopise zástupců plnomocníků ministru průmyslu, obchodu a živností se hovoří o aktivním, jednomyslném rozhodnutí plnomocníků zřídit Filmové ústředí. Dopis Výboru plnomocníků pro ministra průmyslu, obchodu a živností o zřízení Filmového ústředí v Čechách a na Moravě a o plánech na reorganizaci filmového průmyslu (nedat.). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 58

²⁹¹ h., Filmové ústředí našeho oboru. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 34 (25. 8.), s. 1.

²⁹² Zápis o schůzi Filmového ústředí v Čechách a na Moravě ze dne 31. 10. 1939. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 42.

²⁹³ Zápis o schůzi Filmového ústředí v Čechách a na Moravě ze dne 4. 9. 1939. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 42.

²⁹⁴ Tätigkeitsbericht und Einkünfte des Dr. Wilhelm Söhnel. NFA, fond ČMFÚ, Jmenný rejstřík zaměstnanců ČMFÚ, inv. č. 165.

unie za člena pravidelných schůzí funkcionářů Filmového ústředí.²⁹⁵ Jeho úkolem v České filmové unii mělo být vedení evidence filmových projektů.²⁹⁶ Víme, že Česká filmová unie připravovala podklady pro prověrky filmových pracovníků ze strany Úřadu říšského protektora, resp. Sicherheitsdienst prostřednictvím zvlášť ustaveného spojovacího úřadu Verbindungsstelle der Treuhandstelle (Spojovací ústředny Treuhandstelle), jehož vedoucím se Büxenstein na čas stal.²⁹⁷ V berlínských archivech je zároveň doložena předválečná Büxensteinova korespondence s SD-Zentralstelle Böhmen und Mähren.²⁹⁸ Z těchto informací můžeme dedukovat, že právě Egon Büxenstein byl v této době důvěrníkem pražského Sicherheitsdienstu působícím při České filmové unii, a tudíž zřejmě i při Filmovém ústředí pro Čechy a Moravu. Jeho úkolem mohly být průběžné prověrky filmových projektů a filmových pracovníků.²⁹⁹ Büxenstein zároveň působil jako důvěrník Úřadu říšského protektora v Aktualitě, kde ho historie hodnotí jako slabého dozorce a člověka, který nevyhledával konflikty.³⁰⁰ Na schůzích plnomocníků se projevoval podle zápisů věcně, nikterak protičesky a dost možná byl schopen komunikovat v češtině. Egon Büxenstein svůj post opustil z důvodu povolání na frontu, z níž se vrátil těžce raněný a poté mu bylo přiděleno kino Lido v Praze.³⁰¹

Všech schůzí funkcionářů Filmového ústředí v Čechách a na Moravě se **účastnil jeden či více zástupců německé strany**. Pravidelným členem týmu byl Egon Büxenstein, občasným hostem Anton Kögl a příležitostným Wilhelm Söhnel. Většina důležitých věcí byla projednávána po schůzích ještě s Antonem Köglem, který případné nejasné záležitosti podstupoval Hermannu Glessgenovi či právníku Wilhelmu Söhnelovi. Z české strany byla patrná diplomatická snaha udržet si v jednáních své pozice za cenu akceptování německé účasti. Ze strany Němců v mnoha případech docházelo ke zcela konkrétní spolupráci a pomoci – využitím kontaktů počínaje a nabídkou sdílení režijních nákladů konče.³⁰² Restriktivní opatření Němci většinou prezentovali jako rozhodnutí vyšších míst, přímým konfrontacím se podle zápisů z organizačních jednání vyhýbali.

²⁹⁵ Zápis o schůzi Filmového ústředí v Čechách a na Moravě ze dne 29. 8. 1939. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 42.

²⁹⁶ Oběžník Filmového ústředí č. 15/39 z 30. 8. 1939. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 37.

²⁹⁷ Dálnopis pro Říšské ministerstvo lidové osvěty a propagandy ze 1. 4. 1940, sign. IV-1-gen.005. NA, fond ÚŘP, k. 1134; Zaměstnanci ČMFÚ, personální archy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 165, složka „Egon Büxenstein“; J. Doležal, *Česká kultura za protektorátu...*, s. 185; T. Fauth, *Deutsche Kulturpolitik...*, s. 55.

²⁹⁸ Korespondence Egona Büxensteina s SS-Zentralstelle Böhmen-Mähren, z.Hd.d.SS-Schafführers EB (nedat.). BArch, fond ehem. BDC, RS A 5284.

²⁹⁹ Působení Egona Büxensteina mezi filmovými plnomocníky skončilo zřejmě s koncem Filmového ústředí v Čechách a na Moravě. Od února 1940 figurovalo jeho jméno v souvislosti s Filmprüfstelle. Oběžník Výboru plnomocníků filmového oboru v Čechách a na Moravě č. 57/39 z 21. 11. 1939. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 37.

³⁰⁰ K. Margry: *Filmové týdeníky...*, s. 89–90, 94.

³⁰¹ Soupis německých majitelů kin. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 746; Srov.: Zaměstnanci ČMFÚ, personální archy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 165, složka „Egon Büxenstein“.

³⁰² Příkladem aktivní spolupráce Němců může být finanční výpomoc s režíí automobilu apod. Zápisy ze schůzí Filmového ústředí v Čechách a na Moravě a Výboru plnomocníků filmového oboru v Čechách a na Moravě. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 42.

Zavedení **poradních sborů** byl první krok k přestavbě vztahu svazů a ústředního orgánu.³⁰³ Autorem konceptu nové organizace Filmového ústředí byl Jaroslav Leiser, který s ním seznámil funkcionáře v polovině září 1939.³⁰⁴ Vedením administrativy byl pověřen generální tajemník, který mimo jiné shromažďoval agendu pro schůze funkcionářů, koncipoval oběžníky a koordinoval činnost jednotlivých vznikajících oddělení. Organizační struktura byla v době svého zrodu velmi jednoduchá. Byla zřízena podatelna a expedice společné pro všechny svazy a Ústředí, dále pak centrální archiv a ústřední účtárna. Součástí organizace se stal **Árijský rejstřík filmového oboru v Čechách a na Moravě** a časopis **Filmový kurýr**.³⁰⁵ Jednotlivé referáty dostaly přiděleny své referenty. K rozhodování o věcech finančních měly být podle návrhu v Ústředí zmocnění společně čtyři plnomocníci největších svazů s tím, že tuto pravomoc mohli předat vedoucímu účtárny. K 1. říjnu 1939 byla zřízena samostatná pokladna Filmového ústředí, do níž poměrnou částí přispívaly jednotlivé svazy. Roční rozpočet počítal s příjmy 112.000 K (z toho členské příspěvky: Zemský svaz kinematografů v Čechách 48.800 K, Svaz filmového průmyslu a obchodu 24.000 K, Česká filmová unie 26.400 K, Svaz filmové výroby 5.400 K, odbor kinotechniky 3.300 K, Svaz výrobců kulturních a propagačních filmů 1.100 K; zisky z Filmového kurýru 1.500 K a zisky z pronájmů projekčního sálu 1.500 K). Z těchto příjmů měla být podle rozpočtu hrazena běžná režie (21.000 K), platy deseti zaměstnanců (68.200 K), nájemné (20.000 K) a další příležitostné výdaje. V říjnu 1939 byla zřízena také brněnská expozitura Filmového ústředí včetně vlastního poradního sboru, jejíž provoz (celkem 10.000 K) byl z 50 % hrazen Zemským svazem kinematografů pro zemi Moravskoslezskou a z 50 % Filmovým ústředím.³⁰⁶ Od listopadu 1939 bylo posíleno ekonomické oddělení Filmového ústředí o účetní, výpomocného účetního ze Zemského svazu kinematografů a externího revizora.³⁰⁷

Důležitý pro správné pochopení struktury je fakt, který většina starší filmověhistorické literatury pomíjela, a sice že **Filmové ústředí v Čechách a na Moravě nebylo nástupcem plnomocníků filmového oboru, ale existovalo paralelně s nimi jako orgán plnomocníky ustavený. Stejně tak existovaly nadále i jednotlivé svazy.**

³⁰³ Podle zápisu ze schůze Filmového ústředí se měl na prosazení reorganizace podílet také Anton Kögl. O jeho konkrétní činnosti v této věci však nemáme další zprávy. Zápis o schůzi Filmového ústředí v Čechách a na Moravě ze dne 4. 9. 1939. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 42.

³⁰⁴ Zápis o schůzi Filmového ústředí v Čechách a na Moravě ze dne 12. 9. 1939. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 42.

³⁰⁵ Doplnky ke smlouvě o zřízení Filmového středí v Čechách a na Moravě. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 9.

³⁰⁶ Zápis o schůzi Filmového ústředí v Čechách a na Moravě ze dne 27. 9. 1939. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 42; -I-, Expozitura FÚ v Brně. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 40 (6. 10.), s. 1.

³⁰⁷ Zápis o schůzi Filmového ústředí v Čechách a na Moravě ze dne 31. 10. 1939. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 42.

Organizační struktura a funkcionáři Filmového ústředí v Čechách a na Moravě³⁰⁸

PLNOMOCNÍCI FILMOVÉHO OBORU

Filmové ústředí v Čechách a na Moravě

ZÁSTUPCI PLNOMOCNÍKŮ

Svaz filmové výroby

Ladislav Kolda, Leopold Vyhnánek

Svaz filmového průmyslu a obchodu

Karel Feix, Jan V. Musil / Josef Valenta

Svaz výrobců kulturních a propagačních filmů

Ludvík Guba

Zemský svaz kinematografů v Čechách

Otakar Mudroch, Emil Šírotek

Zemský svaz kinematografů pro zemi moravskoslezskou

Ferdinand Pernica

Česká filmová unie

Václav Binovec, Josef Jauris

Odd. kinotechniky

František Tremel / K. A. Marzik

Odd. árijského rejstříku

Jaroslav Leiser

Odd. tisku

Jiří Havelka

ORGÁNY ÚSTŘEDÍ

Předseda

Emil Šírotek

Místopředseda

Václav Binovec

Jednatel

Karel Feix

Pokladník

Ladislav Kolda

Generální tajemník

Jaroslav Leiser

PORADNÍ VÝBORY

Svaz filmové výroby

Karl Schulz, Jan Sviták, Antonín Vlas, Josef Tušla.

Svaz filmového průmyslu a obchodu

Zdeněk Reimann, Vladimír Kabelík, František Navrátil, Josef Hlinomaz, Ernst Schweizer, Otto Hofmann.

Svaz výrobců kulturních a propagačních filmů

Josef Vilímek, Adolf Lehner, Josef Kokeisl, František Utěšil, Bohuslav Krátký, Elmar Klos.

Zemské svazy kinematografů

František Srb, Josef Veselý, Ludvík Šafránek, Vilem Hartl, Stanislav Vašíček.

Česká filmová unie

Miroslav Cikán, Martin Frič, Václav Dražil, Jan Sinnreich, František Kreuzmann, Vladimír Borský, Jaroslav Vojta, Jaroslav Průcha, Růžena Šlemrová, Nataša Gollová, Jan Roth, Karel Degl, Václav Štrup, Josef Zezulka, Karel Petr Adam, Ferdinand Fiala, Stanislav Bláha, Jaroslav Kuneš, Karel Fikrt, Marie Wildová, A. Benešová.

Kinotechnika

František Tremel, Viktor Wagner, Otakar Krofta.

³⁰⁸ Složení poradních výborů se v některých případech (především v České filmové unii) dále proměňovalo. V říjnu 1939 byl při brněnské expozituře zřízen ještě poradní výbor pro moravské věci ve složení František Navrátil (výroba a obchod), Stanislav Vašíček (kina), Ferdinand Pernica (pověřenec České filmové unie), který byl o několik dní později rozšířen ještě o Vojtěcha Krista.h., Filmové středí našeho oboru. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 34 (25. 8.), s. 1; fu., Poradní výbory utvořeny. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 39 (29. 9.), s. 2; -l-, Expozitura FÚ v Brně. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 40 (6. 10.), s. 1; -l-, Poradní výbor expositury v Brně. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 42 (20. 10.), s. 1.

Organizace administrativy Filmového ústředí v Čechách a na Moravě podle konceptu Jaroslava Leisera ze září 1939³⁰⁹

FILMOVÉ ÚSTŘEDÍ V ČECHÁCH A NA MORAVĚ

GENERÁLNÍ TAJEMNÍK

Jaroslav Leiser
korespondentka *Ludmila Pfefferová*

Spisovna (podatelna, expedice, archiv)

korespondentka *Anna Ryšková*

Referát filmové výroby

tajemník dočasně *Jaroslav Leiser*

Árjiský rejstřík

vedoucí *Jaroslav Leiser*
korespondentka *Anna Ryšková*

Referát filmového průmyslu a obchodu

tajemník *Jaroslav Leiser*
společná korespondentka *Ludmila Pfefferová*

Filmový kurýr

Redaktor *Jiří Havelka*

Referát kinematografů

tajemník *Rudolf Bláha*
korespondentka *Věra Dufková*

Pokladna, ústřední účtárna

účetní

Referát tvůrčích pracovníků

tajemník *Josef Jauris*
korespondent/ka

Referát krátkých filmů

dosud neobsazen

Referát kinotechniky

dosud neobsazen

posluha

společná česko-německá korespondentka

³⁰⁹ Všichni jmenovaní zaměstnanci figurují také v pozdějších seznamech pracovníků Filmového ústředí pro Čechy a Moravu. Tereza Czesany Dvořáková – Marcela Kalašová – Marie Klokánová, *Českomoravské filmové ústředí (1920) 1927–1955, Prohloubený inventář*. NFA 2011 [archivní pomůcka], Příloha č. 1 – Jmenný rejstřík z evidencí zaměstnanců FÚ; Doplnky ke smlouvě o zřízení Filmového středí v Čechách a na Moravě. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 9.

Dne 23. srpna 1939 navštívili funkcionáři Filmového ústředí v Čechách a na Moravě v plném počtu ministra průmyslu, obchodu a živností Vlastimila Šádka a informovali ho o vývoji organizace filmovnictví a problémech především filmové výroby. Jednalo se zřejmě o formální, předem předjednanou schůzku, během které ministr Šádek oficiálně přislíbil tolik očekávanou finanční podporu české filmové výrobě.³¹⁰

V době vzniku Filmového ústředí v Čechách a na Moravě se také **obnovilo volání po filmové komoře** jako ryze české aktivitě. Zástupci plnomocníků zaslali koncem srpna 1939 dopis ministru průmyslu, obchodu a živností, v němž ho informovali o založení **Filmového ústředí, jehož cílem mělo být zřízení filmové komory**. Komora měla být organizována pouze na půdě tohoto ministerstva a v úzké součinnosti s Národním souručenstvím. Dopis navrhoval konkrétní plán, jak komoru založit. Využit měl být **Filmový poradní sbor**, jehož složení mělo být změněno a do čela se měli dostat právě zástupci Filmového ústředí.³¹¹ Úřední filmová agenda měla být dále soustředěna v jediném samostatném oddělení taktéž na Ministerstvu průmyslu, obchodu a živností. Dopis dále obsahoval prosbu o urychlené řešení otázky podpory filmové výroby a dovozu zahraničních filmů.³¹² V podobném duchu jako v dopise ministru informoval o založení Filmového ústředí Emil Sirotek počátkem září 1939 také na stránkách Filmového kurýru: *Je předním úkolem Filmového ústředí připravit v dohodě se všemi příslušnými činiteli Filmovou komoru cestou vládního nařízení jako konečnou etapu ukázněného soustředění celého českého oboru*, popsal další plány.³¹³ Objevily se i konkrétní návrhy, že by se **Filmové studio** jako významný dramaturgický orgán mělo stát součástí dramaturgického oddělení filmové komory³¹⁴ a že by filmová komora měla založit exportní oddělení a realizovat prodeje českých filmů do zahraničí.³¹⁵ V oficiální korespondenci i v tisku se mlčelo o faktickém vlivu okupační moci na přípravách filmové komory. Na poslední schůzi funkcionářů Filmového ústředí v Čechách a na Moravě navrhl generální tajemník Jaroslav Leiser variantu založení spolku, v jehož rámci by mohla filmová komora vykonávat svou provizorní činnost. Emil Sirotek tento návrh razantně odmítl s ohledem na nebezpečí narušení postupujícího jednání o ustavení filmové komory zákonnou normou.³¹⁶

Pracujeme na rozsáhlém a podrobném plánu zdravé výroby českého filmu, jejího zabezpečení stálou revisí výrobních procesů i kontrolou exploatace. S tou souvisí všeobecné obchodní normy a platební podmínky obehřávací, informoval počátkem září ve Filmovém kurýru Emil Sirotek.³¹⁷ V archivech zůstala dochována série návrhů Filmového ústředí v Čechách a na Moravě i jejího nástupce Výboru plnomocníků

³¹⁰ Tématu státní podpory filmové výroby v období protektorátu českého filmu se tato práce věnuje v dalších kapitolách.

³¹¹ Členy Filmového poradního sboru se podle tohoto návrhu měli stát Karel Feix, Emil Sirotek, Ladislav Kolda, Václav Binovec, Jaroslav Leiser, Jiří Havelka a Ludvík Guba. Tento smělý plán je dalším důkazem systematické snahy vedení svazů kumulovat moc do rukou několika jednotlivců, respektive tuto kumulaci do rukou sehraného týmu využít k rychlé transformaci české kinematografie.

³¹² Dopis Výboru plnomocníků pro ministra průmyslu, obchodu a živností o zřízení Filmového ústředí v Čechách a na Moravě a o plánech na reorganizaci filmového průmyslu. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 58.

³¹³ Emil Sirotek, FÚ v činnosti. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 36 (8. 9.), s. 1.

³¹⁴ Ladislav Kolda, Čestný závazek. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 34 (25. 8.), s. 1.

³¹⁵ Karel Feix, Možnosti vývozu. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 35 (1. 9.), s. 1.

³¹⁶ Zápis o schůzi Výboru plnomocníků v Čechách a na Moravě ze dne 7. 11. 1939. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 42.

³¹⁷ Emil Sirotek, FÚ v činnosti. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 36 (8. 9.), s. 1.

filmového oboru v Čechách a na Moravě na budoucí uspořádání české kinematografie, které pocházejí právě z podzimu a zimy 1939 a dokazují, že česká strana se rozhodla nečekat se všemi reformami na zřízení filmové komory a na své provizorní bázi začala aktivně usilovat o hlubokou přestavbu výrobních kompetencí a obchodních praktik. **Návrh na nové uspořádání filmové výroby a obchodu** navazoval na podobné pokusy Filmového studia z 30. let, které však neměly šanci na úspěch.³¹⁸ Jednalo se o přímou reakci na zvýšení státní podpory filmové výrobě ze strany Ministerstva průmyslu, obchodu a živností,³¹⁹ respektive Filmového poradního sboru. Návrh zahrnoval změny ve výrobě, obchodu a uvádění filmů a měl začít platit od počátku roku 1940.

Plán reorganizace filmové výroby a exploatace podrobně redefinoval povinnosti výrobců českých celovečerních a krátkých kulturních filmů, filmových distributorů, kin i ateliérů a laboratoří. Zároveň se pokusil ustavit konkrétní pravomoci jednotlivých institucí a orgánů filmového průmyslu – Filmového ústředí, Filmového studia, České filmové unie a dalších svazů a okrajově také Filmového poradního sboru. První dochované varianty návrhu z pera plnomocníků byly koncipovány tak, že by subjektům filmového průmyslu stanovovalo nové povinnosti Filmové ústředí jako jejich *vrcholná odborová organizace*. Verze počítaly s rozsáhlými pravomocemi Filmového studia³²⁰ a zahrnovaly i velkorysou vizi státní podpory ve výši 38 milionů korun (posléze 20 milionů korun).³²¹

Návrh byl v rámci svazů posléze přepracován a koncem října 1939 předložen k připomínkovému řízení celému filmovému oboru. **Verze určená odborné veřejnosti** byla již definována obecněji. Zmizely zmínky o konkrétních filmových podnicích, stejně tak byl odstraněn konkrétní rozpočet státní filmové podpory. Pravomoci Filmového ústředí a Filmového studia byly definovány uměřeněji. Důležitý byl princip, který stanovoval, že všechny subjekty filmového průmyslu musely být členy příslušného svazu a směly spolupracovat pouze se členy filmových svazů a pouze na projektech schválených Filmovým poradním sborem.³²² Tímto krokem byla posílena vymahatelnost povinného členství a povinné registrace filmových projektů. Výrobci filmů museli prokázat dostatek kapitálu, mít *řádně* vybudované výrobní oddělení v konkrétně stanoveném složení včetně dramaturga, užívat schválené administrativní a účetní postupy a podřídit se stanovenému dozoru. Do budoucna se vedle běžných produkčních společností počítalo se vznikem tzv. výrobních středisek, která by sdružila více výrobců. Pololetní výrobní plány měly být předkládány Filmovému ústředí s tím, že Ústředí mělo mít pravomoc doporučit změnu plánu a dokonce i nepřípuštění filmu

³¹⁸ Ing. Karel Smrž, Výrobní plán – cesta k lepšímu českému filmu. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 52 (29. 12.), s. 1.

³¹⁹ Zápis o schůzi Filmového ústředí v Čechách a na Moravě ze dne 29. 8. 1939. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 42.

³²⁰ Filmové studio mělo mít monopolní postavení v dramaturgii českých filmů. Srov.: Ladislav Kolda, Čestný závazek. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 34 (25. 8.), s. 1.

³²¹ Návrh na reorganizaci výroby a exploataci českého filmu. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 60; Výroba celovečerních filmů. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 67; Návrh na reorganizaci výroby a exploatace českého filmu. NFA, fond A-B/ Prag-Film [nezpracováno]; Výroba celovečerních filmů. NFA, fond A-B/Prag-Film [nezpracováno]; Zápis o schůzi Výboru plnomocníků filmového oboru v Čechách a na Moravě ze dne 7. 11. 1939. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 42.

³²² Podrobnosti o dohodě všech velkých svazů o tom, že jejich členové budou spolupracovat pouze na projektech, které byly vzaty na vědomí Filmovým poradním sborem in: Oběžník Filmového ústředí v Čechách a na Moravě č. 41 z 23. října 1939. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 37; Zápis o schůzi Filmového ústředí v Čechách a na Moravě ze dne 17. 10. 1939. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 42.

do výroby. Byl stanoven administrativně komplikovaný a zdouhavý postup předkládání námětů a scénářů k registracím a schvalování. V řetězci subjektů oprávněných k registrování a zkoumání filmových projektů před jejich realizací bylo zařazeno Filmové studio, Filmprüfstelle, Filmové ústředí, Filmový poradní sbor, nepřímo také Česká filmová unie. Distributoři a kina byli podle návrhu povinni dodržovat stanovené hrací řády, obchodní podmínky a další předpisy. Česká filmová unie měla vést evidenci zaměstnanosti svých členů s tím, že byl navržen maximální počet filmových projektů za rok, do nichž směli být jednotliví filmaři podle své filmové profese angažováni. Filmové studio bylo definováno jako součást Filmového ústředí, jejímž úkolem měla být dramaturgie a export. Filmové ústředí mělo dále sestavovat výrobní program a mělo dále dbát o rovnoměrné rozvržení jednotlivých subjektů (firem i jednotlivých členů filmového štábu) do výroby.³²³

Na tomto místě je potřeba poukázat na to, že celá skupina opatření, jež plán reorganizace obsahoval, bezprostředně souvisela se zásahy okupační moci. Povinné členství ve svazech a vedení veškerých evidencí zjednodušovalo kontrolu nad oborem a umožňovalo snadné vyloučení nežádoucích *elementů*. V požadavku vyššího kapitálového zázemí a v plánovaném zakládání družstev zase můžeme číst přímou reakci české strany na tlaky okupantů ke snižování filmové produkce.³²⁴ Plán na nové uspořádání výroby, obchodu a uvádění českých filmů prošel ještě dalším kolem úprav až do podoby, která vznikla po konci nedlouhého trvání Filmového ústředí v Čechách a na Moravě. Z výše uvedeného popisu nicméně nezávisle na dalším osudu projektu vyplývá, že sjednocená organizace českých filmových svazů projevila v těchto široce koncipovaných plánech **jednoznačnou vůli jít směrem k posilování centrálních pravomocí a k plánovanému a centralizovanému hospodářství**. Jak již bylo několikrát zdůrazněno, tato tendence byla pro období Protektorátu Čechy a Morava příznačná a týkala se celého hospodářství a v základních principech i dalších vrstev protektorátního života. Tento centralizační a plánovací trend byl dále nejen ve filmovém průmyslu doprovázen fenoménem intenzivních standardizací. Docházelo k zavádění různého typu norem pro výrobu, pro distribuci a pro exploataci produktů včetně filmů nebo ke zvyšování nároků na kvalifikaci personálu a bezpečnosti práce (viz dále).

Nastolovaný systém byl pravděpodobně většinou odborné veřejnosti vnímán jako efektivní, ekonomický, moderní, v mnoha ohledech zjednodušující administrativu, posilující sociální spravedlnost a hospodářskou stabilitu. Z dnešního úhlu pohledu je ale jasné, že nový model zároveň byl velmi výhodný pro protektorátní i okupační dohled, protože zjednodušoval kontrolu a efektivitu výkonu moci. V období fungování Filmového ústředí v Čechách a na Moravě můžeme již hovořit o povinném a naprosto centralizovaném sdružování. Paradoxně k němu došlo navzdory absenci právní subjektivity zastřešujícího subjektu sdružování. *Dnes je již celý náš filmový obor soustředěn ve Filmovém ústředí, ve kterém jsou prostřednictvím svých odborových organizací začleněni všichni pracovníci a firmy v českém filmu a kinematografii. Členství v jednotlivých organizacích je povinné a teprve ze začlenění v dosavadních*

³²³ Filmové ústředí v Čechách a na Moravě, Návrh na uspořádání výroby a obchodu s českými filmy (28. října 1939). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 57.

³²⁴ Srov. Dopis Hermanna Glessgena Viktoru Martinovi z 19. 3. 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 92; Dopis Viktora Martina ministru Jaroslavu Kratochvílovi ze 4. 4. 1940. Cit. In: Ivan Klimeš, Stát a filmová kultura. *Illuminace* 11, 1999, č. 2, s. 128.

svazech vyplývá možnost další činnosti v oboru, konstatoval Filmový kurýr 29. září 1939.³²⁵

Filmové ústředí v Čechách a na Moravě se, podobně jako plnomocníci filmového oboru a jednotlivé svazy filmového průmyslu, stalo **faktickým nástrojem k utužování kontroly nad českých filmem** a k vykonávání nařízení kulturně-politického oddělení Úřadu říšského protektora. Již na své první schůzi dne 22. srpna 1939 vydalo Ústředí usnesení o zákazu návštěvy kin židovským obyvatelstvem a o povinné dvojjazyčnosti uváděných filmů. Plnomocníci sice diskutovali o variantách odděleného prostoru pro židovské diváky a zmírnění povinnosti dvojjazyčnosti v ryze českých oblastech, německá strana však argumentovala předběžným schválením Kulturní radou Národního souručenství³²⁶ a výnos prosadila.³²⁷ Ještě v září 1939 nařídil Úřad říšského protektora, že veškeré výrobní programy musí být napříště prostřednictvím Svazu filmového průmyslu a obchodu hlášeny zmocněnci pro filmové záležitosti v Čechách a na Moravě Hermannu Glessgenovi.³²⁸ Další regulační opatření již **připravovala půdu pro plán reorganizace**. Rozšiřovalo se povinné členství v jednotlivých svazech. V případě České filmové unie přibyla například povinnost sdružování pro všechny zaměstnance a filmové pracovníky mimo kancelářské síly a ateliérové dělníky.³²⁹ V praxi se vymahatelnost povinného členství dosahovala tak, jak naznačoval koncept nového uspořádání výroby a obchodu s filmy, to znamená vzájemným povinováním. Členové výrobních svazů kupříkladu nesměli ve svých štábech spolupracovat s nečleny České filmové unie a naopak. Mezi další významná regulační opatření patřilo postupné omezování programování premiérových českých filmů v sezoně 1939/40.³³⁰ Uvádění českých filmů v premiéře i reprízách bylo povinně hlášeno Svazu filmového průmyslu a obchodu.³³¹ Filmování v exteriérech muselo být do budoucna oznamováno již před natáčením a kameramani museli vlastnit průkaz vydaný Českou filmovou unií³³². Ohlašovací povinnost platila také pro premiéry českých filmů ve velkých městech.³³³ Žádost o dovoz filmu musela být předložena Svazu filmového průmyslu a obchodu i s informací o přesné době trvání monopolního práva pro exploataci filmu. Délky trvání práv na uvádění zahraničních filmů byly od října 1939 ve Svazu zapisovány do zvláštní evidence kvůli zamezení obchodu se

³²⁵ fú., Celý filmový obor organisován. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 39 (29. 9.), s. 1.

³²⁶ Podle pozdějšího tvrzení Zdeňka Zástěry Kulturní rada nic podobného neschválila. Zápis o schůzi Filmového ústředí v Čechách a na Moravě ze dne 29. 8. 1939. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 42.

³²⁷ Protokol o schůzi plnomocníků filmového oboru v Čechách a na Moravě ze dne 22. 8. 1939 a 24. 8. 1939. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 42; Zápis ze schůze Filmového ústředí v Čechách a na Moravě z 22. 8. 1939. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 677; Sitzungsbericht vom 22. VIII. 1939. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 88; (Úř.), Vyloučení židů z návštěvy kin. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 34 (25. 8.), s. 1.

³²⁸ Zápis o schůzi Filmového ústředí v Čechách a na Moravě ze dne 12. 9. 1939. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 42.

³²⁹ Např.: bj., Povinná organisace filmových pracovníků. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 36 (8. 9.), s. 1.

³³⁰ Již v září 1939 zveřejnilo Filmové ústředí nařízení, že od 6. ledna 1940 může být v dané menší obci uváděn pouze jeden český film v premiéře a byly vytvořeny nové hrací řady pro velká města. Také v tomto případě bylo oficiálně argumentováno hospodárným využitím českých filmů. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 37 (15. 9.), s. 1.

³³¹ vp., Povinné registrování premiér a repris českých filmů. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 14 (5. 4.), s. 1.

³³² Tato povinnost se týkala také amatérských filmařů, kteří natočili více než 100 m ročně. Tito amatéři museli být také do budoucna organizováni ve svých svazech, v opačném případě by průkaz nezískali. Oběžník Filmového ústředí v Čechách a na Moravě č. 17/39 (nedat.). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 37.

³³³ (úř.), Hlaste filmování exteriérů. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 35 (1. 9.), s. 1; fú., Hlášení premiér českých filmů. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 38 (22. 9.), s. 1.

staršími filmy. Svaz filmového průmyslu a obchodu byl také napříště oprávněn vyžádat si k nahlédnutí smlouvu o exploataci filmu.³³⁴ V září 1939 napadla Třetí říše Polsko a Francie s Velkou Británií vyhlásily Německu válku. Přestože otevřený konflikt mezi velmocemi vypukl až v roce 1940, došlo již v této době ke změně rétoriky. Protektorát jako území pod vlivem Třetí říše se oficiálně přihlašoval ke svému nepřátelství vůči válečným protistranám. Ve filmovém průmyslu se vyhlášení války projevilo velmi rychle a výrazně tím, že došlo k razantnímu zásahu do probíhajících obchodů s filmem, protože okupační správa zakázala s okamžitou platností dovoz francouzských a anglických filmů. Půjčovny tím utrpěly nemalé ztráty, protože za vybrané filmy již zaplatily tzv. minimální garancie.³³⁵ Zakročeno bylo proti cestovním kinům, jež měla do budoucna povinně disponovat stálým sídlem. Do filmových představení bylo již v době první republiky zasahováno promítáním různých diapozitivů s politickým či charitativním apelem, jež se postupem času také stalo povinným. Objevovaly se také první pravidelné povinné projekce ve prospěch charitativních sbírek.³³⁶ Svazy také direktivně stanovovaly dny, kdy se v kinech nehrálo (Štědrý den, Velký pátek apod.).

V době necelého tříměsíčního fungování Filmového ústředí v Čechách a na Moravě pokročila **standardizace vztahů mezi obory jednotlivých svazů**. Zatímco v období první republiky jednání o pracovních a platových podmínkách mezi Československou filmovou unií a výrobními svazy trvala řadu let a byla v podstatě bezvýsledná, v politicky změněném ovzduší protektorátu se jednotlivé složky filmového oboru na vzájemných obchodních podmínkách dohodly velmi rychle. V září 1939 byla podepsána významná hromadná smlouva mezi výrobcí (Svazem filmové výroby a Svazem filmového průmyslu a obchodu) a filmovými pracovníky (Českou filmovou unií), která stanovila základní platové a pracovní podmínky.³³⁷ Tato smlouva otevřela dveře budoucím fixacím odměn ve filmovém průmyslu a stala se důležitou podmínkou dalšího spojení zaměstnavatelských (výrobních) svazů a zaměstnaneckého spolku v jeden subjekt. Kromě minimálních odměn stanovila také tzv. maximální roční výkonnost jednotlivých pracovníků (viz též návrh na uspořádání výroby a obchodu s filmy). Smlouva byla prezentována jako průlomová a zajišťující sociální jistotu pracovníků ve filmu. Pro řadu profesních skupin znamenalo její schválení také zvýšení odměn.³³⁸ Pražští výrobci a distributoři byli mimo závazků stanovených hromadnou smlouvou od podzimu 1939 povinni dodržovat také kolektivní smlouvy uzavřené mezi

³³⁴ Oběžník Svazu filmového obchodu a průmyslu č. 3/40 z 9. 1. 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 38; fv., Znehodnocení a prodej staršího materiálu. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 42 (20. 10.), s. 1.

³³⁵ Oběžník Filmového ústředí v Čechách a na Moravě č. 20/39 ze 4. 9. 1939 a č. 27/1939 z 25. 9. 1939. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 37.

³³⁶ V této době se jednalo o projekce ve prospěch Národní pomoci. Např.: 29. listopad Den Národní pomoci všech českých kin v Čechách a na Moravě. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 46 (17. 11.), s. 1.

³³⁷ Platové podmínky byly upraveny formou kompletního sazebníku, který stanovil odměny ve formě mezd, honorářů a gází pro jednotlivé tvůrce a zaměstnance, minimální sazby, odměny za práci přesčas, mimo sídlo podniku, honoráře za tzv. zvláštní výkony apod. Pracovní podmínky se týkaly pracovní doby, dovolené, otázky skončení pracovního poměru, odměny za studování role, užití vlastního obleku, nebezpečných výkonů apod. Oběžník Výboru plnomocníků filmového oboru v Čechách a na Moravě č. 60/39 z 24. 11. 1939, včetně znění hromadné smlouvy a sazebníku. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 37; bj., Hromadná smlouva filmových pracovníků. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 37 (15. 9.), s. 3; Zápis o schůzi Filmového ústředí v Čechách a na Moravě ze dne 12. 9. 1939. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 42.

³³⁸ Část zaměstnanců ve filmovém průmyslu byla také sdružována Jednotou soukromých zaměstnanců, i ta ve věci úpravy mezd vycházela z pravidel stanovených Ministerstvem sociální a zdravotní správy. Zn., Úprava platů zaměstnanců. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 6 (9. 2.), s. 1.

Svazem filmové výroby a Svazem filmového průmyslu a obchodu na straně jedné a Grémiem pražského obchodnictva a Pomocnickou hromadou na straně druhé.³³⁹

Budovatelské intermezzo: Výbor plnomocníků filmového oboru

Dne 7. listopadu 1939 došlo k další organizační změně. Plnomocníci filmového oboru se na schůzi funkcionářů dohodli, že budou napříště místo názvu Filmové ústředí v Čechách a na Moravě **používat označení Výbor plnomocníků filmového oboru v Čechách a na Moravě**.³⁴⁰ Tato změna byla začleněna jako dodatek smlouvy o zřízení Filmového ústředí.³⁴¹ Zatímco poválečná filmová historie se domnívala, že důvodem změny byl německý nátlak,³⁴² z dochovaných pramenů vyplývají jiné informace. Změna názvu byla výsledkem dílčího urovnání konkrétní kontroverze mezi Filmovým ústředím a Kulturní radou Národního souručenství (viz dále). Název na zmíněné schůzi navrhl Anton Kögl.³⁴³ Jednalo se totiž vlastně o doslovný překlad již delší dobu používaného německého označení plnomocníků filmového oboru *Bevollmächtigenausschuss*. Návrat ke staronovému názvu se ukázal být strategický, protože tento název byl zaveden před časem Úřadem říšského protektora a – na rozdíl od obecně znějícího „Filmové ústředí“ – tak snižoval možnost výpadů proti legitimitě či dokonce legalnosti orgánu.

Vývoj organizační struktury nebyl narušen a složení funkcionářů zůstalo beze změn.³⁴⁴ Rozpočet Výboru plnomocníků byl i nadále financován z příspěvků jednotlivých svazů podle dohodnutého procentuálního poměru.³⁴⁵ Rozdíl byl ovšem v tom, že plnomocníci filmového oboru – do té doby paralelní struktura k Filmovému ústředí – již napříště nevystupovali samostatně, ale **de facto fúzovali** s Výborem plnomocníků filmového oboru v Čechách a na Moravě. Explicitně bylo oznámeno, že nového názvu *bude užíváno až do vydání vládního nařízení o Filmové komoře*.³⁴⁶ Toto předsevzetí, jak uvidíme dále, dodrženo nebylo. V podtitulu Filmového kurýru od 47. čísla roku 1939 stálo *Ústřední orgán Výboru plnomocníků filmového oboru v Čechách a na Moravě*. Personální složení a organizace administrativy byly plně převzaty od

³³⁹ fp., Nejvyšší sazby platů zaměstnanců v Praze. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 51 (22. 12.), s. 11.

³⁴⁰ Slovo „Výbor“ („Ausschuss“) se u orgánu plnomocníků v německých textech objevoval již nejpozději od srpna 1939. Sitzungsbericht vom 22. VIII. 1939. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 88.

³⁴¹ Zápis o schůzi Výboru plnomocníků v Čechách a na Moravě ze dne 7. 11. 1939. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 42.

³⁴² Viz např. Zdeněk Štábla: *Němcům se název Filmové ústředí v Čechách a na Moravě nezamlouval, neboť se hodil pro stropní organizaci české kinematografie a tou Filmové ústředí v této podobě být nemohlo*. Zdeněk Štábla, *Data a fakta z dějin čs. Kinematografie 1896–1945*, sv. 4. Praha: ČSFÚ 1990, s. 101.

³⁴³ Zápis o schůzi Výboru plnomocníků v Čechách a na Moravě ze dne 7. 11. 1939. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 42.

³⁴⁴ Podle jednoho archivního dokumentu byl členem Výboru plnomocníků také zástupce v té době již Filmprüfstelle Egon Büxenstein. O roli Filmprüfstelle ve Výboru plnomocníků však nemáme žádné další informace. Oběžník Výboru plnomocníků filmového oboru v Čechách a na Moravě č. 57/39 z 21. 11. 1939. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 37.

³⁴⁵ Přehled výdajů za rok 1939 a návrh rozpočtu na rok 1940 in: Zápis o schůzi Výboru plnomocníků filmového oboru v Čechách a na Moravě ze dne 19. 12. 1939. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 42. Účetní bilance in: Zápis o schůzi Výboru plnomocníků filmového oboru v Čechách a na Moravě ze dne 6. 2. 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 42.

³⁴⁶ vp., Výbor plnomocníků filmového oboru v Čechách a na Moravě. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 45 (10. 11.), s. 1.

Filmového ústředí v Čechách a na Moravě. Koncem listopadu 1939 se Plnomocníci dohodli na tom, že jejich personálním šéfem se stane Otakar Mudroch.³⁴⁷

S obdobím Výboru plnomocníků se vázal **další z návrhů vládního nařízení o zřízení filmové komory**. Návrh byl na rozdíl od předchozích posledních dvou obecnějších verzí věcnější a evidentně vycházel z konkrétních zkušeností filmových svazů s pokusy o sjednocení oboru. Podle informace Emila Sirotky byl tentokrát koncipován podle německého vzoru.³⁴⁸ Filmová komora měla být opět veřejnoprávní korporací, *ve které jsou organizováni filmový průmysl, filmový obchod, kinematografické podniky a filmoví pracovníci*. Komora měla být členěna do sedmi odborů, jejichž složení (až na vývojově nejmladší svazovou oblast kinotechniky, ateliérů a laboratoří) v podstatě odpovídalo strukturám referátů ve Filmovém ústředí v Čechách a na Moravě i v dalších svazech a vycházelo z (původně zřejmě německého) návrhu organizace plnomocníků filmového oboru. Jednalo se o odbory výroby celovečerních filmů, výroby krátkých filmů, filmových ateliérů, filmových laboratoří,³⁴⁹ kinematografických podniků a odbor filmových pracovníků. K zásadnímu posunu (respektive návratu k prvorepublikovému pojetí) komory došlo v tom, že členy neměly být jednotlivé svazy, ale samotné subjekty filmového oboru: podnikatelé, živnostníci i filmoví pracovníci. Návrh dokonce vyzníval tak, že stávající svazy měly být zrušeny, nicméně z důvodové zprávy vyplývalo, že se počítalo s jejich další existencí a (blíže nespecifikovaným) začleněním do struktur komory. Všechny další filmové a kinematografické spolky, které by nebyly organizovány v komoře (s výjimkou XXI. hospodářské skupiny Ústředního svazu průmyslu), by s okamžitou platností zanikly a jejich majetek by připadl filmové komoře. Členství v komoře mělo být pro všechny subjekty filmového oboru povinné a podmíněné ohlašovací povinností o zahájení činnosti komoře. Vedoucím orgánem komory se měl stát předseda a jeho náměstkyně, jež by jmenoval opět ministr průmyslu, obchodu a živností. Poradním sborem by byl komorní výbor, který by se skládal z náměstků a předsedů všech odborů a dále ze zástupců ministerstev průmyslu, obchodu a živností, školství a národní osvěty, vnitra a Kulturní rady Národního souručenství. Posledním povinným orgánem komory měli být revizoři účtů. Úkoly komory jsou formulovány téměř shodně s předchozím návrhem: hájit zájmy filmového oboru, pečovat o kulturní a umělecké povznesení filmu a jeho hospodářský rozvoj, sledovat stav a vývoj oboru, předkládat úřadům návrhy a plnit jimi uložené úkoly, vést v patrnosti členy svazu. Novinkou v tomto směru měly být pouze úkoly ve vztahu ke členům komory. Filmová komora měla *působiti k tomu, aby se dosáhlo spravedlivého vyrovnání mezi zájmy jednotlivých složek filmového oboru [...] a vydávati v mezích své působnosti závazné směrnice o úpravě vzájemného obchodního styku*. Návrh kladl také větší důraz na otázku financování. Činnost filmové komory měla být hrazena ze členských příspěvků, jejichž výši, stejně jako rozpočet a účetní závěrku, mělo schvalovat Ministerstvo průmyslu, obchodu a živností. I v tomto případě měl být stanoven dozor v osobě vládního komisaře, jehož pravomoci odpovídaly všem předchozím návrhům. Návrh dále konkrétněji formuloval pravomoci jednotlivých

³⁴⁷ Zápis o schůzi Výboru plnomocníků filmového oboru v Čechách a na Moravě ze dne 28. 11. 1939. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 42.

³⁴⁸ Zápis o schůzi Výboru plnomocníků filmového oboru v Čechách a na Moravě ze dne 7. 11. 1939. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 42.

³⁴⁹ Na rozdíl od stávajících svazových struktur by tedy zmizel odbor kinotechniky a naopak ateliéry a laboratoře by se osamostatnily do dvou odborů.

ministerstev a stanovil povinnost zemského úřadu vyžádat si vyjádření filmové komory v případě žádostí o kinematografickou licenci.³⁵⁰

Návrh vládního nařízení byl Výborem plnomocníků filmového oboru předložen Ministerstvu průmyslu, obchodu a živností v listopadu 1939.³⁵¹ Jeho dalšího projednávání se ujal zvláštní pověřenec pro filmové věci Viktor Martin, který do svého úřadu nastoupil v prosinci 1939.³⁵² Návrh byl s drobnými změnami³⁵³ předán Ministerstvu průmyslu, obchodu a živností a v lednu 1940 vládě.³⁵⁴ *Zbývá jen zjednat nyní úkoly, jež si vytkl Výbor plnomocníků, právní a zákonný podklad ve Filmové komoře. To je dnes již otázkou dní,* deklarovalo vedení filmového oboru v časopise *Filmový kurýr* v polovině ledna 1940.³⁵⁵ Ještě 30. ledna 1940 se plnomocníci dozvěděli, že *Filmová komora již ve vládě prošla a bude co nejdřív uveřejněna.*³⁵⁶ A 6. února se objevila další informace, že návrh byl přijat, *pokud je již známo, též úřadem říšského protektora.*³⁵⁷ Následně 20. února je Výbor informován, že Úřad říšského protektora postoupil žádost příslušným úřadům v Berlíně.³⁵⁸ V polovině března Výbor plnomocníků konstatoval, že nemá nové informace ve věci filmové komory a že několik již akutních, dále postoupených problémů zůstávalo nevyřízených v úřadě Viktora Martina.³⁵⁹ Další informace o osudu návrhu již nemáme.

Výbor plnomocníků však nečekal na další vývoj bez aktivity a mezitím plynule navázal na práci Filmového ústředí v Čechách a na Moravě. Na svých pravidelných jednáních se Plnomocníci mimo jiné zabývali řešením konkrétních sporů a žádostí jednotlivých subjektů, které eventuálně postupovali dalším instancím. Výbor se zasazoval o vyřešení mnoha dílčích problémů protektorátní kinematografie (např. vyjednání dovozních pravidel, otázku dabování zahraničních filmů do německého jazyka, výše odměn komparzu atd.) a samozřejmě byl hlavním orgánem v jednání o mezinárodních dohodách.³⁶⁰ Odhlasovával také podstatné návrhy jednotlivých skupin. Jedním z jeho prvních kroků bylo zajištění praktického dodržování **kolektivní smlouvy**

³⁵⁰ Vládní nařízení o zřízení Filmové komory. NFA, fond Film-Klub, inv. č. 27. Text tohoto návrhu tvoří přílohu č. 4 této práce.

³⁵¹ Zápis o schůzi Výboru plnomocníků filmového oboru v Čechách a na Moravě ze dne 7. 11. 1939. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 42.

³⁵² Viz zmínka v dopise plnomocníků ministru Kratochvílovi, že návrh předložily filmové svazy prostřednictvím Viktora Martina. Dopis Výboru plnomocníků filmového oboru v Čechách a na Moravě pro ministra Jaroslava Kratochvíla ze 4. 4. 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 94.; Zvláštní pověřenec pro filmové věci. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 47 (24. 11.), s. 1; Zápis o schůzi Výboru plnomocníků filmového oboru v Čechách a na Moravě ze dne 28. 11. 1939. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 42.

³⁵³ Zápis o schůzi Výboru plnomocníků filmového oboru v Čechách a na Moravě ze dne 19. 12. 1939. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 42.

³⁵⁴ Zápis o schůzi Výboru plnomocníků filmového oboru v Čechách a na Moravě ze dne 9. 1. 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 42.

³⁵⁵ -I-, Naprosto jednotni. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 3 (19. 1.), s. 1.

³⁵⁶ Zápis o schůzi Výboru plnomocníků filmového oboru v Čechách a na Moravě ze dne 30. 1. 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 42.

³⁵⁷ Zápis o schůzi Výboru plnomocníků filmového oboru v Čechách a na Moravě ze dne 6. 2. 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 42.

³⁵⁸ Zápis o schůzi Výboru plnomocníků filmového oboru v Čechách a na Moravě ze dne 20. 2. 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 42.

³⁵⁹ Dopis Výboru plnomocníků filmového oboru v Čechách a na Moravě pro ministra Jaroslava Kratochvíla ze 4. 4. 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 94.

³⁶⁰ Zápis o schůzích Výboru plnomocníků filmového oboru v Čechách a na Moravě. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 42.

o pracovních a platových podmínkách pracovníků ve filmu. Dodejme, že kromě vnitroodborových dohod podléhaly platy ve filmovém oboru v době protektorátu také vyhláškám Ministerstva sociální a zdravotní správy, které stanovovaly jejich nejnižší míru.³⁶¹

V říjnu a listopadu 1939 pokračovalo Filmové ústředí a posléze Výbor plnomocníků v jednáních o **plánu uspořádání výroby a obchodu s českými filmy**. Dochovalo se několik reakcí na původní návrh Filmového ústředí v Čechách a na Moravě. V dílčích připomínkách společnost Lucernafilm doporučila zvýšení pružnosti výrobního plánu a začlenění výchovy filmového dorostu a ohradila se proti neodůvodněnému dramaturgickému monopolu Filmového studia, přílišné pevnosti tzv. výrobních skupin a zákazu blokování umělců na několik filmů dopředu.³⁶² V podobném duchu vyznívala také reakce Svazu filmové výroby, která k výše zmíněným připomínkám přidala návrh na zvýšení částky finanční podpory udělované Filmovým poradním sborem a negativně se postavila proti navrhovaným zásahům Filmového studia a Ústředí do procesu výroby. V neposlední řadě Svaz poukázal na nekompatibilitu návrhu s konceptem Kulturní rady Národního souručenství.³⁶³ Nejzásadnější kritice podrobila návrh sama Kulturní rada Národního souručenství, která – motivována zájmy o prosazení vlastního plánu (viz dále) a zřejmě i dlouhodobou frustrací z nedostatku zapojení do procesu přípravy filmové komory – vypracovala podrobnou analýzu věcných a právních chyb návrhu. Tato negativní reakce je ovšem z pohledu historika cenným pramenem, protože umožňuje nahlédnout do procesu reorganizace filmu i příprav filmové komory kriticky a odhalit jeho slabé stránky. Kulturní rada napadla nejdůležitější princip návrhu, a to povinné členství ve svazech, když argumentovala tím, že toto členství je vymahatelné pouze zákonem či vládním nařízením. Z tohoto hlediska splňovaly, jak Zástěra poznamenal, možnost povinného členství pouze XXI. hospodářská skupina (viz výše i dále) a Česká filmová unie. Zpochybnila dále samu institucionální základnu návrhu – Filmové ústředí, jehož kompetence byly definovány tak, že přesahovaly dokonce i pravomoci registrovaného spolku (jímž ovšem ani samo nebylo). Podobně byly kritizovány pravomoci Filmového studia, nedostatečné řešení jeho financování, nedostatečná pravomoc k vytvoření navrhované funkce dramaturga a kompetence k vytvoření exportního oddělení. Kulturní rada se pozastavila také nad nízkým stanoveným kapitálem firem nebo jejich přílišnou specializací. Autor reakce Zdeněk Zástěra v závěru konstatoval, že jediným možným řešením komplexního typu by bylo zřízení filmové komory a dokonce zaútočil velmi osobně, když napsal: *Je nezbytné, aby pánové, kteří podepisují FÚ si uvědomili, že vykonávají funkce, k nimž nebyli žádným vládním nařízením zplnomocněni, a že tudíž jednají na vlastní pěst a pod osobní zodpovědností, což by mohlo vést k jejich osobní hmotné škodě.*³⁶⁴

Přepracovaný návrh ve většině bodů akceptoval připomínky výrobců i Kulturní rady. V reakci na kontroverzi s Kulturní radou Národního souručenství (viz níže) došlo v dohodě o změně označení zastřešující instituce. „Filmové ústředí“ bylo nahrazeno

³⁶¹ Viz např. Zn, Nejnižší platy zaměstnanců. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 49 (8. 12.), s. 1.

³⁶² Připomínky k návrhu na reorganizaci výroby a exploitaci českého filmu z 25. října 1939. NFA, fond A-B/Prag-Film [nezpracováno].

³⁶³ Připomínky Svazu filmové výroby k návrhu na reorganizaci výroby a exploitaci českého filmu. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 62.

³⁶⁴ Připomínky k návrhu „Filmového ústředí“ na uspořádání výroby a obchodu českými filmy (vč. konceptů), čj. 1120/39. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 59.

souslovím „Výbor plnomocníků“. Obsah činnosti Výboru nebyl nijak definován, veškeré rozhodovací pravomoci byly zrušeny, zůstaly pouze pravomoci sledování plnění podmínek, doporučení při tvorbě výrobních skupin a doporučení a případné schválení změn výrobního plánu. Případná porušení výrobního plánu měl Výbor plnomocníků postoupit Filmovému poradnímu sboru. Zmizely formulace, že ústřední orgán „nařizuje“. Pravidla pro jednotlivé subjekty byla napsána formou, z níž není jasné, kdo byl původcem nařízení. Pravomoci Filmového studia byly omezeny na shromažďování, předběžné hodnocení, evidenci a archivování filmových námětů, péči o filmový dorost a organizaci soutěží. V případě hodnocení námětů se do návrhu dokonce dostala formulace, že *v tomto směru bude Filmové studio v úzké spolupráci s ministerstvem školství a VII. sekci Kulturní rady, jejichž instrukcemi se bude řídit*. Kulturní rada vedle své účasti ve Filmovém poradním sboru tak podle návrhu získala potencionálně poměrně široké pravomoci v oblasti filmové dramaturgie a případné předběžné cenzury.³⁶⁵ Dne 16. prosince 1939 rozeslal Výbor plnomocníků svým členům nové směrnice, které byly v prosinci 1939 schváleny na 201. schůzi Filmovým poradním sborem.³⁶⁶

Směrnice nového uspořádání výroby a exploatace filmů, označované v konkretizované podobě též jako *výrobní plán na rok 1940*, vstoupily v platnost od počátku roku 1940. Jednalo se o přelomový krok, kdy se český filmový průmysl opět výrazně přiblížil ideálu plně plánovaného hospodářství. Do procesu reorganizace byly začleněny všechny složky filmové výroby, distribuce a uvádění. Autoři projektu si ve svých veřejných zdůvodněních jako cíle výrobního plánu vytkli sociální jistotu, kterou zabezpečí rovnoměrné rozdělení filmové výroby, nebo maximální využití jednotlivých premiérováných filmů, jež umožní nové hrací řady. Důsledkem nových pravidel měl být především růst kvality filmů a důraz na menšinové druhy filmů, jako byly kulturní krátké snímky. *Jediný cíl: dát základ vzniku opravdu dobrého českého filmu*, stojí v jednom z prohlášení. Argumentaci můžeme otočit i obráceně, cílem nového plánu bylo také *znemožnění filmů nežádoucích*.³⁶⁷

Jedním z prvních kroků k dosažení cílů výrobního plánu bylo, že se kina – jak bylo stanoveno v návrhu reorganizace – zavázala nepřijímat do programu filmy, jimž Filmový poradní sbor nepřiznal podporu. Konkrétní plán na rok 1940 stanovil nejen principy, ale také některé přesnější finanční předpoklady včetně cen vstupného v kinech.³⁶⁸ Také v této souvislosti se ještě objevovaly vymezující výroky proti případným neorganizovaným kinům, která by se novým pravidlům odmítla podříditi. *Kdo by se vzdaloval, vyřazuje se sám z ukázněného celku. Pro takové není místa. Česká filmový obor si udělal ve svých řadách pořádek a dnes může pracovat podle směrnic*,

³⁶⁵ Výbor plnomocníků Filmového oboru v Čechách a na Moravě. Návrh na reorganizaci výroby a exploataci českého filmu. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 57.

³⁶⁶ Oběžník Výboru plnomocníků filmového oboru v Čechách a na Moravě č. 68/39 ze 16. 12. 1939. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 37.

³⁶⁷ Ing. Karel Smrž, Výrobní plán – cesta k lepšímu českému filmu. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 52 (29. 12.), s. 1.

³⁶⁸ Emil Sirotek, Další úkol jest splněn. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 51 (22. 12.), s. 1; Ing. Otakar Mudroch, Úkoly české kinematografie ve výrobním plánu českých filmů pro rok 1940. Tamtéž; Karel Feix, Výrobci a půjčovny k výrobnímu plánu 1940. Tamtéž; Václav Binovec, ČFU a uspořádání výroby českých filmů. Tamtéž, s. 2; Adolf, Lehner, Také kulturní filmy podle plánu. Tamtéž, s. 2; Ing. Karel Smrž, Výrobní plán – cesta k lepšímu českému filmu. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 52 (29. 12.), s. 1.

kteřé si vytkl pro budoucnost,³⁶⁹ napsal sám Emil Sirotek v prosinci 1939 a jeho rétorika se tak dostala na samu křehkou hranici mezi národně-obrannou tendencí a aktivismem.³⁷⁰ U příležitosti prezentace výrobního plánu bylo také konstatováno, že česká kina jsou již jednotně organizována a podrobují se bez větších problémů schváleným hracím řádům. V dubnu 1940 v dopise ministru Kratochvílovi odkryli Plnomocníci konkrétněji své plány na rozvoj české filmové výroby. Plán kalkuloval reálně s třiceti šesti českými premiérami v roce 1940 a jako žádoucí navrhoval zvýšení české filmové výroby na padesát dva filmů za rok kvůli zaplnění mezery po snížení dovozu zahraničních filmů. Výhled počítal s běžnou filmovou produkcí, ale také s vytvořením výrobních skupin Lucerna a National, jež mohly sdružit i menší výrobce.³⁷¹

Zveřejnění výrobního plánu na rok 1940 se dost možná záměrně krylo s dobou zveřejnění výsledků tzv. **námětové akce Filmového studia**.³⁷² Po poradě s literárním odborem Ministerstva školství a národní osvěty a po schválení Filmovým poradním sborem oslovilo Studio přes čtyři desítky českých spisovatelů s nabídkou práce pro film. Treatmenty a scénáře byly honorovány Filmovým studiem s tím, že Studio dále zajistilo jejich nabízení producentům a od případného autorského honoráře by byla odečtena vratka pro Filmové studio.³⁷³ Akce se pro její zřejmou finanční výhodnost zúčastnilo dvacet sedm autorů z řad zkušených literátů.³⁷⁴ Zmiňme ještě zajímavou drobnost, která plasticky popisuje vztahy mezi Filmovým studiem a Výborem plnomocníků. V zápise ze schůze Plnomocníků 19. prosince 1939 se můžeme dočíst: *Jelikož v poslední době se hromadí náměty filmů ze školského prostředí a několik filmů tohoto druhu jest již v oběhu, bylo rozhodnuto dáti Filmovému studiu pokyn, aby až na další náměty ze školského prostředí neregistrovalo*.³⁷⁵ Z této poznámky vyplývá, že v této době již Výbor plnomocníků v podstatě vnímal Filmové studio **jako svou podřízenou organizaci**. Zároveň se jedná o dobrý ilustrační příklad jednoho z řady drobných regulačních kroků v oblasti protektorátní dramaturgie.

Do nového roku vstoupil filmový obor podle Filmového kurýru naprosto jednotný. Vedle přípravy filmové komory pokračoval Výbor plnomocníků v roce 1940 v **rozsáhlé reorganizaci českého filmovnictví**. Od 6. ledna 1940 byly pozměněny hrací řady pro všechna kina v Čechách a na Moravě. Cílem tohoto opatření bylo omezení počtu programování českých premiérových filmů v kinech. Do budoucna směl být v dané obci (s výjimkou větších měst, která byla organizována vlastními hracími řádami)

³⁶⁹ Emil Sirotek, Další úkol jest splněn. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 51 (22. 12.), s. 1.

³⁷⁰ Filmový historik Ivan Klimeš problém politicky protichůdných možností interpretace řady rétorických figur a motivů v této době aplikoval na příklady filmové tvorby. Ivan Klimeš, Národně obranné tendence v hraném filmu za protektorátu. *Illuminace* 1, 1989, č. 1, s. 53–77.

³⁷¹ Tento dopis byl evidentně výčtem argumentů proti plánu německé strany na snížení počtu českých filmů. Viz zmíněná korespondence Viktora Martina s Hermannem Glessgenem a ministrem Kratochvílem z března 1940. Dopis Hermanna Glessgena Viktoru Martinovi z 19. 3. 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 92; Dopis Viktora Martina ministru Jaroslavu Kratochvílovi ze 4. 4. 1940; Dopis Výboru plnomocníků filmového oboru v Čechách a na Moravě ministru Jaroslavu Kratochvílovi z 11. 4. 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 95.

³⁷² -I-, Námětová akce Filmového studia. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 51 (22. 12.), s. 13.

³⁷³ -I-, O nové náměty. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 26 (30. 6.), s. 1.

³⁷⁴ Dodejme, že akce filmového studia souvisí s fenoménem preferované tematiky, který byl typický pro počátky centralizované dramaturgie konce 30. let a první poloviny 40. let. -I-, Námětová akce F. S. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 30 (28. 7.), s. 2.

³⁷⁵ Zápis o schůzi Výboru plnomocníků filmového oboru v Čechách a na Moravě ze dne 19. 12. 1939. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 42.

promítán pouze jeden český film v premiéře.³⁷⁶ Od 1. ledna 1940 bylo také zavedeno jednotné účetnictví pro kina včetně povinnosti vedení jednotných kolkovaných účetních knih.³⁷⁷ Nastolení jednotného účetnictví mělo umožnit snadnější kontroly kin, jež měly být prováděny nikoliv samotnými distributory, ale Výborem plnomocníků, respektive tzv. přípravným kontrolním oddělení filmové komory. Systém měl také umožnit snadnější a relevantnější sběr dat.³⁷⁸ Podle všeho se nová nařízení setkala s rozporuplnými reakcemi některých kin, protože výbor musel opakovaně vyzývat k povinnému podřízení se.³⁷⁹ Navržená opatření jen o několik týdnů předběhla zákonnou povinnost vedení účetnictví i v menších podnicích.³⁸⁰ Pro kina nově platilo také to, že napříště bylo žádoucí, aby byla na každém filmovém představení přítomna odpovědná osoba, která ručila za dodržování veškerých pravidel souvisejících s provozem kina.³⁸¹ Lze si představit, že zejména pro menší kina s malým množstvím zaměstnanců mohlo být dodržování tohoto opatření jen náročně realizovatelné. Další krokem ke sjednocení a standardizaci praxe kin bylo jejich povinné pojištění proti poškození filmových kopií a dalším rizikům. Tato povinnost byla vyhlášena v dubnu 1940. Kinům, která neměla pojistku zatím sjednánu, byla nabídnuta jednotná pojistka banky Slavia.³⁸² O několik týdnů později byla pro kina sjednána dokonce hromadná pojistka veškerých rizik přímo Výborem plnomocníků za výhodnějších podmínek s tím, že dosud nepojištěná kina byla povinna tuto pojistku platit.³⁸³ Následující z řady reformních opatření vedlo v dubnu 1940 ke sjednocení všech českých a moravských kin protektorátu pod hlavičku Zemského svazu kinematografů v Čechách.³⁸⁴ Tento krok byl vzhledem k faktické existující centralizaci kin logický. Český Svaz zavedl kromě pražských kanceláří expozituru v Brně. Z důvodů zefektivnění centrálního řízení a komunikace s jednotlivými kiny bylo rozhodnutím Svazu zřízeno v Čechách mimo

³⁷⁶ vp., Hrací řady pro český film. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 51 (22. 12.), s. 2.

³⁷⁷ Kina tyto knihy musela povinně zaplatit. ms., Jednotné účetnictví v kinech. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 1 (5. 1.), s. 1.

³⁷⁸ Standardizace administrativy neminula ani obor výroby. Zde došlo ke sjednocení záznamů o výrobě na popud Ministerstva průmyslu, obchodu a živností od 15. května 1940. fu., Výrobní účetnictví. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 20 (17. 5.), s. 1.

³⁷⁹ fp., K jednotnému účetnictví. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 6 (9. 2.), s. 1.

³⁸⁰ vp., Všeobecné povinné účetnictví. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 17 (26. 4.), s. 1.

³⁸¹ Toto opatření zřejmě mimo jiné souviselo s častým politicky motivovaným manifestačním chováním českých diváků v kinech a snahou Úřadu říšského protektora proti těmto nežádoucím jevům rázně zakročit. zs., Pečujte o pořádek. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 15 (12. 4.), s. 1; Srov. kupř.: J. Doležal, *Česká kultura za protektorátu...*, s. 189–191.

³⁸² Korespondence Výboru plnomocníků s jednotlivými svazy ve věci zavádění povinného pojištění filmových kopií. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 22; Oběžník Svazu filmového průmyslu a obchodu č. 49/40, z 11. 5. 1940. MFA, fond ČMFÚ, inv. č. 38. Ludvík, Šafránek, Povinné pojištění filmů v kinech. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 14 (5. 4.), s. 1; Ludvík, Šafránek, Povinné pojištění filmů v kinech (dokončení z min. čísla). *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 15 (12. 4.), s. 2.

³⁸³ vn., Pojišťování filmů. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 20 (17. 5.), s. 1.

³⁸⁴ Zemský svaz kinematografů pro zemi moravskoslezskou v Brně (registrován pod původním názvem Spolek majitelů a provozovatelů kinematografů na Moravě) nicméně existoval až do roku 1943, kdy byl na základě výnosu zemského presidenta na Moravě čj. 83 436 ze dne 15. 11. 1943 vymazán ze spolkového katastru. MZA, fond B 26 Policejní ředitelství Brno, III. manipulace, k. 3414. Za nadstandardní pomoc s vyhledáním informace tímto děkuji panu Petru Sychrovi z Moravského zemského archivu v Brně.

Velkou Prahu celkem čtrnáct okrsků kin.³⁸⁵ Avizované sjednocení obchodních podmínek mezi distributory a kiny bylo zavedeno od 15. května 1940. Podmínky připravené Výborem plnomocníků vzalo na vědomí Ministerstvo průmyslu, obchodu a živností formou vyhlášky.³⁸⁶ Všeobecné obchodní podmínky stanovily formu a závaznost objednávek, způsob konkrétního programování, uvádění reklamy na film, pravidla dodávání a vrácení kopií, způsob vyúčtování a splatnost půjčovního. Pravidla brala v úvahu také provozovací práva kina a distributora a samozřejmě cenzurní praxi.³⁸⁷ V polovině května 1940 – již pod hlavičkou Filmového ústředí pro Čechy a Moravu – byla zveřejněna pozměněná verze podmínek závazná od 17. května 1940. K drobným změnám v textu směrnic, zřejmě bez politických souvislostí, došlo na popud kulturně-politického oddělení Úřadu říšského protektora.³⁸⁸ Z tohoto momentu můžeme dedukovat, že probíhající reformy nebyly pravděpodobně jako celek řízeny německou stranou, podléhaly však její podrobné kontrole.

V dubnu 1940 vzešla z jednání s Jednotou svobodných povolání povinnost výrobců napříště angažovat hudebníky prostřednictvím burzy práce zřízené při Hudební unii a Jednotě svobodných povolání. V rámci tohoto postupu byla také specifikována otázka potvrzení o árijském původu hudebníků.³⁸⁹

V únoru 1940 zahájil Výbor plnomocníků sérii **kulturních představení pro školní a středoškolskou mládež**. Akce byla pořádána oficiálně se souhlasem Ministerstva školství a národní osvěty a Úřadu říšského protektora, ve skutečnosti však byl hlavním iniciátorem Anton Kögl. Organizací kurzů byl pověřen plnomocník Svazu kulturních a propagačních filmů Ludvík Guba.³⁹⁰

Z dnešního pohledu je až pozoruhodné, jak široké spektrum konkrétních restrukturalizačních opatření, původně určitě plánovaných až do období fungování filmové komory, se podařilo Filmovému ústředí v Čechách a na Moravě a Výboru plnomocníků filmového oboru v Čechách a na Moravě realizovat v podstatě bez větších problémů. Změny byly uskutečněny s velmi nejistým a nestabilním institucionálním zázemím, přes absenci dostatečných kompetencí, vymahatelnosti nařízení a ve slabém postavení vůči okupačním úřadům i některým složkám českého kulturně-politického života. Jak přiznali sami Plnomocníci v dopise ministru Kratochvílovi, *nelze přehlédnouti neblahou skutečnost, že i tato organisace spočívá na dobrovolném členství a dobrovolných úmluvách, takže její exekutiva jest celkem nepatrná*.³⁹¹ Úspěšný počátek přestavby české kinematografie svědčí o tom, že

³⁸⁵ Jednalo se o okrsky: Praha-Jih, Praha-Sever, Benešov, Beroun, Německý Brod, České Budějovice, Mladá Boleslav, Hradec Králové, Kladno, Louny, Kolín, Pardubice, Plzeň, Tábor. ms., Nová organisace kin. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 17 (26. 4.), s. 1; Rozdělení kin v Čechách podle okrsků. Tamtéž, s. 2.

³⁸⁶ vp., Obchodní podmínky sjednány. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 17 (26. 4.), s. 1.

³⁸⁷ Všeobecné obchodní podmínky. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 17 (26. 4.), s. 3; vp., Obchodní podmínky v platnosti. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 19 (10. 5.), s. 1.

³⁸⁸ Oběžník Výboru plnomocníků filmového oboru v Čechách a na Moravě č. 46 ze 30. dubna 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 38.; fp., Změny v obchodních podmínkách. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 20 (17. 5.), s. 1; Všeobecné obchodní podmínky. Tamtéž, s. 2.

³⁸⁹ Zápis o schůzi Filmového ústředí pro Čechy a Moravu konané dne 23. dubna 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 13.

³⁹⁰ Oběžník Výboru plnomocníků filmového oboru v Čechách a na Moravě č. 19/40 z 15. 2. 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 38; Zápis o schůzi Výboru plnomocníků filmového oboru v Čechách a na Moravě ze dne 28. 11. 1939 a 6. 2. 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 42.

³⁹¹ Dopis Výboru plnomocníků filmového oboru v Čechách a na Moravě ministru Jaroslavu Kratochvílovi ze 4. 4. 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 94.

filmařská společnost musela přijímat změny ve svých strukturách směrem k posilování centra a řízeného plánování ve většině kladně a s pochopením.

Vně filmařské obce: pokusy Kulturní rady Národního souručenství

V předchozích kapitolách jsme se mimo jiné zabývali projednáváním návrhu Filmového ústředí v Čechách a na Moravě a posléze Výboru plnomocníků filmového oboru v Čechách a na Moravě na reorganizaci výroby a obchodu s filmem. Při této příležitosti byla zmíněna odmítavá reakce Kulturní rady Národního souručenství. **Vztah této instituce a skupiny připravující reorganizaci českého filmu za filmové svazy byl již delší dobu napjatý.** Jak víme, Kulturní rada Národního souručenství byla aktivistickým politickým orgánem s kořeny v konzervativní Národní kulturní radě druhé republiky. Zatímco původní vedení VIII. filmové sekce Kulturní rady v osobě publicisty A. M. Brousila a krátce po okupaci Josefa Horčíčky v podstatě posilovalo pozici zástupců filmových svazů, po náhlém Horčíčkově odchodu byl do funkce dosazen dosavadní spolupracovník sekce, známý představitel Národní obce fašistické a šéfredaktor antisemitského periodika Nástup černobílých **Zdeněk Zástěra**. Zástěra se vzápětí zapojil také do práce ve Filmovém poradním sboru.

Ve svých názorech se Zástěra projevoval jako český nacionalista a zároveň zastánce konzervativního, nacionálně-socialistického názoru na kulturu a filmový průmysl. Kvůli své silné politické pozici a působení ve Filmovém poradním sboru se zřejmě cítil být povoláný k účasti na vytváření konceptu nové podoby českého filmového průmyslu. Můžeme také předpokládat, že cítil jako křivdu nedostatečný zájem zástupců plnomocníků o angažmá Kulturní rady a jeho osoby na tomto procesu. Již víme o pokusu z léta 1939 dosadit mezi plnomocníky zástupce Kulturní rady Bohumila (Gottlieba) Smolu, který byl plnomocníky tvrdě odmítnut. V říjnu 1939 kontaktoval Zástěra vedení Filmového ústředí dopisem a žádal vysvětlení jeho pravomocí a zpochybnil pravomoc orgánu. Z následné debaty plnomocníků vyplynulo, že **averze Kulturní rady Národního souručenství proti Filmovému ústředí** se již projevila ve zpochybňování postavení Ústředí mezi řadovými členy České filmové unie. Plnomocníci přijali na své schůzi koncem října 1939 stanovisko, že kompetence Kulturní rady a Filmového ústředí se nepřekrývají, protože Rada je politickým orgánem, zatímco Ústředí orgánem odborným, který navíc sdružuje také německé členy. V tomto názoru byli podpořeni také přítomným Antonem Köglem.³⁹² Na schůzi Filmového poradního sboru představil Emil Sírotek veřejně Zdeňku Zástěrovi činnost Filmového ústředí. V bilaterálním jednání pak došlo ke kompromisní dohodě, že Zástěra bude napříště akceptovat existenci orgánu, který však nebude používat označení Filmové ústředí v Čechách a na Moravě. Z tohoto důvodu se také Ústředí přejmenovalo na Výbor plnomocníků filmového oboru v Čechách a na Moravě.³⁹³ V polovině listopadu 1939 uskutečnil Zástěra **přímý pokus o získání vlivu nad zástupci svazů**, když nabídl zástupcům jednotlivých svazů jmenování do Kulturní rady. Návrh byl přijat s rozpaky a projednán na zasedání Výboru plnomocníků, kde bylo konstatováno, že podobné začlenění pod předsednickou pravomoc Zdeňka Zástěry by mohlo být v neprospěch filmového průmyslu. Zároveň padly zmínky o tom, že

³⁹² Zápis o schůzi Filmového ústředí v Čechách a na Moravě ze dne 31. 10. 1939. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 42.

³⁹³ Zápis o schůzi Výboru plnomocníků v Čechách a na Moravě ze dne 7. 11. 1939. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 42.

pravomoc Kulturní rady byla jejím vedením překračována, že Rada několikrát zasahovala do hospodářských záležitostí jednotlivých svazů a že Zdeněk Zástěra neúměrně prodlužoval připomínkový proces k návrhu na reorganizaci filmové výroby a obchodu.³⁹⁴

Koncem roku 1939 se aktivity Kulturní rady a Filmového ústředí opět střetly, když Zdeněk Zástěra připravil **vlastní návrh filmového plánu na rok 1940**, který konkuroval plánu Filmového ústředí. Koncepty Filmového ústředí i Kulturní rady vznikaly pravděpodobně paralelně a musely vycházet ze stejných základních předpokladů. V obou textech se totiž objevil velmi konkrétní plán na výrobu padesáti celovečerních a padesáti krátkých filmů, daný zřejmě rozhodnutím Filmového poradního sboru. Oba návrhy chtěly dosáhnout v podstatě téhož, a sice zabezpečení institucionálně stabilní a silné české kinematografie. A shodovaly se i v dalších momentech, jako byly pravomoci filmové komory apod. Rozcházel se však v praktickém řešení problému. Zástupci svazů se snažili dlouhodobou nemožnost prosazení filmové komory obejít cestou tiché dohody filmového oboru a protektorátních úřadů na přehlížení nedostatků zastřešujícího orgánu českého filmu (především kompetenci a právního zázemí). Proti tomu Zástěrův plán realitu v podstatě přehlížel. Byl právně korektnější, nicméně v aktuální protektorátní praxi musel působit akademicky až naivně.

Kompletní znění návrhu se bohužel nepodařilo dohledat, alespoň částečně je ale rekonstruovatelný ze sekundárních pramenů. Přímým a přiznaným vzorem konceptu byla organizace říšské kinematografie. Odtud také možná pramenila Zástěrova víra v možné prosazení návrhu, protože soulad české a říšské institucionální základny se mohl zdát logický. Kulturní rada v zastoupení Zdeňka Zástěry žádala ve svém velikášském návrhu okamžité zřízení několika zcela nových státních institucí: filmové banky, *poloúřední* filmové společnosti, státní revizní filmové společnosti, státní exportní společnosti, filmového archivu, filmové komory a v jejím rámci oficiálního státního filmového dramaturga a filmové akademie. Dále pak koncept počítal s velkorysou podporou již zmiňovaných pěti desítek celovečerních a krátkých filmů a se státními zárukami ateliérům Host a Foja. Celková suma podpory by tak přesáhla 50 milionů korun.³⁹⁵ Návrh, který počítal s realizací od začátku roku, byl odeslán ministerskému předsedovi Aloisi Eliášovi až 24. listopadu 1939 s dovětkem: *Jest ovšem třeba, vážený pane ministerský předsedo, abyste zaujal svoje stanovisko k předloženému plánu v době co nejkratší, ježto je v první řadě nutno, aby byla známa přesná částka, která bude pro uskutečnění tohoto plánu pro rok 1940 uvolněna.*³⁹⁶ Těžko odhadnout, zda Zdeněk Zástěra ve svém z dnešního pohledu určité neomaleném postoji vůči protektorátní vládě spoléhal na svůj politický vliv nebo zda se jednalo o pouhou komunikační nešikovnost. V každém případě je jasné, že ani mnohem profesionálněji zpracovaný návrh nemohl být takto rychle přijat. Situaci vzápětí ještě více zkomplikoval článek v Zástěrově periodiku *Nástup černobílých* z 30. prosince 1939, který s podtitulem *Oficiální zprávy 8. sekce Kulturní rady* informoval o návrhu Kulturní rady de facto jako o schváleném a veškeré zásluhy připisoval Zdeňku Zástěrovi. Zveřejnění textu údajně dezorientovalo část odborné veřejnosti, v každém

³⁹⁴ Zápis o schůzi Filmového ústředí v Čechách a na Moravě ze dne 14. 11. 1939. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 42.

³⁹⁵ Návrh filmového plánu pro rok 1940. NA, fond PMR, k. 3915.

³⁹⁶ Dopis Inž. Zdeňka Zástěry Aloisi Eliášovi z 24. 11. 1939, č.j.1146/1939. NA, fond PMR, k. 3915.

případě vyvolalo silnou nevoli ministerských kruhů.³⁹⁷ Následovala podrobná analýza Zástěrových návrhů jednotlivými ministerstvy a velmi vyhýbavá odpověď Předsednictva ministerské rady, která se omezila na ujištění o zájmu vlády o věci filmové a obecný slib, že *upraví resorty své působnosti a v mezích možnosti a účelnosti svá stanoviska ke všem úsekům a potřebám filmového podnikání*.³⁹⁸

Cenným zdrojem informací jsou pro nás především podklady k připomínkování Zástěrova návrhu jednotlivými ministerstvy. Kromě podrobného plánu na podporu české filmové výroby objevujeme také neformální, interní názory ministerských úředníků na založení jednotlivých filmových institucí, přičemž zavedení některých z nich bylo odbornou veřejností požadováno již delší dobu. Idea filmové banky narazila na nesouhlas Ministerstva financí, které argumentovalo tím, že tyto obchodní služby mohou být a v praxi také jsou poskytovány běžnými bankovními domy. Ministerstvo průmyslu, obchodu a živností se postavilo proti návrhu na zřízení státní filmové společnosti, neboť jeho snahou bylo *spíše počet výrobců snižovati*, a také proto, že zkušenosti z jiných oborů ukázaly, že *státní společnosti nedržely kroku s obchodními soukromými podniky*. Ministerstvo se v tomto bodě staví za návrh filmových svazů na vytvoření několika kapitálově stabilních filmových skupin. Úřad nesouhlasil také s návrhem na zřízení revizní filmové společnosti, protože kontrolu pokládal za věc soukromého podnikání. V otázce zřízení oficiálního dramaturga upřednostnil raději osvědčené využívání Filmového studia (jak navrhlo Filmové ústředí). Podstatnou informaci se dozvídáme také ve věci filmové komory. Ministerstvo průmyslu, obchodu a živností pro rok 1940 alokovalo pro vybudování filmové komory a její počáteční režii částku 250.000 korun. Stejně vysokou položkou měl být podpořen také export českých filmů. Zdrženlivě se ministerstvo naopak postavilo vůči návrhu na zřízení samostatného filmového archivu, když navrhlo, aby byla podpora ve výši 150.000 korun převedena na založení tohoto archivu při Českém technickém muzeu. Ministerstvo školství a národní osvěty naopak ideu samostatného archivu podpořilo argumentem, že technické muzeum nemá potřebné vybavení pro archivaci filmů. Návrh na zřízení filmové akademie považovalo za zbytečný překvapivě Ministerstvo školství a národní osvěty s odvoláním na připravované založení oddělení pro filmové umění dramatické při státní konzervatoři (viz dále) a filmovým technickým oddělením při vyšší průmyslové škole.³⁹⁹

Oklikou k cíli: transformace Filmového studia

Jak víme, nařízení o zřízení filmové komory nebylo přes jeho schválení Předsednictvem ministerské rady vydáno, protože ho Úřad říšského protektora postoupil do Berlína a o jeho dalším osudu nemáme žádné informace. Pokud české filmové kruhy chtěly pokračovat v načaté reorganizaci české kinematografie, musely se dříve či později uchýlit k hledání jiného, alternativního či provizorního řešení.

A proto také dopis Výboru plnomocníků v Čechách a na Moravě ministru Kratochvílovi ze 4. dubna 1940 obsahoval **žádost o povolení změny stanov Filmového studia** s tímto odůvodněním: *Výbor plnomocníků je si však vědom také toho, že jeho dosavadní právní struktura jest nedostatečná, a hodlá proto alespoň po přechodnou dobu, do zřízení Filmové komory, sjednotiti se v pevnější celek ve formě spolku, podle*

³⁹⁷ Telefonogram ze dne 11. ledna 1940 z ministerstva financí (Dr. Rádl). NA, fond PMR, k. 3915.

³⁹⁸ Koncept dopisu předsedy vlády Kulturní radě, č.j. 529/39-V m.r. z ledna 1940. NA, fond PMR, k. 3915.

³⁹⁹ Návrh filmového plánu pro rok 1940. NA, fond PMR, k. 3915.

spolkového zákona. K tomu účelu hodlá Výbor plnomocníků použití vyhovujících stanov stávajícího spolku Filmové studio, aby se na podkladě spolkovém mu ulehčilo po stránce administrativní již prostě tím, že by nabyl právní subjektivity. Po stránce personální by změn nenastalo.⁴⁰⁰ Již následující den se ministr Kratochvíl s Plnomocníky sešel⁴⁰¹ a je pravděpodobné, že právě na tomto zasedání jim podporu k prosazení změny stanov přislíbil.⁴⁰² Na zasedání Výboru plnomocníků 12. dubna 1940 byla fúze s Filmovým studiem filmovým oborem schválena. Jaroslav Leiser v této souvislosti informoval o přislíbené pomoci tajemníka ministra vnitra doktora Váni, kterou údajně osobně zajistil.⁴⁰³

V rychlém sledu, již 16. dubna 1940, tak mohla proběhnout důležitá **výroční valná hromada Filmového studia**, na které bylo rozhodnuto o radikální transformaci tohoto spolku. Na návrh odstupujících členů výboru Filmového studia se napříště do funkcí ve spolku nehlásili zástupci centrálních úřadů. Nové vedení, které bylo zvoleno, většinově kopírovalo **personální složení Výboru plnomocníků** v čele s předsedou Emilem Sirotkem.⁴⁰⁴ Druhým podstatným krokem nastávající transformace bylo schválení návrhu pozměněných stanov, které obsahovaly mimo jiné **změnu názvu na Filmové ústředí pro Čechy a Moravu**. Zakládajícími členy Ústředí zůstaly (byť v částečně v pozměněné sestavě) jednotlivé svazy filmového průmyslu. Organizace byla v rámci valné hromady navržena tak, aby mohla **obsáhnout dosavadní činnost Filmového studia i centrálního orgánu české kinematografie** (viz dále). Třetí významné opatření se týkalo plynulého předání kompetencí. Výbor plnomocníků na valné hromadě oficiálně poskytl *administrativní aparát s personálem i místnosti* nastupujícímu orgánu, jemuž zároveň předal plnou moc k realizaci těchto změn.⁴⁰⁵ Přesto, že tato změna se měla odehrát k 1. dubnu 1940, Výbor plnomocníků v reálu existoval ještě několik týdnů a vykonával svou činnost pod původním názvem – vydával základní směrnice v jednotlivých oborech filmového průmyslu (viz výše), dohlížel na jejich plnění, vyjednával s úřady a také vydával časopis Filmový kurýr. Svou činnost ukončil v polovině května 1940 (viz dále).

Tímto krokem došlo k **faktickému předání pravomocí centrálního koordinátora filmových svazů**, kterými aktuálně disponoval Výbor plnomocníků filmového oboru v Čechách a na Moravě právě Filmovému studiu, resp. Filmovému ústředí pro Čechy a Moravu.⁴⁰⁶ Výběr Filmového studia nebyl nikterak nahodilý, jednalo se naopak o promyšlenou, praktickou a logickou volbu. Účel spolku Filmové studio byl ve stanovách formulován dostatečně obecně. Jeho pozice dostatečně

⁴⁰⁰ Dopis Výboru plnomocníků filmového oboru v Čechách a na Moravě pro ministra Jaroslava Kratochvíla ze 4. 4. 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 94.

⁴⁰¹ Dopis Výboru plnomocníků filmového oboru v Čechách a na Moravě pro ministra Jaroslava Kratochvíla ze 11. 4. 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 95.

⁴⁰² Změna stanov byla na základě již zmiňovaného vládního nařízení 168/1939 Sb.z. závislá na rozhodnutí vyšších úřadů.

⁴⁰³ Zápis o schůzi Výboru plnomocníků filmového oboru v Čechách a na Moravě ze dne 12. 4. 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 42.

⁴⁰⁴ Zápis o IV. valné hromadě Filmového studia konané dne 16. dubna 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 13; Úřední vysvědčení Policejního ředitelství v Praze čj. 17404 S.II. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 11.

⁴⁰⁵ Zápis o IV. valné hromadě Filmového studia konané dne 16. dubna 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 13; Valná hromada Filmového studia. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 16 (19. 4.), s. 2.

⁴⁰⁶ K častému zjednodušenému výkladu, že Filmové studio bylo nástupcem Výboru plnomocníků filmového oboru v Čechách a na Moravě, vedla pravděpodobně nepřesná formulace Jiřího Havelky in: J. Havelka, *Filmové hospodářství... 1939–1945...*, s. 10.

nezávislá a respektovaná. Filmové studio mělo dlouhodobé kladné vztahy s Ministerstvem průmyslu, obchodu a živností, které přispívalo na jeho provoz, což Filmové studio oplácelo intenzivní prací pro Filmový poradní sbor. Po institucionální stránce bylo Studio na rozdíl od velkých svazů filmového průmyslu malou, změnám snadno otevřenou organizací.

Je opět důležité zdůraznit, že orientace špiček české kinematografie na Filmové studio, respektive Filmové ústředí pro Čechy a Moravu **neznamenal automatický zánik ostatních svazů**. Jejich činnost pokračovala ještě několik měsíců.

Změny v dalších svazech a orgánech

Doplňme nakonec téma přípravy zastřešující organizace českého filmovnictví o některé podstatné události ve vývoji dalších filmových spolků, svazů a orgánů státní správy v prvním roce okupace.

Sdružení filmového obchodu a dovozu, které organizovalo česká zastoupení amerických distribučních společností, bylo silně postiženo arizačními opatřeními. K velké personální obměně v čele jednotlivých společností i ve vedení Sdružení došlo až po okupaci v březnu 1939, kdy byl mimo jiné vyměněn tajemník Walter Lustig za Jaroslava Leisera, dřívějšího generálního tajemníka Ústředního svazu kinematografů v ČSR.⁴⁰⁷ Dne 18. srpna 1939 proběhla důvěrná schůzka zástupců Sdružení s Antonem Köglem. Zástupci distribučních společností byli mimo jiné zpovídati ve věci nahrazení židovských zaměstnanců zaměstnanci arijskými a byli informováni o **podřízení plnomocníkům Svazu filmového průmyslu a obchodu**. Kögl zdůraznil, že jakákoliv snaha o vlastní cestu nebude trpěna stejně jako situace, kdy by zahraniční mateřské firmy jednotlivých půjčoven odmítaly přijmout nová protektorátní pravidla. Nutnost omezení amerického filmového dovozu byla zdůvodněna ochranou domácího (tj. nejen protektorátního, ale také říšského) trhu. Na této schůzce Kögl mimo jiné explicitně nastínil plán říšského protektora, že stávající filmové svazy budou rozpuštěny a místo nich bude ustaven jediný jednotný svaz.⁴⁰⁸ Měsíc po tomto jednání, v září 1939, Sdružení filmového obchodu a průmyslu **zaniklo**.⁴⁰⁹ Zřejmým důvodem byla ztráta opodstatnění existence spolku vzhledem k postupující centralizaci a také obtížné postavení poboček amerických distribučních firem na území protektorátu. O přímém zásahu okupační moci do zániku spolku nemáme žádné doklady. Bývalí členové Sdružení byli nadále povinně organizováni ve Svazu filmového průmyslu a obchodu.

Méně dramatickými obměnami prošly i další svazy. Již 15. března 1939 odhlasovalo vedení **Svazu filmového průmyslu a obchodu** návrh na vyloučení členů výboru neárijského původu. Na funkci prvního místopředsedy rezignoval Ludvík Kantůrek.⁴¹⁰ Funkci ve Svazu i funkci plnomocníka v září 1939 opustil údajně ze

⁴⁰⁷ Zs., Dr. Leiser tajemníkem SFOD. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 13 (31. 3.), s. 1. Více o odchodech židovských zaměstnanců in: *Arizace české kinematografie...*, s. 24nn.

⁴⁰⁸ Sitzungsbericht vom 18. VIII. 1939. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 88.

⁴⁰⁹ I., Sdružení amerických firem likvidováno. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 39 (29. 9.), s. 1. Srov.: AHMP, Národní výbor hl. m. Prahy, odbor vnitřních věcí, spolkový katastr, sign. VIII/805. Dostupný na WWW: <<http://www.ahmp.cz/index.html?wstyle=2&catalogue=1>, sekce: „procházet a hledat“, „pomůcky“, „elektronické“ >. [cit. 15. 8. 2010]; M. Laštovka a kol., *Pražské spolky...*, s. 162.

⁴¹⁰ Jarmila Hurtová, Svaz filmového průmyslu a obchodu (1913/ 1921–1941 /1948/). *Illuminace* 22, 2010, č. 2 (78), s. 112–114.

zdravotních důvodů také Jan V. Musil. Nahradil jej Josef Valenta.⁴¹¹ V červnu 1939 se tajemníkem **Zemského svazu kinematografů** v Čechách po odcházejícím Miroslavu Pecákovi stal Rudolf Bláha, který byl zároveň tajemníkem Ústředního sboru kinematografů v zemi České a Moravskoslezské a později také významným pracovníkem Filmového ústředí pro Čechy a Moravu.⁴¹² **Svaz výrobců kulturních a propagačních filmů** na své valné hromadě v červnu 1939 potvrdil ve svém čele opět předsedu Josefa Vilímka a jednatelem se stal Adolf Lehner.⁴¹³

Vzhledem ke zvýšení podpory filmové výroby, k níž došlo v létě 1939, stoupl i význam **Filmového poradního sboru**. Ten byl zatím jediným subjektem, který sdružoval jak zástupce svazů, tak protektorátních úřadů i zástupce Národního souručenství. Činnost Filmového poradního sboru byla samozřejmě ovlivněna také režimem zvýšené kontroly, již postupně začaly podléhat české filmové projekty ve fázi příprav. Tento orgán fungoval také jako jeden z nástrojů nejen prosazování preferované tematiky, kterou lze z dnešního úhlu pohledu vnímat někdy také jako funkční předběžnou cenzuru z české strany. Ilustrativním příkladem budiž příslib z července 1939, že bude *dbáti, aby z českých filmů byly vyloučeny scény, které by bylo možno považovati za urážku mateřství a takové, které uvádějí početné rodiny v posměch*.⁴¹⁴ V lednu 1940 vydal Filmový poradní sbor další restriktivní nařízení, týkající se dovozu krátkých filmů. Ty směly být napříště ze zahraničí (tj. mimo území protektorátu a Třetí říše) dováženy pouze v případě že *jsou skutečně osvětovým a kulturním přínosem* a jejich výroba na území protektorátu *by nebyla uskutečnitelná*.⁴¹⁵ Reorganizací, změnou stanov a výměnami na vedoucích postech prošel v červnu 1939 také Masarykův lidov ýchovný ústav, který změnil název na **Masarykův ústav pro národní výchovu, ústředí české osvěty**.⁴¹⁶

Dne 6. listopadu 1939 bylo ustaveno nové **Sdružení filmových novinářů**, které se stalo součástí Národního svazu novinářů. Předsedou sdružení byl zvolen A. M. Brousil, místopředsedou Miroslav Hrnčíř, jednatelem Viktor Srkal a pokladníkem Jiří Havelka. Sdružení filmových novinářů působilo jako jediná organizace pro novináře z povolání věnující se oblasti filmu.⁴¹⁷ Prvním výsledkem práce Sdružení byla dohoda s Plnomocníky filmového oboru na vstupu novinářů na představení v premiérových

⁴¹¹ Zápis o schůzi Filmového ústředí v Čechách a na Moravě ze dne 4. 9. 1939. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 42; fm., Nový plnomocník SFPO. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 36 (8. 9.), s. 1.

⁴¹² -I-, Nový tajemník ZSK. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 24 (16. 6.), s. 1.

⁴¹³ p., Valná schůze Svazu výroben kulturně-propagačních filmů. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 26 (30. 6.), s. 2.

⁴¹⁴ tns., Vyloučení scén, urážejících mateřství, z českých filmů. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 28 (14. 7.), s. 1.

⁴¹⁵ Oběžník Výboru plnomocníků filmového oboru v Čechách a na Moravě č. 13/40 ze 30. 1. 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 38.

⁴¹⁶ Stanovy byly po Mnichovu doplněny povinností ústavu dbát o výchovu všech vrstev národa v duchu národním, křesťanském a sociálním. Z. Jírový, *Osvětou k svobodě...*, s. 100; -I-, Prof. Hendrich předsedou MÚV, *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 26 (30. 6.), s. 1; AHMP, Národní výbor hl. m. Prahy, odbor vnitřních věcí, spolkový katastr, sign. IX/0154. Dostupný na WWW: <<http://www.ahmp.cz/index.html?wstyle=2&catalogue=1>, sekce: „procházet a hledat“, „pomůcky“, „elektronické“ >. [cit. 19. 8. 2010]; M. Laštovka a kol., *Pražské spolky...*, s. 179.

⁴¹⁷ Sdružení Klub filmových referentů a publicistů (Film-Klub) ukončilo v roce 1939 svou činnost. AHMP, Národní výbor hl. m. Prahy, odbor vnitřních věcí, spolkový katastr, sign. XXII/1822. Dostupný na WWW: <<http://www.ahmp.cz/index.html?wstyle=2&catalogue=1>, sekce: „procházet a hledat“, „pomůcky“, „elektronické“ >. [cit. 19. 8. 2010],

kinech.⁴¹⁸ Zanedlouho, 24. listopadu 1939, byla ve Filmovém kurýru zveřejněna informace o *přátelské besedě* Výboru plnomocníků a Sdružení filmových novinářů.⁴¹⁹ Podle všeho docházelo i v budoucnosti mezi oběma sdruženími k poměrně úzké spolupráci. V březnu 1940 proběhla výroční schůze Sdružení, v nové správní radě vystřídal Jiří Havelka Viktora Srkala ve funkci jednatele, pokladníkem byl zvolen František Vodička.⁴²⁰

V souvislosti s filmovým průmyslem počátku okupace zmiňme nakonec ještě jednu podstatnou událost. Vládním nařízením č. 164/1940 Sb. ze dne 14. března 1940 vstoupilo v platnost **omezení zřizování a rozšiřování podniků**. Veškeré výjimky z tohoto nařízení řešilo jednotlivě na základě žádosti příslušné ministerstvo, respektive případně k tomu kompetentní průmyslový svaz.⁴²¹ Tímto nařízením byl potvrzen všeobecný trend centralizace a omezování jednotlivých podnikatelských aktivit.

Shrnutí

S nastolením Protektorátu Čechy a Morava začala okupační správa za pomoci českých autorit se **sledování českého hospodářství s řízeným hospodářstvím Třetí říše**. Cílem nebylo jeho kopírování, ale přizpůsobení německým potřebám. Proces nebyl ve srovnání s později obsazenými zeměmi střední a východní Evropy tak rychlý ani drastický, protože snahou Němců bylo získat **co nejvíce vlivu co nejméně nápadnými kroky**, a udržet tak ekonomiku, průmysl a zemědělství na území protektorátu v chodu. Centralizaci, která byla aktuální již v době druhé republiky, urychlovalo zabavování majetku Němci, a to i na úkor českého nežidovského majetku. Protektorátní společnost se musela podřídít mnoha regulačním a normotvorným opatřením a nařízením, rostl vliv politické kontroly, centrálních úřadů a velkých podniků. Česká kinematografie byla napříště podřízena **svrchované moci referátu filmu při kulturně-politickém oddělení Úřadu říšského protektora**. Na půdě tohoto úřadu vznikl již v létě 1939 podrobný plán filmové politiky na území protektorátu, který obsahoval také úvahu o vzniku filmové komory pod německým vlivem. Další subjekt, který se po nějakou dobu snažil převzít kompetenci nad českou kinematografií, byla **Kulturní rada Národního souručenství** pod vedením ing. Zdeňka Zástěry.

Filmové kruhy se v prvním roce trvání protektorátu intenzivně pokoušely vybudovat svou zastřešující instituci. Tuto touhu však zároveň musely přizpůsobovat politické realitě doby. Proces pochopitelně provázel mnoho organizačních a personálních změn. Již 16. května 1939 vzniklo neformální lobbistické uskupení **Ústředí filmového oboru**, jehož členy bylo pět zástupců filmových svazů v čele s Josefem Hořčíčkou. Jednalo se o poslední obdobnou aktivitu svazů mimo kontrolu okupačních složek, která také neměla dlouhého trvání, protože Josef Hořčíčka v druhé polovině června 1939 na svůj post za nezjištěných okolností rezignoval. Už v červenci 1939 jmenovaly jednotlivé svazy na přání zástupce Úřadu říšského protektora Antona Kögla tzv. **plnomocníky filmového oboru** za jednotlivé sekce filmového odvětví.

⁴¹⁸ h., Filmoví referenti se sdružují. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 43 (27. 10.), s. 1. p., Sdružení filmových novinářů. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 45 (10. 11.), s. 2.

⁴¹⁹ h., Společně pro český film. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 47 (24. 11.), s. 1.

⁴²⁰ h., Výroční schůze filmových novinářů. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 12 (22. 3.), s. 1.

⁴²¹ Závazný pokyn Ústředního svazu průmyslu v Čechách a na Moravě č.j. 39825/VII/Va/Št. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 52; sp., Omezení zřizování a rozšiřování podniků. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 44 (1. 11.), s. 1.

Přesto, že ani tato forma organizace neměla dlouhého trvání, došlo v ní k výraznému vývoji na cestě od lobbistické zájmové skupiny k výkonnému orgánu. Plnomocníci se pravidelně scházeli a vydávali oběžníky. Aktivita byly detailně kontrolovány německou stranou a tzv. Aussenstelle sídlila ve společných prostorách orgánu a dalších svazů. Už o měsíc později, 22. srpna 1939, podepsali plnomocníci smlouvu, na jejímž základě bylo ustaveno **Filmové ústředí v Čechách a na Moravě**. Filmové ústředí sice stále nemělo stabilní institucionální základnu a nedisponovalo ani vrchnostenskou pravomocí nad jednotlivými subjekty filmového oboru, přesto se však jednalo o skutečný základ zastřešující organizace protektorátní kinematografie. Mělo k dispozici vlastní finanční prostředky, vytvořilo vlastní hierarchické struktury (funkcionáři, poradní výbory jednotlivých oborových sekcí) a zaměstnalo první úředníky. Také chod Filmového ústředí v Čechách a na Moravě byl dozorován německou stranou, Němci navíc obsadili některé funkce. Pod nový orgán byl převeden také Árijský rejstřík filmového oboru v Čechách a na Moravě. Filmové ústředí v Čechách a na Moravě vydalo řadu regulačních opatření a napomohlo standardizaci vztahů mezi jednotlivými svazy. Dne 7. listopadu 1939 se Filmové ústředí v Čechách a na Moravě podpisem dodatku smlouvy mezi jednotlivými svazy přejmenovalo na **Výbor plnomocníků filmového oboru v Čechách a na Moravě**. V rámci této transformace, k níž nedošlo na popud německé strany, ale kvůli řešení kontroverzí s Kulturní radou Národního souručenství, byla realizována také faktická fúze dosud existujícího sdružení plnomocníků filmového oboru s Filmovým ústředím v Čechách a na Moravě. Výbor plnomocníků, jehož vnitřní struktura nápadně připomínala Říšskou filmovou komoru, ještě zintenzivnil regulační a normotvorné zásahy do podnikání jednotlivých subjektů filmového oboru, a to přesto, že ani tento orgán neměl stabilní institucionální základnu ani legální pravomoc cokoliv členům svazů nařizovat. Chybějící institucionální zázemí našel orgán až v dubnu 1940, kdy změnou stanov a vedení stávajícího spolku **Filmové studio** došlo ke spojení aktivit Výboru plnomocníků s aktivitami Filmového studia. V čele staronového spolku stanuli dosavadní funkcionáři Výboru plnomocníků, název spolku se v zápětí změnil z Filmového studia na **Filmové ústředí pro Čechy a Moravu**.

Mezi nejdůležitější aktivity filmových svazů v prvním roce existence Protektorátu Čechy a Morava patřila pokračující jednání o schválení zákonné normy umožňující vznik filmové komory a stále častější zásahy do činnosti jednotlivých členských subjektů filmového oboru formou nařízení či vyhlášek. Návrh **vládního nařízení o filmové komoře z jara 1939** vznikl v součinnosti s Národním souručenstvím a byl založen na povinném členství jednotlivých svazů filmového oboru a jednotlivých členů ve svazech. Nebyl schválen zřejmě na zásah okupačních složek v době jeho projednávání ve vládě. Další koncept **vládního nařízení o zřízení filmové komory předložil Výbor plnomocníků filmového oboru koncem roku 1939**. Tento návrh byl věcný a evidentně také reflektoval názory okupačních složek. Počítal například s likvidací všech svazů a spolků filmového oboru a s přímým členstvím. Návrh předal vládě čerstvě jmenovaný zvláštní pověřenec pro filmové věci JUDr. Viktor Martin a byl zastaven zřejmě až z popudu berlínského ústředí v únoru 1940. Není tedy pravda, jak uvádí některá starší filmověhistorická literatura, že plány na zřízení filmové komory padly vzápětí po okupaci.⁴²² Paralelně vyhlášená **regulační opatření**, která orgány filmových svazů prosazovaly, se týkaly každodenního provozu filmové výroby, obchodu

⁴²² Z. Štábla, *Data a fakta... (4)*, s. 98.

i kin. Jednalo se jak o „díličí“ záležitosti typu zákazu uvádění tzv. dvojprogramů nebo sjednocování účetnictví a formulářů, tak o komplexní návrhy a koordinační koncepty, jakými byla nařízení s cílem vyváženějšího uvádění českých premiér, hrací řady pro velká města nebo připravovaný výrobní plán, který měl zajistit rovnoměrné a hospodárné využití ateliérů. Příznačné pro toto období bylo **vymáhání povinného členství** ve svazech či jejich centrálním orgánu, které ovšem nemělo zákonný podklad, a také fakt, že u některých nařízení nebylo zcela jasné, zda je jejich původcem český svaz, protektorátní vláda nebo okupační správa.

Úsilí zástupců filmového oboru se v této době stále častěji křížilo se zájmy okupačních úřadů. V mnoha momentech – například v samotné myšlence vzniku filmové komory či mnoha regulativních opatřeních – se **představy obou stran protnulý a Němci situace propagandisticky využili** k tomu, že nepopulární kroky a základní institucionální změny nechali realizovat Čechy, a do procesu vstupovali sice zásadním způsobem, nicméně nenápadně a z ústraní. **Ideový rámec jednotlivých nařízení** bychom nicméně měli číst také v kontextu obecnějšího dobového myšlení o společnosti, kultuře a filmu. Cílem špiček českých filmových svazů bylo především **vybudování moderní, „zdravé“ české kinematografie, osvobozené od dosavadních neduhů a „nepořádků“**, s čímž samozřejmě souvisel také důraz na důstojnost, kulturní význam a uměleckou kvalitu samotné filmové tvorby.⁴²³ Dobově aktuální byla, jak jsme již naznačili v kapitolách věnovaných předchozím období, také **otázka sociálních jistot** pro všechny pracovníky filmového oboru, a tedy zajištění důstojných pracovních podmínek a podpoření sociální spravedlnosti. Nemělo by nás tedy překvapit vyznění některých dobových článků zástupců svazů, z nichž i přes zjevně velmi složitou politickou situaci můžeme cítit reformní optimismus až budovatelského nadšení pro věc.

Je ovšem potřeba také zdůraznit, že interpretace, že české filmové svazy bojovaly všemi prostředky za zachování autonomie českého filmu a výkon restriktivních opatření zůstával pouze v rukách okupačních úřadů, která se často objevovala ve starší filmověhistorické literatuře,⁴²⁴ je velmi zjednodušující a v podstatě nepravdivá. České svazy a spolky v prvních letech okupace mimo jiné posloužily jako aktivní nástroj prosazení změn ve výrobě, distribuci a uvádění filmů.

Již plně **hierarchizovaná struktura** české filmové samosprávy v prvních měsících okupace **dosáhla svého faktického vrcholu**. Jednotlivé subjekty filmového průmyslu byly většinou plně začleněny do stávajících samosprávných struktur, jejichž legitimitu uznávaly. Tyto svazy a spolky velmi intenzivně spolupracovaly a vytvářely společnou platformu. Tato platforma sice až do dubna 1940 neměla vlastní institucionální zakotvení a až do února 1941 nedisponovala ani vrchnostenskou pravomocí, fakticky však již v této době dokázala prosadit řadu centrálních rozhodnutí, která ovlivnila podobu celého oboru. Bylo dosaženo **horizontální integrace celého systému**.

⁴²³ Srov. např.: Ivan Klimeš, Národně obranné tendence v hraném filmu za protektorátu. *Iluminace* 1, 1989, č. 1, s. 53–77; Ivan Klimeš, Stát a filmová kultura. *Iluminace* 11, 1999, č. 2, s. 125–137; Ivan Klimeš, Kinematografie v Protektorátu Čechy a Morava. In: *Přednášky z XLIV. Běhu Letní školy slovanských studií*. Praha: Univerzita Karlova v Praze 2006, s. 239–250.

⁴²⁴ Tento pohled na věc vznikl zřejmě nepřesnými formulacemi v raně poválečných textech Jiřího Havelky, především in: J. Havelka, *Filmové hospodářství... 1939–1945...*, s. 10–11.

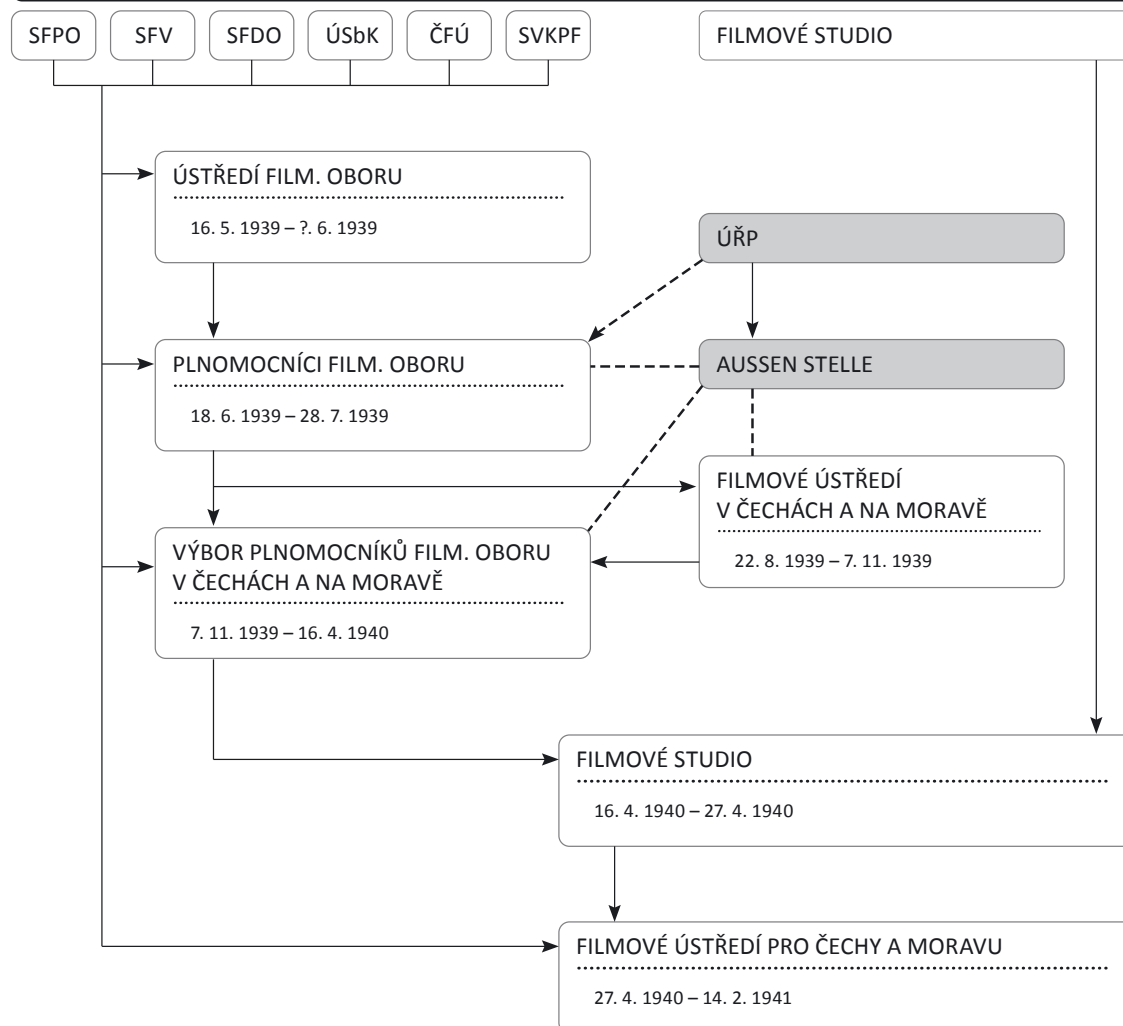
Velmi zajímavý je fenomén **soustředění rozhodovacích pravomocí do rukou několika málo jedinců**. Na straně okupačních složek byl tento model využit záměrně, na straně českých zástupců filmových svazů zřejmě do značné míry spontánně. Přirozeně totiž souvisel se sdružovacím procesem svazů, který vyžadoval na klíčových postech osoby se schopností vést konstruktivní jednání, pracovat v týmu a zároveň natolik motivované pro věc, že ji byly schopny upřednostnit před dalšími aktivitami. Po odchodu Josefa Hořčíčky se do čela filmových svazů dostal Emil Sirotek, který kolem sebe vybudoval fungující skupinu spolupracovníků, mezi nimiž nalezneme tajemníka JUDr. Jaroslava Leisera, Karla Feixe, Ladislava Koldu, Otakara Mudrocha, Václava Binovce, Rudofa Bláhu a další. Jsme svědky procesu, který mimo jiné **proměňuje pravidla přebírání faktické rozhodovací pravomoci**.⁴²⁵ Jestliže ještě ve 30. letech byli nejviditelnějšími reprezentanty filmových korporátních struktur největší podnikatelé jako Miloš Havel, ministerští úředníci nebo významné osobnosti české kultury jako Vladislav Vančura, v této době může reálná rozhodovací pravomoc přejít či být rozšířena také na **mladé výkonné úředníky a odborné specialisty** s kolektivním uvažováním. Rozdíl mezi svazovým funkcionářem (pravděpodobným majitelem či manažerem filmového podniku) a referentem svazového orgánu, se zmenšuje. Důsledkem této změny je také **generační proměna a vznik skupiny oborové elity s novým sociálním statusem**.⁴²⁶ Jak uvidíme dále, tato skupina se sice bude personálně proměňovat, prokáže však jako celek nečekanou dobu působení a do české kinematografie bude fakticky zasahovat až do doby zestátněné kinematografie.

⁴²⁵ K širokému teoretickému zázemí na téma aktérů jako nositelů pravomoci rozhodování např. in: Graham Allison and Philip Zelikow, *Essence of Decision: Explaining the Cuban Missile Crisis*. New York: Longman 1999.

⁴²⁶ Šířeji k definici českých společenských a podnikatelských elit 19. a 20. století in: Jiří Štaif (ed.), *Moderní podnikatelské elity. Metody a perspektivy bádání*. Praha: Dokořán 2007.

Na cestě za filmovou komorou⁴²⁷

VÝVOJ CENTRALIZAČNÍCH TENDENCÍ SVAZŮ FILMOVÉHO PRŮMYSLU



⁴²⁷ SFPO = Svaz filmového průmyslu a obchodu, SFV = Svaz filmové výroby, SFDO = Svaz filmového dovozu a obchodu, ÚSbk = Ústřední sbor kinematografů v zemi České a Moravskoslezské, ČFÚ = Česká filmová unie, SVKPF = Svaz výrobců kulturních a propagačních filmů. Tabulka obsahuje drobná zjednodušení, např. angažmá Svazu výrobců kulturních a propagačních filmů se netýkalo počátků centralizace, struktury kinematografických svazů se dále vyvíjely apod.

I.4. Éra Filmového ústředí pro Čechy a Moravu

Samostatný spolek

*Je-li celý život národa spravován záměrným soustředěním a hospodárným, intenzivním využitím sil, nemůže kterákoli složka žít anarchisticky. Je tedy zapotřebí plánování a plánu i ve filmu. [...] Nelze-li přejít k plánovité výrobě a distribuci filmů hned, měly by být alespoň vytyčeny zásady plánování a budoucího plánu... Takto zaměřenou průpravnou prací zajistí si i český film nejlépe a nejužitečněji účast na výstavbě nového řádu, jehož obrysy již nabývají určitějších tvarů.*⁴²⁸ Tato mezi řádky v podstatě vizionářská slova Jindřicha Elbla zároveň dobře charakterizují oficiální atmosféru doby existence Filmového ústředí pro Čechy a Moravu. Étos **změn a budování nového, lepšího ideálu v českém filmovém průmyslu** se zdánlivě dařilo naplňovat a přítomný vliv okupační moci nebyl v českých prohlášeních příliš zmiňován. Filmové ústředí dokončilo nejdůležitější kroky vedoucí k rámcové reorganizaci českého filmu, zorganizovalo manifestační bilanční přehlídku českých filmů Filmové žně a získávalo postupně české kinematografii dobré jméno mezi publicisty a kulturní veřejností. Zároveň většina jeho aktivit byla nezpochybnitelně prováděna v součinnosti či přímo na základě nařízení okupační správy. Nemůžeme souhlasit ani s poválečným jednostranným hodnocením Filmového ústředí pro Čechy a Moravu jako instituce *čelící tlaku okupantů* nebo jako organizace, jež fungovala *nějakou dobu jako autonomní ochránce českých filmových zájmů*.⁴²⁹ Období existence Filmového ústředí pro Čechy a Moravu ovlivňovaly mimo jiné naopak **zcela neautonomní zásahy do vývoje svazů filmové výroby a obchodu** ze strany okupačních úřadů.

Jak již víme, transformace Filmového studia na Filmové ústředí pro Čechy a Moravu byla schválena valnou hromadou 16. dubna 1940. Pro nové směřování instituce muselo dojít k nutné změně stanov.⁴³⁰ Žádost o změnu stanov spolku byla posvěcena vyššími místy a oficiálně schválena výměrem Zemského úřadu v Praze dne 27. dubna 1940.⁴³¹ K tomuto datu byl tedy spolek transformován na Filmové ústředí pro Čechy a Moravu.⁴³² V dvou až třech následujících týdnech (minimálně do 15. května 1940) – zřejmě v důsledku pomalé úřednické mašinérie – jako centrální orgán fungoval stále Výbor plnomocníků filmového oboru v Čechách a na Moravě.⁴³³ Informace o založení spolku Filmové ústředí pro Čechy a Moravu ve Filmovém kurýru

⁴²⁸ Petr Klen [Jindřich Elbl], Výrobní plán. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 49 (6. 12.), s. 1.

⁴²⁹ J. Havelka, *Filmové hospodářství 1939 až 1945...*, s. 11–12; Jindřich Elbl, Patnáct let filmové politiky 1933–1945. Jak byl znárodněn československý film. *Film a doba* 11, 1965, č. 7 (červenec), s. 342; *Česká kultura za protektorátu...*, s. 201.

⁴³⁰ Zápis o IV. valné hromadě Filmového studia konané dne 16. dubna 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 13.

⁴³¹ Mj.: Opis dopisu Zemského úřadu v Praze spolku Filmové studio čj. 3295 z r. 1940 ze dne 27. dubna 1940. NFA, fond Filmové studio, inv. č. 5.

⁴³² Starší filmověhistorická literatura často zaměňovala Filmové ústředí v Čechách a na Moravě s Filmovým ústředím pro Čechy a Moravu. Tato chyba vznikla pravděpodobně původně v knize Jiřího Havelky *Filmové hospodářství v českých zemích a na Slovensku 1939 až 1945* (s.10), který hovoří o *rozšíření působnosti opět na Filmové ústředí pro Čechy a Moravu*. Interpretace je ovšem mylná, Filmové ústředí pro Čechy a Moravu má jinou dobu existence, organizaci, původ i právní základ, oba subjekty je tedy potřeba rozlišovat.

⁴³³ Od 15. května 1940 začaly interní oběžníky vycházet pod názvem „Filmové ústředí pro Čechy a Moravu“. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 38.

vyšla 24. května 1940. Tento den byl také podtitul časopisu přejmenován *Úřední orgán Filmového ústředí pro Čechy a Moravu*.⁴³⁴

Změny stanov nebyly na první pohled nijak výrazné, umožnily však **zásadní rozšíření činnosti a organizace spolku**. Účel spolku Filmové studio, který byl v jeho stanovách definován již velmi velkoryse (*podporovati, chrániti a pěstovati filmovou tvorbu všeho druhu, především tvorbu čsl. filmu po stránce teoretické i praktické*) přebíral nástupnický spolek Filmové středí pro Čechy a Moravu s dovětkem [...] *jakož i podporovati obchod s filmy*.⁴³⁵ Prostředky dosažení účelu spolku byly již ve stanovách Filmového studia pojaty velmi široce – kromě pořádání schůzí, přednášek, diskusí, výstav, vypracování posudků nebo organizace filmových akcí apod. zahrnovaly také publikační činnost, zprostředkování nákupu autorských práv, provoz biografů, komunikaci se zahraničím, organizaci filmového archivu a organizaci a podporu školní kinematografie. Filmové ústředí pro Čechy a Moravu tuto pasáž stanov přebíralo a ještě ji rozšířilo. Školní kinematografie byla v textu nahrazena obecnějším *úzkým filmem* s tím, že kromě podpory a organizace mohlo Ústředí tyto filmy také samo vyrábět. Činnost byla dále rozšířena o *vedení v patrnosti* členů jednotlivých členských svazů, jejich zaměstnanosti a hospodářského stavu, působení k dosažení *spravedlivého vyrovnání* mezi zájmy členských organizací a vydávání závazných směrnic o vzájemné úpravě obchodních styků mezi jednotlivými členy.⁴³⁶

Zakládajícími **členy** Filmového studia byly podle stanov z roku 1937 Svaz filmové výroby v ČSR, Svaz filmového průmyslu a obchodu, Ústřední svaz kinematografů v ČSR, Československá filmová unie, Československá filmová společnost a Masarykův lidovýchovní ústav. Ve stanovách Filmového ústředí pro Čechy a Moravu se skupina zakládajících členů pozměnila. Zakládajícími členy spolku se staly Svaz filmové výroby, Svaz filmového průmyslu a obchodu v Čechách a na Moravě, Zemský svaz kinematografů v Čechách, Zemský svaz kinematografů pro zemi Moravsko-slezskou v Brně, Česká filmová unie a Svaz výrobců kulturních a propagačních filmů. Tzv. *činnými členy* Filmového studia mohly být filmové organizace, filmoví referenti státních úřadů – členové Filmového poradního sboru – a zvláště zasloužilé osobnosti filmového oboru. V případě Filmového ústředí byly zasloužilé osobnosti v textu stanov zaměněny na obecněji znějící *osoby, které odbornými znalostmi nebo praktickými zkušenostmi mohou přispěti k plnění spolkového účelu*. Činnými členy Filmového ústředí se staly instituce Ústav lidové výchovy (tedy původně zakládající člen Filmového studia Masarykův lidovýchovní ústav pod novým názvem) a Technické museum, ministerští úředníci Zdeněk Urban, Jindřich Elbl a Jan Hejman⁴³⁷ a osobnosti filmového oboru z řad odborníků a praktiků Miloš Havel, Antonín Procházka, Alois

⁴³⁴ Starší filmověhistorická literatura uváděla často jiná data založení Filmového ústředí pro Čechy a Moravu. Částečně zřejmě z důvodu záměny s Filmovým ústředím v Čechách a na Moravě, částečně asi také proto, že některé – kupříkladu ekonomické – spisy svazových organizací byly vedeny průběžně od předchůdců až do doby existence Filmového ústředí pro Čechy a Moravu. Viz např. Účetní kniha režijních účtů Filmového ústředí pro Čechy a Moravu. NFA, fond ČMFÚ, kniha, inv. č. ČMFÚ 1.

⁴³⁵ Srov.: Dr. Jaroslav Leiser, Zřízení Filmového ústředí. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 21 (24. 5.), s. 1.

⁴³⁶ Stanovy spolku Filmové ústředí pro Čechy a Moravu (dříve Filmové studio) schváleny výměrem Zemského úřadu v Praze č. 3295 z r. 1940 odd. 19 ze dne 27. dubna 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 10.

⁴³⁷ Jindřich Elbl a Jan Hejman působili jako činní členové Filmového ústředí pouze do doby svého působení ve funkcích filmových referentů na ministerstvech. Zápis o mimořádné valné hromadě Filmového středí pro Čechy a Moravu konané dne 18. prosince 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 13.

Fiala, František Srb, Zdeněk Reimann, Josef Ort, Vladimír Wokoun a Jiří Havelka.⁴³⁸ K povinnostem členů Filmového ústředí přibýlo nařízení *zdržeti se všeho, co by mařilo účel spolku nebo bylo v rozporu s jeho usnesením*. Mezi možné důvody vyloučení člena Ústředí přibýlo soustavné zanedbávání funkce. V čele původního Filmového studia stál sedmi- až dvanáctičlenný (respektive až sedmnáctičlenný) výbor ve složení předseda, dva místopředsedové, dva jednatele, pokladník, zapisovatel a pět členů dalších a pět výborem případně kooptovaných. Studio mohlo disponovat sekretariátem se zaměstnanci a také vytvářet pracovní a poradní komise a ustanovit smírčí soud. **Orgány** Filmového ústředí se podle stanov mírně personálně rozšířily. V čele spolku stál napříště devíti- až devatenáctičlenný výbor ve složení předseda, dva místopředsedové, dva jednatele, pokladník, zapisovatel a šest členů dalších a šest výborem případně kooptovaných. Sekretariát Filmového ústředí byl v jeho stanovách definován přesněji, než tomu bylo ve stanovách Filmového studia, a sice jako *generální tajemník, jeho zástupce a příp. další referenti a personál*. Zásadní novinkou obsaženou ve stanovách Filmového ústředí pro Čechy a Moravu byl odstavec 9 – **odbory**, který umožňoval zřídit *pro vymezené úseky činnosti odbory a obvody jako vnitřní pomocné orgány spolkové správy bez samostatné působnosti navenek*. I Ústředí mohlo ustavit smírčí soud. Zatímco jmění po případně likvidovaném Filmovém studiu by připadlo fondu Registrace filmů při Svazu filmového průmyslu a obchodu, jmění Filmového ústředí by v případě likvidace připadlo Ministerstvu průmyslu, obchodu a živností k použití na podporu českého filmu.⁴³⁹

Vznikem Filmového ústředí pro Čechy a Moravu získal zastřešující orgán české kinematografie **právní subjektivitu**, a posílil tím své postavení vůči vlastním členům i vně spolku. Filmové ústředí bylo ve svém počátku koncipováno jako **spolek jednotlivých průmyslových svazů**, nikoliv jako spolek sdružující jednotlivé filmové pracovníky. Ve stanovách nalezneme obecné formulace o povinnosti členů *říditi se stanovami a usneseními orgánů spolkových* a o tom, že sdružení *vydává v mezích své působnosti závazné směrnice*. Nicméně ani zde zatím **nebyla definována pravomoc vůči jednotlivým filmovým subjektům** podpořená nějakým nástrojem vymahatelnosti (sankce, pokuty) ani dostatečná legislativní pravomoc sdružení. Závazné směrnice se měly omezovat na vzájemnou úpravu obchodních styků mezi jednotlivými svazy. Řešen samozřejmě nemohl být vztah vůči státní správě a zatím ani eventuální financování instituce ze státních prostředků.⁴⁴⁰ Tato spolková, „neveřejnoprávní“ varianta filmové centrály nemohla jistě plně uspokojit všechny potřeby filmových pracovníků. Byla **přímou reakcí na reálnou zdržovací taktiku** ze strany Úřadu říšského protektora či berlínského ústředí vůči českému projektu filmové komory. Vedení svazů bylo jasné, že založení filmové komory jako čistě české organizace bez přímého německého angažmá nebylo momentálně průchodné. Filmové ústředí bylo tedy založeno jako autonomní platforma, jejímž cílem bylo aktivní vymezování prostoru pro rozvoj české filmové

⁴³⁸ Listina přítomných na mimořádné valné hromadě Filmového ústředí pro Čechy a Moravu konané dne 18. prosince 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 13.

⁴³⁹ Stanovy spolku Filmové studio schváleny Zemským úřadem v Praze výnosem č. 19944/1 z r. 1936 dne 29. ledna 1937. NFA, fond Filmové studio, inv. č. 2; Stanovy spolku Filmové ústředí pro Čechy a Moravu (dříve Filmové studio) schváleny výměrem Zemského úřadu v Praze č. 3295 z r. 1940 odd. 19 ze dne 27. dubna 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 10. Srov.: Zápis o IV. valné hromadě Filmového studia konané dne 16. dubna 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 13.

⁴⁴⁰ Stanovy spolku Filmové ústředí pro Čechy a Moravu (dříve Filmové studio) schváleny výměrem Zemského úřadu v Praze č. 3295 z r. 1940 odd. 19 ze dne 27. dubna 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 10.

kultury a rozvoj vlastní organizace a pravomocí s možnou vizí, že by se po případné změně politické konstelace mohla přeci jen stát základem zákonem ustavené veřejnoprávní korporace.

Vznikem Filmového ústředí pro Čechy a Moravu **fakticky vyvrcholila dosavadní snaha českých filmových kruhů o založení centrálního orgánu českého filmovnictví**. Plány na zřízení skutečné filmové komory v kompetenci protektorátní vlády se v budoucnu nepodařilo naplnit, protože do struktur české kinematografie záhy radikálně zasáhly německé okupační úřady. Není však přesné aktivitu Ústředí vnímat jako protiněmecké či vypjatě nacionálně pročeské. Filmové ústředí totiž můžeme **zároveň** označit – tak jako jeho předchůdce (plnomocníky filmového oboru počínaje) – za prodlouženou ruku k proměně české kinematografie v duchu nacistického konceptu. Je také třeba připomenout, že i v orgánech Filmového ústředí (v distribuční komisi a některých odborech) **působili Němci** (viz dále).

Funkcionáři Filmového ústředí

Valná hromada Filmového studia/Filmového ústředí na svém zasedání 16. dubna 1940 zvolila nové vedení, které se personálně téměř krylo s obsazením funkcí Výboru plnomocníků filmového oboru. Personální výměna byla vedle změny stanov nejdůležitějším příznakem transformace Filmového studia na Filmové ústředí pro Čechy a Moravu. Výbor byl zvolen ve složení **předseda Emil Sirotek**, I. místopředseda **Václav Binovec**, II. místopředseda **Ladislav Kolda**, jednatelé **Karel Feix** a **Otakar Mudroch**, pokladník **Alois Fiala**, zapisovatel **Ferdinand Pernica**, další členové výboru **Ludvík Guba**, **Miloš Havel**, **Josef Jauris**, **Adolf Lehner**, **Josef Valenta** a **Leopold Vyhnaněk**, náhradníci **Eduard Bureš** a **Antonín Procházka**, revizoři účtu **František Srb** a **Zdeněk Reiman**.⁴⁴¹

Ve složení výboru Filmového ústředí došlo v následujících měsících k několika změnám. Již 27. května 1940 pozbytím funkce plnomocníka půjčoven v reorganizovaném Svazu filmového průmyslu a obchodu (resp. Svazu filmového obchodu – viz dále) přišel také o svou funkci ve výboru Filmového ústředí Josef Valenta. O necelý měsíc později, 15. července 1940, ve schůzi výroby Svazu výrobců kulturních a propagačních filmů na svou funkci v Ústředí rezignoval Ludvík Guba. A 30. září 1940 rezignoval na jednu z klíčových funkcí místopředsedy Filmového ústředí (a v listopadu 1940 také na funkci ve Filmovém poradním sboru) také Ladislav Kolda.⁴⁴² Ladislav Kolda byl zástupcem filmových ateliérů ve Svazu filmové výroby, jeho odchod souvisel se postupnou reorganizací Svazu filmové výroby na Hospodářskou skupinu filmové výroby a s ní spojenou výměnou vedení a zaměření orgánu (viz dále). Je ovšem otázkou, proč tento do té doby velmi aktivní člen týmu plnomocníků nebyl přeřazen do jiné funkce podobně jako Karel Feix. Důvody mohly být různé, odchodem skupiny BAPOZ, Baťovy pomocné závody, spol. s r. o., z hostivařských ateliérů počínaje, přes osobní či názorové rozchody s týmem plnomocníků, až po vnější politické příčiny.

Během roku 1940 výbor Filmového ústředí také přijímal nové členy. Na konci května 1940 byli kooptováni zástupci Svazu filmového obchodu, a sice jeho nový

⁴⁴¹ Zápis o IV. valné hromadě Filmového studia konané dne 16. dubna 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 13.

⁴⁴² Zápis o mimořádné valné hromadě Filmového ústředí pro Čechy a Moravu konané dne 18. prosince 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 13; Resignace Ludvíka Guby též in: Doplnky k protokolům ze schůzí Filmového ústředí. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 14.

předseda **Josef Hlinomaz** a místopředseda **Rudolf Urban**.⁴⁴³ Za ateliéry byl rozhodnutím předsednické rady ze 12. září 1940 přijat **Jan Sviták**.⁴⁴⁴ 4. října rozhodla předsednická rada kladně také o členství předsedy XXI. hospodářské skupiny filmové výroby **Karla Pečeného**. O měsíc později byl kooptován zástupce Svazu kulturních a propagačních filmů **Josef Vilímek** a zástupce kinotechniky **Viktor Wagner**. Karel Feix, který pozbyl stejně jako Josef Valenta pravomoc zastupovat Svaz filmového průmyslu a obchodu ve výboru Filmového ústředí, zůstal jako představitel výrobců celovečerních filmů při Hospodářské skupině filmové výroby.⁴⁴⁵

Dne 16. května 1940 zřídil výbor Filmového ústředí své užší zastoupení – tzv. předsednickou radu, která se v následujících měsících pravidelně scházela a rozhodovala o většině zásadních záležitostí spolku. Členy předsednické rady byli jmenováni Emil Sirotek, Ladislav Kolda, Karel Feix, Václav Binovec, Otakar Mudroch, Ludvík Guba a jejich případní zástupci z jednotlivých svazů (viz tabulka). Po personálních obměnách zůstala rada ve složení: Emil Sirotek, Karel Feix, Václav Binovec, Otakar Mudroch, Josef Hlinomaz, Adolf Lehner⁴⁴⁶, Jan Sviták a Alois Fiala, náhradníky pak Ferdinand Pernica, Josef Vilímek, Josef Jauris a Leopold Vyhnánek.⁴⁴⁷ Výbor jako celek se pravděpodobně pravidelně nescházel. Jeho členové pracovali ve svých odborech a byli zástupci těchto odborů v jednáních, zároveň mohli být pozváni do jednání předsednického výboru.⁴⁴⁸

⁴⁴³ Zápis o schůzi předsednické rady Filmového ústředí pro Čechy a Moravu konané dne 30. května 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 13.

⁴⁴⁴ Zápis o schůzi předsednické rady Filmového ústředí pro Čechy a Moravu konané dne 12. září 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 13.

⁴⁴⁵ Zápis o mimořádné valné hromadě Filmového ústředí pro Čechy a Moravu konané dne 18. prosince 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 13.

⁴⁴⁶ Zápis o schůzi předsednické rady Filmového ústředí pro Čechy a Moravu konané dne 31. července 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 13.

⁴⁴⁷ Zápis o mimořádné valné hromadě Filmového ústředí pro Čechy a Moravu konané dne 18. prosince 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 13.

⁴⁴⁸ Zápisy z porad předsednické rady a výboru Filmového ústředí v roce 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 13.

Funkcionáři Filmového ústředí pro Čechy a Moravu v roce 1940⁴⁴⁹

VÝBOR

Předseda	Emil Sirotek
I. místopředseda	Václav Binovec
II. místopředseda	Ladislav Kolda (<i>do 30. 9. 1940</i>)
I. jednatel	Karel Feix
II. jednatel	Otakar Mudroch
Pokladník	Alois Fiala
Zapisovatel	Ferdinand Pernica
I. člen	Ludvík Guba (<i>do 15. 7. 1940</i>)
II. člen	Miloš Havel
III. člen	Josef Jauris
IV. člen	Adolf Lehner
V. člen	Josef Valenta (<i>do 27. 5. 1940</i>)
VI. člen	Leopold Vyhnaněk
I. náhradník	Eduard Bureš
II. náhradník	Antonín Procházka
revizoři účtu	František Srb, Zdeněk Reimann
kooptovaní členové	Josef Hlinomaz (<i>od 30. 5. 1940</i>), Rudolf Urban (<i>od 30. 5. 1940</i>), Jan Sviták (<i>od 12. 9. 1940</i>), Karel Pečený (<i>od 4. 10. 1940</i>), Josef Vilímecký (<i>od 4. 11. 1940</i>), Viktor Wagner (<i>od 4. 11. 1940</i>)

PŘEDSEDNICKÁ RADA VÝBORU

PŘEDSEDA

Emil Sirotek
(zástupci *Václav Binovec, Ladislav Kolda*)

Svaz filmové výroby (? do 30.9.40)

Ladislav Kolda
(zástupce *Leopold Vyhnaněk*)

Svaz filmového průmyslu a obchodu (do 27.5.)

Karel Feix
(zástupce *Josef Valenta*)

Hospodářská skupina filmové výroby (od 4.10./16.10.)

Karel Pečený
Karel Feix – výroba celovečerních filmů

Svaz filmového obchodu (od 30.5.)

Josef Hlinomaz
(zástupce *Rudolf Urban*)

Česká filmová unie

Václav Binovec
(zástupce *Josef Jauris*)

Svazy kinematografů

Čechy – *Otakar Mudroch*,
Morava – *Ferdinand Pernica* (zastupují se navzájem)

Svaz výrobců kulturních a propagačních filmů

Ludvík Guba
(zástupce *Adolf Lehner*)
od 31.7.1940 *Adolf Lehner*

⁴⁴⁹ Dne 27. května 1940 byl Svaz filmového průmyslu a obchodu transformován na Svaz filmového obchodu a získal nové vedení (viz dále). A na podzim 1940 došlo ve Filmovém ústředí pro Čechy a Moravu k nahrazení Svazu filmové výroby Hospodářskou skupinou filmové výroby Ústředního svazu průmyslu (viz dále). Zaměstnanci Filmového ústředí pro Čechy a Moravu k 1. březnu 1941. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 31; Zápis o schůzi Filmového ústředí pro Čechy a Moravu konané dne 23. dubna 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 13; Zápis o výborové schůzi Filmového ústředí konané dne 16. května 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 13; Zápis o schůzi předsednické rady Filmového ústředí pro Čechy a Moravu konané dne 12. září 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 13; Zápis o schůzi předsednické rady Filmového ústředí pro Čechy a Moravu konané dne 4. listopadu 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 13; Zápis o mimořádné valné hromadě Filmového ústředí pro Čechy a Moravu konané dne 18. prosince 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 13;

Jak vidíme, původní sehrané jádro funkcionářů v nejužším týmu plnomocníků se s rozvojem Filmového ústředí pro Čechy a Moravu rozšířilo. Výraznější roli začalo hrát poměrné zastoupení svazů a vnější vlivy, především povinné sdružení v Hospodářské skupině filmové výroby a související reorganizace Svazu filmového průmyslu a obchodu na Svaz filmového obchodu. Mezi nám již důvěrně známá jména přibýly zřejmě i do té doby méně svazově aktivní osobnosti (Karel Pečený, Josef Hlinomaz aj.).

Podle dochovaných informací se zdá, že do procesu samotné krystalizace moci ve vedení Filmového ústředí pro Čechy a Moravu zasahovaly okupační složky jen nepřímou, například zvolením vedení Hospodářské skupiny filmové výroby bez ohledu na názor oborových svazů (viz dále). Více než o vnějším politickém nátlaku, který by měl rozmělnit do té doby soustředěnou vůli oboru, pravděpodobně svědčí rozšiřující se vedení o proměně centrální organizace protektorátního filmového průmyslu ve skutečně stabilní, reprezentativní orgán s jistou mírou výkonné a politické moci. Tento aspekt můžeme cítit také v **relativně silné poválečné reflexi instituce**. Nicméně je potřeba dodat, že stabilita a rostoucí společensko-politická váženost organizace Filmového ústředí fungovala evidentně pouze z české strany, protože Němci měli s příštím fungováním filmových svazů své vlastní plány.

Organizační struktura

Přes omezení pramenů ze spolkového typu právní subjektivity se Filmovému ústředí pro Čechy a Moravu podařilo během jeho existence výrazně rozšířit pravomoci vůči jednotlivým filmovým subjektům a také projít bouřlivým organizačním rozvojem. Jak víme, už ve stanovách z dubna 1940 se počítalo s tím, že v rámci Filmového ústředí vzniknou jednotlivé odbory a obvody. Ve své organizaci tak Filmové ústředí pro Čechy a Moravu navázalo na své předchůdce Filmové ústředí v Čechách a na Moravě a Výbor plnomocníků, kteří již disponovali referáty rozdělenými podle jednotlivých úseků filmového průmyslu, a organizaci dále rozšířilo o samostatné tiskové oddělení a účtárnu. Podle zápisu z valné hromady konané 16. dubna 1940 bylo při vzniku Filmového ústředí pro Čechy a Moravu **schváleno dokonce dvanáct konkrétních odborů**.⁴⁵⁰ Jednalo se o odbory pro filmovou výrobu, filmový průmysl a obchod, kinematografy, tvůrčí pracovníky, krátké filmy, kinotechniku. Posledních pět odborů – kulturní, statistický a propagační, technický, revizní, pro Moravu – v počáteční fázi nevzniklo.⁴⁵¹ Založení tzv. kulturního odboru bylo dokonce avizováno v tisku, ale jeho vznik byl zřejmě předmětem dalších jednání s Kulturní radou Národního souručenství.⁴⁵² Statistika byla zařazena do tiskového oddělení a revizní oddělení bylo zřízeno až usnesením Filmového ústředí z 11. prosince 1940. Opožděné založení revizního oddělení, jehož úkolem byla kontrola dodržování obchodních podmínek kin a dalších subjektů filmového průmyslu, bylo způsobeno nedořešeným financováním této

⁴⁵⁰ Zápis o IV. valné hromadě Filmového studia konané dne 16. dubna 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 13; Srov: Zápis o mimořádné valné hromadě Filmového ústředí pro Čechy a Moravu konané dne 18. prosince 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 13.

⁴⁵¹ Odbor pro Moravu byl zřejmě nahrazen odborem VIB. kinematografickým pro Moravu. Dr. Jaroslav Leiser, Zřízení Filmového ústředí. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 21 (24. 5.), s. 1; Zápis o schůzi prezidiální rady Filmového ústředí konané dne 8. května 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 13.

⁴⁵² Tento odbor pravděpodobně nebyl pod tímto názvem nakonec ustaven, zřejmě se jednalo o Filmové studio, jehož název byl i ve struktuře Filmového ústředí pro Čechy a Moravu zachován.

činnosti.⁴⁵³ Kina a další filmové podniky, v jejichž platbách či účetnictví by byly zjištěny nesrovnalosti, měly být potrestány blíže nespecifikovanými sankcemi. Členové svazů, kteří by se s nedostatky svých obchodních partnerů setkali, byli povinni ohlásit je Ústředí.⁴⁵⁴ Struktura Filmového ústředí pro Čechy a Moravu počítala také se vznikem **obvodů podle místních hledisek**. Toto opatření mělo být důležité především pro kina, nicméně o realizaci této organizační roviny nemáme ovšem žádné informace.

Vedle navrhovaných odborů bylo ve Filmovém ústředí nakonec zřízeno také několik oddělení. **Kondiční oddělení** mělo blízko k odboru tvůrčích pracovníků, vzniklo transformací kondičního odboru České filmové unie a zajišťovalo agendu související se zaměstnáváním filmového komparzu. Oddělení **filmové studio** bylo přejmenováno na **dramaturgické oddělení**. Jeho činnost se částečně kryla s činností nově ustaveného Sboru filmových lektorů (viz dále). **Tiskové a statistické oddělení** shromažďovalo statistická data o české filmové výrobě a exploataci, vydávalo oborový časopis *Filmový kurýr* a další neperiodické publikace a nově vedlo také projekt filmový slovník (viz dále). **Revizní oddělení** mělo, jak již víme, v kompetenci finanční kontroly kin, ale také dalších složek filmového průmyslu. **Technické oddělení**, které provádělo technické kontroly kin, vzniklo až v roce 1941 (pravděpodobně až v době existence Českomoravského filmového ústředí). V únoru 1941 převzalo Filmové ústředí Filmovou kartotéku, o níž se ještě zmíníme později. Tzv. daňové oddělení ve skutečnosti neexistovalo. Jeho agendu v oblasti účetních a daňových posudků pro Filmové ústředí i jeho členy zajišťoval externí odborný poradce.⁴⁵⁵

⁴⁵³ Zápis o výborové schůzi Filmového ústředí pro Čechy a Moravu konané dne 16. května 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 13; Návrh dohody svazů o organizaci revisního odboru (nedat.). Tamtéž.

⁴⁵⁴ fu., Revisní oddělení při Filmovém ústředí pro Čechy a Moravu. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 51 (20. 12.), s. 1.

⁴⁵⁵ Zápis o mimořádné valné hromadě Filmového ústředí pro Čechy a Moravu konané dne 18. prosince 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 13.

Organizační struktura Filmového ústředí pro Čechy a Moravu⁴⁵⁶

FILMOVÉ ÚSTŘEDÍ PRO ČECHY A MORAVU

Generální sekretariát

Kancelář generálního tajemníka, podatelna, telefonní ústředna, účtárna

- I. odbor: ateliéry
II. odbor: laboratoře
III. odbor: výroba celovečerních filmů
IV. odbor: výroba krátkých filmů
V. odbor: obchod s filmy
VI. odbor: odbor kinematografický VIA. odbor kinematografický pro Čechy
VIB. odbor kinematografický pro Moravu
VII. odbor: filmoví tvůrčí pracovníci (skupina filmařů, skupina herců)

Kondiční oddělení (kompars)
Dramaturgické oddělení (filmové studio)
Tiskové a statistické oddělení (Filmový kurýr, filmový slovník)
Revizní oddělení (od listopadu 1940)
Filmová kartotéka (od února 1941)
Daňové oddělení (bez zaměstnanců, externí spolupráce)
Technické oddělení (od r. 1941)

Faktická realizace agendy

jednotlivé svazy filmového průmyslu (postupné slučování agendy)
Hospodářská skupina filmové výroby
Sbor filmových lektorů

⁴⁵⁶ JUDr. Jaroslav Leiser, Jednotná a pevná organizace. *Filmový kurýr* 15, 1941, č. 1 (3. 1.), s. 5.

V době vzniku Filmového ústředí nebylo rozhodnuto o důsledcích povinného členství části filmových podnikatelů v Hospodářské skupině filmové výroby při Ústředním svazu průmyslu v Čechách a na Moravě (viz dále). Tato skutečnost, stejně jako nově vzniklé odbory v Ústředí, nutily Svaz filmové výroby a Svaz filmového průmyslu a obchodu k přeřazování členů **podle striktně oborového hlediska**.⁴⁵⁷ Došlo tak k **úplnému oddělení svazů obchodu a filmové výroby**. Filmová výroba nadále zastupovala také filmové ateliéry a laboratoře, což v praxi znamenalo snížení vlivu zástupců ateliérů (Ladislav Kolda aj.) i laboratoří. Tato skutečnost byla zároveň zesílena postupujícím převáděním českých ateliérů do německých rukou (viz dále). Svaz filmového průmyslu a obchodu zúžil koncem května 1940 svou činnost a přejmenoval se na **Svaz filmového obchodu**. Na podzim 1940 Svaz filmové výroby dokončil svou nucenou proměnu v přidruženou Hospodářskou skupinu filmové výroby s povinným členstvím pro výrobce filmů, filmové ateliéry a filmové laboratoře. Hospodářská skupina zůstala členem Filmového ústředí. S kompetenčními nejasnostmi a změnami ve svém vedení se musely v průběhu roku 1940 vyrovnat odbory filmové výroby, obchodu, ateliérů a laboratoří.⁴⁵⁸

Filmové ústředí a svazy filmového průmyslu úzce spolupracovaly. Sdílely společné kancelářské prostory, svazy si však zachovaly svou právní subjektivitu a v mnoha záležitostech – především komunikaci s vlastními členy – jednaly prozatím svým jménem. K podstatné změně došlo v **říjnu 1940, kdy svazy začaly postupně převádět své zaměstnance a s nimi i jejich agendu do Ústředí** (viz dále).

V prosinci 1940 nastala přelomová fáze v organizaci Filmového ústředí pro Čechy a Moravu. Dne 18. prosince 1940 se sešla řádná valná hromada spolku, jejímž obsahem bylo schválení výroční zprávy, změny stanov a vedení spolku.⁴⁵⁹ *Filmové ústředí je dosud svazem svazů*, konstatoval na této valné hromadě Emil Sirotek, a dál pokračoval: *Čím více se však práce F. Ú. prohlubovala, tím více se objevovalo, že takového řešení nepřináší s sebou žádné výhody, naopak však řadu nevýhod. [...]* *V poslední době došlo via facti ke sloučení všech příslušníků filmového oboru do jediného svazu, tj. do Filmového ústředí a dosavadní svazy (s výjimkou povinné Hospodářské skupiny) zůstávaly vlastně jen pouhou právní formou.* Předseda Sirotek ve svém projevu směřoval k obhajobě návrhu **nových stanov, podle nichž by se Filmové ústředí stalo spolkem sdružujícím ne svazy, ale jednotlivé subjekty filmového oboru s tím, že toto členství by bylo povinné**. Valná hromada návrh po podrobné diskusi schválila. Nové stanovy, schválené výměrem Ministerstva vnitra ze dne 12. ledna 1941, stanovily, že řádnými členy Ústředí budou napříště všechny fyzické a právnické osoby účastníci se na výrobě, obchodu nebo promítání filmu. Všichni členové byli napříště povinni *řídit se stanovami a usneseními orgánů spolkových, vykonávají svěřené funkce, platiti členské příspěvky a zvláštní dávky*. Všichni řádní členové získali zároveň *právo voliti a voleni býti do výboru, předsednictva, odborů a komisí spolku*. Zvláštní typ členství – tzv. *evidenční* – garantoval stejná práva kromě práva hlasovacího. Evidenčními členy měly být napříště osoby zabývající se prací ve filmovém průmyslu

⁴⁵⁷ Srov. např.: Zápis o výborové schůzi Filmového ústředí pro Čechy a Moravu konané dne 16. května 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 13.

⁴⁵⁸ Zápis o mimořádné valné hromadě Filmového ústředí pro Čechy a Moravu konané dne 18. prosince 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 13.

⁴⁵⁹ Pozvánka Filmového ústředí pro Čechy a Moravu na valnou hromadu z 10. 12. 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 38.

pouze příležitostně, především členové komparzu. Stanovy dále nově upřesnily pravomoci výboru a předsednictva a činnost administrativy Ústředí. Byla otevřena možnost zavedení jednacíh řádh jednotlivých komisí. Mnohem pregnanhněji byly ve stanovách definovány pravomoc a fungování rozhodčího soudu. Valná hromada zároveň se stanovami schválila i jednací řád kinematografických odborů v Čechách a na Moravě.⁴⁶⁰

Schválení změny stanov bylo klíčovým krokem pro možný převod pravomocí průmyslových svazů na Filmové ústředí. V důsledku tohoto opatření následně **skutečně došlo k převádění členů, kompetencí a zaměstnanců jednotlivých svazů** do centrálního orgánu české kinematografie. Členové byli obesláni prohlášením o změně členství, které měli vyplnit, podepsat a zaslat zpět.⁴⁶¹ Na přelomu let 1940 a 1941 tak **vrcholil proces dobrovolné centralizace svazových orgánů české kinematografie**. Končila éra samostatných oborových svazů. Ty začaly ke svému názvu připojovat také označení příslušného odboru Filmového ústředí. **Filmové svazy však prozatím právně likvidovány nebyly**. O přesné strategii jejich případného budoucího zániku nemáme dostatek informací. Filmové ústředí pro Čechy a Moravu se fakticky stalo vrcholnou organizací českého filmového průmyslu s povinným členstvím všech protektorátních právnických a fyzických osob působících v oblasti kinematografie. Spolek však i nadále narážel na limity své právní povahy zejména v otázkách vymahatelnosti svých nařízení, sankcí a podobně.

V červenci 1940 se Filmové ústředí pro Čechy a Moravu přestěhovalo z druhého patra paláce U Nováků v pražské Vodičkově ulici do patra prvního. Důvodem byly údajně rostoucí prostorové nároky Filmprüfstelle a Filmtreuhandstelle (ale zřejmě i samotného Filmového ústředí) a zároveň podmínka, *aby bylo vyhověno zásadě stálého kontaktu s uvedenými* [německými, pozn. aut.] *místy*.⁴⁶² Nejprve získalo Ústředí v prvním patře pět místností (dramaturgické a zřejmě i tiskové oddělení a odbor filmových tvůrčích pracovníků zůstaly dočasně ve druhém patře), od října 1940 pak bylo pro spolek správou budovy uvolněno celkem patnáct místností.⁴⁶³ Tato skutečnost vysvětluje dvě vlny nábory zaměstnanců do nové centrální organizace české kinematografie (viz dále). Moravská pobočka Filmového ústředí a Svazu kinematografů pro zemi Moravskoslezskou přesídlila v prosinci 1940 v Brně na adresu U Solnice 3a.⁴⁶⁴ Počátkem roku 1941 se Filmové ústředí spolu s kooptovanými svazy mělo opět přestěhovat, tentokrát do Vodičkovy ulice 30 (roh s ulicí V Jámě). Jednalo se stále o komplex budov paláce U Nováků.

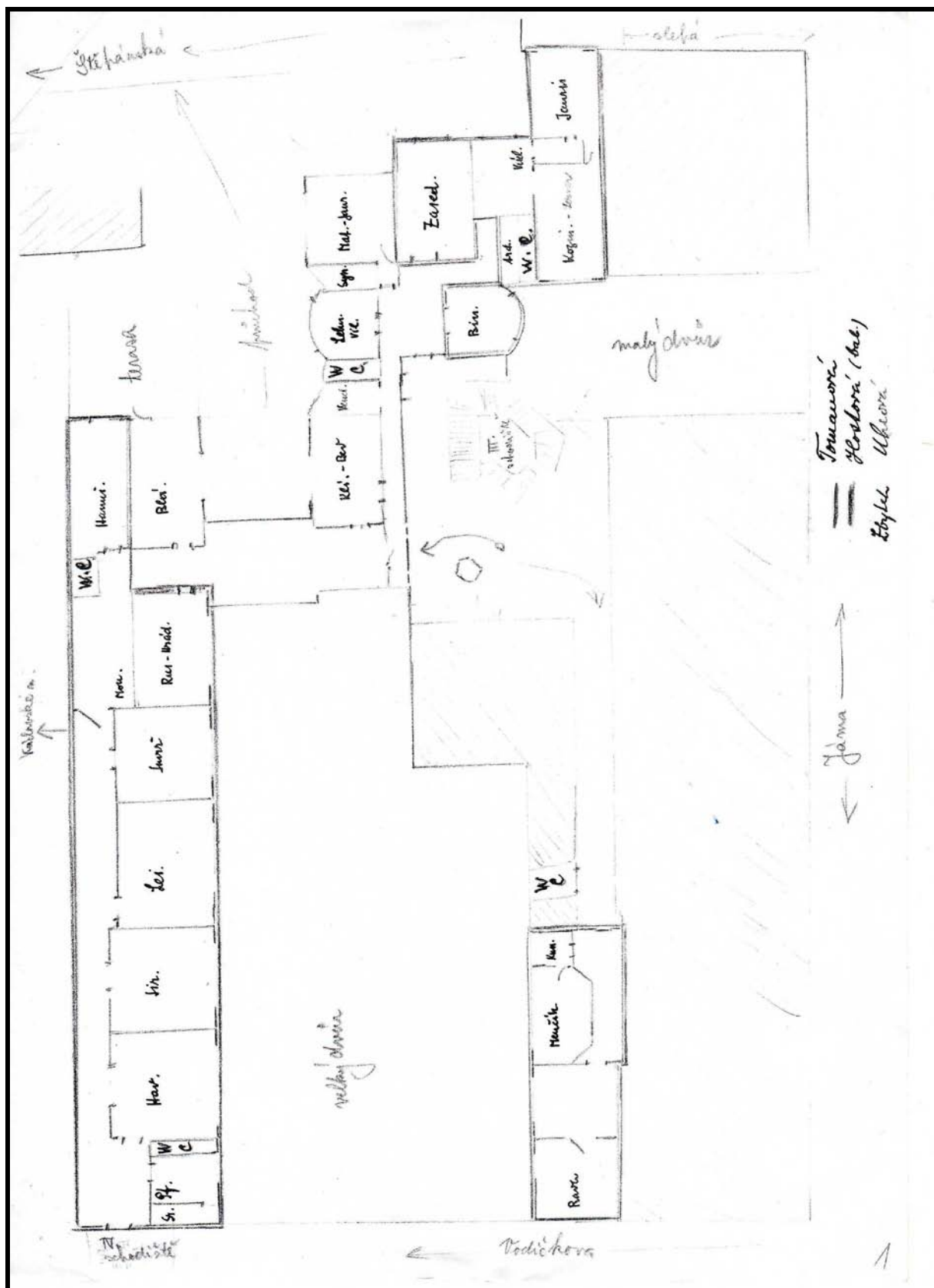
⁴⁶⁰ Zápis o mimořádné valné hromadě Filmového ústředí pro Čechy a Moravu konané dne 18. prosince 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 13.

⁴⁶¹ Formuláře prohlášení o změně členství. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 40.

⁴⁶² Zápis o schůzi předsednické rady Filmového ústředí pro Čechy a Moravu konané dne 19. června 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 13.

⁴⁶³ Zápis o schůzi předsednické rady Filmového ústředí pro Čechy a Moravu konané dne 19. června 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 13; fu., Jednoduchá frekvence a přesídlení Filmového ústředí. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 28 (12. 7.), s. 1.

⁴⁶⁴ Odbočka FÚ v Brně. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 49 (6. 12.), s. 1.



Návrh rozložení kanceláří Filmového ústředí ve Vodičkově ulici 30, nedat. [1940–41].⁴⁶⁵

⁴⁶⁵ NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 26.

Členové výboru Filmového ústředí pro Čechy a Moravu se rozhodli poučení předchozími problémy usilovat o co nejužší spolupráci s Národním souručenstvím. Konkrétně již v květnu 1940 žádali, aby se Filmové ústředí stalo řádným členem **VIII. sekce Kulturní rady Národního souručenství**.⁴⁶⁶ V konceptu dopisu vedoucímu Výboru Národního souručenství Josefu Nebeskému z 25. června 1940 ho zástupci Filmového ústředí informovali o založení spolku a požádali o setkání, na kterém by mohl být přednesen návrh na přímou spolupráci a účast zástupců Ústředí ve Výboru Národního souručenství.⁴⁶⁷ V konceptu dopisu s datem 27. června 1940 Filmové ústředí předchozí návrh doplnilo konkrétním návrhem na jmenování předsedy Emila Sirotky do Výboru Národního souručenství.⁴⁶⁸ Jak již víme, také avizovaný kulturní odbor Filmového ústředí měl vzniknout v úzké součinnosti s Kulturní radou.⁴⁶⁹ Na začátku července 1940 byl předseda Kulturní rady Zdeněk Zástěra Filmovým ústředím pověřen velmi prestižní funkcí předsedy poroty Filmových žní 1940 (viz dále). V polovině července 1940 došlo ke jmenování **výboru filmové sekce Kulturní rady Národního souručenství**. Prvním místopředsedou byl jmenován Emil Sirotek, druhým místopředsedou Karel Feix, třetím místopředsedou Zdeněk Reimann, tajemníkem zůstal Bohumil Smola. Dalšími členy výrobu se stali: Jaroslav Leiser (právní věci), Jindřich Brichta (archiv), Jiří Havelka (tisk), A. M. Brousil (kritika), Karel Smrž (dramaturgie), František Pilát (filmová technika), Josef Jauris (tvůrčí pracovníci), Ladislav Brom (celovečerní filmy), Adolf Lehner (krátké filmy), Karel Pečený (týdeníky), Ladislav Kolda (ateliéry), František Rubáš (laboratoře), Vincenc Beer (amatérský film), Jan V. Musil (české půjčovny), Antonín Procházka (německé půjčovny), Josef Hlinomaz (cizí půjčovny), Alois Fiala (export), Otakar Mudroch (kina v Čechách), Ferdinand Pernica (kina na Moravě) a Vladimír Kapoun (sokolská kina).⁴⁷⁰ Ze skutečně reprezentativního výběru osobností českého filmu, z nichž velká část aktivně působila v již existujících strukturách Filmového ústředí, můžeme usuzovat na stále ještě velikou politickou váženost instituce i předpokládat diplomatický úspěch předsedy Sirotky ve snaze o zažehnání potencionálních kontroverzí mezi oběma institucemi.

Zaměstnanci Filmového ústředí

Během necelého roku fungování Filmového ústředí pro Čechy a Moravu došlo k významnému rozvoji zaměstnanecké základy. Filmové ústředí si vybudovalo stabilní okruh pracovníků, kteří se ve většině etablovali z **bývalých zaměstnanců svazů filmového průmyslu**. Filmové svazy zaměstnance postupně v důsledku dobrovolného utlumování své činnosti přemísťovaly do Filmového ústředí. Podle ujednání výboru Filmového ústředí pro Čechy a Moravu z května 1940 byly veškeré služební smlouvy postupně převáděny na Ústředí, přičemž nesmělo dojít k poškození zaměstnanců a jejich doba odpracovaná ve svazech měla být započítána do doby strávené ve

⁴⁶⁶ Zápis o výborové schůzi Filmového ústředí pro Čechy a Moravu konané dne 16. května 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 13.

⁴⁶⁷ Dopis Filmového ústředí pro Čechy a Moravu vedoucímu Národního souručenství Josefu Nebeskému z 25. 6. 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 97.

⁴⁶⁸ Dopis Filmového ústředí pro Čechy a Moravu vedoucímu Národního souručenství Josefu Nebeskému z 27. 6. 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 98.

⁴⁶⁹ Zápisy ze schůzí vedení Filmového ústředí pro Čechy a Moravu v dubnu a květnu 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 13.

⁴⁷⁰ S., Výbor VIII. sekce Kulturní rady jmenován. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 29 (19. 7.), s. 1.

Filmovém ústředí.⁴⁷¹ Tak jako v případě funkcionářů i u zaměstnanců platilo, že většina těchto lidí v budoucnosti kontinuálně přešla také do služeb Českomoravského filmového ústředí, což byl významný prvek zachování některých funkcí Filmového ústředí.

Dne 23. dubna 1940 (respektive 16. května 1940) pověřilo vedení Filmového ústředí na své schůzi funkcí **generálního tajemníka** dosavadního tajemníka Výboru plnomocníků **Jaroslava Leisera**.⁴⁷² **Generální sekretariát** zaměstnal asistentku generálního tajemníka Ludmilu Pfefferovou, pracovníci **podatelny** Annu Ryškovou, telefonistku Annu Havlovou, česko-německou překladatelku Hedviku Půlpánovou (později Hedwig Pulpan) a zaměstnance **účetny** Františka Jaurise a Marii Matesovou a zřízence Miloslava Srbeckého. **Odbory filmové výroby, laboratoří, ateliérů a filmového obchodu** vedl tajemník František Klíma, jeho referentem byl Karel Bednář a zřízencem Bedřich Moucha. **Odbor kinematografický pro Čechy** měl na starosti Rudolf Bláha a jeho referentkou se stala Věra Dufková. **Odbor kinematografický pro Moravu** nebyl koncem roku 1940 dosud obsazen. Agendu **odboru filmových tvůrčích pracovníků** řídil Josef Jauris a jeho administrativní silou byla Božena Kožmínová. V **kondičním oddělení**, které obhospodařovalo agendu spojenou s účastí komparzu ve filmech, pracovali referenti Josef Synek a Jan Verner, jako tzv. důvěrníci komparzu v ateliérech působili Stanislav Bláha, Karel Fikrt, Jaroslav Kuneš a Jaroslav Menčík. Zřízencem kondičního oddělení se stal Václav Bernard. Dramaturgem **oddělení filmového studia (později dramaturgického oddělení)** byl stále Karel Smrž, který zároveň vykonával funkci vedoucího Sboru filmových lektorů (viz dále). Vedoucím dramaturgického oddělení se stal Dušan Russ a korespondentkou Věra Hrádková. **Tiskové a statistické oddělení** vedl redaktor Jiří Havelka, práci na filmovém slovníku koordinoval Ludvík Venclík. Vedoucím v listopadu 1940 ustaveného **revizního oddělení** se stal Karel Rada.⁴⁷³ Práci posluhovaček vykonávaly K. Tomanová, M. Hostová a M. Uhrová.

Rekonstruuje nyní ještě jednou obsazení jednotlivých postů jako proces zasazený do časové roviny a kontextů jednotlivých svazů. První skupina zaměstnanců přešla do Filmového ústředí pro Čechy a Moravu přímo **z Výboru plnomocníků filmového oboru v Čechách a na Moravě** (potažmo Filmového ústředí v Čechách a na Moravě). Tito zaměstnanci byli přijati do řádných zaměstnaneckých poměrů v červnu 1940. Jednalo se o generálního tajemníka Jaroslava Leisera (který byl tajemníkem Plnomocníků i Svazu filmového průmyslu a obchodu) a korespondenty/-tky Ludmilu Pfefferovou, Hedviku Půlpánovou, Annu Ryškovou a Karla Bednáře. Fúzí s Filmovým studiem se ve stejné době stal zaměstnancem Filmového ústředí také bývalý tajemník Filmového studia dramaturg Karel Smrž. De facto pracoval již v této době pro Filmové ústředí také redaktor Jiří Havelka, i když oficiálně byl stále zaměstnancem Zemského svazu kinematografů v Čechách⁴⁷⁴ a k jeho oficiálnímu přijetí došlo až na podzim 1940.

⁴⁷¹ Zápis o výborové schůzi Filmového ústředí pro Čechy a Moravu konané dne 16. května 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 13.

⁴⁷² Zápis o schůzi Filmového ústředí pro Čechy a Moravu konané dne 23. dubna 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 13; Zápis o výborové schůzi Filmového ústředí pro Čechy a Moravu konané dne 16. května 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 13.

⁴⁷³ Zápis o mimořádné valné hromadě Filmového ústředí pro Čechy a Moravu konané dne 18. prosince 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 13.

⁴⁷⁴ Evidenční list zaměstnance Filmového ústředí pro Čechy a Moravu. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 30, složka „Jiří Havelka“.

K 1. říjnu 1940, kdy Ústředí disponovalo dostatkem místností, došlo k faktickému vytvoření nových organizačních struktur Filmového ústředí pro Čechy a Moravu a byly také významně posíleny počty zaměstnanců. Ústředí přijalo **dvě desítky pracovníků jednotlivých svazů**. Šlo o tajemníka sekce kinematografů Rudolfa Bláhu (ze Zemského svazu kinematografů v Čechách), tajemníka sekce filmových tvůrčích pracovníků Josefa Jaurise (z České filmové unie), tajemníka sekcí laboratoře, ateliéry a výroba filmů a personalistu Ústředí Františka Klímu, tajemníka Dušana Russe (z Filmového studia⁴⁷⁵), vedoucí zaměstnance účtárny Františka Jaurise, Marii Matesovou, korespondentku Věru Dufkovou a více než desítku dalších převážně úředních sil, zřízence a posluhovačky.⁴⁷⁶ V roce 1941 byli dále přijati již jen tři zaměstnanci.⁴⁷⁷

Podle jmen a evidenčních listů zaměstnanců Filmového ústředí pro Čechy a Moravu můžeme usuzovat, že všichni byli české národnosti. Až na sedm či osm osob⁴⁷⁸ byli všichni dříve zaměstnanci některého ze sdružených svazů filmového průmyslu nebo Filmového studia.⁴⁷⁹

⁴⁷⁵ JUDr. Dušan Russ ve Filmovém studiu působil jako administrativní úředník teprve od počátku dubna 1940, což je pouze několik dnů před transformací Studia na Filmové ústředí pro Čechy a Moravu. Zaměstnanci Filmového ústředí pro Čechy a Moravu k 1. březnu 1941. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 31; Zápis o IV. valné hromadě Filmového studia konané dne 16. dubna 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 13.

⁴⁷⁶ Jednalo se o tyto zaměstnance: Stanislav Bláha, Karel Fikrt, Anna Havlová, Věra Hrádková, Božena Kožmínová, Jaroslav Kuneš, Josef Synek, Ludvík Venclík, Jan Verner; a výpomocné síly: Václav Bernard, Bedřich Moucha a Miroslav Srbecký. V seznamu z neznámých důvodů nefiguruje jméno tajemníka odboru kinematografického pro Moravu Ferdinanda Pernicy a zřejmě i dalších případných zaměstnanců brněnské kanceláře. Seznam také nedostatečně reflektuje případnou fluktuaci zaměstnanců (např. odchod Věry Hrádkové ve zkušební lhůtě). Zaměstnanci Filmového ústředí pro Čechy a Moravu k 1. březnu 1941. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 31.

⁴⁷⁷ Byli to Cecilie Hamanová, Marie Horálková a František Kotrbatý. Zaměstnanci Filmového ústředí pro Čechy a Moravu k 1. březnu 1941. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 31.

⁴⁷⁸ Mimo filmové svazy byli zřejmě přijati Cecilie Hamanová, Marie Horálková, František Kotrbatý, Bedřich Moucha, Karel Rada, Ludvík Venclík a Jan Verner.

⁴⁷⁹ Evidenční listy zaměstnanců Filmového ústředí pro Čechy a Moravu. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 30; Zaměstnanci Filmového ústředí pro Čechy a Moravu k 1. březnu 1941. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 31.

Zaměstnanci Filmového ústředí pro Čechy a Moravu⁴⁸⁰

FILMOVÉ ÚSTŘEDÍ PRO ČECHY A MORAVU

ZAMĚSTNANCI

Generální tajemník	JUDr. Jaroslav Leiser
Personální agenda, dozor nad administrativou	JUDr. František Klíma
Podatelna	Anna Ryšková
Telefonní spojovatelka	Anna Havlová
Účtárna	František Jauris, Marie Matesová
Tajemník I. odboru	JUDr. František Klíma
Tajemník II. odboru	JUDr. František Klíma
Tajemník III. odboru	JUDr. František Klíma
Tajemník IV. odboru	JUDr. František Klíma
Tajemník V. odboru	JUDr. František Klíma
Tajemník VIA. odboru	JUDr. Rudolf Bláha
Tajemník VIB. odboru	nedosazen
Tajemník VII. odboru	Josef Jauris
Filmové studio	Karel Smrž, JUDr. Dušan Russ
Tiskové a statistické oddělení	Jiří Havelka
Kondiční oddělení	Josef Synek, Jan Verner
Revizní oddělení	Karel Rada
Stenotypistky, korespondentky	Ludmila Pfefferová Hedvika Půlpánová Věra Dufková Božena Kožmínová Věra Hrádková
Důvěrníci kondičního oddělení v ateliérech	Stanislav Bláha Karel Fikrt Jaroslav Kuneš Jaroslav Menčík
Zřízení	Václav Bernard Bedřich Moucha Miloslav Srbecký
Posluhovačky	K. Tomanová M. Hostová M. Uhrová

EXTERNÍ

Agenda Hospodářské skupina filmové výroby	JUDr. Jaroslav Leiser
Agenda Sboru filmových lektorů	Karel Smrž
Daňová a účetní poradna	Josef Kapr

⁴⁸⁰ Jedná se o pravděpodobnou rekonstrukci stavu. Otevřena zůstává například otázka brněnských zaměstnanců. Nevíme také nic o případných zaměstnancích, s nimiž byl ukončen pracovní poměr, a o případných dalších pracovně právních poměrech mimo řádné zaměstnanecké smlouvy. Přesnější rekonstrukce pohybu zaměstnanců z jednotlivých svazů do Ústředí by vyžadovala podrobné srovnání s materiály uloženými v archívních fondech jednotlivých svazů filmového průmyslu. Zaměstnanci Filmového ústředí pro Čechy a Moravu k 1. březnu 1941. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 31; Zápis o schůzi Filmového ústředí pro Čechy a Moravu konané dne 23. dubna 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 13; Zápis o výborové schůzi Filmového ústředí konané dne 16. května 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 13; Zápis o schůzi předsednické rady Filmového ústředí pro Čechy a Moravu konané dne 12. září 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 13; Zápis o mimořádné valné hromadě Filmového ústředí pro Čechy a Moravu konané dne 18. prosince 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 13.

Financování

Rozšíření aktivit a objemu činnosti Filmového ústředí znamenalo samozřejmě také **zvýšenou finanční náročnost**. Druhým důvodem nárůstu finančních potřeb instituce byl všeobecný nárůst cen zboží a surovin a druhotně služeb a platů. Filmové ústředí **nedosáhlo vyrovnaného a stabilního rozpočtu**. Situaci řešilo různými způsoby. Spojením činností oborového svazu a veřejně prospěšné organizace Filmové studio se rozšířil způsob financování. Vedle **členských příspěvků** a dalších **vedlejších komerčních příjmů** byly Filmovému ústředí pro Čechy a Moravu do budoucna udíleny také **subvence Ministerstva průmyslu, obchodu a živností**. Pro představu, schválený rozpočet Filmového ústředí pro Čechy a Moravu na rok 1940 činil při započtení obrátů svých předchůdců Filmového studia a Výrobu plnomocníků 733.000 K.⁴⁸¹ Podíl ministerských subvencí se pohyboval kolem 100.000 K ročně.⁴⁸² Subvence se týkaly především činnosti dramaturgického oddělení (filmového studia) a částečně také oddělené tiskového (filmový slovník a možná i jiné publikační projekty).

Ekonomové Filmového ústředí museli mimo jiné řešit problém zadluženosti Filmového studia v minulosti.⁴⁸³ Tvorbu rozpočtu delší dobu komplikovaly nevyjasněné kompetence Hospodářské skupiny filmové výroby. Zřejmě již před spojením s touto zákonnou organizací přestal své příspěvky platit Svaz filmové výroby,⁴⁸⁴ o vstupu Hospodářské skupiny do Filmového ústředí však bylo rozhodnuto až po několika měsících. Dalším úskalím vyrovnaného rozpočtu se ukázalo být nutné navyšování mezd zaměstnanců o tzv. drahotní výpomoc, související s vysokou reálnou inflací v době protektorátu.⁴⁸⁵ V této záležitosti se Ústředí spoléhalo na zvýšení odvodu z členských příspěvků v důsledku plánovaného přijetí Hospodářské skupiny filmové výroby za svého člena.⁴⁸⁶ V každém případě muselo dojít ke **zvýšení členských příspěvků** pro členy stávajících svazů. Česká filmová unie se k tomuto kroku odhodlala již v dubnu 1940, kdy nařídila navýšení členských poplatků na 2 % z ročního výdělku. Bezprostředním důvodem byl ovšem nárůst odměn důvěrníků kondičního oddělení působících přímo v ateliérech.⁴⁸⁷ V listopadu 1940 došlo k dohodě vedení na stornování části podílu odvětví kinotechniky na financování Filmového ústředí. O důvodech tohoto kroku se bohužel nedozvídáme nic konkrétního.⁴⁸⁸

⁴⁸¹ Zápis o IV. valné hromadě Filmového studia konané dne 16. dubna 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 13. Srov.: Zápis o schůzi Filmového ústředí pro Čechy a Moravu konané dne 23. dubna 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 13.

⁴⁸² Sepsané příspěvky od 28. října 1939 do konce roku 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 13.

⁴⁸³ Zápis o IV. valné hromadě Filmového studia konané dne 16. dubna 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 13; Zápis o schůzi Filmového ústředí pro Čechy a Moravu konané dne 23. dubna 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 13.

⁴⁸⁴ Zápis o výborové schůzi Filmového ústředí pro Čechy a Moravu konané dne 16. května 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 13.

⁴⁸⁵ Jak upozorňuje hospodářský historik Václav Průcha, výši reálných mezd a reálných cen nelze v mimořádných podmínkách válečné ekonomiky přesně stanovit, protože růst reálných cen na černém trhu byl enormní. Ke konci války byly ceny na černém trhu 10–40krát vyšší než ceny úřední, u některých komodit byl ale rozdíl až 70–90násobný. V. Průcha a kol., *Hospodářské a sociální dějiny...*, s. 503–506.

⁴⁸⁶ Zápis o schůzi předsednické rady Filmového ústředí pro Čechy a Moravu konané dne 12. září 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 13.

⁴⁸⁷ Zápis o schůzi Filmového ústředí pro Čechy a Moravu konané dne 23. dubna 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 13.

⁴⁸⁸ Zápis o schůzi předsednické rady Filmového ústředí pro Čechy a Moravu konané dne 4. listopadu 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 13.

Na prosincové mimořádné valné hromadě byla potvrzena účast Hospodářské skupiny filmové výroby ve Filmovém ústředí a také byly dohodnuty **pokyny proti dvojímu vyměření členských příspěvků**. Bylo stanoveno, že od roku 1941 přestanou původní svazy vybírat své členské poplatky a všichni členové filmového oboru budou napříště povinni posílat příspěvky Filmovému ústředí. Ústředí se na jednotlivé členy obrátilo s informační výzvou, aby příspěvky napříště platili přímo na jeho účet.⁴⁸⁹

Filmové žně a další projekty

Současně se zveřejněním informace o vzniku Filmového ústředí byl ohlášen zřejmě **nejdůležitější kulturní projekt** v celé existenci této instituce a filmových spolků vůbec. Přehlídka Filmové žně, kterou Filmové ústředí pro Čechy a Moravu organizovalo s BAPOZ, Baťovými pomocnými závody ve Zlíně, byla údajně plánována již několik let,⁴⁹⁰ konkrétně byla připravována již Výborem plnomocníků filmového oboru v Čechách a na Moravě⁴⁹¹ a vstoupila do dějin české kinematografie jako historicky první bilanční festival národní kinematografie, který měl až manifestačně pročeský charakter.

Tématu Filmových žní se v poslední době věnovalo hned několik filmověhistorických prací,⁴⁹² proto se o této akci zmíníme jen velmi obecně.⁴⁹³ **První ročník** Filmových žní proběhl ve dnech 3. až 7. července 1940 ve Zlíně pod záštitou ministra průmyslu a obchodu Jaroslava Kratochvíla. Předsedou pětičlenného Pracovního výrobu Filmových žní 1940 byl Otakar Mudroch. Vedle pracovního výboru vznikl také mnohočlenný Výbor filmových žní, Čestné předsednictvo a Čestný výbor. Předsedou poroty byl zřejmě v rámci diplomatické taktiky Filmového ústředí jmenován, jak již bylo řečeno, předseda filmové sekce Kulturní rady a člen Filmového poradního sboru Zdeněk Zástěra. V čele Čestného předsednictva stála Marie Baťová. Filmové ústředí a ministr průmyslu, obchodu a živností projevíli během přehlídky poctu zemřelému Tomáši Baťovi.⁴⁹⁴

Organizace prvního ročníku Filmových žní byla zřejmě skutečně českou záležitostí. Tradovaný mýtus, že by se první Filmové žně obešly bez zájmu okupačních úřadů, se nezakládá na pravdě. Oficiálním zástupcem kulturně-politického oddělení Úřadu říšského protektora na přehlídce byl údajně dr. Tschermak⁴⁹⁵, do Zlína dorazili také Wilhelm Söhnel a Egon Büxenstein a několik dalších **oficiálních německých**

⁴⁸⁹ Dopis Filmového ústředí pro Čechy a Moravu správám kin (nedat). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 40.

⁴⁹⁰ *Filmová kultura za protektorátu...*, s. 209.

⁴⁹¹ Zápis o schůzi Výboru plnomocníků filmového oboru v Čechách a na Moravě ze dne 12. 4. 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 42.

⁴⁹² Velmi zdařilá práce je studie Petra Chowaniece, řadící Filmové žně do kontextu českého i evropského. Práce Petry Štorkové pak přináší nové informace z místních archivních dokumentů. P. Chowaniec, *Protektorátní přehlídka...*; Pavla Štorková, „Zliennale“. *Filmový festival „Filmové žně“ v letech 1940–1941 ve Zlíně*. [Bakalářská práce, Katedra divadelních, filmových a mediálních studií UP, Olomouc 2007].

⁴⁹³ Konkrétní většinou ještě historicky nevyužité archivní prameny k přípravě Filmových žní jsou uloženy ve fondu Českomoravského filmového ústředí v Národním filmovém archivu. Jde například o zápisy z porad vedení Filmového ústředí z května až září 1940 a materiály věnované druhému ročníku Filmových žní organizovaných Českomoravským filmovým ústředím, k nimž se ještě vrátíme později. Korespondence k prvnímu ročníku Filmových žní. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 13, 36, 182–185 aj.

⁴⁹⁴ Srov. *Filmové žně 1940*. Zlín, s.n. 1940.

⁴⁹⁵ Jméno Dr. Tschermaka se nepodařilo vyhledat v žádném jiném prameni, nabízí se tedy hypotéza, že se jedná o překlep a skutečným hostem byl Richard Czerny.

hostů.⁴⁹⁶ Přestože příprava trvala pouhých několik týdnů, podařilo se realizovat velmi pozitivně posuzovanou akci. Filmy údajně zhlédlo na šestnáct tisíc diváků.⁴⁹⁷ Příznačné je, že i zde panoval duch povinnosti. Všichni členové České filmové unie z řad hlavních představitelů předváděných filmů měli účast na Žních povinnou.⁴⁹⁸ Ceny⁴⁹⁹ byly nakonec uděleny všem zúčastněným celovečerním filmům.⁵⁰⁰ Způsob prezentace, organizace a význam Filmových žní v očích dobového diváka je nutné chápat v kontextu ve společnosti **silně rezonující vlny kulturních podniků prvního a druhého roku protektorátu**, jakými byly Pražský hudební máj, Jiráskův Hronov, Národ svým výtvarným umělcům či Měsíc knihy.⁵⁰¹

Z pohledu našeho výzkumu je důležité zmínit **projev ministra Jaroslava Kratochvíla** k filmovým pracovníkům pronesený na Filmových žních, během něhož ministr mimo jiné potvrdil stálý zájem protektorátní vlády **o brzké založení filmové komory**. *Konečnou organizaci celého filmového hospodářství budeme mít ve Filmové komoře po vzoru německém, jakmile budou vyřešeny všechny otázky, které prozatím oddalují její uskutečnění*, řekl doslova a vzápětí vyhlásil plán na **zřízení instituce filmových dramaturgů** při svém úřadě. *Budou podléhati přímo mně a pod jednotným vedením budou mít hlavně dvojí funkci. Jednak cenzurní, jednak iniciativní. Budou probírat všechny náměty z hlediska jejich obsahu, německé úrovně i praktického provedení, a budou tak zárukou, že na plátno se dostanou jen filmy, které nebudou pod určitým základním standardem dobrého vkusu a umělecké úrovně.... budou jakýmsi poradci všech, kteří se účastní a chtějí účastnit na české filmové tvorbě*. V závěru ministr ještě podtrhl význam Hospodářské skupiny při Ústředním svazu průmyslu jako hlavní organizační základny filmové výroby (viz dále).⁵⁰²

Vedle Filmových žní pořádalo Filmové ústředí také další společenské akce mnohem menšího společenského a politického významu. Jednalo se například o **charitativní akci Slavnost vánočního stromu**, v rámci které byly rozdány peněžité podpory potřebným filmovým pracovníkům. Projekt navazoval na předchozí podniky České filmové unie.⁵⁰³ Na tradici Unie navazovaly také **výroční plesy a společenské večery** filmového oboru v Lucerně apod. Organizovány byly i **veřejné projekce**. Ještě v předvečer svého zániku, 13. února 1941 uspořádalo Filmové ústředí přehlídku krátkých kulturních filmů v kině Lucerna. Projekci byli podle Filmového kurýra

⁴⁹⁶ V tisku se objevila jména L. Lischka a Drees. Městská rada ve Zlíně pozvala p. min. obchodu dr. Kratochvíla. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 28 (12. 7.), s. 3.

⁴⁹⁷ J. Doležal, *Česká kultura za protektorátu...*, s. 210.

⁴⁹⁸ První Filmové žně byly kritizovány pro nedostatečnou účast filmových pracovníků. Všem filmovým tvůrčím pracovníkům. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 22 (31. 5.), s. 3; h., Účtujeme. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 28 (12. 7.), s. 1; h., Kdo přišel a kdo chyběl ve Zlíně? *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 28 (12. 7.), s. 3.

⁴⁹⁹ V období prvního ročníku Filmových žní kulminovalo v české kinematografii udílení cen. Udíleny byly ceny zemské nebo známé ceny Svatováclavské (resp. národní filmové ceny), ale také třeba ceny jednotlivých časopisů apod.

⁵⁰⁰ V případě filmů krátkých stojí za zmínku, že na přehlídce byl mimo jiné uveden také film *Řeka života a smrti*, který režíroval v této době již emigrant Alexandr Hackenschmied. *Filmové žně 1940*. Zlín, s.n. 1940.

⁵⁰¹ *Česká kultura za protektorátu...*, s. 209, srov. též s analýzou kulturních tendencí prvních let protektorátu in: Jan Tesař, Vlast, národ a dějiny v českém myšlení na počátku okupace. In: *Traktát o záchraně národa...*, s. 69–287.

⁵⁰² h., Min. obchodu na Filmových žních. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 28 (12. 7.), s. 2.

⁵⁰³ -a., Slavnost filmařů u vánočního stromu. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 52 (27. 12.), s. 1.

přítomny četné osobnosti našeho veřejného a hospodářského života, umělecký svět, tisk a j.⁵⁰⁴

Počátkem roku 1941 Filmové ústředí zveřejnilo svůj **projekt filmové školy**. Na přípravách dalšího z plánů na filmové vzdělávání participovali pod organizačním vedením Karla Smrže režiséři Jindřich Honzl, Ladislav Brom, Karel Dostal a Otakar Vávra a technik František Pilát. Projekt byl předložen odborné veřejnosti k připomínkování a posléze odevzdán k posouzení úřadům. Získal přízeň ministra obchodu, průmyslu a živností Jaroslava Kratochvíla a byl převzat Filmovým ústředím. V únoru 1940 proběhlo jednání s Ministerstvem školství a národní osvěty, na kterém bylo stanoveno, že filmová škola bude **součástí konzervatoře**.⁵⁰⁵ V průběhu roku 1940⁵⁰⁶ byly vypracovány detailní podklady (organizační statut školy, osnovy, personální návrh, rozpočet, školní řád, zkušební řád), které byly opět předloženy úřadům k posouzení. Přípravy došly dokonce tak daleko, že byly vybrány prostory pro výuku. V případě kladného postoje úřadů se počítalo s tím, že škola by mohla fungovat od nového školního roku 1941/42.⁵⁰⁷ V listopadu 1940 Filmové ústředí opětovně apelovalo v dopise ministrovi školství a národní osvěty Janu Kaprasovi na urychlené založení filmové školy. Z tohoto dopisu se dozvídáme, že financování školy by bylo zajištěno ze zdrojů Ministerstva průmyslu, obchodu a živností a pro školu již byla získána *řada spolupracovníků z kruhů vědeckých a uměleckých*. Osud projektu byl označen za nejistý z důvodu, že žádost nebyla na Ministerstvu školství a národní osvěty dosud vyřízena.⁵⁰⁸ Ještě v prosinci 1940 Filmové ústředí na svém zasedání zmiňovalo přípravu filmové školy jako jednu ze svých priorit.⁵⁰⁹ Víme však, že projekt filmové školy nebyl realizován.⁵¹⁰ Důvodem mohl být zdrženlivý postoj Ministerstva školství a národní osvěty, hlavní rozhodnutí však pravděpodobně souviselo s politikou okupačních úřadů, které na výchově českého filmařského dorostu neměly zájem. Jejich oficiální přístup k výchově české mládeže v době protektorátu směřoval k výchově kvalifikovaného dělníka a řemeslníka, nikoliv intelektuála nebo umělce.⁵¹¹

Vedle úvah o založení filmové školy se v období protektorátu začalo vážněji uvažovat o práci s **filmovým dorostem** formou natáčení zkušebních krátkých hraných filmů. V souvislosti s přípravou filmové školy byla plánována přechodná forma výuky

⁵⁰⁴ -I-, Přehlídka krátkých kulturních filmů. *Filmový kurýr* 15, 1941, č. 7 (14. 2.), s. 1.

⁵⁰⁵ Zápis o schůzi Výboru plnomocníků filmového oboru v Čechách a na Moravě ze dne 20. 2. 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 42.

⁵⁰⁶ Ivan Klimeš našel informaci o tom, že úřady se zabývaly otázkou filmové školy na základě Honzlovy a Vávrovy koncepce již na jaře 1940. S největší pravděpodobností se jedná o shodný projekt s projektem Filmového ústředí.⁵⁰⁶ Ivan Klimeš, Stát a filmová kultura. *Illuminace* 11, 1999, č. 2, s. 135.

⁵⁰⁷ Jindřich Honzl, Úkoly filmové školy pro výchovu hereckého a režisérského dorostu. *Filmový kurýr* 15, 1941, č. 1 (3. 1.), s. 2.

⁵⁰⁸ Dopis Filmového ústředí pro Čechy a Moravu ministru školství a národní osvěty Janu Kaprasovi z 12. 11. 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 101.

⁵⁰⁹ Zápis o mimořádné valné hromadě Filmového ústředí pro Čechy a Moravu konané dne 18. prosince 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 13.

⁵¹⁰ Narážky na to, že projekt nebyl realizovatelný, se objevují např. v zápise se schůzky filmových pracovníků s ministrem průmyslu, obchodu a živností ze dne 7. července 1941. Zápis přátelské schůzky filmových tvůrčích pracovníků s panem ministrem Dr. Jaroslavem Kratochvílem konané dne 7. července 1941. *Illuminace* 11, 1999, č. 2, s. 145–147. Srov: Ivan Klimeš, Stát a filmová kultura. Tamtéž, s. 135.

⁵¹¹ O omezování počtu českých středních škol a nuceném rozšiřování praktického vzdělávání více např. in *Česká kultura za protektorátu...*, s. 51nn; V. Průcha a kol., *Hospodářské a sociální dějiny...*, s. 495–498.

po dobu, než by do výroby nastoupili čerství absolventi.⁵¹² Zazněly hlasy, že natočení těchto filmů by mohlo organizovat Filmové ústředí s podporou Filmového poradního sboru.⁵¹³ Ani tato praxe se nikterak masově nerozšířila.⁵¹⁴ Další kolo úvah o kurzech pro filmový dorost a konkrétních plánů na filmovou školu bylo již spojeno s obdobím Českomoravského filmového ústředí.

Již od podzimu 1940 se objevovaly zmínky o přípravách **filmového slovníku**. Slovník měl vznikat na půdě Filmového ústředí pro Čechy a Moravu, jeho hlavním koordinátorem byl redaktor Jiří Havelka, posléze Ludvík Venclík. Ke spolupráci na projektu byli vyzváni žurnalisté ze Sdružení filmových novinářů. Spolupráci přislíbili také členové výboru Filmového ústředí Karel Feix, Adolf Lehner, Josef Jauris a Josef Hlinomaz.⁵¹⁵ Náklady na tento projekt hradilo Ministerstvo průmyslu, obchodu a živností.⁵¹⁶

Těsně před ukončením činnosti, v únoru 1941 začalo Filmové ústředí pro Čechy a Moravu participovat na původní svépomocné publikační aktivitě mělnických kin, tzv. **Filmové kartotéce**.⁵¹⁷ Filmová kartotéka vycházela od listopadu 1939. Jednalo se o premiérové listy s informacemi o nových filmech v distribuci (včetně výňatků z kritik) a také listy s přehledy nabídek jednotlivých distributorů. Listy byly určeny pro provozovatele kin a počítalo se s jejich abecedním řazením a archivací v podobě lístkové kartotéky. Součástí nabídky Filmové kartotéky byly také speciální kalendáře pro programování filmů a aktivity se měly rozšířit i na listy s provozními informacemi (katalogy dodavatelských firem apod.). Předplatné Filmové kartotéky bylo po převzetí Filmovým ústředím výrazně sníženo z 18 K na 10 K měsíčně a Ústředí deklarovalo zájem, aby byla Kartotéka přístupná všem kinematografistům (rozumějme povinně odebírána).⁵¹⁸ Filmové ústředí ponechalo mělnickým podnikatelům volnou ruku v redakci Filmové kartotéky a přebralo expedici. Na případných ziscích a ztrátách se obě strany měly podílet rovným dílem.⁵¹⁹

Filmové studio a Sbor filmových lektorů

V rámci Filmového ústředí pro Čechy a Moravu zůstaly také zachovány aktivity Filmového studia. Jeho nástupce, samostatné oddělení **filmové studio** (později dramaturgické oddělení) bylo činné především v oblasti **registrace filmových námětů** a také **v oblasti filmové dramaturgie**. Registrované filmové náměty dále zasílalo referátu

⁵¹² Dopis Filmového ústředí pro Čechy a Moravu ministru školství a národní osvěty Janu Kaprasovi z 12. 11. 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 101.

⁵¹³ Emil Sirotek. Jen společná práce je užitečnou. *Filmový kurýr* 15, 1941, č. 1 (3. 1.), s. 1.

⁵¹⁴ Zmínit můžeme zřejmě ojedinělý pokus Nationalfilmu, a sice krátký hraný film *Střevíčky slečny Pavlinky*. Srov.: Zápis přátelské schůzky filmových tvůrčích pracovníků s panem ministrem Dr. Jaroslavem Kratochvílem konané dne 7. července 1941. *Iluminace* 11, 1999, č. 2, s. 146.

⁵¹⁵ Zápis ze schůze předsednické rady Filmového ústředí pro Čechy a Moravu konané dne 4. listopadu 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 13.

⁵¹⁶ Zápis o mimořádné valné hromadě Filmového ústředí pro Čechy a Moravu konané dne 18. prosince 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 13.

⁵¹⁷ V této aktivitě můžeme nalézt kořeny dodnes vycházejícího nejstaršího českého odborného filmového periodika *Filmový přehled*.

⁵¹⁸ fu., Filmové ústředí přejímá Filmovou kartotéku. *Filmový kurýr* 15, 1941, č. 6 (7. 2.), s. 1; fu., Filmová kartotéka pro všechna kina. *Filmový kurýr* 15, 1941, č. 7(14. 2.), s. 2.

⁵¹⁹ Bericht Nr. 42643 der Deutschen Revisions- und Treuhand-Aktiengesellschaft Zweiniederlassung Prag über die Böhmischo-mährischen Filmzentrale, Prag II, Klementgasse 6, vorgenommene Prüfung der Haushalt 1941/1942, s. 5–6.

pro věci filmové při Ministerstvu školství a národní osvěty, jež projektům vydávalo tzv. rozhodnutí o kulturních a uměleckých hodnotách. Od června 1940 byly soupisy registrovaných námětů pro potřeby filmových výrobců otiskovány ve Filmovém kurýru.⁵²⁰ Na **regulační opatření Filmového ústředí a ministerstev ve fázi přípravných prací výroby filmu** navazovala také nařízení Filmového poradního sboru, který kupříkladu v červnu 1940 stanovil, že filmové scénáře musí před předložením Sboru projít úpravami jazykovým znalcem, který k žádosti přiloží své potvrzení.⁵²¹ Od 20. listopadu 1940 vstoupila v platnost Filmovým poradním sborem schválená směrnice Filmového ústředí pro Čechy a Moravu o registraci filmových námětů. Tato směrnice stanovila výrobcům povinnost podat Filmovému ústředí žádost o registraci námětu v přesně stanovené formě a počtu kopií.⁵²² Ústředí dále postoupilo žádosti Ministerstvu školství a národní osvěty⁵²³ a nově zřízené Filmové zkušebně v Čechách a na Moravě (Filmprüfstelle – viz dále) a v případě jejich souhlasu vydalo doklad o registraci. Registrace nebyla udělována, pokud námět neodpovídal z *hlediska kulturně-výchovného a uměleckého, nebo z důvodů ochrany veřejných*⁵²⁴ zájmů, pokud se jednalo o podobný námět jinému registrovanému, pokud projekt překročil stanovenou hranici počtu námětů na jednoho žadatele nebo pokud Filmový poradní sbor stanovil, že registrace námětů *určitého druhu nebude prováděna*.⁵²⁵ Bez registrace nebylo nadále možné nechat projednat žádost u Filmového poradního sboru a objednat ateliérové termíny. Výhodou registrace byl zisk přednostního práva pro zfilmování dané látky. Směrnice zavedla registrační poplatky ve výši 500 K za celovečerní a 100 K za krátký film. Z registračního řízení byly vyňaty filmy reklamní a vědecké.⁵²⁶

Začátkem listopadu 1940 konstatovalo vedení Filmového ústředí, že činnost filmového studia/dramaturgického oddělení je vedena od jeho organizace odděleně, čím vznikla *určitá dezorganizace*.⁵²⁷ Bylo proto navrženo několik organizační změn s cílem plného začlenění oddělení po stránce zaměstnanecké, administrativní i pokladní. Účetnictví filmového studia mělo být i nadále vedeno na zvláštním účtu, avšak procházet účetnictvím Filmového ústředí.⁵²⁸

S činností filmového studia/dramaturgického oddělení úzce souvisela také činnost **Sboru filmových lektorů**. Jak již víme, ministr průmyslu, obchodu a živností oznámil během Filmových žní v červenci 1940 plánované zřízení instituce filmových

⁵²⁰ fs., Registrace filmových námětů. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 23 (7. 6.), s. 1.

⁵²¹ Dopis Filmového ústředí pro Čechy a Moravu čj. 2281/40. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 38; mo., Jazykoví znalci při výrobě českých filmů. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 24 (14. 6.), s. 1.

⁵²² V české a německé řeči výrobci povinně předkládali synopsi v délce 15–20 stran (u krátkého filmu 2–3 strany), jejíž dějová náplň měla být pro výrobce závazná, potvrzení vypořádání autorských práv, seznam účinkujících, informace o ateliéru a exteriérech. Mj. : Registrace filmových námětů. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 13.

⁵²³ Praxe postupování námětů s posouzení Ministerstvem školství a národní osvěty fungovala již dříve, kdy náměty postupovalo Filmové studio. Ministerstvo ovšem náměty neposuzovalo po stránce dramaturgické, ale z hlediska toho, zda film neobsahuje něco závadného z hlediska kulturně-výchovného. Ivan Klimeš, Stát a filmová kultura. *Iluminace* 11, 1999, č. 2, s. 129, 131.

⁵²⁴ fu., Registrace filmových námětů. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 46 (15. 11.), s. 1.

⁵²⁵ Tamtéž.

⁵²⁶ Tamtéž.

⁵²⁷ Zápis o schůzi předsednické rady F. Ú. konané dne 4. 11. 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 13.

⁵²⁸ Tamtéž.

dramaturgů při svém úřadě. Plán byl realizován 22. listopadu 1940,⁵²⁹ kdy byl Sbor filmových lektorů ustaven. Ministr Kratochvíl v úvodu svého návrhu na zřízení Sboru uvedl jako hlavní argument pro nutné zřízení státem podporované dramaturgické centrály české kinematografie aktuální snížení počtu českých filmů a z toho vyplývající zvýšený důraz na jejich kvalitu.⁵³⁰ Práce Sboru lektorů podléhala přímo Ministerstvu průmyslu, obchodu a živností, které ji také financovalo, v reálu ale Sbor působil v rámci Filmového ústředí pro Čechy a Moravu.

Hlavním lektorem byl jmenován dosavadní dramaturg Filmového studia **Karel Smrž**, jemuž byli dále přiděleni lektoři z řad významných spisovatelů, dramatiků a publicistů, kteří již měli praxi s filmovou tvorbou **Miroslav Rutte**, **Vilém Werner**, **Vladislav Vančura** a **František Kožík**.⁵³¹ Karel Smrž byl zaměstnancem Filmového ústředí, ostatní členové sboru svou práci vykonávali jako externisté a byli honorováni podle počtu posudků. Posudky lektorů se týkaly jak námětů, tak scénářů. U scénářů se měla kromě dramaturgického aspektu zkoumat také otázka technická, jazyková a herecké obsazení, v praxi zahrnovaly také srovnání s námětem a eventuálně i literární předlohou.⁵³² Náměty posuzovali všichni lektoři, scénáře vždy pouze vybraní dva.⁵³³ Připomínky byly detailně projednávány s autory a režiséry a staly se podkladem pro jednání o výrobních programech ve Filmovém poradní sboru.⁵³⁴

Význam osobnosti Karla Smrže, který již několik let působil ve funkci tajemníka Filmového studia a byl prakticky jedinou nezávislou autoritou na poli české dramaturgie, popsal ve svém textu Jindřich Elbl alias Petr Klen takto: *Z jeho úřadovny stala se vyhledávaná dramaturgická ústředna a od té doby není téměř filmu, na němž se nepodílela jeho práce.* Kvůli postupnému zákonitému přetížení jediného pracovníka však podle Elbla tato *polooficiální filmová dramaturgie* údajně narážela na pochopitelné limity.⁵³⁵ Rozhodnutím o zřízení Sboru filmových lektorů tak podle autora článku došlo k faktickému zoficiálnění Smržova postu a k rozšíření již existujícího dramaturgického úřadu.⁵³⁶ Navázání na práci Filmového studia podtrhoval také sám Smrž. Hlavní posun viděl v tom, že zatímco Filmové studio se podle něj zabývalo většinou pouze filmovými náměty, filmoví lektoři již posuzovali film v dalším stádiu rozpracovanosti, tedy včetně výrobních programů a scénářů.⁵³⁷ Filmový historik Ivan

⁵²⁹ Podle informace Karla Smrže z července 1941 byl ovšem Sbor aktivní až od počátku roku 1941. Tomu odpovídá také tvrzení dalšího z lektorů Viléma Wenera. Zápis přátelské schůzky filmových tvůrčích pracovníků s panem ministrem Dr. Jaroslavem Kratochvílem konané dne 7. července 1941. *Illuminace* 11, 1999, č. 2, s. 138; Vilém Werner, Lektor contra Scenáristé. *Kinorevue* 7, 1940–1941, č. 49 (23. 7. 1941), s. 381.

⁵³⁰ Více o důvodech snížení české filmové produkce a o návrhu ministra Kratochvíla in: Ivan Klimeš, Stát a filmová kultura. *Illuminace* 11, 1999, č. 2, s. 128–131.

⁵³¹ mo., Sbor filmových lektorů. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 48 (29. 11.), s. 1.

⁵³² Ivan Klimeš, Stát a filmová kultura. *Illuminace* 11, 1999, č. 2, s. 129–130; Vilém Werner, Lektor contra Scenáristé. *Kinorevue* 7, 1940–1941, č. 49 (23. 7. 1941), s. 381–383.

⁵³³ Ivan Klimeš, Stát a filmová kultura. *Illuminace* 11, 1999, č. 2, s. 129–130; Vilém Werner, Lektor contra Scenáristé. *Kinorevue* 7, 1940–1941, č. 49 (23. 7. 1941), s. 381; Zápis přátelské schůzky filmových tvůrčích pracovníků s panem ministrem Dr. Jaroslavem Kratochvílem konané dne 7. července 1941. *Illuminace* 11, 1999, č. 2, s. 145–146.

⁵³⁴ n., Sbor lektorů. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 49 (6. 12.), s. 1; Ivan Klimeš, Stát a filmová kultura. *Illuminace* 11, 1999, č. 2, s. 129–130.

⁵³⁵ Petr Klen [Jindřich Elbl], Lektoři a dramaturgové. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 50 (13. 12.), s. 3.

⁵³⁶ Petr Klen [Jindřich Elbl], Lektoři a dramaturgové. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 50 (13. 12.), s. 3; Srov.: Ivan Klimeš, Stát a filmová kultura. *Illuminace* 11, 1999, č. 2, s. 131.

⁵³⁷ Ing. Karel Smrž, Včerejšek i zítřek patří dobrému filmu. *Filmový kurýr* 15, 1941, č. 1 (3. 1.), s. 4.

Klimeš uvádí další významný posun v pravomocích Sboru oproti možnostem Filmového studia. Zatímco Filmové studio látky většinou posuzovalo až ve stádiu odevzdané žádosti Filmovému poradnímu sboru, tedy mnohokrát už v době těsně před nebo v průběhu natáčení, a posudky tak sloužily především jako podklad pro rozhodování o podpoře, Sbor filmových lektorů měl reálnou možnost do projektu zasáhnout ještě v etapě tvorby scénáře a přípravných prací.⁵³⁸

Reorganizace pokračuje

Filmové ústředí pro Čechy a Moravu pokračovalo v rozsáhlé reorganizaci českého filmového průmyslu, jak ji započali jeho předchůdci. Již v květnu 1940 vydalo **jednotné formuláře** pro předkládání výkazů výrobních nákladů filmů. Vedení účetnictví na těchto formulářích se stalo po schválení Ministerstvem průmyslu, obchodu a živností povinné pro všechny filmové výrobce. Administrativní komplet zahrnoval podrobné osnovy pro rozpočty filmů a pro konečné přehledy nákladů na jejich výrobu, účetní deník a dílčí rozpis jednotlivých rozpočtových skupin (námět, hudba, obsazení, štáb, ateliér a laboratoř, materiál, výprava, exteriéry, doprava a pojištění, poplatky, režie, různé). Některé formuláře vyžadovaly i relativně velmi podrobné informace (jména představitelů, výkazy metráže apod.).⁵³⁹ Nové výkazy nezasahovaly do vlastního účetnictví jednotlivých podniků, které mohlo být vedeno paralelně. Řečeno slovy předsedy Sirotky nový účetní systém ve výrobě filmů *nejen usnadňuje kontrolu příslušných úřadů, (čímž zvyšuje jistotu a ochotu k poskytování státních subvencí), ale i zjednodušuje podstatně manipulační práce ve výrobních samotných*.⁵⁴⁰

Zavedení jednotného systému výkazů souvisel ale samozřejmě především se **zvýšenými kontrolními a cenzurními nároky dozorčích orgánů**. Jména herců procházela povinnou kontrolou ve věci árijského původu⁵⁴¹ a dodržování maximálního množství natáčených titulů na osobu a rok.⁵⁴² Množství filmové suroviny zase podléhalo jako nedostatková komodita v rámci válečného hospodářství přísné evidenci. Filmové ústředí pro Čechy a Moravu zintenzivnilo spolupráci s **Filmovým poradním sborem**, který v důsledku podmíněného udílení podpory všem realizovatelným filmovým projektům⁵⁴³ mohl posloužit jako dobrý nástroj vymáhání či kontroly nových povinností filmových výrobců. Jak již víme, veškeré filmové projekty musely být Sborem vzaty na vědomí, než vůbec postoupily do výroby. Také některá další dílčí nařízení svazů mohla být prostřednictvím Filmového poradního sboru účelně vymáhána.⁵⁴⁴ Koncem roku 1940 došlo v již velmi administrativně komplikovaném postupu schvalování registrace filmových námětů k dalším dílčím změnám (viz dále).⁵⁴⁵

^{538 538} Ivan Klimeš, Stát a filmová kultura. *Iluminace* 11, 1999, č. 2, s. 132.

⁵³⁹ Josef Kapr, Účtování výrobních nákladů filmů se státní podporou. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 21 (24. 5.), s. 7–12.

⁵⁴⁰ Zápis o mimořádné valné hromadě Filmového ústředí pro Čechy a Moravu konané dne 18. prosince 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 13.

⁵⁴¹ U České filmové unie. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 34 (23. 8.), s. 5.

⁵⁴² Přehled práce jednotlivých oborů za rok 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 56.

⁵⁴³ Jak již bylo řečeno dříve, film, který nezískal podporu Filmového poradního sboru, nemohl být realizován.

⁵⁴⁴ V praxi se jednalo například o již zmíněné stanovené maximální vytížení jednotlivých filmařů za rok nebo o také již zmíněné vymáhání povinného členství ve svazech. mo., Dodržování rozsahu zaměstnání filmových tvůrčích pracovníků. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 38 (23. 8.), s. 1.

⁵⁴⁵ Oběžník Filmového ústředí č. 118/40 ze 14. listopadu 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 38.

V roce 1940 probíhala také **jednání o výši půjčového**, které byla nakonec stanovena v rozsahu 40–45 % včetně daně obrátové.⁵⁴⁶ Filmovým půjčovnám byla napříště (pravděpodobně s ohledem na válečné hospodářství) regulována dokonce i pracovní doba. Na popud Konfederace zaměstnavatelské došlo k doporučení pracovní doby od 8 do 15 hodin. V této souvislosti stojí za zmínku fakt, že o vymáhání této novinky požádalo Filmové ústředí německé orgány. V zápise ze schůze předsednické rady z 19. června 1940 stojí: *pan řed. Hlinomaz [...] doporučuje schůzi s panem Htp. Köglem a dr. Söhnelem, ve které by byli tito páni požádáni, aby všem půjčovnám doporučili tuto jednoduchou pracovní dobu.*⁵⁴⁷ Distributorům přizpůsobilo svou pracovní dobu – vyjma odboru filmových tvůrčích pracovníků – také samo Filmové ústředí.⁵⁴⁸

Regulace postupovaly i v oblasti **kin**, jejichž každodenní provoz byl stále intenzivněji svírán **v soukolí drobných povinností a zákazů**. V létě roku 1940 bylo kupříkladu kinům zakázáno pořádat nedělní dopolední představení. Oficiálním důvodem nebylo tak jako v době první republiky možné pohoršení návštěvníků bohoslužeb, ale právo zaměstnanců na dostatečný odpočinek.⁵⁴⁹ V letech protektorátu přibývalo v kinech také **povinných slev** a vstupů zdarma. Slevy musely být poskytnuty uniformovaným příslušníkům říšské branné moci, vládního vojska a říšské pracovní služby, volný stup členům policejních jednotek, úředním orgánům okresního úřadu nebo držitelům průkazů Úřadu říšského protektora či Zemského svazu kinematografů. Naopak počet volných vstupenek pro tzv. reklamní účely podléhal schválení distributora a příslušných dávkových úřadů.⁵⁵⁰ Již od podzimu 1939 byla kina povinna poskytovat svůj prostor pro pořádání německých **vojenských představení a dalších akcí Filmových ústředí NSDAP**. Pro tyto akce se v roce 1940 vytvořil zvláštní systém distribuce a byl za ně placen stanovený nájem.⁵⁵¹ Vojenská představení byla zřejmě poměrně často sabotována promítači, kteří ničili, respektive rychle opotřebovávali speciální filmové kopie určené na tyto akce. Proti této praxi muselo zasáhnout Filmové ústředí oficiální výzvou.⁵⁵² Ústředí řešilo také přetrvávající problém s kiny, která **ignorovala výzvy k placení pojistného** proti poškození kopie a dalším rizikům na základě smlouvy, jež byla již v dubnu 1940 sjednána Výborem plnomocníků u banky Slavie. Protože Filmové ústředí nedisponovalo potřebnou pravomocí udílet pokuty, použilo v srpnu 1940 donucovací mechanismus a sankcionovalo případné neplatiče prostřednictvím Slavie. Kina, která by včas nezaplatila, by byla nucena platit standardní sazby i s nedoplatky. Bez pojištění by jim nebyly napříště dodávány filmové kopie.⁵⁵³ Kina nesměla uvádět různé filmy v jeden den (s výjimkou dětských

⁵⁴⁶ Zápis o mimořádné valné hromadě Filmového ústředí pro Čechy a Moravu konané dne 18. prosince 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 13.

⁵⁴⁷ Zápis ze schůze předsednické rady Filmového ústředí pro Čechy a Moravu konané dne 19. června 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 13.

⁵⁴⁸ Tamtéž.

⁵⁴⁹ Zs., V létě se v neděli dopoledne nehraje. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 22 (31. 5.), s. 2.

⁵⁵⁰ Volné lístky a slevy. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 44 (1. 11.), s. 2.

⁵⁵¹ Oběžník Filmového ústředí v Čechách a na Moravě č. 37/39 ze 17. 10. 1939 a č. 40/39 z 26. 10. 1939. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 37; fp., Náhrada za vojenská představení. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 29 (19. 7.), s. 1.

⁵⁵² fp., Věnujte péči filmům při vojenských představeních. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 32 (9. 8.), s. 1.

⁵⁵³ Zs., Poslední lhůta k povinnému pojištění filmů. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 34 (23. 8.), s. 1.

představení, která naopak jiný titul hrát musela).⁵⁵⁴ Povinně musela podávat okresním úřadům **hlášení programů** pro Ochranný svaz autorský.⁵⁵⁵ Pro všechna kina byla ovšem Ústředím zjednána výhodnější platba autorských honorářů paušálem.⁵⁵⁶ Odvody poplatků se setkaly s bojkotem některých kin a také zde muselo Filmové ústředí dodržování pravidel prosazovat za pomoci hrozby penále ze strany třetího subjektu – v tomto případě Ochranného autorského svazu.⁵⁵⁷ Další z detailních nařízení proměňující každodenní provoz kin sjednotilo otevírací hodiny pokladen kin ve Velké Praze v době předprodejů.⁵⁵⁸

K zásadnímu zásahu do struktury exploatace filmů ze strany okupačních úřadů došlo 16. září 1940, kdy Úřad říšského protektora pravděpodobně na základě návrhů Filmového ústředí⁵⁵⁹ vydal rozhodnutí o stanovení závazného **hracího řádu pro obvod Velké Prahy**, jakož i o zavedení pevně daného pořadí hracích práv. Pražská kina hrací řád respektovala již dříve (viz výše), vždy se však jednalo o samosprávná, snadno korigovatelná opatření. Podle nového hracího řádu byla kina rozdělena na premiérová, prodloužených premiér, kina aktualit, kina I. až III. hracího práva a kina tzv. bez práva. Filmy musely být napříště v kinech uváděny v pořadí podle těchto skupin. V listopadu 1940 s platností od 1. prosince 1940 bylo zveřejněno rozhodnutí Úřadu říšského protektora o stanovení hracího řádu **pro Velké Brno**. Toto nařízení stanovilo skupiny kin premiérových, II. a III. práva a kina I. skupiny a II. skupiny. Zároveň přesně stanovilo maximální počet dnů uvádění jednoho filmu.⁵⁶⁰ V souvislosti se zaváděním nových hracích řádů na území protektorátu byla také **omezena tzv. předčasná propagace filmů**, tj. reklama na filmy mimo provozovny předtím, než skončí uvádění filmu v kině vyššího hracího práva.⁵⁶¹ Předseda Sirotek v prosinci 1940 zavedení hracích řádů na území protektorátu zhodnotil slovy: *Stanovením pevného hracího řádu dosáhlo pak Filmové ústředí odstranění zbytečné konkurence mezi kinematografy, zejména u českého filmu, a tím i lepší využití a zvýšený příjem, plynoucí výrobě a obchodu s filmy kinematografickými.*⁵⁶² Na druhou stranu muselo být zřejmé, že hrací řády mohly sloužit, a také sloužily, také jako vysoce funkční nástroj řízené dramaturgie nebo k omezení distribuce českých filmů na vrub filmů německých.

Výraznou změnu v ekonomickém **fungování jednotlivých kin** přineslo postupné stanovování **jednotných cen vstupného**. Regulace cen je fenomén známý již v období

⁵⁵⁴ Zs., Přesné směrnice objednávek, programů a vstupného. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 39 (27. 9.), s. 1; ZSK informuje. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 46 (15. 11.), s. 2.

⁵⁵⁵ Ohlašování programů okresním úřadům. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 44 (1. 11.), s. 2.

⁵⁵⁶ JUDr. Rudolf Bláha, Řízené hospodářství v české kinematografii. *Filmový kurýr* 15, 1941, č. 1 (3. 1.), s. 6.

⁵⁵⁷ Autorské poplatky. *Filmový kurýr* 15, 1941, č. 5 (31. 1.), s. 2.

⁵⁵⁸ Zs., Jednotné otevření pokladen. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 35 (30. 8.), s. 1.

⁵⁵⁹ Mezi funkcionáři Filmového ústředí proběhla v létě 1940 podrobná diskuse o znění pravidel nových hrací hřadů. Viz např. Zápis o schůzi předsednické rady Filmového ústředí pro Čechy a Moravu konané dne 31. července 1940 a dne 12. září 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 13.

⁵⁶⁰ Oběžník Filmového ústředí pro Čechy a Moravu č. 105/40 z 11. 10. 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 38; fp., Úprava kinematografických poměrů ve Velkém Brně. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 45 (8. 11.), s. 1.

⁵⁶¹ Předčasná propaganda filmů. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 45 (8. 11.), s. 2.

⁵⁶² Zápis o mimořádné valné hromadě Filmového ústředí pro Čechy a Moravu konané dne 18. prosince 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 13.

první republiky.⁵⁶³ Teprve v tomto období se ovšem jednalo o povinná, plošná nařízení ústředního orgánu, která nebylo možné obejít. Opatření samozřejmě souvisela se zaváděním prvků centrálně plánovaného hospodářství. Dlouhodobým cílem bylo zvýšení výnosů z kin bez narušení stoupající křivky návštěvnosti především českých filmů, s tím, že vyšší obrat by zajistil vyšší návrat investovaných prostředků do rozvoje výroby dalších českých filmů. Už víme, že v roce 1939 začalo platit opatření o nejnižších cenách vstupného a zákazech dalších slev. A ještě v době existence Filmového ústředí v Čechách a na Moravě byla vyhlášena rozsáhlá dotazníková akce pro kina s cílem zjištění místně obvyklých cen v kinech. Dne 20. září 1940 vydal Nejvyšší úřad cenový na návrh Zemského svazu kinematografů v Čechách první opatření o úpravě cen v kinech, které se týkalo pražských biografů. Pražská kina byla rozdělena do několika skupin a ceny vstupného v těchto jednotlivých skupinách byly sjednoceny. *Toto opatření má vymýtit konkurenční cenové rozdíly v kinech*, tak znělo oficiální zdůvodnění tohoto opatření.⁵⁶⁴ Dalším krokem byl všeobecný zákaz různých cen vstupného v jednotlivých dnech v týdnu a svátcích.⁵⁶⁵ Následovala obecná vyhláška Nejvyššího úřadu cenového z 24. října 1940, která zmocňovala Zemský svaz kinematografů v Čechách k zavedení **jednotných cen vstupného a poplatků za šatnu** v kinech celého Protektorátu Čechy a Morava a stanovila povinnost kin těmito nařízeními se řídit. Případné přestupky byly sankcionovány Nejvyšším úřadem cenovým.⁵⁶⁶ O čtrnáct dnů později vydalo Filmové ústředí (zastupující Zemský svaz kinematografů) nařízení o jednotných cenách vstupného ve všech kinech protektorátu s výjimkou biografů Prahy a Brna, které podléhaly zvláštnímu opatření.⁵⁶⁷ Klíčem k určení cen v kině byl počet obyvatel obce. Bylo stanoveno rozpětí cen v jednotlivých kategoriích, jakož i procentuální zastoupení nejlevnějších vstupenek. Pravidla, která vstoupila v platnost 29. listopadu 1940, zajistila **průměrné zvýšení ceny vstupenek do kina o 30 %**.⁵⁶⁸ Zároveň s nařízením vyšlo ve Filmovém kurýru rozsáhlé zdůvodnění zavádění jednotných cen vstupného, které v mnoha bodech dobře charakterizovalo oficiální dikci procesu reorganizace české kinematografie. Argumentovalo se například tím, že návrh byl výsledkem jednání *všech složek filmového oboru [...] jakož i příslušných úředních činitelů podporujících a vykonávajících dozor nad tvořením cen*. Důraz byl kladen na to, že bylo přihlíženo *spravedlivě ke všem zájmům, a to nejen kruhů odborných, nýbrž i široké veřejnosti*. Cílem opatření bylo *zajištění plynulosti výroby filmů, vyrovnání neodůvodněných rozdílů, způsobených hospodářsky nezdravě vystupňovanou konkurencí*, ale také *přizpůsobení se širšímu filmovému okruhu vzhledem k celnímu zapojení Protektorátu Čechy a Morava do Říše*. Největší prostor v argumentaci byl věnován důvodům souvisejícím s postupným budováním řízeného hospodářství. Zde mimo jiné stojí, že *Jednotné řízení filmového oboru, který není a nemůže být věcí soukromých zájmů*,

⁵⁶³ Šlo například o dohodu kin Sdružení premiérových biografů v ČSR o stanovení minimálních cen. Podle těchto pravidel se také regulovalo uvádění premiérových filmů a kombinování repríz s nečlenskými kiny. K. Chmelíková, *Bio Lucerna...*, s. 25–26; P. Szczepanik, *Konzervy se slovy...*, s. 276–277.

⁵⁶⁴ (úř.), Úprava cen v pražských kinech. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 38 (20. 9.), s. 1; Srov. Oběžník Hospodářské skupiny filmové výroby č. 48 z 9. 5. 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 38.

⁵⁶⁵ zs., Přesné směrnice objednávek, programů a vstupného. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 39 (27. 9.), s. 1.

⁵⁶⁶ fu. Úprava cen vstupného v kinech. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 44 (1. 11.), s. 1.

⁵⁶⁷ Zvláštní opatření ve velké Praze a ve velkém Brně in: Oběžníky Zemského svazu kinematografů č. 99 a 107 ze 14. 9. 1940 a 12. 10. 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 38.

⁵⁶⁸ Zápis o mimořádné valné hromadě Filmového ústředí pro Čechy a Moravu konané dne 18. prosince 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 13.

nýbrž má velký úkol v oboru veřejném, vyžadovalo především plánovitého a účelného rozvrstvení podniků, jejich vyrovnání a zabezpečení po stránce rentability, aby byl zaručen zdravý vývoj a aby tyto mohly plnit povinnosti, jež od nich jak veřejnost, tak veřejná správa žádá. Přesné stanovení cen mělo přinést možnost přesné kalkulace a bohatšího programu včetně rozvoje kulturně-propagačních filmů. V neposlední řadě bylo deklarováno, že plán dosahuje dostatečné míry pružnosti, *jakož i dbá náležitě zájmů sociální politiky stanovením určitého počtu levných míst, které každé kino musí mít.*⁵⁶⁹ Ceny vstupného v kinech byly, jak vyplývá z celkového procentuálního nárůstu, většinou zvýšeny. Zvýšení cen bylo zdůvodněno růstem nákladů kin a distributorů (tj. mezd a platů i všeobecný růstem cen zboží a služeb).⁵⁷⁰ Zavedení jednotných cen vstupného bylo s odstupem hodnoceno jako velmi hladké a úspěšné, jeho výsledkem mělo být také průměrné hospodářské zlepšení kin.⁵⁷¹ Teprve z pozdějších analýz vyplynula i negativa jako snížení návštěvnosti (viz dále).

V září 1940 vydalo Filmové ústředí pro Čechy a Moravu podrobnější komentář ke směrnici pro **dvojazyčné označení podniků**, v níž mimo jiné upozornil na to, že povinnost se vztahuje také na orientační nápisy, diapozitivy a obchodní tiskopisy. Vlastní jména a obchodní značky (vč. českého názvu kin apod.) nebylo třeba překládat. Obecně bylo doporučeno v názvech biografů napříště uvádět označení „Kino“, které je české i německé.⁵⁷²

Další z regulačních kroků v oblasti filmové výroby se týkal stanovení maximálních **cen za laboratorní filmové práce**. Ceny byly stanoveny výměrem Nejvyššího úřadu cenového ze dne 14. října 1940.⁵⁷³ Zástupci filmových laboratoří se vedle toho na schůzi svého odboru dohodli, že ceny úředně nestanovené budou účtovány jednotně, to jest podléhat dohodě mezi jednotlivými laboratoři.⁵⁷⁴

Filmové ústředí prodloužilo platnosti **kolektivních smluv**. Honoráře filmových pracovníků se v období protektorátu stejně jako u zaměstnanců postupně zvyšovaly.⁵⁷⁵ V červnu 1940 vydala Česká filmová unie výzvu, aby její členové napříště **oznamovali svá veřejná vystoupení** mimo filmový obor.⁵⁷⁶ Na podzim téhož roku již Filmové ústředí hovořilo o povinnosti filmových pracovníků hlásit všechny smlouvy pro účinkování mimo své stálé angažmá včetně veřejných přednášek a žádat Filmové ústředí o povolení. Nedisciplinovanost měla být tvrdě (leč blíže nespecifikovaně) stíhána.⁵⁷⁷ Podobná opatření se týkala také koncertů **filmové hudby**.⁵⁷⁸ Centralistické

⁵⁶⁹ fu., Úprava cen vstupného v kinech. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 47 (22. 11.), s. 1.

⁵⁷⁰ Ing. Miroslav Kramář, Úprava cen vstupného a poplatků za šatnu v kinech. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 51 (20. 12.), s. 2.

⁵⁷¹ JUDr. Jaroslav Leiser, Jednotná a pevná organizace. *Filmový kurýr* 15, 1941, č. 1 (3. 1.), s. 5.

⁵⁷² drbl., K dvojazyčnému označování ve filmovém oboru. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 37 (13. 9.), s. 1.

⁵⁷³ Oběžník Hospodářské skupiny filmové výroby č. 111/40 z 25. 10. 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 38; fu., Ceník laboratorních prací. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 44 (1. 11.), s. 2.

⁵⁷⁴ Tato dohoda byla schválena v důsledku kontroverze mezi pražskými a zlínskými laboratoři. Zápis o schůzi filmových laboratoří konané dne 29. října 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 13.

⁵⁷⁵ Jednalo se o navýšení nominální. Reálné výše mezd, platů a většiny honorářů tvůrčích pracovníků se v letech okupace vlivem reálné inflace a cen na černém trhu snižovaly. V. Průcha a kol., *Hospodářské a sociální dějiny...*, s. 503–506.

⁵⁷⁶ Oběžník Filmového ústředí pro Čechy a Moravu č. 73/40 z 26. 6. 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 38; Z České filmové unie. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 44 (1. 11.), s. 2.

⁵⁷⁷ Oběžník Filmového ústředí pro Čechy a Moravu č. 114/40 z 17. 11. 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 38; fu., Filmoví herci na venkovských jevištích. *Filmový kurýr* 15, 1941, č. 5 (31. 1.), s. 3.

až totalitní uvažování vedení Filmového ústředí výstižně dokládá referát generálního tajemníka Jaroslava Leisera z návštěvy komponovaného večera Ve víru filmových melodií. Leiser poukázal na nevalnou úroveň akce a jeho kritika vzápětí vyústila v kategorický návrh, aby pořádání soukromých podniků, které by těžily z popularity českého filmu, bylo napříště zamezeno. *Lituji srdečně, že je dána soukromým podnikatelům možnost těžiti z popularity českého filmu, tím spíše, že horentní zisky, které podobné podniky přinášejí soukromým kapsám, by mohly plynouti do pokladny Filmového ústředí, které by je jistě hodnotně použilo k svému dalšímu vybudování a k podpoře sociálních zájmů svých slabších členů,*⁵⁷⁹ vyjádřil doslova ve své zprávě.

S postupným sladováním ekonomických principů protektorátu s Třetí říší pokračovala také **proměna daňového systému** v jednotlivých oblastech českého filmového průmyslu. Toto téma by si zasloužilo pro svou specifickou samostatný hlubší výzkum s využitím ekonomicko-historických metod. V tuto chvíli se omezme pouze na konstatování, že dle zmíněných nových pravidel plateb autorských poplatků z veřejných projekcí v kinech byla v průběhu roku 1940 zavedena například nová pravidla i úlevy pro dávky ze zábav, daň z obratu či v některých případech také zdanění nájmu filmové kopie v kině, dále pravidla placení daně výdělkové, důchodové, licenčních poplatků apod. Vedení Filmového ústředí na své prosincové valné hromadě informovalo dokonce o záměru úřadů zdanit i smlouvy minulé, jemuž se podařilo včas zabránit.⁵⁸⁰ Pochopení a bezproblémové dodržování složitých nařízení byla pro většinu menších filmových podniků velkým problémem. Po sérii opakujících se vysvětlujících článků ve Filmovém kurýru byla v rámci Filmového ústředí pro Čechy a Moravu zřízena pro členy svazů bezplatná **daňová a účetní poradna**, již vedl Josef Kapr.⁵⁸¹

Zásahy okupační moci a boj za ochranu českého filmu

Přibližně od léta 1940 můžeme pozorovat **další vlnu stupňujících se zásahů okupační moci** do autonomního vývoje českých filmových svazů, spolků i podnikatelských subjektů, a s tím souvisejících pokusů špiček filmového průmyslu těmto zásahům zabránit. Zatímco v prvním roce okupace většina intervencí ve filmové oblasti probíhala spíše se záměrem zůstat mimo pozornost běžného občana protektorátu, v této době si můžeme všimnout otevřených a na konkrétní subjekty cílených zákroků Úřadu říšského protektora a případně berlínských instancí.⁵⁸²

Již víme, že v průběhu roku 1940 byla posilována **předběžná cenzura výroby filmů**. Vedle zmíněné registrace námětů u Filmového studia, které je dále předávalo k posouzení Ministerstvu školství a národní osvěty, a také faktické povinnosti podpory

⁵⁷⁸ Zápis o schůzi předsednické rady Filmového ústředí pro Čechy a Moravu konané dne 29. října 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 13.

⁵⁷⁹ Dopis Jaroslava Leisera Filmovému ústředí pro Čechy a Moravu čj. 8526/40.K.J z 28. října 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 13.

⁵⁸⁰ Zápis o mimořádné valné hromadě Filmového ústředí pro Čechy a Moravu konané dne 18. prosince 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 13.

⁵⁸¹ fu., Zřízení daňové a účetní poradny. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 51 (20. 12.), s. 1.

⁵⁸² Časově se tato doba kryje také s veřejnou deklarací Němců o ovládnutí pražských ateliérů (viz dále) a o systematické výrobě říšských filmů na českém území. Srov. např. fp., Rozvoj kulturního poslání českého národa. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 32 (9. 8.), s. 1.

projektu Filmovým poradním sborem⁵⁸³ přibyla podle nařízení říšského protektora z 8. července 1940 oficiální povinnost **schválení výrobního programu Úřadem říšského protektora**. Bylo jasně deklarováno, že bez písemného povolení Úřadu nesmí být zahájeno natáčení. Film, který by byl přesto natočen, by nebyl připuštěn k cenzuře.⁵⁸⁴ Dodejme, že tento postup se ovšem v praxi dodržoval již od září 1939. Během roku 1940 byla reorganizována také cenzurní praxe. Filmprüfstelle (Filmová zkušebna) zřizovaná od počátku okupace jako součást Filmtreuhandstelle při Úřadu říšského protektora byla ustavena nařízením říšského protektora z 26. října 1940 jako samostatná organizace s německým názvem **Filmprüfstelle im Böhmen und Mähren** a českým názvem **Úřad pro schvalování filmů v Čechách a na Moravě** a se statutem jediného cenzurního filmového úřadu v Protektorátu Čechy a Morava a novým jednacím řádem.⁵⁸⁵ Minimálně do prosince 1940 nebyly v tomto nově ustaveném cenzurním sboru zastoupeny české orgány,⁵⁸⁶ důvodem ale mohla být skutečnost, že provoz Filmové zkušebny byl podle některých zdrojů zahájen až v lednu 1941.⁵⁸⁷

V oblasti **distribuce** se zásahy okupační správy projeví dále například **zákazem provozovat v rámci Protektorátu Čechy a Morava filiálky** nebo poskytovat jiným firmám zastoupení na obchod s filmy.⁵⁸⁸ Prostřednictvím Filmového ústředí provedly německé úřady podstatné restriktivní opatření, které narušilo přirozený vývoj filmových půjčoven. Dne 27. července 1940 informovalo Filmové ústředí své členy, že od 15. srpna 1940 bude z nařízení Filmprüfstelle platit **zákaz veřejného předvádění amerických filmů** devíti společností, mezi nimiž nechyběly ani R.K.O., United Artists, Warner Brothers, Samuel Goldwyn či Columbia Pictures.⁵⁸⁹ Jednalo se o jasně likvidační zákrok vůči českým filiálkám těchto společností. Již 31. července 1940 vedení Filmového ústředí rozhodlo o tom, aby bylo vedení filiálek amerických společností doporučeno vyplacení odstupného jejich zaměstnancům, *neboť jest známo, že firmy mají určité přebytky*.⁵⁹⁰ Dopis Filmového ústředí z 9. srpna 1940 byl ovšem formulován jako nařízení na základě usnesení zaměstnaneckých svazů a Filmového ústředí povinně vyplatit svým propouštěným zaměstnancům odstupné ve stanovené výši.⁵⁹¹ Ironií

⁵⁸³ Film, který nebyl vzat na vědomí Filmovým poradním sborem a Ministerstvem obchodu, průmyslu a živností nesměl ani uzavírat smlouvy na nájem ateliérů pro výrobu, ale pouze předběžné rezervace. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 35 (30. 8.), s. 1.

⁵⁸⁴ fp., Schválení výrobního programu úřadem říšského protektora. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 30 (26. 7.), s. 1.

⁵⁸⁵ Oběžník Filmového ústředí pro Čechy a Moravu č. 14/41 (nedat.). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 40; fp., Zřízení filmové zkušebny. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 48 (29. 11.), s. 1.

⁵⁸⁶ Poznámky na jednání na Ministerstvu průmyslu, obchodu a živností (2. 12. 1940). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 68.

⁵⁸⁷ Monatsbericht SD. Die politische Entwicklung im Protektorat Böhmen und Mahren (Februar 1941). Dostupný na [WWW: <http://web.nacr.cz/sd/index_V11.php?session=6c56b1c531e48590e257d9d6914cf824&tk=30501&od>](http://web.nacr.cz/sd/index_V11.php?session=6c56b1c531e48590e257d9d6914cf824&tk=30501&od) (cit. 1. 3. 2011).

⁵⁸⁸ fp., Jednotný půjčovenský obvod. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 30 (26. 7.), s. 1.

⁵⁸⁹ Oběžník Filmového ústředí pro Čechy a Moravu č. 86/40 z 27. 7. 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 38.

⁵⁹⁰ Zápis o schůzi předsednické rady Filmového ústředí pro Čechy a Moravu konané dne 31. července 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 13.

⁵⁹¹ Dopis Filmového ústředí pro Čechy a Moravu pobočkám amerických filmových společností z 9. 8. 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 38.

osudu na podzim 1940 Filmové ústředí vybavovalo své kanceláře mimo jiné nábytkem z likvidovaných kanceláří MGM.⁵⁹²

Spolu se zavedením hracího řádu pro Velkou Prahu v září 1940 bylo oznámeno zřízení **Distribuční komise** při Filmovém ústředí pro Čechy a Moravu, jejíž složení ovšem jmenoval Úřad říšského protektora. V čele komise stanul Richard Czerny, členy komise se dále stali František Bláha, Artur Feist, Karel Feix, Karlheinz Goertz, Otakar Mudroch, R. Müllan a Emil Sirotek. Bylo stanoveno, že komise bude *upravovat všechny otázky, které souvisejí s hospodářskou exploatací veškerých filmů v pražských kinech*, a také, že kompetence distribuční komise *může býti úředně rozšířena i na jiné obvody*.⁵⁹³ Okupační síly tímto krokem daly jasný signál k tomu, že ziskovou část filmového průmyslu na území protektorátu mohou mít kdykoliv pod přímou kontrolou.

Mnohé z „drobných“ nařízení a zásahů okupační se samozřejmě týkaly **kin**. Konkrétně 13. července 1940 byl Úřadem říšského protektora jmenován tzv. poradce pro bioodbor České obce sokolské, jimž se stal referent pro filmové záležitosti kulturně-politického oddělení Úřadu říšského protektora Richard Czerny. Dílčí opatření souvisela se snahou omezit protesty a další demonstrativní chování diváků během filmových představení. Opozdilí návštěvníci kin například nesměli být vpuštěni do sálu během týdeníku obsahujícího projevy významných politických osobností atd.⁵⁹⁴

Od září 1940 dostalo Filmové ústředí příkaz veškeré oficiální **oběžníky** Filmového ústředí a jeho svazů předkládat ke **schválení zástupci Úřadu říšského protektora** resp. vedoucího Filmtreuhandstelle Wilhelma Ernsta.⁵⁹⁵ Žádné jiné oběžníky nesměly být kinům vydávány ani jednotlivými svazy, ani jinými organizacemi.⁵⁹⁶

K plastičtější ilustraci proměňující se každodennosti českého filmového průmyslu počátku válečných let dodejme, že zaměstnanci i návštěvníci kin byli čím dál častěji konfrontováni s opatřeními a výzvami souvisejícím s problémy **válečného hospodářství**. Byly organizovány opakované sbírky pro (českou) Národní pomoc nebo povinné finanční sbírky mezi zaměstnanci pro Německý červený kříž. Povinné sbírání druhotných sběrných surovin bylo dlouhodobě povinně propagováno v kinech formou diapozitivů. Objevily se první případy omezování tepla v kinech atd.⁵⁹⁷

Opatření německých úřadů omezující prostor pro existenci českého filmu byla ať již více či méně úspěšně kompenzována obranným postupem Filmového ústředí pro Čechy a Moravu a protektorátních úřadů. České straně zůstaly **kompetence ve věci finanční podpory výroby českého filmu** a v době působení ministra Kratochvíla se podpora výroby filmu a akcí filmové kultury stala skutečně velkorysou. Vedle běžných, kontinuálně navyšovaných filmových subvencí Ministerstva průmyslu, obchodu a živností vyplácených podstatě automaticky při schválení projektu Filmovým

⁵⁹² Zápis o schůzi předsednické rady Filmového ústředí pro Čechy a Moravu konané dne 4. listopadu 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 13.

⁵⁹³ fp., Úprava kinematografických poměrů ve Velké Praze. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 38 (20. 9.), s. 1.

⁵⁹⁴ zs., Jak uvádět návštěvníky do kin. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 31 (2. 8.), s. 1. Srov.: *Česká kultura za protektorátu...*, s. 189–191.

⁵⁹⁵ Interní oběžník Filmového ústředí pro Čechy a Moravu č. 11/40 z 23. září 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 39.

⁵⁹⁶ Dopis Filmového ústředí pro Čechy a Moravu pro Svaz sokolských a jiných biografů z 11. 10. 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 39.

⁵⁹⁷ Jednotlivé výzvy byly zveřejňovány průběžně až do roku 1945 v časopise *Filmový kurýr* a také v oběžnících.

poradním sborem, přibyl v roce 1940 nový typ podpory ve formě **bezplatného úvěru** splatného z očekávaných zisků.⁵⁹⁸

Jaro a léto 1940 bylo pro Filmové ústředí pro Čechy a Moravu mimo jiné ve znamení **jednání o záchraně českých ateliérů** pro výrobu českých filmů a boje o stanovení vyšších limitů na výrobu českých filmů. Víme, že na českém území byly na konci 30. let tři filmové ateliéry využívané pro výrobu celovečerních filmů. Největší a nejmodernější z nich – **Barrandovské ateliéry** společnosti A-B filmové továrny a. s. – byly v rámci arizačních zákonů předány do správy německému důvěrníkovi (treuhänderovi) Karlu Schulzovi. Majoritní akcionář A-B Miloš Havel přistoupil pod nátlakem v dubnu 1940 na odprodej svého podílu německé státní společnosti Cautio Treuhand G.m.b.H. V kupní smlouvě byl stanoven závazek německé strany, že ateliéry uvolní pro natáčení pěti českých filmů Havlovy společnosti Lucernafilm. V praxi zůstal alespoň z počátku českému filmu dostupný nejmenší třetí barrandovský ateliér. Druhé největší **ateliéry v Hostivaři** patřily společnosti Host, akciové podniky Hostivař, která je pronajala zlínským BAPOZ, Baťovým pomocným závodům, spol. s r.o. ve Zlíně. Ty do ateliérů výrazně investovaly a přenechaly je své dceřiné společnosti FAB, filmové podniky, společenstvo s r. o., jejichž ředitelem a hlavním producentem byl Ladislav Kolda. Do společnosti Host byl v listopadu 1939 nelegálně dosazen německý důvěrník, jímž se stal také Karl Schulz. V únoru 1940 vypověděl Schulz s okamžitou platností původně tříletou a formálně nezrušitelnou nájemní smlouvu Baťovu koncernu, a český film tak přišel o další prostory pro natáčení filmů. Zůstaly pouze malé **ateliéry Foja v Radlicích**, patřící rodině podnikatele Josefa Foista, jejichž výrobní kapacita byla dvanáct až šestnáct filmů ročně⁵⁹⁹

Agresivní politiku zabírání infrastruktury české kinematografie doprovázela opatření Úřadu říšského protektora vedoucí k **redukci počtu českých filmů**. Již 19. března 1940, po sérii jednání s ministrem obchodu, průmyslu a živností a se zmocněncem české strany pro věci filmové Viktorem Martinem, nařídil Hermann Glessgen v dopise omezení výroby českých filmů z předokupačních čtyř desítek ročně na dvacet až dvacet pět filmů za rok. Argumentem německé strany pro tak razantní snížení počtu českých filmů byl nedostatek válečně důležitých surovin a potřebné zvýšení kvality.⁶⁰⁰ Faktické důvody můžeme samozřejmě vidět především v bezprostřední snaze o zvýšení výnosnosti filmů říšských a v obecně kulturně-politické strategii okupantů na území protektorátu.

Filmové ústředí pro Čechy a Moravu a jeho předchůdci (a samozřejmě i další subjekty – majitelé a provozovatelé ateliérů, ministerští referenti apod.) citlivě reagovali na situaci ohrožení výrobního plánu na rok 1940 i na roky budoucí. Několikaměsíční jednání v této věci se členy protektorátní vlády zahájil již Výbor plnomocníků. Počátkem dubna proběhla výměna korespondence a uskutečnilo se setkání vedení Výboru plnomocníků s ministrem Kratochvílem s cílem seznámit nového resortního šéfa se všemi argumenty pro zachování výroby českých filmů na padesáti

⁵⁹⁸ Zápis o mimořádné valné hromadě Filmového ústředí pro Čechy a Moravu konané dne 18. prosince 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 13.

⁵⁹⁹ P. Bednařík, *Arizace české kinematografie...*, s. 39–64; T. Dvořáková, *Prag-Film...*, s. 18–22; Informace pro ministra obchodu (únor 1940). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 91; Dopis Filmového ústředí pro Čechy a Moravu ministerskému předsedovi Aloisi Eliášovi z 12. 6. 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 96.

⁶⁰⁰ Dopis Hermanna Glessgena Vikтору Martinovi z 19. 3. 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 92; Dopis Viktora Martina ministru Jaroslavu Kratochvílovi ze 4. 4. 1940. Cit. in: Klimeš, *Stát a filmová kultura...*, s. 128–129.

titulech ročně, s nimiž se počítalo v plánech na reorganizaci českého filmového průmyslu koncem roku 1939. Vyvrácen byl mimo jiné argument o nedostatku surovin.⁶⁰¹ V létě 1940 Filmové ústředí pro Čechy a Moravu ve svém apelativním dopise ministerskému předsedovi podrobně shrnulo právně sporný proces zabírání českých ateliérů. *Prosím proto, vysoce vážený pane ministerský předsedo, abyste na všech příslušných místech laskavě působil k tomu, aby u ateliéru FAB zůstal původní stav zachován, a tak byla dána jistota, že ateliér FAB zůstane v první řadě zachován výrobě českých filmů*, žádal Emil Sirotek na konci dopisu.⁶⁰² V dopise Filmového ústředí ministru Kratochvílovi z poloviny srpna 1940 cítíme posun. Zabráni ateliérů již bylo přijato jako fakt a obsahem dopisu je žádost o zajištění chybějících dvaceti čtyř termínů pro natáčení českých filmů v ateliérech na Barrandově a v Hostivaři.⁶⁰³ Z listopadu 1940 se dochovalo několik dopisů členům vlády apelujících na **navýšení limitu českých filmů** na třicet osm až čtyřicet filmů za rok. Filmové ústředí popsalo problémy, na něž naráželi čeští producenti při sjednávání termínů v ateliérech z důvodů stanovených limitů výroby. Argumenty pro navýšení limitu nalezlo Ústředí ve výši českého podílu ve společnosti A-B (49 %) nebo ve vůdcem přislíbené kulturní autonomii a samozřejmě v oblasti sociální a zaměstnanecké (naplnění kapacit, a s tím související zaměstnanost českých firem), ekonomické (minimální návratnost z výnosů českých filmů do dalšího rozvoje) a kulturní.⁶⁰⁴

Dnes je jasné, že všechny tyto pokusy o odvrácení stavu věcí byly předem odsouzeny k nezdaru. Osud českých ateliérů a limit dvaceti pěti filmů na rok 1940 byl v danou chvíli konečný a německá strana neměla důvod ustupovat. Naopak, v září 1940 podepsal Karl Schulz smlouvu o využití ateliérů Foja⁶⁰⁵ a počátkem prosince 1940 se zástupci Filmového ústředí pro Čechy a Moravu dozvěděli, že podíl české výroby se bude nadále snižovat. Dne 3. prosince 1940 se sešli zástupci Úřadu říšského protektora Anton Zankl, Richard Czerny a Wilhelm Söhnel se zástupci českých filmových svazů a výrobců Emilem Sirotkem, Karlem Feixem, Jaroslavem Leiserem, Rudolfem Bláhou, Vilémem Brožem a Ladislavem Bromem. Účelem setkání bylo stanovení výrobního plánu na sezonu 1941/1942.⁶⁰⁶ Německá strana nařídila po vzoru říšské kinematografie **koncentraci filmové výroby** do rukou několika největších **produkčních společností, resp. výrobních skupin**. V následující sezoně měly natáčet pouze společnosti Elekta-Slavia (sdružující také společnosti Ufa, Tobis a Stella, které však do budoucna neměly vyrábět české filmy), Lucernafilm (včetně zakázky pro společnosti Lloydfilm a P.D.C.), Nationalfilm (včetně zakázky pro Europa-film) a Bromfilm (včetně

⁶⁰¹ Dopis Výboru plnomocníků filmového oboru v Čechách a na Moravě ministru Jaroslavu Kratochvílovi z 11. dubna 1940. NFA fond ČMFÚ, inv. č. 95.

⁶⁰² Dopis Filmového ústředí pro Čechy a Moravu ministerskému předsedovi Aloisi Eliášovi z 12. 6. 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 96.

⁶⁰³ Dopis Filmového ústředí pro Čechy a Moravu ministru průmyslu, obchodu a živností Jaroslavu Kratochvílovi ze 16. 8. 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 99.

⁶⁰⁴ Dopis Filmového ústředí pro Čechy a Moravu předsedovi vlády Aloisi Eliášovi ze 7. 11. 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 100; Dopis Filmového ústředí pro Čechy a Moravu ministru školství a národní osvěty Janu Kaprasovi z 12. 11. 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 101.

⁶⁰⁵ P. Bednařík, *Arizace české kinematografie...*, s. 59.

⁶⁰⁶ Původní český způsob plánování výroby a distribuce filmů na kalendářní rok byl na této schůzce nahrazen říšským modelem výrobních sezon (1. dubna až 31. března následujícího roku). Dopis Filmového ústředí pro Čechy a Moravu ministru průmyslu, obchodu a živností Jaroslavu Kratochvílovi ze 4. 12. 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 102.

zakázky pro Sunfilm). Zbývajících deset výrobců⁶⁰⁷ nemělo být k výrobě připuštěno a v sezoně 1942/43 se měl počet výrobců snížit o další dva.⁶⁰⁸ Byl stanoven přesný počet filmů pro jednotlivé výroby. Celkový počet českých celovečerních titulů v sezoně 1941/1942 byl stanoven na dvacet tři. Česká strana s návrhem souhlasila a německá strana se zavázala zajistit dostatečný počet ateliérových termínů.⁶⁰⁹

Ani **plán na založení filmové komory** nebyl Filmovým ústředím pro Čechy a Moravu a protektorátními úřady zatím definitivně pohřben. Nemáme sice konkrétní informace o osudu návrhu v Berlíně, víme však, že založení filmové komory bylo ještě v létě, na podzim a v zimě 1940 několikrát zmíněno. Oficiální plán na založení filmové komory potvrdil ministr Kratochvíl během svého již zmíněného projevu na Filmových žních v červenci 1940. V již citovaném dopise Filmového ústředí předsedovi vlády Eliášovi ze 7. listopadu 1940 se kromě otázky limitu české filmové výroby objevuje téma filmové komory. Autoři dopisu naznačují, že případné založení této instituce by mohlo napomoci k vytvoření silnější pozice ve vyjednávání s německou stranou. *Práce Filmového ústředí je však neobyčejně ztížena tím, že nejsou povinnou organizací nemá dostatek exekutivy a nemá ani možnost rozhodovati nebo alespoň spolupůsobiti při řešení některých zásadních otázek výroby českého filmu*, píše se mimo jiné v dopise.⁶¹⁰ O filmové komoře se podle všeho jednalo i na schůzce zástupců Filmového ústředí s ministrem Kratochvílem dne 2. prosince 1940.⁶¹¹ Na první pohled je překvapivé, že ani v jedné z těchto letmých informací nebylo zmíněno **formální založení Českomoravského filmového ústředí**, k němuž došlo nařízením říšského protektora již 26. října 1940. Od zveřejnění tohoto nařízení by musely veškeré plány na založení filmové komory působit i pro nejzarytější optimisty velmi nepravděpodobně. Nařízení říšského protektora v Čechách a na Moravě o zřízení Českomoravského filmového ústředí bylo ve Věstníku říšského protektora ovšem zveřejněno až v roce 1941 (viz dále) a zástupci českých svazů o jeho existenci zřejmě v tuto chvíli nevěděli.

Před koncem

Bilance uplynulého roku 1940 se na stránkách oficiálního periodika Filmového ústředí pro Čechy a Moravu Filmový kurýr v lednu 1941 nesly ve znamení pochval a optimistických vyhlídek do dalšího roku. Během několika měsíců se podařilo pokročit v realizaci vize faktického sjednocení filmového oboru i v budování silné zastřešující organizace české kinematografie. **Reorganizace filmového průmyslu směrem k plánovanému hospodářství byla téměř dokončena.**⁶¹² Soukromé zájmy jednotlivých subjektů byly ať už dobrovolně či nikoliv upozaďovány. Do popředí se dostávaly

⁶⁰⁷ Jednalo se o firmy Continental, Dafa, Excelsior, Terra, Tobis (Slavia), Stella, Ufa, Zdar, Grafo Praha, Praha. Filmového ústředí pro Čechy a Moravu ministru průmyslu, obchodu a živností Jaroslavu Kratochvílovi ze 4. 12. 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 102.

⁶⁰⁸ Společnosti P.D.C. a Sunfilm. Tamtéž.

⁶⁰⁹ Dopis Filmového ústředí pro Čechy a Moravu ministru průmyslu, obchodu a živností Jaroslavu Kratochvílovi ze 4. 12. 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 102.

⁶¹⁰ Dopis Filmového ústředí pro Čechy a Moravu předsedovi vlády Aloisi Eliášovi ze 7. 11. 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 100

⁶¹¹ Poznámky na jednání na Ministerstvu průmyslu, obchodu a živností (2. 12. 1940). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 68.

⁶¹² Ohlášen byl ještě plán na zavedení jednotného půjčovného pro kina a řada dílčích úkolů v oblasti filmových tvůrčích pracovníků. JUDr. Jaroslav Leiser, Jednotná a pevná organizace. *Filmový kurýr* 15, 1941, č. 1 (3. 1.), s. 5. Josef Jauris, Rok 1940 – rokem sklizně dlouholeté organizační práce filmových tvůrčích pracovníků. *Filmový kurýr* 15, 1941, č. 1 (3. 1.), s. 7.

dobově velmi aktuální zájmy celku, české kinematografie, hospodářské efektivity, obecné zájmy především řadových pracovníků ve filmu a zájmy filmových diváků. Zároveň nezpochybnitelně vzrostla **kvalita českých filmů** i jejich **návštěvnost**, uskutečnil se úspěšný první ročník národní bilanční přehlídky Filmové žně, filmem se začal fundovaněji zabývat denní tisk, bylo rozdáno hned několik druhů filmových cen atd. *Filmové ústředí opravňuje tedy již na počátku své činnosti naděje, které jsme v ně kladli. Pracuje rozmyslně, klidně a cílevědomě. Vede filmové pracovníky k důsledné spolupráci a učí je zásadě, že práce jednotlivce je jenom tehdy užitečná, je-li prací společenskou*, komentoval vývoj předseda Filmového ústředí pro Čechy a Moravu Emil Sirotek.⁶¹³

Mimo texty bilančních článků zůstala samozřejmě postupující faktická **moc okupantů** nad filmovým průmyslem na území protektorátu, skutečnost, že mnoho kroků oslavované reorganizace ve skutečnosti **naplňovala přání okupantů**, i neúspěšné pokusy Filmového ústředí tento vývoj zvrátit či alespoň zastavit. Stranou zůstávala také stinná stránka reorganizace svazového života a nástupu plánovaného hospodářství – růst **administrativní zátěže** pro jednotlivé filmové podnikatele, distributory a kina, přemíra daňových povinností a především **ztracené právo jednotlivců rozhodovat o vlastním filmovém podnikání**. Reformy Filmového ústředí, protektorátních úřadů a okupační moci samozřejmě ovlivňovaly každodenní život filmových podnikatelů na všech úrovních. Na úrovni samotného centra filmového sdružování měl největší zásah z německé strany teprve přijít.

Vývoj dalších filmových svazů, spolků a orgánů

Podívejme se nyní krátce na nejvýznamnější události v ostatních filmových svazech a dalších institucích. Jak již bylo řečeno, Svaz filmového průmyslu a obchodu v Čechách a na Moravě na své řádné valné hromadě 27. května 1940 rozhodl v důsledku reorganizace kompetencí výrobních a obchodních svazů o změně zaměření a názvu. Vedení **Svazu filmového obchodu v Čechách a na Moravě**, jak se spolek přejmenoval, prošlo výraznou obměnou, protože zástupci výrobních složek filmu byli nahrazeni distributory a obchodníky. Předsedou se stal Josef Hlinomaz z pražské pobočky MGM, místopředsedy pak Rudolf Urban a Eduard Bureš. Hlinomaz a Urban byli vzápětí kooptováni do výboru Filmového ústředí pro Čechy a Moravu.⁶¹⁴ Valná hromada závěrem schválila provolání, v němž mimo jiné stojí, že *jednomyslně prohlásila ústy nově zvoleného předsedy pro naprostou a lokální spolupráci s Filmovým ústředím a všemi jeho složkami*.⁶¹⁵ Zásadní proměnou prošel také Svaz filmové výroby (viz dále).

Mnohem menšího, nicméně poměrně nápadného zásahu režimu do autonomie spolku si můžeme všimnout v případě Masarykova ústavu pro národní výchovu, ústředí české osvěty. V červnu 1940 bylo Ústavu nařízeno odstranění *nynějšímu státoprávnímu uspořádání* nevyhovujících pasáží stanov. Vedle obecně netolerovaných

⁶¹³ Emil Sirotek, Jen společná práce je užitečná. *Filmový kurýr* 15, 1941, č. 1 (3. 1.), s. 1.

⁶¹⁴ Zápis o schůzi předsednické rady Filmového ústředí pro Čechy a Moravu konané dne 30. května 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 13; Dopis Svazu filmového průmyslu a obchodu v Čechách a na Moravě pro Filmové ústředí pro Čechy a Moravu čj. 449/40 Dr.L./L.Pf. z 28. května 1940. Tamtéž.

⁶¹⁵ Jarmila Hurtová, Svaz filmového průmyslu a obchodu (/1913/ 1921–1941 /1948/). *Illuminace* 22, 2010, č. 2 (78), s. 112–114; Po., Valná hromada Svazu filmového obchodu v Čechách a na Moravě. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 22 (31. 5.), s. 1.

formulací typu *v zemích českých* se jednalo především o odstranění jména prvního československého prezidenta z názvu. Až do roku 1945 tak spolek užíval název **Ústav pro národní výchovu, ústředí české osvěty**.⁶¹⁶ Jak již víme, Masarykův ústav pro národní výchovu přestal být v dubnu 1940 zakládajícím členem transformovaného Filmového studia a stal se tzv. činným členem nástupce Filmového studia Filmového ústředí pro Čechy a Moravu.

Z dobového tisku se můžeme dozvědět také kusé zprávy o činnosti mladého **Sdružení filmových novinářů**, které ohlásilo, že od září 1940 bude pořádat cyklus přednášek *Od libreta k premiéře*. Cyklus měl být určen členům sdružení, ale také filmovým tvůrčím pracovníkům.⁶¹⁷ V prosinci 1940 se ovšem ve Filmovém kurýru objevila drobná noticka, že filmový seminář pořádán z *technických důvodů* nebude.⁶¹⁸ Sdružení filmových novinářů je dobrým dokladem toho, že spolková činnost v oblasti kultury v době protektorátu nemusela být jen utlumována, ale některých případech byla dokonce i na své čistě spolkové úrovni rozvíjena.

Drobné personální změny přineslo toto období také ve státních orgánech věnujících se kinematografii. Ve **Filmovém poradním sboru** od podzimu 1940 nově zasedal také zástupce Ministerstva vnitra.⁶¹⁹ V listopadu 1940 došlo k již zmíněné významnější personální obměně, protože na své funkce rezignovali Ladislav Kolda a Ludvík Guba a na uvolněná místa byli ministrem průmyslu, obchodu a živností dosazeni Jan Sviták a Adolf Lehner.⁶²⁰ Na podzim 1940 začal bedlivěji dohlížet nad *hospodárným využíváním a dobrou výnosností českých filmů*⁶²¹ revizní odbor Ministerstva financí. Úřad kontroloval také dodržování pravidla nasazení jednoho českého filmu v daném městě.⁶²² Počátkem roku 1941 byl jmenován nový přednosta filmového oddělení Ministerstva průmyslu, obchodu a živností. Stal se jím známý ekonom a publicista Alois Rathauský.⁶²³

Ve Filmovém ústředí většinou nesdružení zaměstnanci filmového průmyslu – úředníci a dělníci (ale také i v Ústředí již organizovaní kinooperatéři) – se sdružovali v nespecializovaných zaměstnaneckých svazech, jako byly **Ústředí jednot soukromých zaměstnanců v průmyslu a výrobních živnostech, Národní odborová ústředna zaměstnanecká** nebo **Ústředí jednot dělníků v Praze**. V rámci Jednoty soukromých zaměstnanců v průmyslu a výrobních živnostech byla koncem roku 1940 zřízena **Odborová skupina zaměstnanců filmového průmyslu** se dvěma poradními sbory – Poradním sborem filmového průmyslu a Poradním sborem kinooperatéřů. Odborová skupina sdružovala zaměstnance ateliérů a laboratoří (členové poradních orgánů byli vybráni závodními skupinami ateliérů na Barrandově, v Hostivaři a v Radlicích) a zaměstnance kin.⁶²⁴ Existovaly také další svazy, jejichž činnost se částečně překrývala s činností České filmové unie. Šlo například o Svaz českého herectva, Unii hudebníků nebo Jednotu svobodných povolání. Mimo členství v České filmové unii (Filmovém

⁶¹⁶ Z. Jírový, *Osvětou k svobodě...*, s. 100.

⁶¹⁷ -a., Cyklus „Od libreta k premiéře“. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 24 (14. 6.), s. 2.

⁶¹⁸ sfm., Filmový seminář nebude. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 50 (13. 12.), s. 1.

⁶¹⁹ Byl jím jmenován dr. Viktor Haase. mo., Ministerstvo vnitra má účast ve Filmovém poradním sboru. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 37 (13. 9.), s. 1.

⁶²⁰ mo., Noví členové FPS. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 45 (8. 11.), s. 3.

⁶²¹ ZSK informuje. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 46 (15. 11.), s. 2.

⁶²² Tamtéž.

⁶²³ mo., Nový přednosta filmového oddělení MO. *Filmový kurýr* 15, 1941, č. 1 (17. 1.), s. 1.

⁶²⁴ sj., Soustředění zaměstnanců ateliérů, laboratoří aj. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 52 (27. 12.), s. 2.

ústředí) zůstávali do prosince 1940 komparzisté, na které se pohlíželo jako na neprofesionály, a tudíž v profesionálním svazu nesdružované osoby. Komparzisté nicméně podléhali některým pravidlům stanoveným Unií.⁶²⁵

V souvislosti s Filmovým ústředím jsme se již zmínili o jeho žádoucí spolupráci s **Kulturní radou Národního souručenství**. Také toto jediné politické hnutí Protektorátu Čechy a Morava procházelo svým vývojem. Od zvolení jeho druhého výboru v čele s Josefem Nebeským v létě 1940 bývá zmiňována změna orientace směrem k přímé pronacistické propagandě a aktivismu.⁶²⁶ Kulturní rada Národního souručenství byla tak logicky deklarována jako ještě důležitější, než tomu bylo dříve. Jak napsal neznámý autor pod zkratkou tns. v časopise Filmový kurýr, *nejžhavější úkol nového výboru Národního souručenství, totiž převýchova národa k říšskému vědomí, je ve své podstatě úkolem kulturním*. Na podzim 1940 byl jmenován nový zmocněnec Výboru Národního souručenství pro věci kulturní Vladimír Ryba, který za svůj úkol označil mimo jiné úzkou spolupráci s kraji s cílem kontroly všech místních kulturních aktivit a také reorganizaci Kulturní rady tak, aby její činnost a další kulturní aktivity Národního souručenství byly sjednoceny.⁶²⁷ Budoucí vývoj ovšem ukázal, že vliv Národního souručenství na vývoj české kinematografie naopak slábl.

Hospodářská skupina filmové výroby

Jak již víme, o plánech na zřízení XXI. hospodářské skupiny Ústředního svazu průmyslu v Čechách a na Moravě se zástupce kulturně-politického oddělení Úřadu říšského protektora Hermann Glessgen zmiňoval ve svém konceptu Kulturpolitik in Böhmen und Mähren již v létě 1939. V textu označil skupinu za předchůdce filmové komory: *Bis zur Regelung der Filmkammerfragen ist der Industriellenverband Sektion 21 deutsch zu besetzen und dann in die Filmkammer überzuführen*.⁶²⁸ O XXI. hospodářské skupině i filmové komoře uvažoval Glessgen jako o okupační správou řízených orgánech protektorátního filmu. Kulturní autonomie české strany neměla v jeho úvahách místo. **Ústřední svaz průmyslu v Čechách a na Moravě** byl pod plnou kontrolou okupační moci a stal se výkonnou složkou Úřadu říšského protektora na poli českého průmyslu.⁶²⁹ Navrhovaná XXI. hospodářská skupina filmové výroby by tedy měla za úkol narušit jako orgán řízený Němci autonomní vývoj filmové samosprávy směřující k její centralizaci, povinným členstvím sjednotit subjekty filmového průmyslu a připravit struktury pro vznik Němci ovládané filmové komory. Přestože se tyto plány zcela nenaplnily, je zřejmé, proč byla otázka fungování a kompetencí XXI. hospodářské

⁶²⁵ Josef Jauris, Rok 1940 – rokem sklizně dlouholeté organizační práce filmových tvůrčích pracovníků. *Filmový kurýr* 15, 1941, č. 1 (3. 1.), s. 7. Filmové ústředí oznamuje. *Filmový kurýr* 15, 1941, č. 3 (21. 1.), s. 3.

⁶²⁶ Srov.: P. Večeřa, Národní souručenství..., s. 1091–1103.

⁶²⁷ tns., Pracovní program zmocněnce VNS pro věci kulturní Vladimíra Ryby. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 42 (18. 10.), s. 2.

⁶²⁸ *Do doby stanovení pravidel v otázkách filmové komory bude využita 21. skupina Spolku průmyslníků, která bude posléze transformována do filmové komory.*

⁶²⁹ V. Průcha a kol., *Hospodářské a sociální dějiny...*, s. 461–462; Srov. K. Sommer, Hospodářský vývoj v českých zemích 1938–1945..., s. 195nn

skupiny vnímána českou i německou stranou mnohem političtěji než činnost ostatních svazů či úředních orgánů.⁶³⁰

Počátkem listopadu 1939 byla ministerskou vyhláškou formálně ustavena XXI. hospodářská skupina Ústředního svazu průmyslu v Čechách a na Moravě. Její pravomoci však na rozdíl od Glessgenových představ nesahaly do celé šíře kinematografie. Skupina mohla sdružovat logicky pouze **průmyslovou část filmového oboru**, to znamená výrobce filmů, filmové ateliéry a filmové laboratoře, nikoliv již filmové distributory a kina, která by spadala do dalších ústředních svazů (Ústředního svazu obchodu v Čechách a na Moravě aj.).⁶³¹ Hospodářská skupina filmové výroby, jak se tento orgán nejčastěji tituloval, se ale zároveň stala fakticky **jedinou ze zákona existující korporátní strukturou** české kinematografie. Členství ve Svazu průmyslu pro Čechy a Moravu, a tudíž i v Hospodářské skupině filmového průmyslu, bylo pro dotčené subjekty ze zákona povinné. Tato skutečnost způsobila řadu disproporcí a problémů mezi jednotlivými odvětvími filmového průmyslu a odrážela se také ve změně pravomocí jednotlivých svazů.

Filmové kruhy se od počátku k Hospodářské skupině filmové výroby stavěly z pochopitelných důvodů **zdrženlivě**. Jejich představitelé upozorňovali na těžkosti, které jim povinná organizace, resp. nekompatibilita struktury s rozdělením pravomocí mezi stávajícími svazy filmového průmyslu (Svaz filmové výroby a Svaz průmyslu a obchodu) působila. Problém nastával ve vztahu k ostatním složkám filmového oboru – obchodu a kinům, vůči nimž neměla Hospodářská skupina filmové výroby dostatečné kompetence, ale jejichž činnost také výrazně ovlivňovala. Filmový obor disponoval totiž podle těchto argumentů neobvykle silným **propojením výroby a exploatace** svých produktů.⁶³² Ze stejného důvodu se zástupci filmových svazů **ohradili** proti plánovanému začlenění filmové distribuce do Ústředního svazu obchodu v Čechách a na Moravě. Argumentovali tím, že organizační oddělení filmové výroby a obchodu s filmy by znamenalo zdražení agendy a kompetenční spory.⁶³³ V pozadí zdrženlivých reakcí stál bezpochyby výše nastíněný politický kontext, reprezentanti filmových svazů se právem obávali o svou těžko vybojovávanou autonomii.

Hospodářská skupina filmové výroby začala přes rozpaky filmových pracovníků oficiálně vykonávat svou činnost 1. ledna 1940. Na rozdíl od původních představ svébytné silné instituce se v první fázi své existence Hospodářská skupina filmové výroby naopak vyvíjela v závislosti **na stávajících svazových strukturách**. Jejím **výkonem** byl totiž na základě vyhlášky ministra průmyslu, obchodu a živností pověřen Svaz filmové výroby.⁶³⁴ V praktickém naplnění kompetencí Hospodářské skupiny panovalo od počátku evidentně mnoho nejasností. Pode všeho bylo již na konci roku 1939 počítáno s tím, že Hospodářská skupina filmové výroby bude Svaz filmové výroby

⁶³⁰ Filmpolitik in Böhmen und Mähren. NA, fond 109 (Úřad říšského protektora – Státní tajemník u říšského protektora), sign. 109-12-112. Tiskem in: P. Bednařík, *Arizace české kinematografie...*, s. 132–134; T. Dvořáková – I. Klimeš, *Prag-Film...*, s. 151–153.

⁶³¹ *fv.*, Povinné členství filmových výrobců v Ústředním svazu průmyslníků. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 47 (24. 11.), s. 1.

⁶³² Dopis Výboru plnomocníků filmového oboru v Čechách a na Moravě pro ministra Jaroslava Kratochvíla ze 4. 4. 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 94.

⁶³³ Dopis Výboru plnomocníků filmového oboru v Čechách a na Moravě pro ministra Jaroslava Kratochvíla z 11. 4. 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 95.

⁶³⁴ Srov.: Připomínky k návrhu Filmového ústředí v Čechách a na Moravě z 18. 11. 1939. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 59.

likvidovat. Proces nástupnictví byl však velmi pomalý. Jedním z možných důvodů prodlužování rozhodnutí ve věci Hospodářské skupiny filmové výroby byly rostoucí problémy Hermanna Glessgena v jeho funkci, které vyvrcholily 30. dubna 1940 jeho odvoláním.⁶³⁵ Odchod Hermanna Glessgena byl zřejmě klíčový pro změnu dalšího směřování Hospodářské skupiny. Jak jsme již zmínili výše, kompetenční nejasnosti se odrazily kupříkladu ve financování Svazu filmové výroby, který zřejmě již koncem roku 1939 s ohledem na plánovaný zánik včleněním do Hospodářské skupiny přestal vybírat členské poplatky. Ekonomická situace spolku se v důsledku těchto opatření počátkem roku 1940 zhoršila natolik, že v lednu 1940 přestal Svaz filmové výroby vyplácet jakékoliv platby (vyjma poštovního) včetně platů svých zaměstnanců.⁶³⁶ A nastalý hospodářský kolaps pochopitelně druhotně ovlivnil také financování Filmového ústředí pro Čechy a Moravu. Nejistotu ještě zvyšovala skutečnost, že oficiální místa nespěchala se jmenováním vedení Hospodářské skupiny.

Nemáme přesné informace o procesu dosazování funkcionářů Hospodářské skupiny, víme však, že v dubnu 1940 navrhl Výbor plnomocníků filmového oboru v Čechách a na Moravě na výzvu Ústředního svazu průmyslu pro Čechy a Moravu předsednictvo Hospodářské skupiny v tomto složení: předseda Karel Feix, 1. místopředseda Karl Schulz, 2. místopředseda Karel Pečený.⁶³⁷ Dne 23. května 1940 reagovalo Filmové ústředí v korespondenci na skutečnost, že do vedení Hospodářské skupiny měli být jmenováni Karel Pečený, Karl Schulz a Ladislav Hamr, z nichž ani jeden nebyl výrobcem celovečerních filmů, návrhem dalších variant složení předsednictva.⁶³⁸ O dalším jednání nemáme žádné doklady, nicméně v červenci 1940 bylo jmenováno řádné představenstvo v čele s **ředitelem filmové společnosti Aktualita Karlem Pečeným**.

Jmenování Karla Pečeného, respektive jeho další součinnost se stávajícími svazy, evidentně situaci uklidnilo. V říjnu 1940 byl **Karel Feix** dosazen Karlem Pečeným do funkce zástupce výrobců celovečerních filmů při Hospodářské skupině filmové výroby, což umožnilo jeho setrvání ve výboru Filmového ústředí pro Čechy a Moravu.⁶³⁹ Jednalo se jasně o vstřícné gesto nového vedení Hospodářské skupiny, které prokázalo vůli k faktické spolupráci obou orgánů navzdory formální nadřazenosti. Z korespondence vedené mezi Filmovým ústředím pro Čechy a Moravu a Hospodářskou skupinou filmové výroby dokonce vyplývá, že i další zástupci Hospodářské skupiny filmové výroby ve Filmovém ústředí byli fakticky jmenováni na přímé doporučení Filmového ústředí.⁶⁴⁰

⁶³⁵ Více o důvodech odvolání Hermanna Glessgena in: P. Bednařík, *Arizace české kinematografie...*, s. 82.

⁶³⁶ Dopis bývalého tajemníka Svazu filmové výroby JUDr. Jiřího Stompfeho pro Karla Pečeného z 19. 8. 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 48.

⁶³⁷ Dopis Výboru plnomocníků filmového oboru v Čechách a na Moravě pro Ústřední svaz průmyslu v Čechách a na Moravě ze dne 30. dubna 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 45.

⁶³⁸ Dopis Výboru plnomocníků filmového oboru v Čechách a na Moravě pro Ústřední svaz průmyslu v Čechách a na Moravě ze dne 23. května 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 46; Též NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 13.

⁶³⁹ Pověřovací dopis Karla Pečeného Karlu Feixovi z 16. 10. 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 48. Zápis o mimořádné valné hromadě Filmového ústředí pro Čechy a Moravu konané dne 18. prosince 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 13.

⁶⁴⁰ Jednalo se o zástupce ateliérů Jana Svitáka, zástupce laboratoří Leopolda Vyhánka a zástupce výrobců krátkých filmů Adolfa Lehnara a Josefa Vilímka. Dopis Emila Sirotky a Jaroslava Leisera Karlu Pečenému čj. 8731/40 Dr.L/Pul. Ze dne 5. 11. 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 48.

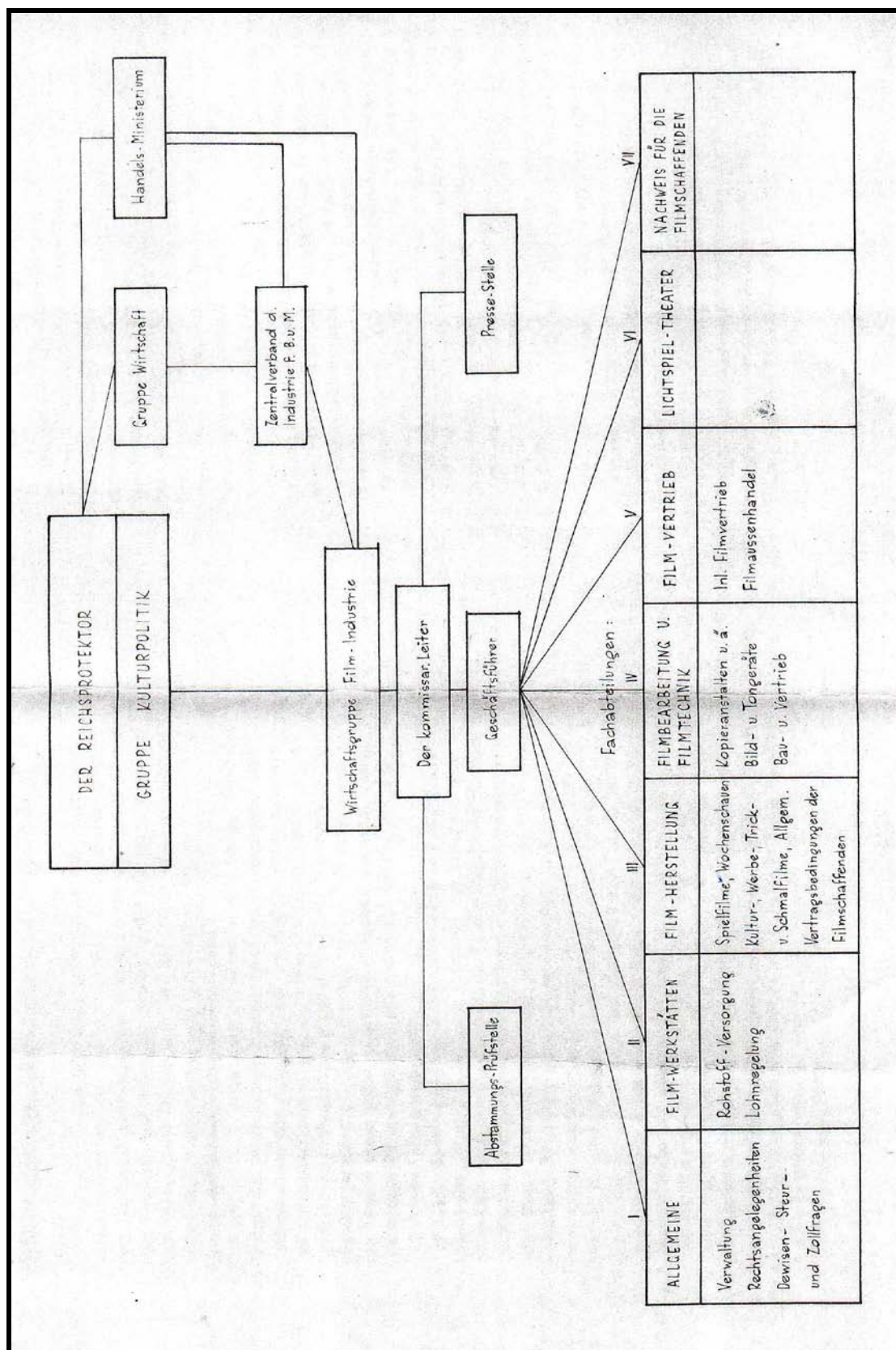
Proces dosazování funkcionářů Hospodářské skupiny filmové výroby se kryl s obnovou ambiciózních plánů na reorganizaci české kinematografie ze strany okupačních složek. Na plány Hermanna Glessgenova navázal hlavní německý správce infrastruktur českého filmového průmyslu **Karl Schulz**. Dne 4. června 1940 Schulz nespecifikovaným berlínským orgánům⁶⁴¹ zaslal dopis obsahující velmi konkrétní **návrh na vybudování nových struktur filmového průmyslu na území protektorátu**. Návrh záměrně neřešil kulturní otázku české filmové výroby a soustředil se pouze na její produkčně-ekonomickou organizaci. Tak jako Glessgenův původní koncept i Schulz počítal s převzetím kontroly nad českými filmovými subjekty prostřednictvím **Hospodářské skupiny filmové výroby**, která by byla společně podřízena **kulturně-politickému a hospodářskému oddělení Úřadu říšského protektora**. Existence ostatních svazů filmového průmyslu by byla ukončena, protože – jak stojí v textu *Die neue Organisation kann daher keinen der bestehenden Verbände oder Vereine fachlicher oder anderen Natur neben sich dulden*.⁶⁴² V čele společnosti měl stát komisařský správce (*Der kommissarische Leiter*) a jeho poradním orgánem by byla odborová rada (*Abteilungsrat*) složená ze tří zástupců jednotlivých odborů Skupiny. Pod přímou pravomoc vedoucího by spadal samotný orgán Hospodářské skupiny a dvě samostatné úřadovny – centrála pro kontrolu rodového původu (*Abstammungs-Prüfstelle*) a tiskové oddělení (*Presse-Stelle*). Samotná Hospodářská skupina by byla rozdělena do **sedmi odborů: správa, filmové ateliéry, výroba filmů, laboratoře a filmová technika, obchod s filmy, kina, filmoví tvůrčí pracovníci**. Agendu Skupiny by řídil generální tajemník, jednotlivé odbory by měly své vedoucí. Správní oddělení by mimo jiné bylo kompetentní v otázkách právních, devizových, daňových i celních a taktéž v otázkách disciplinárních. Oddělení obchodu s filmy by bylo organizováno do dvou pododdělení – distribuce filmu a zahraniční obchod s filmy, v němž by se mimo jiné řešila otázka vývozu českých titulů do zahraničí. Úkoly ostatních skupin byly většinou v textu omezeny na regulace cen, dodržování kolektivních dohod a všeobecných obchodních podmínek, hracích plánů v kinech apod. Zajímavý je detail, že v tomto i dalším dokumentu⁶⁴³ z léta 1940 použil Karl Schulz u své osoby titul komisařský správce. Nemáme však žádné přesnější informace o jeho jmenování do této funkce ani o jeho případném odvolání a je také možné, že se tímto titulem označoval zcela samozvaně. Do funkce generálního tajemníka Hospodářské skupiny Karl Schulz v dopise navrhl významného říšského právníka z Winklerova okruhu Hermanna Schwerina.⁶⁴⁴

⁶⁴¹ Mohlo se jednat například o Goebbelsovo Reichministerium für Volksaufklärung und Propaganda (Říšské ministerstvo lidové osvěty a propagandy), nebo – pravděpodobněji – o tzv. „Büro Winkler“, tedy kancelář šedé eminence říšského filmového průmyslu Maxe Winklera, který měl titul Reichsbeauftragter für die deutsche Filmwirtschaft (říšský pověřenec pro německý filmový průmysl) a v kinematografii Třetí říše fakticky rozhodoval o většině právních a ekonomických otázek, kompetenčních sporech a obsazení klíčových postů říšského filmu včetně obsazených zemí. Více o jeho činnosti BAB, f. R 109/III (Reichsbeauftragter für die deutsche Filmwirtschaft).

⁶⁴² *Nová organizace nemůže vedle sebe tolerovat existenci žádných stávajících svazů nebo spolků odborového či jiného zaměření.*

⁶⁴³ Oběžník Hospodářské skupiny filmové výroby č. 61/40, z 5. 6. 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 38.

⁶⁴⁴ Vorschläge für den Aufbau der Wirtschaftsgruppe Filmindustrie (4. 6. 1940). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 47.



Příloha návrhu Karla Schulze na reorganizaci kompetencí protektorátní kinematografie (červen 1940)⁶⁴⁵

⁶⁴⁵ Vorschläge für den Aufbau der Wirtschaftsgruppe Filmindustrie (4. 6. 1940). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 47.

Při bližším seznámení se situací je jasné, že Schulzův návrh ignoroval několik podstatných skutečností. Především – tak jako návrh Glessgenův – **nepočítal s omezením kompetencí Ústředního svazu průmyslu pro Čechy a Moravu** pouze na výrobní část kinematografie. V reálu hrálo větší roli ve vedení průmyslového svazu protektorátní Ministerstvo průmyslu, obchodu a živností, jehož existenci Schulz téměř zcela pominul. Plán byl **nekompatibilní s německou strukturou**, protože Říšská filmová komora s kulturní a propagandistickou složkou filmu počítala (viz dále). Část navrhovaných kompetencí jednotlivých odborů spadala již v této době také **pod jiné úřady** (Nejvyšší úřad cenový, Národní banka, Úřad říšského protektora, o exportu českých filmů do zahraničí bylo rozhodováno v Berlíně aj.). A konečně, návrh na obsazení funkce generálního tajemníka protektorátní hospodářské skupiny špičkovým specialistou na filmové právo a obchod se zdá být naivní. O osudu Schulzova plánu bohužel nemáme žádné informace, z následujících událostí ovšem vyplývá, že **realizován nebyl**.

Zajímavé světlo do politického vnímání Hospodářské skupiny filmové výroby ze strany protektorátních úřadů vnesl měsíc po Schulzově návrhu protektorátní ministr průmyslu, obchodu a živností Jaroslav Kratochvíl ve svém projevu na Filmových žních, kde mimo jiné prohlásil: *Organizační základnou vlastní filmové výroby je prozatím nově utvořená hospodářská skupina filmová při Ústředním svazu průmyslu, která se bude starati ve spolupráci se mnou o vlastní hospodářskou a sociální stránku filmové výroby. Tak chceme prozatím sloučiti k harmonické a organisované spolupráci jednotlivé složky našeho filmového podnikání pro dobu, než dojde o organisaci jednotné a definitivní* [tj. založení filmové komory, pozn. aut.].⁶⁴⁶ Tato zmínka dokládá, že i česká strana vnímala založení Hospodářské skupiny filmové výroby jako **podstatný krok pro centralizaci české kinematografie**, ovšem s opačným politickým znamením a zcela jinou představou o řízení instituce. I v tomto případě byly přehlíženy zjevné kompetenční limity Hospodářské skupiny a ani tyto plány nebyly beze zbytku naplněny.

Není zcela jasné, kdy přesně došlo ke spojení Svazu filmové výroby s Hospodářskou skupinou filmové výroby. Podle změn na postech zástupců obou subjektů ve Filmovém ústředí pro Čechy a Moravu můžeme usuzovat na období mezi dubnem a zářím 1940. Ani podle oficiálního spolkového rejstříku není ovšem jasné, zda v tomto období došlo k právnímu či pouze faktickému zániku spolku.⁶⁴⁷ Víme jen, že 16. října 1940 již Karel Pečený označil **Hospodářskou skupinu filmové výroby za právního nástupce Svazu filmové výroby** a deklaroval, že Hospodářská skupina zůstane nadále členem Filmového ústředí pro Čechy a Moravu.⁶⁴⁸ Tímto krokem se Hospodářská skupina stala místo Svazu filmové výroby jedním ze zakládajících členů Filmového ústředí pro Čechy a Moravu.⁶⁴⁹ Již o měsíc dříve, 12. září 1940, oslovilo

⁶⁴⁶ h., Min. obchodu na Filmových žních. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 28 (12. 7.), s. 2.

⁶⁴⁷ Podle Spolkového katastru zanikl spolek v roce 1942, nicméně s poznámkou „zánik není zcela jasný“. AHMP, Národní výbor hl. m. Prahy, odbor vnitřních věcí, spolkový katastr, sign. VIII/827; Dostupný na WWW: <<http://www.ahmp.cz/index.html?wstyle=2&catalogue=1>, sekce: „procházet a hledat“, „pomůcky“, „elektronické“ >. [cit. 20. 9. 2010]. Srov.: M. Laštovka a kol., *Pražské spolky...*, s. 163.

⁶⁴⁸ Dopis Filmovému ústředí pro Čechy a Moravu čj. 8253/40-dr.L/Bed. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 48. Srov.: Zápis o schůzi předsednické rady Filmového ústředí pro Čechy a Moravu konané dne 29. října 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 13.

⁶⁴⁹ Dopis Karla Pečeného Ústřednímu svazu průmyslu pro Čechy a Moravu čj. 8741-Dr.L/Pul. z 6. ledna 1941. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 48.

Filmové ústředí pro Čechy a Moravu členy Hospodářské skupiny filmové výroby s žádostí o zaslání členského příspěvku. Jeho zvýšení bylo zdůvodněno rozsáhlou činností Hospodářské skupiny na poli *kontingentace, řízeného hospodářství, právní práce na osnovách zákonných nařízení atd.* a také *nesmírnými hospodářskými výhodami*, jež přineslo například vyjednání navýšení státní podpory na výrobu filmů.⁶⁵⁰ Tato formulace dokládá, že činnost Filmového ústředí ve prospěch filmových výrobců a Hospodářské skupiny filmové výroby byla fakticky sjednocena do jedné množiny společných aktivit. Z dopisu Jaroslava Leisera Karlovi Pečenému z 9. listopadu 1940 dokonce vyplývá, že generální tajemník Filmového ústředí koncipoval celý rozpočet Hospodářské skupiny a navrhoval výši členských příspěvků, které se měly pro rok 1941 opět výrazně navýšit až na 0,5 % z obrátu.⁶⁵¹ Navíc agendu Skupiny vykonávalo po zániku Svazu filmové výroby **Filmové ústředí pro Čechy a Moravu**. V srpnu 1940 Hospodářská skupina informovala nadřízený Ústřední svaz filmového průmyslu pro Čechy a Moravu o tom, že nemá vlastní zaměstnance, konceptní práce vykonává generální tajemník Ústředí Jaroslav Leiser a kancelářské práce Karel Bednář a Ludmila Pfefferová. Skupina využívala také společná oddělení filmových svazů a Filmového ústředí (podatelnu, účtárnu, zřizence apod.).⁶⁵² V listopadu 1940 se v tisku objevila zmínka o Hospodářské skupině filmové výroby *při Filmovém ústředí*.⁶⁵³

Prokazatelnými aktivitami Hospodářské skupiny filmové výroby byla **koordinace filmových hospodářských záležitostí** v rámci Ústředního svazu průmyslu v Čechách a na Moravě a dalších hospodářských institucí. Jednalo se například o zásobování přidělení kontingentu nedostatkových či tzv. vázaných surovin. Výrobu filmů napříště ovlivňoval zvláštní režim dovozu některých chemických surovin.⁶⁵⁴ Výrobci, ateliéry a laboratoře museli od února 1940 podávat informaci o množství zásob filmového materiálu a spotřeba materiál byla kontrolována dozorčí úřadovnou Ministerstva průmyslu, obchodu a živností.⁶⁵⁵ Evidována byla také spotřeba uhlí.⁶⁵⁶ Zvláštními vyhláškami byla systematicky upravována spotřeba dalších nedostatkových či válečně důležitých komodit a surovin.⁶⁵⁷ Hospodářské skupině filmové výroby se podařilo dohodnout kontingent na základní chemické suroviny potřebné k výrobě filmů ve výši spotřeby roku 1938.⁶⁵⁸ V dubnu 1940 hlásili Plnomocníci filmového

⁶⁵⁰ Výše konkrétního příspěvku byla stanovena podle obrátu výrobce a pohybovala se v řádu sta a tisíců korun. Dopis Filmového ústředí pro Čechy a Moravu čj. 7310/40 ze 14. září 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 38. Dopis hospodářské skupiny filmové výroby čj. 8955/40 ze 13. 11. 1940. Tamtéž.

⁶⁵¹ Je možné, že se jedná o překlep a částka se ve skutečnosti pohybovala v řádu promile. Důvodem navýšení o cca 100 % oproti roku 1940 mělo být například snížení počtu členů (zrušením poboček amerických společností aj.) a také růst režie Filmového ústředí. Dopis Jaroslava Leisera Karlu Pečenému čj. 8858/4-dr.L/Bed. Z 9.11.1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 48.

⁶⁵² Dopis Karla Pečeného Ústřednímu svazu průmyslu pro Čechy a Moravu čj. 30994 dr.MŠ/H ze dne 14. 8. 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 48.

⁶⁵³ JUDr. František Bláha, Rok vzestupu. *Filmový kurýr* 15, 1941, č. 1 (3. 1.), s. 6.

⁶⁵⁴ Dovoz v konkrétním množství na rok povolovala dozorčí úřadovna Ministerstva průmyslu, obchodu a živností. Oběžníky Hospodářské skupiny filmové výroby č. 15/40 a č. 16/40 z 1. 2. 1940, č. 24/40 z 11. 3. 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 38.

⁶⁵⁵ Oběžník Hospodářské skupiny filmové výroby č. 16/40 z 1. 2. 1940 a 25/40 z 11. 3. 1940, č. 31/40 z 21. 3. 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 38.

⁶⁵⁶ Zpráva o činnosti hospodářské skupiny filmové výroby. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 48.

⁶⁵⁷ Jednalo se například o zboží z juty. Oběžník Hospodářské skupiny filmové výroby a na Moravě č. 27/40 z 18. 3. 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 38. Později o želený šrot a dřevo. Oběžníky Hospodářské skupiny filmové výroby č. 34/40 z 5. 4. 1940 a 38/40 z 19. 4. 1940.

⁶⁵⁸ Zpráva o činnosti hospodářské skupiny filmové výroby. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 48.

oboru, že při výrobě filmů *nedostatek materiálu se vůbec neprojevuje*.⁶⁵⁹ Další podstatnou oblastí práce Skupiny byla agenda veškerých **žádostí o navýšení cen** Nejvyššímu úřadu cenovému⁶⁶⁰ a také ekonomická problematika týkající se likvidace **zahraničních pohledávek, obecně zahraničního obchodu nebo investičních rezerv**.⁶⁶¹

Oběžníkem z 10. října 1940 zaslal Ústřední svaz průmyslu pro Čechy a Moravu Hospodářské skupině filmové výroby k vyjádření návrh vyhlášky ministra průmyslu, obchodu a živností, podle které by došlo k reorganizaci hospodářských skupin, konkrétně také k zániku Hospodářské skupiny filmové výroby a přeřazení její agendy pod skupinu chemického průmyslu. Vedení Hospodářské skupiny filmové výroby na koncept reagovalo z pochopitelných důvodů negativně. Argumentace vycházela ze specifického postavení kinematografického průmyslu, jejího kulturního potenciálu, hrozby narušení plynulé výroby filmu, dosavadního dobrého fungování zásobování surovinami prostřednictvím stávající skupiny a zanedbatelného množství spotřeby chemických surovin ve srovnání s podniky chemického průmyslu. Z našeho pohledu velmi podstatnou součástí zdůvodnění byla neexistence zákonné filmové organizace. *Protože však takováto organisace dosud zřízena nebyla a o její zřízení se zatím jen jedná, žádám, aby až do ustavení a zákonného zřízení nové filmové organisace byla hospodářská skupina filmové výroby ponechána jako samostatná skupina odborného členění Ústředního svazu filmového průmyslu. [...] Bude-li zákonná organisace filmového oboru zřízena později, může celá hospodářská skupina do této přejít,* stojí doslova v dopise.⁶⁶² Návrh stál v přímém odporu proti původnímu návrhu Karla Schulze z června téhož roku a fakticky navazoval na Kratochvílovu vizi existence Hospodářské skupiny filmové výroby. K **zániku** Hospodářské skupiny filmového průmyslu došlo nakonec až na jaře roku 1941 v přímé souvislosti se zahájením činnosti Českomoravského filmového ústředí. Pro úplnost dodejme, že Ústřední svaz průmyslu vytvořil vedle svých sekcí také Výbor pro hospodářskou osvětu, jehož členem se v říjnu 1940 stal také Karel Pečený.⁶⁶³

Shrnutí

V polovině dubna 1940 se naplnila potřeba filmového samosprávy disponovat právní subjektivitou, protože spolek Filmové studio byl transformován na centrální organizaci filmových svazů **Filmové ústředí pro Čechy a Moravu**. Zakládajícími členy spolku se staly svazy filmového průmyslu, obměněné stanovy umožnily tvorbu vnitřní hierarchizované struktury. Ve vedoucích funkcích Filmového ústředí si opět musíme všimnout nápadného **personálního napojení na stávající filmové svazy** a centrální orgány plnomocníků. Mezi funkcionáři opět nacházíme jména Emila Sirotky, Václava Binovce, Ladislava Koldy, Karla Feixe, Otakara Murdocha a také Miloše Havla a dalších aktivistů filmové samosprávy v druhé polovině 30. let. V měsících existence Filmového

⁶⁵⁹ Dopis Výboru plnomocníků filmového oboru v Čechách a na Moravě pro ministra Jaroslava Kratochvíla ze 11. 4. 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 95.

⁶⁶⁰ Oběžník Hospodářské skupiny filmové výroby č. 113/40 ze 30. 10. 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 38.; JUDr. František Bláha, Rok vzestupu. *Filmový kurýr* 15, 1941, č. 1 (3. 1.), s. 6; sp., Podávání žádostí Nejvyššímu úřadu cenovému. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 44 (1. 11.), s. 3.

⁶⁶¹ Oběžníky Hospodářské skupiny filmové výroby, 1940–1941. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 50; Oběžníky Ústředního svazu průmyslu v Čechách a na Moravě, únor–prosinec 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 51.

⁶⁶² Dopis Karla Pečeného Ústřednímu svazu průmyslu pro Čechy a Moravu ze dne 16. října 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 48.

⁶⁶³ sp., Hospodářský propagační výbor ÚSP. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 42 (18. 10.), s. 1.

ústředí se nicméně obsazení klíčových postů jemně pozměnilo, do ústranní odešel Ladislav Kolda, novými funkcionáři se stali Josef Hlinomaz nebo Karel Pečený, svůj vliv dále posilovali také nejvýznamnější úředníci jako Jaroslav Leiser. Filmové ústředí pro Čechy a Moravu **bylo organizováno v sedmi odborech** podle jednotlivých odvětví filmového průmyslu (ateliéry, laboratoře, výroba celovečerních filmů, výroba krátkých filmů, distribuce, kina, filmoví pracovníci) **a sedmi odborných odděleních** (kondiční oddělení, dramaturgické oddělení /bývalé Filmové studio/, tiskové a statistické oddělení, revizní, Filmová kartotéka, daňové, technické oddělení). Významnými **projekty** Filmového ústředí byla organizace první přehlídky národní kinematografie Filmové žně ve Zlíně v červenci 1940, projekt filmové školy při Státní konzervatoři, vydávání časopisu Filmový kurýr a listů Filmové kartotéky, příprava filmového slovníku, charitativní a společenské akce aj. Filmové ústředí **pokračovalo v započaté rozsáhlé reorganizaci filmového oboru**. Mnoho opatření mělo výrazně **regulační charakter** a často byla vyhlášována přímým příkazem okupačních složek. Velmi významným zásahem do autonomie kin bylo zavedení jednotných cen vstupného, které se odehrálo v říjnu 1940. Další podstatnou událostí bylo vyhlášení závazných a detailních hracích řádů pro velká města protektorátu. Kina se musela smířit s povinnými slevami pro vybrané skupiny obyvatelstva, s poskytováním prostorů kin na pořádání akcí německých subjektů, i s rostoucími odvody včetně povinných pojištění apod. Došlo ke standardizaci cen laboratorních prací i vybraných filmových honorářů.

Filmové ústředí pro Čechy a Moravu udržovalo velmi dobré a blízké vztahy se svými **partnerskými organizacemi**. Jednání s VIII. sekcí Kulturní rady Národního souručenství vyvrcholila v létě 1940 jmenováním představitelů Filmového ústředí do vedení filmové sekce tohoto orgánu. Ministr průmyslu, obchodu a živností Jaroslav Kratochvíl založil v listopadu 1940 svůj další poradní orgán **Sbor filmových lektorů**, jehož výkonem bylo fakticky pověřeno Filmové ústředí v rámci svého dramaturgického oddělení (bývalého Filmového studia). Tímto krokem Filmové ústředí dále zintenzivnilo svou spolupráci s Filmovým poradním sborem, které svá rozhodnutí do budoucna propojilo s posudky filmových lektorů. Výlučné postavení mezi partnerskými subjekty měla **Hospodářská skupina filmové výroby**, která byla ustavena jako orgán Ústředního svazu průmyslu v Čechách a na Moravě začátkem roku 1940. Povinné členství výrobních složek filmového oboru totiž narušilo dosavadní rozdělení kompetencí jednotlivých svazů (především Svazu filmového průmyslu a obchodu). V červnu 1940 byl jmenován vedoucím skupiny Karel Pečený, který umožnil úzkou spolupráci s Filmovým ústředím, jež brzy převzalo výkon agendy této skupiny.

Období existence Filmového ústředí pro Čechy a Moravu je spjato s **narůstajícími intervencemi okupačních složek do české kinematografie** a kompetencí samotného Filmového ústředí. Na jaře 1940 stanovila okupační správa striktní **redukci počtu českých filmů** na 25 za rok. Toto opatření mimo jiné znamenalo konec nadějí na ekonomicky vyrovnaný výsledek výrobního plánu Filmového ústředí na rok 1940. Na jaře a v létě svedly české instituce marný diplomatický boj o udržení **filmových ateliérů** v českých rukách. V srpnu 1940 byl vydán zákaz veřejného předvádění amerických filmů devíti společností, což znamenalo likvidaci těchto převážně **poboček hollywoodských společností**. Od září 1940 podléhala všechna písemná nařízení a oběžníky Filmového ústředí pro Čechy a Moravu předběžnému schválení okupačních složek a v témže měsíci byla založena Úřadu říšského protektora podřízená Distribuční komise při Filmovém ústředí, jejímž úkolem měly být zásahy do

chodu obchodu s filmem a uváděním v kinech. Koncem roku 1940 byli zástupci výroby a Filmového ústředí okupanty informováni o **povinné koncentraci filmových produkčních společností** do několika málo firem a výrobních středisek a o dalším limitu výroby českých filmů (23 titulů v sezoně 1941/42).

V polovině prosince 1940 došlo k další velmi podstatné události v dějinách filmového sdružování. Funkcionáři Filmového ústředí schválili změnu stanov, která umožnila **přímé členství** jednotlivých společností a osob filmového průmyslu ve Filmovém ústředí a toto členství bylo **vyhlášeno za povinné**. Jednotlivé **svazy filmového průmyslu předaly většinu svých kompetencí**, svou činnost utlumily, ale zatím nezanikaly. Změna stanov byla posvěcena protektorátními úřady v lednu 1941. **Zaměstnanci svazů přešli do struktur Filmového ústředí** již dříve – na jaře a v září 1940. Skutečnost, že v centrální organizaci pracovali až na výjimky dlouholetí zaměstnanci filmových svazů, samozřejmě výrazně posilovala kontinuitu všech aktivit organizace. Je zajímavé, že Filmové ústředí neopustilo myšlenku své budoucí integrace do **filmové komory**, a to přesto, že již v říjnu 1940 bylo vydáno nařízení říšského protektora o vzniku Českomoravského filmového ústředí. Zdá se, že o tomto rozhodnutí neměla česká strana ještě několik měsíců tušení. Je možné, že rychlá změna stanov Filmového ústředí se odehrála jako reakce na kuloární informaci o plánech Úřadu říšského protektora, je ale také možné, že se uskutečnila nezávisle na tomto faktu.

Poválečné hodnocení Filmového ústředí pro Čechy a Moravu bylo veskrze kladné a váže se na něj několik mýtů, které považujeme za nutné částečně problematizovat nebo i vyvrátit. První je **mýtus kladné organizace**, která je v historických přehledech stavěna do dramatického protipólu k budoucímu pronacistickému Českomoravskému filmovému ústředí. Nepopíráme, že Filmové ústředí vykonalo řadu významných kroků na záchranu pozic českého filmu v nelehkém období roku 1940. Je však pravda, že v těchto krocích **bylo z velké části neúspěšné**.⁶⁶⁴ A bylo by také zavádějící zakrývat, že Filmové ústředí nebylo samostatnou českou autonomní strukturou. Naopak, část jeho nařízení a opatření byla vydávána z přímého nařízení okupačních úřadů, a Filmové ústředí tudíž složilo okupačním úřadům jako praktický nástroj vymahatelnosti totalitní moci. Nemůžeme tedy souhlasit s jednostranným popisem činnosti filmového ústředí z pera Jiřího Havelky⁶⁶⁵ ani s Jindřichem Elblem, který Filmové ústředí hodnotil jako po jistý čas autonomního ochránce českých filmových zájmů.⁶⁶⁶ Nedorozumění mohou být z velké části dána přístupem k historickým faktům, „velké“ kulturně-politické dějiny ukazují Filmové ústředí jako orgán účastnící se jednání s protektorátní vládou a okupační správou o záchranu českého filmu, teprve mikrohistorický výzkum odkrývá, že gró práce organizace leželo v jejím **administrativním výkonu** s cílem přetváření české kinematografie směrem od svobody podnikání k centrálně řízenému modelu, který se musel stále více přizpůsobovat představám Němců. **Další z mýtů**, který se k Filmovému ústředí pro

⁶⁶⁴ Filmové ústředí nebylo neúspěšné pouze na kulturně-politické rovině, ale také v několika dalších dílčích záležitostech, např. ve věci systémového zvýšení filmové podpory, v jednáních o splatnosti pohledávek na Slovensko a ze Sudet, o vrácení dovozních poplatků za zakázané importy z nepřátelských zemí západní Evropy apod. Průběžně řada oběžníků in: NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 37, 38.

⁶⁶⁵ J. Havelka, *Filmové hospodářství... 1939–45...*, s. 10–11; Jiří Havelka, *Československé filmové hospodářství 1945–1946*. Praha: Čs. filmové nakladatelství 1947, s. 11–12.

⁶⁶⁶ Jindřich Elbl, *Patnáct let filmové politiky 1933–1945. Jak byl znárodněn československý film. Film a doba* 11, 1965, č. 7 (červenec), s. 342.

Čechy a Moravu váže, se týká **autonomního češství organizace**. Historik Jiří Doležal došel na základě zprávy Sicherheitsdienstu k závěru, že *nacistům nevyhovovalo, že tato nejvyšší instituce protektorátní kinematografie vznikla bez jejich účasti, jen jako česká záležitost*.⁶⁶⁷ Nic takového ovšem v dané zprávě není explicitně uvedeno. Zpráva založení Filmového ústředí zmiňovala v poměrně neutrálním duchu jako součást snah o založení autonomní české filmové komory, která se později ukázala být pro Němce nevýhodnou variantou.⁶⁶⁸ Přestože ve Filmovém středí pro Čechy a Moravu působilo méně Němců než kupříkladu ve Filmovém ústředí v Čechách a na Moravě, Němci zde v dozorčích funkcích působili také a především je třeba zdůraznit, že Filmové ústředí pro Čechy a Moravu bylo pod přímým vlivem okupačních složek, které si plnění svých přání dokázaly vymoci.

Filmové ústředí pro Čechy a Moravu bylo v každém případě **posledním úspěšným pokusem české strany založit centrální orgán protektorátní kinematografie**. Českomoravské filmové ústředí, jak uvidíme dále, bylo založeno z rozhodnutí říšského protektora a tato skutečnost, přestože jeho role v české kinematografii také nebyla tak černobílá, jak by poválečné reflexe naznačovaly, zásadním způsobem měnila vnímání významu instituce z pohledu jejích současníků i následovníků.

⁶⁶⁷ J. Doležal, *Česká kultura za protektorátu...*, s. 201.

⁶⁶⁸ Monatsbericht SD. Die politische Entwicklung im Protektorat Böhmen und Mahren (Februar 1941). Dostupný na WWW: <http://web.nacr.cz/sd/index_V11.php?session=6c56b1c531e48590e257d9d6914cf824&tk=30501&od> (cit. 1. 3. 2011).

II. Čas změn.

Rozsáhlá restrukturalizace protektorátní kinematografie



Návrh štítu nové budovy Českomoravského filmového ústředí v Klimentské ulici.⁶⁶⁹

⁶⁶⁹ *Návrh štítu nové budovy Českomoravského filmového ústředí v Klimentské ulici.* NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 710.

II.1. Vznik a právní povaha Českomoravského filmového ústředí

Formální založení

Za **den vzniku** Českomoravského filmového ústředí (Böhmisch-Mährische Filmzentrale) se v poválečné filmověhistorické literatuře zpravidla označoval **26. říjen 1940**. K tomuto dni byla vydána základní právní norma ustavující existenci této instituce, a sice Nařízení říšského protektora v Čechách a na Moravě o zřízení Českomoravského filmového ústředí.⁶⁷⁰ Zatímco již dříve zmíněné a tentýž den vydané nařízení říšského protektora týkající se statutu Filmové zkušebny v Čechách a na Moravě vstoupilo vzápětí v platnost,⁶⁷¹ nařízení o zřízení Českomoravského filmového ústředí existovalo několik dalších měsíců pouze formálně, jeho účinnost byla odložena, a navíc tato nová právní norma nebyla zveřejněna. K jejímu vydání ve Věstníku nařízení říšského protektora v Čechách a na Moravě došlo nakonec až **v únoru 1941**.⁶⁷²

O důvodech prodlevy mezi vydáním a zveřejněním právního předpisu bohužel nemáme dostatek informací a můžeme se pouze domnívat, že byla způsobena jednáními na německé straně o příslušnosti protektorátní kinematografie pod říšské či vlastní protektorátní struktury (viz dále). Stejně tak jsme v minulé kapitole ztratili stopu ve věci postojů Úřadu říšského protektora k návrhu nové organizace protektorátní kinematografie Karla Schulze z června 1940. Důvodem tápání je nedostatek dochovaných archivních pramenů vztahujících se k činnosti kulturně-politického oddělení Úřadu říšského protektora (později Německého státního ministerstva) v tomto období a nedostatek informací se nepodařilo nahradit ani z německých archivů.

Situace může samozřejmě souviset s nástupem Reinharda Heydricha do funkce zastupujícího říšského protektora koncem září 1941 a s následnou korekcí kulturně-politických priorit na Úřadu říšského protektora.⁶⁷³ Skutečnost, že vydání nařízení ve Věstníku nařízení říšského protektora bylo o několik měsíců zpožděno, nebyla ovšem nikterak výjimečná. Naopak, běžná doba stáří předpisů publikovaných v tomto periodiku se pohybovala kolem dvou až tří měsíců, v případě přejímání říšské legislativy byla samozřejmě i výrazně delší. Zajímavější je zjištění, že zástupci českých svazů neměli podle všeho o existenci nařízení o ustavení Českomoravského filmového

⁶⁷⁰ Nařízení Reichsprotektora in Böhmen und Mähren o zřízení Českomoravského Filmového Ústředí ze dne 26. října 1940. *Verordnungsblatt des Reichsprotektors in Böhmen und Mähren / Věstník nařízení říšského protektora v Čechách a na Moravě* 1941, č. 7 (13. 2.), s. 55–57; též: K. Knap, *Přehled práva...*, s. 127–130. Pro kompletní znění nařízení navíc viz edice materiálů v příloze této práce.

⁶⁷¹ Nařízení Reichsprotektora in Böhmen und Mähren o zřízení filmové zkušebny v Čechách a na Moravě. *Verordnungsblatt des Reichsprotektors in Böhmen und Mähren / Věstník nařízení Reichsprotektora in Böhmen und Mähren* 1940, č. 50 (25. 11.), s. 569–571.

⁶⁷² K. Knap, *Přehled práva...*, s. 121. Srov.: Nařízení Reichsprotektora in Böhmen und Mähren o zřízení Českomoravského Filmového Ústředí ze dne 26. října 1940. *Verordnungsblatt des Reichsprotektors in Böhmen und Mähren / Věstník nařízení říšského protektora v Čechách a na Moravě* 1941, č. 7 (13. 2.), s. 55–57

⁶⁷³ Více k obsáhlému tématu např. in: Lenka Linhartová – Vlasta Měšťánková – Jaroslava Milotová, *Heydrichova okupační politika v dokumentech*. Praha: ČSPB 1987; Jaroslava Milotová – Miroslav Kárný, *Od Neuratha k Heydrichovi*. Na rozhraní okupační politiky hitlerovského Německa v „Protektorátu Čechy a Morava“. *SAP* 39, 1989, č. 2, s. 281–394; Miroslav Kárný – Jaroslava Kárná – Margita Kárná (eds.), *Protektorátní politika Reinharda Heydricha*. Praha: Tisková, ediční a propagační služba 1991.

ústředí minimálně do prosince 1940 tušení. Jak totiž víme, ještě koncem roku jednali zástupci vedení Filmového ústředí pro Čechy a Moravu s ministrem průmyslu, ochodu a živností o možném založení filmové komory. Těžko by se k plánům vraceli v případě, kdyby předpokládali brzký vznik nové, monopolní, Němci ovládané korporace protektorátní kinematografie.

Českomoravské filmové ústředí začalo tedy své aktivity vykonávat **až v polovině února 1941**, tedy téměř čtyři měsíce po datu vydání nařízení o zřízení Českomoravského filmového ústředí. V den vzniku Českomoravského filmového ústředí – 15. února 1941 – bylo vydáno další nařízení doplňující nařízení říšského protektora v Čechách a na Moravě o zřízení Českomoravského filmového ústředí. Toto doplňující nařízení bylo zveřejněno ve Věstníku nařízení říšského protektora v květnu 1941.⁶⁷⁴ Poslední z právních předpisů říšského protektora vztahující se k existenci Ústředí, prováděcí nařízení k nařízení říšského protektora v Čechách a na Moravě o zřízení Českomoravského filmového ústředí z 26. října 1940, bylo datováno 15. červencem 1941 a zveřejněno ještě v tomtéž měsíci.⁶⁷⁵ Stanovy Ústředí ze dne 20. února 1941 byly zveřejněny v interním periodiku Českomoravského filmového ústředí počátkem roku 1941 a jednací řád ze srpna vyšel tamtéž v září 1941.⁶⁷⁶

Faktický vznik

Proměna to byla velmi rychlá. Ještě 13. února organizovalo Filmové ústředí pro Čechy a Moravu pod svým jménem přehlídku krátkých kulturních filmů (viz dále)⁶⁷⁷ a žádná oficiální prohlášení nenasvědčovala tomu, že by do konce existence této instituce zbývalo jen několik desítek hodin. Dne **15. února 1941** došlo k velmi rychlému faktickému zániku stávajícího spolku a vzniku Českomoravského filmového ústředí. Bezprostřední politické kroky vedoucí k transformaci Filmového ústředí na Českomoravské filmové ústředí bohužel nejsme schopni pro nedostatek pramenů přesně rekonstruovat. Zdá se však, že dosavadní představa násilného vnučení německé moci českým stavovským strukturám není zcela přesná. Transformace se v praxi zřejmě odehrála překvapivě plynule. Od 15. února 1941 byly **účetnictví a veškerá korespondence** bývalého Filmového ústředí pro Čechy a Moravu vedeny pod hlavičkou Českomoravského filmového ústředí.⁶⁷⁸ Víme také, že dne 18. února 1941 proběhla jednání mezi zástupci Ústředí, ministrem průmyslu, obchodu a živností Kratochvílem a zástupci Úřadu říšského protektora, na kterém byly české straně vysvětleny její budoucí kompetence a Jaroslav Kratochvíl připomínkoval návrh **stanov**. Na základě těchto připomínek vypracoval tým Emila Sirotky za pravděpodobné účasti Wilhelma

⁶⁷⁴ Nařízení doplňující nařízení o nařízení říšského protektora v Čechách a na Moravě o zřízení Českomoravského Filmového Ústředí. *Verordnungsblatt des Reichsprotektors in Böhmen und Mähren / Věstník nařízení říšského protektora v Čechách a na Moravě* 1941, č. 23 (10. 5.), s. 233–234.

⁶⁷⁵ Prováděcí nařízení ze dne 15. července 1941 k nařízení říšského protektora v Čechách a na Moravě o zřízení Českomoravského filmového ústředí z 26. října 1940. *Verordnungsblatt des Reichsprotektors in Böhmen und Mähren / Věstník nařízení říšského protektora v Čechách a na Moravě* 1941, č. 36 (31. 7.), s. 412–414.

⁶⁷⁶ Stanovy Českomoravského filmového ústředí z 20. února 1941. *Mitteilungen der Böhmisch-Mährischen Filmzentrale / Věstník Českomoravského filmového ústředí* 1, 1941, č. 1 (4. 4.), s. 3–6. Jednací řád Českomoravského filmového ústředí z 27. srpna 1941. *Mitteilungen der Böhmisch-Mährischen Filmzentrale / Věstník Českomoravského filmového ústředí* 1, 1941, č. 8 (10. 9.), s. 1–4.

⁶⁷⁷ –I–, Přehlídka krátkých kulturních filmů. *Filmový kurýr* 15, 1941, č. 7 (14. 2.), s. 1.

⁶⁷⁸ Kupř.: Hlavní účetní kniha Filmového ústředí pro Čechy a Moravu s bilancemi jednotlivých svazů. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 21.

Söhnela jejich konečné znění, které se souhlasem ministerstva předložil ke schválení říšskému protektorovi.⁶⁷⁹ Z dopisu Jaroslava Leisera a Emila Sirotky ministru Kratochvílovi z 21. února 1941 vyplývá, že v přípravě stanov Českomoravského filmového ústředí skutečně měly (jak deklaroval § 6 nařízení o zřízení instituce) velké slovo české kruhy. Odpovídalo by tomu také například poměrně široké vymezení kompetencí předsedy instituce (viz dále).

Českomoravské filmové ústředí převzalo **majetek, závazky, pronajímané prostory a zaměstnance Filmového ústředí a zanikajících svazů filmového průmyslu**. K žádné radikální proměně každodenního života zaměstnanců Ústředí zřejmě nedošlo. Vedení i zaměstnanci většinou zůstali na svých pozicích. Českomoravské filmové ústředí přejalo kromě nových pravomocí úkoly Filmového ústředí pro Čechy a Moravu, a tudíž stávající zaměstnanci zatím většinou vycházeli ze svých dosavadních náplní práce. Nové struktury, nové kompetence a noví, především němečtí pracovníci přicházeli do organizačních struktur Ústředí pozvolna v průběhu následujících týdnů, měsíců a let.

Českomoravské filmové ústředí vzniklo jako faktický přímý nástupce Filmového ústředí pro Čechy a Moravu a jím likvidovaných svazů. Již víme, že rozšířené kompetence a proměna Filmového ústředí ve filmovou komoru byly českou stranou – byť v jiné politické konstelaci – dlouhodobě plánovány. Také proto byla organizace Filmového ústředí na přicházející změny – byť v jiné politické konstelaci – zřejmě dobře připravena. **Přímý německý dozor**, jak uvidíme dále, nebyl zdaleka tak striktní, jak by se z textu nařízení říšského protektora a stanov korporace mohlo zdát. Mnoho změn se uskutečňovalo především směrem navenek, ve vztahu k filmovému oboru, protektorátním a mezinárodním orgánům a české veřejnosti, neovlivňovala však již tak výrazně vnitřní uspořádání instituce. O velmi plynulém navázání na činnost Filmového ústředí svědčila také dlouhodobá věrnost českých zaměstnanců Českomoravskému filmovému ústředí.

Od 21. února 1941 začalo oborové periodikum **Filmový kurýr** vycházet bez podtitulu a jeho vydavatelem se stalo Českomoravské filmové ústředí. Časopis gramaticky nesprávně informoval o tom, že ke dni 15. února 1941 bylo zřízeno *Českomoravské Filmové ústředí* a otiskl nařízení o jeho vzniku.⁶⁸⁰ Oficiální článek informující o založení nové instituce mimo jiné zdůraznil, že zřízením Ústředí *dostává se českomoravskému filmovému oboru pevné zákonné formy organizační, jejíž nutnost se projevovala již před lety a o kterou filmový obor již dlouhou dobu usiloval*. Text podtrhl také úzkou součinnost německých a českých úřadů při vzniku instituce a skutečnost, že se v nařízení o zřízení Ústředí podařilo *šťastně vyřešiti poměr obou národnostních* [tj. českých a německých, pozn. aut.] *skupin, které se ve Filmovém ústředí stýkají*.⁶⁸¹

⁶⁷⁹ Dopis Emila Sirotky Dr. Jaroslavu Kratochvílovi z 21. 2. 1941. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 673.

⁶⁸⁰ Gramaticky nelogické velké písmeno „F“ zřejmě vycházelo ze znění nařízení o zřízení Ústředí ve Věstníku nařízení říšského protektora, kde se dokonce psalo o „Českomoravském Filmovém Ústředí“. Ve Filmovém kurýru se velké „F“ příznačně objevilo na více místech časopisu s tím, že se posléze přešlo především na zkrácený název Filmové ústředí, který odkazoval také k předchůdci Českomoravského filmového ústředí Filmovému ústředí pro Čechy a Moravu. Zajímavé je, že název „Filmového ústředí pro Čechy a Moravu“ se v časopise již neobjevil. Pojem „filmové svazy“ nebo „Filmové ústředí pro Čechy a Moravu“ nahradil obecnější „filmový obor“. *Filmový kurýr* 15, č. 8 (21. 2.).

⁶⁸¹ Zřízení Českomoravského Filmového ústředí v Praze. *Filmový kurýr* 15, č. 8 (21. 2.), s. 1.

Právní povaha

Jak již bylo řečeno, říšský protektor v Čechách a na Moravě vydal **nařízení o zřízení Českomoravského filmového ústředí** datované dnem 26. října 1940. Následovalo **doplňující nařízení** z 15. února 1941 a **prováděcí nařízení** ze dne 15. července 1941, které rozšiřovalo působnost Ústředí. Několik dnů po faktickém založení Ústředí, 20. února 1941, byly schváleny **stanovy** této nové instituce. Dne 27. srpna 1941 Českomoravské filmové ústředí vydalo **jednací řád**. Nařízení říšského protektora v Čechách a na Moravě o zřízení Českomoravského filmového ústředí bylo, stejně jako související právní předpisy a stanovy, podrobně komentováno v knize Karla Knapa *Přehled práva filmového* z roku 1945,⁶⁸² z jehož interpretací část vybíráme a v této kapitole z nich částečně vycházíme.

Českomoravské filmové ústředí bylo v textu nařízení označeno za **korporaci veřejného práva**.⁶⁸³ Víme již, že statutu veřejnoprávní korporace chtěly české filmové kruhy připravující filmovou komoru využít již dříve. Pojem veřejnoprávní korporace nebyl soudobou právní teorií zcela jednoznačně vymezen a říše veřejnoprávních korporací byla velmi široká. Obecně se dávala veřejnoprávní korporace do protikladu vůči (respektive nad) korporaci soukromého práva, od které se musela odlišovat nějakou přidanou hodnotou. Mezi klasické (nikoliv bezvýhradné) znaky veřejnoprávní korporace byl označován vznik daný rozhodnutím shora (přímo či nepřímo na základě právního předpisu), nucené členství, veřejnoprávní (všeoužitečný) účel subjektu (včetně závazků vůči státu) a výkon vrchnostenské moci, k níž mohl patřit také výkon činností původně podřízených veřejné správě. Veřejnoprávní korporaci mohlo být přiznáno právo vydávání v oboru všeobecně závazných norem. Podle právního teoretika Jana Matějky mezi typické příklady veřejnoprávních korporací v meziválečném Československu patřily subjekty úřední samosprávy (obce, okresy, země), dále školské správy, univerzity, živnostenská společenstva, hornická společenstva, lékařská grémia, obchodní a živnostenské komory, zemědělské rady, povinné komory svobodných povolání (advokátní komory, notářské komory, inženýrské komory, lékařské komory, zvěrolékařské komory), subjekty veřejného pojišťování (úrazové dělnické pojišťovny nemocenské pojišťovny, ústřední sociální pojišťovna, revírní bratrské pokladny, ústřední bratrská pokladna, všeobecný pensijní ústav, léčebný fond veřejných zaměstnanců, pojišťovna osob samostatně hospodařících). Veřejnoprávními korporacemi byly dále orgány soukromého hospodářského života (vodní družstva, zalesňovací společenstva, viničné obce, honební společenstva, rybářská společenstva, společenstva k výkonu práv na některých nedělených loukách. V neposlední řadě byly mezi veřejnoprávní korporace řazeny církve a náboženské společnosti s výjimkou církve katolické.⁶⁸⁴ Statut veřejnoprávních korporací byl převzat Říšským i protektorátním právním systémem. V době okupace českých zemí vydal říšský

⁶⁸² Dodejme, že studie byla vydána ještě v době okupace, a proto nemohl Karel Knap z pochopitelných důvodů komentovat politickou stránku existence Českomoravského filmového ústředí ani dalších mocenských struktur protektorátní kinematografie. K. Knap, *Přehled práva...*, s. 121–145. Pro kompletní znění nařízení viz edice materiálů v příloze této práce.

⁶⁸³ § 1 Nařízení Reichsprotektora in Böhmen und Mähren o zřízení Českomoravského Filmového Ústředí ze dne 26. října 1940. *Verordnungsblatt des Reichsprotektors in Böhmen und Mähren / Věstník nařízení říšského protektora v Čechách a na Moravě* 1941, č. 7 (13. 2.), s. 55–57; Též: K. Knap, *Přehled práva...*, s. 127–130. Pro kompletní znění nařízení viz edice materiálů v příloze této práce.

⁶⁸⁴ Jan Matějka, *Korporace veřejnoprávní*. In: *Slovník veřejného práva československého*. Sv. II. Polygrafia – Rudolf M. Rohrer, Brno 1932, s. 370–378.

protektor ještě několik dalších nařízení o vzniku veřejnoprávních korporací. Jednalo se například o Česko-Moravskou úřadovnu pro dovoz a vývoz výrobků hospodářství výživovacího a zemědělského nebo o Německou zdravotní komoru v Protektorátu Böhmen und Mähren.⁶⁸⁵ Naopak, statut veřejnoprávní korporace nebyl výslovně přidělen Filmprüfstelle (Filmové zkušebně v Čechách a na Moravě).⁶⁸⁶

Karel Knap začlenil veřejnoprávní korporace do množiny tzv. **korporací zájmové samosprávy** a stavěl je v souladu s Matějkou do protikladu ke korporacím soukromého práva, tedy bývalým svazům filmového průmyslu. Z charakteristických znaků korporace veřejného práva Knap zdůraznil **nucené (povinné) členství** a **určitou vrchnostenskou pravomoc** (tj. kompetence přesahující běžnou občansko-právní rovinu). Typickými veřejnoprávními korporacemi v oblasti filmového průmyslu byly podle doktora Knapa Říšská filmová komora a Českomoravské filmové ústředí. Karel Knap ve své knize zhodnotil vývoj české filmové samosprávy a mimo jiné napsal, že organizace filmových struktur *směřuje od korporací soukromoprávních k veřejnoprávním, od korporací dobrovolných k nuceným, od odborových korporací ke korporacím celofilmovým, od korporací nižšího druhu ke korporacím vrcholným (ústředním) a od korporací nevýsostných ke korporacím výsostným*.⁶⁸⁷ Autor také zdůraznil tendenci filmových svazů posledních desetiletí směřovat od množství malých, v kompetencích se vzájemně překrývajících a v pravomocích značně omezených filmových spolků a svazů (korporací soukromého práva) k jejich **postupné hierarchizaci a následné centralizaci**, již provázela kumulace kompetencí a šíře jejich dosahu.⁶⁸⁸ Z tohoto hlediska bylo možno vnímat založení Českomoravského filmového ústředí jako vrchol tohoto vývoje. Autor z pochopitelných důvodů již nedodal, že v této apolitické rovině by ovšem musel být stejný význam přikládán i případnému založení pronárodní české veřejnoprávní korporace filmové komory.

Vraťme se k právním předpisům vztahujícím se k Ústředí. **Úkolem** Českomoravského filmového ústředí bylo podle nařízení o jeho zřízení *podporovati filmový obor v rámci celkového hospodářství, zastupovati zájmy jednotlivých skupin filmového oboru, jakož i dosáhnouti spravedlivého vyrovnání mezi pracovníky tohoto oboru*.⁶⁸⁹ Tato obecná proklamace je velmi podobná definicím činnosti v návrzích na vznik filmových komor. *Spravedlivé vyrovnání mezi zájmy jednotlivých složek filmového oboru* zmiňoval již návrh zákona o filmové komoře předložený Výborem plnomocníků

⁶⁸⁵ Nařízení Reichprotektora in Böhmen und Mähren o zřízení Česko-Moravské úřadovny pro dovoz a vývoz výrobků hospodářství výživovacího a zemědělského. *Verordnungsblatt des Reichsprotektors in Böhmen und Mähren / Věstník nařízení Reichsprotektora in Böhmen und Mähren* 1940, 17 (23. 4.), s. 163–165; Nařízení o Německé zdravotní komoře v Protektorátu Böhmen und Mähren. *Verordnungsblatt des Reichsprotektors in Böhmen und Mähren / Věstník nařízení Reichsprotektora in Böhmen und Mähren* 1941, č. 49 (22. 11. 1940), s. 555–559.

⁶⁸⁶ Její právní statut nebyl v nařízení definován. Nařízení Reichsprotektora in Böhmen und Mähren o zřízení filmové zkušebny v Čechách a na Moravě. *Verordnungsblatt des Reichsprotektors in Böhmen und Mähren / Věstník nařízení Reichsprotektora in Böhmen und Mähren* 1940, č. 50 (25. 11.), s. 569–571.

⁶⁸⁷ Pojmem „výsostná“ Karel Knap míní *korporaci nadanou některou výsostnou pravomocí v oboru veřejné správy*. K. Knap, *Přehled práva...*, s. 12.

⁶⁸⁸ K. Knap, *Přehled práva...*, s. 11–12, 17–18.

⁶⁸⁹ § 2 Nařízení Reichsprotektora in Böhmen und Mähren o zřízení Českomoravského Filmového Ústředí ze dne 26. října 1940. *Verordnungsblatt des Reichsprotektors in Böhmen und Mähren / Věstník nařízení říšského protektora v Čechách a na Moravě* 1941, č. 7 (13. 2.), s. 55–57; Též: K. Knap, *Přehled práva...*, s. 127–130. Pro kompletní znění nařízení viz edice materiálů v příloze této práce.

na konci roku 1939 a také stanovy Filmového ústředí pro Čechy a Moravu.⁶⁹⁰ V případě stanov Filmového ústředí nacházíme další podobnost – hovořilo se tu o úkolu *podporovati filmovou tvorbu... jakož i obchod s filmy* atd.⁶⁹¹

Členy Českomoravského filmového ústředí se museli stát všichni aktivní (nežidovští) podnikatelé ve filmu, včetně provozovatelů ateliérů a laboratoří, a filmoví pracovníci *spolupůsobící při zhotovení* filmů. Jednalo se tedy o **povinné členství jak fyzických, tak právnických osob**.⁶⁹² Ani toto nařízení nebylo nikterak překvapivé či revoluční, uvědomíme-li si, že v praxi bylo již delší dobu realizováno. Jak víme z předchozích kapitol, tzv. nucené členství bylo navrhováno již ve vládním nařízení o organizaci filmového hospodářství z doby konce první republiky a posléze se s ním počítalo u všech návrhů na ustavení filmové komory. Povinné členství bylo v jednotlivých svazech filmového průmyslu vynucováno od léta 1939.⁶⁹³ Vedle toho bylo na zákonném podkladě pro některé členy filmového oboru realizováno nucené členství od listopadu 1939 v rámci Hospodářské skupiny filmové výroby. Snahy o prosazení povinného členství v centralizujících se filmových strukturách se do doby vzniku Českomoravského filmového ústředí nejvýrazněji uplatnily ve druhé verzi stanov Filmového ústředí pro Čechy a Moravu, schválených výměrem Ministerstva vnitra ze dne 12. ledna 1941, které nařizovaly, že řádnými členy budou napříště povinně všechny fyzické a právnické osoby účastníci se na výrobě, obchodu nebo promítání filmu.⁶⁹⁴

Členové **bývalých svazů** filmového průmyslu se ovšem nestali součástí Českomoravského filmového ústředí automaticky. Jejich status měl ještě projít novými prověrkami.⁶⁹⁵ V praxi prověrky probíhaly tak, že všichni stávající členové svazů aktivní ve filmovém průmyslu museli do 30. června 1941 (resp. podle stanov v tříměsíční preklusivní lhůtě ode dne účinnosti nařízení⁶⁹⁶) podat návrh na své přijetí do Ústředí, o kterém Ústředí dále rozhodovalo. Do doby rozhodnutí na ně bylo pohlíženo jako na subjekty s oprávněním činnosti ve filmovém oboru.⁶⁹⁷ Administrativní pravidla přijímání členů a ukončení členství byla popsána ve stanovách. Členství v Ústředí mohlo být ukončeno na vlastní písemnou žádost člena, pokud by vyšlo najevo, že člen *postrádá schopnosti a spolehlivosti pro výkon filmového povolání* nebo na základě

⁶⁹⁰ Vládní nařízení o zřízení Filmové komory. NFA, fond Film-Klub, inv. č. 27. Text tohoto návrhu tvoří přílohu č. 4 této práce.

⁶⁹¹ Stanovy spolku Filmové ústředí pro Čechy a Moravu (dříve Filmové studio) schváleny výměrem Zemského úřadu v Praze č. 3295 z r. 1940 odd. 19 ze dne 27. dubna 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 10.

⁶⁹² § 3 Nařízení Reichsprotektora in Böhmen und Mähren o zřízení Českomoravského Filmového Ústředí ze dne 26. října 1940. *Verordnungsblatt des Reichsprotektors in Böhmen und Mähren / Věstník nařízení říšského protektora v Čechách a na Moravě* 1941, č. 7 (13. 2.), s. 55–57; Též: K. Knap, *Přehled práva...*, s. 127–130. Pro kompletní znění nařízení viz edice materiálů v příloze této práce.

⁶⁹³ as., Povinné organizování. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 32 (11. 8.), s. 1.

⁶⁹⁴ Zápis o mimořádné valné hromadě Filmového ústředí pro Čechy a Moravu konané dne 18. prosince 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 13.

⁶⁹⁵ Zřízení Českomoravského Filmového ústředí v Praze. *Filmový kurýr* 15, č. 8 (21. 2.), s. 1.

⁶⁹⁶ §§ 7 Stanov Českomoravského filmového ústředí z 20. února 1941. *Mitteilungen der Böhmisch-Mährischen Filmzentrale / Věstník Českomoravského filmového ústředí* 1, 1941, č. 1 (4. 4.), s. 3–6; Též: K. Knap, *Přehled práva...*, s. 130–145. Pro kompletní znění nařízení viz edice materiálů v příloze této práce.

⁶⁹⁷ § 5 Prováděcího nařízení ze dne 15. července 1941 k nařízení říšského protektora v Čechách a na Moravě o zřízení Českomoravského filmového ústředí z 26. října 1940. *Verordnungsblatt des Reichsprotektors in Böhmen und Mähren / Věstník nařízení říšského protektora v Čechách a na Moravě* 1941, č. 36 (31. 7.), s. 412–414; Též: K. Knap, *Přehled práva...*, s. 127–130. Pro kompletní znění nařízení viz edice materiálů v příloze této práce.

disciplinárního řízení. O vyloučení člena rozhodoval *s konečnou platností* předseda korporace.⁶⁹⁸ Stanovy dále řešily otázku **práv a povinností členů**. Ti mohli požívat *všech výhod, z členství vyplývajících* a každý z nich byl povinen *býti poslušen pokynů Filmového ústředí a prováděti jeho usnesení a nařízení*. Mezi další explicitně zmíněné členské povinnosti patřilo placení příspěvků a odevzdávání zpráv o provozu podniků.⁶⁹⁹ Prováděcí nařízení k nařízení o zřízení Českomoravského filmového ústředí mimo jiné některé podmínky pro přijetí členů dále upřesnilo. V listině o přijetí mělo Ústředí stanovit závazný rozsah činnosti, filmové provozovny podléhaly napříště povinnosti přizvat ke stavebním a jiným řízením Českomoravské filmové ústředí a případná informace o zákazu činnosti z bezpečnostních, policejních a dalších důvodů měla být předána Ústředí. Oprávnění k činnosti, nabytá podle jiných předpisů, pozbyla platnosti.⁷⁰⁰ Teprve při zkoumání historických okolností zjistíme, že skutečným cílem prováděcího nařízení bylo zastavení dalšího udílení kinematografických licencí (viz dále).⁷⁰¹

Nařízení říšského protektora o zřízení instituce obsahovalo **výčet hlavních profesí**, jichž se povinné sdružování v korporaci týkalo. Jednalo se o vedoucí produkce, režiséry, hudební skladatele, scenáristy, hudební dramaturgy, hudebníky, asistenty výroby, architekty, kameramany, mixéry zvuku, představitele hlavních, vedlejších a epizodních rolí a komparz.⁷⁰² V praxi se v evidencích Českomoravského filmového ústředí objevoval mnoho dalších profesních skupin – skriptky, pomocní asistenti a asistenti režie, střihači, zvukoví mistři, šatnáři, maskéři, fotografové, pomocní architekti, tanečníci, zpěváci a také profese související s animovaným filmem (fázari, kreslič, koloristé aj.) apod.⁷⁰³ Otázka členství **komparzu**, která ani v minulosti nebyla jednoznačně vyřešena, se několikrát vrátila na pořad jednání také v éře Českomoravského filmového ústředí. Komparz byl v první fázi v Ústředí povinně sdružován a měl povinnost platit členské příspěvky. Prováděcím nařízením z 15. července 1941 byla stanovena možnost vyjmutí z povinnosti členství v případě činnosti příležitostné nebo nepatrného rozsahu.⁷⁰⁴ Podle nařízení Českomoravského filmového

⁶⁹⁸ §§ 7 a 8 Stanov Českomoravského filmového ústředí z 20. února 1941. *Mitteilungen der Böhmisch-Mährischen Filmzentrale / Věstník Českomoravského filmového ústředí* 1, 1941, č. 1 (4. 4.), s. 3–6; Též K. Knap, *Přehled práva...*, s. 130–145. Pro kompletní znění nařízení viz edice materiálů v příloze této práce.

⁶⁹⁹ §§ 9 a 10 Stanov Českomoravského filmového ústředí z 20. února 1941. Stanov Českomoravského filmového ústředí z 20. února 1941. Tamtéž.

⁷⁰⁰ § 5 Prováděcího nařízení ze dne 15. července 1941 k nařízení říšského protektora v Čechách a na Moravě o zřízení Českomoravského filmového ústředí z 26. října 1940. *Verordnungsblatt des Reichsprotektors in Böhmen und Mähren / Věstník nařízení říšského protektora v Čechách a na Moravě* 1941, č. 36 (31. 7.), s. 412–414; Též: K. Knap, *Přehled práva...*, s. 127–130. Pro kompletní znění nařízení viz edice materiálů v příloze této práce.

⁷⁰¹ Důvodová zpráva k nařízení Českomoravského filmového ústředí o provozu kinematografických podniků (1943). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 521.

⁷⁰² § 3 Nařízení Reichsprotektora in Böhmen und Mähren o zřízení Českomoravského Filmového Ústředí ze dne 26. října 1940. *Verordnungsblatt des Reichsprotektors in Böhmen und Mähren / Věstník nařízení říšského protektora v Čechách a na Moravě* 1941, č. 7 (13. 2.), s. 55–57; Též: K. Knap, *Přehled práva...*, s. 121–126. Pro kompletní znění nařízení viz edice materiálů v příloze této práce.

⁷⁰³ Evidence členů Českomoravského filmového ústředí – filmových pracovníků. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 352.

⁷⁰⁴ § 2 Prováděcího nařízení ze dne 15. července 1941 k nařízení říšského protektora v Čechách a na Moravě o zřízení Českomoravského filmového ústředí z 26. října 1940. *Verordnungsblatt des Reichsprotektors in Böhmen und Mähren / Věstník nařízení říšského protektora v Čechách a na Moravě*

ústředí číslo 19/1941 Věst.⁷⁰⁵ o komparzu nebylo napříště členství komparzu v Ústředí *odůvodněno* a bylo nahrazeno povinnou registrací v rejstříku komparzu při Českomoravském filmovém ústředí.⁷⁰⁶ Tuto zásadu potvrdilo i nařízením o změně číslo 53/1943 Věst.⁷⁰⁷ Sdělením Českomoravského filmového ústředí číslo 27/1944 Věst. byla s účinností od 1. 1. 1944 nakonec zrušena i povinnost komparzu platit členské příspěvky.⁷⁰⁸ Individuálně byla řešena také otázka členství hudebníků, kteří v dřívějších svazech filmového průmyslu sdružování nebyli.⁷⁰⁹ Členové několika málo orchestrů, kteří ve filmech hráli často, se členy ústředí stali povinně, na ostatní hudebníky, kteří ve filmech účinkovali pouze v *nepatrném rozsahu* se tato povinnost nevztahovala.⁷¹⁰

Struktura **vedení, orgány Ústředí a jejich vztah k dozorčím úřadům** byly definovány již v nařízení o zřízení Ústředí a dále specifikovány v jeho stanovách. Podle nařízení o zřízení Ústředí byli předseda a jeho náměstek, kteří instituci zastupovali navenek, jmenováni říšským protektorem na dobu jednoho roku. Dalším podstatným orgánem korporace měl být tzv. ústřední výbor, jehož členy se měli stát příslušníci jednotlivých oborových skupin vybraní samotným předsedou a také tři zástupci protektorátní vlády.⁷¹¹ Stanovy Českomoravského filmového ústředí definovaly jeho orgány a jejich pravomoci již konkrétněji. Orgány tvořili **předseda** (President), **náměstek předsedy** (Vicepresident), **presidiální tajemník** (Präsidialsekretär), **ústřední výbor** (Zentralausschuss) a **jednatel** (Geschäftsführer). Funkce předsedy, náměstka předsedy a členů ústředního výboru byly označeny za čestné. Členové ústředního výboru z řad oborových skupin museli být podle stanov jmenováni ve složení vždy jeden Čech a jeden Němec z každé skupiny. Ústřední výbor měl pravomoc *býti slyšen v důležitých otázkách filmového podnikání*. Presidiální tajemník byl vybrán předsedou a jeho úkolem byla pomoc s plněním praktických úkolů předsedy. Správa filmového ústředí spadala do rukou jednatele *za pomoci referentů jednotlivých oborových skupin a potřebného počtu přidělených zaměstnanců*. Přesné rozdělení kompetencí mezi jednatele a předsedu, respektive jeho presidiální kancelář, nebyla ve stanovách objasněna.

1941, č. 36 (31. 7.), s. 412–414; Též: K. Knap, *Přehled práva...*, s. 127–130. Pro kompletní znění nařízení viz edice materiálů v příloze této práce.

⁷⁰⁵ Označením „Věst.“ máme napříště na mysli zveřejnění nařízení v oficiálním periodiku Věstník Českomoravského filmového ústředí.

⁷⁰⁶ 19. nařízení Českomoravského filmového ústředí o komparsu z 14. října 1941. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 1, 1941, č. 11 (26. 10.), s. 1–2.

⁷⁰⁷ Nařízení Českomoravského filmového ústředí o změně na nařízení Českomoravského filmového ústředí o komparsu z 14. října 1941 čís. 19/1941 z 28. září 1943. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 3, 1943, č. 14 (18. 10.), s. 75–76.

⁷⁰⁸ Sdělení Českomoravského filmového ústředí o příspěvcích komparsistů ČMFÚ. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 4, 1944, č. 7 (15. 6.), s. 40. Srov.: K. Knap, *Přehled práva...*, s. 123, 145–147.

⁷⁰⁹ Dopis Josefa Jaurise právnímu oddělení Českomoravského filmového ústředí z 1. 10. 1941. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 556.

⁷¹⁰ Jednalo se například o orchestry FOK, K. Vlacha, R. A. Dvorského, J. Maliny a posléze orchestr Prag-Filmu. Zápis ze schůze IV. odborové skupiny filmových tvůrčích pracovníků se zástupci hudebních organizací a zástupci podskupiny hudebníků (21. 11. 1941). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 128, fol. 59–61.

⁷¹¹ § 4 Nařízení Reichsprotektora in Böhmen und Mähren o zřízení Českomoravského Filmového Ústředí ze dne 26. října 1940. *Verordnungsblatt des Reichsprotektors in Böhmen und Mähren / Věstník nařízení říšského protektora v Čechách a na Moravě* 1941, č. 7 (13. 2.), s. 55–57; Též: K. Knap, *Přehled práva...*, s. 121–126. Pro kompletní znění nařízení viz edice materiálů v příloze této práce.

Stanovy dále poskytly informace o budoucím rozčlenění Českomoravského filmového ústředí. **Organizační model** se jednoznačně inspiroval jak předchozími návrhy na členění českých centrálních filmových institucí a filmových komor, tak skutečným vnitřním členěním Říšské filmové komory. Nové Ústředí disponovalo čtyřmi tvz. **odborovými skupinami**⁷¹² (Fachgruppen): **filmová výroba** (Filmherstellung), **obchod s filmy** (Filmvertrieb), **kinematografy** (Lichtspieltheater), **filmoví tvůrčí pracovníci** (Filmschaffende). Skupina filmová výroba v sobě zahrnuje také dříve existující (a i v Říšské filmové komoře samostatně fungující)⁷¹³ skupiny ateliérů a laboratoří, včetně filmové techniky a kopírovacích pracovišť. Skupina obchod s filmy vykonávala nadále dohled jak nad tuzemskou filmovou distribucí, tak nad dovozem a vývozem filmů. Skupina kinematografů spravovala záležitosti všech veřejných kin v protektorátu. Skupina filmoví tvůrčí pracovníci obsáhla na krátkou dobu také kondiční oddělení, jež řešilo záležitosti komparzu. Podle stanov měl předseda pravomoc rozhodnout o příslušnosti člena do konkrétní skupiny a také v případě potřeby zřídit nové skupiny nebo naopak sloučit skupiny stávající. Stanovy dále nařizovaly, že v jednotlivých odborových skupinách bude uskutečňováno *národnostně oddělené hájení stavovských zájmů*. Touto proklamací bylo odůvodněno, že v čele každé skupiny mohl stát vždy jeden německý a jeden českých **vedoucí** (Fachgruppenleiter). Přesné rozčlenění pravomocí mezi oběma vedoucími opět nebylo upřesněno. Vedoucí jednotlivých skupin měli dále sestavit čestný **poradní sbor** (Beratungsausschuss), který měl být vyslechnut při jednání o blíže nespecifikovaných *důležitých otázkách*.⁷¹⁴

Svrchovanou moc nad Českomoravským filmovým ústředím vykonával podle nařízení o zřízení říšský protektor, který mohl vydávat také případné prováděcí a doplňující právní předpisy. Vydání stanov spadalo do kompetence předsedy, podléhalo však také schválení říšského protektora.⁷¹⁵ Ve stanovách byl dohled okupační správy specifikován tak, že pro *bezprostřední dozor nad Filmovým ústředím* bude stanoven **pověřenec říšského protektora**.⁷¹⁶ Tento *bezprostřední* dohled Úřadu říšského

⁷¹² Pojem „odborová skupina“ není odvozen odborů ale pojmu odbor, tedy oddělení instituce (viz výše).

⁷¹³ Názvy a uspořádání odborových skupin Říšské filmové komory, které sdružovaly filmové ateliéry, laboratoře (vč. kopírovací provozů) a filmovou techniku se v průběhu existence instituce měnily. V roce 1938 se kupříkladu jednalo se o zvláštní odborovou skupinu Filmtechnik (filmová technika), která sdružovala také laboratoře a majitele patentů. Později byla tato skupina transformována na skupinu Filmbearbeitung (zpracování filmu) a roce 1941 již existovala samostatná skupina Filmateliers (filmové ateliéry) a opět samostatná skupina Filmtechnik (filmová technika). Mj. in: Geschäftsverteilung bei der Reichsfilmkammer ab 1. 10. 1938. BArch, fond R 56 V, k. 53, fol. 65; Fachgruppen der Reichsfilmkammer. BArch, fond R 56 VI, k. 2, fol. 109; Stellenplan der Reichsfilmkammer 1941. BArch, fond R 56 VI, k. 1, fol. 93.

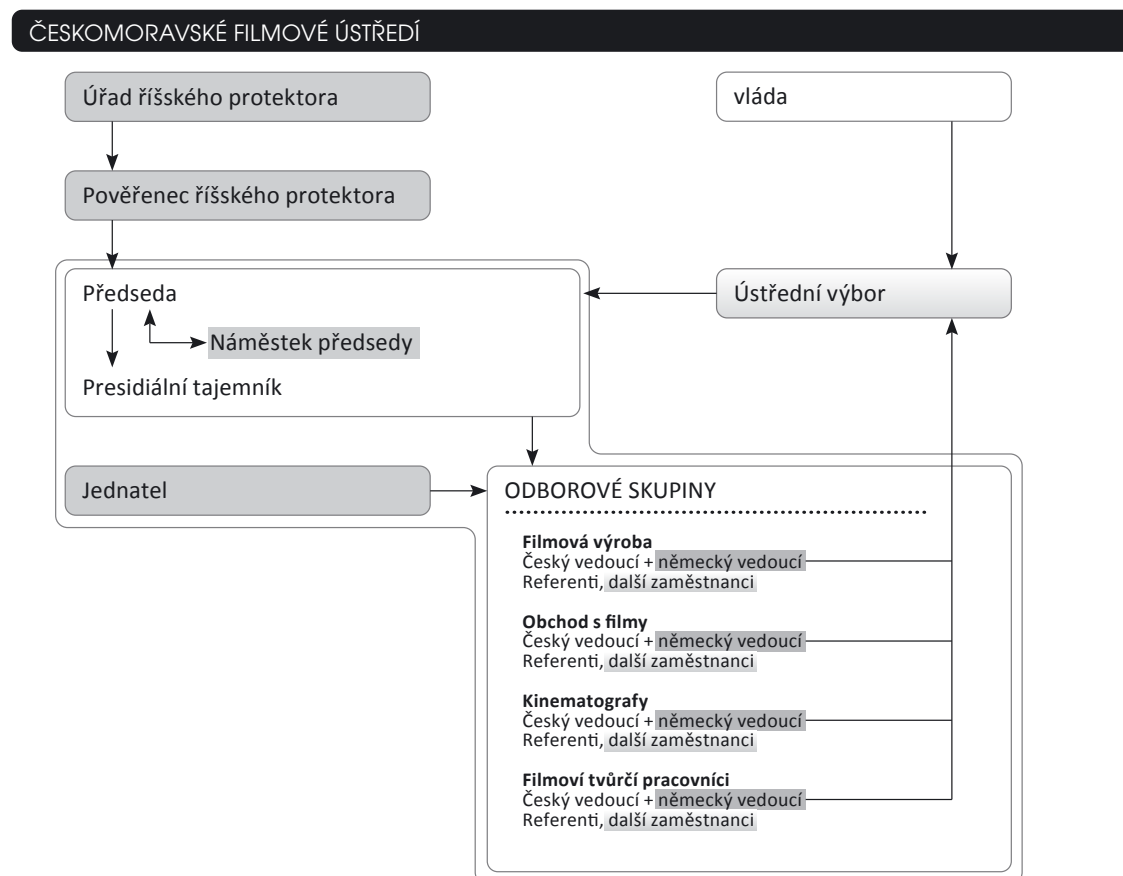
⁷¹⁴ §§ 11 až 18 Stanov Českomoravského filmového ústředí z 20. února 1941. Stanovy Českomoravského filmového ústředí z 20. února 1941. *Mitteilungen der Böhmisch-Mährischen Filmzentrale / Věstník Českomoravského filmového ústředí* 1, 1941, č. 1 (4. 4.), s. 3–6; Též: K. Knap, *Přehled práva...*, s. 130–145. Pro kompletní znění nařízení viz edice materiálů v příloze této práce.

⁷¹⁵ §§ 4 až 6 Nařízení Reichsprotektora in Böhmen und Mähren o zřízení Českomoravského Filmového Ústředí ze dne 26. října 1940. *Verordnungsblatt des Reichsprotektors in Böhmen und Mähren / Věstník nařízení říšského protektora v Čechách a na Moravě* 1941, č. 7 (13. 2.), s. 55–57; Též: K. Knap, *Přehled práva...*, s. 127–130. Pro kompletní znění nařízení viz edice materiálů v příloze této práce.

⁷¹⁶ § 22 Stanov Českomoravského filmového ústředí z 20. února 1941. Stanovy Českomoravského filmového ústředí z 20. února 1941. *Mitteilungen der Böhmisch-Mährischen Filmzentrale / Věstník Českomoravského filmového ústředí* 1, 1941, č. 1 (4. 4.), s. 3–6; Též: K. Knap, *Přehled práva...*, s. 130–145. Pro kompletní znění nařízení viz edice materiálů v příloze této práce.

protektora byl ve starší filmověhistorické literatuře často vnímán jako jedna z nejdůležitějších charakteristik nové instituce. Jak se dozvíme dále, dozor nad Ústředím byl „pouhým“ kontinuálním pokračováním dohledu okupačních úřadů na orgány české kinematografie, a to nejen po stránce institucionální, ale také personální. Deklarace dozoru v nařízení říšského protektora byla tedy vlastně formálním potvrzením již existujícího stavu. A také deklarovanou bezprostřednost dozoru je možné zpochybnit.

Organizační schéma Českomoravského filmového ústředí podle jeho stanov⁷¹⁷



Jak vyplývá z výše uvedeného přehledu i z tohoto organizačního schématu, formálně vykazovala struktura Českomoravského filmového ústředí oproti předchozím kinematografickým svazům několik nápadných nových znaků. V první řadě přímý **dohled Úřadu říšského protektora** zřetelně kontrastoval s nepřímou a v reálu **mizivou pravomocí protektorátní vlády** vůči činnostem Ústředí. Protektorátní vláda vznikem Českomoravského filmového ústředí pozbyla také řadu dalších pravomocí v oblasti kinematografie. Otázka zbývajících kompetencí protektorátní vlády byla jedním z témat již zmíněné schůzky mezi zástupci filmových svazů, ministra průmyslu, obchodu a živností Jaroslava Kratochvíla se zástupci Úřadu říšského protektora konané 18. února 1941. O několik dní později, 24. února 1941, zaslal Úřad říšského protektora ministru průmyslu, obchodu a živností oficiální vysvětlení jeho pravomocí v oblasti

⁷¹⁷ Šedivě jsou vyznačeny posty, u kterých se počítalo s Němci. Vv některých dalších orgánech Němci figurovali také – jednalo se o ústřední výbor, jednotlivé skupiny a administrativa aj. §§ 11 až 18 Stanov Českomoravského filmového ústředí z 20. února 1941. Tamtéž.

kinematografie. Německá správa ponechala protektorátním úřadům pravomoc v udělování podpor českým filmům (včetně případné související organizace předběžné cenzury), právo ve spolupráci s Českomoravským filmovým ústředím přidělovat devizy pro export českých a import zahraničních filmů a pravomoc udělovat filmové ceny a spolupodílet se na účasti českých filmařů v zahraničních oborových organizacích. Úřad říšského protektora dále projevil souhlas s dalším působením filmových orgánů Ministerstva průmyslu, obchodu a živností, výslovně Filmového poradního sboru, Sboru filmových lektorů nebo filmového studia, jakož i s další existencí filmového oddělení na ministerstvu.⁷¹⁸ Toto poměrně velmi jasné vymezení prostoru pro realizaci české filmové politiky do budoucích let výrazně proměnilo její tvář a mimo jiné uměle zintenzivnilo aktivitu v úzce vymezeném poli na úkor ostatních oblastí (viz dále).

Další charakteristický znak nové struktury se týkal **obsazení vybraných postů Němci**. Funkce, u kterých se počítalo s obsazením německými státními příslušníky (pověřenec říšského protektora, náměstek předsedy, jednatel a dále funkce vedoucích jednotlivých skupin) měly evidentně zajistit kontrolu instituce. Při pozorném srovnání s organizačním schématem instituce zjistíme, že takto rozdělené posty by umožňovaly provádět kontrolní i ovlivňovat rozhodovací činnosti na všech úrovních organizace. Tento návrh, jehož autor nám zůstává utajen,⁷¹⁹ byl (na rozdíl od předchozích pokusů Hermanna Glessgena nebo Karla Schulze) vytvořen velmi pečlivě, detailně a funkčně. Předpisy související se vznikem Ústředí vycházely z dobré znalosti českého filmového prostředí. Návrh organizačního členění Ústředí obsahoval ovšem také **překvapivě široké pravomoci předsedy**, jímž se měl stát Čech. Můžeme jen odhadovat, do jaké míry bylo konečné znění předpisů (minimálně stanov) výsledkem vyjednávacích aktivit Emila Sirotky a jeho týmu.

Významným aspektem pokročilého stupně vývoje filmové samosprávy bylo podle právního experta pro filmové záležitosti Karla Knapa *používání zájmové samosprávy filmové pro úkoly veřejné správy na poli filmovém, resp. přesouvání některých úkolů státní správy přímo na orgány zájmové samosprávy filmové*. Zatímco v předchozím období bylo potenciálu filmových svazů využito státní správou pouze v zastoupení ve Filmovém poradním sboru, v době existence Českomoravského filmového ústředí bylo podle tohoto právníka realizováno skutečné přenesení některých pravomocí z úřadů na tuto instituci. Proces údajně umožňoval *značné odlehčení státního aparátu a moderní výstavbu veřejné správy*, jejímž cílem mělo být budoucí vytvoření jediného svrchovaného specializované nadřízeného úředního orgánu pro dozor nad filmovou správou, namísto dosavadního tříštění pravomocí na několik ministerstev a dalších úřadů.⁷²⁰ **Nově nabyté pravomoci Českomoravského filmového ústředí** byly v textu nařízení definovány velmi obecně a široce jako oprávnění *stanoviti podmínky pro provoz, otevření a zrušení podniků ve filmovém*

⁷¹⁸ Dopis Úřadu říšského protektora (Burgsdorff) pro ministra průmyslu, obchodu a živností č.j. IV-F 4200 z 24. 2. 1941. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 668.

⁷¹⁹ Nabízí se možnost, že autorem této organizace mohl být Wilhelm Söhnle, případně za účasti Emila Sirotky. Pro tuto lákavou hypotézu, k níž docházíme vylučovací metodou, však nemáme dostatek důkazů.

⁷²⁰ Tato analýza byla samozřejmě z důvodů cenzury záměrně apolitická. Opomíjela tudíž realitu roztříštění pravomocí v oblasti kinematografie minimálně do dvou, spíše však do tří mocenských center, jež tvořily okupační správa, protektorátní vláda a Říšské ministerstvo lidové osvěty a propagandy (doplňkově pak také další centra výkonu moci jako Filmové ústředny NSDAP řízené z jednotlivých župních center apod.). K. Knap, *Přehled práva...*, s. 11–18.

oboru a vydávati nařízení o hospodářsky důležitých otázkách celého filmového podnikání.⁷²¹

Právě výkonná a direktivní moc odlišila Českomoravské filmové ústředí od dosavadních svazů filmového průmyslu podle našeho soudu nejvýrazněji. Svazy sice vydávaly směrnice a nařízení, které byly deklarovány jako závazné, de iure však byla jejich závaznost (s výjimkou Hospodářské skupiny filmového průmyslu) velmi sporná. Pravomoci Českomoravského filmového ústředí byly dále ještě posíleny v doplňujícím nařízení ze dne 15. února 1941, které stanovovalo **trestněprávní důsledky** jednání v rozporu s existencí, podmínkami a nařízeními Ústředí, a dále **pravomoc korporace sankcionovat** své členy pořádkovými tresty. Taková kompetence dosud filmovým svazům zcela chyběla, což činilo jejich rozhodnutí minimálně v teoretické rovině velmi těžko vymahatelná. Trestněprávní rozměr jednání proti Českomoravskému filmovému ústředí přesahoval kontext dosavadních občanskoprávních možností filmových spolků pro řešení případných sporů. Pravomoc ukládání pořádkových trestů byla navíc v případě Českomoravského filmového ústředí povýšena do veřejné roviny, protože instituce byla nadále oprávněna udělovat pořádkové tresty nejen svým členům, ale i **třetím osobám vykonávajícím neoprávněně filmovou činnost**. Tresty byly vymahatelné jako veřejné dávky a připadaly Ústředí.⁷²² Prováděcí nařízení ze dne 15. července 1941 rozšířilo pravomoci Ústředí ještě více. V § 1 je totiž stanoveno, že *Filmové ústředí stanoví rozsah oprávnění k činnosti ve filmovém oboru, získaného podle § 8 nařízení o zřízení Filmového ústředí v listině, která o přijetí bude vydána*. Tato pravomoc postavila organizaci na rovinu politických orgánů. Českomoravské filmové ústředí mohlo navíc podle tohoto nařízení rušit předchozí předpisy a interní směrnice vydané ve filmovém oboru nebo je pozměňovat.⁷²³ V praxi nicméně na řadu těchto nařízení navázalo (viz dále).⁷²⁴

Ohraničení pravomocí Českomoravského filmového ústředí nebylo v dokumentech a teoretických pracích pro laiky přesně vysvětleno a můžeme ho dedukovat až z konkrétních situací. V modelovém případě, kdy kupříkladu během revize v kinematografu byla zjištěna škoda vůči distributorovi, mohlo Ústředí zahájit s provinilým biografem disciplinární řízení. Součástí výsledku disciplinárního řízení mohl být vedle pokuty také příkaz náhrady škody. Zde pravomoc korporace končila. Pokud by kino odmítlo zaplatit, díval se právní řád na věc jako na běžný

⁷²¹ § 7 Nařízení Reichsprotektora in Böhmen und Mähren o zřízení Českomoravského Filmového Ústředí ze dne 26. října 1940. *Verordnungsblatt des Reichsprotektors in Böhmen und Mähren / Věstník nařízení říšského protektora v Čechách a na Moravě* 1941, č. 7 (13. 2.), s. 55–57; Též: K. Knap, *Přehled práva...*, s. 127–130. Pro kompletní znění nařízení viz edice materiálů v příloze této práce.

⁷²² §§ 19 až 21 Stanov Českomoravského filmového ústředí z 20. února 1941. Stanov Českomoravského filmového ústředí z 20. února 1941. *Mitteilungen der Böhmisch-Mährischen Filmzentrale / Věstník Českomoravského filmového ústředí* 1, 1941, č. 1 (4. 4.), s. 3–6; Též: K. Knap, *Přehled práva...*, s. 130–145. Pro kompletní znění nařízení viz edice materiálů v příloze této práce.

⁷²³ Význam nařízení hodnocen v Organizační a jednatelské zprávě Českomoravského filmového ústředí. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 129; Srov.: Prováděcí nařízení ze dne 15. července 1941 k nařízení říšského protektora v Čechách a na Moravě o zřízení Českomoravského filmového ústředí z 26. října 1940. *Verordnungsblatt des Reichsprotektors in Böhmen und Mähren / Věstník nařízení říšského protektora v Čechách a na Moravě* 1941, č. 36 (31. 7.), s. 412–414; Též: K. Knap, *Přehled práva...*, s. 127–130. Pro kompletní znění nařízení viz edice materiálů v příloze této práce.

⁷²⁴ J. Doležal, *Česká kultura za protektorátu...*, s. 202.

občanskoprávní spor mezi kinem a filmovou půjčovnou, jehož vyřešení patřilo do pravomoci soudů.⁷²⁵

Stanovy Českomoravského filmového ústředí se také částečně dotýkaly otázky **rozdělení kompetencí mezi Ústředím a říšskými orgány**. Bylo zde stanoveno, že *pokud jde o činnost provozovanou mimo území Protektorátu, jest příslušnost Filmového ústředí dána bez dalších předpokladů potud, pokud není dohodou mezi říšským protektorem v Čechách a na Moravě a říšským ministrem pro lidovou osvětu a propagandu stanoveno nic jiného*. Nedostatečně byla definována příslušnost říšských subjektů působících na území protektorátu. Podmínkou členství v Českomoravském filmovém ústředí bylo stálé bydliště či sídlo na protektorátním území. Toto pravidlo však nezohledňovalo dostatečně kupříkladu postavení filiálek říšských distribučních či produkčních firem na našem území.⁷²⁶

Zakládací dokumenty Ústředí stanovovaly také základní pravidla **hospodaření instituce**. Jejimi příjmy měly být členské a jiné příspěvky. Výši a způsob vybírání příspěvků určoval předseda korporace s podmínkou schválení říšským protektorem. Veřejnoprávní postavení Ústředí bylo posíleno v § 19 stanov, podle kterého měly být dlužné příspěvky do budoucna vymáhány nikoliv v občanskoprávních řízeních, ale jako veřejné dávky na základě platebního příkazu právoplatného dnem doručení.⁷²⁷ Účetní rok byl na rozdíl od účetního roku Filmového ústředí pro Čechy a Moravu stanoven shodně s rokem kalendářním (s obdobím 1941–1942 pro postupný přechod).⁷²⁸ Důvodem odklonění od původně německou stranou požadovaného účetního roku počínajícího dubnem a končícího březnem následujícího roku byla problematická kompatibilita s účetnictvím ostatních českých filmových společností, které se ve svých účetnictvích řídily účetním rokem podle kalendářního roku.⁷²⁹

Nařízení o zřízení Českomoravského filmového ústředí znamenalo mimo jiné podstatný zásah do dosavadního vývoje české filmové samosprávy. Podle § 10 nařízení o zřízení Českomoravského filmového ústředí byly **zrušeny všechny stávající organizace, které existují ve filmovém oboru**. Těmito organizacemi se v praxi mínili pouze průmyslové svazy, nikoliv už třeba kulturní filmové spolky. Jména likvidovaných organizací připadlo Českomoravskému filmovému ústředí s tím, že za případné pohledávky Ústředí ručilo pouze do výše jejich krytí.⁷³⁰ Českomoravské filmové ústředí tedy získalo autoritativním rozhodnutím shora monopol na svou činnost a paradoxně

⁷²⁵ Zápis o schůzi vedoucích odborových skupin obchod a kina (25. 9. 1941). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 128, fol. 41–45.

⁷²⁶ § 3 Stanov Českomoravského filmového ústředí z 20. února 1941. Stanov Českomoravského filmového ústředí z 20. února 1941. *Mitteilungen der Böhmisch-Mährischen Filmzentrale / Věstník Českomoravského filmového ústředí* 1, 1941, č. 1 (4. 4.), s. 3–6; Též: K. Knap, *Přehled práva...*, s. 130–145. Pro kompletní znění nařízení viz edice materiálů v příloze této práce. Srov.: J. Doležal, *Česká kultura za protektorátu...*, s. 247.

⁷²⁷ § 19 Stanov Českomoravského filmového ústředí z 20. února 1941. Tamtéž.

⁷²⁸ § 20 Stanov Českomoravského filmového ústředí z 20. února 1941. Tamtéž.

⁷²⁹ Německá revizní zpráva přizpůsobení účetního roku kalendářnímu schvalovala. Bericht Nr. 428/43 der Deutschen Revisions- und Treuhand-Aktiengesellschaft Zweigniederlassung Prag über die bei der Böhmisch-Mährischen Filmzentrale, Prag II, Klementgasse 6, vorgenommene Prüfung der haushaltsrechnung 1941/42. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 136, s. 8.

⁷³⁰ § 10 Nařízení Reichsprotektora in Böhmen und Mähren o zřízení Českomoravského Filmového Ústředí ze dne 26. října 1940. *Verordnungsblatt des Reichsprotektors in Böhmen und Mähren / Věstník nařízení říšského protektora v Čechách a na Moravě* 1941, č. 7 (13. 2.), s. 55–57; Též K. Knap, *Přehled práva...*, s. 127–130. Pro kompletní znění nařízení viz edice materiálů v příloze této práce.

tak na institucionální rovině završilo celou etapu snah české filmové reprezentace o centralizaci filmového oboru. Prováděcí nařízení dále stanovilo, že členové Ústředí byli ve filmovém oboru **zproštěni členství ve společenstvech zřízených na základě živnostenského řádu a členství v obchodních a živnostenských komorách**. Dále bylo stanoveno, že v občanskoprávních záležitostech podléhalo Ústředí **německé soudní moci**.⁷³¹ Prováděcí nařízení dále stanovilo, že veškerá dosavadní **ustanovení právních předpisů, která by odporovala nařízení o zřízení Českomoravského filmového ústředí, pozbyla platnosti**. Toto opatření se týkalo především živnostenského řádu a nařízení číslo 191/1912 ř. z. o pořádání veřejných představení kinematografických.⁷³²

Stanovená jednací řeč Českomoravského filmového ústředí byla česká a německá a každému členovi Ústředí náleželo podle stanov právo podat tzv. dozorčí stížnost k říšskému protektorovi.⁷³³ Tato skutečnost, jak uvidíme dále, zkomplikovala kontrolu německé strany a vlastně dosazování německých pracovníků.

Protože se jednalo o veřejnoprávní korporaci, nikoliv o spolek, nebyl pro Českomoravské filmové ústředí proveden zápis ve spolkovém rejstříku. Ve spolkovém rejstříku však nebyl zaznamenán ani zánik nepřímého předchůdce Českomoravského filmového ústředí Filmového ústředí pro Čechy a Moravu a spolek Filmové studio, od roku 1940 přejmenovaný na Filmové ústředí pro Čechy a Moravu, podle těchto úředních záznamů existoval až do roku 1945.⁷³⁴

⁷³¹ § 11 Nařízení Reichsprotektora in Böhmen und Mähren o zřízení Českomoravského Filmového Ústředí ze dne 26. října 1940. Tamtéž.

⁷³² § 7 Prováděcího nařízení ze dne 15. července 1941 k nařízení říšského protektora v Čechách a na Moravě o zřízení Českomoravského filmového ústředí z 26. října 1940. *Verordnungsblatt des Reichsprotektors in Böhmen und Mähren / Věstník nařízení říšského protektora v Čechách a na Moravě* 1941, č. 36 (31. 7.), s. 412–414; Též: K. Knap, *Přehled práva...*, s. 127–130. Pro kompletní znění nařízení viz edice materiálů v příloze této práce.

⁷³³ § 23 Stanov Českomoravského filmového ústředí z 20. února 1941. Stanov Českomoravského filmového ústředí z 20. února 1941. *Mitteilungen der Böhmisch-Mährischen Filmzentrale / Věstník Českomoravského filmového ústředí* 1, 1941, č. 1 (4. 4.), s. 3–6; Též: K. Knap, *Přehled práva...*, s. 130–145. Pro kompletní znění nařízení viz edice materiálů v příloze této práce.

⁷³⁴ AHMP, Národní výbor hl. m. Prahy, odbor vnitřních věcí, spolkový katastr, sign. XXII/2490; Dostupný na WWW: <<http://www.ahmp.cz/index.html?wstyle=2&catalogue=1>, sekce: „procházet a hledat“, „pomůcky“, „elektronické“ >. [cit. 2. 10. 2010]; M. Laštovka a kol., *Pražské spolky...*, s. 622.

II.2. Struktura a kompetence

Wilhelm Söhnel a Spojovací ústředna

Jak již bylo řečeno, na základě § 5 nařízení o zřízení Českomoravského filmového ústředí a § 22 stanov Českomoravského filmového ústředí měl říšský protektor vykonávat přímý **dozor nad Českomoravským filmovým ústředím prostřednictvím** svého pověřence. Toto ustanovení bylo uvedeno v praxi dne 1. března 1941, kdy Anton Zankl z Úřadu říšského protektora jmenoval do funkce pověřence říšského protektora pro výkon dozorcího práva u Českomoravského filmového ústředí právníka a vedoucího právního referátu Českomoravského filmového ústředí Wilhelma Söhnela.⁷³⁵

Se jménem doktora práv **Wilhelma Söhnela** jsme se již několikrát setkali. Počínaje létem 1939⁷³⁶ začalo být uváděno v zápisech z jednání špiček českých filmových svazů. Určitě není přehnané tvrdit, že Wilhelm Söhnel (nar. 1910 v Rychvaldu) patřil mezi klíčové postavy kinematografie Protektorátu Čechy a Morava, disponující nepřehlédnutelným mocenským vlivem i sociálním kapitálem jak na německé, tak na české straně. Na přelomu 30. a 40. let pracoval postupně i paralelně ve vlivných výkonných funkcích pro většinu okupačních složek protektorátního filmu. Jednalo se o **Filmtreuhandstelle**, pro které osobně připravoval účetní a majetkové likvidace více než desítky převážně distribučních společností, které nebyly určeny k další arizaci, právně zastupoval také **Filmprüfstelle** a v neposlední řadě dokonce samotné **kulturně-politické oddělení Úřadu říšského protektora**, pro něž se podílel na přípravě některých nařízení.⁷³⁷ Podle všeho si Söhnel ve spolupráci s těmito orgány vždy udržel jistou míru nezávislosti, protože pro ně většinou, možná dokonce výlučně, pracoval jako externista. Během několika měsíců se osvědčil jako výkonný a oborově velmi zdatný právník. Z jeho chování je dodnes možné vyčíst vysokou profesionalitu, věcnost, nejvyšší možnou míru korektnosti. Podobně jako Emil Sirotek, i Wilhelm Söhnel zřejmě vládl schopností řešit problémy diplomaticky a nalézat konsenzus i v politicky a lidsky komplikovaných situacích. O strmém kariérním postupu ještě nedávno neznámého právního koncipienta z Ostravy svědčí i údajná nabídka funkce vedoucího filmového referátu na Úřadu říšského protektora po nuceném odchodu Hermanna Glessgena na jaře 1940. Söhnel podle svých vlastních vzpomínek měl Antonem Zanklem nabízený post odmítnout s argumentem, že by chtěl zůstat v praxi a ne stát se úředníkem. Dosazení Söhnela do funkce pověřence říšského protektora

⁷³⁵ Dopis Antona Zankla Dr. Wilhelmu Söhnelovi z 1. března 1941, č.j. IV/2 Film. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 669.

⁷³⁶ Podle vlastní Söhnelovy informace a dalších filmově historických studií přijel Wilhelm Söhnel do Prahy až koncem října 1939. Tomuto tvrzení však odporuje záznam z jednání o první schůzce Plnomocníků z 5. srpna 1939, na níž byli přítomni také Anton Kögl a Wilhelm Söhnel za Úřadu říšského protektora. Rozhovor Zdeňka Štábly, Jaroslava Brože a Myrtila Frídy s Wilhelmem Söhnelem, nedat. [MFF Karlovy Vary, druhá polovina 60. let]. Sběrka orální historie NFA, sign. OS 14. Protokoll über die Sitzung vom 5. VIII. 1939. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 88.

⁷³⁷ Podrobnější informace o pracovních aktivitách jsou obsaženy v souhrnu úkolů Wilhelma Söhnela pocházejícího zřejmě z léta 1940. Tätigkeitsbericht und Einkünfte des Dr. Wilhelm Söhnel. NFA, fond ČMFÚ, Jmenný rejstřík zaměstnanců ČMFÚ, inv. č. 165.

v Českomoravském filmovém ústředí pak mělo být kompromisním výsledkem těchto jednání.⁷³⁸

Tato vzpomínka se zdá být věrohodná, protože odmítnutí vlivného místa v německé centrále protektorátní kinematografie by odpovídalo systematické a prozřetelné snaze Wilhelma Söhnela **vyhnout se politicky nejexponovanějším funkcím a uchovat si co největší nezávislost**. Na rozdíl od některých dalších zástupců okupační správy nad českým filmem vynikal Wilhelm Söhnel výbornými pracovními výsledky a znalostmi. Oproti jiným (Hermann Glessgen, Karl Schulz, Anton Kögl) nestavěl jednání se špičkami české kinematografie na pozici síly, ale zřejmě spíše na alibistických odkazech na shora danou nutnost, kterou bylo potřeba vyřešit tak, aby spokojeny zůstaly pokud možno obě strany. Postoje Wilhelma Söhnela tak nebyly v budoucnu českými filmaři hodnoceny jako protičeské. Naopak, jak uvidíme dále, česká kinematografie a její zázemí zřejmě vděčilo Wilhelmu Söhnelovi za podstatnou míru faktické každodenní autonomie, jež by mohla být v případě výběru jiného pověřence systematicky ničena, a filmaři si této skutečnosti zřejmě byli vědomi.

Není vlastně nikterak překvapivé, že Wilhelm Söhnel si podle všeho **rychle získal důvěru Emila Sirotky a jeho spolupracovníků**. Zároveň jak již víme, disponoval silnou **důvěrou ze strany okupačních úřadů**, především Antona Zankla, o niž nikdy nepřišel. Tuto výhodnou pozici využíval určitě především ve svůj kariérní a finanční prospěch, ale také k dosažení společenského vlivu, ale také ve prospěch koexistence německého a českého filmu na našem území. **Sudetský Němec** Söhnel exkluzivitu své pozice uvnitř protektorátní kinematografie odůvodnil v jediné lakonické větě: *Já jsem byl jedinej, kdo mluvil česky*. I když znalost českého jazyka byla samozřejmě vlastní i dalším zástupcům okupační filmové správy (např. sudetskému Němci Antonu Zanklovi), Söhnel měl nejpozději od doby gymnaziálních studií řadu českých přátel⁷³⁹, mluvil česky opravdu velmi dobře⁷⁴⁰, často i na veřejnosti a bez problémů se orientoval v české kultuře a v českých kuloárech. Klíčem k jeho zájmu o české prostředí mohla být skutečnost, že část jeho rodiny byla možná česká.⁷⁴¹

Wilhelm Söhnel nastoupil do Českomoravského filmového ústředí nejprve jako vedoucí právního oddělení. Po dvou týdnech od nástupu byl dosazen do funkce pověřence a založil samostatnou kancelář, která byla oficiálně nazvána **Spojovací ústředna Říšského protektora v Čechách a na Moravě při Českomoravském filmovém ústředí** (Verbindungsstelle des Reichsprotektors in Böhmen und Mähren bei der Böhmisch-Mährischen Filmzentrale).⁷⁴² Kancelář sídlila v kancelářích Českomoravského filmového ústředí. Pošta pro Spojovací ústřednu byla vytříděna již

⁷³⁸ Rozhovor Zdeňka Štábly, Jaroslava Brože a Myrtila Frídy s Wilhelmem Söhnelem, nedat. [MFF Karlovy Vary, druhá polovina 60. let]. Sběrka orální historie NFA, sign. OS 14.

⁷³⁹ ABS MV, sign. 1-10-194.

⁷⁴⁰ Výborná znalost českého jazyka vydržela Wilhelmu Söhnelovi až do 60. let, jak o tom svědčí zvukový záznam rozhovoru s ním. Rozhovor Zdeňka Štábly, Jaroslava Brože a Myrtila Frídy s Wilhelmem Söhnelem, nedat. [MFF Karlovy Vary, druhá polovina 60. let]. Sběrka orální historie NFA, sign. OS 14.

⁷⁴¹ Matka Wilhelma Söhnela se za svobodna jmenovala Marie Kachlichová, z čehož můžeme usuzovat na její možný (ale zcela nejistý) český původ. Ve složce vedené na Wilhelma Söhnela poválečnými českými orgány Ministerstva vnitra je dokonce uvedena i nepravděpodobná informace, že matka byla židovského původu. ABS MV, sign. 1-10-194.

⁷⁴² Další české varianty názvu instituce jsou také Spojovací úřad, Spojovací centrála, Spojovací úřadovna nebo Spojovací ústředí. Později Spojovací ústředna Německého státního ministra pro Čechy a Moravu při Českomoravském filmovém ústředí (Verbindungsstelle des Deutschen Staatsminister für Böhmen und Mähren bei der Böhmisch-Mährischen Filmzentrale).

v podatelně a neprocházela interním oběhem korespondence (viz níže).⁷⁴³ Zaměstnanci Spojovací ústředny – vedle Wilhelma Sähnela šlo o sekretářku **Josefine Binder** a od konce roku 1941 také o **Heinze Haase** – byli zaměstnanci Ústředí (podléhali jeho osobnímu oddělení), avšak oficiálně působili pod hlavičkou Úřadu říšského protektora. Odměna vedoucího Spojovací ústředny a dalších zaměstnanců kanceláře byla po dohodě mezi Úřadem říšského protektora a vedením Českomoravského filmového ústředí placena z prostředků Ústředí. Podle jmenovacího dopisu nezakládala funkce pověřence služební poměr ani nenarušovala Söhnelovo dosavadní zaměstnání na postu vedoucího právního referátu.⁷⁴⁴

Institut spojovacích ústředen byl pro protektorátní struktury typický a objevoval se na různých místech a na různorodých organizačních a politických úrovních.⁷⁴⁵ Našemu tématu nejbližší byly spojovací ústředny centrálních německých správních úřadů (Úřadu říšského protektora, Německého státního ministerstva) při vybraných institucích a společnostech na území protektorátu.⁷⁴⁶ Tyto spojovací kanceláře vykonávaly minimálně dva podstatné úkoly. V praktické rovině zprostředkovávaly jednotlivým institucím a firmám veškerý styk jak s okupační správou, tak s říšskými a případně dalšími zahraničními subjekty. Přímý obchodní styk říšských institucí, obchodních společností a dalších subjektů s protektorátními neněmeckými organizacemi byl bez povolení zakázán.⁷⁴⁷ Spojovací ústředny, které byly oficiálně orgánem německé správy a tudíž subjektem německým, kontakt zprostředkovat mohly. V rovině politické spojovací ústředny plnily samozřejmě velmi podstatnou roli přímého dozoru přímo v konkrétních českých strukturách.

Spojovací ústředna byla samostatně fungující součástí Ústředí, která stála **de facto nad jeho vlastním vedením** korporace. Sídlo Ústředny bylo v kancelářích Ústředí.⁷⁴⁸ Také v případě Spojovací ústředny při Českomoravském filmovém ústředí platilo, že ta je jako jediná oprávněna k jakémukoliv **přímému styku s německými protektorátními, říšskými a mezinárodními subjekty**.⁷⁴⁹ Zároveň bylo jejím úkolem

⁷⁴³ § 16 Jednacího řádu Českomoravského filmového ústředí z 27. srpna 1941. *Mitteilungen der Böhmisch-Mährischen Filmzentrale / Věstník Českomoravského filmového ústředí* 1, 1941, č. 8 (10. 9.), s. 1–4; Pro kompletní znění jednacího řádu viz edice materiálů v příloze této práce.

⁷⁴⁴ Dopis Antona Zankla Dr. Wilhelmu Söhnelovi z 1. března 1941, č.j. IV/2 Film. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 669.

⁷⁴⁵ Pojem „Verbindungsstelle“ můžeme dnes přeložit třeba také jako „zastoupení“ a je běžnou součástí německého jazyka dodnes bez dalších politických konotací.

⁷⁴⁶ Příkladem budiž Verbindungsstelle des Sicherheitsdienstes (Spojovací ústředna Bezpečnostní služby Sicherheitsdients), Verbindungsstelle des Deutschen Staatsministeriums für Böhmen und Mähren zu den tschechischen Gewerkschaften (Spojovací úřadovna Německého státního ministerstva pro Čechy a Moravu pro styk s českým odbory). Řada dalších spojovacích úřadů fungovala na říšsko-protektorátní úrovni a plnily spíše úkol výkonného než bezprostředně dozorujícího orgánu: Parteiverbindungsstelle in Böhmen und Mähren (Spojovací ústředna NSDAP v Čechách a na Moravě), Rasse- und Siedlung Verbindungsstelle Prag, Verbindungsstelle der Wehrmacht aj. Viz např.: Jaroslav Pazour – Monika Sedláková, *Německé státní ministerstvo Praha. NSM. (1906) 1939 – 1945 (1965)*. Praha, NA 2005 [interní tisk – inventář k archivnímu fondu].

⁷⁴⁷ BArch, fond R 56 V, k. 176, fol. 45.

⁷⁴⁸ Bericht Nr. 42643 der Deutschen Revisions- und Treuhand-Aktiengesellschaft Zweiniederlassung Prag über die Böhmisch-Mährischen Filmzentrale, Prag II, Klementgasse 6, vorgenommene Prüfung der Haushalt 1941/1942, s. 3.

⁷⁴⁹ § 30 Jednacího řádu Českomoravského filmového ústředí z 27. srpna 1941. *Mitteilungen der Böhmisch-Mährischen Filmzentrale / Věstník Českomoravského filmového ústředí* 1, 1941, č. 8 (10. 9.), s. 1–4; Pro kompletní znění jednacího řádu viz edice materiálů v příloze této práce.

bezprostředně dohlížet na provoz Ústředí, což v praxi znamenalo, že Wilhelmu Söhnelovi byly k posouzení **předkládány všechny podstatné písemnosti instituce**. Protože Söhnel k výkonu této své povinnosti přistupoval z věcné pozice právního experta, jeho kancelář v sobě postupně sloučila svou funkci s funkcí vedoucího právního oddělení. Doktor Söhnel spolurozhodoval o změně stanov, schvaloval hospodářské a účetní přehledy, ale i zápisy z jednání schůze ústředního výboru. Měl také významné či možná rozhodující slovo ve jmenování vedoucích a případném vetování členů v poradních výborech jednotlivých oddělení. Účastnil se většiny nejdůležitějších schůzí.

Postupem doby zasahoval Wilhelm Söhnel stále častěji do oblastí, které měly podle zakládacích dokumentů být doménou předsednictva: vedl jednání také s protektorátními úřady, rozhodoval v situaci hospodářských problémů Ústředí a v neposlední řadě se zabýval personálními záležitostmi. Nemáme žádné indicie k domněnce, že přesun vybraných pravomocí na Söhnelovu osobu by byl výsledkem silového nátlaku na české vedení instituce. Podle všeho se jednalo o soukromou iniciativu vyplývající z osobních ambic a také pracovitosti tohoto mladého muže. **Rozšíření pravomocí** se, zdá se, odehrávalo v součinnosti s českým vedením Českomoravského filmového ústředí. Tato situace byla totiž výhodná pro všechny strany. Špičky české kinematografie našly v Söhnelovi iniciativního spojence s dostatkem politického vlivu, jímž samy nedisponovaly. Protektorátní česká správa mohla oceňovat věcný, korektní a profesionální přístup v jednáních. Německá okupační správa zase mohla mít oprávněný pocit rostoucího vlivu německé strany. A Wilhelm Söhnel dále úspěšně budoval svou kariéru, posiloval své renomé a společenskou prestiž na české i německé straně a získával řadu osobních vazeb, jichž dokázal využít i v poválečných letech.

Wilhelm Söhnel vedle svých profesních úspěchů na území protektorátu systematicky posiloval své kontakty v Třetí říši a na mezinárodní scéně. Jako odborník na autorské právo kupříkladu společně s Karlem Knapem publikoval studii o autorském právu v Čechách a na Moravě ve významném odborném periodiku UFITA.⁷⁵⁰ Mezi jeho významné aktivity patřila také **prezentace Českomoravského filmového ústředí a filmových aktivit Protektorátu Čechy a Morava v zahraničí**. Víme například, že se nejpozději od léta 1941 až do roku 1945 účastnil většinou jako vedoucí delegace zasedání **Mezinárodní filmové komory** (Internationale Filmkammer).⁷⁵¹ Ve svém poválečném profesním životopise Söhnel uvedl, že ve strukturách Mezinárodní filmové komory působil dokonce jako blíže nespecifikovaný (zřejmě právní) expert.⁷⁵²

Vraťme se nyní k již jednou položené otázce, a sice nakolik byl deklarovaný bezprostřední dozor německé strany nad Českomoravským filmovým ústředím v podobě Spojovací úřadovny novým specifikem této veřejnoprávní korporace a nakolik se jednalo o faktické pokračování již existujícího stavu vůči českým filmovým svazům – předchůdcům Ústředí. Odpověď vyžaduje krátký **exkurs do vývoje německých filmových orgánů na území Protektorátu Čechy a Morava**, který ostatně

⁷⁵⁰ Dr. Wilhelm Söhnel – Dr. Karl Knap, Filmurheberrecht in Böhmen und Mähren. UFITA Bd. 15, 1942, s. 321–327.

⁷⁵¹ Dokumenty ze zasedání Mezinárodní filmové komory. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 224 až 239; Zmínky o účastech Wilhelma Söhnela na jednáních Mezinárodní filmové komory, většinou převzaté z českého tisku, se objevují také ve zprávách poválečných orgánů Ministerstva vnitra. ABS MV, sign. Z-10-194, s. ; ABS MV, sign. Z-1002/1, s. 151; ABS MV, sign. 2M-13405, s. 18, 23.

⁷⁵² Dr.jur. Willy Söhnel, Lebenslauf (16. 4. 1958). BArch, fond R 109 I, k. 4665.

může pomoci přesněji zařadit Spojovací ústřednu při Českomoravském filmovém ústředí také do tohoto kontextu. Již víme, že v polovině dubna 1939 bylo založeno kulturně-politické oddělení Úřadu říšského protektora, které se stalo nejvyšším orgánem okupační správy nad protektorátní kinematografií. Víme také, že Hermann Glessgen začal jako představitel kulturně-politického oddělení na jaře či v létě 1939 používat titul zmocněnec pro filmové záležitosti v Čechách a na Moravě. 13. července 1939 byla při Zemském svazu kinematografů v Čechách z příkazu Hermanna Glessgena zřízena tzv. Pobočka zmocněnce pro filmové záležitosti v Čechách a na Moravě **Aussenstelle**. Funkce tohoto orgánu byly podobné jako funkce Spojovací ústředny. Jednalo se také o jakousi prodlouženou ruku Úřadu říšského protektora, která zajišťovala bezprostřední kontrolu nad aktivitami nejen Zemského svazu kinematografů ale i ostatních českých filmových svazů. Vedoucí této pobočky Anton Kögl se účastnil jednání špiček české kinematografie a zprostředkoval v případě potřeby komunikaci s Úřadem říšského protektora. Již v létě 1939 se po boku Antona Kögla začal vybraných jednání účastnit také právní expert Wilhelm Söhnel. V červenci 1939 byl při Zemském svazu kinematografů v Čechách zřízen filmový úřad **Filmtreuhandstelle**.⁷⁵³ Tento úřad byl čistě německou záležitostí a byl podřízen přímo Úřadu říšského protektora. Někdy mezi listopadem 1939 a červnem 1940 Aussenstelle zanikla a její úkoly převzala právě Filmtreuhandstelle. Mezi Aussenstelle a Filmtreuhandstelle existovala **silná organizační a personální provázanost**. Vedoucím Filmtreuhandstelle byl opět Anton Kögl a role Wilhelma Söhnela se v této instituci – jak již víme – ještě upevnila. Filmtreuhandstelle převzala povinnost Aussenstelle dohlížet na práci českých filmových svazů a také ona sídlila v bezprostřední blízkosti vznikajícího filmového ústředí české kinematografie. V srpnu 1940 byl Anton Kögl na své pozici vystřídán Wilhelmem Ernstem. Je velmi pravděpodobné, že **přímým dozorem nad českými svazy filmového průmyslu a Filmovým ústředím pro Čechy a Moravu** byl v době předcházející vzniku Českomoravského filmového ústředí **pověřen Wilhelm Söhnel**. Této hypotéze by odpovídala např. jeho účast na již zmiňovaných důležitých jednáních zástupců české kinematografie a německé strany o stanovení objemu výrobního plánu na sezonu 1941/1942 dne 3. prosince 1940.⁷⁵⁴ Po založení Českomoravského filmového ústředí v únoru 1941 byla dozorní úloha Filmtreuhandstelle nad českými filmovými strukturami s konečnou platností oficiálně předána Spojovací ústředně.⁷⁵⁵ Filmtreuhandstelle tak zůstala funkce správce vybraného zabaveného majetku filmových společností. Opět je třeba zdůraznit personální návaznost v procesu **fúze německých kontrolních orgánů do Českomoravského filmového ústředí**. Vedoucím Spojovací úřadovny se stal etablovaný spolupracovník Aussenstelle a Filmtreuhandstelle Wilhelm Söhnel a již jmenovaný Wilhelm Ernst získal, jak uvidíme dále, významnou funkci správního ředitele Českomoravského filmového ústředí. Kanceláři Filmtreuhandstelle prošli také další významní zaměstnanci Ústředí Erich Lampl, Walter Gottfried Lohmeyer, Otto

⁷⁵³ as., Arizace českého filmového oboru. *Filmový kurýr* 13, 1939, č. 29 (21. 7.), s. 1. Srov: P. Bednařík, *Arizace české kinematografie...*, s. 26.

⁷⁵⁴ Dopis Filmového ústředí pro Čechy a Moravu ministru průmyslu, obchodu a živností Jaroslavu Kratochvílovi ze 4. 12. 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 102.

⁷⁵⁵ Návaznost dohlížecího úkolu Filmtreuhandstelle a Spojovací úřadovny potvrzuje ve svých vzpomínkách nepřímo také Wilhelm Söhnel. Rozhovor Zdeňka Štábly, Jaroslava Brože a Myrtily Frídy s Wilhelmem Söhnelem, nedat. [MFF Karlovy Vary, druhá polovina 60. let]. Sbíрка orální historie NFA, sign. OS 14.

Feyl nebo celá skupiny zaměstnanců Spojovací ústředny Karl Prokop, Hans Seper, Heinz Haas a pravděpodobně i další (viz dále). Filmtreuhandstelle spravovaný židovský majetek v protektorátu postupně úředně propadal do vlastnictví okupačních úřadů a byl centralizován ve **Majetkovém úřadu u Říšského protektora v Čechách a na Moravě / Německého státního ministra pro Čechy a Moravu** (Vermögensamt beim Reichsprotektor in Böhmen und Mähren / beim Deutschen Staatsminister für Böhmen und Mähren – dále Vermögensamt). Tím úloha úřadů správy věrné ruky včetně filmového končila. Filmtreuhandstelle zanikla z vůle Úřadu říšského protektora v listopadu 1942. Blízkost Spojovací úřadovny a jejího předchůdce Filmtreuhandstelle v dohledu nad českými filmovými svazy završila skutečnost, že **Filmtreuhandstelle byla likvidována právě Českomoravským filmovým ústředím** a většina její agendy přešla – poněkud nesystémově, ale z pohledu personální provázanosti logicky – právě na Wilhelma Söhnela a Spojovací ústřednu Českomoravského filmového ústředí.⁷⁵⁶

Wilhelm Söhnel zůstal ve své funkci až do konce války. Jeho kontakty na české straně mu pomohly dostat se z mnohaměsíční zadržovací vazby, kontakty v Německu zase využil k vybudování nové úspěšné kariéry v západoněmeckém filmovém průmyslu.

Organizace Ústředí

Ke dni 27. srpna 1941 vydalo vedení Českomoravského filmového ústředí **jednací řád**, jehož obsahem bylo upřesnění pravomocí jednotlivých orgánů a oddělení nové instituce. Podle tohoto dokumentu byly předsedovi Ústředí bezprostředně podřízeny tzv. tři výkonné orgány – **presidium** (Presidium), **jednatelství** (Geschäftsführung) a **hospodářská správa** (Zentralverwaltung).

Oddělením bezprostředně spolupracujícím s předsedou bylo **presidium**, které se dále členilo na **presidiální kancelář** (Präsidialkanzlei), **právní referát** (das juristische Referat), **disciplinární referát** (Disziplinarreferat) a **tiskový referát** (Pressereferat).⁷⁵⁷ V čele presidiální kanceláře stál presidiální tajemník, jehož úkolem bylo zprostředkovávat spojení mezi předsedou, výkonnými orgány Ústředí a úřady (nebyl-li k tomu zmocněn některý z nižších referentů),⁷⁵⁸ dále připravovat rozhodnutí předsedy a podávat předsedovi zprávy o stavu záležitostí organizace.⁷⁵⁹ Presidiální tajemník rozděloval poštu mezi jednotlivé výkonné orgány a ve spolupráci s právním či tiskovým referátem pracoval na vyřízení běžné agendy svého úseku.⁷⁶⁰ V jednacím řádu byly poměrně detailně vyjmenovány úkoly právního referátu. Obecně řečeno, jednalo se o

⁷⁵⁶ Většina nových pravomocí se týkala správy zabavených kin, žádostí o převody kin na německé občany a korespondence v této věci s Filmovou úřadovnou NSDAP a regionálními vedeními NSDAP. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 742nn.

⁷⁵⁷ V organogramu Českomoravského filmového ústředí z května 1942 (viz dále) nacházíme samostatné oddělení presidia, označované souhrnně jako „studijní, statistika, knihovna, dramaturg“. O existenci a případném postavení tohoto úseku v této podobě nemáme žádné bližší informace. Z dochovaných archivních pramenů vyplývá, že toto oddělení zřejmě nemělo vlastní zaměstnance. Statistické informace byly v budoucnu sbírány tiskovým oddělením, knihovna a dramaturgie se etablovaly jako samostatná oddělení. Podklady k zasedání Mezinárodní filmové komory v červenci 1942. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 232; §§ 1 až 3 Jednacího řádu Českomoravského filmového ústředí z 27. srpna 1941. *Mitteilungen der Böhmischo-mährischen Filmzentrale / Věstník Českomoravského filmového ústředí* 1, 1941, č. 8 (10. 9.), s. 1–4; Pro kompletní znění jednacího řádu viz edice materiálů v příloze této práce.

⁷⁵⁸ §§ 29 Jednacího řádu Českomoravského filmového ústředí z 27. srpna 1941. Tamtéž.

⁷⁵⁹ § 4 Jednacího řádu Českomoravského filmového ústředí z 27. srpna 1941. Tamtéž.

⁷⁶⁰ §§ 16 a 17 Jednacího řádu Českomoravského filmového ústředí z 27. srpna 1941. Tamtéž.

vyřizování veškerých právních záležitostí a otázek právní povahy, vypracovávání textů nařízení Ústředí a posuzování, která nařízení měla být ve smyslu § 22 stanov předkládána Spojovací ústředně Úřadu říšského protektora.⁷⁶¹ Do kompetencí právního oddělení spadalo také provádění případných exekucí vůči dlužícím členům Ústředí.⁷⁶² Pravomocí disciplinárního referátu bylo provádění disciplinárních řízení a příprava návrhů rozhodnutí, které byly předávány ke konečnému rozhodnutí předsedovi. Tiskové oddělení bylo pověřeno vydáváním veškerých publikací a posuzováním a rozšiřováním tiskových zpráv o filmovém oboru a činnosti Ústředí médiím.⁷⁶³

Jednateli dále podle jednacího řádu podléhalo **jednatelství, odborové skupiny**⁷⁶⁴ **filmová výroba, obchod s filmy, kinematografy a filmoví tvůrčí pracovníci** včetně všech svých oddělení a také **technické oddělení** (die technische Abteilung), **revisní oddělení** (Revisionsabteilung) a **dramaturgické oddělení** (die dramaturgische Abteilung).⁷⁶⁵ Jednací řád přiděloval teoreticky funkci jednatele velmi rozsáhlé pravomoci, když stanovil, že mu *přísluší vyřizování záležitostí Filmového ústředí, pokud nejsou vyhrazeny přímému rozhodnutí předsedy*.⁷⁶⁶ Přísně vzato nebyly totiž pravomoci předsedy v právních předpisech souvisejících se vznikem Ústředí, ani ve stanovách nebo v jednacím řádu v samostatném oddílu přehledně definovány, což by implikovalo omezené pravomoci a možnost téměř neomezené pravomoci jednatele v každodenním chodu instituce. Při bližším studiu však zjistíme, že **pravomoci předsedy** byly sice skryty v mnoha jednotlivých částech předpisů, jejich šíře se však ukazuje být – již vzhledem k faktu, že se jednalo o čestnou funkci – poměrně rozsáhlá. Šlo o pravomoci zastupování Ústředí navenek, vydávání stanov, rozhodnutí o přijetí a vyloučení člena, reorganizace odborových skupin, rozhodnutí o příslušnosti člena ke skupině a výši členských příspěvků, rozhodnutí ve věci disciplinárních řízení a případné udělení pořádkových trestů, jmenování členů ústředního výboru z řad zástupců odborových skupin, jmenování jednatele, sestavování rozpočtu, využívání výkonných orgánů Ústředí, rozhodování ve věci přijímání a propouštění zaměstnanců Ústředí a výdajů nad limit schválených rozpočtů a smluv a svolávání schůzí, jejichž charakter přesahoval rámec jednotlivých oborových skupin.

Šíře působnosti **odborových skupin** nebyla v jednacím řádu definována (upřesněn zde byl pouze obsah činnosti technického, revisního a dramaturgického oddělení). Technické oddělení řešilo záležitosti filmové techniky (včetně podávání tzv. iniciativních návrhů), vyhotovovalo odborné posudky a dobrozdání a také mělo v pravomoci kontrolu stavu technických zařízení ve filmových podnicích. Pravomoci revisního oddělení se omezovaly na kontrolu obchodní stránky provozu filmových podniků. Dramaturgické oddělení mělo navázat na činnost Filmového studia, to znamená posuzovat filmové náměty předložené k registraci a scénáře a navrhovalo případné změny. O své činnosti mělo průběžně informovat presidium.⁷⁶⁷ **Referenti**

⁷⁶¹ § 5 Jednacího řádu Českomoravského filmového ústředí z 27. srpna 1941. Tamtéž.

⁷⁶² § 26 Jednacího řádu Českomoravského filmového ústředí z 27. srpna 1941. Tamtéž.

⁷⁶³ § 9 Jednacího řádu Českomoravského filmového ústředí z 27. srpna 1941. Tamtéž.

⁷⁶⁴ Pojem „odborový“ byl v Českomoravském filmovém ústředí standardně používán jako synonymum slova „oborový“. Skupiny byly oficiálně nazývány „odborové“. Toto pravidlo však nebylo v zápisech a korespondenci striktně dodržováno.

⁷⁶⁵ §§ 4 až 7 Jednacího řádu Českomoravského filmového ústředí z 27. srpna 1941. Tamtéž.

⁷⁶⁶ §§ 10 až 13 Jednacího řádu Českomoravského filmového ústředí z 27. srpna 1941. Tamtéž.

⁷⁶⁷ §§ 10 až 13 Jednacího řádu Českomoravského filmového ústředí z 27. srpna 1941. Tamtéž.

jednotlivých odborových skupin měli na starosti vyřizování záležitostí jednotlivých sekcí filmového průmyslu a vedení členské kartotéky přidělené skupiny a byli podřízeni jednotlivým vedoucím své odborové skupiny. **Vedoucí odborové skupiny** si mohli v důležitých případech vyžádat stanovisko **poradního výrobu skupiny** (viz § 17 stanov). Bylo stanoveno pravidlo, že jednotlivé spisy k vyřízení odcházely opatřeny odborným stanoviskem skupiny zpět k jednateli, který je osobně vyřizoval nebo postupoval dále předsedovi Ústředí. Tímto postupem mohla být narušena dosavadní suverenita jednotlivých skupin a zároveň byla zajištěna plná kontrola nad rozhodováním také o vnitroodborových záležitostech jednotlivých sekcí filmového průmyslu. Kontrolovatelnost instituce byla zdůrazněna striktní povinností transferu veškerých listin mířících vně a dovnitř Ústředí přes **centrální podatelnu**, která jednotlivé listinné materiály evidovala. V závěrečné fázi vyřizování jednotlivých záležitostí týkajících se členů a dalších subjektů měl být každý spis ještě postoupen k posouzení právnímu referátu.⁷⁶⁸

Posledním tzv. výkonným orgánem Českomoravského filmového ústředí se stala **hospodářská správa**. Toto oddělení mělo na starosti hospodářství Ústředí, veškeré personální záležitosti týkající se přímo zaměstnanců instituce a tzv. **vnitřní službu (podatelnu, registraci, písárnu, telefonní ústřednu, expedici)**. V neposlední řadě zajišťovalo rozsáhlou agendu předepisování a vymáhání členských příspěvků.⁷⁶⁹ V čele hospodářské správy stál správní ředitel (Verwaltungsdirektor), jemuž byla dále podřízena oddělení účtárny, podatelny, registrace, expedice, (členské) kartotéky, archivu a knihovny. V případě záležitostí spadajících do kompetencí předsedy (zaměstnanci, překročení rozpočtu apod.) připravoval pro něj správní ředitel náležité podklady.

Referenti jednotlivých odborových skupin a oddělení hospodářské správy byli povinni předkládat měsíční zprávy svým nadřízeným – jednatele nebo správnímu řediteli. Zaměstnanci na samostatných postech jednatele, správního ředitele, presidiálního tajemníka, referenta právního oddělení, disciplinárního oddělení a tiskového oddělení měli předkládat své měsíční zprávy přímo předsedovi Českomoravského filmového ústředí.⁷⁷⁰ Presidiální tajemník, jednatel, správní ředitel a u vyšších funkcí předseda přebírali také případné iniciativní návrhy zaměstnanců. Jednací řád nikterak nezpřesňoval pravomoci a úkoly ústředního (presidiálního) výboru a omezil se v tomto směru pouze na opakování obsahu § 15 stanov Českomoravského filmového ústředí.⁷⁷¹

⁷⁶⁸ § 21 Jednacího řádu Českomoravského filmového ústředí z 27. srpna 1941. Tamtéž.

⁷⁶⁹ § 26 Jednacího řádu Českomoravského filmového ústředí z 27. srpna 1941. Tamtéž.

⁷⁷⁰ § 15 Jednacího řádu Českomoravského filmového ústředí z 27. srpna 1941. Tamtéž.

⁷⁷¹ § 9 Jednacího řádu Českomoravského filmového ústředí z 27. srpna 1941. Tamtéž.

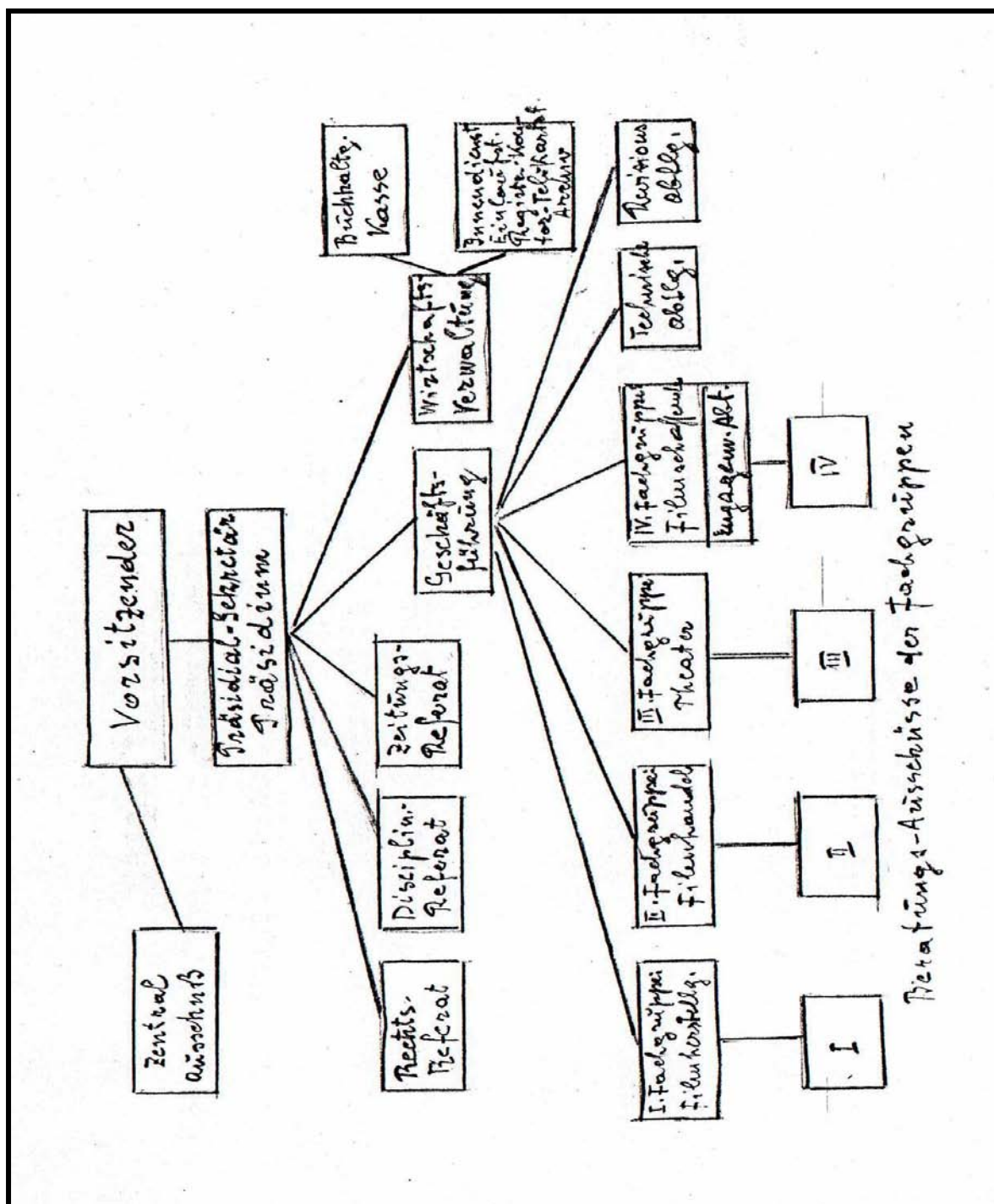
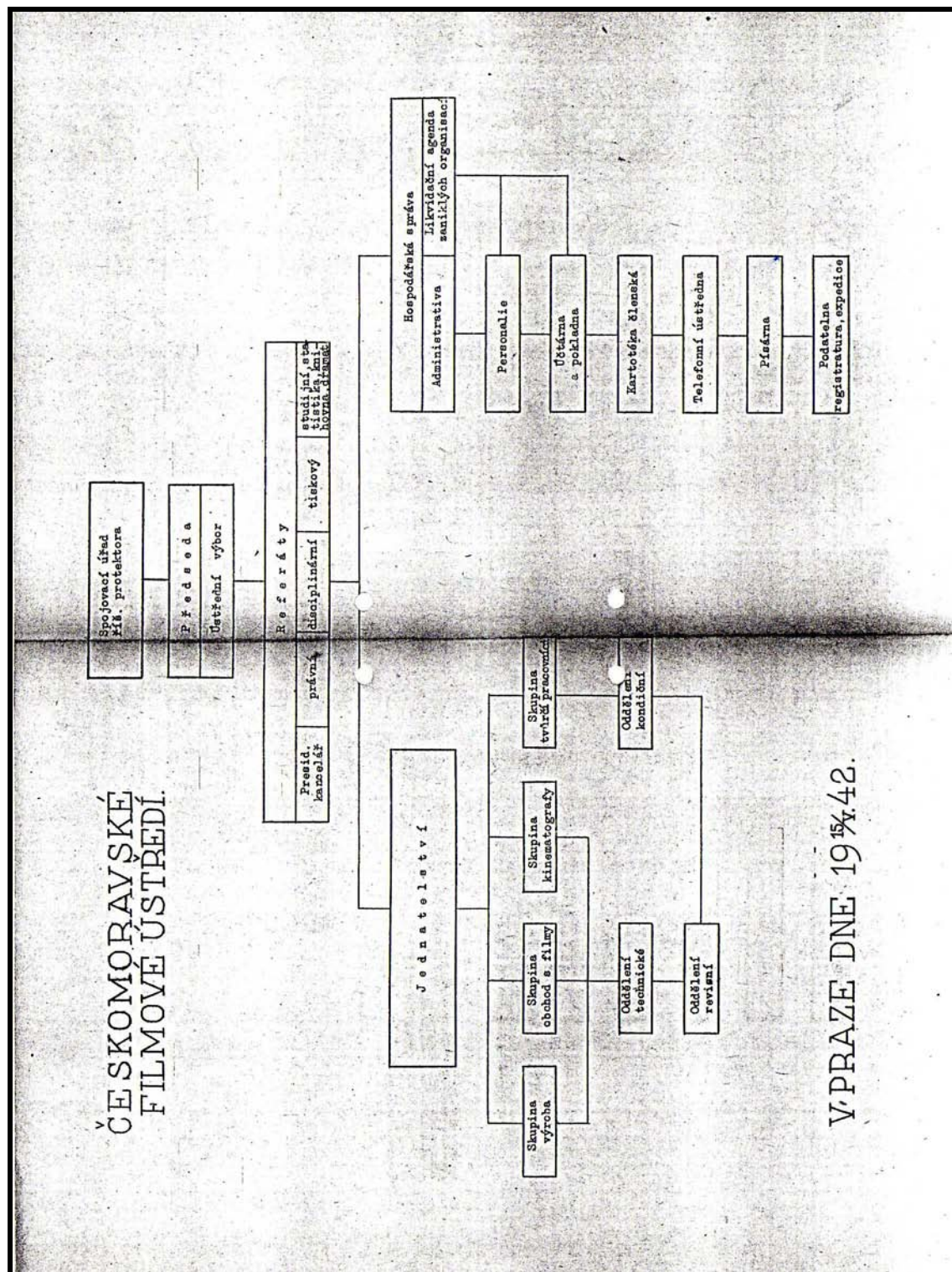


Schéma organizace Českomoravského filmového ústředí na základě údajného článku v časopise Filmový kurýř⁷⁷²

⁷⁷² Zmíněný článek měl v časopise Filmový kurýř vyjít dne 7. listopadu 1941. V tomto období se však takový text v tomto periodiku neobjevil. Mitteilung von Organization (13. November 1941). NFA, fond A-B / Prag-Film [nezpracováno].



Interní organizační schéma Českomoravského filmového ústředí z července 1942⁷⁷³

⁷⁷³ Podklady k zasedání Mezinárodní filmové komory v červenci 1942. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 232.

Emil Sirotek a další funkcionáři

Podívejme se nyní, jak se vyvíjelo **personální složení vedení Českomoravského filmového ústředí**, mimo jiné s ohledem na národnostní složení. Následující přehled také ukazuje, že personální kontinuita mezi bývalými českými filmovými svazy a nově ustavenou korporátní strukturou filmového průmyslu, která vznikla v dikci okupačních složek, byla na první pohled paradoxně velmi silná již na úrovni nejvyšších funkcionářů organizace. Opět se setkáme s mnoha již důvěrně známými jmeny bývalých funkcionářů filmových svazů, plnomocníků filmového oboru a zároveň funkcionářů Filmového ústředí pro Čechy a Moravu, jako byl Emil Sirotek, Karel Feix, Otakar Mudroch, Ferdinand Pernica, Alois Fiala a mnoho dalších. Zajímavé může být také zjištění, že pravomoc a pozice německých funkcionářů (a jak uvidíme v další kapitole také německých vedoucích zaměstnanců) nebyla zdaleka ve všech případech tak absolutní a ideální, jak by se mohlo ze zakládajících dokumentů korporace a celkové politické situace zdát.

Ústřední a reprezentativní postavou Českomoravského filmového ústředí byl jeho **předseda**. Při podrobnějším studiu nařízení souvisejících se založením Ústředí jsme již zjistili, že tato čestná funkce disponovala překvapivě mnoha pravomocemi. Otázka jejího národnostního obsazení nebyla tudíž jistě ponechána náhodě. Po celou dobu existence Českomoravského filmového ústředí zastával tento post **Čech**. Pravidlo, že exponované funkce v protektorátním filmovém průmyslu by měly být obsazovány **paritně Němcem a Čechem**, navrhol ve své textu *Filmpolitik in Böhmen und Mähren* již Hermann Glessgen v roce 1939. Podle článku III Glessgenova návrhu měly být filmové subjekty ovládnuty kumulováním funkcí mezi několik málo klíčových osob s tím, že vedení jednotlivých podniků a svazů mělo být rozděleno vždy mezi dva jedince – Němce a Čecha.⁷⁷⁴ Zdání nezávislosti českého filmu bylo v danou chvíli pro zástupce Úřadu říšského protektora z propagandistických a částečně i organizačních důvodů mnohem přijatelnější než okamžitá likvidace nebo rychlá a radikální proměna velmi populární součásti české kultury (viz výše). Návrh Karla Schulze na vybudování nových struktur hospodářské skupiny filmového průmyslu z léta 1940 naopak s paritním národnostním zastoupením nepočítal a do rozhodujících postů byli Schulzem navrženi pouze Němci (Karl Schulz jako komisařský správce, Hermann Schwerin jako generální tajemník).⁷⁷⁵ Více světla do procesu rozhodování o národnostním složení Českomoravského filmového ústředí vnáší poválečné vzpomínky Wilhelma Söhnela. Söhnel naznačil, že utrakvistický základ organizace přímo souvisel se **zájmy sudetských Němců** na udržení autonomie filmových svazů na území protektorátu. Po obsazení našeho území projevila o korporátní správu českých filmových záležitostí údajně Říšská filmová komora, která plánovala na našem území zřídit pobočku. Z iniciativy Antona Zankla a s pomocí Wilhelma Söhnela se oddělení kulturně-politických záležitostí podařilo obhájit ideu Českomoravského filmového ústředí jako organizace založené na teritoriálním základu (jak tomu odpovídá již sám název), tedy organizace sdružující české i německé filmové pracovníky a další subjekty

⁷⁷⁴ *Filmpolitik in Böhmen und Mähren*, NA, fond 109 (Úřad říšského protektora – Státní tajemník u říšského protektora), sign. 109-12-112. Tiskem in: P. Bednařík, *Arizace české kinematografie...*, s. 132–134; T. Dvořáková – I. Klimeš, *Prag-Film...*, s. 151–153.

⁷⁷⁵ Národností dalších funkcionářů se textu dále nezabýval. *Vorschläge für den Aufbau der Wirtschaftsgruppe Filmindustrie* (4. 6. 1940). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 47.

se sídlem v Protektorátu Čechy a Morava.⁷⁷⁶ Vedení Ústředí bylo, jak víme, plánováno ve dvounárodnostním složení. Ve vedení jednotlivých oddělení na všech úrovních měly být paritně zastoupeny česká a německá strana. *Toto národnostní rozdělení [...] zaručuje naprostou nestrannost jednání*, zdůrazňoval oficiální oborový tisk.⁷⁷⁷ V praxi se počítalo bezpochyby s tím, že rozhodnutí českých vedoucích pracovníků na všech úrovních – včetně předsedy – mohla být kontrolována německou stranou. V případě předsedy se navíc jednalo o reprezentativní funkci, jejíž skutečné pravomoci by bylo možno ze strany okupační správy kdykoliv omezit. Předseda byl navíc jmenován vždy jen na jeden rok.⁷⁷⁸ Na okraj je nutné zmínit, že vytvoření paritní česko-německé organizace **nebylo zdaleka samozřejmostí**, protože německá politika na obsazených územích počítala s přísným oddělením obou národnostních skupin. V obecné rovině bylo krajně nežádoucí, aby kupříkladu němečtí státní příslušníci byli členy českých spolků. Argument žádoucího národnostního oddělení byl určující například proto, že německé společnosti nemohly v budoucnu natáčet české filmy.⁷⁷⁹

Vytvoření samostatné protektorátní filmové komory s českým vedením patřilo k jádrům sporů mezi zástupci Černínského paláce a berlínským centrem.⁷⁸⁰ Konkrétně po jmenování předsedy nejvyššího svazového orgánu protektorátního filmu následovala minimálně jedna negativní reakce ze strany orgánů Třetí říše. Reichspropagandaleitung der NSDAP v Berlíně se v oficiálním dopise Úřadu říšského protektora ohradila proti tomu, aby v čele Českomoravského filmového ústředí stál Čech. Dopis se dále pozastavoval nad tím, že by se v takovém případě mělo povinné členství vztahovat také na německé filmové pracovníky žijící v protektorátu. Okupační správa jako argument pro jmenování Čecha do pozice předsedy uvedla, že Ústředí bude muset provádět mnoho nepopulárních opatření a že bude politicky výhodnější, když pod nimi bude podepsán Čech.⁷⁸¹ O tom, že otázka českého vedení Českomoravského filmového ústředí byla pro německou stranu těžko stravitelná, svědčí i skutečnost, že se toto téma dostalo do dohody *o budoucí úpravě filmových záležitostí v protektorátu*, kterou v červenci 1942 podepsali zástupci protektorátní a říšské správy.⁷⁸² V textu je výslovně řečeno, že: *Der tschechische Präsident der dem Reichsprotektor unmittelbar unterstehenden Böhmischo-Mährischen Filmzentrale wird unter dem Gesichtspunkt zunächst belassen, dass es zweckmässig ist, die von der Filmzentrale künftig durchzuführenden Massnahmen zur weiteren Einengung des tschechischen Filmwesens als unpopulär von einem Tschechen unterschrieben zu*

⁷⁷⁶ Rozhovor Zdeňka Štábly, Jaroslava Brože a Myrtila Frídy s Wilhelmem Söhnelem, nedat. [MFF Karlovy Vary, druhá polovina 60. let]. Sbírka orální historie NFA, sign. OS 14.

⁷⁷⁷ Zřízení Českomoravského filmového ústředí v Praze. *Filmový kurýr* 15, č. 8 (21. 2.), s. 1.

⁷⁷⁸ Bericht Nr. 42643 der Deutschen Revisions- und Treuhand-Aktiengesellschaft Zweiniederlassung Prag über die Böhmischo-Mährischen Filmzentrale, Prag II, Klementgasse 6, vorgenommene Prüfung der Haushalt 1941/1942, s. 2.

⁷⁷⁹ Dopis Otto Hofmanna týkající se „Prager Produktion“ (18. 7. 1941). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 446.

⁷⁸⁰ Více o kompetenčních konfliktech v oblasti kinematografie mezi okupační správou a berlínským centrem viz: T. Dvořáková: Im Prager Spannungsfeld..., s. 84–93; T. Dvořáková, Německá dohoda..., s. 101–106.

⁷⁸¹ T. Dvořáková – I. Klimeš, *Prag-Film...*, s. 12; BArch, fond NS/18 (Reichspropagandaleitung der NSDAP), k. 361.

⁷⁸² Dohodu podepsali zástupce říšského ministra lidové osvěty a propagandy, státní sekretář Leopold Gutterer a zástupci Úřadu říšského protektora pro Čechy a Moravu, státní sekretář Karl Hermann Frank a generaloberst Kurt Daluge.

lassen.⁷⁸³ Nevíme, do kdy německá strana s českým zastoupením ve vedení korporace počítala. Pro danou chvíli ale koncept teritoriální, paritní filmové komory Protektorátu Čechy a Morava zvítězil.

Podle některých dochovaných informací uvažovala oficiální místa celkem o třech **možných kandidátech** na funkci předsedy. Jednalo se o předsedu Filmového ústředí pro Čechy a Moravu Emila Sirotku, dále filmového podnikatele, zakladatele a bývalého majoritního majitele největšího ateliérového komplexu na území protektorátu Miloše Havla a komediální hvězdu Vlastu Buriana⁷⁸⁴. Miloš Havel se těšil dobrému renomé v německém filmovém průmyslu ještě z doby první republiky. Vlasta Burian pocházel ze Sudet, hovořil velmi dobře německy a díky svým německy mluveným rolím ze 30. let se těšil popularitě v Třetí říši. Miloš Havel se ovšem z činnosti ve filmových svazech již dříve spíše stáhl a můžeme předpokládat, že neměl zájem o takto politicky exponovaný a v mnoha ohledech náročný post. Vlasta Burian, který byl v letech okupace stále na vrcholu své popularity, se úspěšně bránil angažmá v německém filmu,⁷⁸⁵ z čehož můžeme usuzovat, že jeho cílem rozhodně nebylo ani získání oficiální funkce v oficiálních mocenských filmových strukturách. Emil Sirotek v poválečných vzpomínkách naznačuje, že představitelé protektorátní vlády, především pak Jaroslav Kratochvíl, se aktivně zasadili o to, aby se Vlasta Burian předsedou nestal.⁷⁸⁶ Podle poválečných vzpomínek Karla Pečeného měli být kandidáty na předsedu Miloš Havel, Emil Sirotek a Karel Pečený a ministr Kratochvíl měl dokonce volbu Pečeného upřednostňovat a vyřadit ho až ve chvíli Pečeného naléhání.⁷⁸⁷ Tato verze se nezdá být příliš pravděpodobná. Víme o Sirotkově blízkosti k vyšším místům na Ministerstvu průmyslu, obchodu a živností. Nabízí se interpretace těchto vzpomínek v tom smyslu, že Pečený (záměrně či nezáměrně) zaměnil tuto událost za okolnosti volby vedoucím Hospodářské skupiny filmové výroby v létě 1940 (viz výše). To už bychom se ovšem pohybovali v prostoru čirých spekulací.

Prvním českým předsedou Českomoravského filmového ústředí se nakonec stal ústřední muž českých filmových svazů konce 30. let **Emil Sirotek**. *Úřad říšského protektora, vyžádav si návrh vlády Protektorátu, jmenoval Emila Sirotku předsedou Českomoravského filmového ústředí*, dočítáme se jako oficiální informaci ve Filmovém kurýru z 2. února 1941. Osobnost Emila Sirotky (roč. 1899) je v tomto krátkém článku dále zřejmě poměrně výstižně charakterizována jako: *muž, který je dlouholetým organizačním pracovníkem ve filmovém oboru, kterého celý obor zná a váží se ho pro*

⁷⁸³ Český předseda Českomoravského filmového ústředí, které podléhá bezprostředně říšskému protektorovi, bude nejprve ponechán z toho důvodu, že je účelné, aby nepopulární opatření, která bude muset v budoucnu provést a která povedou k dalšímu zúžení českého filmového umění, podepisoval Čech. NA, fond ÚŘP, sign. 114-13-18, fol. 65–67; Tiskem: Německá říšsko-protektorátní dohoda o filmových záležitostech (korespondence). *Illuminace* 14, 2002, č. 4 (48), s. 107–108; Srov.: T. Dvořáková, Německá dohoda, s. 101–106.

⁷⁸⁴ V jiném návrhu byli zmiňováni pouze dva kandidáti: Vlasta Burian a Emil Sirotek. Böhmisch-Mährische Filmzentrale. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 137.

⁷⁸⁵ Na rozdíl od řady jiných českých herců Vlasta Burian za doby okupace nenatočil jediný německý film, a to přesto, že o jeho osobě ve spojení s produkcí společnosti Prag-Film se uvažovalo prioritně. Srov. T. Dvořáková, *Prag-Film...*, s. 88.

⁷⁸⁶ Kratochvílovým silným argumentem bylo podle Sirotky to, že komik nemůže (a ani v Říši by nemohl) zastávat takto politicky závažnou funkci. Jak byl znárodněn československý film. Svědectví a dokumenty III. [Rozhovor s Emilem Sirotkem]. *Film a doba* 11, 1965, č. 4 (duben), s. 181.

⁷⁸⁷ K. Margry: Filmové týdeníky..., s. 83–134; Moje činnost za okupace 1939–1945, Praha, 25. 6. 1947. SOAP, fond MLS-P, spis.sin.Ls VIII 2173/46, s. 67.

*vynikající vlastnosti, odborné znalosti a zkušenosti [...] má v celém oboru přátele.*⁷⁸⁸ Volba Emila Sirotky byla podstatná pro zachování pokud možno plynulého vývoje českého filmového oboru. Tento aspekt byl určitě klíčový pro samotné filmové svazy, ale i pro protektorátní vládu. Jmenovitě byl důležitý pro Ministerstvo průmyslu, obchodu a živností, jehož další vliv na českou kinematografii byl do značné míry závislý na neformálním vztahu s konkrétními zástupci vedení protektorátní kinematografie. Osobnost Emila Sirotky byla akceptovatelná také pro okupační správu. O přesných důvodech jeho výběru z německé strany nemáme bohužel dostatek informací. Obecně se předpokládá, že volba bývalého předsedy Filmového ústředí pro Čechy a Moravu Sirotky byla pro Němce výhodná z propagandistických důvodů, protože do jisté míry mohla legitimovat založení Českomoravského filmového ústředí jako nástupce českých filmových svazů.⁷⁸⁹

Překvapivou hypotézu, která by mohla obohatit jak obraz vzniku Českomoravského filmového ústředí, tak Sirotkovu úlohu v tomto procesu, nabídl v poválečném rozhovoru sám Emil Sirotek. Podle něj byl vznik Ústředí de facto **iniciativou české strany**: *Když jsme viděli, že s takovou víceméně privátní společností nevystačíme, řekli jsme: Musíme na to jinak. [...] A tak jsme se rozhodli, že to přestavíme. Šli jsme za Söhnelem, poukazovali jsme na německou filmovou komoru a tak jsme mu vlastně podstrčili vzor pro Českomoravské filmové ústředí, které by organizovalo a řídilo celý filmový obor v Čechách a na Moravě.*⁷⁹⁰ Toto tvrzení se nezdá být zcela věrohodné, respektive kauzálně a časově přesné.⁷⁹¹ Už proto, že předpokládáme, že české filmové kruhy podle všeho nebyly minimálně do konce roku 1940 informovány o formálním vzniku Českomoravského filmového ústředí (viz výše). Proč by jinak přelomu let 1940 a 1941 vrcholil proces dobrovolné centralizace svazových orgánů české kinematografie a proč by se ještě v prosinci jednalo s ministrem průmyslu, obchodu a živností a proč by valná hromada Filmového ústředí pro Čechy a Moravu schvalovala zásadní změny svých stanov?⁷⁹² Na druhou stranu toto – byť v detailech zřejmě vágní prohlášení – věrohodně ilustruje pragmatičtější z možných postojů české strany ke vzniku korporátní filmové struktury, která sice existovala pod přímou dikcí okupantů, jistým způsobem však završovala vývoj českých filmových spolků v podstatě podle jejich představ. A Emil Sirotek patřil k pragmatikům. Jeho osobnostní charakter – podobně jako tomu zřejmě bylo u Wilhelma Söhnela – se vyznačoval schopností diplomatického a zároveň věcného jednání bez ohledu na národnost či politickou příslušnost druhé strany.

Sirotkův životní příběh však ukazuje, že tohoto muže bychom rozhodně neměli podezírat z čistého oportunismu. Emil Sirotek, který se v oblasti kinematografické

⁷⁸⁸ (úř.), Emil Sirotek předsedou Filmového ústředí. *Filmový kurýr* 15, č. 8 (21. 2.) s. 1.

⁷⁸⁹ Srov. např. J. Doležal, *Česká kultura za protektorátu...*, s. 203nn.

⁷⁹⁰ Jak byl znárodněn československý film. Svědectví a dokumenty III. [Rozhovor s Emilem Sirotkem]. *Film a doba* 11, 1965, č. 4 (duben), s. 180.

⁷⁹¹ Vzpomínky Emila Sirotky obsahují řadu dalších historických nepřesností či vyložených omylů, např. velmi nepřesné informace o pravomocích předsedy Ústředí nebo chybnou informaci o nicotném odstupném Miloše Havla za prodej barrandovských ateliérů aj. Jak byl znárodněn československý film. Svědectví a dokumenty III. [Rozhovor s Emilem Sirotkem]. *Film a doba* 11, 1965, č. 4 (duben), s. 180–184.

⁷⁹² Poznámky na jednání na Ministerstvu průmyslu, obchodu a živností (2. 12. 1940). NFA, fond ČFMÚ, inv. č. 68; Zápis o mimořádné valné hromadě Filmového ústředí pro Čechy a Moravu konané dne 18. prosince 1940. NFA, fond ČFMÚ, inv. č. 13.

praxe etabloval ve 20. letech, provozoval ve 30. a 40. letech již několik kin včetně Bio Aero a Deklarace v Praze, kina v Táboře, Olomouci a Prostějově.⁷⁹³ Po válce se ozývaly hlasy, které Sirotkovi vyčítaly, že funkce předsedy využil také k vlastnímu obohacení a některá z jeho kin patřila do zabaveného majetku. Víme již, že Sirotek byl dlouholetým tajemníkem Ústředního svazu kinematografů v ČSR a Zemského svazu kinematografů v Čechách, tyto instituce zastupoval také ve Filmovém poradním sboru. Vývoj jeho role v českých filmových strukturách konce 30. let jsme mohli sledovat v předchozích kapitolách. Po dobrovolném odchodu Vladimíra Wokouna a neobjasněném odstoupení Josefa Horčíčky z klíčových funkcí zástupců kinematografických svazů se Sirotek dostal do čela filmových svazů. Byl jmenován jedním z plnomocníků filmového oboru, následně byl zvolen předsedou Výboru plnomocníků filmového oboru v Čechách a na Moravě a posléze předsedou Filmového ústředí pro Čechy a Moravu. Přijetí funkce předsedy Českomoravského filmového ústředí, tedy organizace de iure řízené okupačními orgány, se Emil Sirotek údajně obával: *Já to nechtěl přijmout. Říkal jsem: Z toho nic dobrého nekouká. To páchne víte čím.* Nabídku údajně nakonec akceptoval na popud ministra Jaroslava Kratochvíla a předsedy protektorátní vlády Aloise Eliáše. *Ale gen. Eliáš docela striktně řekl: Ty to přijmeš! Voják musí vydržet na svém místě,* vzpomínal po válce Emil Sirotek.⁷⁹⁴ Těžko odhadnout, nakolik mohlo být zdráhání Emila Sirotky upřímné. Vždyť vznik Českomoravského filmového ústředí v mnoha ohledech završil Sirotkovy letité snahy. Navíc nová organizace převzala jeho tým spolupracovníků a na německé straně byl vyjednávačem pro českou stranu akceptovatelný Wilhelm Söhnel.

Emil Sirotek se stal mužem, který podepisoval nařízení, jež v následujících letech zásadním způsobem proměňovala charakter české kinematografie plně podle přání německých okupantů. Na druhou stranu Sirotek svou z jistého pohledu **kolaborační činnost** „vykupoval“ **ilegálními aktivitami**, a to minimálně na dvou frontách – v odboji a v přípravách zestátnění české kinematografie. Předsedou Českomoravského filmového ústředí se tedy stal muž, který podle vlastní výpovědi na prahu okupace vstoupil do ilegální organizace a od roku 1942 byl aktivní v další odbojové skupině a jehož bratr Bohumír emigroval a druhý bratr Zdeněk byl z politických důvodů zatčen a spáchal ve vězení sebevraždu. Svou funkci předsedy Českomoravského filmového ústředí zastával Sirotek do července 1943. V prosinci 1944 byl zatčen a vyslýchán na Pankráci. Za odbojovou činnost mu údajně hrozil trest smrti, soud však již před koncem války neproběhl.⁷⁹⁵ Zapojení hlavních postav autonomizačního či chceme-li centralizačního hnutí filmových svazů přelomu 30. a 40. let do ilegálních příprav poválečného zestátnění československé kinematografie bylo ve výše nastíněném kontextu postupujícího integračního procesu české kinematografie v podstatě logické a zákonité. Na první pohled paradoxní, ale z jiného úhlu pohledu zcela pochopitelné, bylo tedy i angažmá filmového podnikatele a sociálního demokrata Emila Sirotky v přípravách i poválečné realizaci znárodňování československého

⁷⁹³ A když byla premiéra, chodili po Praze se slonama. *Palubní deník kina Aero* 2003, č. 5, s. 3; Z historie žižkovských kinematografů. *Palubní deník kina Aero* 2003, č. 5, s. 2.

⁷⁹⁴ Jak byl znárodněn československý film. Svědectví a dokumenty III. [Rozhovor s Emilem Sirotkem]. *Film a doba* 11, 1965, č. 4 (duben), s. 181.

⁷⁹⁵ J. Havelka, *Kdo byl kdo..*, s. 230 [interní tisk]. Řadu více či méně věrohodných informací o ilegální činnosti Emila Sirotky v době okupace obsahují archivní fondy Archivu bezpečnostních složek MV ČR, mj.: ABS, sign. 52-75-4; 302-75-7; 302-116-2; 302-116-4; 305-33-2; Z-10-292; Z-10-194.

filmového průmyslu (včetně využití struktury Českomoravského filmového ústředí – viz dále).

Předseda byl vybaven plnou mocí a jako takový měl suverénní práva: vydával dekrety, povoloval výrobu filmů, jmenoval vedoucí kin atd. Všechno prostě leželo v mých rukou, definoval své pravomoci o čtvrtstoletí později Emil Sirotek. Již víme, že tato představa je značně zjednodušená. **Pravomoci předsedy** byly konkrétně vyjmenovány v zakládacích dokumentech ústředí. Přestože byly překvapivě široké, nevíme vlastně příliš mnoho o jejich osobním naplňování. Důvodem nedostatku informací je skutečnost, že archivní fond Českomoravského filmového ústředí ani fondy ústředních státních orgánů neobsahují mnoho písemností s aktivitou předsedy bezprostředně souvisejících. Funkce předsedy byla funkcí **čestnou**. Výkonné práce, včetně přípravy návrhů nařízení, registrace námětů a filmových projektů apod. spadaly do pravomocí jednotlivých oddělení presidia a referátů a odborových skupin. Zároveň víme, že veškerá rozhodování předsedy byla kontrolována a mohla být případně regulována Spojovací ústřednou říšského protektora. Emil Sirotek osobně vykonával určitě reprezentativní aktivity protektorátního filmu doma i v zahraničí (viz jeho projevy na Filmových žních a účast na akcích Mezinárodní filmové komory aj.). Působil bezpochyby jako spojovací článek mezi protektorátní vládou a českým filmem. Jeho práce pro českou kinematografii byla pravděpodobně spíše neformálního charakteru a spočívala zřejmě především ve **využití kontaktů, nápadů, strategií, vlastního sociálního kapitálu** ve službách instituce a – především – na obranu české kinematografie (viz dále). Výkonnou úřední práci instituce zřejmě zastávali především nejbližší Sirotkovi spolupracovníci jako presidiální tajemník Jaroslav Leiser, redaktor Jiří Havelka nebo právník Karel Knap.

V červenci 1943 byl jmenován historicky druhý předseda Českomoravského filmového ústředí **František Bláha**. O jeho působení ve funkci toho víme ještě méně než o působení jeho předchůdce. Bláha, který studoval sochařství na UMPRUM, po první světové válce pracoval jako disponent a později jako ředitel několika filmových společností. V roce 1925 se stal spoluprovozovatelem kina Adria, byl tedy blízkým spolupracovníkem Emila Sirotky.⁷⁹⁶ Bláha byl zřejmě stejně jako Sirotek do funkce předsedy Ústředí vybrán českými filmovými kruhy, nikoliv okupační správou. Sirotek o něm hovořil jako o *muži vzácném, absolutně spolehlivém, českém a s námi cítícím*⁷⁹⁷. Ani v případě Františka Bláhy se nám nedochovaly prameny dokládající jeho vlastní agendu. Víme však, že v době jeho působení byla dotažena reorganizace spojená s provozem kin a nakročeno bylo k zásadní změně financování a rozvoji aktivit souvisejících s rozvojem filmové kultury (viz dále). Bláha tedy určitě nebyl pouhou figurkou, ale výkonným manažerem. Ve funkci působil až do konce existence Českomoravského filmového ústředí v květnu 1945.

Obsazení funkce předsedy Českomoravského filmového ústředí Čechem mělo být vyváжено **obsazením postu náměstka předsedy (místopředsedy) říšským státním příslušníkem**. Nemáme bohužel dostatek informací o tom, jak si německá strana představovala **rozložení kompetencí mezi oběma funkcemi**. Je ale možné, že právě poměr pravomocí byl kamenem úrazu při hledání adepta na tuto funkci. Německý místopředseda by pravděpodobně zastupoval předsedu v jeho nepřítomnosti nebo by

⁷⁹⁶ J. Havelka, *Kdo byl kdo..*, s. 23.

⁷⁹⁷ Jak byl znárodněn československý film. Svědectví a dokumenty III. [Rozhovor s Emilem Sirotkem]. *Film a doba* 11, 1965, č. 4 (duben), s. 182–183.

byl předsedou přímo úkolován pro konkrétní záležitosti. Je pravděpodobné, že by do jeho kompetencí po dohodě spadaly otázky německé filmové tvorby na území protektorátu a některá jednání s německou stranou. V praxi však český předseda bez problémů svou agendu zvládal i bez náměstka, především s pomocí českého presidiálního tajemníka a jeho kanceláře. A veškerá jednání s německými subjekty a zahraničím, jakož i kontrolní funkce, spadaly do pravomoci Spojovací ústředny v osobě jejího vedoucího Wilhelma Söhnela. Množství záležitostí týkající se německé filmové výroby v protektorátu, která by nespádala do pravomoci Říšské filmové komory (viz dále), se ukázala být – především v prvních letech okupace – zcela marginální. Pozice náměstka předsedy mohla tedy být (a zřejmě také byla) vnímána jako nesystémová a nadbytečná. Nakolik se jednalo o záměr české strany, která – jak tušíme – pravděpodobně spolupracovala na vzniku organizačního schématu Ústředí, a nakolik se jednalo o prostou organizační chybu Úřadu říšského protektora, nelze z pramenů, jež máme k dispozici, rekonstruovat.

Německá strana logicky uvažovala o tom, že by post náměstka předsedy Českomoravského filmového ústředí obsadila Němcem na nejvyšším místě v hierarchii protektorátní kinematografické praxe, tedy **Karlem Schulzem**. Karl Schulz se na nějakou dobu místopředsedou korporace skutečně stal.⁷⁹⁸ Německá strana ho dokonce označovala za *německého předsedu Českomoravského filmového ústředí*.⁷⁹⁹ V revizní zprávě o činnosti Českomoravského filmového ústředí za účetní rok 1941/1942 se v nicméně dočítáme, že Karl Schulz **funkci ze své vůle opustil**.⁸⁰⁰ Jedná se bohužel o pouhou zmínku, z níž se nedozvídáme ani to, kdy k odchodu došlo. Předpokládáme, že nejpozději koncem roku 1941. Přesnější okolnosti události nám bohužel nejsou známy. Můžeme jen spekulovat, že Schulz se mohl cítit nedostatečně mocný, rozhodující post zastával Čech Sirotek. Mohl také vnímat přebytečnost funkce. A mohl také uplatnit – vzhledem ke svým názorům na vývoj protektorátních kinematografických struktur, jak je projevil ve svém plánu na výstavbu Hospodářské skupiny filmové výroby v létě 1940,⁸⁰¹ – vůči vzniku paritní, teritoriálně autonomistické organizace Českomoravského filmového ústředí výhrady. Svou roli jistě mohla sehrát také osobní rovina, a sice rostoucí napětí mezi ním a sudetoněmeckou skupinou ovládající filmovou politiku protektorátu z Černínského paláce (Zankl-Söhnel-Treuhandstelle, viz dále).⁸⁰² V neposlední řadě je pravděpodobné, že Karl Schulz byl v této době intenzivně zaměstnán faktickým přebíráním výrobních infrastruktur na českém území a především plány na jejich rozsáhlou transformaci (spojenou

⁷⁹⁸ V některých případech není jasné, zda se označení „místopředseda“ vázalo k jeho postu ve vedení celého Ústředí, nebo pouze ve vedení odborové skupiny, v níž byl vedoucím (viz dále). Protokol o schůzi presidia F.Ú. s odb. skupinou výroba filmů (2. 10. 1941). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 128, fol. 46; Srov. např.: Presidiu ČMFÚ (24. 10. 1941). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 556.

⁷⁹⁹ Zpráva ve věci odměňování Dr. Wilhelma Söhnela v jeho funkci vedoucího Spojovací ústředny z 1. listopadu 1941. Zaměstnanci ČMFÚ, personální archy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 165.

⁸⁰⁰ Bericht Nr. 42643 der Deutschen Revisions- und Treuhand-Aktiengesellschaft Zweiniederlassung Prag über die Böhmischo-mährischen Filmzentrale, Prag II, Klementgasse 6, vorgenommene Prüfung der Haushalt 1941/1942, s. 4.

⁸⁰¹ Vorschläge für den Aufbau der Wirtschaftsgruppe Filmindustrie (4. 6. 1940). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 47.

⁸⁰² T. Dvořáková: Im Prager Spannungsfeld... , s. 84–93; Srov.: P. Bednařík, *Arizace české kinematografie...*, s. 92.

s vysokými investicemi) a centralizaci do společnosti Prag-Film a na její zapojení do říšských filmových struktur.⁸⁰³

V již zmíněné auditorské zprávě se můžeme dočíst, že funkce místopředsedy **nebyla ještě na jaře 1942 znovu obsazena**.⁸⁰⁴ Tato skutečnost svědčí o neatraktivnosti postu, stejně jako o značné benevolenci německé strany ve věci paritního obsazení významné filmové instituce. Ta ovšem mohla být ovlivněna tím, že kontrolu a uplatnění vlivu již velmi dobře zajišťoval Wilhelm Söhnel. Post náměstka předsedy Českomoravského filmového ústředí byl obsazen znovu pravděpodobně až v listopadu 1942. V dopise pražské pobočky Reichspropagandaleitung der NSDAP z 20. listopadu 1942 oznamoval Wilhelm Söhnel, že říšský protektor jmenoval do funkce SS-Obersturmbannführera **Georga Poxleitnera**.⁸⁰⁵ Georg Poxleitner (nar. 1898) nebyl filmovým odborníkem. Jako bývalý voják již od 20. let působil ve složkách NSDAP. Po nástupu Adolfa Hitlera k moci působil dokonce jako poslanec Říšského sněmu (Reichstag). V roce 1936 se po autonehodě stal plným invalidou. V roce 1937 byl Poxleitner obviněn z blíže nespecifikovaných chyb v plnění svých funkcí a postaven před Nejvyšší stranický soud (Oberste Parteigericht) v Pomořanech. Přestože byl o rok později rehabilitován, epizoda jeho politickou kariéru značně zkomplikovala. Nositel vyznamenání Goldenes Ehrenzeichen der NSDAP a Železného kříže 2. třídy zůstal odkázán na pomoc svých vlivných stranických přátel. A jeho přítelem byl kupříkladu říšský filmový intendant Hans Hinkel.⁸⁰⁶ V říjnu 1941 Poxleitner kontaktoval Úřad říšského protektora a požádal o přidělení kina na území protektorátu. Jako politicky zasloužilému válečnému veteránovi v plné invaliditě, který podle oficiálních dokladů po úrazu nemohl působit v běžném civilním povolání a také disponoval příslušnými konexemi, mu bylo vyhověno a převzal kino Imperiál v Praze na Pankráci. Později z vlastní iniciativy převzal v blízkosti také malé a údajně komerčně neosamostatnitelné kino Gloria.⁸⁰⁷ V době jednání o převzetí kin se Georg Poxleitner pravděpodobně dostal do styku s Wilhelmem Söhnelem, který měl správy kin částečně v popisu práce. Posléze musel dostat Poxleitner z Úřadu říšského protektora nabídku funkce v Českomoravském ústředí a tu přijal. Zdá se být pravděpodobné, že tento post byl německou stranou a možná i samotným Poxleitnerem vnímán jako **formální**, avšak důstojný způsob zajištění existence pro zasloužilého člena strany. Z dochovaných pramenů se zdá, že do agendy Českomoravského filmového ústředí zasahoval pouze ve výjimečných případech,⁸⁰⁸ což bylo pro českou stranu samozřejmě výhodné.

Dalším čestným orgánem byl podle stanov korporace **ústřední výbor**. Také rekonstrukci činnosti této organizační struktury Českomoravského filmového ústředí

⁸⁰³ Více o centralizace české filmové výroby, vzniku a vývoji společnosti Prag-Film in: T. Dvořáková – I. Klimeš, *Prag-Film...*, s. 39.

⁸⁰⁴ Bericht Nr. 42643 der Deutschen Revisions- und Treuhand-Aktiengesellschaft Zweiniederlassung Prag über die Böhmisches-Mährischen Filmzentrale, Prag II, Klementgasse 6, vorgenommene Prüfung der Haushalt 1941/1942, s. 4.

⁸⁰⁵ Dopis Wilhelma Söhnela pro Propagandaleitung, Filmstelle der NSDAP Böhmen/Mähren z 20. 11. 1942 čj. 1651/42 Dr.S/Bi. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 789.

⁸⁰⁶ Personální složky Georga Poxleitnera. BArch, fond ehem. BDC, sign. RK (Personalakten d.RFK) J 83, fol. 1991–1994; fond ehem. BDC, sign. PK J 0174, fol. 1501–1596, fond ehem. BDC, sign. RS E 5150, fol. 139–456, fond SA, sign. 110-B [nefol.].

⁸⁰⁷ Soupis německých majitelů kin. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 746; Dopis pro Filmstelle NSDAP ve věci přidělení kin v protektorátu těžkým válečným poškozeným. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 819.

⁸⁰⁸ S jeho osobou souvisela např. korespondence s Filmstelle NSDAP a NSDAP Gauleitung ve věci kina Gloria v Praze-Pankráci. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 788.

znesnadňuje nedostatek dochovaných pramenů. Víme, že podle nařízení říšského protektora o zřízení Ústředí se jeho členy měli stát **příslušníci jednotlivých odborových skupin** vybraní samotným předsedou a také tři **zástupci protektorátní vlády**.⁸⁰⁹ Emil Sirotek kladl ve svých pamětech na roli ústředního výboru velký důraz⁸¹⁰ a vzpomínal, že v ústředním výboru zasedali zástupci filmových oborů **Miloš Havel**, **Karel Feix** (výroba a obchod), **Otakar Mudroch** (kina), **Karel Dostal** (filmoví tvůrčí pracovníci) a zástupci protektorátních ministerstev **Viktor Haas** (Ministerstvo vnitra), **František Chmelař** (Ministerstvo školství a národní osvěty) a **Alois Rathauský** (Ministerstvo průmyslu, obchodu a živností, posléze Ministerstvo lidové osvěty). Naopak se Sirotek vůbec nezmiňoval o německém zastoupení v tomto orgánu.⁸¹¹ V ústředním výboru v době jeho založení ale oficiálně zasedali vedle již jmenovaných představitelů českého filmového průmyslu také němečtí vedoucí skupin **Otto Hofmann** (filmový obchod) a **Friedrich Lord** (kina) a též **Karl Schulz** (filmová výroba), a dále členové odborových skupin ve funkci tzv. odborníků: **Alois Fiala** (obchod), **Karlheinz Goertz**, **Adalbert Christ** a **Ferdinand Pernica** (kina), později **Ludvík Koláček** a zřejmě i **František Tremel**. V neposlední řadě byli kromě již jmenovaných členy ústředního výboru ještě náhradníci zástupců protektorátní vlády **Jaroslav Pošvář** (Ministerstvo vnitra), **Stanislav Veverka** a **Vladimír Fleischmann** (Ministerstvo financí).⁸¹²

Fondy Českomoravského filmového ústředí odhalují, že oficiální zasedání ústředního výboru byla **velmi zřídka**. První se konalo 5. června 1941, druhé však až 24. března 1943. Dle dochovaného zápisu z druhého jednání můžeme soudit, že obsah setkání měl **vyloženě formální charakter**. Program se skládal z proslovu předsedy Emila Sirotky a místopředsedy Georga Poxleitnera, dále z prezentace organizační a jednatele zprávy a zprávy o hospodářství Ústředí a z několika referátů o důležitých aktivitách Českomoravského filmového ústředí. Následoval oběd v hotelu Alcron a návštěva barrandovských ateliérů.⁸¹³ Informace o dalších jednáních ústředního výboru bohužel nemáme. Všimněme si ještě, že srovnáním Sirotkových vzpomínek a oficiálních dokumentů vyplývá zajímavá hypotéza, podle které se **česká část ústředního výboru mohla scházet s předsedou častěji na neformální úrovni** a fungovat jako jeho skutečný poradní orgán. Byl by to další doklad toho, že paritní model spíše nefungoval a český živel hrál pravděpodobně v Českomoravském filmovém ústředí oproti německému zastoupení fakticky rozhodující roli.

⁸⁰⁹ § 4 Nařízení Reichsprotektora in Böhmen und Mähren o zřízení Českomoravského Filmového Ústředí ze dne 26. října 1940. *Verordnungsblatt des Reichsprotektors in Böhmen und Mähren / Věstník nařízení říšského protektora v Čechách a na Moravě* 1941, č. 7 (13. 2.), s. 55–57; Též: K. Knap, *Přehled práva...*, s. 121–126. Pro kompletní znění nařízení viz edice materiálů v příloze této práce.

⁸¹⁰ Emil Sirotek doslova řekl: *Nic jsem nedělal bez předchozí porady se spolupracovníky* [tj. ústředním výborem a pracovníky presidia, pozn. aut.]. Jak byl znárodněn československý film. Svědectví a dokumenty III. [Rozhovor s Emilem Sirotkem]. *Film a doba* 11, 1965, č. 4 (duben), s. 181.

⁸¹¹ Konkrétní jména německých členů nezmiňuje z neznámých důvodů ani Jiří Havelka ve svém přehledu členů ústředního výboru Českomoravského filmového ústředí. Další rozpor můžeme najít v tom, že Karel Dostal se stal funkcionářem Ústředí až po odchodu Emila Sirotky z funkce (viz dále). J. Havelka, *Filmové hospodářství... 1939–1945...*, s. 11.

⁸¹² Organizační a jednatele zpráva Českomoravského filmového ústředí. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 129; Mitteilung von Organisation an Herren Generaldirektor Schulz (13. 11. 1941). NFA, fond A-B [nezpracováno]; Srov.: J. Havelka, *Filmové hospodářství... 1939–1945...*, s. 11.

⁸¹³ Dokumenty z druhé schůze ústředního výboru Českomoravského filmového ústředí – program, organizační a jednatele zpráva. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 129–130.

Z dochovaných zápisů z jednání některých orgánů Českomoravského filmového ústředí vyplývá, že po nástupu nového předsedy Českomoravského filmového ústředí v létě 1943 začal pracovat vedle oficiálního ústředního výboru tzv. **stálý užší pracovní výbor**, jehož členy se stali fakticky nejmočnější muži výkonů protektorátní kinematografie **Wilhelm Söhnel, František Bláha, Georg Poxleitner, Karel Feix, Alois Fiala, Karlheinz Goertz, Miloš Havel, Josef Hein, Friedrich Lord, Karel Pečený, a Jaroslav Leiser**. Úkolem výboru mělo být *přezkoumávati otázky dotýkající se působnosti ČMFÚ a podávati návrhy a dobrozdání předsedovi s tím, že do budoucna se budou scházet pouze vybraní členové podle obsahu jednání*.⁸¹⁴ Fragmentárně zachované zápisy z jednání užšího pracovního výboru patří (vedle například zápisů z porad plnomocníků filmového oboru) k velmi málo příkladům dokumentů z filmové oblasti doby Protektorátu Čechy a Morava, v nichž nalézáme přesné informace o samotných rozhodovacích procesech. Zjistit, kteří lidé měli na přijetí rozhodnutí největší vliv, je však přesto nemožné. Můžeme jen odhadovat, nakolik byl například postoj Františka Bláhy, který se podle zápisů choval většinou jako muž pevných rozhodnutí, ovlivněn v konkrétních případech bývalým předsedou Sirotkem nebo jeho nejbližšími spolupracovníky.

Poslední skupinu funkcionářů Českomoravského filmového ústředí tvořili **vedoucí jednotlivých odborových skupin a jejich poradní výbory**. *Národnostně oddělené hájení stavovských zájmů, vytyčené v § 3 nařízení, se uskutečňuje v jednotlivých odborových skupinách. K tomuto účelu stojí v čele každé jednotlivé odborové skupiny jeden německý a jeden český vedoucí skupiny*, stálo v textu stanov Českomoravského filmového ústředí.⁸¹⁵ Vedoucími skupiny filmová výroba byli záhy jmenováni Čech **Miloš Havel** a Němec **Karl Schulz**. Po nuceném odchodu Karla Schulze z postu ředitele společnosti Prag-Film v červenci 1942 byl do funkce vedoucího odborové skupiny jmenován jeho nástupce v Prag-Filmu **Josef Hein**.⁸¹⁶ Vedoucími skupiny obchod s filmy se stali ředitel Nationalfilmu **Karel Feix** a prokurista Tobis Filmverleih **Otto Hofmann**. Za vedoucí skupiny kinematografy byli vybráni **Otakar Mudroch** a **Friedrich Lord**.⁸¹⁷ Po Mudrochově odchodu z funkce v dubnu 1943 se jeho nástupcem stal **František Bláha**.⁸¹⁸ A poté, co se František Bláha ujal funkce předsedy Ústředí, se Otakar Mudroch do funkce opět vrátil.⁸¹⁹ Minimálně několikaměsíční nejasnosti panovaly ve věci jmenování vedoucích skupiny filmoví tvůrčí pracovníci. Je doloženo, že mezi navrhovanými se objevil Martin Frič.⁸²⁰ Ještě na své první řádné schůzi dne 4. října 1941 odborová skupina žádné vedoucí neměla a skupinu fakticky

⁸¹⁴ Protokol o I. schůzi Stálého užšího výboru (22. 7. 1943). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 128, fol. 177–180.

⁸¹⁵ § 17 Stanov Českomoravského filmového ústředí z 20. února 1941. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 1, 1941, č. 1 (4. 4.), s. 3–6; Též: K. Knap, *Přehled práva...*, s. 130–145. Pro kompletní znění nařízení viz edice materiálů v příloze této práce.

⁸¹⁶ Organizační a jednatecká zpráva Českomoravského filmového ústředí. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 129; T. Dvořáková, *Prag-Film...*, s. 59nn; Sdělení č. 6/43. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 3, 1943, č. 5 (21. 4.) s. 21.

⁸¹⁷ Mitteilung von Organisation an Herren Generaldirektor Schulz (13. 11. 1941). NFA, fond A-B [nezpracováno]; Verzeichnis der funktionäre der BMFZ. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 138.

⁸¹⁸ Organizační a jednatecká zpráva Českomoravského filmového ústředí. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 129; J. Havelka, *Filmové hospodářství... 1939–1945...*, s. 11; Sdělení č. 6/43. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 3, 1943, č. 5 (21. 4.) s. 21.

⁸¹⁹ Protokol o schůzi užšího pracovního výboru (26. 11. 1943). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 128, fol. 201–204; Sdělení č. 40/43. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 3, 1943, č. 16 (15. 12.), s. 1.

⁸²⁰ [Vorsitzender...]. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 137.

vedl její referent Josef Jauris (viz dále).⁸²¹ Až v době předsednictví Františka Bláhy, v listopadu 1943, byl jmenován český vedoucí skupiny **Karel Dostal**.⁸²² O obsazení německého vedoucího bohužel nemáme dostatek informací, pravděpodobně k němu nikdy nedošlo. Funkce vedoucích skupiny byly tak jako ostatní funkce **čestné**. Nejednalo se tedy o výkonné administrativní posty, ale spíše o posty poradní, které měly vykonávat významné a svou vlastní prací zaneprázdněné osobnosti protektorátní kinematografie. Podle uvedených jmen je jasné, že vedení Českomoravského filmového ústředí a zřejmě i německá strana, kladly alespoň z české strany důraz na reprezentativnost jmen. Je také zřejmé, že posty v Českomoravském filmovém ústředí opět nebyly pro německé filmové pracovníky příliš atraktivní. Protektorát Čechy a Morava počátkem 40. let nebyl centrem německého filmového průmyslu a s výjimkou oborů kinematografie a částečně filmový obchod zde působilo jen velmi málo filmových profesionálů s trvalým bydlištěm na tomto území.

Zatímco vedení skupin bylo osazováno přísně paritním způsobem, složení **poradních orgánů odborových skupin** již více **reflektovalo národnostní většinu českých filmových pracovníků a firem** v protektorátním filmu. Členy **poradních** sborů vedoucích odborové skupiny filmová výroba byli Ladislav Hamr, Bedřich Poledník, Josef Tušla (ateliéry a laboratoře), dále Vilém Brož, Karel Feix a Alois Fiala (výroba celovečerních filmů), Ludwig Guba a Adolf Lehner⁸²³ (výroba krátkých filmů), a konečně Karel Pečený a Antonín Procházka (týdeníky).⁸²⁴ V poradním výboru vedoucích odborové skupiny filmový obchod zasedli Eduard Bureš, Alois Fiala a Eduard Kehm. Vedoucím odborové skupiny kina radili František Bláha, Karlheinz Goertz, Adalbert Christ, Ferdinand Pernica, František Srb, Ludvík Šafránek, František Treml a Ferdinand Veresco. Nejpočetněji byl obsazen poradní výbor odborové skupiny filmoví tvůrčí pracovníci, jehož složení historicky vycházelo ze struktur České filmové unie a zastupovalo většinu významnějších profesí filmových štábů. V tomto sboru působili František Kreutzmann a Theodor Pištěk (herci), Josef Jenčík (tanečníci), Václav Dražil (vedoucí výroby), Miroslav Cikán a František Čáp (režiséři), F. X. Rejlek a Adolf Rys (režiséři krátkých filmů a adeпти režie), Eduard Šimáček (asistenti režie), K. P. Adam a Alois Mecera (architekti), Adolf Wenig (akademičtí malíři a sochaři), Karel Degl (kameramani), Vladimír Vandrovec a Čeněk Zahradníček (kameramani – reportéři), Vilém Ströminger (fotografové), Josef Rus (maskéři), Josef Zora (zvukaři), Jan Kohout (střihači), František Nestler (rekvizitáři), Štěpán Dušánek (garderobiéři), Julius Kalaš a R. A. Dvorský (hudební skladatelé a dirigenti), Václav Krška (scenáristé) a Věra Ženíšková (skript).⁸²⁵

V roce 1944 vznikla v rámci přizpůsobení válečného hospodářství tzv. **úsporná komise**. Členy komise se stali Hans Monnard, Miroslav Rumler, režisér Martin Frič,

⁸²¹ Zápis o 1. schůzi poradního výboru skupiny filmových tvůrčích pracovníků. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 551.

⁸²² Protokol o schůzi užšího pracovního výboru (26. 11. 1943). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 128, fol. 201–204; Sdělení č. 40/43. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 3, 1943, č. 16 (15. 12.), s. 85.

⁸²³ V roce 1944 se po smrti Adolfa Lehnera stal jeho nástupcem v poradním sboru Josef Vilímek. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 366.

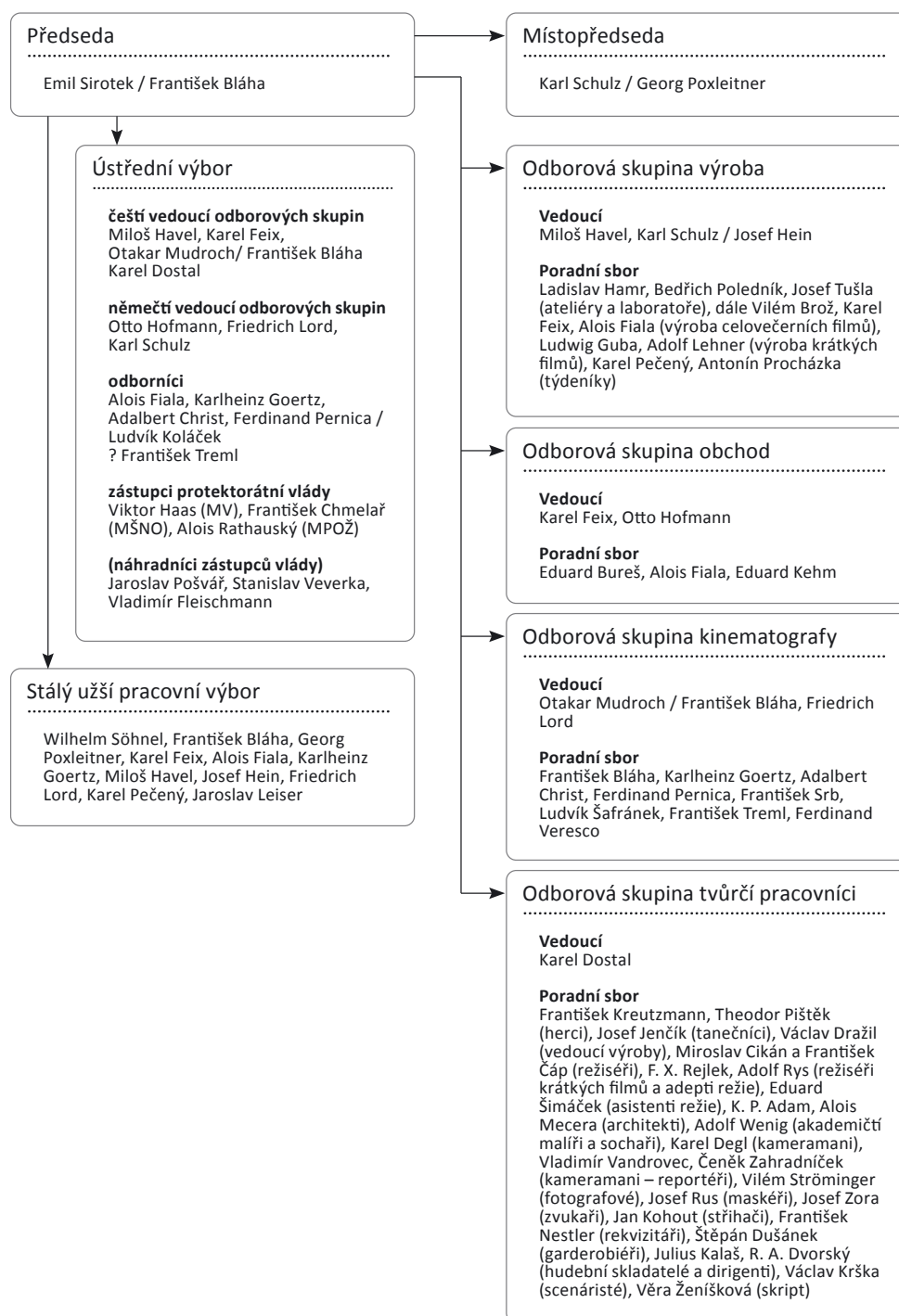
⁸²⁴ Též: Protokol o schůzi presidia s odb. skupinou výroba filmů (2. 10. 1941). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 128, fol. 48.

⁸²⁵ Poradní výbor odborové skupiny filmových tvůrčích pracovníků z 11. 10. 1941. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 552. Mitteilung von Organisation an Herren Generaldirektor Schulz (13. 11. 1941). NFA, fond A-B [nezpracováno]. Verzeichnis der funktionäre der BMFZ. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 138.

architekt Štěpán Kopecký, a vedoucí výroby Jan Sinnreich. Úkolem komise bylo na základě výrobních plánů, návrhů filmových staveb, výběrů interiérů, rozpočtu filmu a rozpočtu materiálu velmi podrobně posuzovat jednotlivé filmové projekty a navrhnout úspornější řešení vzhledem k použitým surovinám a celkovému objemu financí.⁸²⁶

Funkcionáři Českomoravského filmového ústředí⁸²⁷

ČESKOMORAVSKÉ FILMOVÉ ÚSTŘEDÍ



⁸²⁶ Zápís III. Schůze Úsporné komise při ČMFÚ (17. 11. 1944). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 128, fol. 218–222.

⁸²⁷ Jedná se o pravděpodobnou rekonstrukci stavu, který by měl odpovídat především období těsně po vzniku Českomoravského filmového ústředí. Vzhledem k fragmentárnosti dochovaných personálních dokumentů nejsme schopni vypátrat například všechny změny ve složení funkcí v následujících letech.

Struktura a zaměstnanci v letech 1941–1942

Struktura Českomoravského filmového ústředí – názvy oddělení, jejich přesné kompetence a vzájemné vztahy – nebyla dílem dnů. Organizace se ustavovala postupně, stejně jako byl pozvolna budován tým pracovníků. Na fragmentu soupisu zaměstnanců v jednotlivých odděleních z dubna 1941 můžeme dobře sledovat, nakolik byla první struktura Ústředí názvy svých oddělení a organizací podobná Filmovému ústředí pro Čechy a Moravu.⁸²⁸ A porovnáme-li jména prvních zaměstnanců Českomoravského filmového ústředí se jmény pracovníků Filmového ústředí pro Čechy a Moravu, zjistíme, že převzati byli téměř všichni s výjimkou oddělení Filmového studia, jež zatím zůstalo organizačně samostatné (viz dále), a několika málo zaměstnanců především na nejnižších postů (zřizenci, posluhovačky). Jak uvidíme dále, Českomoravské filmové ústředí postupem doby spontánně rozšiřovalo své aktivity. Tato tendence s sebou přinášela také potřebu **zvyšování počtu zaměstnanců**. Zaměstnanecký stav se ovšem z důvodů obecně politicko-hospodářských (organizované rozmísťování pracovních sil s předností výrobních a zemědělských složek apod.)⁸²⁹ a zřejmě i finančních dařilo navyšovat zatím jen pomalu. V září 1941 Ústředí vykazovalo 57 zaměstnanců⁸³⁰, v polovině roku 1942 jich bylo 62.⁸³¹

Důležitý z hlediska zkoumání kulturní a politické role instituce v širším kontextu je také aspekt **(ne-)germanizace Českomoravského filmového ústředí**. Původní idea národnostně paritní organizace, jak na ni vzpomínal Wilhelm Söhnle (viz výše), měla zabezpečit německou kontrolu prakticky na všech úrovních organizace. *Stavovské zájmy členů budou hájeny národnostně odděleně*, stálo ostatně již v § 3 v nařízení říšského protektora o vzniku Ústředí z 26. října 1940.⁸³² Na počátku existence Ústředí skutečně ve složení zaměstnaneckých postů korporace můžeme číst snahu o splnění politického diktátu, v rámci kterého vzniklo několik pro Němce určených řídicích funkcí. Tyto posty se ovšem v následné praxi ukázaly být z části zbytné či neobsaditelné kompetentními pracovníky. Svou roli také určitě sehrála benevolence německé strany, kterou zřejmě uspokojila efektivní a věcná centrální kontrola Spojovací ústředny a Wilhelma Söhnle. Funkce buď nebyly obsazeny vůbec nebo velmi pozdě (němečtí vedoucí a referenti odborové skupiny filmoví tvůrčí pracovníci, referent skupiny kinematografie) nebo postupně zcela zanikly (zástupce správního ředitele) anebo se spojily s jinou specializovanou pracovní náplní (funkce správního ředitele s funkcí vedoucího ekonomického oddělení). Ušetřené finance a úvazky mohly být využity na zaměstnání odborníků z řad středního administrativního, úředního a

⁸²⁸ Odborové skupiny jsou tu ještě stále nazývány „odborné“ apod. Zaměstnanci Českomoravského filmového ústředí k 1. dubnu 1941. NFA, fond ČFMÚ, inv. č. 292.

⁸²⁹ V. Průcha a kol., *Hospodářské a sociální dějiny...*, s. 459–460; Srov. např.: J. Tesař, *Traktát o záchraně...*, s. 47.

⁸³⁰ Personalstand der Böhmisch-Mährischen Filmzentrale am 15. 9. 1941. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 141.

⁸³¹ Verzeichnis der Gehälter der Angestellten der Böhmisch-Mährischen Filmzentrale zum 31. Juli 1942. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 284. Auditorská zpráva za účetní rok 1941/1942 však udávala trochu jiná čísla: 64 zaměstnanců na počátku roku 1941 a 63 zaměstnanců na počátku roku 1942. Bericht Nr. 42643 der Deutschen Revisions- und Treuhand-Aktiengesellschaft, Zweigniederlassung Prag, über die Böhmisch-Mährischen Filmzentrale, Prag II, Klementgasse 6, vorgenommene Prüfung der Haushalt 1941/1942, Anhang s. 30.

⁸³² Nařízení Reichsprotektora in Böhmen und Mähren o zřízení Českomoravského Filmového Ústředí ze dne 26. října 1940. *Verordnungsblatt des Reichsprotektors in Böhmen und Mähren / Věstník nařízení říšského protektora v Čechách a na Moravě* 1941, č. 7 (13. 2.), s. 55–57; též: K. Knap, *Přehled práva...*, s. 127–130. Pro kompletní znění nařízení navíc viz edice materiálů v příloze této práce.

technického personálu. V prvních měsících existence Ústředí v něm působilo údajně až 16 Němců.⁸³³ V září 1941 pracovalo v korporaci 13 zaměstnanců německé národnosti, z toho 2 na nejvyšších postech, dalších 5 ve funkcích jejich zástupců nebo hlavních referentů oddělení a zbývajících 6 na postech kvalifikovaných administrativních a dalších odborných sil.⁸³⁴ Již v této době chyběli v některých odděleních němečtí referenti. Oproti tomu v polovině roku 1942 bylo v Českomoravském filmovém ústředí zaměstnáno jen 8 či 9 Němců a z nich 3 na nejvyšších postech a pouze 4 na postech vyšších úředníků a referentů a zbýající jako česko-německá korespondentka a telefonistka.⁸³⁵ Jak uvidíme v následující kapitole, v dalších letech se trend nezměnil a také **dále klesal poměr německých zaměstnanců vůči pracovníkům českým.**

Pokusíme se nyní alespoň o částečnou rekonstrukci zaměstnaneckého stavu Českomoravského filmového ústředí. Při odkrývání profesní a personální struktury zkoumané protektorátní filmové instituce jsme narazili na řadu problémů. Největší z nich je ten, že informace, které máme k dispozici, jsou fragmentárního rázu. Nejsme tedy schopni vždy přesně vystopovat odchody a příchody zaměstnanců, krátkodobé pracovní vztahy a přechody těchto stávajících mezi odděleními, podíl externistů ani důvody fluktuace.

Začneme u zaměstnanců **Spojovací ústředny.** Vedle Wilhelma Söhnela byla kmenovým zaměstnancem kanceláře sekretářka⁸³⁶ **Josefine Binder.**⁸³⁷ Po válce získala Binder, teď již jako Josefína Binderová, od Jaroslava Leisera a Karla Knapa velmi kladné osvědčení o svých protinacistických postojích po celou dobu války.⁸³⁸ V roce 1942 přijata jako posila ještě sekretářka **Hildegard Rieber.**⁸³⁹ Spojovací ústřednou prošla v letech 1941–1942 skupina bývalých zaměstnanců Filmtreuhandstelle (či dočasně podřízené Filmprüfstelle), kteří i v době zaměstnání v Ústředí podléhali fakticky přímo kulturně-politickému oddělení říšského protektora a jejich práce spočívala v dnes těžko rekonstruovatelné kulturně-politické činnosti. Jedním z takových zaměstnanců byl v roce 1942 pražský Němec **Karl Prokop**, který ve Spojovací ústředně pracoval od

⁸³³ Tato informace se však v konfrontaci s průběžnými seznamy zaměstnanců nezdá být příliš pravděpodobná, jedná se nicméně o oficiální zprávu auditorů. Bericht Nr. 42643 der Deutschen Revisions- und Treuhand-Aktiengesellschaft, Zweigniederlassung Prag, über die Böhmisches-Mährischen Filmzentrale, Prag II, Klementgasse 6, vorgenommene Prüfung der Haushalt 1941/1942, Anhang s. 30.

⁸³⁴ Personalstand der Böhmisches-Mährischen Filmzentrale am 15. 9. 1941. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 141.

⁸³⁵ Verzeichnis der Gehälter der Angestellten der Böhmisches-Mährischen Filmzentrale zum 31. Juli 1942. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 284; Bericht Nr. 42643 der Deutschen Revisions- und Treuhand-Aktiengesellschaft, Zweigniederlassung Prag, über die Böhmisches-Mährischen Filmzentrale, Prag II, Klementgasse 6, vorgenommene Prüfung der Haushalt 1941/1942, Anhang s. 30.

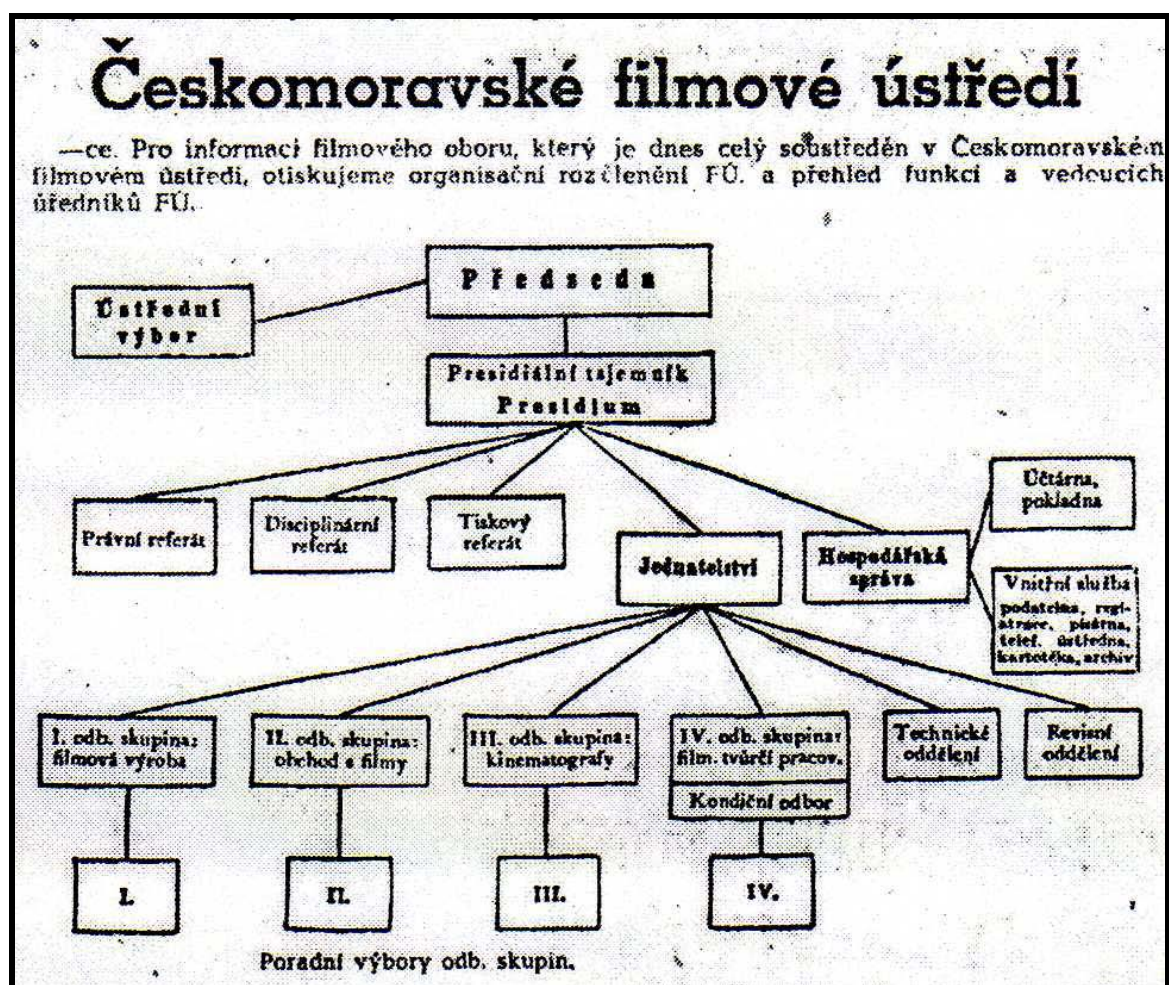
⁸³⁶ Wilhelm Söhnel ve svých vzpomínkách uvedl, že jeho sekretářkou byla Hedwig Pulpan. Zdá se však, že se jedná o chybu. Rozhovor Zdeňka Štábly, Jaroslava Brože a Myrtila Frídy s Wilhelmem Söhnelem, nedat. [MFF Karlovy Vary, druhá polovina 60. let]. Sbírka orální historie NFA, sign. OS 14.

⁸³⁷ Josefine Binder se narodila v roce 1914 v Českých Budějovicích. V tomto městě také vlastnila kino Elekta. V jejím případě se však jednalo o převzetí na základě běžné obchodní smlouvy. Kino spoluvlastnila již v roce 1939 a na sebe je zcela převedla v květnu 1941. Soupis německých majitelů kin. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 746. Evidence Árijského rejstříku: zaměstnanci ČMFÚ. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 679.

⁸³⁸ Korespondence likvidátorů Českomoravského filmového ústředí vč. souhrnný zpráv. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 694, fol. 68.

⁸³⁹ Zaměstnanci ČMFÚ a Svazu českých filmových pracovníků – přehledy nemocenského pojištění, penzijního pojištění, srážkové daně. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 697.

konce roku 1941 do konce roku 1942.⁸⁴⁰ Druhým objeveným případem byl **Hans Seper**, který byl ve Spojovací ústředně zaměstnán ve stejné době a v dubnu 1942 byl povolán na frontu.⁸⁴¹ Třetím zaměstnancem této skupiny byl **Heinz Haas**.⁸⁴²



Struktura organizace Českomoravského filmového ústředí, která byla zveřejněna ve *Filmovém kurýru* v listopadu 1941.⁸⁴³

Zdá se, že Spojovací ústředna v této době fungovala také jako jakási přestupní stanice pro zasloužilé správce zabavených kin a bývalé zaměstnance cenzurního orgánu v době, kdy *Filmtreuhandstelle* již utlumovala svou činnost. Skupina převáděných osob byla dále k dispozici Úřadu říšského protektora, jejich plat byl však hrazen ze zdrojů Českomoravského filmového ústředí. Jak už bylo zmíněno a bude zdůrazněno dále, **provázanost *Filmtreuhandstelle* a Českomoravského filmového ústředí** byla po personální stránce mnohem silnější, než by se mohlo na první pohled zdát. Velká část vedoucích pracovníků Českomoravského filmového ústředí se etablovala právě ve *Filmtreuhandstelle*. Jejich angažmá v protektorátním filmovém

⁸⁴⁰ Verzeichnis der Gehälter der Angestellten der Böhmischo-Mährischen Filmzentrale zum 31. Juli 1942. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 284; Zaměstnanci ČMFÚ, personální archy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 165, složka „Karl Prokop“.

⁸⁴¹ Zaměstnanci ČMFÚ, personální archy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 165, složka „Hans Seper“.

⁸⁴² Personalstand der Böhmischo-Mährischen Filmzentrale am 1. Dezember 1941. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 285.

⁸⁴³ —ce, Českomoravské filmové ústředí. *Filmový kurýr* 15, 1941, č. 45, s. 1.

průmyslu je pravděpodobně často dáno osobními kontakty s Antonem Zanklem, případně s Wilhelmem Söhnelem a dalšími představiteli protektorátní kulturní politiky. Z velké části se jednalo o sudetské Němce, což by potvrzovalo programovou, systematickou a velmi úspěšnou snahu Antona Zankla a jeho spolupracovníků na udržení teritoriálně autonomní role protektorátní filmové kultury, jak to ve svých vzpomínkách naznačoval Wilhelm Söhnel.⁸⁴⁴

Jak jsme se již dozvěděli v předchozí kapitole, v čele všech oddělení Českomoravského filmového ústředí stálo **presidium** a v jeho čele **presidiální tajemník**, jímž se stal bývalý generální tajemník Filmového ústředí pro Čechy a Moravu **Jaroslav Leiser**. O okolnostech jeho jmenování nemáme dostatek informací, můžeme ale předpokládat, že toto rozhodnutí bylo v pravomoci předsedy Emila Sirotky. Víme jen, že v době příprav vzniku Českomoravského filmového ústředí, kdy se uvažovalo o paritním zastoupení Čechů a Němců ve funkci jednatele, byl Jaroslav Leiser navržen nejprve na tento post.⁸⁴⁵ Doktor práv Jaroslav Leiser byl podle organizačního schématu i podle výše platu nejvýznamnějším zaměstnancem korporace.⁸⁴⁶ Byl pravou rukou předsedy a připravoval většinu podkladů pro jeho další práci, zároveň koordinoval jednání uvnitř a vně Českomoravského filmového ústředí a *měl za úkol zařizovati běžné záležitosti presidiální kanceláře*.⁸⁴⁷ Jaroslav Leiser také příležitostně publikoval oznámení v časopise Filmový kurýr. Byl jedním z členů delegací, které reprezentovaly Českomoravské filmové ústředí a protektorátní kinematografii na jednáních Mezinárodní filmové komory.⁸⁴⁸ Jaroslav Leiser (roč. 1906) patřil mezi úplně nejbližší spolupracovníky Sirotkova týmu. *To byli naši lidé. Byli zasvěceni do všech podrobností a připravovali mi nejrůznější důvěrné materiály, které bych těžko jako předseda Ústředí mohl získávat*, hodnotí práci Jaroslava Leisera a Jiřího Havelky (viz níže) v poválečném rozhovoru Emil Sirotek.⁸⁴⁹ Jako vedoucí úředník filmových svazů a Ústředí Leiser bezpochyby disponoval nejen formální, ale i rozsáhlou faktickou pravomocí spoluurčující vývoj celé české kinematografie ve 30. a 40. letech. Mezi klíčové osobnosti českých filmových spolků se dostal v roce 1936, kdy tento bývalý advokátní koncipient a překladatel z francouzštiny začal působit jako generální tajemník Ústředního svazu kinematografů v ČSR.⁸⁵⁰ Od roku 1938 pracoval ve Sdružení filmového dovozu, posléze v již zmíněné funkci generálního tajemníka Filmového

⁸⁴⁴ Rozhovor Zdeňka Štábly, Jaroslava Brože a Myrtila Frídy s Wilhelmem Söhnelem, nedat. [MFF Karlovy Vary, druhá polovina 60. let]. Sběrka orální historie NFA, sign. OS 14.

⁸⁴⁵ Böhmisch-Mährische Filmzentrale. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 137.

⁸⁴⁶ Výše platu Jaroslava Leisera v září 1941 činila 9.320 K. Pro srovnání, běžný plat referentů se pohyboval kolem 3.000 K a platy administrativních sil kolem 2.000 K. Nižší byl dočasně i plat ředitele hospodářské správy Wilhelma Ernsta (8.000 K) a Wilhelma Söhnela (8.000 K). V tomto seznamu figurovali pouze zaměstnanci, případné odměny funkcionářů nejsou známy. Víme však, že plat Wilhelma Söhnela byl již v listopadu 1941 zvýšen na 1.000 RM (tj. 10.000 K). Personalstand der Böhmisch-Mährischen Filmzentrale am 15. 9. 1941. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 141; Dopis Antona Zankla Českomoravskému filmovému ústředí ve věci Entlohnung des Dr. Söhnel als Leiter der Verbindungsstelle (8. 11. 1941). Zaměstnanci ČMFÚ, personální archy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 165.

⁸⁴⁷ Pracovní smlouva uzavřená mezi Českomoravským filmovým ústředím a Jaroslavem Leiserem z 1. 3. 1941. Zaměstnanci ČMFÚ, personální archy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 165, složka „Jaroslav Leiser“.

⁸⁴⁸ V tomto prameni se hovoří také o Leiserově údajné aktivní spolupráci s Gestapem. Vzhledem k nedůvěryhodnosti zdroje (Josef Vondráčka) nepovažujeme toto obvinění za dostatečně prokázané. ABS, fond Mapy zpráv zpracované Studijním ústavem MV, sign. Z-10-208, s. 19.

⁸⁴⁹ J. Havelka, *Kdo byl kdo...*, s. 181.

⁸⁵⁰ Ferdinand Pernica, Dr. Leiser odchází z ÚSK. *Filmový kurýr* 12, 1938, č. 51 (23.12.), s. 3.

ústředí (viz výše). Jestliže Sirotko podle dochovaných informací můžeme označit za hlavního ideologa procesu centralizace stavovských struktur české kinematografie 30. a 40. let, pak byl Leiser mužem, který ideje a plány dokázal uvádět do praxe pomocí právních a administrativních nástrojů: koncipoval legislativní návrhy, nařízení a oběžníky filmových svazů, jednal s některými úřady o realizaci návrhů atd. V tomto kontextu nás asi nepřekvapí, že i blízký Sirotkův spolupracovník Jaroslav Leiser aktivně přispěl k přípravě zestátění čs. kinematografie tím, že se v roce 1943 stal autorem prvního konkrétního konceptu dekretu zestátnění českého filmu.⁸⁵¹ Stejně jako Emil Sirotek, i jeho osoba nám ukazuje, nakolik kontinuální v jistém ohledu byl proces centralizace české kinematografie od poloviny 30. let až do doby poválečné (viz dále). Presidiální tajemník Českomoravského filmového ústředí měl ke své ruce administrativní a logistickou podporu – sekretářkou byla **Ludmila Tschochnerová** (dříve Pfefferová⁸⁵²) a ve funkcích zřízenců pracovali **Bedřich Moucha** a **Miloslav** (někdy uváděný jako Miroslav) **Srbecký**,⁸⁵³ který pracoval nejprve pro archiv⁸⁵⁴ a posléze pro tiskový referát jako administrátor Filmového kurýru.⁸⁵⁵ Všichni zaměstnanci Leiserovy presidiální kanceláře pracovali již dříve pro Filmové ústředí pro Čechy a Moravu.

Další z důležitých oddělení presidia byl **právní referát** či **právní a vědecký referát**. Již víme, že jeho prvním vedoucím se stal **Wilhelm Söhnel**, který do funkce nastoupil již v únoru 1941. Podle Söhnelovy pracovní smlouvy bylo jeho úkolem vést *juristisch-wissenschaftlichen Sonderreferates*⁸⁵⁶ a jeho úkolem mělo být zajišťování právních záležitostí filmového ústředí, *mit Rücksichtsnahme darauf, dass es zwischen den von der Filmzentrale und den von den zuständigen reichsdeutschen Behörden auf dem Gebiete des Filmwesens erlassenen Bestimmungen zu keiner Kollision kommt*.⁸⁵⁷ Z těchto formulací můžeme vyčíst dvě podstatné informace. Právní referát nemusel mít takové základní praktické zaměření jako referát presidiálního tajemníka, který v každodenním tempu koncipoval konkrétní právní normy Českomoravského filmového ústředí. V případě právního referátu se mohlo jednat zřejmě spíše o sladění nařízení s říšskou legislativou, mezinárodní právní otázky, případnou koncepci nových zákonných úprav např. na poli autorského práva apod. Teoretické zaměření dokládá již zmíněná studie o autorském právu v Čechách a na Moravě, již Söhnel společně se svým kolegou z právního oddělení Karlem Knapem publikoval ve významném německém právním periodiku UFITA.⁸⁵⁸ Druhý zajímavý poznatek se týká toho, že práce právního

⁸⁵¹ J. Havelka, *Kdo byl kdo...*, s. 148; Jak byl znárodněn československý film. Svědectví a dokumenty III. [Rozhovor s Karlem Feixem]. *Film a doba* 11, 1965, č. 4 (duben), s. 184.

⁸⁵² Zaměstnanci Českomoravského filmového ústředí k 1. dubnu 1941. NFA, fond ČFMÚ, inv. č. 292.

⁸⁵³ Personalstand der Böhmisches-Mährischen Filmzentrale am 1. Dezember 1941. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 285.

⁸⁵⁴ Seznam zaměstnanců ČMFÚ [nedat., první měsíce existence ČMFÚ]. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 162.

⁸⁵⁵ Zápis o schůzi presidia konané dne 13. února 1942. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 147.

⁸⁵⁶ *Samostatný právně-vědecký referát*. Pracovní smlouva uzavřená mezi Českomoravským filmovým ústředím a Wilhelmem Söhnelem (1. 3. 1941). Zaměstnanci ČMFÚ, personální archy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 165.

⁸⁵⁷ *S ohledem na to, aby nedošlo ke kolizím ve vydaných nařízeních v oblasti kinematografie mezi Filmovým ústředím a příslušnými říšskými orgány*. Pracovní smlouva uzavřená mezi Českomoravským filmovým ústředím a Wilhelmem Söhnelem (1. 3. 1941). Zaměstnanci ČMFÚ, personální archy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 165.

⁸⁵⁸ Dr. Wilhelm Söhnel – Dr. Karl Knap, *Filmurheberrecht in Böhmen und Mähren*. UFITA Bd. 15, 1942, s. 321–327.

referátu se v této době prolínala s náplní práce Spojovací ústředny říšského protektora v Čechách a na Moravě při Českomoravském filmovém ústředí. V obou případech bylo jedním z úkolů **regulovat vztah instituce k říšským filmovým strukturám**. Právní referát mohl také v případě potřeby fungovat jako účelný kontrolní nástroj německé strany. Taková úloha se ovšem po zavedení činnosti Spojovací ústředny zřejmě ukázala být nadbytečná. V blíže nezjištěné době mezi polovinou září a začátkem prosince 1941 Wilhelm Söhnel z funkce vedoucího právního oddělení Českomoravského filmového ústředí odešel a svou aktivitu omezil pouze na Spojovací ústřednu.⁸⁵⁹ Právnímu referátu zřejmě odebral část úkolů, především odpovědnost za přizpůsobení legislativy Ústředí právním zvyklostem Třetí říše. Söhnelovým nástupcem se stal dosavadní kolega a budoucí významný teoretik českého autorského práva **Karel Knap**. Karel Knap svou funkci nevykonával na základě pracovně-právního vztahu, ale na základě smlouvy z března 1941 jako externista za měsíční paušál.⁸⁶⁰ V době Knapova působení zůstala pravděpodobně zachována teoretická rovina práce právního referátu, jak to dokládá významná a v této studii několikrát citovaná kniha Karla Knapa *Přehled práva filmového*, vydaná v posledních měsících okupace a sumarizující právní vývoj filmových korporátních struktur v době protektorátu. Nakolik se kancelář Karla Knapa a Jaroslava Leisera dělila o každodenní práci právníků na formulaci konceptů jednotlivých nařízení a podobných dokumentů, bohužel nelze z dochovaných materiálů rekonstruovat. V roce 1942 se v seznamech zaměstnanců Ústředí objevilo na několik měsíců jméno právničky **Marie Bastlové**. Bastlová zřejmě byla referentkou právního oddělení.⁸⁶¹ Další zaměstnance právní oddělení v prvních letech zřejmě nemělo.

Nejpozději v září 1941 vznikla další součást presidia – **disciplinární referát**. Jeho jediným zaměstnancem se stal JUDr. **František Buldra** (nar. 1912).⁸⁶² František Buldra byl od roku 1938 až do příchodu do Českomoravského filmového ústředí koncipientem v kanceláři JUDr. Viktora Martina.⁸⁶³ Náplň jeho práce pro Ústředí se týkala agendy jednotlivých disciplinárních řízení vůči členům Českomoravského filmového ústředí. Referent spis zpracoval, navrhl případnou sankci a postoupil příslušným vedoucím odborových skupin, kteří po připojení vlastního názoru věc předali ke konečnému rozhodnutí předsedovi. V roce 1943 byla praxe formálně pozměněna tak, že rozhodování na nižší instanci vykonával **disciplinární senát**, jehož členy však byli stále příslušní vedoucí skupin. Rozdíl byl pouze ve zdůvodnění rozhodnutí navenek.⁸⁶⁴

Výrazným rozvojem prošel naopak **tiskový referát**, který do budoucna zajišťoval vydávání několika periodik včetně Filmové kartotéky a vlastní edice neperiodické literatury Knihovna Filmového kurýru (viz dále), ale také příležitostnou přípravu tiskových informací a komunikaci s českými a zahraničními novináři. Kmenovým zaměstnancem byl jeden z nejvýznamnějších českých filmových novinářů, publicistů a filmových historiků své generace **Jiří Havelka**,⁸⁶⁵ s jehož prací pro české

⁸⁵⁹ Personalstand der Böhmischem-Mährischen Filmzentrale am 15. 9. 1941. NFA. Fond ČFMÚ, inv. č. 141; Personalstand der Böhmischem-Mährischen Filmzentrale am 1. Dezember 1941. NFA, fond ČFMÚ, inv. č. 285.

⁸⁶⁰ Zaměstnanci ČMFÚ, personální archy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 165, složka „Karel Knap“.

⁸⁶¹ Verzeichnis der Gehälter der Angestellten der Böhmischem-Mährischen Filmzentrale zum 31. Juli 1942. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 284.

⁸⁶² Personalstand der Böhmischem-Mährischen Filmzentrale am 15. 9. 1941. NFA. Fond ČFMÚ, inv. č. 141.

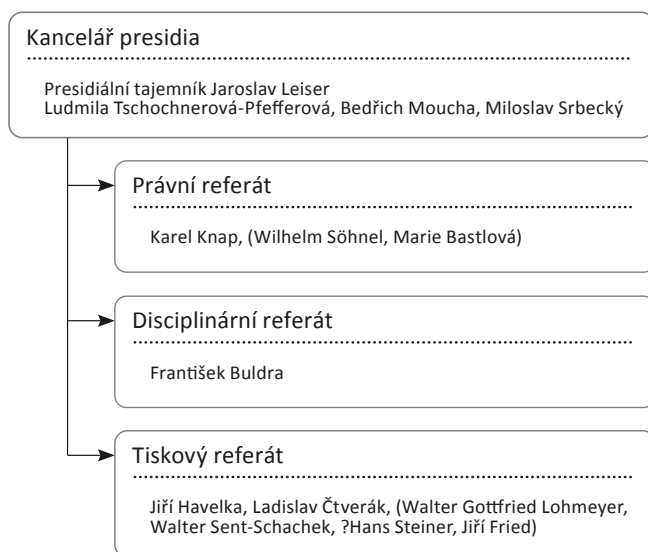
⁸⁶³ Zaměstnanci ČMFÚ, personální archy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 165.

⁸⁶⁴ Protokol o I. schůzi Užšího poradního výboru (22. 7. 1943). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 128, fol. 177–180.

⁸⁶⁵ Srov.: J. Havelka, *Kdo byl kdo...*, s. 82.

filmové svazy jsme se již setkali. Také Havelka (nar. 1903) patřil do nejužšího Sirotkova týmu a i on se více či méně účastnil centralizačního procesu české kinematografie včetně období ilegálních příprav poválečného uspořádání československé kinematografie (viz dále).⁸⁶⁶ Jako pomocná administrativní síla v tiskovém referátu pracoval **Ladislav Čtverák**.⁸⁶⁷ V roce 1941 v tiskovém oddělení nějaký čas působili Němci **Walter Gottfried Lohmeyer** a **Walter Sent-Schachek**⁸⁶⁸, kteří však museli své posty v březnu 1942 opustit kvůli úsporným opatřením.⁸⁶⁹ V květnu 1942 byl *vedením tiskového a propagačního oddělení Ústředí* pověřen jistý Hans Steiner, jehož úkolem mělo být *vybudovati německý filmový tisk u ČMFÚ a připravit filmové propagační akce*.⁸⁷⁰ Hans Steiner zřejmě nebyl zaměstnancem Ústředí a o jeho dalším osudu ani osudu plánů na budování německého filmového tisku nemáme žádné informace. Objevujeme zmínku z prosince 1942 o tom, že Ladislav Čtverák byl povolán k pracovnímu nasazení. Čtverák se na svou pozici později vrátil a postupně se vypracoval na samostatného redaktora periodika Věstník Českomoravského filmového ústředí a měl zároveň na starosti knihovnu.⁸⁷¹ Zároveň se dozvídáme o plánech proměny tiskového referátu ve statistické oddělení. V této době pro tiskové oddělení dále pracuje pomocný úředník **Jiří Fried**.⁸⁷²

PRESIDIUM



⁸⁶⁶ Tamtéž.

⁸⁶⁷ Personalstand der Böhmischem-Mährischen Filmzentrale am 15. 9. 1941. NFA, fond ČFMÚ, inv. č. 141. Verzeichnis der Gehälter der Angestellten der Böhmischem-Mährischen Filmzentrale zum 31. Juli 1942. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 284.

⁸⁶⁸ Personalstand der Böhmischem-Mährischen Filmzentrale am 1. Dezember 1941. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 285.

⁸⁶⁹ Zápis o schůzi presidia konané dne 13. února 1942. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 147.

⁸⁷⁰ Interní oběžníky Českomoravského filmového ústředí za rok 1942. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 252, fol. 84.

⁸⁷¹ Tuto knihovnu nezaměňujeme s budoucí veřejnou filmovou knihovnou, která vznikla v roce 1943 při filmovém archivu Českomoravského filmového ústředí (viz dále). Verzeichnis der Angestellten der Böhmischem-Mährischen Filmzentrale, deren Gehälter nach der TO der BMFZ geregelt werden sollen. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 292.

⁸⁷² Zpráva předsedy Emila Sirotky pro ústřední správu čj. Adm.-21772/42 – dr. L, NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 150.

Dalším vrcholným manažerským postem ve strukturách Českomoravského filmového ústředí (vedle presidiálního tajemníka a správního ředitele) a orgánem definovaným již ve stanovách⁸⁷³ by měl být **jednatel**. Podle stanov jednatel *vyřizuje běžné záležitosti Filmového ústředí*.⁸⁷⁴ Tuto funkci však provází mnoho nejasností. Z logiky organizace Ústředí i podle poválečných historických reflexí Jiřího Havelky byla tato funkce vyhrazena Němcům a vystřídalo se jich v ní několik.⁸⁷⁵ V prvních týdnech zastával dočasně pozici prý dokonce **Wilhelm Söhnel**. K 1. květnu 1941 byl jednatelem jmenován **Dr. Otmar** (též **Othmar** nebo **Ottmar**) **Feyl**.⁸⁷⁶ Otmar Feyl byl v letech 1940 až 1942 vedoucím Filmprüfstelle (tedy zpočátku také zaměstnancem Filmtreuhandstelle).⁸⁷⁷ Překvapivým zjištěním je, že plat jednatele Českomoravského filmového ústředí byl zhruba třetinový oproti odměnám presidiálního tajemníka a správního ředitele, a dokonce nižší než třeba plat jeho podřízeného technika Františka Roznětinského.⁸⁷⁸ Zástupcem jednatele byl jmenován **Jaroslav Leiser**, jehož funkce presidiálního tajemníka nebyla tímto rozhodnutím dotčena.⁸⁷⁹ O pracovních povinnostech jednatele nemáme žádné další informace, Leiserovo jmenování nás dovádí k nepotvrzené hypotéze, že Otmar Feyl ve skutečnosti nijak zvlášť angažovaným pracovníkem být nemusel a jeho práci mohl zastat schopný Jaroslav Leiser. Sekretářkou jednatelství byla původem zřejmě (Čecho-)Rakušanka hovořící velmi dobře česky **Hedwig Pulpan**.⁸⁸⁰ Hedwig Pulpan působila jako česko-německá korespondentka či sekretářka již ve Filmovém ústředí, kde se s jejím jménem setkáváme ještě v české podobě Hedvika Pulpánová. Z postu v Českomoravském filmovém ústředí odešla již na podzim 1941 do Filmprüfstelle.⁸⁸¹ V seznamech zaměstnanců z konce července 1942 nacházíme jméno nového jednatele **Hugo Zweiga**, který však ještě v tomtéž roce z funkce odešel. O jeho osobě nemáme k dispozici žádné další informace. Rešerši dále ztěžuje skutečnost, že Hugo Zweig není uváděn v účetních přehledech Ústředí, což by mohlo například znamenat, že jeho plat byl hrazen z účetně

⁸⁷³ § 16 Stanov Českomoravského filmového ústředí z 20. února 1941. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 1, 1941, č. 1 (4. 4.), s. 3–6; Též: K. Knap, *Přehled práva...*, s. 130–145. Pro kompletní znění nařízení viz edice materiálů v příloze této práce.

⁸⁷⁴ § 16 Stanov Českomoravského filmového ústředí z 20. února 1941. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 1, 1941, č. 1 (4. 4.), s. 3–6; Též: K. Knap, *Přehled práva...*, s. 130–145. Pro kompletní znění nařízení viz edice materiálů v příloze této práce.

⁸⁷⁵ J. Havelka, *Filmové hospodářství... 1939–1945...*, s. 11.

⁸⁷⁶ Zaměstnanci ČMFÚ, personální archy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č.165, složka „Otmar Feyl“; Protokol o schůzi presidia s odb. skupinou výroba filmů (2. 10. 1941). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 128, fol. 46.

⁸⁷⁷ J. Havelka, *Kdo byl kdo...*, s. 58.

⁸⁷⁸ Nástupní plat Otmara Feyla činil 3.000 K, od roku 1942 byl zvýšen na 3.500 K. Personalstand der Böhmisches-Mährischen Filmzentrale am 15. 9. 1941. NFA, Fond ČMFÚ, inv. č. 141; Zaměstnanci ČMFÚ, personální archy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č.165.

⁸⁷⁹ Protokol o schůzi presidia s odb. skupinou výroba filmů (2. 10. 1941). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 128, fol. 46.

⁸⁸⁰ Personalstand der Böhmisches-Mährischen Filmzentrale am 1. Dezember 1941. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 285.

⁸⁸¹ Zaměstnanci ČMFÚ a Svazu českých filmových pracovníků – přehledy nemocenského pojištění, penzijního pojištění, srážkové daně. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 697; Zaměstnanci ČMFÚ, personální archy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č.165, složka „Hedwig Pulpan“.

jiných zdrojů.⁸⁸² I jeho odměna byla nicméně překvapivě nízká, pouze zhruba poloviční ve srovnání s odměnou presidiálního tajemníka.⁸⁸³

Jednotlivé **odborové skupiny** měly své vedoucí, o kterých jsme se zmiňovali v předchozí kapitole, ale také své **referenty**, kteří fakticky řídili agendu jednotlivých odvětví. Do odborových skupin byl přiřazen také další administrativní, úřední, odborný a pomocný personál. I zde měl fungovat **paritní model** a na postech jednotlivých skupin měli Čechy doplňovat říšští občané. Pro neodůvodněnost (což dlouho platilo pro skupinu filmoví tvůrčí pracovníci, kteří byli v drtivé většině české národnosti) nebo možná i neatraktivnosti nenalézáme německé pracovníky ve všech skupinách.

Referentem skupiny **filmová výroba** se stal **Miroslav Rumler**. Bývalý voják Miroslav Rumler (nar. 1910) po svém odchodu z armády v roce 1939 pracoval na Ministerstvu průmyslu, obchodu a živností. O důvodech jeho výběru do funkce referenta Českomoravského filmového ústředí bohužel nemáme žádnou konkrétnější informaci. Víme jen, že v zaměstnání setrval až do roku 1945.⁸⁸⁴ Rumlerovými pomocníky byli stenotypistka **Marie Friedová** a pomocná administrativní síla **Karel Bednář**, který působil již jako administrativní síla a referent Filmového ústředí.⁸⁸⁵ Marii Friedové byla počátkem roku 1942 z důvodů úspor a reorganizace dána výpověď a její místo získala dosavadní stenotypistka odborové skupiny filmový obchod Pavla Brülllová.⁸⁸⁶ V nezištném vztahu k odborové skupině filmové výroba bylo krátce existující první **dramaturgické oddělení**. Toto dramaturgické oddělení nemělo nic společného s budoucím dramaturgickým oddělením vytvořeným z bývalého Filmového studia (viz dále). Náplní jeho práce byla kontrola správnosti dialogových a titulkových listin.⁸⁸⁷ Zaměstnanci tohoto v podstatě cenzurního oddělení byli **Jaroslav Novák** a **Zdenko** (nebo **Zdeněk**) **Vaněk**.⁸⁸⁸ Oddělení bylo k 1. říjnu 1941 převedeno pod Filmprüfstelle.⁸⁸⁹ Jména zmíněných dramaturgů v seznamech zaměstnanců Ústředí z října 1941 již nefigurovaly.⁸⁹⁰

Agendu odborové skupiny **obchod s filmem** řídil dlouhou dobu **Josef Hlinomaz**. Také jeho jméno bylo úzce spjato s vývojem filmových spolků na přelomu 30. a 40. let. Jako pracovník pražské filiálky MGM působil Hlinomaz (roč. 1898) nejprve ve Sdružení filmového dovozu a obchodu čs. a angažoval se jako jeden z členů tzv. Ústředí filmového oboru. V roce 1940 se stal předsedou Svazu filmového obchodu a z této pozice se stal aktivním funkcionářem Filmového ústředí pro Čechy a Moravu (viz výše). A také Josef Hlinomaz, přestože v jeho případě zřejmě neexistovala úzká pracovní-osobní vazba s Emilem Sirotkem, patřil mezi osobnosti, které dokládají silnou

⁸⁸² Zaměstnanci ČMFÚ a Svazu českých filmových pracovníků – přehledy nemocenského pojištění, penzijního pojištění, srážkové daně. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 697.

⁸⁸³ Verzeichnis der Gehälter der Angestellten der Böhmischo-mährischen Filmzentrale zum 31. Juli 1942. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 284.

⁸⁸⁴ J. Havelka, *Kdo byl kdo...*, s. 219.

⁸⁸⁵ Personalstand der Böhmischo-mährischen Filmzentrale am 1. Dezember 1941. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 285.

⁸⁸⁶ Zápis o schůzi presidia konané dne 13. února 1942. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 147.

⁸⁸⁷ Oběžníky a nařízení Českomoravského filmového ústředí z roku 1941. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 246, fol. 45.

⁸⁸⁸ Personalstand der Böhmischo-mährischen Filmzentrale am 15. 9. 1941. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 141; Seznam zaměstnanců ČMFÚ [nedat., první měsíce existence ČMFÚ]. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 162.

⁸⁸⁹ Protokol o schůzi presidia s odb. skupinou výroba filmů (2. 10. 1941). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 128, fol. 46.

⁸⁹⁰ Personalstand der Böhmischo-mährischen Filmzentrale am 1. X. 1941. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 142.

kontinuitu vývoje české kinematografie před, během a po druhé světové válce (viz dále). Dalšími zaměstnanci skupiny byli Němec **Karl Ellner**, který svůj post opustil koncem roku 1942, kdy odešel do Filmprüfstelle,⁸⁹¹ a stenotypistka a bývalá zaměstnankyně filiálky MGM⁸⁹² **Pavla Brülllová**.^{893 894}

Ve funkcích referentů odborové skupiny **kinematografy** působili JUDr. **Rudolf Bláha** a JUDr. **František Klíma**. Také s těmito jmény jsme se setkali již ve strukturách Filmového ústředí a dalších filmových svazů. Rudolf Bláha (nar. 1913) byl po ukončení branné služby v dubnu 1939 přijat do funkce tajemníka Zemského svazu kinematografů v Čechách. Byl tedy též blízkým kolegou Emila Sirotky. Ve Filmovém ústředí působil jako vedoucí odboru českých kinematografů (viz výše).⁸⁹⁵ František Klíma (roč. 1910) působil jako tajemník plnomocníka pro kina a později měl ve Filmovém ústředí na starosti odbory filmové výroby, laboratoří, ateliérů a filmového obchodu (viz výše). V polovině roku 1942 se stal na čas referentem pro cestovní kina **Otto Fuchs** (viz dále).⁸⁹⁶ Administrativní výpomoc zajišťovala stenotypistka **Marie Horálková**.⁸⁹⁷

Významný post referenta největší odborové skupiny **filmoví tvůrčí pracovníci** zastával **Josef** (též **Joža**) **Jauris**. Jauris (nar. 1897) byl původně herec a od roku 1931 tajemník Čs. (později České) filmové unie, někdejší člen Filmového poradního sboru a plnomocník filmového oboru, tajemník referátu tvůrčích pracovníků Filmového ústředí v Čechách a na Moravě, člen výboru a předsednické rady Filmového ústředí pro Čechy a Moravu a konečně vedoucí odboru filmových tvůrčích pracovníků ve Filmovém ústředí pro Čechy a Moravu (viz výše).⁸⁹⁸ Jak již víme, Jauris v první fázi existence odborové skupiny fakticky zastával také funkci jejího vedoucího. Zdá se, že také Josef Jauris patřil do nejužšího jádra Sirotkova týmu. Druhým pracovníkem odboru se stal **Stanislav Kotrbatý**,⁸⁹⁹ který posléze přešel do obnoveného kondičního oddělení.⁹⁰⁰ Do odborové skupiny filmoví tvůrčí pracovníci byl naopak na čas přerazen jako korespondent účetní **František Jauris**,⁹⁰¹ jenž dříve působil v účtárně Filmového ústředí.⁹⁰² Nemáme žádné informace dokládající, že by Josef a František Jaurisové byli příbuzní. Vzhledem k neobvyklosti jména je ale pravděpodobné, že byli příbuzní. Další administrativní silou oddělení byla bývalá zaměstnankyně Filmového ústředí **Božena**

⁸⁹¹ Zaměstnanci ČMFÚ a Svazu českých filmových pracovníků – přehledy nemocenského pojištění, penzijního pojištění, srážkové daně. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 697.

⁸⁹² Pavla Brülllová měla protektorátní státní příslušnost. Zaměstnanci ČMFÚ, personální archy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 165, složka „Paula Brüll“.

⁸⁹³ Pavla Brülllová byla počátkem roku přerazena do odborové skupiny filmová výroba. Zápis o schůzi presidia konané dne 13. února 1942. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 147.

⁸⁹⁴ Personalstand der Böhmischem-Mährischen Filmzentrale am 1. Dezember 1941. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 285.

⁸⁹⁵ Zaměstnanci ČMFÚ, personální archy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 165.

⁸⁹⁶ Tamtéž, složka „Otto Fuchs“.

⁸⁹⁷ Personalstand der Böhmischem-Mährischen Filmzentrale am 1. Dezember 1941. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 285.

⁸⁹⁸ Srov.: Zaměstnanci ČMFÚ, personální archy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 165, složka „Josef Jauris“.

⁸⁹⁹ Personalstand der Böhmischem-Mährischen Filmzentrale am 15. 9. 1941. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 141.

⁹⁰⁰ Personalstand der Böhmischem-Mährischen Filmzentrale am 1. Dezember 1941. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 285.

⁹⁰¹ Tamtéž.

⁹⁰² Personalstand der Böhmischem-Mährischen Filmzentrale am 15. 9. 1941. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 141; Zápis o schůzi presidia konané dne 13. února 1942. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 147.

Kožmínová⁹⁰³ a po nějakou dobu také praktikant **Jiří Peterka**.⁹⁰⁴ Na konci roku 1941 konstatovalo vedení Ústředí, že v odborové skupině nebylo možné dostatečně využít kvalifikaci účetního a Františku Jaurisovi byla dána výpověď.⁹⁰⁵

Vedle hlavních odborových skupin existovala, jak již bylo řečeno, ve strukturách Ústředí další odborná oddělení, která činnost a pravomoci skupin dále doplňovala a případně rozšiřovala. Již zmíněné **kondiční oddělení** (Vermittlungstelle) figurovalo v první organizační struktuře instituce,⁹⁰⁶ posléze bylo na krátkou dobu součástí odborové skupiny filmoví tvůrčí pracovníci⁹⁰⁷ a pravděpodobně v posledním čtvrtletí roku 1941 – kvůli aktuálním potřebám a změnám legislativy – bylo opět obnoveno. Úředníky oddělení se stali **Stanislav Srbecký** a **Stanislav Kotrbatý**, zřízencem **Václav Bernard**, který pracoval již ve Filmovém ústředí. Pro oddělení dále pracovali důvěrníci v ateliérech **Stanislav Bláha**, **Jaroslav Kuneš** a **Jaroslav Menčík**,⁹⁰⁸ od roku 1942 pak také **František Brokenický**.⁹⁰⁹ První tři důvěrníci na stejných postech pracovali již ve Filmovém ústředí.

V technickém oddělení působily osobnosti spjaté dříve se svazy kin: specialista na filmovou techniku a technologii **František Roznětínský**⁹¹⁰ a od roku 1942 technický revizor **František Bělohradský**.⁹¹¹ Znalec promítací techniky František Roznětínský (nar. 1908) pracoval nejprve v kinech a v druhé polovině 30. let již jako technik pro Zemský svaz kinematografů v Praze, byl autorem mnoha odborných článků, statí a několika knih.⁹¹² Jako praktikant se v technickém oddělení uchytil také syn člena výboru Zemského svazu kin a plnomocníka Otakara Mudrocha⁹¹³ **Otakar Mudroch ml.** (nar. 1921),⁹¹⁴ který později zde pracoval jako samostatný úředník-technik.⁹¹⁵

S působností odborových skupin obchod s filmy a kinematografy souvisela činnost **revizního oddělení**, které zaměstnávalo kromě referentů a administrativního personálu také několik revizorů kin: šlo o **Josefa Chlebného**, **Rudolfa Regentíka**,

⁹⁰³ Personalstand der Böhmisches-Mährischen Filmzentrale am 1. Dezember 1941. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 285.

⁹⁰⁴ Seznam zaměstnanců ČMFÚ [nedat., první měsíce existence ČMFÚ]. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 162.

⁹⁰⁵ Zápis o schůzi presidia konané dne 13. února 1942. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 147.

⁹⁰⁶ Zaměstnanci Českomoravského filmového ústředí k 1. dubnu 1941. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 292.

⁹⁰⁷ Personalstand der Böhmisches-Mährischen Filmzentrale am 15. 9. 1941. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 141.

⁹⁰⁸ Personalstand der Böhmisches-Mährischen Filmzentrale am 1. Dezember 1941. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 285.

⁹⁰⁹ Verzeichnis der Gehälter der Angestellten der Böhmisches-Mährischen Filmzentrale zum 31. Juli 1942. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 284.

⁹¹⁰ Personalstand der Böhmisches-Mährischen Filmzentrale am 15. 9. 1941. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 141.

⁹¹¹ Verzeichnis der Gehälter der Angestellten der Böhmisches-Mährischen Filmzentrale zum 31. Juli 1942. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 284.

⁹¹² Zaměstnanci ČMFÚ, personální archy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 165, složka „František Roznětínský“; J. Havelka, *Kdo byl kdo...*, s. 218.

⁹¹³ Evidence Árijského rejstříku: zaměstnanci ČMFÚ. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 679, složka „Otakar Mudroch“.

⁹¹⁴ Personalstand der Böhmisches-Mährischen Filmzentrale am 1. Dezember 1941. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 285; Verzeichnis der Gehälter der Angestellten der Böhmisches-Mährischen Filmzentrale zum 31. Juli 1942. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 284.

⁹¹⁵ Verzeichnis der Gehälter der Angestellten der Böhmisches-Mährischen Filmzentrale zum 31. Juli 1942. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 284; Přehled platů zaměstnanců ČMFÚ [nedatováno, cca 1943]. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 292.

Františka Veitera (či **Veitra**) a **Ludvíka Wenzlika**,⁹¹⁶ později nahrazeného Rudolfem Schilmanem.⁹¹⁷ V čele tohoto oddělení působil Rakušan **Fred (Alfred) Hennig** (roč. 1889), který byl do Prahy povolán Antonem Zanklem v listopadu 1940 na post vedoucího Filmprüfstelle. Hennig byl divadelní režisér, který v minulosti podle udání funkcionářů NSDAP spolupracoval mimo jiné s významnými židovskými filmovými a divadelními herci.⁹¹⁸ Svou funkci v Ústředí vykonával Alfred Hennig pouhé dva měsíce. Poté byl správcem několika kin a dále pracoval ve své divadelní skupině.⁹¹⁹ Druhým referentem byl Čech **Karel Rada**, který pracoval jako vedoucí revizního oddělení již pro Filmové ústředí pro Čechy a Moravu. Jako stenotypistky pro oddělení pracovaly **Marie Hanžlová** (později **Prokopová**) a **Věra Dufková**,⁹²⁰ z nichž druhá jmenovaná působila již ve Filmovém ústředí. Revizní oddělení je jediný případ, kdy došlo již v době transformace oborových oddělení Filmového ústředí pro Čechy a Moravu na oborová oddělení spadající pod jednatelství Českomoravského filmového ústředí k tomu, že funkce vedoucího byla předána přednostně Němcům. Pokud se nejedná o shodu okolností, mohla by tato skutečnost dokládat, že německá strana kladla alespoň zpočátku důraz přednostně na získání kontrolních (a jak uvidíme dále také ekonomicky relevantních) funkcí. Fred Hennig však z postu ke konci března 1942 na vlastní žádost odešel⁹²¹ a jeho pozice nebyla nahrazena dalším Němcem, ale zastával ji dočasně Karel Rada (nar. 1897) s tím,⁹²² že brzy byla naplánována rozsáhlá reorganizace revizního oddělení (viz dále).⁹²³

⁹¹⁶ Personalstand der Böhmisches-Mährischen Filmzentrale am 1. Dezember 1941. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 285; Zaměstnanci ČMFÚ a Svazu českých filmových pracovníků – přehledy nemocenského pojištění, penzijního pojištění, srážkové daně. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 697.

⁹¹⁷ Verzeichnis der Gehälter der Angestellten der Böhmisches-Mährischen Filmzentrale zum 31. Juli 1942. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 284.

⁹¹⁸ Mělo se jednat o herce Paula Morgana, Trudi Berliner nebo Ossi Oswaldu. Dopis vedoucího Hauptstelle Film der NSDAP Reichenberg Preisslera pro Filmstelle der NSDAT Prag II (nedat.). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 826.

⁹¹⁹ Fredu Hennigovi zemřel na frontě jediný syn, a proto mu bylo přiděleno kino v Turnově. O toto kino měl však zájem jiný válečný poškozenec Helmut Palme, což vyvolalo diskusi mezi kompetentními složkami strany a filmových úřadů. Soupis německých majitelů kin. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 746; Zaměstnanci ČMFÚ a Svazu českých filmových pracovníků – přehledy nemocenského pojištění, penzijního pojištění, srážkové daně. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 697, složka „Fred Hennig“; Korespondence ve věci Alfred Hennig–Helmut Palme. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 826.

⁹²⁰ Personalstand der Böhmisches-Mährischen Filmzentrale am 1. Dezember 1941. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 285.

⁹²¹ Zápis o schůzi presidia konané dne 13. února 1942. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 147; Zaměstnanci ČMFÚ a Svazu českých filmových pracovníků – přehledy nemocenského pojištění, penzijního pojištění, srážkové daně. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 697, složka „Fred Hennig“.

⁹²² Verzeichnis der Gehälter der Angestellten der Böhmisches-Mährischen Filmzentrale zum 31. Juli 1942. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 284.

⁹²³ Zpráva předsedy Emila Sirotky pro ústřední správu čj. Adm.-21772/42 – dr. L, NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 150.

Kancelář jednatele

Jednatel Dr. Otmar Feyl / Hugo Zweig
Zástupcem jednatele Jaroslav Leiser
Zástupce jednatele Hedwig Pulpan

I. odb. skupina: filmová výroba

Miroslav Rumler
Marie Friedová / Pavla Brülllová, Karel Bednář

II. odb. skupina: obchod s filmy

Josef Hlinomaz, Karl Ellner
Pavla Brülllová

III. odb. skupina: kinematografy

Rudolf Bláha, František Klíma, Otto Fuchs
Marie Horálková

IV. odb. skupina: filmoví tvůrčí pracovníci

Josef Jauris
Stanislav Kotrbatý, František Jauris, Božena Kožmínová, Jiří Peterka

Dramaturgické oddělení (jen 1941)

Jaroslav Novák, Zdenko Vaněk

Kondiční oddělení

Stanislav Sobecký, Stanislav Kotrbatý, Václav Bernard, Stanislav Bláha, Jaroslav Kuneš,
Jaroslav Menčík František Brokenický

Technické oddělení

František Roznětínský, František Bělohradský
Otakar Mudroch ml.

Revisní oddělení

Karel Rada, Fred Hennig (pouze 1942)
Josef Chlebný, Rudolf Regentík, František Vniter, Ludvík Wenzlik / Rudolf Schilman
Marie Hanžlová-Prokopová, Věra Dufková

Specifické postavení ve strukturách Českomoravského filmového ústředí mělo **filmové studio**, které po zániku Filmového ústředí pro Čechy a Moravu sice pracovalo organizačně navázané na Ústředí, financováno však bylo ze subvencí protektorátní vlády a právní vztah mezi studiem a korporací není úplně jasný (viz dále). Filmové studio bylo později nazýváno také dramaturgickým oddělením. Vedoucím filmového studia byl nadále významný dramaturg a hlavní filmový lektor **Karel Smrž** (roč. 1897)⁹²⁴ a dalšími zaměstnanci referent **Dušan Russ** a sekretářka **Věra Hrádková-Kalousová**. Sbor filmových lektorů byl po zrušení Ministerstva průmyslu, obchodu a živností v roce

⁹²⁴ Manželka Karla Smrže byla údajně židovského původu. Zaměstnanci ČMFÚ, personální archy. NFA, fond ČMFÚ, i.č.165, složka „Karel Smrž“; Úryvek denunciačního dopisu Václava Binovce. Jak byl znárodněn československý film. Svědectví a dokumenty III. *Film a doba* 11, 1965, č. 4 (duben), s. 183.

1942 převeden přímo pod Českomoravské filmové ústředí. V této době jako lektori externě spolupracovali **Miroslav Rutte**, **Jan Sajíc** a **Artuš Černík** (viz dále). Zrušením ministerstva byl do struktur Ústředí transformován také Filmový poradní sbor (viz dále).

Velmi podstatnou postavou Českomoravského filmového ústředí byl sudetský Němec **Erich Lampl**, do jehož pravomocí patřil **dozor na filmovém zpravodajství**. Erich Xaver Lampl (nar. 1909) měl technické vzdělání a pracoval v nakladatelské a pojišťovací branži. O tom, jakým způsobem se dostal k filmovému odvětví, nemáme žádné informace. Také Lampl byl, jako další Němci, kteří prošli Českomoravským filmovým ústředím, od poloviny ledna 1941 zaměstnán ve Filmtreuhandstelle. Od poloviny února (fakticky od března) 1941 byl ovšem již převeden do Českomoravského filmového ústředí, kde působil až do jara 1945.⁹²⁵ V organizačních strukturách Českomoravského filmového ústředí jeho funkce figurovala zcela nezávisle na dalších odborových skupinách či jiných odděleních, podobně jako třeba Spojovací ústředna.⁹²⁶ V pracovní smlouvě a některých dalších dokumentech Ericha Lampla se dokonce objevuje informace o *samostatném oddělení filmového zpravodajství*, které však v organogramech instituce nebylo uváděno. Podle smlouvy podléhal přímému vedení kulturně-politického oddělení Úřadu říšského protektora, Spojovací ústředně a předsedovi Českomoravského filmového ústředí.⁹²⁷ Jeho kancelář byla mimo sídlo Ústředí, přímo v kancelářích Aktuality. Zatímco v roce 1941 se jeho plat pohyboval na úrovni srovnatelné s vedoucími jednotlivých referátů, koncem roku 1942 se podařilo Lamplovi docílit výrazného navýšení na úroveň srovnatelnou pouze s vedoucím Spojovací ústředny a presidiálním tajemníkem. Vedle odměny byly Lamplovi vypláceny peníze za cestovné ve výši několika tisíc korun měsíčně.⁹²⁸ Činnost Ericha Lampla byla již poměrně jasně popsána a historicky zpracována v souvislosti s protektorátním filmovým zpravodajstvím Aktualita a postavou Karla Pečeného. Nizozemský historik Karel Margry, který se touto tematikou zabýval, označil Ericha Lampla v souladu s Pečeného poválečnými výpověďmi za třetího a posledního muže ve funkci důvěrníka (Betreuer) při společnosti Aktualita. Jeho předchůdci měli být Peter von Hamm a Egon Büxenstein, kteří nebyli zaměstnáni v Českomoravském filmovém ústředí. Lampl měl zároveň obsadit pozici Wochenschau-Beauftragte (zplnomocněnce pro týdeníky) v rámci kulturně-politického oddělení na Úřadu říšského protektora. Ve svém organogramu struktury řízení týdeníků v protektorátu v letech 1939–1945 Margry souvislost mezi Českomoravským filmovým ústředím a Lamplovou pozicí nenaznačuje. Informace o tom, že Lampl byl ve skutečnosti po celou dobu zaměstnancem Českomoravského filmového ústředí, je tedy pro filmovou historii nová a koriguje

⁹²⁵ Zaměstnanci ČMFÚ, personální archy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 165, složka „Erich Lampl“; Seznam zaměstnanců ČMFÚ [nedat., první měsíce existence ČMFÚ]. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 162.

⁹²⁶ Personalstand der Böhmischem-Mährischen Filmzentrale am 1. Dezember 1941. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 285.

⁹²⁷ Služební smlouva mezi Českomoravským filmovým ústředím a Erichem Xaverem Lamplem z roku 1942. Zaměstnanci ČMFÚ, personální archy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 165, složka „Erich Lampl“.

⁹²⁸ Personalstand der Böhmischem-Mährischen Filmzentrale am 15. 9. 1941. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 141; Personalstand der Böhmischem-Mährischen Filmzentrale am 1. X. 1941. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 142; Tabulka platů dle Tarifního řádu A včetně rozpisu zaměstnanců dle jednotlivých tříd [nedat, konec roku 1943–začátek roku 1944]. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 294; Zaměstnanci ČMFÚ, personální archy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 165, složka „Erich Lampl“; Bericht Nr. 42643 der Deutschen Revisions- und Treuhand-Aktiengesellschaft, Zweigniederlassung Prag, über die Böhmischem-Mährischen Filmzentrale, Prag II, Klementgasse 6, vorgenommene Prüfung der Haushalt 1941/1942, Anhang s. 34.

dosavadní představu o mocenských strukturách protektorátní filmové výroby zpravodajského filmu, resp. minimálně o ekonomickém zázemí výkonu moci nad ním. Role Lampla v Aktualitě byla podle Karla Pečeného a Karla Margryho ambivalentní. Jednalo se o silnou osobnost, muže, kterému se Pečený musel podřídit. Na druhou stranu Lampl brzy přijal Aktualitu za svou prioritu a využíval své moci k tomu, aby pomohl v nepříjemných situacích, jako byly pokusy německé strany (Antona Kögla a jiných) o převzetí archivu společnosti. V následujících letech vyřizoval Lampl sám veškerou agendu týkající se žádosti zahraničních partnerů o poskytnutí konkrétních archivních záběrů. Odvrátil také snahu Úřadu práce o převedení části personálu na práci v Říši a zajistil Aktualitě statut válečně důležitého podniku, což podobné pokusy do budoucna znemožňovalo. Lampl na svém postu zůstal i po odprodeji podílu německé společnosti pro filmové zpravodajství Deutsche Wochenschau v únoru 1942.⁹²⁹ Měl nařídít natáčení štábu Aktuality v Lidicích po jejich vyhlazení, podle některých poválečných zpráv Státní bezpečnosti se natáčení v Lidicích také osobně účastnil.⁹³⁰ Lampl schvaloval znění všech komentářů zpravodajství Aktualita a od roku 1944 podle Pečeného výpovědi řadu komentářů k politicky exponovaným příspěvkům údajně také sám psal.⁹³¹ Pro dokreslení podoby Ericha Lampla připomeňme ještě poválečné vzpomínky Wilhelma Söhnela. Podle nich byl Lampl původně hudebník a také filmový scenárista a charakterem jednoznačně *příjemnej člověk*.⁹³² V každém případě, Erich Lampl byl jediným Němcem, který vedle Wilhelma Söhnela zůstal ve v nejvyšší funkci Českomoravského filmového ústředí až do května 1945.

Ekonomicko-provozní úsek Českomoravského filmového ústředí, který se nazýval **hospodářská správa**, byl vedle Spojovací ústředny pod největším vlivem německé strany. **Správním ředitelem** Ústředí se stal Němec **Wilhelm Ernst**. Dlouholetý člen NSDAP Ernst (roč. 1891) pracoval ve 20. a 30. letech na postech redaktorů regionálních německých periodik.⁹³³ Podobně jako Georg Poxleitner i Ernst měl status válečného poškozence.⁹³⁴ O okolnostech jeho příchodu do Prahy se nepodařilo nic zjistit. Jisté je, že od prosince 1939 byl také on zaměstnán ve Filmtreuhandstelle a v srpnu 1940 byl vedoucím filmového referátu kulturně-politického oddělení Antonem Zanklem jmenován do funkce vedoucího tohoto arizačního úřadu.⁹³⁵ Podle některých pramenů zastával Ernst zároveň funkci vedoucího Filmové ústředny NSDAP v Praze.⁹³⁶ V Českomoravském filmovém ústředí pracoval paralelně se svým postem ve

⁹²⁹ K. Margry: Filmové týdeníky..., s. 83–134; Moje činnost za okupace 1939–1945, Praha, 25. 6. 1947. SOAP, fond MLS-P, spis.sin.Ls VIII 2173/46; Srov.: Jindřich Elbl, Patnáct let filmové politiky 1933–1945. Jak byl znárodněn československý film. *Film a doba* 11, 1965, č. 7 (červenec), s. 344.

⁹³⁰ ABS, fond Relace, osobní karta Ericha Lampla. Tuto informaci však do jisté míry popírá studie Karla Margryho, resp. poválečné svědectví Karla Pečeného, který hovoří explicitně o třech českých členech štábu. K. Margry: Filmové týdeníky..., s. 115–116.

⁹³¹ K. Margry: Filmové týdeníky..., s. 83–134; Moje činnost za okupace 1939–1945, Praha, 25. 6. 1947. SOAP, fond MLS-P, spis.sin.Ls VIII 2173/46.

⁹³² Rozhovor Zdeňka Štábly, Jaroslava Brože a Myrtila Frídy s Wilhelmem Söhnelem, nedat. [MFF Karlovy Vary, druhá polovina 60. let]. Sběrka orální historie NFA, sign. OS 14.

⁹³³ Zaměstnanci ČMFÚ, personální archy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 165, složka „Wilhelm Ernst“.

⁹³⁴ Dopis pro Filmtstelle NSDAP ve věci přidělení kin v protektorátu těžkým válečným poškozenecům. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 819.

⁹³⁵ Zaměstnanci ČMFÚ, personální archy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 165, složka „Wilhelm Ernst“.

⁹³⁶ [Blíže neurčené rukopisné poznámky]. Zaměstnanci ČMFÚ, personální archy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 165, složka „Wilhelm Söhnel“, fol. 18.

Filmtreuhandstelle, a to od 15. února 1941.⁹³⁷ Wilhelm Ernst funkci v Ústředí dobrovolně opustil k 28. únoru 1942 s tím, že nadále bude působit ve správě zabavených sokolských biografů.⁹³⁸ Důvodem jeho odchodu byly oficiálně zdravotní problémy.⁹³⁹ Tak jako jiní němečtí funkcionáři protektorátní kinematografie, i Wilhelm Ernst využil svého postavení k zisku komerčně zajímavého kina. V jeho případě se jednalo o velmi atraktivní kino Kapitol, tedy dnešní Světozor, ve Vodičkově ulici v Praze.⁹⁴⁰

Další osud funkce správního ředitele nebyl jednoduchý. Po odchodu Wilhelma Ernsta funkce formálně zanikla, respektive proměnila se ve funkci jinou. Část pravomocí převzal německý hlavní účetní **Josef Kreuzer** (nar. 1897), který se stal **vedoucím hospodářské správy** (Leiter der Zetralverwaltung),⁹⁴¹ část pravomocí byla v létě 1942 převedena na externistu Josefa Kapra (viz dále). Politická – tedy především kontrolní – rovina práce správního ředitele zřejmě přešla na vedoucího Spojovací ústředny Wilhelma Söhnela. Jako **zástupce správního ředitele** Wilhelma Ernsta působil od června 1941 sudetský Němec **Adolf Tlamsa**. Vojenský důstojník v hodnosti kapitána na odpočinku Tlamsa (roč. 1892) přišel do Ústředí tak jako jeho nadřízený Ernst z Filmtreuhandstelle, kde pracoval od roku 1940. Již v té době se podílel také na organizaci filmových přestavení pro Wehrmacht a jako dobrovolník působil na postu technického pověřence sekce film kulturně-politického oddělení Úřadu říšského protektora.⁹⁴² V Českomoravském filmovém ústředí měl Tlamsa na starosti personální agendu,⁹⁴³ jeho plat byl přitom nečekaně vysoký.⁹⁴⁴ Zaměstnání v korporaci opustil velmi brzy, již v listopadu 1941. Stalo se tak na přímý příkaz Antona Zankla z Úřadu říšského protektora a přes protesty Adolfa Tlamsy. Důvody nuceného odchodu nám bohužel nejsou známy.⁹⁴⁵ Jako sekretářka hospodářské správy byla po několik měsíců v roce 1941 uváděna sestra Wilhelma Söhnela **Gertrud Söhnel**.⁹⁴⁶ Ze svého postu odešla na vlastní žádost, zřejmě poté, co sehnala lukrativnější práci.⁹⁴⁷ Součástí vedení hospodářské správy byla v letech 1941 až 1942 také **agenda zaniklých organizací**. Není zcela jasné, o jaké zaniklé organizace šlo (zda se jednalo pouze o zaniklé svazy filmového průmyslu nebo také například o arizované subjekty či třeba o spolková kina). Také o provázání činnosti tohoto orgánu s paralelně existující Filmtreuhandstelle nebo správou majetku zaniklých sokolských či orelských biografů můžeme pouze spekulovat.

⁹³⁷ Zaměstnanci ČMFÚ, personální archy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 165, složka „Wilhelm Ernst“.

⁹³⁸ Tamtéž; Zápis o schůzi presidia konané dne 13. února 1942. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 147.

⁹³⁹ Soupis německých majitelů kin. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 746.

⁹⁴⁰ Tamtéž.

⁹⁴¹ Verzeichnis der Gehälter der Angestellten der Böhmischo-Mährischen Filmzentrale zum 31. Juli 1942. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 284.

⁹⁴² Zaměstnanci ČMFÚ, personální archy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 165, složka „Adolf Tlamsa“.

⁹⁴³ Tamtéž, složka „Josef Kreuzer“.

⁹⁴⁴ Plat Adolfa Tlamsy byl shodný s platem hlavního účetního Josefa Kreuzera a činil na podzim roku 1941 5.970 K. Personalstand der Böhmischo-Mährischen Filmzentrale am 15. 9. 1941. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 141; Personalstand der Böhmischo-Mährischen Filmzentrale am 1. X. 1941. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 142.

⁹⁴⁵ Zaměstnanci ČMFÚ, personální archy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 165, složka „Adolf Tlamsa“.

⁹⁴⁶ Příbuzenecký vztah vyplývá z poválečných informací Ministerstva vnitra. Spis Wilhelma Söhnela. ABS, fond Mapy zpráv zpracované Studijním ústavem MV, sign. Z-10-194, s. 1.

⁹⁴⁷ Zaměstnanci ČMFÚ, personální archy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 165, složka „Gertrud Söhnel“. Personalstand der Böhmischo-Mährischen Filmzentrale am 15. 9. 1941. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 141; Personalstand der Böhmischo-Mährischen Filmzentrale am 1. Dezember 1941. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 285.

Víme o dvou zaměstnancích, jejichž činnost se k této agendě vázala. Němec **Otto Fuchs** a Čechoněmec hlásící se k protektorátní státní příslušnosti **Rudolf Schilmann** byli v seznamech zaměstnanců dokonce označeni jako správci věrné ruky (Treuhänder⁹⁴⁸).⁹⁴⁹ Nejpravděpodobnější je zřejmě hypotéza, že oddělení mělo na starosti vytváření zázemí pro nové správce a majitele kin. Bývalý pracovník kin Rudolf Schilmann měl totiž v pracovní náplni zaškolování válečných poškozců (tedy nových majitelů) v kinech.⁹⁵⁰ Otto Fuchs měl být v rámci restrikcí na konci roku 1941 nejprve převeden z Ústředí do správy majetku sokolských a jiných biografů.⁹⁵¹ V roce 1942 a znovu v roce 1943 ve strukturách Českomoravského filmového ústředí naopak povýšil (viz dále). Rudolf Schilmann byl převeden na post revizora kin (viz výše) a z Ústředí definitivně odešel na konci roku 1942.⁹⁵²

Součástí hospodářské správy Českomoravského filmového ústředí byla další samostatná oddělení, zajišťující provoz a hospodářskou oblast organizace samotné a částečně také celého filmového oboru. **Osobní oddělení** mělo na starosti zaměstnanecké otázky. Nemáme žádné informace o tom, že by v letech 1942–1943 mělo samostatné zaměstnance. Významným úsekem byla samozřejmě **účetna a pokladna**. Funkci hlavního účetního vykonával Němec **Josef Kreuzer**, jehož předchozím zaměstnavatelem byla firma Grohmann & Co. ze Sudet.⁹⁵³ V oddělení dále pracovala účetní **Marie Matesová** a do konce roku 1941 také **Josef Synek**. Oba byli zaměstnáni již v Filmovém ústředí pro Čechy a Moravu. Josef Synek byl podle záznamů z roku 1942 převeden na blíže nespecifikovanou pozici manipulanta. Později se stal disponentem Stafi (viz dále). Dalšími zaměstnanci oddělení byli budoucí vedoucí účetní **Ladislav Hruška** (nar. 1900)⁹⁵⁴ a pokladní **Antonie Špalková**.⁹⁵⁵

Členskou kartotéku vedl Čechoněmec **Jan Werner**,⁹⁵⁶ jehož jméno se pravděpodobně objevovalo již v řadách kondičního oddělení Filmového ústředí v podobě Jan Verner. Jan Werner ze zaměstnání odešel počátkem roku 1942 v rámci úsporných opatření.⁹⁵⁷ **Telefonní ústředně** zůstala věrná **Anna Havlová**, její německou posilou se stala **Bronislava** (též **Livia**) **Maurer**⁹⁵⁸ a v roce 1942 ještě **Maria Tremel**.⁹⁵⁹

⁹⁴⁸ Tereza Dvořáková, Funkce treuhändera v protektorátním filmovnictví. *Iluminace* 16, 2004, č. 1 (53), s. 107–109.

⁹⁴⁹ Personalstand der Böhmischem-Mährischen Filmzentrale am 15. 9. 1941. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 141.

⁹⁵⁰ Zaměstnanci ČMFÚ, personální archy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 165, složka „Rudolf Schilmann“,

⁹⁵¹ Zápis o schůzi presidia konané dne 13. února 1942. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 147.

⁹⁵² Verzeichnis der Gehälter der Angestellten der Böhmischem-Mährischen Filmzentrale zum 31. Juli 1942. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 284; Zaměstnanci ČMFÚ a Svazu českých filmových pracovníků – přehledy nemocenského pojištění, penzijního pojištění, srážkové daně. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 697.

⁹⁵³ Zaměstnanci ČMFÚ, personální archy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 165, složka „Josef Kreuzer“.

⁹⁵⁴ Tabulka platů dle Tarifního řádu A včetně rozpisu zaměstnanců dle jednotlivých tříd [nedat, konec roku 1943–začátek roku 1944]. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 294.

⁹⁵⁵ Personalstand der Böhmischem-Mährischen Filmzentrale am 15. 9. 1941. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 141; Personalstand der Böhmischem-Mährischen Filmzentrale am 1. Dezember 1941. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 285.

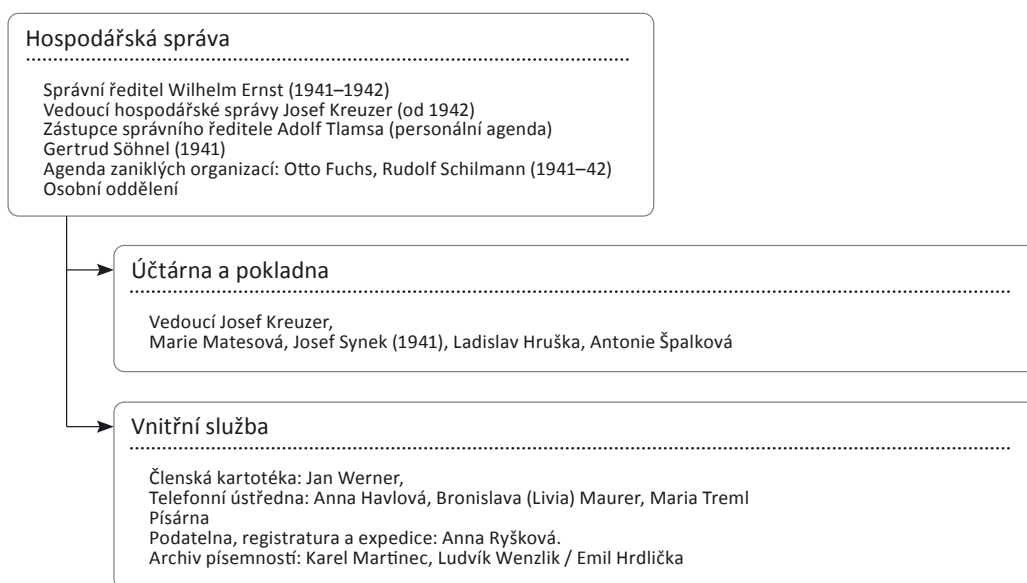
⁹⁵⁶ Werner v září 1941 figuruje v seznamech jako Čech, v roce 1942 se o něm hovoří jako o „českoněmecké síle“. Personalstand der Böhmischem-Mährischen Filmzentrale am 15. 9. 1941. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 141; Zápis o schůzi presidia konané dne 13. února 1942. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 147.

⁹⁵⁷ Zaměstnanci ČMFÚ a Svazu českých filmových pracovníků – přehledy nemocenského pojištění, penzijního pojištění, srážkové daně. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 697.

⁹⁵⁸ Personalstand der Böhmischem-Mährischen Filmzentrale am 15. 9. 1941; Tabulka platů dle Tarifního řádu A včetně rozpisu zaměstnanců dle jednotlivých tříd [nedat, konec roku 1943–začátek roku 1944]. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 294.

Nemáme žádné informace o zaměstnancích **písárny**. **Podatelnu, registraturu a expedici** listin (Einlaufstelle) zajišťovala tak jako ve Filmovém ústředí **Anna Ryšková**.⁹⁶⁰ Archiv písemností Ústředí pořádal **Karel Martinec** a několik měsíců jako pomocná síla také **Ludvík Wenzlik**,⁹⁶¹ který byl koncem roku 1941 vyměněn za bývalého zřízence **Emila Hrdličku**.⁹⁶² Od počátku roku 1942 byla do Českomoravského filmového ústředí přijata další česko-německá stenotypistka **Růžena Vošahlíková**⁹⁶³ a později také česko-německá stenotypistka **Hildegard Rieber**.⁹⁶⁴ V tomtéž roce zaměstnalo Ústředí také další pomocné administrativní síly do blíže neurčených oddělení. Jednalo se **Vladimíra Dvořáka**, korespondentku **Emilii Patočkovou** a stenotypistku **Věru Kitlarovou**.⁹⁶⁵

HOSPODÁŘSKÁ SPRÁVA



Mimo přímé organizační struktury Českomoravského filmového ústředí pracovalo několik dalších lidí: **řidiči** Rudolf Horák a Bohumil Vobr, od doby přestěhování Ústředí do nových prostor v Klimentské ulici také **správce** Václav Nejedlý⁹⁶⁶ a posléze **vrátný** Egon Wiener.⁹⁶⁷

Změny ve struktuře a personálním obsazení v letech 1943–1945

Českomoravské filmové ústředí procházelo po celou dobu své existence vývojem, který sice nebyl tak prudký a spontánní, jako vývoj integrujících se filmových

⁹⁵⁹ Verzeichnis der Gehälter der Angestellten der Böhmischem-Mährischen Filmzentrale zum 31. Juli 1942. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 284.

⁹⁶⁰ Personalstand der Böhmischem-Mährischen Filmzentrale am 15. 9. 1941. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 141.

⁹⁶¹ Tamtéž.

⁹⁶² Personalstand der Böhmischem-Mährischen Filmzentrale am 1. Dezember 1941. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 285.

⁹⁶³ Aktenvermerk über die Besprechung am 23. 12. 1941 betreffs Regelung einiger Gehälter. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 284.

⁹⁶⁴ Tamtéž.

⁹⁶⁵ Tamtéž.

⁹⁶⁶ Personalstand der Böhmischem-Mährischen Filmzentrale am 1. Dezember 1941. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 285.

⁹⁶⁷ Verzeichnis der Gehälter der Angestellten der Böhmischem-Mährischen Filmzentrale zum 31. Juli 1942. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 284.

svazů na přelomu 30. a 40. let, na druhou stranu byl stále velmi rychlý a živý. Jak jsme již zmínili v předchozí kapitole a podrobněji budeme zkoumat později, Českomoravské filmové ústředí po celou dobu své existence postupně **rozšiřovalo aktivity podporující rozvoj české kinematografie** jako celku: účastnilo se vzdělávání filmových profesionálů a popularizace oboru na veřejnosti, započalo s péčí o filmové bohatství minulosti, zajistilo institucionální zázemí pro udělování podpor české filmové tvorbě, ale také zavedlo moderní formy bezpečnosti práce apod. Tyto iniciativy se odrážely také na profesním složení zaměstnanců korporace, stejně jako ve snaze **dále zvyšovat počet zaměstnanců**. Neznáme přesné okolnosti, ale předpokládáme, že Ústředí se podařilo vyvzdorovat výjimku v limitech uplatnění nových sil mimo výrobní průmysl a zemědělství argumentem válečné důležitosti kinematografie. Zatímco počátkem roku 1943 bylo zaměstnanců jen kolem šesti desítek, v březnu 1945 jejich počet podle některých pramenů⁹⁶⁸ již překračoval stovku.⁹⁶⁹

Druhý podstatný fenomén, který je zajímavé ve vývoji personálního složení nadále sledovat, souvisel s národnostním složením zaměstnanců korporace. Data ukazují, že **němečtí zaměstnanci vykazovali mnohem větší fluktuaci než zaměstnanci čeští**. Netýkalo se to pouze již zmíněných manažerských postů, ale i administrativního personálu a úředníků. Důvodů mohla být celá řada. Rodilí Němci či Rakušané byli na protektorátním trhu práce velmi žádaní, jejich možnosti získat dobrou práci se rozšířily také do dalších zemí. Skutečnou či zdánlivou fluktuaci u nich ovlivnilo také povolávání na frontu. Českomoravské filmové ústředí německé pracovníky na rozdíl třeba od filmových produkcí většinou finančně nezvýhodňovalo. Nenabízelo jim ani skutečně atraktivní práci ve filmovém oboru, většinou šlo o administrativní či úzce specializované profese. Nakonec také zaměření korporace na protektorátní kinematografii, která se – pomineme-li říšské filmové zakázky – v praxi ukázala být téměř výhradně kinematografií česky mluvenou, nemohlo být pro většinu německých pracovníků tak zajímavé.⁹⁷⁰ Zároveň stále můžeme mluvit o tendenci k **odchodu Němců z vyšších postů** a naopak o jejich příchodu na posty nižší, převážně administrativního rázu. Zdá se, že původní snaha vytvořit z Němců spolurozhodující element v jednotlivých úsecích Ústředí byla postupně nahrazována pro německou stranu postačujícím centrálním dozorem kanceláře Wilhelma Söhnela.⁹⁷¹ Počet německých zaměstnanců se od roku 1943 stabilizoval na čísle kolem 10 osob. Postupným nabíráním nových českých zaměstnanců **poměr německého živelu v Ústředí nicméně dlouhodobě klesal**. Na počátku roku 1945 pracovali v Českomoravském filmovém ústředí 2 Němci na nejvyšších postech (Wilhelm Söhnel a Erich Lampl), 3 němečtí pracovníci na postu vedoucího oddělení/ referenta (Gottfried Walter Lohmeyer, Josef Kreuzer a Hans Monnard) a zbývajících cca 5–6 zaměstnanců německé národnosti působilo na nižších administrativních postech (korespondentky, telefonistky apod.).⁹⁷²

⁹⁶⁸ Seznam zaměstnanců ČMFÚ ke dni 10. III. 1945. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 703.

⁹⁶⁹ Podle jiných pramenů jich bylo přesně 76. Zaměstnanci ČMFÚ a Svazu českých filmových pracovníků – přehledy nemocenského pojištění, penzijního pojištění, srážkové daně. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 697.

⁹⁷⁰ V korespondenci ČMFÚ figurovala ještě další jména německých zaměstnanců Waltera Senta a Alexandra Haase. Nevíme však, pro koho a jak dlouho měli pracovat. Aktenvermerk über die Besprechung am 23. 12. 1941 betrifft Regelung einiger Gehälter. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 284.

⁹⁷¹ A samozřejmým případným neformálním politickým dozorem konfidenty německých bezpečnostních složek.

⁹⁷² Seznam zaměstnanců ČMFÚ ke dni 10. III. 1945. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 703.

K prvnímu lednu 1943 přebíral funkci **jednatele** bývalý zaměstnanec ústřední správy a současný referent odborové skupiny kina pro cestovní biografie Němec **Otto Fuchs**. Fuchs (roč. cca 1897) vykonával nadále obě své funkce naráz.⁹⁷³ Toto zjištění je zajímavé, protože z interní korespondence z jara 1942 vyplývalo, že Fuchs svou tehdejší práci revizora vykonával velmi nespolehlivě.⁹⁷⁴ Nabízí se samozřejmě hypotéza, že do funkce byl vybrán právě proto, že se dalo předpokládat, že ve svém postu nebude příliš aktivní. V přehledech zaměstnanců v roce 1944 Otto Fuchse již nenalzáme⁹⁷⁵ a o jeho případných nástupcích ve funkci jednatele nemáme bohužel žádné informace. Je možné, že funkce jednatele již nebyla obsazena.

V roce 1943 došlo k založení a naopak k zániku některých oddělení korporace. Vzniklo nové oddělení **filmového archivu** (viz dále). Na jaře 1943 se do služeb Českomoravského filmového ústředí vrátil na pozici vedoucího tohoto oddělení **Walter Gottfried Lohmeyer**.⁹⁷⁶ Doktor filosofie Lohmeyer (nar. 1893) byl bývalým redaktorem německého filmového tisku, pracovníkem tiskových oddělení německých filmových společností a referentem Říšského filmového archivu (Reichsfilmarchiv) a Říšské filmové komory. Sám sebe označoval za literáta. O tom, jak se Lohmeyer dostal do Prahy, nemáme žádné informace. Tak jako u dalších Němců působících posléze ve strukturách protektorátní filmové komory i jeho cesta vedla přes Filmtreuhandstelle, v níž byl v letech 1939–1941 zaměstnán a posléze se stal vedoucím zpočátku ještě nesamostatné pobočky Filmprüfstelle. Walter Gottfried Lohmeyer pracoval v tiskovém oddělení Českomoravského filmového ústředí již v letech 1941–1942, a sice jako kontrolor německých podtitulků. Po nuceném odchodu z funkce v rámci úsporných opatření se živil jako scenárista na volné noze. Ve funkci vedoucího oddělení filmového archivu zůstal Lohmeyer až do května 1945.⁹⁷⁷ Druhým zaměstnancem oddělení filmového archivu byl významný český filmový kameraman, technolog, sběratel, historik a publicista, spoluzakladatel Čs. společnosti pro vědeckou kinematografii, bývalý technický ředitel společnosti Elektajournal a kinematografického oddělení Technického muzea, v posledních letech technický ředitel a redaktor Aktuality **Jindřich Brichta**.⁹⁷⁸ Brichta (roč. 1897), jehož celoživotní zájem k založení filmového archivu směřoval a jemuž česká historie zásluhy za faktické založení archivu přikládá, byl v Ústředí zaměstnán od léta 1943 na pozici zástupce vedoucího či technického vedoucího filmového archivu.⁹⁷⁹ Brichtova profesní pozice i zaměstnanecký poměr byly v době protektorátu v oficiální rovině značně nestabilní, a to z politických důvodů, neboť Brichtova manželka byla židovského původu.⁹⁸⁰ Zřejmě z tohoto důvodu byl

⁹⁷³ Zaměstnanci ČMFÚ, personální archy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 165, složka „Otto Fuchs“.

⁹⁷⁴ Presidiu (8. 5. 1942). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 596.

⁹⁷⁵ Zaměstnanci ČMFÚ a Svazu českých filmových pracovníků – přehledy nemocenského pojištění, penzijního pojištění, srážkové daně. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 697.

⁹⁷⁶ Přehled platů zaměstnanců ČMFÚ [nedatováno, cca 1943]. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 292; Angestelltenliste (17. 6. 1943). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 156.

⁹⁷⁷ Zaměstnanci ČMFÚ, personální archy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 165, složka „Walter Gottfried Lohmeyer“.

⁹⁷⁸ Pavel Zeman, Jindřich Brichta. *Iluminace* 10, 1998, č. 2, s. 203–206; Václav Wasserman (ed.), *Průkopníci čs. kinematografie VII. Jindřich Brichta*. Praha: SPN 1959; J. Havelka, *Kdo byl kdo...*, s. 29; Jindřich Elbl, Patnáct let filmové politiky 1933–1945. Jak byl znárodněn československý film. *Film a doba* 11, 1965, č. 7 (červenec), s. 343–344.

⁹⁷⁹ Zaměstnanci ČMFÚ a Svazu českých filmových pracovníků – přehledy nemocenského pojištění, penzijního pojištění, srážkové daně. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 697.

⁹⁸⁰ Kupř.: K. Margry: *Filmové týdeníky...*, s. 94.

Brichta v Ústředí zaměstnán podle záznamů pouze do konce roku 1944⁹⁸¹ a na konci války měl být dokonce internován v koncentračním táboře. Do oddělení byl dále přiřazen nový zaměstnanec **Václav Michalík** na pozici úředníka filmového archivu. Jeho úkolem byly prověrky filmového materiálu.⁹⁸² Česko-německou korespondentkou a zároveň referentkou filmového archivu se stala začínající česky píšící spisovatelka a publicistka **Anna (Nina) Bonhardová**.⁹⁸³ Ve filmovém archivu pracovalo dále v letech 1943–1945 několik externistů. Šlo o několik stálých spolupracovníků, mezi něž patřil referent filmového studia Dušan Russ, pracovnice Spojovací ústředny Josefine Binder a studenti na pozicích katalogizátorů a pořizovatelů evidencí. Většinou se jednalo o posluchače knihovnické školy, včetně budoucí filmové historičky **Šárky Gutwirthové-Bartoškové**.⁹⁸⁴ Se vznikem filmového archivu zřejmě souvisí skutečnost, že bývalý zaměstnanec archivu písemností Českomoravského filmového ústředí Karel Martinec byl převeden na pozici vedoucího **evidenčního oddělení**.⁹⁸⁵

V červnu 1943 bylo z příkazu Spojovací ústředny založeno **překladatelské oddělení**, jehož vedoucím a zřejmě jediným pracovníkem se stal **Wilhelm Lippert**. Nevíme jistě, zda byl Lippert v zaměstnaneckém poměru nebo externista. Úkolem oddělení bylo provádět veškeré německé překlady a korekturu všech podání a spisů.⁹⁸⁶

Koncem roku 1943 došlo k **zániku kondičního oddělení**,⁹⁸⁷ jehož náplň práce a osazenstvo byly převedeny na nově vzniklé družstvo **Stafi, družstvo pro umístění filmového komparsu**. Družstvo bylo založeno jako společenstvo s ručením omezeným a jeho zakladateli byly české a německé výrobní společnosti, působící na zemi protektorátu. Účelem družstva bylo umísťování komparzu.⁹⁸⁸ Stafi přebralo zaměstnance Českomoravského filmového ústředí Josefa Synka, Františka Kostrbatého, Jaroslava Menčíka, Stanislava Bláhu, Františka Brokenického a Karla Prokopa.⁹⁸⁹ Nasazování komparzu bylo nicméně i nadále podmíněno evidencí komparzistů v Českomoravském filmovém ústředí, které mělo být informováno také o změnách v klasifikaci komparzisty, jeho propuštění apod.⁹⁹⁰ Českomoravské filmové ústředí také vyšetřovalo kauzu zaměstnance Stafi, který byl v únoru 1944 nařčen

⁹⁸¹ Zaměstnanci ČMFÚ a Svazu českých filmových pracovníků – přehledy nemocenského pojištění, penzijního pojištění, srážkové daně. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 697.

⁹⁸² Verzeichnis der Angestellten der Böhmischo-mährischen Filmzentrale, deren Gehälter nach der TO der BMFZ geregelt werden sollen. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 292.

⁹⁸³ Luboš Bartošek, 90. let čs. kinematografie (18.). *Zpravodaj československého filmu* 14, 1988, č. 20. s. 27–38. Za odkaz na tento pramen děkuji vedoucí oddělení knihovny Národního filmového archivu Mgr. Pavle Janáskové.

⁹⁸⁴ Luboš Bartošek, 90. let čs. kinematografie (18.)..., s. 27–38. Za odkaz na tento pramen děkuji vedoucí oddělení knihovny Národního filmového archivu Mgr. Pavle Janáskové.

⁹⁸⁵ Přehled platů zaměstnanců ČMFÚ [nedatováno, cca 1943]. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 292.

⁹⁸⁶ Interní oběžníky Českomoravského filmového ústředí za rok 1943. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 253, fol. 13.

⁹⁸⁷ Kondiční oddělení Českomoravského filmového ústředí bylo po celou dobu své existence konfrontováno s tlakem ze strany komparzistů na obsazení v konkrétních filmových projektech. V realu však práci v komparzu přidělovaly samy výrobní společnosti. Viz např.: Oběžník čj. XXXV-U-9492/41-Jris/P. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 591.

⁹⁸⁸ T. Dvořáková – I. Klimeš, *Prag-Film...*, s. 55–56.

⁹⁸⁹ Zaměstnanci ČMFÚ a Svazu českých filmových pracovníků – přehledy nemocenského pojištění, penzijního pojištění, srážkové daně. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 697.

⁹⁹⁰ [Bei der Böhmischo-mährischen Filmzentrale...]. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 653; [Oprávnění uděluje...]. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 605.

z přijímání věcných darů od komparzistů.⁹⁹¹ Dodejme, že v listopadu 1943 projednával užší pracovní výbor Ústředí žádost Stafi, zda by Českomoravské filmové ústředí bylo ochotna pokrýt část nákladů na provádění revizí v ateliérech. V prosinci 1943 členové výboru Ústředí tento návrh zamítli.⁹⁹²

V polovině roku 1943 se začalo v Českomoravském filmovém ústředí oficiálně hovořit o plánech na **zásadní reorganizaci revizního oddělení**, byť první zmínky o těchto plánech se objevily již v září 1942.⁹⁹³ Mělo dojít k vzniku tzv. Družstva pro revizi, které by sjednotilo či rozšířilo pravomoce na většinu oblastí filmového průmyslu – kinematografy, půjčovny, výrobu i tvůrčí pracovníky.⁹⁹⁴ Dochovaný návrh nařízení o *revisní povinnosti podniků filmových* navrhoval již konkrétně zřízení Filmového revisního a důvěrnického družstva, s r. o., který by bylo samostatným subjektem, ale podléhalo by doзору Ústředí. Podílíky družstva by se staly samotné filmové subjekty. Výkon revizí by nicméně vykonávalo zvláštní revizní oddělení, které by fakticky bylo přidruženo k Českomoravskému filmovému ústředí. Zaměstnanci oddělení by podléhali služebnímu řádu Ústředí.⁹⁹⁵ Nemáme přesné zprávy o vývoji těchto plánů. K reorganizaci došlo nakonec formou rozšíření pravomocí stávajícího oddělení. Jako zaměstnanci revizního oddělení byli v dubnu 1944 vykazováni Karel Rada, Marie Prokopová, Věra Dufková, Rudolf Regentík, František Veiter, Josef Chlebný a nová posila Vladimír Benda.⁹⁹⁶

Zastavme se u struktur **středního managementu Ústředí**. Z korespondence v roce 1943 i z četných poválečných vzpomínek vyplývá, že funkce **tajemníka (šéfa) personálního oddělení**, kterou dříve zastával Adolf Tlamsa, nejpozději v roce 1943 přebíral bývalý tajemník Kulturní rady Národního souručenství, jenž byl v létě 1939 neúspěšně dosazován mezi plnomocníky filmového oboru (viz výše) **Gottlieb** (dříve **Bohumil) Smola**. Smola, který přijal říšské státní občanství, byl od konce září 1941 zaměstnán ve strukturách Filmprüfstelle. Okolnosti jeho příchodu do Českomoravského filmového ústředí nejsou zcela jasné. Dne 30. dubna 1943 oznámil Wilhelm Söhnel v písemné zprávě, že Gottlieb Smola se stal disciplinárním orgánem nad zaměstnanci Ústředí. Již 6. května 1943 jeho pravomoci dále rozšířil na veškeré personální záležitosti zaměstnanců. Zajímavé je, že v dochovaných seznamech zaměstnanců Ústředí Smola nefiguroval. Gottlieb Smola byl kvůli svému působení v této funkci „kádrováka“ a dalším aktivistickým činům vnímán již v době trvání protektorátu jako explicitní případ kolaboranta s nacisty. Byl podepsán pod mnoha nepopulárními nařízeními úřadu, na druhou stranu po svém nástupu do funkce zavedl pro zaměstnance řadu úlev včetně výrazného zkrácení extrémně dlouhé pracovní doby (viz dále). K výrazné změně došlo ve funkci **referenta skupiny filmový obchod**, již převzal k 10. květnu 1943 od Josefa Hlinomaze **Miroslav Rumler**. Původní vedoucí skupiny filmového obchodu **Josef Hlinomaz** měl přejít ze služeb Českomoravského

⁹⁹¹ Verzeichnis der Gehälter der Angestellten der Böhmischem-Mährischen Filmzentrale zum 31. Juli 1942. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 284. Aféra Synek. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 610; [Bei der Böhmischem-Mährischen Filmzentrale...]. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 653.

⁹⁹² Protokol o schůzi užšího pracovního výboru (26. 11. 1943). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 128, fol. 201–204; Protokol o schůzi užšího pracovního výboru (10. 12. 1943). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 128, fol. 213–214.

⁹⁹³ Zápis ze schůze konané dne 15. září 1942, o platech filmových tvůrčích pracovníků. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 128, fol. 103.

⁹⁹⁴ Zápis o schůzi ze dne 8. července 1943. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 128, fol. 160–161.

⁹⁹⁵ Nařízení o revisní povinnosti podniků filmových. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 517.

⁹⁹⁶ Interní oběžníky Českomoravského filmového ústředí za rok 1944. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 254, fol. 1

filmového ústředí do nově vznikající distribuční společnosti Kosmosfilm. V Ústředí ale nakonec zůstal a v listopadu 1943 byl převeden **do odborové skupiny filmová výroba**.⁹⁹⁷ Důvody těchto změn nejsou známy. Českomoravské filmové ústředí v roce 1943 opustily (mimo již jmenovaných) zaměstnankyně právnička Marie Bastlová, administrativní síly Ludmila Tschochnerová a Maria Tremel. Přijaty byly naopak česko-německé korespondentky a sekretářky **Milena Hubálková, Marie Ringesová, Isabela Michálková** a **Renate Grünberger**.⁹⁹⁸ Další personální změny se v roce 1943 týkaly provozu **v nové budově v Klimetské ulici**. Bývalý řidič Bohumil Vobr byl rekvalifikován na **promítače** v projekční síni Ústředí. Na uvolněné místo šoféra byl přeřazen Emil Hrdlička. Novým **vrátným** se stal Gustav Škrha a nočním hlídačem Antonín Toman, pomocným zaměstnancem pak Ladislav Novák.⁹⁹⁹

Dne 13. dubna 1944 vstoupilo v platnost nařízení Českomoravského filmového ústředí č. 57/1944 Věst. o zřízení **Dozorčí úřadovny při Českomoravském filmovém ústředí**. Jednalo se o zvláštní referát korporace, jehož úkolem mělo být *zabezpečení potřeb filmového hospodářství ve všech oborech, které z válečně hospodářských důvodů doznaly zvláštní úpravy a zajištění zachování všech válečně hospodářstvích opatření ve filmovém oboru*.¹⁰⁰⁰ Dozorčí úřadovna, známá též pod německým názvem Überwachungsstelle be der Böhmisch-Mährischen Filmzentrale) byla financována ze zvláštních příspěvků vybíraných od členů Ústředí z řad filmových výrobců. Z drtivé většiny se jednalo o peníze německých produkcí, které byly ve výši příspěvku překvapivě znevýhodněny proti českým producentům.¹⁰⁰¹ Vedoucím oddělení se stal **Jan Sviták** (1895), který byl zároveň vedoucím správního oddělení Prag-Filmu. Úředníkem oddělení se stal **Václav Havlík**.¹⁰⁰²

Důležitou událostí z hlediska sledovaných personálních změn byl v dubnu 1944 nástup **nového referenta skupiny filmoví tvůrčí pracovníci Hanse Monnarda**. Němec Hans Peter Mümme-Monnard (roč. 1893) vyšel podobně jako český referent skupiny Josef Jauris z praxe. Pracoval původně jako divadelní herec, režisér a dramaturg. Od roku 1939 působil v produkci německé společnosti Bavaria-Filmkunst a později v Prag-Filmu jako pracovník pro herecký dorost, pro nábor a jako vedoucí produkce. Úkolem Hanse Monnarda v jeho nové funkci bylo *insbesondere alle Vorgänge der Fachgruppe zu bearbeiten, bezw. sich an deren Bearbeitung zu beteiligen, die das deutsche Filmschaffenden betreffen*.¹⁰⁰³ Z této definice náplně práce vyplývá, že Hans Monnard

⁹⁹⁷ Zaměstnanci ČMFÚ a Svazu českých filmových pracovníků – přehledy nemocenského pojištění, penzijního pojištění, srážkové daně. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 697, složka „Jiří Havelka“ a „Josef Hlinomaz“.

⁹⁹⁸ Tamtéž.

⁹⁹⁹ Přehled platů zaměstnanců ČMFÚ [nedatováno, cca 1943]. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 292.

¹⁰⁰⁰ §1 Nařízení Českomoravského filmového ústředí o zřízení Dozorčí úřadovny při Českomoravském filmovém ústředí. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 4, 1944, č. 8 (28. 4.), s. 1.

¹⁰⁰¹ Navrhovaný rozpočet na rok byla 500.000 K, z toho 470.000 K měly platit říšské produkce. Českým společností byla předepsána suma 3.000,- K za film a firmám německým suma 20.000 K za film. Reakce německých společností na tento nepoměr se zatím nepodařilo zjistit. Záznam o schůzi dne 10. května 1944 (10. 6. 1944). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 238; Dopis Českomoravského filmového ústředí firmě Nationalfilm a Tobis (15. 9. 1944). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 329.

¹⁰⁰² Zaměstnanci ČMFÚ, personální archy. NFA, fond ČMFÚ, i.č.165, složka „Jan Sviták“.

¹⁰⁰³ *Pracovat na veškerých záležitostech odborové skupiny, resp. podílet se na jejich spravování v případě, že tyto souvisejí s německými filmovými tvůrčími pracovníky*. Dopis předsedy Českomoravského filmového ústředí Hansi-Peterovi Monnardovi z 1. 6. 1944. Členové ČMFÚ: Němci. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 357, složka „Hans P. Monnard“

měl na starosti především množící se záležitosti německých filmových pracovníků, kteří v posledních válečných letech ve velké míře natáčeli v pražských ateliérech. Více než dříve zde hrála roli koordinace s pravomocemi Říšské filmové komory, jejímiž členy říšští filmoví pracovníci byli (viz dále).¹⁰⁰⁴ Ve funkci referenta odborové skupiny Hans Monnard působil až do května 1945. Jak vidíme, paritní model česko-německého vedení odborové skupiny, který byl od počátku plánován, byl v toto případě naplněn jen několik měsíců před koncem existence organizace. Bývalý zaměstnanec disciplinárního referátu JUDr. **František Buldra** se stal v roce 1944 **vedoucím právního referátu**. První ženou ve vedoucí funkci v Českomoravském filmovém ústředí byla **Isabela Michálková** na postu vedoucí oddělení podatelny a expedice. Novou funkci expedienta filmů obstarával **Jan Černý** a zřízenec Václav Benda by přiřazen do oddělení podatelny a expedice. **Eva Okenfusová** se stala vedoucí závodní kuchyně.

Mezi únorem a červencem 1944 došlo v Českomoravském filmovém ústředí k dosud nevídanému nárůstu zaměstnanců. Přijato bylo celkem **25 nových zaměstnanců**. Velkou část těchto zaměstnanců si vyžádalo **reorganizované revizní oddělení**, do jehož řad byl přijat nový vedoucí **Karel Slaba** a dále revizoři účetnictví kin **Václav Buben**, **Josef Hřebík**, **Miroslav Mudra** a **Karel Trkovský**, revizoři hospodaření kin **Vladimír Benda** a **Oldřich Václavík** a technický revizor **Jaroslav Bystřický**. Další početnější skupinou byli čerstvě přijatí či převedení zaměstnanci nově založeného **oddělení válečného hospodářství**: vedoucí oddělení **Josef Hořejší**, **Josef Hlinomaz**, který zároveň zastával svou funkci v odborové skupině obchod s filmy, či úředník **Jiří Fried**. Opět byl doplněn počet česko-německých korespondentek, protože nastoupily **Jarmila Mertzová**, **Milena Holečková**, **Ludvika Kopečná** (technické oddělení) a **Jaroslava Pipichová** (filmový archiv). V průběhu roku 1944 odešla z Ústředí údajně pouze jedna zaměstnankyně – **Anna Ryšková**.¹⁰⁰⁵ Několik dalších (**Vladimír Dvořák**, **Věra Kitlarová**, **Věra Javůrková**)¹⁰⁰⁶ zřejmě odešlo ke konci roku.

Rekonstrukce personálního stavu Českomoravského filmového ústředí **v roce 1945** je již velmi obtížná. Za zmínku stojí, že naprostá většina zaměstnanců včetně německých byla zaměstnanci Ústředí oficiálně minimálně do května 1945 a většina českých zaměstnanců pak v Ústředí pracovala ještě o několik měsíců déle (viz dále).

Kompetence, administrativní řád a interní předpisy

Během prvních měsíců existence prošlo vnitřní uspořádání Českomoravského filmového ústředí nenápadnou, nicméně jasnou proměnou. Spontánní organizace filmového oboru se postupně stávala skutečným **úřadem** v dobrém i špatném smyslu tohoto označení. První zaznamenanou reakcí v interní korespondenci čerstvě založené korporace, která se týkala způsobu vedení agendy a především nejasného stanovení kompetencí, byl dopis vedoucích odborových skupin obchod s filmy a kinematografy předsedovi Ústředí Sirotkovi. V dopise stojí: *Podepsaní vedoucí oborových skupin žádají tímto o vydání jednacího řádu, ze kterého by byla zřejmá kompetence a agenda,*

¹⁰⁰⁴ O jmenování Hanse Monnarda byli poměrně podrobně informováni také pracovníci Winklerovy kanceláře. Dopis Dr. Gutherovi Dahlrünovi z 8. 9. 1944 (podpis nečitelný). BArch, fond R 109 III (Büro Winkler), k. 9.

¹⁰⁰⁵ Zaměstnanci ČMFÚ a Svazu českých filmových pracovníků – přehledy nemocenského pojištění, penzijního pojištění, srážkové daně. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 697.

¹⁰⁰⁶ Tabulka platů dle Tarifního řádu A včetně rozpisu zaměstnanců dle jednotlivých tříd [nedat, konec roku 1943–začátek roku 1944]. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 294.

*tak i práva a povinnosti všech orgánů Č.M.F.Ú, a to nejen vedoucích jednotlivých skupin, ale též jednotlivých referentů a přednostů oddělení.*¹⁰⁰⁷ V listu dále nalézáme ohrazení proti tendenci korporace k úředním postupům. *Ohrazuje se proti často šířenému názoru, že Č.M.F.Ú. jest úřadem, a zachovává v důsledku toho vůči členům postup obvyklý u úřadů. Nařízení říšského protektora v Čechách a na Moravě ze dne 26. října 1940 naznačuje již poslání Č.M.F.Ú. ne jako úřadu, nýbrž jako zákonné instituce určené k podpoře celého filmového oboru (tak jak tomu jest u obchodních komor) nevydržovaného státem, nýbrž vlastními členy. Prosíme, aby dle tohoto stanoviska bylo trvale postupováno.* Iniciátorem této výzvy byl pravděpodobně vedoucí odborové skupiny obchod s filmy Otto Hofmann. Jak vyplývá z dochovaných konceptů tohoto textu, původním důvodem ke vzniku tohoto apelativního protestu bylo prohlášení Wilhelma Ernsta, že rozhodnutí poradních výborů nejsou nepodstatná, protože konečné slovo má předseda Sirotek. Vedoucí odborových skupin se dále necítily být dostatečně přizváni k rozhodování o podstatných otázkách svého oboru.¹⁰⁰⁸ Názorové rozpory byly zřejmě příčinou i dalšího konfliktu, který propukl již v lednu 1941. Vedoucí skupiny filmový obchod a kinematografy podle svého vyjádření schválili nové podmínky výpočtu půjčovního. Přes dohodu všech stran však informace nebyla zveřejněna ve Filmovém kurýru, kde byl ovšem naopak publikován *negativní článek pana Kapra*. Zástupci skupiny filmový obchod Otto Hofmann a Karel Feix žádali ve svém dopise z 15. září okamžitou nápravu.¹⁰⁰⁹ Oba tyto konflikty dokládají, že rozložení kompetencí, ať již na základě formálních pravidel nebo přirozeného rozložení moci podle politických či personálních hledisek, nebylo ještě ukončeno.

V lednu 1942 vešel v platnost **administrativní řád** Českomoravského filmového ústředí, jehož duchovním otcem byl zřejmě Jaroslav Leiser. Administrativní řád byl **založen na věcném třídění** do circa šest desítek hesel (vertikálně), nikoliv podle organizační struktury (horizontálně). Organizační strukturu reflektoval pouze částečně v předmětných heslech typu Dovoz, Prodej filmů, Výroba filmů apod. Jiná hesla, například Auto, benzin, Dávka ze zábav, Reklama, Znalci aj. šla napříč odděleními úřadu. Problém nastával logicky v případech písemností věnujících se jednomu tématu (např. Hrací řady), které spadalo do kompetence více oddělení (zde odborová skupina Obchod s filmy a Kinematografy). Referenti byli upozorňováni, že v těchto případech mají předat kopie ostatním úsekům.¹⁰¹⁰ Řazení administrativního řádu bylo terčem kritiky a přinášela s sebou dílčí problémy, které se dosud odrážejí ve způsobu řazení v archivním fondu instituce.

¹⁰⁰⁷ Panu předsedovi Českomoravského filmového ústředí (30. srpna 1941). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 127.

¹⁰⁰⁸ Koncepty stížnosti. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 446, fol. 120–123.

¹⁰⁰⁹ Presidiu Českomoravského filmového ústředí (15. 9. 1941). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 473; Též: NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 446, fol. 86–87.

¹⁰¹⁰ Interní oběžníky Českomoravského filmového ústředí za rok 1942. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 252, fol. 43.

Číslovane:	H e s l a	Abecedně:
Div.	Diversa	Administrativní
Adm.	Administrativní	Adm.
I	Organisace	Arise
II	Členské	Auto, benzin
III	Arise	Ceny
IV	Revise	Členské
V	Disciplinární	Censura
VI	Sporné	Daně
VII	Technika	Dávka ze zábav
VIII	Dovoz	Disciplinární
IX	Prodej filmů	Diversa
X	Vývoz	Dovoz
XI	Výroba filmů	Dríví
XII	Platy	Evidence filmů
XIII	Ceny	Filmové plesy
XIV	Dávka ze zábav	Filmové žně
XV	Poplatky	Filmový archiv
XVI	Daně	Hasiči
XVII	Obchodní podmínky	Hrací řady
XVIII	Hrací řady	Chemikalie
XIX	Pojištění	I F K
XX	Policie	Jazykové předpisy
XXI	Hasiči	Kinooperatéri a učnové
XXII	Protiletická obrana	Kompars
XXIII	Železo a jiné kovy	Knihovna
XXIV	Chemikalie	Legitimace zástupců půjč.
XXV	Textil, kůže	Legitimace do kin
XXVI	Uhlí	Obchodní podmínky
XXVII	Dríví	Organisace
XXVIII	Starý film.materiál	OSA /Ochr.sdruž.autor./
XXIX	Jazykové předpisy	Platy
XXX	Tisk	Pojištění
XXXI	Sokolské jmění	Podpory
XXXII	Představení	Policie
XXXIII	Svaz sokol.a j.biografů	Poplatky
XXXIV	Zákaz účasti členů FÚ	Práce v cizině
	na různých podnikách	Pracovní doba
XXXV	Kompars	Prodej filmů
XXXVI	Termíny kinematografů	Propustky do ciziny
XXXVII	Schůze a shromáždění	Protiletická obrana
XXXVIII	Podpory	Protokoly
XXXIX	Zařízení podniků	Představení
XL	Evidence filmů	Reklama
XLII	Reklama	Revise
XLIII	Účetnictví	Sbírky
XLIV	Staviva	Schůze a shromáždění
XLV	Auto, benzin	Sokolské jmění
XLVI	Propustky do ciziny	Sporné
XLVII	Legitimace do kin	Starý film.materiál
XLVIII	Censura	Staviva
XLIX	Kinooperatéri a učnové	Svaz sokol.a j.biografů
L	Práce v cizině	Technika
LI	OSA/Ochran.sdruž.autor.	Termíny kinematografů
LII	I F K	Tisk
LIII	Znalci	Titulky ve filmech
LIV	Pracovní doba	Textil, kůže
LV	Knihovna	Účetnictví
LVI	Titulky ve filmech	Uhlí
LVII	Úzký film	Úzký film
LVIII	Filmový archiv	Vydavatel.film.brožur
LIX	Filmové plesy	Výroba filmů
LX	Filmové žně	Vývoz
LXI	Vydavatel.film.brožur	Zákaz účasti členů FÚ
LXII	Sbírky	na různých podnikách
LXIII	Legitimace zástup.půjč.	Zařízení podniků
Prot.	Subvence film.výrobě	Znalci
	Protokoly	Železo a jiné kovy
		Subvence film.výrobě

Ukázka hesel pro třídění administrativy Ústředí¹⁰¹¹

V praxi se nicméně většina materiálu zachovala ve skupinách podle jednotlivých oddělení (horizontálně), ale někdy ve dvou či více kopiích, což může svědčit o tom, že podstata administrativního řádu se sice praktikovala ve věci označování spisů, méně už v oběhu a archivování listinného materiálu. Také tvorba spisových značek podléhala

¹⁰¹¹ Administrativní řád ČMFÚ. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 121.

jasným pravidlům a byla povinná u veškeré příchozí či odcházející pošty.¹⁰¹² Pouze spisy presidia a jednateřství, označené jako důvěrné, nebyly spisovými značkami nadeřpsány.¹⁰¹³ V lednu 1944 dořlo k výraznému **zjednoduření** administrativního řádu a také k mnohem větřímu příklonu k horizontálnímu dělení spisů. Listiny byly napřířtě označovány pouze písmenem označujícím odborovou skupinu (F, D, K, U), případně značkami G (vřeobecné), A (vnitřní hospodářství), Cont. (válečné hospodářství), Pd (disciplinární), Pj (sporné). Praxe pořizování nadbytečného množství opisů pro různá uložení vřak pokračovala dále, protože druhé kopie každého spisu byly ukládány na presidiu ve věcné kartotéce.¹⁰¹⁴

Zajímavé informace, které v mnohem korigují či upřesňují naši představu o chodu instituce, poskytují **interní oběžníky** Českomoravského filmového úřtředí. Dozvídáme se z nich například, že již zmíněný jednateř Otmar Feyl zprostil referenty povinnosti předkládat mu česky psanou korespondenci.¹⁰¹⁵ Tato drobnost dokládá, že skutečně nerozuměl česky, i to, že zřejmě nepatřil k angažovaným či naprostou kontrolu vyžadujícím pracovníkům. Tento detail také svědčil o komplikovaném prosazování idey paritní organizace, v níž v praxi větřina českých úředníků bez problémů hovořila oběma jazyky, zatímco němečtí zaměstnanci, jež měli být pověřeni dozorem na vřech úrovních organizace, se museli smířit (pokud nepocházeli ze Sudet) s nedostatkem informací z české strany. Tato skutečnost byla samozřejmě ovlivněna prosazením obou jednacích jazyků do stanov organizace.¹⁰¹⁶

Proměna Filmového úřtředí pro Čechy a Moravu v Českomoravské filmové úřtředí bezpochyby provázel mnoho **dalřích nejasností a vnitřních překážek**. Jednou z nich určité byla předchozí vysoká míra autonomie jednotlivých oddělení, jež byla způsobena historickým vývojem od jednotlivých spolků k centrální organizaci a také samotnou náplní práce, která byla v některých případech velmi specializovaná a v podstatě nevyžadovala součinnosti s dalšími složkami (technické oddělení, filmové studio apod.). Úřtředí bylo nuceno posilovat úlohu centra sérií konkrétních zákazů a příkazů. V lednu 1942 korporace například zavedla (údajně po sérii napomenutí) pravidlo, že jakékoliv objednávky, které nebudou realizovány přes úřtřední správu, nebudou napřířtě proplaceny. Referenti byli opakovaně upozorňováni, že veřkeré schůze musí být předem nahlášeny presidiu a zápisy musí být postoupeny vyšřím místům. Od května 1942 museli všichni referenti předkládat presidiu podrobné týdněnní a měsíční správy o činnosti. V červenci 1942 nastoupil do instituce vrátný, což mimo jiné vedlo k přesněřším evidencím o pohybu zaměstnanců na pracoviřti i mimo něj. Později byly zavedeny propustky pro pobyt zaměstnanců mimo budovu. V létě 1942 byli referenti opět důtklivě upozorněni, že veřkerá příchozí a odcházející pořta

¹⁰¹² Administrativní řád byl kritizován například na schůzi finanční a hospodářské komise Úřtředí. Protokol o druhé schůzi finanční a hospodářské komise (13. 5. 1943). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 128, fol. 136–146; Konkrétní informace o administrativním řádu in: Interní oběžníky Českomoravského filmového úřtředí za rok 1942. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 252, fol. 1–30.

¹⁰¹³ Interní oběžníky Českomoravského filmového úřtředí za rok 1942. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 252, fol. 117.

¹⁰¹⁴ Interní oběžníky Českomoravského filmového úřtředí za rok 1943. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 253, fol. 34–45.

¹⁰¹⁵ Záznam (23. 1. 1942). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 252, fol. 31.

¹⁰¹⁶ § 23 Stanov Českomoravského filmového úřtředí z 20. února 1941. *Věřtník Českomoravského filmového úřtředí* 1, 1941, č. 1 (4. 4.), s. 3–6; Též: K. Knap, *Přehled práva...*, s. 130–145. Pro kompletní znění nařizení viz edice materiálů v příloze této práce.

musí být centrálně registrována. V listopadu 1942 Ústředí opětovně varovalo své zaměstnance před jakýmkoliv přijímáním spisů přímo bez použití podatelny. Liknavost pracovníků k nařízením vedení Ústředí ilustruje oběžník předsedy Bláhy z listopadu 1942, v němž důrazně písemně nařizoval zřízení větracího zařízení v přízemních kancelářích, *ježto ústní příkazy, dané presidiálním tajemníkem dr. Leiserem již před 2 měsíci, nebyly dosud splněny.*¹⁰¹⁷

Interní oběžníky nám odhalují řadu další detailů z každodenního života zaměstnance veřejnoprávní korporace v době okupace. Období protektorátu bylo mimo jiné dobou rozvoje **zaměstnaneckých výhod a benefitů**. Pracovníci Ústředí mohli například v předem daných časech bez výjimky využít pochůzky sluhů k obstarání snídaně či svačiny. Příležitostně Ústředí informovalo o povinné či doporučené návštěvě propagandistické akce (výstavy Německé knihy a Sovětský ráj, politické projevy apod.), v některých případech ji dokonce zorganizovalo. Od března 1942 měla korporace každý den rezervovány 2 vstupenky do Národního divadla a do Prozatímního divadla, o jejich přidělení (resp. zakoupení) mohl požádat každý zaměstnanec na presidiu. K těmto divadlům později přibýly ještě další pražské scény: Komorní divadlo a Městské divadlo na Poříčí. Knihovna Ústředí disponovala také tituly objednávanými přímo pro zaměstnance. Jednalo se ovšem většinou o politicky osvětovou literaturu. Pro zaměstnance byly pořádány povinné kurzy německého jazyka a pracovníci měli možnost v některých případech docházet také na vzdělávací akce určené pro členy. Počátkem června 1943 začali zaměstnanci využívat společného stravování v Lucerně, jednalo se o dobrovolnou aktivitu. Zaměstnanci sami v roce 1942 organizovali své sportovní vyžití v družstvech kopané a volejbalu. Od poloviny roku 1943 se začalo ve věci podnikové tělovýchovy organizovat samo Ústředí. Sportovním aktivitám bylo dokonce vyhrazeno celé střeční odpoledne, organizována byla pravidelná sportovní klání na stadionech, plavání v bazénech apod. Tělovýchova byla v rámci podniku rozdělena na několik sekcí podle druhu sportu. Najímání byli také lektori a trenéři. Členství v podnikové tělovýchově bylo povinné a bezplatné. V roce 1943 dostávali zaměstnanci Ústředí od svého zaměstnavatele k rozdělení 120 litrů piva týdně. V prosinci 1943 přibýly ministerským nařízením také úlevy pro ženy starající se o domácnost a děti.¹⁰¹⁸

¹⁰¹⁷ Interní oběžníky Českomoravského filmového ústředí za rok 1942. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 252, fol. 34, 37, 72–73, 90, 117, 171. Interní oběžníky Českomoravského filmového ústředí za rok 1943. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 253, fol. 33.

¹⁰¹⁸ Interní oběžníky Českomoravského filmového ústředí za rok 1942. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 252, fol. 46, 48, 51, 57, 70–71, 83, 115, 126, 141, 156, 167. Interní oběžníky Českomoravského filmového ústředí za rok 1943. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 253, fol. 8, 14, 18, 19, 28, 29, 31, 46.

Č.j. 11820/43-Sport.

Praha, dne 6. července 1943.

" Podnikové odpoledne " - Oběžník č.1.

Věc : Podniková tělovýchova při ČMFÚ.

" Ve zdravém těle zdravý duch "

V současné době je snad zbytečno mluvit o významu tělovýchovy a sportu. Každý jistě pěstoval nebo ještě pěstuje nějaký sport a ví dobře, jak mu prospěl pohyb na čerstvém vzduchu po jeho namáhavých úředních hodinách nebo po jeho vysilující práci. Českomoravské filmové ústředí poskytuje dnes každému svému členu a jeho zaměstnancům příležitost provozovat tělovýchovu a sport a to v " Podnikovém odpoledni". Nebude proto jistě nikoho, který to myslí se svým zdravím dobře, aby této příležitosti nevyužil.

Nejde o to, ukládati další povinnosti dnes již beztak plně zaměstnaným filmovým tvůrčím pracovníkům, ale jde o to poskytnouti jim naopak oddech a pohyb nutný při dnešní těžké práci.

Kolem Vás je jistě několik sportovců, zeptejte se jich, jak jim prospěje pohyb na čerstvém vzduchu, pravidelný trénink nebo lehké tělocvičení. Neříkejte, že jste staří, nebo že jste to již léta nedělali. Jména slavných sportovců a instruktorů jsou vám dostatečnou zárukou, že bude brán zřetel v první řadě na začátečníky a že každý nemusí pěstovat sport, nýbrž může se spokojit hravým, lehkým tělocvičením, které stejně propěje jeho zdraví jako nejsložitější cvik na náradí nebo nejnamáhavější sport.

Proto Českomoravské filmové ústředí zavádí pravidelné a v rámci rozdělení práce povinné " podnikové odpoledne ", jehož zahájení se koná již tuto středu 7.VII.1943 od 14.00 - 17.00 hod. na velkém stadionu / sletovém / na Strahově. Tam se každému prozatím naskytne příležitost se zúčastnit lehkého tělocvičení, provozování lehké athletiky, hraní fotbalu a ping-pongu.

Dříve než budou obstarány sportovní potřeby, každý nechť si prozatím vezme s sebou trenýrky / nebo sportovní sukni / a sportovní boty / ať už athletické, kopací nebo tenisové /.

Tedy na shledanou ve středu přesně ve 14.00 hod. na strahovském stadionu.

Sportu zdar !

Dr. Leiser v.r.

*Oběžník o podnikové tělovýchově.*¹⁰¹⁹

¹⁰¹⁹ Interní oběžníky Českomoravského filmového ústředí za rok 1943. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 253, fol. 18.

Zaměstnanci byli s postupem válečných let stále častěji nuceni také v zaměstnání přizpůsobit své potřeby **požadavkům válečného hospodářství**. Přímé objednávání meziměstských telefonních hovorů bylo zakázáno již počátkem roku 1942, v listopadu 1942 byly zcela zakázány meziměstské soukromé hovory. Od března museli úředníci v odůvodněných případech používat pouze poloviční velikost papíru. Zaměstnanci formálně dobrovolně, v praxi však vynuceně odváděli dary na akce typu sbírky Německého červeného kříže. V případě významné politické návštěvy byli zaměstnanci přesně instruováni o způsobu oslovení a zdravení (nacistickým pozdravem) a případně také nuceni hromadně pobývat v práci mimo pracovní dobu. Pracovní doba činila od srpna 1942 celých 48 hodin, v kancelářích Ústředí se tedy pracovalo od 7:30 do 17:30 hodin s 90minutovou přestávkou na oběd a v sobotu od 7:30 do 13 hodin. Naopak, svátky byly napříště z důvodů šetření energií uměle prodlužovány. Počátkem roku 1943 se pracovní doba prodloužila o další 2 hodiny, v březnu téhož roku na 53 hodin (do kterých se však započítával čas na jídlo). V září 1942 byly téměř dvě desítky zaměstnanců zařazeny do svépomocné skupiny protiletecké obrany na pracovišti a musely projít patřičným školením. Kancelářské potřeby byly nadále vydávány pouze s povolením. Od října 1942 bylo z důvodů úspor elektrické energie tak jako v jiných provozech výrazně omezeno používání výtahu a zakázáno používání přímotopů. V květnu 1943, po nástupu Gottlieba Smoly do funkce personálního šéfa Ústředí, byla přísná pravidla pracovní doby zmírněna na 45 hodin a zaměstnancům bylo povoleno ohřát si vlastní nápoje. Vyhláškou Ministerstva hospodářství a práce byla v květnu 1944 zkrácena nejdelší možná doba dovolené na 14, resp. 20 dnů. Navíc byla připouštěna pouze (v úředních kruzích poměrně hojně využívaná) zdravotní dovolená na zotavenou.¹⁰²⁰

¹⁰²⁰ Interní oběžníky Českomoravského filmového ústředí za rok 1942. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 252, fol. 65, 102, 125, 136, 148, 149, 157, 170, 178. Interní oběžníky Českomoravského filmového ústředí za rok 1943. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 253, fol. 1–3; Interní oběžníky Českomoravského filmového ústředí za rok 1944. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 254, fol. 8.

Velmi moderní funkcionalistická budova, dostavěná teprve v roce 1937, byla dílem známého architekta Erwina (též Ervína) Katony.¹⁰²³ Budova s katastrálním číslem 1617/5 (domovní jednotka NC 2062) přímo sousedila s palácem Urania, který sloužil důležitému německému spolku Urania (Prager Volksbildungsverein URANIA, od roku 1940 Deutsche Volksbildungsgemeinschaft in Prag).¹⁰²⁴

Objekt, jehož původním majitelem byl Antonín Wurm,¹⁰²⁵ byl odkoupen již jako kancelářský prostor **od Vystěhovaleckého fondu pro Čechy a Moravu** (Auswanderungsfond für Böhmen und Mähren), který spravoval majetek deportovaných židovských majitelů a židovských organizací. Českomoravské filmové ústředí začalo objekt využívat již od začátku srpna 1941, to znamená pouhých několik měsíců po vzniku organizace. Ústředí podepsalo smlouvu o předkupním právu a do konce roku 1941 budovu užívalo v nájmu, v únoru 1942 byla pak budova řádně odkoupena se zpětným právem užívání vlastnictví k 1. lednu 1942.¹⁰²⁶ Kupní cena budovy, která činila včetně pozemku 3.600.000 K (z toho cena pozemku činila cca 600.000 K), byla posouzena auditory jako velmi výhodná. 3.000.000 K na pořízení nemovitosti pocházely z úvěru u Böhmische Union-Bank z prosince 1941. Již na jaře 1942 však dluh činil pouze 2.364.900 K.¹⁰²⁷

Nové prostory byly částečně **rekonstruovány**. V přízemí byl zrušen obchod a nahradily jej kanceláře, v postranním křídle byla vybudována projekční síň včetně zázemí pro promítače a šatny, zachovány zůstaly byty pro správce a šoféry. Rekonstrukční práce navrhl a zřejmě i realizoval pražský architekt a stavební mistr Rudolf Rollig. Z ročních bilancí Českomoravského filmového ústředí můžeme usuzovat, že stěhování do nových prostor si vyžádalo dílčí stavební úpravy ve výši téměř 100.000 K (viz dále). Reprezentativní vybavení kanceláří stálo přes 125.000 K. Jednalo se o nábytek, koberce, kancelářské přístroje, ale také filmovou techniku. Koupě nové telefonní ústředny vyšla na 21.400 K.¹⁰²⁸ Pro ilustraci provozních nároků úřednictva Českomoravského filmového středí dodejme, že zmíněná telefonní ústředna disponovala 50 interními přípojkami, z toho v provozu bylo v roce 1942 45 přípojek, a dále 8 přímými telefonními čísly.¹⁰²⁹ V únoru 1942 zakoupilo Českomoravské filmové ústředí na objednávku Úřadu říšského protektora osobní automobil, kabriolet Praga Baby, pro potřeby Spojovací ústředny. Pořizovací cena elegantního vozu překračovala 57.000 K.¹⁰³⁰ Tak jako ve Vodičkově ulici, i v Klimentské byly prostory Českomoravského filmového ústředí využívány také dalšími německými orgány.

¹⁰²³ Zdeněk Lukeš: *Splátka dluhu, Praha a její německy hovořící architekti 1900–1938*. Praha: Fraktály Publisher 2002, s.78–83.

¹⁰²⁴ AHMP, Národní výbor hl. m. Prahy, odbor vnitřních věcí, spolkový katastr, sign. VIII/805; Dostupný na WWW: <<http://www.ahmp.cz/index.html?wstyle=2&catalogue=1>, sekce: „procházet a hledat“, „pomůcky“, „elektronické“ >. [cit. 31. 1. 2011.]

¹⁰²⁵ Antonín Wurm, který byl židovského původu, zemřel dne 9. listopadu 1941. Korespondence likvidátorů Českomoravského filmového ústředí vč. souhrnných zpráv. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 694, fol. 42, 60.

¹⁰²⁶ Kupní smlouva na dům v Klimentské ulici z 11. 2. 1942. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 710; Kaufvertrag (22. 11. 1941). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 306; Bericht Nr. 42643 der Deutschen Revisions- und Treuhand-Aktiengesellschaft, Zweigniederlassung Prag, über die Böhmisch-Mährischen Filmzentrale, Prag II, Klementgasse 6, vorgenommene Prüfung der Haushalt 1941/1942, s. 8, Anhang s. 2.

¹⁰²⁷ Tamtéž, s. 18–20.

¹⁰²⁸ Tamtéž, s. 16, 19.

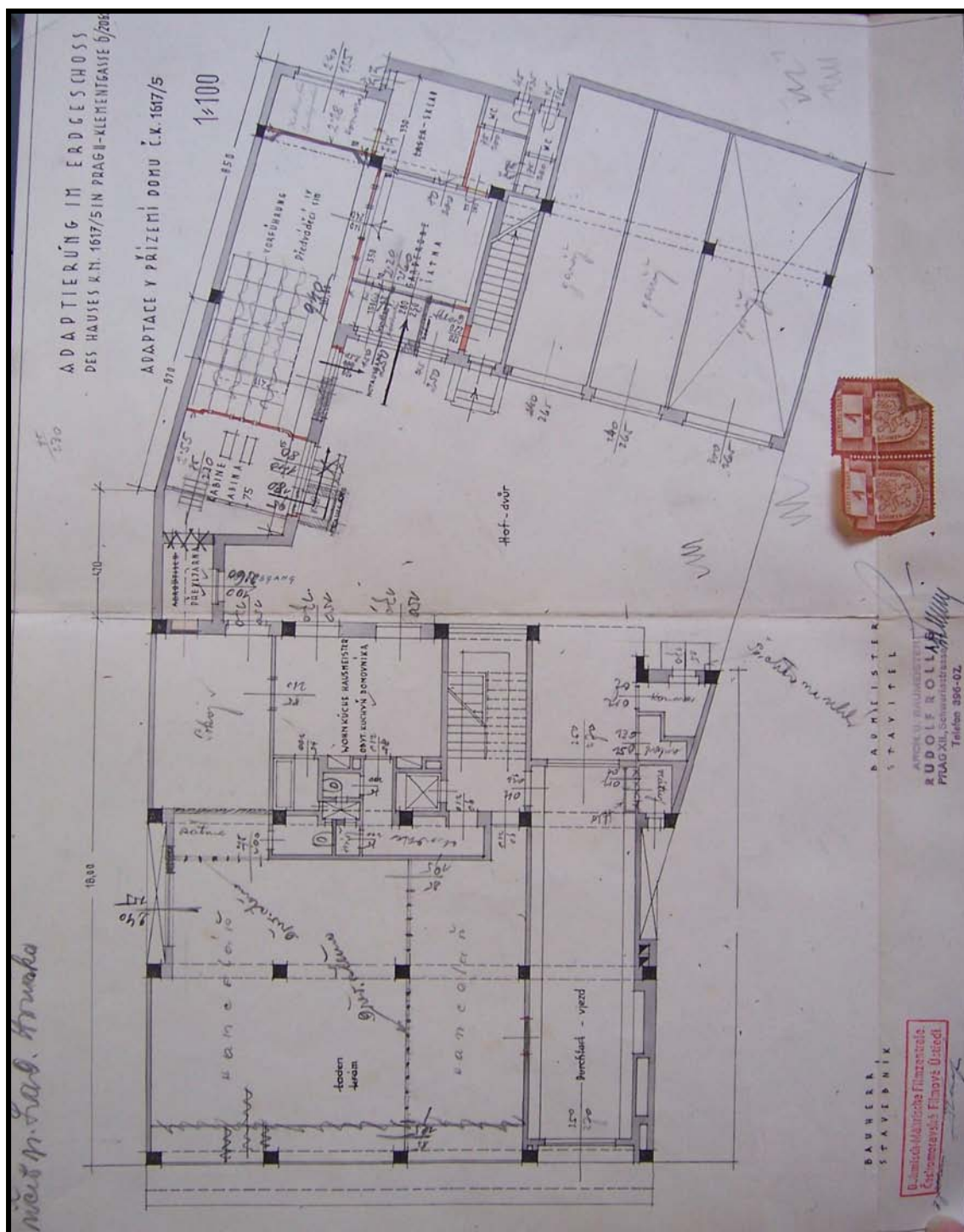
¹⁰²⁹ Tamtéž, Anhang, s. 2.

¹⁰³⁰ Tamtéž, Anhang, s. 4.

1031



1032 Tamtéž.



Plány na rekonstrukci přízemí domu v Klimentenské 6.¹⁰³³

V blízkosti nové budovy, ve 4. patře nájemního domu v **Senovážné ulici č. p. 6**, zřídilo Českomoravské filmové ústředí v srpnu 1942 **sklad svých filmů**. Sklad byl převzat nájemní smlouvou se společností Kodak, a. s., která tyto prostory využívala jako sklad filmové suroviny již od roku 1938. Filmové zásoby souvisely se vznikem filmového archivu a jednalo se údajně z velké části o zabavené filmy filiálek amerických společností. Sklad, který byl původně navržen na cca 1.000 kg filmové suroviny, pracovníci korporace velmi rychle zaplnili 7–8.000 kg filmového pásu. Tato skutečnost

¹⁰³³ Tamtéž.

způsobila velké problémy, protože sklad byl umístěn zcela nevhodně a nadále nesplňoval bezpečnostní, a především protipožární předpisy. Vedení Ústředí se pokoušelo rychle najít řešení, jednalo s pojišťovacími společnostmi i s magistrátem hlavního města Prahy o instalaci bezpečnostních prvků a o zajištění jiných vhodných prostor. Vyhlídnutý prostor (pravděpodobně v budově Novoměstské vodárenské věže) nebyl magistrátem uvolněn. Stopy po osudu skladu se ve fondech Českomoravského filmového ústředí ztratily v lednu 1943.¹⁰³⁴

Na okraj dodejme, že Klimentská 6 nebyla jediným sídlem Českomoravského filmového ústředí. To zároveň po celou dobu své existence udržovalo po moravském kinematografickém svazu zděděnou **úřadovnu v Brně** na adrese U Solnice 3a. Archiv této kanceláře se zřejmě nedochoval, proto nám prakticky chybí informace o její činnosti. Víme jen, že jejími vedoucími byli Adalbert Christ a Ferdinand Pernica, jehož koncem roku 1943 vystřídal Ing. Ludvík Koláček.¹⁰³⁵

V létě 1943 přišel nový předseda Českomoravského filmového ústředí s **návrhem na zřízení dalších poboček na území protektorátu**. Pobočky měly být zřízeny ve městech s velkým množstvím kin (Hradec Králové, Jičín, Plzeň, Písek, Budějovice, Německý Brod aj.). V jejich čele by stáli dva důvěrníci, z nichž jeden by byl Čech a druhý Němec. Tento plán se setkal s ostře odmítavou reakcí zástupců skupiny kinematografů Friedricha Lorda a Karlheinz Goertze, kteří argumentovali nutností centralizace v době válečných úspor, nemožností zajistit kvalitní personál a především nebezpečí, že by místní pověřenci Ústředí překračovali své pravomoci a byli těžko kontrolovatelní.¹⁰³⁶ Plán tedy nebyl realizován.

Finance¹⁰³⁷

Základní zdroj příjmů Českomoravského filmového ústředí byl určen již ve stanovách, které říkaly, že: *řádné příjmy pozůstávají z členských příspěvků i z jiných příspěvků, které Filmovému ústředí mají býti placeny*.¹⁰³⁸ Na jednání z 24. dubna 1941 o rozpočtu na první rok fungování instituce byla stanovena výše **členských příspěvků** pro skupiny filmová výroba, obchod a kina ve výši 1 % z obrátu každého člena (tj. z hrubého příjmu po případném odečtení dávky ze zábav). V případě skupiny filmových tvůrčích pracovníků bylo upřednostněno odstupňované stanovování příspěvku v rozmezí 0,5 % až 2 % z obrátu. Tento odvod byl v průběhu roku 1941 sjednocen na 1,5 % z obrátu.¹⁰³⁹ Členské příspěvky filmových tvůrčích pracovníků byly odváděny

¹⁰³⁴ Korespondence v záležitosti skladu v Senovážné ulici (1942–1943). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 312.

¹⁰³⁵ Listina přítomných schůze o provozu kinematografických podniků (14. 4. 1943). informační schůze o koncentraci firem (7. 4. 1943). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 128, fol. 124; Interní oběžníky Českomoravského filmového ústředí za rok 1943. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 253, fol. 31. Sdělení č. 35/43. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 3, 1943, č. 15 (6. 12.), s. 1.

¹⁰³⁶ Vermerk über die am 19. VIII. 1943 in der BMFZ stattgefundenene Sitzung. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 128, fol. 181–184.

¹⁰³⁷ Cílem této kapitoly není podat oborově ekonomicky relevantní přehled hospodářského vývoje instituce. Sledovány jsou pouze některé, z našeho pohledu důležité, aspekty. Jiné (např. odpisy majetku apod.) vynecháváme úplně. Jedná se o pohled filmového historika na ekonomické dějiny filmové organizace bez ambic k dalším mezioborovým diskurzům.

¹⁰³⁸ § 19 Stanov Českomoravského filmového ústředí z 20. února 1941. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 1, 1941, č. 1 (4. 4.), s. 3–6; Též: K. Knap, *Přehled práva...*, s. 130–145. Pro kompletní znění nařízení viz edice materiálů v příloze této práce.

¹⁰³⁹ Srov.: Návrh Zápisné a procentní příspěvky stanovené pro členy IV. odb. skupiny (1. 10. 1941). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 556.

srážkou z honoráře přímo v účtárně ateliéru nebo srážkou ze mzdy přímo u zaměstnavatele.¹⁰⁴⁰ Vedle povinných plateb příspěvků existoval ještě poplatek za přijetí do Ústředí ve výši 12 % z členského příspěvku u prvních tří skupin a paušálu 30 K v případě filmových tvůrčích pracovníků.¹⁰⁴¹ Vedlejším zdrojem majetku Českomoravského filmového ústředí byly také přebytky likvidovaných filmových svazů, jež korporace převzala mezi únorem a červnem 1941.¹⁰⁴² Cena majetků zaniklých svazů se pohybovala v řádech desítek tisíc korun. Kupříkladu ještě v polovině roku 1942 disponovalo Ústředí několika spořicími účty z majetku bývalých svazů, mimo jiné se jednalo o konto Fondu na podporu filmové výroby a distribuce (21.182 K) a Výročního fondu českého filmového herectva (14.554 K), dále o cenné papíry (aktuálně bezcennou akcii společnosti Host a státní dluhopisy) ve výši cca 60.000 K.¹⁰⁴³ Další doplňkové příjmy souvisely s jednotlivými aktivitami organizace, například jeho publikační činností, zprostředkováváním práce komparzu nebo organizací filmové přehlídky (viz dále).

Rozpočet organizace typu Českomoravského filmového ústředí byl samozřejmě sestavován v opatrné součinnosti s politickými a odbornými kruhy. První roční hospodářský plán organizace prošel několika koly schvalování, byl konzultován s odborníky z řad filmového oboru, posléze s odborníky z řad ekonomů a do třetice s odborníky z „partnerské“ organizace Říšské filmové komory. Upravený rozpočet prošel poté detailním připomínkováním na setkání zástupců presidia, Spojovací ústředny, hospodářské správy Ústředí a vedení jednotlivých skupin a oddělení.¹⁰⁴⁴ Rozpočet druhého účetního roku sestavoval na základě zkušeností z předchozího roku a po reorganizaci účetní osnovy podle jednotlivých oddělení¹⁰⁴⁵ externí poradce Josef Kapr (viz dále). Jeho návrh byl na příkaz Wilhelma Söhnela ještě prověřen německým pracovníkem Deutsche Revision- und Treuhand-Aktiengesellschaft a následně upraven vedoucím hospodářské správy Ústředí Josefem Kreuzerem.¹⁰⁴⁶ Podobnému schvalovacímu procesu podléhaly také roční bilance a výkazy realizovaných výsledků uplynulého roku v poměru ke schválenému rozpočtu. Spojovací ústředně a presidiu byly dále předkládány ke kontrole i měsíční výkazy.¹⁰⁴⁷

Abychom si mohli udělat konkrétnější představu o objemech a pohybech financí a majetku Českomoravského filmového ústředí, zaměřme se nyní na informace o jeho hospodaření, jak je přinesla revizní zpráva specializované auditorské organizace Deutsche Revisions- und Treuhand-Aktiengesellschaft,¹⁰⁴⁸ a podívejme se blíže na

¹⁰⁴⁰ Oběžníky odborové skupiny Filmoví tvůrčí pracovníci. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 555, fol. 1.

¹⁰⁴¹ Mitgliedsbeitrag für das Jahr 1941. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 323; 34. nařízení Českomoravského filmového ústředí o příspěvkovém řádu ČMFÚ. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 2, 1942, č. 9 (9. 7.), s. 59–61.

¹⁰⁴² Bericht Nr. 42643 der Deutschen Revisions- und Treuhand-Aktiengesellschaft, Zweigniederlassung Prag, über die Böhmisch-Mährischen Filmzentrale, Prag II, Klementgasse 6, vorgenommene Prüfung der Haushalt 1941/1942, s. 4.

¹⁰⁴³ Tamtéž, Anlage, s. 6–7. Srov.: Účetní kniha – přehledy likvidovaných svazů a dalších samostatných projektů. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 21.

¹⁰⁴⁴ Bericht zum Haushaltsplan 1941/42 (15. 3. 1943). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 267.

¹⁰⁴⁵ Protokol o schůzi referentů Českomoravského filmového ústředí (1. 5. 1942). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 128, fol. 92.

¹⁰⁴⁶ Zpráva k rozpočtu 1942. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 267.

¹⁰⁴⁷ Zpráva k rozpočtu ČFÚ na správní rok 1942. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 267.

¹⁰⁴⁸ Jak dokládají berlínské fondy, více či méně pravidelným auditům této organizace podléhaly všechny podnikatelské i nepodnikatelské subjekty říšského filmu.

strukturu financování instituce v účetním roce 1941/1942. Příjmy korporace v tomto roce činily cca 6.176.800 K. Z těchto příjmů 4.024.700 K připadlo na členské příspěvky. Největší díl členských příspěvků, to znamená celých 58,5 %, tvořily logicky odvody z kin. Dalším zdrojem příjmů ve výši 527.800 byly registrační a přihlašovací poplatky. I zde největší díl spadal na přihlašovací poplatky biografů. Zbývajících 1.624.300 K tvořily tzv. různé příjmy. V tomto případě se jednalo o zisky z inzerce v časopise Filmový kurýr a jeho prodeje, 365.500 K. Časopis měl kolem 2.400 předplatitelů. Inzerce zajišťovala smluvně firma Insertní Unie Jirků za paušál 25 %. Cena celé inzertní strany činila 1.600 K.¹⁰⁴⁹ Významný byl příjem kondičního oddělení za poplatky za dosazení komparzu a odvodů z této činnosti, který činil po prvním roce existence organizace 391.600 K.¹⁰⁵⁰ Každý český producent platil podle pravidel Českomoravského filmového ústředí paušál na dosazení komparzu pro film ve výši 600 Kč, německý výrobce pak paušál 3.000 K (později 6.000 K) měsíčně. Samotní komparzisté odevzdávali Ústředí 2 % svých příjmů.¹⁰⁵¹ Další příjmovou položku tvořily subvence a dary na konání druhého ročníku Filmových žní ve výši 287.400 K. Předposledním příjmem organizace v tomto účetním roce tvořily platby spolupracujících organizací Filmtreuhandstelle, Filmprüfstelle a Jugendkulturfilmstenden ve výši 180.900 K. Jak již víme, sdílely jmenované subjekty s korporací společné kancelářské prostory a Ústředí platily za poměrnou část služeb spojených s užíváním prostor (nájem, energie) a také část platů společně využívaných zaměstnanců. Německé organizace využívaly projekční místnost¹⁰⁵² Ústředí včetně jejího personálu, pravděpodobně také podatelnu a expedici, možná i posluhu apod. Jak upozorňuje i německá revizní zpráva, některé položky nebyly německými orgány Ústředí plně hrazeny, ačkoliv to odporovalo smluvním ujednáním. V jiných případech byla hospodářská blízkost německých institucí využita například k zvýhodněnému odkupu zánovní kancelářské techniky.¹⁰⁵³ A konečně poslední větší zdroj příjmů plynul v daném roce z revizního oddělení. Jednalo se o platby distribučních firem za revize kin ve výši 104.300 K (tj. paušál 300 K za jednu revizi). Další, drobné příjmy se týkaly například pronájmu projekční místnosti, předplatného Filmové kartotéky, bankovních úroků apod.¹⁰⁵⁴

Samostatnou položkou financování Českomoravského filmového ústředí byly **státní subvence**. V účetním roce 1941/1942 byly korporaci uděleny dotace Ministerstva průmyslu, obchodu a živností v celkové výši téměř 600.000 K, konkrétně

¹⁰⁴⁹ Bericht Nr. 42643 der Deutschen Revisions- und Treuhand-Aktiengesellschaft, Zweigniederlassung Prag, über die Böhmischo-mährischen Filmzentrale, Prag II, Klementgasse 6, vorgenommene Prüfung der Haushalt 1941/1942, Anhang s. 34.

¹⁰⁵⁰ Srov.: Zápis o schůzi presidia konané dne 13. února 1942. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 147.

¹⁰⁵¹ Výše poplatku zahraničních výrobců byla ovlivněna také vyšší režíí (ceny telegramů, telefonů apod.). Bericht Nr. 42643 der Deutschen Revisions- und Treuhand-Aktiengesellschaft, Zweigniederlassung Prag, über die Böhmischo-mährischen Filmzentrale, Prag II, Klementgasse 6, vorgenommene Prüfung der Haushalt 1941/1942, Anhang s. 27.

¹⁰⁵² Filmprüfstelle se finančně podílela již na vybudování projekční místnosti. Ad den Vorsitzenden der Filmprüfstelle (11. 11. 1941). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 307.

¹⁰⁵³ V říjnu 1941 byl zakoupen zánovní rozmnožovací stroj z majetku Filmtreuhandstelle pro potřeby Českomoravského filmového ústředí a Filmprüfstelle. Betrifft: Vervielfältigungsmaschine (28. 6. 1941). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 308.

¹⁰⁵⁴ Podrobný přehled příjmů Českomoravského filmového ústředí in: Bericht Nr. 42643 der Deutschen Revisions- und Treuhand-Aktiengesellschaft, Zweigniederlassung Prag, über die Böhmischo-mährischen Filmzentrale, Prag II, Klementgasse 6, vorgenommene Prüfung der Haushalt 1941/1942, s. 7, 13–15, Anhang s. 19–30.

byla přiznána podpora na projekt filmového slovníku (50.000 K), na zřízení odborné filmové knihovny (50.000 K), na založení filmového archivu (300.000 K) a na vznik nakladatelství na vydávání odborné literatury (200.000 K). Správou subvencí na tyto projekty, jimž se ještě budeme věnovat v následujících kapitolách, byl pověřen Jiří Havelka.¹⁰⁵⁵

Výdaje Českomoravského filmového ústředí se v prvním účetním roce existence pohybovaly ve výši 5.695.700 K. Největší podíl z této sumy tvořily mzdové náklady v celkové výši 3.281.900 K. Věcné výdaje ve výši 969.000 K se skládaly především z nákladů na stavební práce na novém domě v Klimentské ulici (98.400,- K), tiskové služby (114.300 K) a kancelářské potřeby zřejmě včetně zásob nedostatkového papíru pro publikace (93.900 K). Tzv. různé další náklady tvořily položky jednotlivých oddělení a jednotlivých projektů: Filmový kurýr (370.600 K s tím, že pro příští rok se počítalo s dalším navýšením rozpočtu zhruba o 100.000 K), Filmové žně (286.100 K), Filmová kartotéka (109.100 K), členské příspěvky pro Mezinárodní filmovou komoru (97.500 K), náklady revizního oddělení, tj. cestovní náklady, jízdné, diety (135.000 K), kondičního oddělení (88.500 K) a konečně nespecifikované zvláštní náklady Spojovací ústředny (141.200 K).¹⁰⁵⁶

Z výše uvedeného přehledu vyplývá například to, že **většina jednotlivých projektů Ústředí končila ve ztrátě**. Filmový kurýr končil po odečtení nákladů na honoráře, výrobu a expedici v celkové ztrátě asi 5.400 K bez započtení osobních nákladů s tím, že pro rok 1942/43 se počítalo s dílčí účetní ztrátou ve výši 100.000 K. Paradoxně působí skutečnost, že v minusu se ocitlo také revizní oddělení, které vykonávalo vlastně servisní práci pro filmové distributory.¹⁰⁵⁷ Schodek 135.200 K přitom zohledňoval pouze rozdíl mezi poplatky za provedení revizí a cestovními náklady a nebyly do něj zahrnuty osobní a provozní náklady oddělení. Vyrovnaný byl rozpočet Filmových žní, ani v něm však nebyly započítány běžné provozní náklady instituce a platy zaměstnanců. Jedinou ziskovou částí korporace bylo kondiční oddělení. Reálný zisk tohoto oddělení (bez započtení mezd) zřejmě v prvním účetním roce překročil čtvrt milionu korun.

Podíváme-li se na **bilanci** Ústředí k 31. březnu 1942, zjistíme, že na straně **aktiv** byla nejvyšší položkou nemovitost (dům v Klimentské ulici) v hodnotě téměř 3.000.000 K. Následovala poměrně vysoká položka pohledávek ve výši přesahující 649.000 K, zčásti se jednalo o pohledávky vůči německým orgánům Filmprüfstelle, Filmtreuhandstelle a Kulturfilmstunden (viz dále), z větší části šlo však o nezaplacené příspěvky členů.¹⁰⁵⁸ Nejvyšší položkou **pasiv** byl úvěr za koupi domu v Klimentské ve výši 2.364.875 K. Bilance odkryla velmi zajímavou skutečnost. K 31. březnu 1942 dlužilo Českomoravské filmové ústředí Filmtreuhandstelle 385.600 K. Jednalo se o půjčku, jejíž

¹⁰⁵⁵ Tamtéž, Anhang, s. 13.

¹⁰⁵⁶ Tamtéž, s. 16–17.

¹⁰⁵⁷ V případě, že by revize objevila nesrovnalosti, platilo ji kino, v opačném případě navrhovatel revize, tj. půjčovna. Tajné revize byly vždy placeny navrhovatelem. Úhrada ze strany distribučních společností byla tzv. společná, to znamená fixní a vypočítaná podle podílu na trhu. Dohoda majitelů půjčoven o náhradě negativních zpětných kontrol (3. 10. 1941). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 128, fol. 14–15; Zápis o schůzích vedoucích odborových skupin obchod a kina (29. 9. 1941). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 128, fol. 41–45.

¹⁰⁵⁸ Bericht Nr. 42643 der Deutschen Revisions- und Treuhand-Aktiengesellschaft, Zweigniederlassung Prag, über die Böhmischo-mährischen Filmzentrale, Prag II, Klementgasse 6, vorgenommene Prüfung der Haushalt 1941/1942, Anhang, s. 8.

splacení nebylo podle auditorské zprávy zatím řešeno a která nebyla úročena.¹⁰⁵⁹ Bližší informace o důvodech poskytnutí této půjčky nám bohužel nejsou známy. Můžeme se jen domnívat, že nejen personální, ale i finanční propojení obou subjektů bylo ve skutečnosti užší, než si filmová historie dosud připouštěla. Bilance dokládá také to, že státní subvence byly spotřebovávány jen velmi pozvolna, v březnu 1942 byl jejich stav na účtech stále 599.176 K. Významnou položkou pasiv byly také tzv. fondy. Podpůrný fond při Českomoravském filmovém ústředí byl založen v roce 1941 za účelem pomoci zaměstnancům v době nemoci a v těžké ekonomické situaci a byl později využíván i k pomoci postiženým válečnými událostmi. Ve sledované době výše prostředků tohoto fondu činila 19.033 K, z toho 18.000 K byl vklad Ústředí a zbytek drobné dary apod.¹⁰⁶⁰ Fond pokut vznikl za účelem výběru peněz od subjektů postupujících proti pravidlům stanoveným Českomoravským filmovým ústředím a případnému udělení odškodnění poškozeným majitelům filmových licencí. Jeho výše v tomto období byla 101.500 K. Zbývající dva fondy (Hofmannův a Brožíkův fond, Voborníkův fond) byly dědictvím likvidovaných svazů filmového průmyslu a jejich existence neměla mít dlouhého trvání. Likvidační konto zaniklých svazů činilo v této době 294.175 K. Kvůli likvidaci bývalého majitele Svazu filmového obchodu byl ve sledované době blokován také účet Podpůrného fondu pro filmovou výrobu a obchod ve výši 21.183 K.¹⁰⁶¹

Z výše nastíněného přehledu zřetelně vyplývá, že Českomoravské filmové ústředí **žilo především z povinných členských příspěvků**, většina jeho aktivit tak byla zřejmě prvořadě vnímána jako služba filmovému oboru, na které není třeba vydělávat. Rozpočet organizace byl v prvním roce fungování vyrovnaný, přebytek činil 481.100 K. Instituce měla natolik **silné a stabilní finanční zdroje a majetkové zázemí**, že si mohla dovolit pořídit reprezentativní sídlo v centru Prahy a poměrně rychle ho začít splácet. Auditorská zpráva přinesla další zajímavé postřehy, které nám mohou pomoci k plastičtější představě o chodu instituce. Poukázala například na to, že způsob výběru členských příspěvků nebyl zatím dostatečně organizován a kontrolován. Velká část formulářů z kin byla nesprávně vyplněna a z toho vyplývaly disproporce ve výpočtech jejich členských příspěvků. Také členská kartotéka byla zatím vedena údajně poměrně chaoticky. Zpráva se dále pozastavovala nad velmi nízkou cenou předplatného časopisu Filmový kurýr a dokládala, že některé položky jsou v interních rozpočtech organizace zdvojeny.¹⁰⁶² Poukazovala také na vysoký stav pohledávek Ústředí vůči různým subjektům, nejčastěji vůči dlužníkům za členské příspěvky, nebo na nedokončenou inventarizaci majetku převzatého od jiných subjektů.¹⁰⁶³ Auditoři dále navrhovali kvůli rychlé amortizaci bankovního úvěru na nákup budovy navýšit členské příspěvky až na 10 %.¹⁰⁶⁴

K tomuto kroku dojít nemuselo. Členské příspěvky bylo možné **v následujících letech** naopak snižovat. Českomoravské filmové ústředí se také mohlo zbavit své ziskové aktivity na poli zajišťování komparzu bez toho, aby to negativně ovlivnilo jeho

¹⁰⁵⁹ Tamtéž, Anhang, s. 10.

¹⁰⁶⁰ Zpráva o založení Podpůrného fondu, jeho směrnice a konkrétní žádosti o udělení podpor. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 186–189.

¹⁰⁶¹ Bericht Nr. 42643 der Deutschen Revisions- und Treuhand-Aktiengesellschaft, Zweigniederlassung Prag, über die Böhmisch-Mährischen Filmzentrale, Prag II, Klementgasse 6, vorgenommene Prüfung der Haushalt 1941/1942, s. 21, Anhang, s. 13–15.

¹⁰⁶² Tamtéž, s. 5, 13–14, 17.

¹⁰⁶³ Tamtéž, Anlage, s. 8, 19.

¹⁰⁶⁴ Tamtéž, s. 17–18, 26.

finanční situaci. Díky divácké konjunktuře rostly zisky kin, ale také výrobců a půjčoven, a tím i odvody do pokladny Ústředí. Přebytky z likvidovaných subjektů bylo možno v následujících letech využít na splácení bankovního úvěru. Finanční situaci organizace také určitě pomohl prudký nárůst německé produkce v Praze v letech 1943–1945. V neposlední řadě je potřeba zmínit také rostoucí státní subvence.

Také v **účetním roce 1942** (duben–prosinec) se rozpočet Českomoravského filmového ústředí pohyboval v podobné výši, jako v účetním roce 1941/1942. Instituce vykazovala celkové příjmy ve výši 5.647.750 K a výdaje za 4.072.716 K.¹⁰⁶⁵ V letech 1942–1943 se způsob výpočtu členského příspěvku zřejmě v důsledku výkyvů objemu výroby českých filmů změnil. Výrobci dlouhých filmů platili 4 K za metr, výrobci krátkého filmu pak 1 K¹⁰⁶⁶ za metr a společnost Aktualita paušál 10.000 K. Tento systém zřejmě reagoval na skutečnost, že počet nově vyrobených českých hraných filmů byl limitován. Ateliéry, laboratoře, stejně jako členové skupiny filmový obchod a kina odváděli Ústředí 0,8 %, filmoví tvůrčí pracovníci 1,5 % a komparzisté¹⁰⁶⁷ 2 % svých příjmů.¹⁰⁶⁸ Přesto, že státními subwencemi podpořené projekty ještě nebyly dokončeny,¹⁰⁶⁹ Ústředí získalo nové dotace, a to dokonce výrazně štedřejší než v roce minulém: na provoz dramaturgického oddělení 600.000 K, na aktivity v rámci Mezinárodní filmové komory 500.000 K, pro technické oddělení 400.000 K, a konečně pro revizní oddělení 500.000 K.¹⁰⁷⁰ Účetní přebytek hospodaření Ústředí na konci roku 1942 činil celý 1.250.000 K. Důvodem byla skutečnost, že nebylo stále řešeno využití prostředků z likvidovaných společností, přičemž jen přebytek z likvidovaných svazů činil již téměř 318.000 K.¹⁰⁷¹

Rozpočet na **rok 1943** byl plánován již na 6.286.000 K. Hlavním argumentem pro jeho navýšení byla skutečnost, že odpovídá poměrné částce výdajů v kratším účetním roce 1942.¹⁰⁷² Největší plánovanou nákladovou položkou byly platy a další osobní náklady (diety, cestovné, přesčasy aj.) ve výši 2.963.000 K. Investiční náklady ve výši 584.000 K se skládaly z prostředků vynaložených na přestavbu a zařízení projekční síně s příslušenstvím, z nákupu techniky pro technické oddělení a zařízení jednacího sálu presidia. Hospodářské výlohy činily 1.953.000 K, z toho 100.000 K posloužilo jako odškodnění veřejným institucím za ztrátu kinematografických licencí. Až 80 % příjmů organizace mělo plynout z členských příspěvků (4.945.000 K), 11 % z dalších poplatků (760.000 K) a zbývajících 9 % tvořily tzv. ostatní příjmy. Bohužel není jasné, kolik z těchto příjmů činily případné státní subvence.¹⁰⁷³ Členské příspěvky související s členstvím a zaměstnáváním komparzu byly vybírány pouze do konce prosince 1943

¹⁰⁶⁵ Specifikem tohoto účetního roku bylo, že přehled uváděl příjmy za celý kalendářní rok 1942 rok a výdaje pouze za účetní rok (duben–prosinec). Zpráva k rozpočtu 1942. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 267.

¹⁰⁶⁶ Pro počet metrů byly směrodatné výsledné délky filmů po cenzurním řízení. Protokol o druhé schůzi finanční a hospodářské komise (13. 5. 1943). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 128, fol. 136–146.

¹⁰⁶⁷ Mitgliedsbeitrag für das Jahr 1943. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 323.

¹⁰⁶⁸ Mitgliedsbeitrag für das Jahr 1942 (8. 6. 1944). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 323.

¹⁰⁶⁹ Stav čerpání stávajících dotací vypadal následovně: filmový slovník 23.312 K, knihovna 14.903 K, filmových archiv pouze 413 K a edice filmové literatury 7.818 K. Zpráva k rozpočtu 1942. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 267.

¹⁰⁷⁰ Zpráva k rozpočtu 1942. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 267.

¹⁰⁷¹ Haushaltsrechnung per 1. 4.–31. 12. 1942. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 267.

¹⁰⁷² Zpráva k rozpočtu 1943. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 267.

¹⁰⁷³ Tamtéž; Bericht zum Haushaltplan 1943 (14. 3. 1943). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 268.

kvůli vzniku družstva Stafi (viz výše).¹⁰⁷⁴ Bankovní úvěr se podařilo splácet rychleji díky mimořádné splátce 1.250.000 K z likvidace zaniklých svazů a Filmtreuhandstelle. Bilance instituce ke konci roku 1943 ukazuje, že aktuální výše úvěru byla již pouze 947.514 K. Dočasný podíl Českomoravského filmového ústředí ve společnostech Kosmosfilm a Exportfilm (viz dále) činil dohromady 65.000 K. Pohledávky vůči jiným subjektům se zvýšily na 989.500 K, z toho dluhy (většinou za členské příspěvky) tvořily více než polovinu (537.324 K). Zbytek tvořily půjčky dalším subjektům filmového průmyslu. Jednalo se například o Film-Klub, Stafi nebo výrobce krátkých filmů Josefa Kozu, který dlužil celkem 240.000 K. tyto půjčky byly podle všeho bezúročné a zdá se, že byly poskytovány v podstatě systematicky. Dobrou finanční situaci Ústředí dokládaly rezervní fondy, které celkem vykazovaly 2.376.700 K. Podpůrný fond Ústředí vykazoval jen 10.694 K, fond pokut již podle bilance minimálně účetně zanikl (resp. mohl být sloučen s Podpůrným fondem – viz dále). Naopak, nově vzniklý Fond pro podporu filmovnictví Českomoravského filmového ústředí (viz dále) disponoval prostředky v aktuální výši 195.558 K. Likvidační konta zaniklých svazů a Filmtreuhandstelle vykazovala stále přebytek, konkrétně 729.089 K. Účetní přebytek za rok 1943 činil 1.327.942 K.¹⁰⁷⁵

Pro rok 1944 se odvody ateliérů, laboratoří, filmových půjčoven a kin snížily na 0.55 % a členské příspěvky filmových tvůrčích pracovníků na 1 %. Osobní náklady včetně sociálních dávek a dalších požitků činily 3.862.762 K. Nárůst byl ovlivněn mimo jiné růstem počtu zaměstnanců Ústředí. Správní náklady dosáhly 2.096.630 K, náklady na jednotlivé projekty pak 647.705 K (jednorázové akce) a 2.626.588 K (průběžné položky). Členské příspěvky činily závratných 7.123.604 K, což vysvětluje možný nárůst obrátu. Rozpočet korporace se výrazně zvýšil, v celkové bilanci až na nečekaných 10.572.207 K. Ústředí ke konci roku 1944 vykazovalo poměrně vysoké hotovostní prostředky ve výši více než 767.800 K. Výše pohledávek vůči členům Ústředí za nesplacené členské příspěvky se zvýšily na závratný 1.460.348 K. Naopak půjčky společnostem byly postupně spláceny. Úvěr za nemovitost činil již pouhých 400 K. Rezervní fondy včetně příspěvku do Všeobecného rezervního fondu vykazovaly 5.285.466 K, z toho Fond pro podporu filmovnictví disponoval 241.455 K. Podpůrný fond Ústředí se v účetnictví již neobjevoval, možná z důvodu, že byl právně osamostatněn (viz dále). Dluh vůči Filmprüfstelle se zvýšil z několika desítek tisíc na 480.697 K. Účelová rezerva pro mimořádné zaměstnanecké náklady byla stanovena na 350.000 K. Případná výše státních **subvencí** opět není známa,¹⁰⁷⁶ víme však, že Českomoravské filmové ústředí pro rok 1944 požadovalo velmi vysokou podporu ve výši 16.978.688 K. Důvodem takového navýšení byl především rozvoj aktivit spojených se vzděláváním filmového dorostu (viz dále).¹⁰⁷⁷ Vzhledem, k tomu, že pokračování těchto projektů bylo v druhé polovině roku 1944 většinou pozastaveno, můžeme se

¹⁰⁷⁴ Protokol o schůzi užšího pracovního výboru (26. 11. 1943). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 128, fol. 201–204.

¹⁰⁷⁵ Bilanz zum 31. Dezember 1943. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 268.

¹⁰⁷⁶ Bilanz zum 31. Dezember 1944. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 278; Gewin u. Verlustsrechnung zum 31. Dezember 1944. Tamtéž.

¹⁰⁷⁷ Viz například žádost o subvenci na činnost revizního oddělení ve výši 1.028.320 K, subvence na činnost filmového studia/dramaturgického oddělení se pohybovala kolem 500.000 K, atd. Ministerstvu lidové osvěty. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 202; Subvence pro revizní oddělení (19. 6. 1944). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 191; Dopis filmového studia presidiu Českomoravského filmového ústředí čj. 397/44-F/RS (26. 4. 1944). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 190.

domnívat, že subvence byly pozastaveny a měly být postupně nahrazeny příjmy z Fondu pro podporu filmovnictví, jejichž výplaty však již do konce války nestihly být realizovány (viz dále).

Rozpočet na rok 1945 počítal s objemem 12.038.000 K a odhad výnosu z členských příspěvků činil 9.999.000 K.¹⁰⁷⁸ Nakolik byl tento rozpočet reálný, se můžeme jen dohadovat, protože po květnu 1945 byla společnost předána k účetní likvidaci (viz dále).

V souvislosti s financemi Českomoravského filmového ústředí podtrhneme význam externího spolupracovníka Ing. **Josefa Kapra**. Jak víme, Kapr spolupracoval jako daňový a účetní poradce již s Filmovým ústředím pro Čechy a Moravu. V červenci 1942 uzavřelo Ústředí s Josefem Kaprem dohodu platnou zpětně od 1. června 1942, podle které byl Kapr pověřen nejdůležitějšími úkoly souvisejícími s hospodářskou správou instituce. Účetní znalec Kapr měl vytvořit rozpočet korporace pro rok 1942 a pro roky další. Zároveň byl pověřen sestavením účetní bilance jak pro první účetní rok, tak pro roky následující. S pověřením presidia získal kompetenci dozoru nad účtárnou Českomoravského filmového ústředí a nad všemi otázkami týkajícími se hospodářství Ústředí. Dále byl Josef Kapr požádán, aby navrhl administrativní a hospodářskou organizaci jednotlivých oddělení, zejména oddělení statistického a revizního a veškerých administrativních složek. Šíři kompetencí odpovídala také navrhovaná odměna ve výši 50.000 K ročně.¹⁰⁷⁹ V dodatku dohody pak Kaprovi přibyl ještě post vedoucího daňového referátu právního oddělení s povinnostmi odpovídajícími předchozí poradní práci pro Filmové ústředí pro Čechy a s odměnou ve výši 24.000 K.¹⁰⁸⁰ Dozvěděli jsme se už, že správní ředitel Českomoravského filmového ústředí Wilhelm Ernst svůj post opustil již v únoru 1942 a jeho funkce fakticky zanikla, resp. částečně byla převedena na vedoucího účtárny Josefa Kreuzera. Josef Kapr měl podle všeho převzít většinu **kompetencí správního ředitele** bez toho, aby byl oficiálně jmenován do této funkce. Důvodů mohlo být více, nejpravděpodobnější se zdá být, že daňový a účetní poradce Kapr nechtěl nic měnit na své úspěšné nezávislé podnikatelské praxi, natož aby tak činil kvůli funkci poměrně silně politicky exponované. Stal se tak jakousi šedou eminencí v pozadí s faktickým vlivem na chod organizace. Další důvod mohl být samozřejmě v české národnosti Josefa Kapra. Ekonomické a dozorní funkce v Ústředí byly obsazovány Němci. Zdá se, že volbou externích služeb doktora Kapra vedení tuto překážku elegantně obešlo. Nevíme, jak dlouho Josef Kapr ve své funkci působil. Statut externisty umožňoval oběma stranám obchodní vztah bez problémů zrušit. Je ale zřejmé, že i na tomto případě lze ilustrovat postupné „odgermanizování“ Českomoravského filmového ústředí, resp. soustředění moci do rukou jednoho Němce Wilhelma Söhnela. V prosinci 1943 oznámil předseda Bláha užšímu pracovnímu výboru, že Josef Kapr rezignoval na své funkce v Ústředí a ve společnosti Kosmosfilm (viz dále).¹⁰⁸¹ O důvodech tohoto kroku nemáme bohužel žádné informace.

¹⁰⁷⁸ Haushalt 1945. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 281.

¹⁰⁷⁹ Dopis předsedy Ústředí Josefu Kaprovi čj. 11.299/42-Dr.L./Br. z 8. července 1942. Zaměstnanci ČMFÚ, personální archy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 165, složka „Josef Kapr“.

¹⁰⁸⁰ Tamtéž.

¹⁰⁸¹ Protokol o schůzi užšího pracovního výboru (10. 12. 1943). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 128, fol. 213–214.

*Rozpočet Českomoravského filmového ústředí na účetní rok 1942.*¹⁰⁸²

Haushaltsrechnung per 1.4. - 31.12. 1942.

Haushaltsrechnung per 1.4. - 31.12. 1942.

trag, den 31. Dezember 1942.

V listopadu 1941 navrhovaly odborové skupiny obchod s filmy a kinematografy zřízení tzv. dozorčí hospodářské rady, která by mimo jiné dohlížela na ekonomické otázky korporace.¹⁰⁸⁴ V této době nebyl návrh realizován. Teprve v dubnu 1943 vznikla na půdě Českomoravského filmového ústředí tzv. **finanční a hospodářská komise (FHK)**.¹⁰⁸⁵ Jednalo se zřejmě o poradní orgán předsedy bez oficiálních kompetencí. Komise byla ustavena na popud vedoucích odborových skupin z *nejlepších znalců filmového a hospodářského oboru*.¹⁰⁸⁶ Předsedou finanční komise se stal opět Josef Kapr, dalšími členy pak statutární ředitel Elekty Alois Fiala, ředitel pražské pobočky Ufa Karlheinz Goertz, ředitel Prag-Filmu Josef Hein, Otto Hofmann, Friedrich Lord, Jan Procházka, František Bláha a Karel Feix. Dochované záznamy z jednání finanční komise pocházejí z let 1943 a 1944 a jsou bohužel jen velmi fragmentární, což komplikuje vytvoření přesnější představy o její další činnosti. Komise se snažila reagovat na obecné problémy a nejasnosti související s hospodařením korporace, žádala zadání revizí, dávala dobrozdání v otázce změn důležitých rozpočtových položek včetně členských příspěvků, doporučovala úkony účetního finančního či obecně hospodářského rázu, jako třeba rychlou likvidaci zaniklých svazů na vrub amortizace investic, otázku odpisů produkčních nákladů na hrané filmy apod.¹⁰⁸⁷ Na své druhé schůzi se členové komise shodli, že kvůli obsáhlosti záležitostí k projednání se budou jednání konat pravidelně jednou za dva týdny.¹⁰⁸⁸ Více informací o jejich činnosti však nemáme.

Ústředí a vývoj dalších protektorátních filmových institucí

Vztah mezi Českomoravským filmovým ústředím a **svazy filmového průmyslu** byl dán již nařízením říšského protektora o vzniku Ústředí 26. října 1940, v němž stálo, že *všechny jiné organizace, které existují ve filmovém oboru, jsou zřízením Filmového ústředí zrušeny a budou jím likvidovány. Jméno těchto organizací připadá Filmovému ústředí, které ručí za jejich závazky jen potud, pokud převzaté jmění stačí k jejich krytí*.¹⁰⁸⁹ V rámci Českomoravského filmového ústředí byly tedy následně **likvidovány** jak Filmové ústředí pro Čechy a Moravu, tak svazy všech složek filmového průmyslu: Svaz filmové výroby, Svaz filmového obchodu v Čechách a na Moravě, Česká filmová unie, Zemský svaz kinematografů v Čechách a v zemi Moravskoslezské nebo Svaz výrobců kulturních a propagačních filmů.¹⁰⁹⁰ Jako samostatné projekty byly účetně likvidovány (respektive převedeny) také Organizace kinotechniky v Praze, Filmový kurýr, Kondiční odbor České filmové unie a Filmoví lektori, Filmové žně 1940 a Filmový

¹⁰⁸⁴ Presidiu Českomoravského filmového ústředí (10. 11. 1941). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 446, fol. 43–44. Též: NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 441.

¹⁰⁸⁵ Protokol o druhé schůzi finanční a hospodářské komise (13. 5. 1943). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 128, fol. 136–146.

¹⁰⁸⁶ Protokol prvé schůze finanční komise ČMFÚ dne 8. dubna 1943. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 296.

¹⁰⁸⁷ Protokoly a korespondence finanční komise. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 296–298.

¹⁰⁸⁸ Protokol o druhé schůzi finanční a hospodářské komise (13. 5. 1943). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 128, fol. 136–146.

¹⁰⁸⁹ Nařízení Reichsprotektora in Böhmen und Mähren o zřízení Českomoravského Filmového Ústředí ze dne 26. října 1940. *Verordnungsblatt des Reichsprotektors in Böhmen und Mähren / Věstník nařízení říšského protektora v Čechách a na Moravě* 1941, č. 7 (13. 2.), s. 55–57; též: K. Knap, *Přehled práva...*, s. 127–130. Pro kompletní znění nařízení navíc viz edice materiálů v příloze této práce.

¹⁰⁹⁰ Podklady k účetní likvidaci svazů. Korespondence s bankami apod. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 104–107.

slovník.¹⁰⁹¹ Současně byla rozpuštěna také samostatná Hospodářská skupina filmové výroby Ústředního svazu průmyslu pro Čechy a Moravu. Její pravomoci včetně práva kontingentu převzalo Českomoravské filmové ústředí (viz dále).¹⁰⁹² Podle prováděcího nařízení z 15. července 1941 byli zároveň členové nově vzniklé korporace zproštěni členství ve společenstvech zřízených podle ustanovení hlavy VII. císařského patentu z 20. prosince 1859, číslo 227 ř. z. (živnostenský řád) a v obchodních a živnostenských komorách, zřízených podle zákona z 29. června 1868, č. 85 ř. z.¹⁰⁹³ Českomoravské filmové ústředí se tak stalo svrchovanou organizací českého filmového průmyslu a centralizace filmového oboru tím byla na jistou dobu završena. Reliktem prvorepublikové struktury průmyslových svazů bylo Sdružení premiérových biografů v ČSR. Sdružení bylo likvidováno v roce 1939.¹⁰⁹⁴ **Sekce majitelů pražských a brněnských premiérových kin** byla však příležitostně povolávána k činnosti i v rámci Českomoravského filmového ústředí.¹⁰⁹⁵ Dalším podobným případem byla **Nadace pro poskytování podpor příslušníků kinematografického stavu**. Nadace vznikla při Zemském svazu kinematografů v Čechách zřejmě v říjnu 1940.¹⁰⁹⁶ Do majetku nadace byla převedena promítací síň a některé kancelářské prostory v paláci U Nováků. Po zániku Zemského svazu kinematografů zůstala nadace nadále v činnosti. Díky speciálnímu vymezení podpory členům kinematografického stavu nebyla tato nadace jako jedna z mála centralizována německou stranou. Členem kuratoria nadace byl mimo jiné Emil Sirotek. V létě 1943 se Českomoravské filmové ústředí pokusilo o koncentraci kinematografických podpůrných fondů do jednoho subjektu, Podpůrného fondu při Českomoravském filmovém ústředí. Kuratorium však neudělilo souhlas. Fond fungoval jako samostatná právnická osoba zřejmě až do konce války.¹⁰⁹⁷

Ochranný autorský svaz OSA se v roce 1942 stal součástí německého ochranného autorského svazu **STAGMA**.¹⁰⁹⁸ Českomoravské filmové ústředí plnilo nezastupitelnou úlohu v jednání s OSA, stejně jako později STAGMA. Platilo například příspěvkové paušály za filmový obor, zastupovalo kina ve sjednávání výše a způsobu paušálních odvodů v jednotlivých kalendářních rocích atd.

Představa, že Českomoravské filmové ústředí fungovalo jako zcela svébytná a samostatná organizace, by byla samozřejmě naivní. Její činnost byla ovlivňována jak centrálními institucemi, které na ni dohlížely, tak institucemi řekněme partnerskými,

¹⁰⁹¹ Účetní kniha - přehledy likvidovaných svazů a dalších samostatných projektů. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 21.

¹⁰⁹² zn., XXI. skupina ÚSP zrušena. *Filmový kurýr* 15, 1941, č. 10 (7. 3.), s. 2.

¹⁰⁹³ Prováděcí nařízení ze dne 15. července 1941 k nařízení říšského protektora v Čechách a na Moravě o zřízení Českomoravského filmového ústředí z 26. října 1940. *Verordnungsblatt des Reichsprotektors in Böhmen und Mähren / Věstník nařízení říšského protektora v Čechách a na Moravě* 1941, č. 36 (31. 7.), s. 412–414.

¹⁰⁹⁴ AHMP, Národní výbor hl. m. Prahy, odbor vnitřních věcí, spolkový katastr, sign. VIII/667; Dostupný na WWW: <<http://www.ahmp.cz/index.html?wstyle=2&catalogue=1>, sekce: „procházet a hledat“, „pomůcky“, „elektronické“ >. [cit. 1. 8. 2010]; *Pražské spolky*, s. 157.

¹⁰⁹⁵ Pozvánka Otto Hofmanna na schůzi konané dne 16. 6. 1942 a 17. 6. 1942. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 445.

¹⁰⁹⁶ Nadační listina. AHMP, fond Sbírka papírových listin - II. oddělení, sign. AMP PPL II – 13596. Dostupný na WWW: <<http://www.ahmp.cz/index.html?wstyle=2&catalogue=1>, sekce: „procházet a hledat“, „pomůcky“, „elektronické“ >. [cit. 10. 3. 2011].

¹⁰⁹⁷ Záznam (14. 7. 1943). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 187.

¹⁰⁹⁸ Mj.: Protokol o schůzi užšího pracovního výboru (10. 12. 1943). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 128, fol. 213–214; k. Zatupování autorských práv v Čechách převzala STAGMA. *Filmový kurýr* 16, 1942, č. 18 (1. 5.), s. 2.

s nimiž byla nucena sdílet svou činnost. Víme že již Zemský svaz kinematografů v Čechách, plnomocníci a Filmové ústředí svou činnost vykonávaly v bezprostřední blízkosti Aussen-Stelle a Filmtreuhandstelle. Také Českomoravské filmové ústředí pracovalo v nejtěsnější kooperaci s **orgány filmové okupační správy**. Své kanceláře sdílelo s Filmtreuhandstelle, Filmprüfstelle a také s Kulturstunden für die Jugend. Českomoravské filmové ústředí se stalo – na rozdíl od původních českých svazů – nikoliv pouze podřízeným subjektem, ale **partnerem těchto německých úřadů**. I když partnerství to zřejmě nebylo úplně rovnocenné. Z náznaků se můžeme domnívat, že německé orgány využívaly blízkost Ústředí k čerpání jeho služeb bez náhrady a také jako odbytiště propuštěných zaměstnanců (viz výše).

Pomyslný vrchol postavení Ústředí vůči německým partnerským subjektům můžeme vidět na případu **Filmtreuhandstelle**. Jak již víme, tato složka Úřadu říšského protektora a faktická pokračovatelka Aussen-Stelle fungovala jako hlavní výkonný dozorčí orgán nad českou kinematografií, především její svazovou činností. Podařilo se nám odkrýt přímou návaznost mezi personálním složením Filmtreuhandstelle a německými zaměstnanci Českomoravského filmového ústředí, a posléze naznačit i finanční provázanost obou institucí. Význam Filmtreuhandstelle, která měla klíčové postavení v době faktického zabavování židovského majetku, postupně slábl (viz výše). Organizace se zbavovala zaměstnanců, často směrem do Českomoravského filmového ústředí. 23. listopadu 1942 zaslal Wilhelm Söhnel Českomoravskému filmovému ústředí **pověření Filmtreuhandstelle zlikvidovat**.¹⁰⁹⁹ Podstatné pro pochopení pozice Českomoravského filmového ústředí je skutečnost, že byla likvidována právě Českomoravským filmovým ústředím, které také převzalo její majetek,¹¹⁰⁰ většinu jejích kompetencí a část personálu.¹¹⁰¹ Připomeňme opět, že Filmtreuhandstelle totiž nikdy nebyla „jen“ filmovým úřadem správy židovského majetku, ale také (z našeho úhlu pohledu především) výkonným dozorcem nad konkrétní činnosti českých filmových subjektů. Tím, že její agenda byla předána Ústředím, respektive částečně Spojovací ústředně, byla oficiálně potvrzena důvěra Úřadu říšského protektora v korporaci. Nikoliv nepodstatná byla jistě okolnost, že likvidovaný majetek Treuhandstelle, který připadl Českomoravskému filmovému ústředí, měl účetní hodnotu cca 1.400.000 Kč.¹¹⁰²

Další z orgánů okupační správy nad českým filmem, cenzurní úřad **Filmprüfstelle**, působil nadále v nejtěsnější spolupráci s Českomoravským filmovým ústředím. Filmprüfstelle **sdílela s Ústředím její nové prostory** v Klimentské ulici a využívala část jejího zázemí, jako projekční sál apod. V auditorské zprávě za rok 1941/1942 se hovoří o tom, že Filmprüfstelle *arbeitet in enger wirtschaftlicher Verbindung mit der Filmzentrale*.¹¹⁰³ Také v případě Filmprüfstelle jsme si mohli

¹⁰⁹⁹ Aktenvermerk, Prag, den 23. November 1942. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 916.

¹¹⁰⁰ Bericht Nr. 42643 der Deutschen Revisions- und Treuhand-Aktiengesellschaft, Zweigniederlassung Prag, über die Böhmischo-Mährischen Filmzentrale, Prag II, Klementgasse 6, vorgenommene Prüfung der Haushalt 1941/1942, Anhang s. 10–11.

¹¹⁰¹ Většina nových pravomocí se týkala správy zabavených kin, žádostí o převody kin na německé občany a korespondence v této věci s Filmovou úřadovnou NSDAP a regionálními vedeními NSDAP. NFA, fond ČMFÚ, sign. IV./a (Verbindungsstelle des Reichprotektors in Böhmen und Mähren), inv. č. 742nn.

¹¹⁰² Zpráva k rozpočtu 1942. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 267.

¹¹⁰³ *Pracuje v úzkém hospodářském spojení s Ústředím*. Bericht Nr. 42643 der Deutschen Revisions- und Treuhand-Aktiengesellschaft, Zweigniederlassung Prag, über die Böhmischo-Mährischen Filmzentrale, Prag II, Klementgasse 6, vorgenommene Prüfung der Haushalt 1941/1942, s. 5.

všimnout personální i finanční blízkosti s Ústředím. Část zaměstnanců obou institucí mezi nimi fluktovala, oba subjekty ve svých účetnictvích vykazovaly vzájemná finanční propojení. Filmprüfstelle a Českomoravské filmové ústředí si vzájemně sdělovaly svá přání, která byla druhou stranou zpravidla respektována. Z iniciativy Filmprüfstelle došlo k vydání některých nařízení, například o omezení délky úvodních titulků ve filmech apod.¹¹⁰⁴ Naopak Ústředí neváhalo v případě potřeby požádat prostřednictvím Wilhelma Söhnela o rychlejší vyřizování registrace námětů atd.¹¹⁰⁵

Organizace či odbor **Kulturstunden für die Jugend** (zkráceně Kulturfilmstunden, Jugendfilmstunden nebo Jugendkulturfilmstunden), česky Úřad pro kulturní filmová představení pro mládež, měla své kořeny v dobách existence Výboru plnomocníků filmového oboru v Čechách a na Moravě, které pořádalo již na počátku roku 1940 sérii kulturních představení pro školní a středoškolskou mládež. Obdobné typy filmových představení pro mládež byly rozvíjeny také v Třetí říši.¹¹⁰⁶ Tyto projekce byly pořádány pravděpodobně již tehdy z iniciativy Úřadu říšského protektora a se souhlasem Ministerstva školství a národní osvěty (viz výše) a organizací kurzů byl pověřen plnomocník Svazu kulturních a propagačních filmů Ludvík Guba. Guba, který se přihlásil k německé národnosti, zůstal pořádání projekcí krátkých kulturních filmů pro mládež a dělníky věrný a činnost se snažil institucionálně zakotvit a organizačně rozvinout. Právní statut Kulturfilmstunden a vztah orgánu k okupačním strukturám nebo protektorátnímu školskému rezortu zatím nebyl historicky zkoumán.¹¹⁰⁷ V praxi organizace projekcí probíhala tak, že Kulturfilmstunde převzala po dohodě s distributorem, který vlastnil práva na projekce filmů, zvláštní filmovou kopii a tu využíval pro své účely.¹¹⁰⁸ Jako vedoucí **podoboru pro dělnická představení** působil v letech 1941 a 1942 Němec Vojta Musil. Projekce pro dělníky se měly konat na základě aktivity náborového pracovníka (důvěrníka) v běžných biografech jedenkrát měsíčně mimo běžný čas komerčních představení. Dramaturgie projekcí byla věcí Kulturfilmstunden. Vstupné bylo stanoveno na nejnižší povolenou sumu 2 K, nebo byla projekce dokonce zdarma. Správě kina měl být placen paušální poplatek za jeho využití. Vyúčtování a další organizační záležitosti byly úkolem místního důvěrníka.¹¹⁰⁹ Jednalo se o poměrně malou agendu, již obstarával pouze vedoucí Guba a odborný zaměstnanec Musil. Finance Kulturfilmstunden spravovala až do svého zániku Filmtreuhandstelle. Poté byly převedeny na účet Českomoravského filmového ústředí, které tento majetek dále obhospodařovalo.¹¹¹⁰ V únoru 1942 se z dopisu Wilhelma Söhnela dozvídáme, že Kulturfilmstunden měla být zrušena.¹¹¹¹ Další informace chybí.

Zabýváme-li se však podrobněji svazovým a spolkovým životem na poli kinematografie, zjistíme, že především typické kulturní spolky mimo průmyslové

¹¹⁰⁴ Protokol o schůzi presidia s odb. skupinou výroba filmů (2. 10. 1941). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 128, fol. 48.

¹¹⁰⁵ Zápis o schůzi konané 5. února 1942 dopoledne ve Filmovém ústředí. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 128, fol. 78.

¹¹⁰⁶ V Třetí říši se jednalo také o filmy celovečerní. Viz např. Rundschreiben der Reichsfilmkammer B-Nr.67/42, S-Nr. 70/72. BArch., fond R 56 VI (Reichsfilmkammer), k. 30, fol. 28.

¹¹⁰⁷ NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 976–1004.

¹¹⁰⁸ Zápis o 5. schůzi poradního výboru oborové skupiny obchod s filmy (23. 11. 1941). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 445, fol. 12–16.

¹¹⁰⁹ Směrnice pro pořádání kulturních filmových představení pro dělníky a zaměstnance průmyslových závodů na území Protektorátu Čechy a Morava. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 749.

¹¹¹⁰ Dopis Ludwiga Guby pro Filmtreuhandstelle z 25. 11. 1942. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 916.

¹¹¹¹ An die N.S.D.A.P. (4. 2. 1942). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 749.

svazové struktury, které nepostihly restrikce spolků v době počátků okupace (viz výše) zůstaly zachovány a v některých případech dále rozvíjely svou činnost. Jednalo se například o oborové **Sdružení filmových novinářů**, jež v budoucnosti s Českomoravským filmovým ústředím spolupracovalo například v rámci Filmových žní. Novým předsedou této organizace se po abdikaci A. M. Brousila stal v únoru 1941 Miroslav Hrnčíř.¹¹¹² V činnosti po celou dobu války překvapivě pokračovala levicově orientovaná **Česká filmová společnost** napojená na Klub umělců Mánes. Tato se stala jednou z platforem pro ilegální činnost filmových pracovníků v době okupace a přípravu plánů na poválečné zestátnění československé kinematografie. Po celou dobu války existoval a vykonával svou činnost také bývalý Masarykův lidovýchovní ústav, nyní pod názvem **Ústav pro národní výchovu, ústředí české osvěty**.¹¹¹³

Protektorátní kinematografie, i když se to tak na první pohled nemusí zdát, nebyla stabilní, neměnnou, shora předem determinovanou strukturou, ale stále procházela **řadou proměn a dynamickým vývojem**. Českomoravské filmové ústředí samo ovlivňovalo, iniciovalo nebo dohlíželo na vznik a existenci nových struktur, ať již bezprostředně spjatých s vlastní činností či s okupační filmovou politikou na vyšší úrovni. Jednalo se například o správu zaniklých sokolských kinematografů, tzv. Kinospolečnost nebo již zmíněné sdružení pro dosazování filmového komparzu Stafi (viz dále). Ne ve všech případech se jednalo o spolky, někdy šlo o obchodní společnosti nebo družstva, jejichž úlohou bylo nahrazení zaměstnaneckých odborů.

Na dosavadní vývoj protektorátní kinematografie měly samozřejmě vliv také **organizační změny, k nimž došlo na nejvyšší politické úrovni** Protektorátu Čechy a Morava. Na straně české protektorátní vlády se uskutečnily výrazné změny již v průběhu roku 1942. Dne 19. ledna byla za známých historických okolností rozpuštěna vláda (v té době již několik měsíců vězněného) Aloise Eliáše a byl odvolán také ministr průmyslu, obchodu a živností Jaroslav Kratochvíl. Následovala reorganizace pravomocí protektorátních úřadů. Na základě vládního nařízení z ledna 1942 došlo ke zrušení Předsednictva ministerské rady a také ke vzniku **Úřadu lidové osvěty**. Tato reforma mimo jiné převedla veškeré kulturně-politické záležitosti z jednotlivých ministerstev na jediný úřad, který měl být přímo podřízen předsedovi vlády. Úřad lidové osvěty tak převzal pravomoci Předsednictva ministerské rady v oblasti tisku, Ministerstva školství a národní osvěty na poli divadelnictví, písemnictví, výtvarného umění, hudby, zpěvu a tance, Ministerstva průmyslu, obchodu a živností v oblastech cizineckého ruchu a filmu a Ministerstva vnitra ve věci kinematografických licencí. Vládním nařízením z 15. června 1942 byl Úřad lidové osvěty transformován na **Ministerstvo lidové osvěty**, které z ostatních ministerstev dále převzalo agendu hospodářského náboru zaměstnanců, divadelních koncesí a divadelních her. Ministerstvo školství a národní osvěty bylo přejmenováno na Ministerstvo školství. Průmysl a obchod spadl nadále do kompetence Ministerstva hospodářství a práce vedeného Němcem Walterem Bertschem.¹¹¹⁴ V čele Ministerstva lidové osvěty stanul bývalý ministr školství a národní osvěty **Emanuel Moravec**, jehož česká historie vnímá jako jednoho z nejaktivnějších kolaborantů s okupačním režimem. Ministerstvo převzalo kompletní agendu související s českou kinematografií, to znamená především udělování podpor, a

¹¹¹² Viz např.: -a., Pracovní bilance Sdružení filmových novinářů. *Filmový kurýr* 15, 1941, č. 9 (28. 2.), s. 1.

¹¹¹³ Z. Jírový, *Osvětou ke svobodě...*, s. 100–102.

¹¹¹⁴ M. Stupková – M. Churaň, Úvod k inventáři. In: *Ministerstvo lidové osvěty (MLO) 1942–1945*. Praha: SÚA 1961 [interní tisk, inventář archivního fondu], s. 1–6.

dále se aktivně podílelo na rozvoji těchto aktivit. Moravec se na rozdíl od Jaroslava Kratochvíla nesnažil spojovat své image s českým filmem. Subvence, které do české kinematografie v době jeho vedení plynuly, však překročily dosavadní finanční podpory v některých případech i několikanásobně (viz dále). **Filmový poradní sbor a Sbor filmových lektorů** byly posléze v důsledku těchto reorganizací od ministerské pudy odděleny a přiřazeny k Českomoravskému filmovému ústředí (viz dále).

K dalším mocenským otřesům došlo ve stejné době na půdě kulturně-politického oddělení úřadu říšského protektora. Po nástupu Reinharda Heydricha na post zastupujícího říšského protektora klesala popularita vedoucího oddělení Karla von Gregoryho u nejvyšších míst. Pravděpodobně v únoru 1942 byl Gregory ve své funkci vystřídán dlouholetým Heydrichovým spolupracovníkem, SS-Sturmbannführerem **Martinem Wolfem**. Podle nového Heydrichova konceptu měla údajně napříště kulturní politika ustoupit od nápadné a přímé direktivy a více odpovědnosti měla přenechat české vládě.¹¹¹⁵ Toto opatření bezpochyby úzce souviselo právě se jmenováním Emanuela Moravce šéfem české propagandy.

K další významné změně došlo o rok později na německé straně. Na základě výnosu Adolfa Hitlera z 20. srpna 1943 vznikla funkce německého státního ministra pro Čechy a Moravu, kterou měl být nadále úředně označován státní tajemník u říšského protektora **Karel Hermann Frank**. V praxi došlo k vytvoření nového úřadu **Německého státního ministerstva pro Čechy a Moravu**, které bylo faktickým pokračovatelem Úřadu říšského protektora v Čechách a na Moravě. Protektorovi, který přišel o většinu pravomocí, zůstala pouze politicky málo významná kancelář říšského protektora v Čechách a na Moravě. Německé státní ministerstvo pro Čechy a Moravu převzalo organizační strukturu úřadu říšského protektora, včetně IV. **oddělení kulturně-politických záležitostí** a referátu film. Převedeni byli také zaměstnanci referátu film v čele s **Antonem Zanklem**. Tato struktura byla zachována až do května 1945.¹¹¹⁶

Ústředí a říšskoněmecké a mezinárodní filmové struktury

Postavení protektorátní filmové samosprávy vůči říšskoněmeckým filmovým strukturám nebylo vždy zcela jednoduché. Nejasnosti panovaly již od počátku okupace. Je kupříkladu doloženo, že nedostatečně informované německé produkční společnosti žádaly o vstup do dobrovolného sdružení Filmové ústředí v Čechách a na Moravě již v srpnu 1939.¹¹¹⁷ Oficiální říšská kulturní politika však uvažovala obráceně. Říšská kinematografie zabírala a odkupovala na obsazených územích filmové provozy, které posléze začleňovala do svých struktur (viz například společnost Prag-Film¹¹¹⁸), podobně samozřejmě část vedoucích orgánů uvažovala i o filmových korporátních strukturách. Z měsíční interní zprávy Sicherheitsdienst za únor 1941, která podrobněji hodnotila založení Českomoravského filmového ústředí, vyplývá, že německá strana velmi vážně zvažovala **variantu začlenění celého filmového oboru na území protektorátu pod přímou kompetenci říšských úřadů**, tedy především Říšské filmové

¹¹¹⁵ T. Fauth, *Deutsche Kulturpolitik...*, s. 83; Dopis Reinharda Heydricha Josephu Goebbelsovi z února 1942. NA, fond 109 (Úřad říšského protektora – Státní tajemník u říšského protektora), sign. 109-4-711.

¹¹¹⁶ Jaroslav Pažout – Monika Sedláková, Úvod k inventáři. In: *Německé státní ministerstvo pro Čechy a Moravu*. Praha: NA 2005 [interní tisk, inventář archivního fondu].

¹¹¹⁷ Zápis o schůzi Filmového ústředí v Čechách a na Moravě ze dne 29. 8. 1939. NFA, fond CMFÚ, i.č. 42.

¹¹¹⁸ Více o včlenění společnosti Prag-Film do říšských kinematografických struktur in: T. Dvořáková – I. Klimeš, *Prag-Film...*, s. 31nn.

komory (Reichsfilmkammer).¹¹¹⁹ Tuto informaci potvrzoval také Wilhelm Söhnel, který vzpomínal, že *Říšská filmová komora, která chtěla tu kompetenci jejich rozšířit samozřejmě na všechny okupovaný země [...] A to by bylo znamenalo, že Říšská filmová komora by měla tady pobočku.*¹¹²⁰ Podle Söhnela bylo zásluhou především Antona Zankla a Wilhelma Söhnela, že byla uhájena varianta vlastní protektorátní filmové komory s kompetencí založenou na teritoriálním (nikoliv národnostním) základu. Bylo však jasné, že toto řešení s sebou přinese také nutnost přesnějšího rozdělení pravomocí mezi novou protektorátní filmovou komorou a Říšskou filmovou komorou. Počítalo se totiž s tím, že německé produkce budou pracovat v protektorátu a čeští filmoví pracovníci na území Říše a dalších satelitních států. V lednu 1941 bylo ve Věstníku nařízení říšského protektora v Čechách a na Moravě vydáno nařízení zavádějící **zákonodárství o říšské kulturní komoře** v Protektorátu Böhmen und Mähren, podle kterého byl každý občan protektorátu německé národnosti povinen dodržovat zákon o Říšské kulturní komoře.¹¹²¹ Říšská kulturní komora nařizovala mimo jiné povinné členství pro kulturní pracovníky v jednotlivých členských komorách včetně Říšské filmové komory.¹¹²² Toto nařízení ovšem evidentně nebylo po ustavení Českomoravského filmového ústředí v protektorátu vyžadováno.

Již víme, že otázku vztahu v Říšské filmové komoře řešily už **stanovy Českomoravského filmového ústředí**. V § 3 definovaly působnost Ústředí na osoby a podniky které měly stálé bydliště či sídlo na protektorátním území, ale také na všechny ostatní fyzické i právnické osoby, pokud provozují některou činnost ve smyslu § 3 nařízení na území Protektorátu. V § 6 bylo dále upřesněno, že pro druhý případ neplatila zásada povinného členství. Dále stanovy řešily pouze kompetence Českomoravského filmového ústředí ke svým vlastním členům, kteří by provozovali svou činnost mimo území protektorátu. V tomto případě mělo platit, že kompetence Ústředí platí, nedohodnou-li se strany jinak (viz výše).¹¹²³ V srpnu 1942 vydalo Českomoravské filmové ústředí sdělení číslo 52/42 Věst. **o členství příslušníků Říšské divadelní komory v ČMFÚ**. Nařízení reaguje na upřesnění kompetencí mezi Říšskou filmovou komorou a Říšskou divadelní komorou.¹¹²⁴ Dozvídáme se z něj nicméně, jak v praxi asi fungoval vztah Českomoravského filmového ústředí vůči členům Říšské filmové (a divadelní) komory a naopak. Člen říšské komory získal v případě potřeby

¹¹¹⁹ Druhou variantou bylo založení samostatného protektorátního útvaru podřízenou okupační správě, o variantě subjektu spadajícího do kompetence protektorátní vlády podle všeho neuvažovala německá strana vůbec. SD, Monatsbericht. Die politische Entwicklung im Protektorat Böhmen und Mähren (Februar 1941). NA, fond ÚŘP, sign. 114-9-27; Dostupný na WWW: http://web.nacr.cz/sd/index_V11.php?session=6c56b1c531e48590e257d9d6914cf824&tk=30501&od=1 [cit. 10. 3. 2011]; Srov.: J. Doležal, *Česká kultura...*, s. 201.

¹¹²⁰ Rozhovor Zdeňka Štábly, Jaroslava Brože a Myrtila Frídy s Wilhelmem Söhnelem, nedat. [MFF Karlovy Vary, druhá polovina 60. let. Sběrka orální historie NFA, sign. OS 14].

¹¹²¹ Nařízení zavádějící zákonodárství o říšské kulturní komoře v Protektorátu Böhmen und Mähren. *Verordnungsblatt des Reichsprotektors in Böhmen und Mähren / Věstník nařízení říšského protektora v Čechách a na Moravě* 1941, č. 10 (1.3.), s. 82–84.

¹¹²² Přehled nařízení Říšské kulturní komory in: Heinz Tackmann, *Filmhandbuch*. Berlin: Hermann Luchterhand Verlag 1939–1942, Teil V.

¹¹²³ § 3, 6 Stanov Českomoravského filmového ústředí z 20. února 1941. Stanov Českomoravského filmového ústředí z 20. února 1941. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 1, 1941, č. 1 (4. 4.), s. 3–6; Též: K. Knap, *Přehled práva...*, s. 130–145. Pro kompletní znění nařízení viz edice materiálů v příloze této práce. Srov.: J. Doležal, *Česká kultura za protektorátu...*, s. 247.

¹¹²⁴ An Herrn Präsidenten (24. 6. 1941). BArch, fond R 56 V, k. 53, fol. 47; An Herrn Präsidenten. BArch, fond 56 V, k. 53, fol. 51.

(natáčení v Protektorátu Čechy a Morava) členství v Českomoravském filmovém ústředí nikoliv automaticky, ale na základě žádosti, kterým bylo bez problémů vyhověno na základě předložení průkazu člena říšské instituce. Práci říšských filmových pracovníků na území protektorátu nebylo tedy v žádném případě bráněno. Naopak, v případě potřeby byl vydán také průkaz Českomoravského filmového ústředí.¹¹²⁵ Dochované evidence německých filmových pracovníků ve fondu Českomoravského filmového ústředí dokládá, že řádnými členy protektorátní korporace se stávali většinou Němci žijící na území Protektorátu Čechy a Morava, říšských filmových tvůrčích pracovníků nalezneme v seznamech jen několik desítek.¹¹²⁶ Vůči říšským subjektům platila pro Českomoravské filmové ústředí řada omezení, nemohlo proti nim například vést disciplinární řízení.¹¹²⁷

Poněkud jiná situace panovala v případě **zaměstnávání českých filmových pracovníků v zahraničních, především říšských filmových produkcích**. Českomoravské filmové ústředí odmítalo zprostředkovávat českým zájemcům práci v Říši a odkazovala je přímo na jednotlivé produkční společnosti.¹¹²⁸ Angažmá v zahraničí nebylo bráněno, pokud byla řádně nahlášena,¹¹²⁹ pokud se jednalo o práci, na níž byl pracovník dostatečně kvalifikován a pokud pracovník neměl u protektorátních produkcí nesplněné závazky. Souhlas s angažmá v zahraničí byl podmíněn také schválením smlouvy.¹¹³⁰ Říšské filmové produkce měli povinnost (často hromadného) hlášení českých filmových pracovníků, což se týkalo také filmů natáčených v protektorátu.¹¹³¹ Častým problémem byla skutečnost, že čeští filmový pracovníci byli angažováni říšskými subjekty zcela bez souhlasu Českomoravského filmového ústředí. Kupříkladu v říjnu 1941 řešilo presidium ústředí problém několika kameramanů, kteří natáčeli v Říši na přímé zadání Říšského ministerstva lidové osvěty a propagandy bez informování protektorátních míst.¹¹³² V roce 1942 neuvolnilo Ústředí kameramana Jana Rotha pro práci v Terra Filmkunst se zdůvodněním jeho potřeby v protektorátní kinematografii.¹¹³³ Ještě nepřehlednější situace panovala v případě německých zaměstnanců a na smlouvu angažovaných filmařů produkční společnosti Prag-Film, která měla sídlo v protektorátu a zároveň od roku 1942 patřila do struktur říšského filmového koncernu Ufa-Film (UFI).¹¹³⁴ Českomoravské filmové ústředí také zasahovalo

¹¹²⁵ Sdělení 52/42. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 2, 1942, č. 21 (20. 8.), s. 81

¹¹²⁶ Není však jisté, že tyto evidence jsou zachovány kompletní. Členové ČMFÚ: Němci. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 357.

¹¹²⁷ Zápis ze schůze konané dne 15. září 1942, o platech filmových tvůrčích pracovníků. NFA, fond ČMFÚ, i.č. 128, fol. 103.

¹¹²⁸ Evidence členů Českomoravského filmového ústředí – filmových pracovníků. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 352, složka „Marie Bourová“.

¹¹²⁹ Členové ČMFÚ: filmoví pracovníci. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 352, složka „Karel Janeba“. Tatáž povinnost se týkala také filmařů pracujících například pro slovenský Nástup. Členové ČMFÚ: filmoví pracovníci. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 352, složka „Vladimír Novotný“.

¹¹³⁰ Členové ČMFÚ: filmoví pracovníci. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 352, složka „Jiří Kolaja“; Korespondence říšských filmových společností s Českomoravským filmovým ústředím o českých filmových pracovnících. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 563, 568, 571, 572, 626.

¹¹³¹ Korespondence ve věci povolení a zaměstnání českých filmařů na pražských projektech společnosti Terra-Film a Ufa-Filmkunst. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 565;

¹¹³² Protokol o schůzi presidia s odb. skupinou výroba filmů (2. 10. 1941). NFA, fond ČMFÚ, i.č. 128, fol. 49–50.

¹¹³³ Členové ČMFÚ: filmoví pracovníci. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 352, složka „Jan Roth“.

¹¹³⁴ Protokol o schůzi konané 18. srpna 1942, o platech filmových tvůrčích pracovníků. NFA, fond ČMFÚ, i.č. 128, fol. 100–102; Členové ČMFÚ: filmoví pracovníci. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 352, složka „Martin

do konkrétních sporů mezi českými filmovými pracovníky a německými produkčními společnostmi s cílem diplomatického řešení situace.¹¹³⁵

Samostatnost a národnostní paritnost Českomoravského filmového ústředí vyvolávala čas od času na německé straně **překvapené a negativní reakce**. V září 1941 cítil například neznámý pisatel potřebu informovat Wilhelma Ernsta o tom, že referent Jauris veřejně prohlásil, že Říšská filmová komora se nedotýká práce Českomoravského filmového ústředí a Ústředí pracuje bez toho, aby se zabývalo Berlínem.¹¹³⁶ Již zmíněna byla také reakce Reichspropagandaleitung der NSDAP v Berlíně na jmenování českého předsedy Českomoravského filmového ústředí (viz výše). Pokud byli negativní intervence směřovány na samotné Ústředí nebo Úřad říšského protektora, řešil je díky svým diplomatickým schopnostem většinou úspěšně Wilhelm Söhnel.¹¹³⁷ Podobně ve prospěch Ústředí se mimochodem podařilo řešit také mocenské akce Filmové ústředny NSDAP pro Čechy a Moravu, která v březnu 1942 začala bez vědomí Českomoravského filmového ústředí vydávat vlastní oběžníky protektorátním kinům.¹¹³⁸ Příležitostně hrubě přehlíživé a negativní chování říšských Němců provázelo říško-protektorátní vztahy minimálně do července 1942, kdy **napětí mezi Úřadem říšského protektora a berlínským centrem** vyvrcholilo podpisem již zmíněné dohody o budoucí úpravě filmových záležitostí v protektorátu, a netýkaly se zdaleka pouze postavení Českomoravského filmového ústředí, ale také třeba kompetenčních nejasností kolem dozoru nad produkční společností Prag-Film.¹¹³⁹ V září 1944 vyprovokovalo reakci německé strany již zmíněné navrhované financování **Dozorčí úřadovny** Českomoravského filmového ústředí, protože českým společností byl předepsán příspěvek na chod úřadovny 3.000 K za film a německým produkcím suma 30.000 K, později 20.000 K za film (viz výše). Přestavitelé koncernu Ufa-Film v této věci intervenovali u samotného říšského filmového intendanta Hanse Hinkela. Ufi v této souvislosti mimo jiné namítala, že na základě dohod mezi Říšským ministerstvem lidové osvěty a propagandy a Německým státním ministerstvem se německé filmové produkce nemusely stát členy Českomoravského filmového ústředí a tudíž ani platit jí členské příspěvky.¹¹⁴⁰

Na druhou stranu můžeme ve vztahu Českomoravského filmového ústředí a Říšské filmové komory **nalézt mnoho společného**. Jak už bylo naznačeno, přímým předobrazem pro členění organizace Českomoravského filmového ústředí a vzorem

Frič“; Ein Verzeichnis der Verträge mit der Firma Prag-Film A.G. (6. 8. 1942). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 567; Více in: T. Dvořáková – I. Klimeš, *Prag-Film...*, s. 47–52;

¹¹³⁵ Korespondence ve věci smlouvy Otakara Vávry se společností Prag-Film. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 556.

¹¹³⁶ Přesná věta dopisu zní: Uns im Protektorat geht die Reichstheaterkammer gar nichts an...wir arbeiten selbständig ohne um Berlin zu kümmern. Zaměstnanci ČMFÚ. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 165, složka „Josef Jauris“.

¹¹³⁷ Viz například často arogantní korespondence NSDAP. Technické revize kinematografů - stížnosti NSDAP. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 475.

¹¹³⁸ Wilhelm Söhnel dosáhl dohody, že Filmová ústředna NSDAP bude napříště v případě potřeby využívat aparát Českomoravského filmového ústředí. Korespondence ve věci oběžníků Filmové ústředny NSDAP (15. 3. 1942 a 23. 3. 1942). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 751.

¹¹³⁹ Více o kompetenčních konfliktech v oblasti kinematografie mezi okupační správou a berlínským centrem viz: T. Dvořáková: Im Prager Spannungsfeld..., s. 84–93; T. Dvořáková, *Německá dohoda...*, s. 101–106.

¹¹⁴⁰ Ueberwachungsstelle bei der Böhmischem-Mährischen Filmzentrale, Prag (23. 9. 1944). BArch, R 109 III, k. 9; Ueberwachungsstelle bei der Böhmischem-Mährischen Filmzentrale, Prag (28. 9. 1944). Tamtéž,

pro stanovení rozsahu jejích pravomocí byla Říšská filmová komora. Říšská filmová komora, která byla založena v červnu, respektive v srpnu 1933,¹¹⁴¹ měla povahu korporace veřejného práva. Členství bylo pro filmové podniky i filmové tvůrčí pracovníky povinné. Stejně jako v případě Českomoravského filmového ústředí, i v rámci Říšské filmové komory byly likvidovány stávající svazy filmového průmyslu.¹¹⁴²

Struktura Říšské filmové komory byla alespoň v první fázi¹¹⁴³ velmi podobná Českomoravskému filmovému ústředí. Vytvořila šest profesních skupin: Filmherstellung (filmová výroba, zpočátku včetně výrobců filmové suroviny), Filmbearbeitung (zpracování filmu – filmová laboratoře a kopírovací provozy), Filmvertrieb (obchod s filmem – vnitrostátní i zahraniční), Filmvorführung (uvádění filmů – provoz kinematografů), Vergabe von Urheber- und Patentrechten an die Filmherstellung, den Filmvertrieb und die Filmvorführung (zadávaní autorských a patentních práv ve filmové výrobě, obchodu s filmy a uvádění filmů), Filmschaffende (filmoví tvůrčí pracovníci – umělci a další pracovníci).¹¹⁴⁴ Na první pohled si můžeme všimnout, že kromě členění obou korporací bylo téměř shodné, a to včetně používaných názvů oddělení, což později platilo i o dalších **profesních pojmech**. V průběhu existence Podle říšského vzoru se měnilo například pojmosloví filmových profesí.¹¹⁴⁵ Tyto drobné korekce usnadňovaly zaměstnávání českých filmových pracovníků v říšských produkcích a zároveň přibližovaly systém případnému sjednocení evidencí. Problémy v aplikaci nastaly například ve skupině asistentů filmové režie, adeptů filmové režie a asistentů filmové výroby, kde říšská označení, resp. náplň práce, neodpovídaly české tradici.

¹¹⁴¹ Gesetz über die Errichtung einer vorläufigen Filmkammer vom 14. Juli 1933. In Ministerialrat Dr. Seeger, *Die Gesetze und Verordnungen für das deutsche Filmwesen Von 13. März bis 24. August 1933*. Verlag Film-Kurier. Berlin n.d. (c1933), s. 46–48; Verordnung über die Errichtung einer vorläufigen Filmkammer vom 22. Juli 1933. Tamtéž, s. 48–50; Satzung der Filmkammer vom 24. August 1933. Tamtéž, s. 50–53; Harry Rohwer-Kahlmann: *Aufbau und Hoheitsbefugnisse der Reichsfilmkammer*. Leipzig: Universitätsverlag von Robert Noske 1936.

¹¹⁴² Kupř.: Gerhart Heyer, *Aufbau und Zuständigkeit der Reichsfilmkammer*. Hamburg: b.n. [1937], s. 11.

¹¹⁴³ Členění Říšské filmové komory podléhalo v průběhu let několika reorganizacím. Kupříkladu v roce 1937 se Komora členila na presidium a 10 hlavních oddělení: I. Allgemeine Verwaltung (správní oddělení), II. Politik, Kultur und Propaganda (Politika, kultura a propaganda – zde probíhala komunikace s ostatními kulturními komorami, organizovaly se sjezdy a další akce, pracovaly tiskové referáty a také filmový archiv), III. Soziale Betreuung (sociální zabezpečení filmových tvůrčích pracovníků), IV. Filmkunst (filmové umění, včetně péče o filmový dorost), V. Fachgruppe Filmherstellung und Inländischer Filmvertrieb (odborová skupina filmová výroba a vnitrostátní obchod s filmem), VI. Fachgruppe Filmaussenhandel (odborová skupina zahraniční obchod s filmem – včetně koordinace kontingentu a všeobecných otázek financování), VII. Fachgruppe Filmtheater (odborová skupina kinematografie – včetně místních úřadů), VIII. Fachgruppe Kultur-, Werbefilm und Lichtspielstellen (odborová skupina kulturních a reklamních filmů a místních filmových ústředí – včetně župních úřadoven), IX. Fachgruppe Film- und kinotechnik (odborová skupina filmové a projekční techniky), X. Rechstabteilung – Fachgruppe Filmateliers (právní oddělení – odborová skupina filmové ateliéry). Verfügung des Präsidenten der Reichsfilmkammer betreffend Geschäftsverteilungsplan. BArch, fond R 56 I, k. 19, fol. 18–22.

¹¹⁴⁴ Struktura prvních skupin vycházela z kompetencí postupně zanikajících německých svazů filmového průmyslu. Jahresbericht der Reichsfilmkammer (1934). BArch, fond R2 (Reichsfinanzministerium), k. 4788, fol. 116–125; Srov.: Jürgen Spiker, Film und Kapital. Der Weg der deutschen Filmwirtschaft zum nationalsozialistischen Einheitskonzern. Berlin: Verlag Volker Spiess 1975, s. 104–105; Wolfgang Becker, *Film und Herrschaft*. Berlin: Verlag Volker Spiess 1973, s. 49.

¹¹⁴⁵ Záznam o schůzi zástupců filmové výroby a filmových tvůrčích pracovníků (19. 2. 1943). NFA, fond ČMFÚ, i.č. 128, fol. 111–112; Též: NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 554.

Pokusy české strany o navrácení názvosloví českým zvyklostem byly neúspěšné.¹¹⁴⁶ Během existence Českomoravského filmového ústředí docházelo k postupnému sbližování **podoby administrativy** obou organizací. Podle říšského vzoru se sjednocovaly formuláře i typy smluv s filmovými pracovníky. Zástupci Říšské filmové komory udržovali poměrně čilý styk se Spojovací ústřednou a příležitostně **navštěvovali Prahu**. Takovým důvodem byly například konzultace českým kolegům ve věci stanovení výše honorářů filmovým tvůrčím pracovníkům.¹¹⁴⁷ Českomoravské filmové ústředí samozřejmě přebíralo přímo či v pro protektorátní potřeby pozměněné formě **mnoho konkrétních nařízení a opatření z legislativy Říšské filmové komory**,¹¹⁴⁸ čímž se provoz české kinematografie stále více přibližoval říšskému vzoru a říšským potřebám.

Českomoravské filmové ústředí se vedle svých kontaktů s Říšskou filmovou komorou podílelo jako řádný člen na práci **Mezinárodní filmové komory**. O této instituci bohužel dodnes neexistuje syntetizující studie. Omezíme se tedy na obecné konstatování, že Mezinárodní filmová komora byla tak jako filmový kongres v Berlíně v roce 1935 nebo festival v Benátkách jedním z projevů systematizace evropských filmových vztahů 30. a 40. let. Všechny tři jmenované události (resp. instituce) spojoval také fakt, že byly organizovány z vůle fašistických režimů a jejich mezinárodní charakter byl většinou touto skutečností ovlivněn. V případě Mezinárodní filmové komory byl kupříkladu její dosah omezen na konkrétní spřátelené země a další sféry vlivu. Skutečný význam můžeme možná hledat v ambicích kinematografie Třetí říše vybudovat evropský filmový průmysl jako plně konkurenceschopnou obdobu hollywoodským studiím. Mezinárodní filmová komora vznikla v polovině 30. let (viz výše). Jejími členy se postupně staly Německo, Itálie, Protektorát Čechy a Morava, Slovenský stát, Belgie, Holandsko, Dánsko, Norsko, Finsko, Maďarsko, Chorvatsko, Bulharsko, Rumunsko, Španělsko a Švédsko. Mezinárodní filmová komora pořádala sjezdy všech filmových oborů nebo pouze konkrétních specialistů (např. právníků, techniků, obchodníků s filmem, výrobců úzkého filmu apod.) z různých členských zemích.¹¹⁴⁹ Komora také sbírala data o evropském filmovém průmyslu.

Víme, že prvním českým zástupcem v Mezinárodní filmové komoře se v květnu 1935 stal Ústřední svaz kinematografů v ČSR (viz výše).¹¹⁵⁰ Po likvidaci svazu bylo jako zástupce logicky určeno Českomoravské filmové ústředí. Známe také výši členského příspěvku pro Mezinárodní filmovou komoru, kterou Českomoravské filmové ústředí zaplatilo ve správním roce 1941/42: 97.500 K. V účetním roce 1942 již Ústředí obdrželo

¹¹⁴⁶ Změna označení podoboru (28. 2. 1942). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 553. Zápis o společné schůzi odborové skupiny filmová výroba tvůrčí pracovníci (23. 3. 1942). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 361.

¹¹⁴⁷ Zápis o schůzi konané 5. února 1942 dopoledne ve Filmovém ústředí. NFA, fond ČMFÚ, i.č. 128, fol. 78; Zápis o schůzi zástupců filmové výroby a filmových tvůrčích pracovníků (19. 2. 1943). NFA, fond ČMFÚ, i.č. 128, fol. 111–112.

¹¹⁴⁸ V obecné rovině můžeme konstatovat, že legislativa Reichsfilmkammer byla mnohem rozsáhlejší. Podobností je celá řada, kupříkladu nařízení o regulaci cen vstupného a o vydávání volných vstupenek, nařízení o zajištění přiměřených filmových výnosů atd. Přehled nařízení Říšské filmové komory a Říšské kulturní komory (Reichskulturkammer) in: Heinz Tackmann, *Filmhandbuch*. Berlin: Hermann Luchterhand Verlag 1939–1942.

¹¹⁴⁹ Podklady ze zasedání mezinárodní filmové komory z let 1941 a 1942 in: NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 224–239.

¹¹⁵⁰ Čs. zástupci v mezinárodní filmové komoře. *Filmový kurýr* 9, 1935, č. 21 (24. 5.), s. 1. V práci v komoře se uplatnily samozřejmě také další české osobnosti, nejvýrazněji zřejmě Miloš Havel. Mezinárodní filmová komora, sign. 111284/36. NA, fond MPOŽ, k. 2344.

ministerskou subvenci na aktivity v rámci Mezinárodní filmové komory ve výši 500.000 K. Nemáme však přesnou představu o jejich využití. Zasedání Českomoravské filmové komory byla prestižní záležitostí, jíž se účastnily skutečné špičky oboru. V letech 1941–1945 vedl delegace často Wilhelm Söhnel. Dalšími účastníky byli Emil Sirotek, Jaroslav Leiser, Miloš Havel aj.¹¹⁵¹ Bylo už zmíněno, že ve svém poválečném profesním životopise Wilhelm Söhnel uvedl, že ve strukturách Mezinárodní filmové komory působil dokonce jako blíže nespecifikovaný (zřejmě právní) expert.¹¹⁵² Bližší informace o významu české delegace či o konkrétním vlivu rozhodnutí Mezinárodní filmové komory na český kinematografický obor bohužel nemáme.

¹¹⁵¹ Dokumenty ze zasedání Mezinárodní filmové komory. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 224 až 239; Zmínky o účastech Wilhelma Söhnela na jednáních Mezinárodní filmové komory, většinou převzaté z českého tisku, se objevují také ve zprávách poválečných orgánů Ministerstva vnitra. ABS MV, sign. Z-10-194, s. ; ABS MV, sign. Z-1002/1, s. 151; ABS MV, sign. 2M-13405, s. 18, 23.

¹¹⁵² Dr.jur. Willy Söhnel, Lebenslauf (16.4.1958). BArch, fond R 109 I/ 4665.

II.3. Ve službách okupační kulturní politiky

Nařízení, sdělení, oznámení a oběžníky

Českomoravské filmové ústředí provádělo faktický výkon vrchnostenské moci nad českým filmovým průmyslem nejčastěji prostřednictvím nařízení, sdělení či oběžníků. **Nařízení, sdělení** a případně **oznámení** měla obecnější charakter a byla vydávána většinou v případech, když se týkala většího množství subjektů, nejčastěji tedy v případě nařízení určeného pro všechny členy Ústředí nebo pro členy nejpočetnějších odborových skupin kina či filmoví tvůrčí pracovníci.¹¹⁵³ Sdělení často upřesňovala praxi zavedenou novými nařízeními, měla dílčí či velmi konkrétní charakter a nařizovala kupříkladu, kdy vyměňovat schvalovací lístky, jak zdanit mzdy filmových tvůrčích pracovníků. Nejprve byla opatření zveřejňována v časopise *Filmový kurýr*, od dubna 1941 ve *Věstníku Českomoravského filmového ústředí*. Méně oficiální formu měly **oběžníky**. V tomto případě se jednalo o interní formu komunikace mezi Ústředím a jeho členy. Oběžníky častěji řešily otázky detailnější povahy nebo byly určené pro menší skupinu členů (např. filmoví výrobci, filmové půjčovny apod.). V některých případech byla znění oběžníků zveřejňována například ve *Filmovém kurýru* v rubrikách odborových skupin apod. Oběžníky někdy doplňovaly text vydaných nařízení či sdělení. Mohly mít ale i shodný obsah jako nařízení, sdělení či oznámení. Jindy text oběžníků obsahoval kupříkladu podstatnou informaci o probíhajících jednáních s úřady apod. Členové v nich byli často úkolováni. Praxe vydávání oběžníků přešla na Ústředí ze zaniklých svazů filmového průmyslu, které tuto praxi prováděly již několik let.

Více než šest desítek nařízení, více než 250 sdělení a stovky oběžníků, které Českomoravské filmové ústředí vydalo v letech 1941 až 1945, postupně **proměňovaly podobu protektorátní kinematografie** na všech jejích úrovních podle přání vedení Ústředí, nadřízených protektorátních orgánů i okupační moci. Konkrétního původce uvedeného záměru v nařízení či oběžníku často nemůžeme dohledat, odpovědnost neslo podepsané vedení korporace. K nařízením nebyla většinou vydávána žádná zdůvodnění, proto není vždy jednoduché odhadnout třeba intenzitu politických a praktických motivací. Některá opatření mohla mít nečekané důvody, kupříkladu nařízení o povinném zkrácení délky úvodních titulků bylo iniciováno Filmprüfstelle kvůli zjednodušení její kontrolní činnosti.¹¹⁵⁴ Stanovení jednotného začátku filmových projekcí ve velkých městech bylo zase dáno omezením provozu večerních spojů městské hromadné dopravy.¹¹⁵⁵ Zvláštním případem byla nařízení Českomoravského filmového ústředí, jež nekoordinovaně zasahovala do kompetencí jiných oborů. Jednalo se například o zákaz prodeje občerstvení v kinech, na které v říjnu 1944 reagoval Ústřední svaz obchodu v Čechách a na Moravě prostřednictvím Německého státního ministerstva protestem, že záležitosti týkající se koncesí na provozování občerstvení byly v jeho pravomoci.¹¹⁵⁶

¹¹⁵³ Soupis nařízení, sdělení a oznámení Českomoravského filmového ústředí je přílohou číslo 12 této práce.

¹¹⁵⁴ 15. nařízení Českomoravského filmového ústředí o největší délce českých celovečerních filmů. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 1, 1941, č. 9 (24. 9.), s. 1; Protokol o schůzi presidia s odb. skupinou výroba filmů (2. 10. 1941). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 128, fol. 48.

¹¹⁵⁵ Zápis o schůzi provozovatelů kin ve vnitřní Praze (18. 1. 1942). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 128, fol. 103.

¹¹⁵⁶ An die Rechtsabteilung (27. 10. 1944). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 493.

Z našeho pohledu byla nejdůležitější **nařízení, jimiž instituce definovala a posilovala své vlastní pravomoci**. Již v dubnu 1941 Ústředí oznámilo, že veškeré převody filmového majetku se mohou uskutečnit pouze s jeho souhlasem.¹¹⁵⁷ Veškeré tiskové zprávy obecnější povahy mohlo napříště vydávat pouze Ústředí či jiný úřední orgán.¹¹⁵⁸ Kontinuita nařízení v oboru byla zabezpečena sdělením Českomoravského filmového ústředí o platnosti úprav před zřízením Filmového ústředí, z něhož vyplývalo, že nařízení, která nebyla zrušena, nadále platila.¹¹⁵⁹ V červnu 1941 vyšlo nařízení o ukládání pořádkových trestů, které vymezilo možné tresty a definovalo pravidla kárného řízení.¹¹⁶⁰ Sdělení číslo 11/1941 Věst. shrnulo převedení kompetencí udílet oprávnění k činnosti ve filmu ze zemských úřadů na Českomoravského filmového ústředí. Toto opatření se týkalo jak živností, tak kinematografických licencí a v obou případech bylo povolení podmíněno členstvím v Ústředí.¹¹⁶¹ Následovalo nařízení o smírčím a rozhodčím řízení před Českomoravským filmovým ústředím, které stanovilo pravidla pro tato řízení.¹¹⁶² Nařízením číslo 21/1941 Věst. Ústředí stanovilo, že veškerý vývoz českých filmů mimo území protektorátu podléhal jeho schválení¹¹⁶³ a nařízení číslo 35/1945 Věst. zavedlo obdobné schvalování všech distribučních smluv také na území Protektorátu.¹¹⁶⁴ Nařízení a sdělení mohla mít také informativní charakter a popisovala vývoj organizace Ústředí, například zřízení Dozorčí úřadovny v létě 1944 (viz výše)¹¹⁶⁵ nebo jmenování funkcionářů nebo nových vedoucích odborových skupin apod.

Ne vždy měla nařízení Českomoravského filmového ústředí přelomový charakter, naopak, v mnoha případech **potvrzovala či zpřesňovala již dříve zažitá pravidla** zavedená v rámci pokusů bývalých svazů o posílení prvků řízeného hospodářství. Upřesněna byla například pravidla o registraci filmových námětů¹¹⁶⁶ a

¹¹⁵⁷ 2. nařízení Českomoravského filmového ústředí o dočasném omezení při převezech práv k podnikům filmovým. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 1, 1941, č. 1 (4. 4.), s. 7; 23. nařízení Českomoravského filmového ústředí o změně a doplnění 2. nařízení ČMFÚ o dočasném omezení při převezech práv k podnikům filmovým z 25/2/1941. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 1, 1941, č. 12 (4. 12.), s. 2; 44. nařízení Českomoravského filmového ústředí o dočasném omezení při převezech práv k podnikům filmovým. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 2, 1942, č. 18 (30. 12.), s. 118.

¹¹⁵⁸ 3. nařízení Českomoravského filmového ústředí o zprávách tisku. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 1, 1941, č. 1 (4. 4.), s. 7; 22. nařízení Českomoravského filmového ústředí o změně a doplnění 2. nařízení ČMFÚ o dočasném omezení při převezech práv k podnikům filmovým z 25. 2. 1941. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 1, 1941, č. 12 (4. 12.), s. 2.

¹¹⁵⁹ Sdělení o platnosti úprav před zřízením Filmového ústředí. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 1, 1941, č. 1 (4. 4.), s. 8.

¹¹⁶⁰ 12. nařízení Českomoravského filmového ústředí o ukládání pořádkových trestů. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 1, 1941, č. 4 (19. 6.), s. 1–4.

¹¹⁶¹ Sdělení 11/41. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 1, 1941, č. 9 (24. 9.), s. 3.

¹¹⁶² 21. nařízení Českomoravského filmového ústředí o smírčím a rozhodčím řízení před Českomoravských filmovým ústředím. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 1, 1941, č. 10 (17. 10.), s. 3–5.

¹¹⁶³ 21. nařízení Českomoravského filmového ústředí o exploataci českých filmů, vyrobených v Protektorátu Čechy a Morava, mimo území Protektorátu Čechy a Morava. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 1, 1941, č. 12 (4. 12.), s. 1.

¹¹⁶⁴ 35. nařízení Českomoravského filmového ústředí o exploatačních filmových právech v Protektorátu Čechy a Morava. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 2, 1942, č. 10 (22. 7.), s. 67–68.

¹¹⁶⁵ 57. nařízení Českomoravského filmového ústředí o zřízení Dozorčí úřadovny při ČMFÚ. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 4, 1944, č. 8 (28. 7.), s. 41–42.

¹¹⁶⁶ 6. nařízení Českomoravského filmového ústředí o registraci filmových námětů. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 1, 1941, č. 2 (18. 4.), s. 2–4; 26. nařízení Českomoravského

výrobních programů¹¹⁶⁷ nebo angažování ne-/členů Ústředí ve filmech.¹¹⁶⁸ Pokračovalo se také v úpravách všeobecných obchodních podmínek pro půjčování filmů.¹¹⁶⁹

Další skupina nařízení se týkala také vyloženě **technických záležitostí, provozu nebo posilování bezpečnosti práce** jako byly sběr starého filmového materiálu,¹¹⁷⁰ délka celovečerního a krátkého filmu,¹¹⁷¹ obsah úvodních titulků,¹¹⁷² ochrana svitků proti poškození,¹¹⁷³ povinné zhotovování prolínacích značek,¹¹⁷⁴ obhospodařování suchých baterií¹¹⁷⁵ apod. Další poměrně početná skupina nařízení souvisela s **válečným hospodářstvím** a zaváděla pravidla pro nakládání s nedostatkovými surovinami: nakládání se starým filmovým materiálem.¹¹⁷⁶ Zásadní bylo samozřejmě nařízení o opatřeních k totálnímu válečnému nasazení ve filmovém oboru, které bylo vyhlášeno v srpnu 1944 s cílem v maximální možné míře omezit počet lidí a potřebu surovin ve filmovém průmyslu (viz dále).¹¹⁷⁷

Opatření Ústředí nejčastěji doléhala na **kina**, v tomto případě navázalo Českomoravské filmové ústředí na normotvorné aktivity Filmového ústředí pro Čechy a Moravu a zrušených kinematografických svazů. V průběhu roku 1941 vstoupily v platnost úpravy hracích plánů pro Velkou Prahu a Velké Brno, která byly v dalších

filmového ústředí o registraci filmových námětů z 20. prosince 1941. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 1, 1941, č. 13 (22. 12.), s. 1–3.

¹¹⁶⁷ 27. nařízení Českomoravského filmového ústředí o schvalování výrobních programů. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 1, 1941, č. 13 (22. 12.), s. 3–5.

¹¹⁶⁸ 7. nařízení Českomoravského filmového ústředí o schvalování smluv o angažmá u nečlenů Českomoravského filmového ústředí. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 1, 1941, č. 2 (18. 4.), s. 4.

¹¹⁶⁹ 13. nařízení Českomoravského filmového ústředí o převzetí smluv s půjčovnými. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 1, 1941, č. 5 (5. 7.), s. 1; 16. nařízení Českomoravského filmového ústředí o změně všeobecných obchodních podmínek pro půjčování filmů. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 1, 1941, č. 9 (24. 9.), s. 2; 60. nařízení Českomoravského filmového ústředí o stanovení všeobecných obchodních podmínek pro půjčování filmů. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 4, 1944, č. 24 (7. 12.), s. 141–148.

¹¹⁷⁰ 9. nařízení Českomoravského filmového ústředí o nakládání s negativním a starým filmovým materiálem. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 1, 1941, č. 3 (30. 5.), s. 2.

¹¹⁷¹ 15. nařízení Českomoravského filmového ústředí o nejvyšší délce českých celovečerních filmů. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 1, 1941, č. 9 (24. 9.), s. 1; 36. nařízení Českomoravského filmového ústředí o délce krátkých filmů. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 2, 1942, č. 11 (1. 8.), s. 73.

¹¹⁷² 38. nařízení Českomoravského filmového ústředí o úpravě úvodních titulků. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 2, 1942, č. 11 (1. 8.), s. 77–78; 41. nařízení Českomoravského filmového ústředí o změně nařízení ČMFÚ o úpravě úvodních titulků z 27. července 1942. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 2, 1942, č. 16 (3. 12.), s. 103–104.

¹¹⁷³ 45. nařízení Českomoravského filmového ústředí o ochraně filmových svitků proti poškození. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 3, 1943, č. 1 (12. 2.), s. 1.

¹¹⁷⁴ 46. nařízení Českomoravského filmového ústředí o povinném zhotovování prolínacích značek ve filmových kopiích. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 3, 1943, č. 2 (20. 2.), s. 5–6.

¹¹⁷⁵ Sdělení 32/44. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 4, 1944, č. 9 (21. 7.), s. 45–46.

¹¹⁷⁶ 9. nařízení Českomoravského filmového ústředí o nakládání s negativním a starým filmovým materiálem. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 1, 1941, č. 3 (30. 5.), s. 2.

¹¹⁷⁷ 59. nařízení Českomoravského filmového ústředí o opatřeních k totálnímu válečnému nasazení ve filmovém oboru v Protektorátu Čechy a Morava. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 4, 1944, č. 10 (29. 8.), s. 48–51. 61. nařízení Českomoravského filmového ústředí o změně nařízení o opatřeních k totálnímu válečnému nasazení ve filmovém oboru v Protektorátu Čechy a Morava z 23. srpna 1944. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 4, 1944, č. 24 (7. 12.), s. 148–149. 62. Druhé nařízení Českomoravského filmového ústředí o opatřeních k totálnímu válečnému nasazení ve filmovém oboru v Protektorátě Čechy a Morava. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 5, 1945, č. 2 (11. 1.), s. 5.

měsících a letech ještě několikrát upřesňovány,¹¹⁷⁸ dále povinnost závazného filmového představení v pořadí kulturní film – týdeník – celovečerní film,¹¹⁷⁹ zákazu promítání týdeníku starších než 10 týdnů,¹¹⁸⁰ úprava podplatku za šatnu,¹¹⁸¹ podmínění bezplatného promítání diapozitivů souhlasem Ústředí¹¹⁸² atd. V případě hracích řádů je potřeba zdůraznit filmovou historií nereflektovaný fakt, že pojmem „český film“ se podle výkladu Českomoravského filmového ústředí neoznačoval jen film české produkce, ale také zahraniční film dabovaný do českého jazyka.¹¹⁸³ V roce 1942 se kina musela přizpůsobit povinnému omezení reklamy kinematografů,¹¹⁸⁴ zákazu vpouštění opozdivších se návštěvníků po začátku týdeníků,¹¹⁸⁵ povinnému promítání politicky preferovaných titulů,¹¹⁸⁶ nebo o vydávání volných vstupenek.¹¹⁸⁷ Podstatné změny zavedlo nařízení číslo 40/1942 o uvádění filmů v kinematografech, které mimo jiné stanovilo limit uvádění reprízovaných filmů na 30 % a povinné uvádění německých filmů podle pravidel stanovených podle velikosti obce.¹¹⁸⁸ Povinnost uvádění určitého povinného procenta německých filmů byla urgována z německé strany. V září 1941 vedoucí odborové skupiny obchod s filmy Otto Hofmann v konceptu svého dopisu poznamenal: *die BMFZ die diesbezüglichen Erwartungen bisher nicht erfüllt hat und es daher zahlreiche Orte gibt, in welchen die Kinos wenig oder*

¹¹⁷⁸ 11. nařízení Českomoravského filmového ústředí o hracím řádu pro kinematografy ve Velké Praze a Velkém Brně. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 1, 1941, č. 3 (30. 5.), s. 3–5; 17. nařízení Českomoravského filmového ústředí o hracím řádu pro kinematografy ve Velké Praze a Velkém Brně z 25. 5. 1941. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 1, 1941, č. 9 (24. 9.), s. 2; 31. nařízení Českomoravského filmového ústředí doplňující 11. nařízení ČMFÚ o hracím řádu pro kinematografy ve Velké Praze a Velkém Brně. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 2, 1942, č. 5 (20. 4.), s. 37; 29. nařízení Českomoravského filmového ústředí o hracím řádu pro kina ve Velké Praze a Velkém Brně. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 2, 1942, č. 11 (1. 8.), s. 74–76.

¹¹⁷⁹ 14. nařízení Českomoravského filmového ústředí o pořadí promítání v kinematografech. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 1, 1941, č. 5 (5. 7.), s. 2.

¹¹⁸⁰ 18. nařízení Českomoravského filmového ústředí o aktualizování filmových týdeníků. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 1, 1941, č. 10 (17. 10.), s. 1–2.

¹¹⁸¹ 20. nařízení Českomoravského filmového ústředí o poplatcích za šatnu v kinematografech. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 1, 1941, č. 10 (17. 10.), s. 2.

¹¹⁸² 24. nařízení Českomoravského filmového ústředí o bezplatném promítání diapozitivů v kinematografech. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 1, 1941, č. 12 (4. 12.), s. 3.

¹¹⁸³ Zápis o schůzi poradního výboru odborové skupiny kinematografické (16. 12. 1941). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 128, fol. 69–78.

¹¹⁸⁴ 29. nařízení Českomoravského filmového ústředí o směrnících pro reklamu kinematografů. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 2, 1942, č. 2 (26. 2.), s. 13–14.

¹¹⁸⁵ Toto opatření souviselo s se zaznamenanými projevy demonstrativního chování diváků, které se mimo jiné uskutečňovalo rušením během týdeníků. Na klid během promítání zpravodajského filmu byl dozorčími orgány kladen veliký důraz. 29. nařízení Českomoravského filmového ústředí o vpouštění opozdivších se návštěvníků na kinematografická představení. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 2, 1942, č. 3 (5. 3.), s. 21; 52. nařízení Českomoravského filmového ústředí o vpouštění opozdivších se návštěvníků ke kinematografickým představením. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 3, 1943, č. 13 (22. 9.), s. 71.

¹¹⁸⁶ 32. nařízení Českomoravského filmového ústředí o uvádění filmů zvláštní hodnoty. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 2, 1942, č. 7 (16. 5.), s. 45–46.

¹¹⁸⁷ 39. nařízení Českomoravského filmového ústředí o úpravě vydávání volných vstupenek pro kinematografická představení. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 2, 1942, č. 12 (20. 8.), s. 79–80.

¹¹⁸⁸ 40. nařízení Českomoravského filmového ústředí o uvádění filmů v kinech. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 2, 1942, č. 13/14 (7. 9.), s. 85–86.

*überhaupt keine deutsche Filme spielen.*¹¹⁸⁹ Hofmann dále navrhl opatření, aby v každém kině bylo povinné uvádět měsíčně z 50 % německé filmy se zvláštním ohledem na svátky a dny pracovního klidu.¹¹⁹⁰ Hofmann svůj návrh dále počátkem roku 1942 konkretizoval a v následné korespondenci se pozastavoval nad tím, že Ústředí s jeho návrhem dostatečně rychle nepracuje.¹¹⁹¹ Další opatření, které mocenským způsobem zasáhlo do provozu kinematografů bylo nařízení říšského protektora v Čechách a na Moravě o užívání kinematografických podniků. Všechny (i jednorázové) smlouvy o pronájmu kin podléhaly napříště písemnému souhlasu Českomoravského filmového ústředí a kina byla dále povinna v případě potřeby pronajmou kino osobě Ústředím označené.¹¹⁹² Tento nástroj byl v praxi využíván pro organizaci různých vojenských a jiných politických akcí.¹¹⁹³ **Zásahy do dramaturgie** a chodu kin byly realizovány v konkrétní významné dny (významná výročí nacistické strany, Den hrdinů, ale také Velký pátek nebo 1. května)¹¹⁹⁴, ve výjimečných případech se jednalo dokonce o plošné zákazy filmových představení (den pohřbu Reinharda Heydricha 9. června 1942, dny smutku po porážce u Stalingradu 3.–6. února 1943, noční silvestrovská představení 1943).¹¹⁹⁵ Kina také příležitostně musela povinně hrát určité krátké filmy. V listopadu 1942 jsme zaznamenali případ povinného uvádění reklamního filmu propagujícího tzv. Třídní loterii.¹¹⁹⁶ Další omezení se týkala kin, jejichž síla byla v místech pořádaných oficiálních demonstrací¹¹⁹⁷ nebo kin v místech, kde nebyly jiné společenské sály, a tudíž majitelé museli kina nabídnout k organizaci propagačních akcí typu výstavy k pátému výročí vzniku Protektorátu v březnu 1944.¹¹⁹⁸

Hlavní normotvorné cíle odborové skupiny kinematografů v době protektorátu byly nicméně změna licenčního systému na systém koncesní a optimalizace finančních toků do kin i dalších odvětví filmového průmyslu především snížením zatížení dávkami ze zábav. **K zásadní reorganizaci v uvádění filmů došlo na jaře 1943.** V květnu vyšlo nařízení ministra vnitra o dávce ze zábav, které potvrdilo již dříve existující možnost osvobození o dávky na pořady, které byly uznány *v zájmu péče o umění nebo*

¹¹⁸⁹ *Neboť Českomoravské filmové ústředí dosud nesplnilo tato očekávání a stále existuje mnoho míst, kde kina hrají německé filmy zřídka nebo vůbec.*

¹¹⁹⁰ An die Böhmischemährische Filmzentrale (18. 9. 1941). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 446, fol. 80.

¹¹⁹¹ Návrh nařízení. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 446, fol. 24–25; Korespondence z 6. 3. 1941 a 7. 3. 1941. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 446, fol. 16–17.

¹¹⁹² Nařízení říšského protektora v Čechách a na Moravě o užívání kinematografických podniků. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 2, 1942, č. 15 (7. 10.), s. 97–98.

¹¹⁹³ Například v roce 1943 pro akce Německé pracovní fronty, popřípadě Národní odborové ústředny zaměstnanecké. Oběžníky a nařízení Českomoravského filmového ústředí z roku 1943. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 248, fol. 24, 44. Oběžníky odborové skupiny obchod s filmy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 450, fol. 207.

¹¹⁹⁴ Oběžníky a nařízení Českomoravského filmového ústředí z roku 1943. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 248, fol. 45, 48, 59, 109–110, 114, 123, 125; Oběžníky odborové skupiny obchod s filmy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 450, fol. 134, 148–152, 158–159, 164, 166, 210; Oběžníky odborové skupiny obchod s filmy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 450, fol. 222–223; Oběžníky odborové skupiny kinematografy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 480, fol. 19–21, 66–67, 76–83, 86–88, 154–155, 161.

¹¹⁹⁵ Oběžníky odborové skupiny obchod s filmy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 450, fol. 68; Oběžníky a nařízení Českomoravského filmového ústředí z roku 1943. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 248, fol. 119; Oběžníky odborové skupiny kinematografy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 480, fol. 27–28, 70, 145.

¹¹⁹⁶ Oběžníky odborové skupiny kinematografy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 480, fol. 45.

¹¹⁹⁷ Tamtéž, fol. 33.

¹¹⁹⁸ Tamtéž, fol. 153

vzdělávání lidu za všeobecně užitečné¹¹⁹⁹ a dále byla dávka snížena filmům, které byly označeny predikáty jako *státněpoliticky hodnotné, umělecky hodnotné, kulturně hodnotné, lidově hodnotné, uznáníhodné* nebo *lidově vzdělavatelské*. Sleva dosahovala až na 4% odvod místo běžných 15 %.¹²⁰⁰ Nová úprava cen vstupného v kinematografech byla vyhlášena v témže měsíci (o jejím významu viz dále).¹²⁰¹ Následovalo nařízení k zajištění přiměřených zisků, které stanovovalo nové sazby půjčovního ve výši 28–35 % za celovečerní film včetně dodatku a 3 % za filmový týdeník.¹²⁰² Filmové koncese byly zavedeny nařízením o provozu kinematografických podniků v červenci 1943 (viz dále).¹²⁰³ Na jaře 1943 došlo také k rozšíření hracích řádů, které byly postupně vydány pro většinu důležitých měst protektorátu: vedle tzv. Velké Prahy a Velkého Brna přišly na řadu hrací řady pro Budějovice, Frýdek, Jihlavu, Velké Kladno, Velký Hradec Králové, Velkou Moravskou Ostravu, Velkou Olomouc, Pardubice, Velkou Plzeň, Přerov, Prostějov, Tábor, Ústí nad Orlicí a Zlín.¹²⁰⁴

V roce 1944 následovala ještě opatření související se **zvyšováním kvality práce v kině** a také v dalším **vzdělávání zaměstnanců kinematografů** (viz dále): opatření o obsluze kinematografických zařízení¹²⁰⁵ a o odborné způsobilosti provozovatelů kin.¹²⁰⁶ Sděleními se zakazoval a opětovně povoloval prodej cukrovinek nebo vytápění v kinech, případně přikazovalo předvádění konkrétních propagandistických filmů a diapozitivů, apod.

Druhou odborovou skupinou, jíž Českomoravské filmové ústředí nejčastěji něco přikazovalo, byli **filmoví tvůrci pracovníci**. V listopadu 1941 Ústředí stanovilo práva a

¹¹⁹⁹ Již od roku 1928 na základě vládního nařízení 15/1928 Sb. byly od dávek ze zábav osvobozeny filmy, které byly cenzurou prohlášeny za kulturně výchovné. JUDr. Jiří Hora, *Filmové právo*. Praha: Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart 1937, s. 320.

¹²⁰⁰ §§ 2, 9 Nařízení ministra vnitra zedne 18. května 1843 (č. 13 Sb. z 20. května 1943) o dávce ze zábav. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 3, 1943, č. 6/7 (25. 5.), s. 25–33. Seznam uváděných filmů s predikáty in: *Predikáty filmů. Věstník Českomoravského filmového ústředí* 3, 1943, č. 17/20 (31. 12.), s. 91–122.

¹²⁰¹ 48. nařízení Českomoravského filmového ústředí o nové úpravě vstupného v kinematografech. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 3, 1943, č. 6/7 (25. 5.), s. 37–40; Oprava nařízení Českomoravského filmového ústředí o nové úpravě vstupného v kinematografech z 18. května 1943. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 3, 1943, č. 8 (4. 6.), s. 44.

¹²⁰² Přesná výše půjčovního byla odstupňována podle toho, zda bylo kino premiérové, nebo I.–IV. hracího práva. 48. nařízení Českomoravského filmového ústředí o nové úpravě vstupného v kinematografech. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 3, 1943, č. 8 (4. 6.), s. 41–43.

¹²⁰³ 51. nařízení Českomoravského filmového ústředí o provozu kinematografických podniků. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 3, 1943, č. 11 (30. 7.), s. 59–66.

¹²⁰⁴ Oběžníky a nařízení Českomoravského filmového ústředí z roku 1943. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 248, fol. 104–106; 47. nařízení Českomoravského filmového ústředí o hracích řádech pro kinematografy. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 3, 1943, č. 6/7 (25. 5.), s. 33–37; 54. nařízení Českomoravského filmového ústředí o změně nařízení ČMFÚ o hracích řádech pro kinematografy ze dne 17. května 1943. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 4, 1944, č. 3 (23. 3.), s. 13–14; 58. nařízení Českomoravského filmového ústředí, kterým se mění nařízení ČMFÚ ze 17. května 1943 o hracích řádech pro kinematografy. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 4, 1944, č. 21 (16. 11.), s. 115–121.

¹²⁰⁵ 55. nařízení Českomoravského filmového ústředí o obsluze kinotechnických zařízení v kinematografech. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 4, 1944, č. 4 (17. 4.), s. 19–22.

¹²⁰⁶ 56. nařízení Českomoravského filmového ústředí o odborné způsobilosti provozovatelů kinematografů. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 4, 1944, č. 7 (15. 6.), s. 35–37.

povinnosti rekvizitářů.¹²⁰⁷ Následovala pravidla o užívání titulu „filmový herec“ a¹²⁰⁸ sdělení o odměnách hudebníků ve filmu.¹²⁰⁹ Několikrát byla řešena otázka postavení komparzu (viz dále).¹²¹⁰ Další otázky související s odměňováním filmových tvůrčích pracovníků a jejich pracovních podmínek řešily mimo kompetenci Ústředí výnosy příslušných ministerstev a dalších úřadů (viz dále).

Některé oběžníky neměly formu oznámení, ale například **dotazníku**. Ty byly vytvářeny pro sběr relevantních informací o jednotlivých členech. Na základě dotazníků o exploatovaných filmech mohla mimo jiné provádět cenzura křížovou kontrolu mezi kiny a půjčovnami,¹²¹¹ díky dotazníkům o ekonomické situaci byly vypočítávány členské příspěvky,¹²¹² dotazníky o stavu zásob a potřebách nedostatkových surovin usnadňovaly kontrolované hospodářství s těmito komoditami apod.¹²¹³ V průběhu válečných let byli členové Ústředí nuceni předkládat evidence zaměstnanců a také rozdělovat své zaměstnance na postradatelné a nepostradatelné. Jasným záměrem těchto opatření byla přísná personální kontrol, přesun zbytných pracovních sil do průmyslové výroby nebo vykonávání protisabotážních hlídek, protiletectvých ochranných služeb a podobných činností,¹²¹⁴ ale také třeba příprava vzdělávacích kurzů.¹²¹⁵

Objevily se i případy, kdy oběžníky nebyly nařízením, ale **doporučením**. Tak tomu bylo například v případě doporučení navýšení mzdy zaměstnanců v květnu 1941 kvůli vysoké inflaci,¹²¹⁶ doporučení strategie nasazování filmů v obcích s více konkurujícími si kiny,¹²¹⁷ doporučení změny pracovní doby v půjčovnách s ohledem na

¹²⁰⁷ 22. nařízení Českomoravského filmového ústředí o zaměstnávání rekvizitářů. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 1, 1941, č. 12 (4. 12.), s. 2.

¹²⁰⁸ 28. nařízení Českomoravského filmového ústředí o užívání označení "filmový herec". *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 2, 1942, č. 1 (5. 2.), s. 1.

¹²⁰⁹ Sdělení č. 23/43. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 3, 1943, č. 12 (9. 9.), s. 67–68.

¹²¹⁰ 19. nařízení Českomoravského filmového ústředí o komparsu. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 1, 1941, č. 11 (26. 10.), s. 1; 53. nařízení Českomoravského filmového ústředí o změně nařízení č. 19/41 o komparsu. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 3, 1943, č. 14 (18. 10.), s. 75–76.

¹²¹¹ Oběžníky a nařízení Českomoravského filmového ústředí z roku 1941. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 246, fol. 16–17, 75, 92–93; Oběžníky a nařízení Českomoravského filmového ústředí z roku 1943. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 248, fol. 73, 88–90. Oběžníky odborové skupiny kinematografy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 480, fol. 4–5.

¹²¹² Oběžníky a nařízení Českomoravského filmového ústředí z roku 1941. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 246, fol. 34–26, 47, 49–54, 63; Oběžníky a nařízení Českomoravského filmového ústředí z roku 1942. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 247; Oběžníky a nařízení Českomoravského filmového ústředí z roku 1943. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 248, fol. 120–122; Oběžníky odborové skupiny Filmová výroba. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 363, fol. 1–2, 29–30; Oběžníky odborové skupiny kinematografy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 480, fol. 8–10.

¹²¹³ Oběžníky a nařízení Českomoravského filmového ústředí z roku 1941. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 246, fol. 1, 33, 71; Oběžníky a nařízení Českomoravského filmového ústředí z roku 1943. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 248, fol. 11–12, 34–36, 55–58, 82–83; Oběžníky odborové skupiny Filmová výroba. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 363, fol. 38–40, 66–67.

¹²¹⁴ Oběžníky a nařízení Českomoravského filmového ústředí z roku 1943. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 248, fol. 2, 9–10, 25, 32–33, 53–54, 74, 76–77; Oběžníky a nařízení Českomoravského filmového ústředí z roku 1944. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 247; Oběžníky odborové skupiny Filmová výroba. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 363, fol. 35, 59, 61–62, 69, 71, 85; Oběžníky odborové skupiny obchod s filmy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 450, fol. 104, 144–145, 181–182, 189, 191, 205; Oběžníky odborové skupiny kinematografy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 480, fol. 128–130, 132.

¹²¹⁵ Oběžníky odborové skupiny kinematografy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 480, fol. 54–56, 175–176.

¹²¹⁶ Oběžníky a nařízení Českomoravského filmového ústředí z roku 1941. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 246, fol. 4–5.

¹²¹⁷ Tamtéž, fol. 20.

snížení nutnosti osvětlení místností,¹²¹⁸ nebo výše „dobrovolného“ příspěvku na válečnou charitu.¹²¹⁹ Některá doporučená opatření, například příspěvek na Německý červený kříž, se postupem času stal povinností, když se stal závazným příplatkem ke vstupnému.¹²²⁰

V početných případech bylo nařízení a oběžníky Ústředí otevřeně pouhým tlumočením příkazů **dalších úřadů**: Filmprüfstelle,¹²²¹ Nejvyššího úřadu cenového, příslušných ministerstev,¹²²² policejních ředitelství, Magistrátu hlavního města Prahy, Úřadu práce, velitelství protiletecké obrany a jiných. Všechny tyto instituce ovlivňovaly poměrně výrazně nejen provoz samotných kinematografů, ale také práci ve filmovém oboru jako celku. Většinou se ovšem jednalo o obecná nařízení, která ovlivňovala protektorátní každodennost ve většině či ve všech oblastech lidské činnosti.¹²²³ Ve velmi obecné rovině restrikcí (např. šetření s papírem či textiliemi) bylo pod příkazy podepsáno samo Ústředí.¹²²⁴ Na stránkách Věstníku Českomoravského filmového ústředí byly vedle nařízení, oznámení a sdělení dále zveřejňovány **nejdůležitější nové zákony, vyhlášky a další rozhodnutí úřadů**, které již nebyly nijak dále Ústředím komentovány. Šlo například o vyhlášku o platech zaměstnanců kinematografů, vládní nařízení o zajištění stability mezd a platů a pracovní morálky,¹²²⁵ o vyhlášku o všeobecných platových podmínkách filmových tvůrčích pracovníků,¹²²⁶ ale také o oběžníky o úpravě paušálu OSA nebo o úpravě hasičského paušálu pro pražská kina.¹²²⁷

Z kusých informací zjišťujeme, že nařízení Českomoravského filmového ústředí byla v mnoha případech obcházena či přímo porušována. Zpráva z revize brněnských kin z léta 1943 poukázala například na masové zatajování tržeb a vydávání většího

¹²¹⁸ Tamtéž, fol. 88.

¹²¹⁹ Oběžníky odborové skupiny Filmová výroba. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 363, fol. 11; Oběžníky odborové skupiny kinematografy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 480, fol. 11–12; Oběžníky odborové skupiny kinematografy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 480, fol. 30; Oběžníky odborové skupiny Filmoví tvůrčí pracovníci. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 555, fol. 4.

¹²²⁰ Oběžníky odborové skupiny kinematografy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 480, fol. 127.

¹²²¹ Jednací řád Úřadu pro schvalování filmů v Čechách a na Moravě. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 1, 1941, č. 6 (21. 7.), s. 1–4.

¹²²² Např. Vyhláška ministra sociální a zdravotní správy č. 1008 ze dne 22. listopadu 1941 o úpravě mzdových podmínek zaměstnanců v kinematografech. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 1, 1941, č. 12 (4. 12.), s. 4–9.

¹²²³ Příklady mohou být povinné promítání diapozitivů, protipožární opatření policejního ředitelství nebo příkaz Ministerstva průmyslu, obchodu a živností o povinném sběru barevných kovů z kancelářů vč. popelníků, těžítek, přívěsků na klíče aj., přesná protiletecká opatření pro kina aj. Oběžníky a nařízení Českomoravského filmového ústředí z roku 1941. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 246, fol. 14, 25–26, 29–30, 39–40; Oběžníky a nařízení Českomoravského filmového ústředí z roku 1943. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 248, fol. 62, 69–71, 75, 86–87, 111–112; Oběžníky odborové skupiny Filmová výroba. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 363, fol. 5, 7, 73–78; Oběžníky odborové skupiny obchod s filmy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 450, fol. 193–198, 209; Oběžníky odborové skupiny kinematografy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 480, fol. 6–7; Oběžníky odborové skupiny kinematografy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 480, fol. 24–26, 43, 69, 85, 121, 131, 135–144, 149, 157, 160, 173.

¹²²⁴ Oběžníky odborové skupiny kinematografy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 480, fol. 23.

¹²²⁵ Vládní nařízení č. 13 Sb. ze dne 10. 12. 1941 o zajištění stability mezd a platů a pracovní morálky vč. souvisejících vyhlášek. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 2, 1942, č. 1 (5. 2.), s. 3–10.

¹²²⁶ Sdělení 1/44. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 4, 1944, č. 1 (2. 2.), s. 1–9.

¹²²⁷ Zápis o schůzi poradního výboru odborové skupiny kinematografické (16. 12. 1941). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 128, fol. 69–78.

počtu vstupenek, než bylo povoleno.¹²²⁸ Obecně přijímaný **předpoklad vymahatelnosti** nových pravidel Českomoravského filmového ústředí je zpochybněn. Bližší představu o skutečném každodenním vztahu jednotlivých členů Ústředí k této korporaci, však bohužel nemáme.

Zajímavé je také to, že **počet nařízení schválených od listopadu 1943 rapidně klesá**. Zatímco mezi dubnem 1941 a listopadem 1943 jich bylo zveřejněno celkem 53, od listopadu 1943 do konce války již jen 9. Přibývalo naopak dílčích sdělení (81 v roce 1944 oproti 44 v roce 1943). Je možné, že vedení Českomoravského filmového ústředí na jaře 1943 završilo reorganizaci, která byla započata již v době existence Plnomocníků filmového oboru. Je také možné, že ztratilo motivaci nebo prostředky vzhledem k postupujícím válečným událostem.

Normy, evidence a kontroly

S výkonem vrchnostenské moci a její vymahatelnosti, stejně jako s normotvornými tendencemi korporace úzce souvisí **rozšiřující se agenda rozličných evidencí a rostoucí kontrolní role organizace**. Tato tendence, která byla silná již v období pokusů bývalých svazů filmového průmyslu o vytvoření centralizovaného systému filmové samosprávy, nabyla v době existence Českomoravského filmového ústředí svého vrcholu. Vedle nepochybného významu sběru statistických dat s cílem vytvoření přehledu o situaci ve filmovém oboru to znamenalo především extrémní růst byrokracie a posílení administrativní a úřední složky korporace. Pro ilustraci můžeme uvést příklad odborové skupiny **filmoví tvůrčí pracovníci**, která nejenže shromažďovala informace o svých členech, ale dále je třídila do přesně daných více než **čtyř desítek podskupin** (kupř. vedoucí výroby celovečerních filmů, vedoucí výroby – ředitelé, vedoucí výroby krátkých filmů atd.).¹²²⁹ Rozsáhlá normotvorná agenda byla vybudována pro přehled odměn filmových tvůrčích pracovníků. Do podzimu 1941 byla v praxi dodržována hromadná smlouva, uzavřená mezi výrobcí s Českou filmovou unií, která stanovovala nejnižší honoráře.¹²³⁰ Již v říjnu 1941 došlo, mimo jiné v reakci na prudce se zvyšující požadavky některých profesí využívaných hojněji říšským filmem (viz dále), k dohodě odborové skupiny filmová výroba o stanovení tzv. stropů (Gagen-Stop) honorářů filmových tvůrčích pracovníků, tak jako to bylo obvyklé v říšské kinematografii.¹²³¹ V listopadu 1941 proběhla série jednání v rámci odborové skupiny filmoví tvůrčí pracovníci, na kterých bylo schváleno ustanovení nejvyšších a nejnižších honorářů u významných profesí filmového štábu.¹²³² U profesí ostatních stále platila svazová dohoda z roku 1939, česká strana však postupovala v součinnosti s berlínským

¹²²⁸ Protokol o I. schůzi Stálého užšího výboru (22. 7. 1943). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 128, fol. 177–180.

¹²²⁹ Sdělení 26/42. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 2, 1942, č. 7 (16. 5.), s. 46–47; Sdělení 25/44. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 4, 1944, č. 7 (15. 6.), s. 38–39.

¹²³⁰ Presidiu (24. 10. 1941). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 556.

¹²³¹ Protokol o schůzi presidia s odb. skupinou výroba filmů (2. 10. 1941). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 128, fol. 50.

¹²³² Protokol o schůzi konané jako doplněk ke schůzi poradního výboru IV. odb. skupiny (10. 11. 1941). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 128, fol. 52–53; Protokol o schůzi odborových podskupin adeptů filmové režie a režisérů krátkých filmů (14. 11. 1941). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 128, fol. 54–55; Protokol o schůzi zástupců některých podskupin IV. odb. skupiny (18. 11. 1941). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 128, fol. 56–58; Zápis ze schůze IV. odborové skupiny filmových tvůrčích pracovníků se zástupci hudebních organizací a zástupci podskupiny hudebníků (21. 11. 1941). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 128, fol. 59–61; Zápis o schůzi poradního výboru odborové skupiny filmových tvůrčích pracovníků (25. 11. 1941). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 128, fol. 62–64.

centrem.¹²³³ V srpnu 1942 byla dokončena faktická absolutní kontrola vývoje honorářů filmových pracovníků. Celý systém byl založen na obsáhlé **evidenci odměn všech filmových tvůrčích pracovníků a kontrole všech nových smluv** jak Ústředím, tak Ministerstvem hospodářství a práce prostřednictvím vrchního rady Dr. Indry.¹²³⁴ Každá smlouva s každým jednotlivým filmovým pracovníkem od této doby podléhala kontrole a hypotetické možnosti zásahu dvou složek vrchnostenské moci. Smlouvy byly formálně sjednoceny zavedením vzorových formulářů.¹²³⁵ V únoru 1943 došlo k dohodě s Říšskou filmovou komorou, podle které byl zpřesněn poměr maximálních, tzv. směrných (středních) a minimálních honorářů v poměru 100 % – 85 % – 70 %. Schválení vyšších než maximálních honorářů podléhalo zvláštnímu schvalovacímu procesu.¹²³⁶ V červenci 1943 byla neúměrně objemná agenda schvalování vyšších honorářů přeci jen zjednodušena. Do určitého denního limitu (700 K) nemusel producent žádat o schválení ministerstvo a stačila pouze ohláška Ústředí.¹²³⁷ Druhy smluv mezi výrobcem a filmovým pracovníkem byly v lednu 1944 sjednoceny na smlouvu služební, jež byla používána říšskými produkcemi (zatímco české produkce do této doby používaly spíše smlouvy o dílo).¹²³⁸ Další část evidence se týkala samotného počtu pracovních příležitostí pro jednotlivé filmové pracovníky. **Maximální počet natáčených filmů** za rok byl u každé profese stanoven jasným limitem. Počty angažmá byly sledovány díky informacím, které musely Ústředí předávat výrobní společnosti. Případná porušení byla řešena disciplinárním řízením.¹²³⁹

V době existence Českomoravského filmového ústředí se zdokonalovala také **evidence programů a distribučních výsledků**. Kina a půjčovny byly postupně zatíženy velký počtem administrativních povinností, mezi něž patřily pravidelné výkazy o exploataci, které shrnovaly finanční hledisko za určité období, povinné soupisy uváděných titulů, roční přehledy obratu, ale také povinné vyplňování evidenčních karet na každý film dané půjčovny a seznamů obehnaných filmů.¹²⁴⁰ V srpnu 1942 byla kina požádána o předložení účetních a provozních dat dokonce za poslední čtyři roky.¹²⁴¹ V prosinci 1942 byla pro kina zavedena sjednocená verze tzv. odpočtových

¹²³³ Záznam čj. XII-U-6903/42.Dr.L./Br. (23. 4. 1942). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 557.

¹²³⁴ Protokol o schůzi konané 18. srpna 1942, o platech filmových tvůrčích pracovníků. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 128, fol. 100–102; Zápis o společné schůzi odborové skupiny filmová výroba tvůrčí pracovníci (23. 3. 1942). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 361.

¹²³⁵ Služební smlouva. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 578.

¹²³⁶ Záznam o schůzi zástupců filmové výroby a filmových tvůrčích pracovníků (22. 2. 1943). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 128, fol. 111–112; Záznam o schůzi zástupců filmové výroby a filmových tvůrčích pracovníků konané 19.2.1943. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 554.

¹²³⁷ Oběžníky odborové skupiny Filmoví tvůrčí pracovníci. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 555, fol. 37.

¹²³⁸ Tato změna přinesla dlouhodobá jednání o tom, který subjekt bude odpovídat za centrální odvody penzijního a nemocenského pojištění. Pensijní a nemocenské pojištění filmových tvůrčích pracovníků. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 560; Záznam čj. XII-U-6903/42.Dr.L./Br. (23. 4. 1942). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 361. Dopisy ze dne 15. 9. 1944 a 18. 9. 1944. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 622.

¹²³⁹ Zápis o 1. schůzi poradního výboru filmových tvůrčích pracovníků dne 4. 11. 1941. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 551.

¹²⁴⁰ Mj.: Oběžníky odborové skupiny obchod s filmy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 450, fol. 19, 70; Oběžníky odborové skupiny kinematografie. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 480, fol. 46, 71–73, 112–114, 150–152, 165–167.

¹²⁴¹ Oběžníky odborové skupiny kinematografie. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 480, fol. 37–40.

formulářů a výkazů zisků.¹²⁴² Systém evidence dat shromažďovaných z kin nabyl v následujících letech mamutích rozměrů. Odpočtové formuláře musela kina zhotovovat ve třech, resp. čtyřech stejnopisech (pro půjčovnu, Ústředí, archivaci a eventuálně pro obecní úřad kvůli výpočtu dávky ze zábav). Pro představu o objemu administrativy dodejme, že měsíčně dorazilo do Českomoravského filmového ústředí asi 18.000 formulářů, z nichž dále **evidenční oddělení** třídilo informace o jednotlivých kinematografech, filmech, a souhrnné výkazy kinematografů a filmů, obsahující celkem údajně cca 180.000 položek. Tato agenda evidenčního oddělení si vyžádala 2 odborné pracovníky a 10 pomocných sil.

Shromážděné údaje sloužily jako ekonomické a statistické podklady i jako základní materiál pro **revizní oddělení**, které provádělo také kontrolu správnosti uvedených dat. V tomto případě se jednalo o 6 lidí.¹²⁴³ Revizní oddělení Českomoravského filmového ústředí začalo pracovat 18. dubna 1941, kdy vešlo v platnost nařízení Českomoravského filmového ústředí, podle kterého směly být kontroly v kinech prováděny (nebylo-li stanoveno smluvně jinak) pouze Ústředím.¹²⁴⁴ Distribuční společnosti byly upozorněny, že jakékoliv jejich vlastní revize v kinech jsou napříště zakázány (viz výše). Revize se nadále dělily na ohlášené, tajné a revize knih. Revizor během své návštěvy zjišťoval také další věci (vybavení kin informací o plánech sedadel apod.). Do poloviny června platila možnost, aby se případná provinění kin řešila smírnou cestou. Po tomto datu měly být odůvodněné případy předány disciplinárnímu referátu, který *provede bez odkladu příslušné řízení*. Nejvyšší sankce byly 2 měsíce vězení, peněžitý trest až 300.000 K a pořádkový trest do výše 100.000 K.¹²⁴⁵ Je nepochybné, že předání moci silné centrální organizaci, jakou bylo Českomoravské filmové ústředí, v mnoha případech zefektivnilo a zpřehlednilo práci ve filmovém oboru. Kupříkladu v oblasti obchodního vztahu mezi kiny a půjčovnami konstatovalo nově založené revizní oddělení velmi časté, do této doby zřejmě zcela běžné, nesrovnalosti mezi oficiálními výkazy biografů a reálnými počty diváků v kinech apod.¹²⁴⁶ Teprve systematické tajné a celkové veřejné kontroly a pohružka tvrdých trestů podle zákonů okupační správy situaci údajně výrazně zlepšily.

V neposlední řadě je potřeba zmínit objemnou agendu koordinace zásobování **surovinami podléhajícími válečnému kontingentu a dalšími nedostatkovými válečnými surovinami**. Tuto činnost převzalo Českomoravské filmové ústředí od Hospodářské skupiny filmové výroby. Počet kontingentních surovin se v průběhu válečných let samozřejmě zvyšoval. V květnu 1942 upozornilo Ústředí své členy, že veškeré žádosti o pohonné hmoty do motorových vozidel budou napříště řešeny jeho prostřednictvím.¹²⁴⁷ Ústředí pro své členy vydávalo tzv. potvrzení o naléhavosti

¹²⁴² 43. nařízení Českomoravského filmového ústředí o odpočtových formulářích. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 2, 1942, č. 18 (30. 12), s. 117; Oběžníky odborové skupiny kinematografy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 480, fol. 59–62, 115–120, 146.

¹²⁴³ Subvence pro revizní oddělení. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 191; Ministerstvu lidové osvěty. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 202.

¹²⁴⁴ 5. nařízení Českomoravského filmového ústředí o kontrole obchodního hospodaření kinematografických podniků. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 1, 1941, č. 2 (18. 4.), s. 1.

¹²⁴⁵ Oběžníky a nařízení Českomoravského filmového ústředí z roku 1941. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 246, fol. 9–11.

¹²⁴⁶ Schůze vedoucích půjčoven dne 13. června 1941. Protokoly ze společných a oddělených schůzí jednotlivých oborových skupin ČMFÚ. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 128, fol. 24–29.

¹²⁴⁷ Oběžníky odborové skupiny obchod s filmy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 450, fol. 59.

(Dringlichkeitsbescheinigung), které usnadňovalo přidělování některých nedostatkových surovin (uhlí, cement, sádra, textilie, chemikálie aj.). Dále řídilo kontingent železa, juty nebo pozitivní filmové suroviny.¹²⁴⁸ Od prosince 1942 koordinovalo Ústředí také přiděl petroleje, minerálních olejů a vazelíny.¹²⁴⁹ V roce 1943 spadl do kontingentu obchodu s filmy a obhospodařování papíru pro reklamní účely.¹²⁵⁰ Suroviny, které byly na přiděl, musely být objednávány s dostatečným předstihem, někdy i na rok dopředu.¹²⁵¹ Na jaře 1944 bylo zřízeno zvláštní oddělení Českomoravského filmového ústředí pro zabezpečí potřeb filmového průmyslu v době válečného hospodářství Dozorčí úřadovna (viz dále). Kompetence Ústředí v oblasti přidělu sledovaných surovin vzrostly samozřejmě také během totálního válečného nasazení.

Funkci dozorčího orgánu vykonávalo Českomoravské filmové ústředí také **na nižších úrovních**. Bylo delegováno ke schvalování textů na vývěsních štítech kin, vedlo evidence posledních oprav promítací techniky, shromažďovalo informace o množství agregátů v kinech nebo o nepoužívaném technickém zařízení a mobiliáři atd. atd.¹²⁵² Soupisy filmového materiálu se v průběhu válečných let zaměřily na veškeré zásoby filmových půjčoven včetně filmů zakázaných a stažených z oběhu,¹²⁵³ později také filmů krátkých a filmů se skončeným monopolem.¹²⁵⁴

Zásahy

Historicky nejspornější činy Českomoravského filmového ústředí souvisely s aktivními zásahy do fungujících struktur filmového průmyslu, velmi často s cílem **likvidace menších subjektů a celkové oligopolizace odvětví**. Restrikce se děly většinou na přání okupačních složek, realizovány však byly právě Českomoravským filmovým ústředím a týkaly se všech odborových skupin.

V případě I.–II. odborové skupiny (výroba a obchod) bylo cílem vybudování systému několika málo větších a stabilních společností. *Soustředění podnikání ve větších, finančně zabezpečených podnicích, je naprosto žádoucí a správné. Soustředění přináší racionalizaci ve výkonech zaměstnanectva, v počtu pracovních sil, v úspoře režie, zvýšením podnikatelské činnosti, zvýšením sociální úrovně u zaměstnanců, školení apod. a při tom i zvýšení rentability*, zdůvodňovala plány na poli distribuce oficiální studie Českomoravského filmového ústředí ze srpna 1942.¹²⁵⁵ Vidíme zde, že v tomto případě způsob uvažování i argumentace naprosto **plynule navazuje na úvahy o centralizaci oboru druhé poloviny 30. let**. Kontinuita tohoto vývoje z úhlu pohledu

¹²⁴⁸ Oběžníky odborové skupiny Filmová výroba. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 363, fol. 9; Oběžníky odborové skupiny obchod s filmy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 450, fol. 92–93. Oběžníky odborové skupiny obchod s filmy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 450, fol. 211–214; 33. nařízení Českomoravského filmového ústředí o schvalování objednávek filmového pozitivního materiálu na nitropodkladě. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 2, 1942, č. 8 (16. 6.), s. 1–2.

¹²⁴⁹ Oběžníky odborové skupiny obchod s filmy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 450, fol. 120–122; Oběžníky odborové skupiny kinematografy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 480, fol. 123–124.

¹²⁵⁰ Zaměstnanci ČMFÚ a Svazu českých filmových pracovníků – přehledy nemocenského pojištění, penzijního pojištění, srážkové daně. NFA, fond ČMFÚ, i.č. 697, složka „Jiří Havelka“.

¹²⁵¹ Oběžníky odborové skupiny obchod s filmy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 450, fol. 84; Oběžníky odborové skupiny obchod s filmy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 450, fol. 185–186.

¹²⁵² Oběžníky odborové skupiny kinematografy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 480, fol. 32, 34, 35–36, 44.

¹²⁵³ Oběžníky odborové skupiny obchod s filmy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 450, fol. 136–139.

¹²⁵⁴ Tamtéž, fol. 224–225.

¹²⁵⁵ Úprava půjčovenského podnikání (srpen 1942). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 449.

svazových organizací filmového oboru celého desetiletí byla nepochybná. Výsledkem však zatím rozhodně neměla být – alespoň v případě filmového obchodu – monopolizace, protože, jak studie zmiňuje dále, *výhody dostupují svého maxima jen do určité velikosti podniku. Je-li koncentrace provedena nad určitou hranici, pak nastává sestup z těchto výhod. Absolutní soustředění jednoho oboru v jednom podnikatelském tělese – monopolisování – jest z důvodů zásadních nedoporučitelné, protože není plně racionelní a stát nevyčerpává zcela síly svého obyvatelstva.*¹²⁵⁶ Také ve věci státního angažmá vnímal neznámý autor textu nutné limity: *Státní dozor nad výkony uznaných podnikatelských jednotek může pomoci ku zlepšení jejich výkonů. Státní dozor však nesmí zasahovati do volného rozhodování jednotlivých podniků.*¹²⁵⁷ Doba existence Českomoravského filmového ústředí byla dobou, kdy svrchovaná moc **poprvé takto intenzivně zasáhla do soukromého podnikání**. Je zřejmé, že konečná rozhodnutí většinou vyšla z okupační správy, která se inspirovala – s ohledem na specifika okupační politiky v protektorátu – přímo ve strukturách kinematografie Třetí říše. Je ovšem zřejmé, že v celku musela strukturální změna v české kinematografii (pokud odhlédneme od rostoucího německého vlivu a obecně politického klimatu) konvenovat i týmu Emila Sirotky. Nepochybně tento vývoj, tentokrát včetně politického kontextu, napomohl k dalšímu kroku v úvahách: vývoji plánů směrem k poválečnému zestátnění české kinematografie (viz dále).

Likvidace **výrobních společností** se v první vlně uskutečnila již tím, že firmy nebyly přijaty za člena příslušné odborové skupiny Českomoravského filmového ústředí. Z produkčně aktivních společností se toto rozhodnutí týkalo například Bromfilmu, Dafafilmu, Europafilmu, Lloydfilmu, Stellafilmu, Terrafilmu či Zdarfilmu, z nichž více než polovina¹²⁵⁸ v roce 1941 ještě natáčela vlastní filmy. Informace o přijetí či nepřijetí byla z administrativních důvodů rozesílána až v říjnu 1941, což jistě zvyšovalo nejistotu v celém oboru (nebyly-li ovšem firmy již informovány neformální cestou).¹²⁵⁹ Tento případ se týkal například společnosti Dafafilm, která se ocitla v komplikované situaci, protože měla roztočený film PRAŽSKÝ FLAMENDR, jehož výroba byla povolena ještě Filmovým ústředím pro Čechy a Moravu.¹²⁶⁰ Přesto, že Českomoravské filmové ústředí rozhodlo o vyřazení jmenovaných produkčních společností, neváhal referent Ústředí Miroslav Rumler navrhnout, aby těm vyřazeným produkčním společnostem, které v roce 1941 dokončily nějaký film, byly předepsány členské příspěvky ve výši 75 % běžné sumy. Zvláštní situace nastala v případě společnosti Ufafilm, která o členství v Českomoravském filmovém ústředí vůbec nepožádala, i zde Ústředí rozhodlo o předepsání členských příspěvků.¹²⁶¹ Revizní zpráva za správní rok 1941/42 uváděla, že členů odborové skupiny filmová výroba bylo již jen 36, z toho 3 ateliéry, 9 provozů na kopírování filmů, 4 výrobní hraných filmů¹²⁶²

¹²⁵⁶ Tamtéž.

¹²⁵⁷ Tamtéž.

¹²⁵⁸ Šlo o společnosti Bromfilm, Dafafilm, Lloydfilm a Terrafilm. Dopis Miroslava Rumlera čj. Adm-F-18866/42-Ru/Fr (2. 11. 1942). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 362.

¹²⁵⁹ Protokol o schůzi presidia s odb. skupinou výroba filmů (2. 10. 1941). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 128, fol. 47.

¹²⁶⁰ Společnosti DAFA bylo uděleno mimořádné povolení film dokončit. Protokol o schůzi presidia s odb. skupinou výroba filmů (2. 10. 1941). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 128, fol. 47.

¹²⁶¹ Dopis Miroslava Rumlera čj. Adm-F-18866/42-Ru/Fr (2. 11. 1942). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 362.

¹²⁶² Šlo o společnosti A-B, Lucernafilm, Nationalfilm a Elekta-Slavia, která však brzy ukončila výrobní činnost.

a 20 výrobců krátkometrážní tvorby.¹²⁶³ Víme, že po odprodeji a reorganizaci společnosti A-B na Prag-Film působily na území Protektorátu Čechy a Morava již pouze 2 výrobní českých hraných filmů: Nationalfilm a Lucernafilm, a jedna výrobní německých filmů Prag-Film.¹²⁶⁴

Se snižováním počtu výrobních společností souviselo samozřejmě také **snižování počtu českých celovečerních filmů**. Státní zásahy do počtu natáčených filmů se objevovaly již počátkem 30. let¹²⁶⁵ a tendence ke snižování počtu filmů a zároveň zkvalitňování filmové tvorby můžeme najít již ve 30. letech a souvisí s přechodem kontingentního systému na systém registrační a začátkem činnosti Filmového poradního sboru. K dalšímu posílení tohoto směřování došlo po novelizaci systému udílení podpor Filmovým poradním sborem v roce 1938.¹²⁶⁶ Jestliže v roce 1937 bylo natočeno nevídaných 49¹²⁶⁷ celovečerních filmů, v roce 1938 a také v roce 1939 se jednalo již jen o 41 titulů. V roce 1940 mělo premiéru 31 českých celovečerních snímků, v roce 1941 jich bylo již jen 21 a v letech následujících se číslo pohybovalo kolem desítky titulů ročně (1942: 11, 1943: 10, 1944: 9). Je zřejmé a historicky prokázané, že největší podíl na tomto snižování filmové produkce měla bezprostřední rozhodnutí okupačních a říšských nejvyšších míst.¹²⁶⁸ Role Českomoravského filmového ústředí na regulaci počtu českých filmů byla jen okrajová (např. registrace filmových projektů apod.) a v mnoha případech se snažila spíše na omezeném prostoru působnosti českou filmovou tvorbu naopak co nejvíce podporovat (viz dále).

Striktní opatření Českomoravského filmového ústředí se týkala **krátkometrážní produkce**. Již v první polovině roku 1942 sdělilo Českomoravské filmové ústředí, že z rozhodnutí Říšského ministerstva lidové osvěty a propagandy nepřicházel v úvahu žádný export českých krátkých filmů do zahraničí.¹²⁶⁹ Oběžníkem Českomoravského filmového ústředí z 10. prosince 1942 došlo k omezení poskytování filmového materiálu pouze na ty reklamní snímky, které byly *válečně důležité* nebo *státně politicky významné*, případně sloužily vývozním zájmům. Produkce všech ostatních reklamních filmů tímto rozhodnutím byla fakticky zastavena.¹²⁷⁰ A 12. července 1943 byli výrobci krátkých filmů upozorněni, že z důvodu nedostatku filmové suroviny bude napříště tato poskytována také pouze *válečně důležitým* nebo *státně politicky významným* krátkým filmům. Výrobci byli nabádáni, aby si ještě před začátkem natáčení v Ústředí ověřili, zda jejich filmový projekt tyto nikterak konkretizované definice splňoval.¹²⁷¹ Tato praxe, odůvodněná nedostatkem filmové suroviny, vytvořila další stupeň cenzury projektů, vedle již existujících registrací filmových námětů a scénářů a závěrečného

¹²⁶³ Bericht Nr. 42643 der Deutschen Revisions- und Treuhand-Aktiengesellschaft, Zweigniederlassung Prag, über die Böhmisch-Mährischen Filmzentrale, Prag II, Klementgasse 6, vorgenommene Prüfung der Haushalt 1941/1942, Anhang, s. 19.

¹²⁶⁴ Srov. např.: T. Dvořáková – I. Klimeš, *Prag-Film...*, s. 19–21, 39nn.

¹²⁶⁵ G. Heiss – I. Klimeš, *Kulturní průmysl a politika...*, s. 313.

¹²⁶⁶ J. Havelka, *ČSFH 1938...*, s. 21. Srov.: Z. Štábla, *Data a fakta... (3)*, s. 729, 736.

¹²⁶⁷ Jiří Havelka ve svém přehledu z roku 1937 psal o 51 filmech, v následujících letech toto číslo korigoval na 49.

¹²⁶⁸ Viz např.: Tereza Dvořáková, *Německá dohoda o budoucnosti kinematografie protektorátu. Illuminace* 14, 2002, č. 4 (48), s. 101–106; *Německá říšsko-protektorátní dohoda o filmových záležitostech (korespondence). Illuminace* 14, 2002, č. 4 (48), s. 107–108.

¹²⁶⁹ Oběžníky odborové skupiny Filmová výroba. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 363, fol. 26.

¹²⁷⁰ Tamtéž, fol. 44.

¹²⁷¹ Oběžníky a nařízení Českomoravského filmového ústředí z roku 1943. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 248, fol. 16–17; Oběžníky odborové skupiny Filmová výroba. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 363, fol. 54.

schvalování hotového snímku. Koncem října 1943 zastavilo Českomoravském filmové ústředí výrobu 19 producentům krátkých filmů. Většina z těchto společností měla ovšem filmové projekty ve fázi natáčení. Ústředí tedy stanovilo lhůtu pro jejich dokončení v délce 6 měsíců, která však většinou nemohla být dodržena kvůli počasí a omezení kapacit pro postprodukci filmů. Ještě v dubnu 1944 odborová skupina výroba filmů žádala presidium o prodloužení lhůty či případnou centralizaci nedokončených filmů do jedné produkční společnosti.¹²⁷²

K velkému omezení počtu aktivních společností došlo – jak již ze zmíněných plánů vyplývá – i ve druhé odborové skupině, tj. mezi **filmovými půjčovnami**.¹²⁷³ První rozhodnutí padlo již v létě 1941, kdy byly vyřazeny první tři desítky výrobních společností,¹²⁷⁴ z nichž některé společnosti (EfkoFilm) byly posléze znovu přijaty. V červnu 1941 byly členy odborové skupiny obchod s filmy půjčovny Bromfilm, Dafafilm, Efko, Elektafilm, Slaviafilm, Evropafilm, Lloydfilm, Lucernafilm, Nationalfilm, PDC, Stellafilm, Tobis, Ufa, Zdarfilm.¹²⁷⁵ V listopadu 1941 se hovořilo o 19 přijatých distribučních společnostech,¹²⁷⁶ v lednu 1942 o tom že v normálním provozu bylo 26 společností a v likvidaci 8 společností.¹²⁷⁷ V srpnu 1942 vznikl zmíněný koncept úpravy půjčovenského podnikání, který navrhoval několik možností centralizace a jako nejvýhodnější navrhuje zachování 5 až 7 filmových půjčoven specializovaných zvláště na exploataci německých, českých a cizích filmů. Ve věci likvidace ostatních společností studie doporučovala buď založení jedné společnosti, která by sdružila nabídku titulů likvidovaných firem, nebo administrativně jednodušší variantu stanovení konečné lhůty, dokdy bude možné veškeré filmy likvidovaných společností exploatovat.¹²⁷⁸ V září 1942 předalo presidium Českomoravského filmového ústředí Spojovací ústředně přehled likvidovaných společností, z něhož vyplynulo, že především větší z nich nebudou schopny do stanovené lhůty likvidace (většinou šlo o konec roku 1943) všechny zakoupené filmy řádně využít.¹²⁷⁹ Otázku exploatace těchto filmů vyřešilo Českomoravské filmové ústředí nakonec soustředěním obchodních aktivit v jedné

¹²⁷² Dopis Miroslava Rumlera čj. II6898 (4.4.1944). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 367.

¹²⁷³ Tento proces navazoval na trvalou tendenci snižování počtu půjčoven. Podle zprávy podané na schůzi poradního sboru odborové skupiny obchod s filmy v lednu 1942, zaniklo v roce 1939 celkem 54 filmových půjčoven, v roce 1940 30 firem a v roce 1941 21 distribučních společností. Zápis o 1/42. schůzi poradního výboru odborové skupiny obchod s filmy (30. 1. 1942). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 445, fol. 22–26.

¹²⁷⁴ Vyřazeny byly společnosti: Agfafilm, Bohemiafilm, Baalfilm, Bejšovcová, Bapoz, EfkoFilm, Favoritfilm, Grafofilm, Globusfilm, Jiří Jeníček, Kasinofilm, Kamil Kácha, Josef Koza, Koza a Brychta film, Lepkafilm, Musicfilm, MGM, Miroslav Mencl, Paramount, Radiofilm, Svojanfilm, Karel Suchý, Standartfilm, Tovar Color Film, Twent. Cent. Fox, Universal, United Artists, Vesnafilm, Vesmírfilm. Programy schůzí odborové skupiny obchod s filmy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 442, fol. 16.

¹²⁷⁵ Schůze vedoucích půjčoven z 13. června 1941, presenční listina. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 128, fol. 24–29.

¹²⁷⁶ Programy schůzí odborové skupiny obchod s filmy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 445, fol. 1–3; Seznam distribučních společností s předběžným souhlasem s přijetím in: Programy schůzí odborové skupiny obchod s filmy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 442, fol. 15.

¹²⁷⁷ Revizní zpráva za rok 1941/42 uváděla jiná čísla: aktuálních 35 distributorů-členů Ústředí, snížení počtu na 26 v účetním roce 1942 a lhůta pro likvidaci 14 z nich do konce roku 1943. Zápis o 1/42. schůzi poradního výboru odborové skupiny obchod s filmy (30. 1. 1942). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 445, fol. 22–26; Bericht Nr. 42643 der Deutschen Revisions- und Treuhand-Aktiengesellschaft, Zweigniederlassung Prag, über die Böhmisches-Mährischen Filmzentrale, Prag II, Klementgasse 6, vorgenommene Prüfung der Haushalt 1941/1942, Anhang, s. 21.

¹²⁷⁸ Úprava půjčovenského podnikání (srpen 1942). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 449.

¹²⁷⁹ Dopis čj. II-D 16.938/42 – Dr.L/HI/Ri z 29. 9. 1942. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 459.

společnosti Vesmírfilm resp. Kosmosfilm (viz dále). Dlužno dodat, že vývoj směrem k poměrně rychlé a razantní centralizaci filmového obchodu byl nutný už z důvodů, které stály mimo přímé kompetence Ústředí: kvůli radikálnímu omezování distribuce starších (českých i zahraničních) filmů a postupnému omezování nabídky dovozu. Mnoho společností by tak – i bez přímého zásahu korporace – zůstalo bez nabídky nové (i starší) filmové produkce, což by pro ně mělo v každém případě likvidační následky. Dne 14. března 1943 vydal Úřad říšského protektora Českomoravskému filmovému ústředí **nařízení o koncentraci filmové distribuce na území protektorátu**.¹²⁸⁰ O měsíc později, 23. dubna 1943, podal vedoucí Spojovací ústředny Českomoravského filmového ústředí ve svém dopise Spojovací ústředně NSDAP při Úřadu říšského protektora zprávu o stavu centralizace. K tomuto datu mělo na území protektorátu vykonávat obchod s filmem pouze 6 společností: Ufa a Elekta distribuovaly německé filmy a plánováno bylo převzetí obchodu s veškerými zahraničními filmy, Lucerna a National exploatovaly svou vlastní produkci, Stella a Dafa se na základě smluv s říšským Transit-Filmem zabývaly půjčováním italských filmů, počítalo se však s brzkým ukončením jejich činnosti.¹²⁸¹

A také v případě odborové skupiny **kinematografy** panovala v prvních měsících nejistota ohledně přijímání členů, způsobená pomalostí byrokratického procesu. V prosinci 1941 bylo z celkových téměř 1.200 protektorátních kin za řádné členy Ústředí přijato pouze 53 z nich. I na oficiálních jednáních se hovořilo o tom, že *ČMFÚ existuje téměř rok a dosud nebyla členům dána právní jistota přijetím za člena*. Zaměstnanci skupiny na podobné výtky reagovali argumentem nutně neunáhlené práce a především nedostatečným personálním a finančním zajištěním skupiny.¹²⁸² Ani čistě obchodní hledisko nemuselo být přijímáno bez problémů, jak ilustruje zápis z jedné z prvních schůzí poradního výboru, v němž je úkol skupiny kinematografy mimo jiné definován jako *spolupůsobení za účelem rovnoměrného rozdělení produkce a odstraňování nezdravých konkurenčních výstřelků*. V případě kinematografů se nakonec nepočítalo s jejich redukcí, počet kin v době protektorátu naopak vzrostl.¹²⁸³

Politika Českomoravského filmového ústředí ovšem tvrdě zasahovala proti **putovním kinům**. Počátkem roku 1942 obdrželi členové z řad filmových půjčoven seznam zatím povolených, resp. zatím neodmítnutých cestovních biografií a zároveň byli upozorněni, že: *provozovatelé cestovních kin, kteří zde nejsou uvedeni, nemají ani oprávnění k provozu živnosti a v důsledku toho zakazuje Vám, abyste s nimi obchodovali, a žádá Vás, abyste mu obratem oznámili jejich jména a adresy, pokud je znáte, kvůli evidenci*.¹²⁸⁴ Tato neobvykle tvrdá dikce dokládala postoj úřadu k těžko kontrolovatelné a tradičně často nespolehlivé a nekvalitní části sítě kin. Seznam obsahoval v lednu 1942 přes sto cestovních kin, v březnu jich bylo hlášeno již téměř 150.¹²⁸⁵ V dubnu 1942 zaslalo Ústředí putovním kinům dotazník, v jehož rámci

¹²⁸⁰ An die Parteiverbindungsstelle (24. 4. 1943). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 837.

¹²⁸¹ Tamtéž.

¹²⁸² Zápis o schůzi poradního výboru odborové skupiny kinematografické (16. 12. 1941). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 128, fol. 73.

¹²⁸³ Podle Ivana Klimeše vzrostl počet kin mezi léty 1939 a 1944 z 1.115 na 1244. I. Klimeš, *Kinematografie v Protektorátu...*, s. 245; Zápis o schůzi poradního výboru odborové skupiny kinematografické (16. 12. 1941). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 128, fol. 69–78.

¹²⁸⁴ Oběžníky odborové skupiny obchod s filmy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 450, fol. 6.

¹²⁸⁵ Tamtéž, fol. 7–11, 28–32.

zjišťovalo řadu informací o personálním, finančním a provozním stavu kina.¹²⁸⁶ Podle oběžníku Ústředí ze srpna 1943 musela putovní kina posílat ke schválení na rok dopředu seznam míst s přesnými termíny, v nichž chtěla promítat. Mohla přitom pořádat představení poze v obcích bez stálého kina. Navíc místo muselo být vzdáleno alespoň 5 km od nejbližšího stálého kina. V jedné obce nesměly naráz pořádat představení dva putovní biografy. Složitě dotazníky, které majitelé putovních kin v této souvislosti musely vyplňovat, požadovaly také určení vzdálenosti k nejbližšímu kinu apod. Tím ovšem administrativa nekončila, protože putovní biografy musely povinně odesílat do Ústředí ještě hlášení o kinematografických představení a tabulku vstupného.¹²⁸⁷ V lednu 1944 Českomoravské filmové ústředí oslovilo své členy z řad putovních kin generalizujícím hodnocením: *U příležitosti revisí provedených ČMFÚ u putovních kinematografů bylo zjištěno, že se u nich účetnictví vede velmi nedbale, nebo že se nevede vůbec.* Z těchto důvodů byli zástupci kin pozváni k 1. únoru 1944 do budovy korporace k povinnému zaškolení. Případné chyby v účetnictví po 1. březnu 1944 již měly být stíhány tvrdými disciplinárními tresty.¹²⁸⁸ Přes všechna tato opatření se počet cestovních kin v době protektorátu poměrně radikálně zvýšil.¹²⁸⁹ I v tomto případě tedy vyvstává otázka po skutečné vymahatelnosti a autoritě organizace mezi jejími řadovými členy, zvláště nezávisle uvažujícími majiteli cestovních biografů.

Omezení počtu členů se samozřejmě týkala také skupiny **filmových tvůrčích pracovníků**. Pro představu k 1. lednu 1942 vykazovala skupina 734 členů z řad filmových tvůrčích pracovníků a vedle toho 1222 komparzistů.¹²⁹⁰ Do skupiny byli nadále přijímáni pouze filmoví pracovníci, s nimiž neměl režim žádný problém a povinné členství v Českomoravském filmovém ústředí tím pádem fungovalo jako efektivní kontrolní mechanismus. Do některých profesí byli navíc přijímáni pouze lidé, kteří dosáhli přesně definovaného vzdělání. Toto omezení se týkalo například pomocníků kameramana.¹²⁹¹ V červenci 1943 konstatovali zástupci odborové skupiny filmoví tvůrčí pracovníci, že nové přijímání členů bylo na základě jednání s Úřadem práce zastaveno. Výjimky se týkaly pouze velmi zkušených pracovníků. Filmový dorost byl do Ústředí nadále přijímán pouze ve zvláštním režimu na prozatímní průkaz. Případné výjimky plynoucí z požadavků výroby (zvláštní herecké typy apod.) byly řešeny na základě individuálních schvalovacích procesů.¹²⁹²

V srpnu 1944 vyhlásilo Českomoravské filmové ústředí **opatření k totálnímu válečnému nasazení**, v jehož rámci byla omezena výroba krátkých filmů všeho druhu včetně filmů animovaných, reklamního materiálu, výroba nových výpravných filmů,

¹²⁸⁶ Oběžníky odborové skupiny kinematografy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 480, fol. 16–18.

¹²⁸⁷ Oběžníky a nařízení Českomoravského filmového ústředí z roku 1943. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 248, fol. 91–92; Oběžníky odborové skupiny kinematografy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 480, fol. 110–111.

¹²⁸⁸ Tamtéž, fol. 147.

¹²⁸⁹ V roce 1939 bylo v českých zemích údajně pouze 45 stálých kin, v roce 1944 již 171. I. Klimeš, *Kinematografie v Protektorátu...*, s. 246.

¹²⁹⁰ Do těchto čísel nebyli započítáni administrativní a jiní zaměstnanci filmových podniků. Bericht Nr. 42643 der Deutschen Revisions- und Treuhand-Aktiengesellschaft, Zweigniederlassung Prag, über die Böhmisches-Mährischen Filmzentrale, Prag II, Klementgasse 6, vorgenommene Prüfung der Haushalt 1941/1942, Anhang, s. 24–25.

¹²⁹¹ Pomocník kameramana musel mít podle sdělení Českomoravského filmového ústředí výuční list z filmových laboratoří, fotografické živnosti nebo vysvědčení státní grafické školy. Evidence členů Českomoravského filmového ústředí – filmových pracovníků. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 352, složka „Jaroslav Novotný“, fol. 12.

¹²⁹² Zápis schůze IV. odborové skupiny (21. 7. 1943). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 128, fol. 166–168.

zpracování úzkého filmu, pracovní cesty zaměstnanců půjčoven, provoz šaten a bufetů a prodej fotografií v kinech a filmová reklama. Opatření dále stanovilo maximální počet zaměstnanců v kinech.¹²⁹³ V důsledku nařízení bylo z filmového oboru do válečné důležitých provozů převedeno mnoho lidí. Koordinace osob, které byly uvolněny pro válečný průmysl, patřila také mezi pravomoci Českomoravského filmového ústředí.¹²⁹⁴

Allgemeine Bedingungen zum Angebotschreiben für Filmschaffende

§ 1. SCHRIFTFORM, VERTRAGSAUSLEGUNG UND GERICHTSSTAND.

1. Mündliche Vereinbarungen haben keine Gültigkeit.
2. Für die Auslegung des Vertrages gilt tschechisches Recht.
3. Gerichtsstand für alle Streitigkeiten aus dem Vertragsverhältnis, auch soweit sie sich auf dessen Rechtsbeständigkeit beziehen, ist Prag. Es zur richterlichen Entscheidung hat der Filmschaffende in vollem Umfang seine vertraglichen Verpflichtungen zu erfüllen.

§ 2. AUFNAHMEORDNUNG.

1. Der Filmschaffende hat sich pünktlich mit den vorgeschriebenen Ansügen zu der ihm bekannten Zeit an dem ihm mitgeteilten Aufnahmeort einzufinden. Die Firma übernimmt keine Verpflichtung, den Filmschaffenden zum und vom Atelier zu befördern, vielmehr hat der Filmschaffende selbst für sein rechtzeitiges Erscheinen Sorge zu tragen. Für den Fall jedoch, dass bei Beendigung der Arbeitszeit keine öffentlichen Beförderungsmittel mehr zur Verfügung stehen sollten, hat die Firma auf ihre Kosten für die Rückbeförderung der Filmschaffenden Sorge zu tragen.
2. Das Rauchen im Atelier ist streng verboten, soweit es nicht im Rahmen der zu spielenden Rolle erforderlich ist. Es gilt ausdrücklich als vereinbart, dass die Übertretung des Rauchverbotes stets einen wichtigen Grund zur fristlosen Kündigung des Vertrages darstellt.
3. Der Filmschaffende unterwirft sich den von der Firma oder dem Atelier jeweils erlassenen Ordnungsvorschriften, sowie den für Verhältnisse hiergegen festgesetzten Strafen.

§ 3. RECHTE AM FILM, PHOTO UND NAMEN.

1. Alle Urheberrechte einschließlich des Verwertungs-, Bearbeitungs- und Ausführungsrechtes sowie die Eigentumsrechte am Film und an dem zum Film gebrachten Photos, Entwürfen, Skizzen usw. stehen lediglich der Firma zu, ohne Rücksicht auf die von dem Filmschaffenden geleistete Mitarbeit. Das gleiche gilt für das Urheber- und für das Eigentumsrecht an dem Tonträger, der die von dem Filmschaffenden gesprochenen, gesungenen oder in sonstiger Weise wiedergegebenen Stellen enthält.

Der Firma stehen auch die Urheberrechte auf zur Zeit des Vertragsabschlusses noch nicht bekannten Anwendungsgeboten zu.

Die Firma ist berechtigt, die unter Mitwirkung des Filmschaffenden entstandenen Aufnahmen in jeder ihr geeignet erscheinenden Weise zu verwenden, auch den Film im ganzen oder einzelne Teile aus ihm wie auch die optischen, ohne die akustischen Teile und umgekehrt, durch Rundfunk, Television oder ähnliche zur Zeit Bekannte oder in Zukunft bekannt werdende Verfahren zu übertragen.

Die Firma ist berechtigt, einzelne Aufnahmen bzw. Teile des Films in einen anderen Film zu übernehmen, ohne dass dem Filmschaffenden ein Einspruchsrecht zusteht, es sei denn, dass durch eine solche Verwendung das künstlerische Ansehen des Filmschaffenden gröblich verletzt werden würde.

2. Verletzt der Filmschaffende ohne Wissen der Firma im Rahmen seiner vertraglichen Tätigkeit Rechte Dritter, verwendet insbesondere ein Architekt unerlaubterweise fremde urheberrechtlich geschützte Werke, so gehen sämtliche sich hieraus herleitenden Rechtsfolgen ausschließlich zu Lasten des Filmschaffenden.

3. Die Entscheidung über die inhaltliche, künstlerische und technische Gestaltung des Films und der einzelnen Rollen steht ausschließlich der Firma zu, auch dann, wenn der Filmschaffende an der Gestaltung des Films und der einzelnen Rollen mitgewirkt hat.

Die Firma ist berechtigt, den Film auch nach seiner Fertigstellung, d. h. nachdem er an die Firma abgeliefert worden ist, nach ihrem Ermessen zu schneiden, zu ändern und zu revidieren.

4. Die Firma ist weiterhin berechtigt, von den unter der Mitwirkung des Filmschaffenden entstandenen Aufnahmen in jeder ihr geeignet erscheinenden Weise im Wege der Nachsynchronisierung fremde Sprachversionen herzustellen oder herstellen zu lassen. Sie kann hierbei den Filmschaffenden durch eine andere Kraft ersetzen.

Die Firma hat auch das Recht, aus irgendwelchen Gründen nachsynchronisierungsbedürftige Aufnahmen in derselben Version nachsynchronisieren oder nachsynchronisieren zu lassen. Das gleiche gilt für die Nachsynchronisierung von stummen Aufnahmen. Die Firma darf aber in diesen Fällen den Filmschaffenden nur dann durch eine fremde Kraft ersetzen, wenn dies aus künstlerischen oder wirtschaftlichen Gründen erforderlich ist.

In allen Fällen der Nachsynchronisierung hat der Filmschaffende kein Einspruchsrecht gegen die Vornahme und die Art der Synchronisierung, sowie gegen die Veränderung oder Neugestaltung der filmischen Vorgänge.

5. Der Filmschaffende überträgt der Firma das Recht, seinen Namen und seine Bilder in Verbindung mit der Verwertung der Filme und der Propaganda zu verwenden.

Všeobecné podmínky o angažování filmových pracovníků

§ 1. PÍSEMNÁ UJEDNÁNÍ, VÝKLAD SMLOUVY, SOUDNÍ PRÁSLUŠNOST.

1. Ústní ujednání nemají žádnou platnost.
2. Pro výklad ujednání platí české právo.
3. Pro všechny spory ze smluvního poměru, také pokud se vztahuje na jeho právní existenci a trvání, je příslušný kterýkoli věcně příslušný soud v Praze. Až do soudního rozhodnutí musí filmový pracovník své smluvní povinnosti konati v plném rozsahu.

§ 2. FILMOVACÍ ŘÁD.

1. Filmový pracovník musí se přesně v předepsaném oběhu v oznámeném čase dostavit na oznámené místo filmování. Firma neseplněná žádný závazek, že filmového pracovníka dopraví do atelieru a z atelieru, nýbrž filmový pracovník musí se sám starati, aby byl dochvilně na místě. V tom případě však, že po skončení pracovní doby není už žádných veřejných dopravních prostředků k dispozici, musí se firma za svůj náklad postarati, aby filmového pracovníka dopravila zpět.

2. Kouřiti v atelieru je přísně zakázáno, pokud toho není třeba v rámci hrané dílny. Platí jako výjimečně smluvně, že porušení zákazu kouření je vždy vážným důvodem k neodkladnému vypovězení smlouvy.

3. Filmový pracovník podrobuje se všem pořádkovým předpisům, které kdykoli vydá firma nebo atelier, jakož i trestům stanoveným za jejich porušení.

§ 3. PRÁVO NA FILM, FOTOGRAFII A JMÉNO.

1. Všechna autorská práva včetně s práv na autorskost, zpracování a provádění, rovněž vlastnická práva na film a na fotografie, náčrty, skizy atd. příslušející k filmu, náleží výhradně firmě bez ohledu na spolupráci vykonanou filmovým pracovníkem. Totéž platí o autorském a vlastnickém právu na nositele zvuku, který obahuje filmovým pracovníkem mluvená, zpívaná nebo jiným způsobem reprodukováná mluva.

Firma také nalezí autorská práva na použité obory v době uzavření smlouvy ještě nesmávané.

Firma je oprávněna použítí snímků, vytvořených za spolupráce filmového pracovníka, jakýmkoli způsobem usná se vhodně, a také přeměnit celý film nebo jeho jednotlivé části, jakož i optické části bez akustických a naopak, rozhlásem, televizí nebo podobně, způsoby tohoto času známými nebo způsoby, které teprve v budoucnosti známy budou.

Firma je oprávněna převzít jednotlivé snímky, resp. části filmu do filmu jiného, aniž by filmový pracovník měl právo námitky — i kdyby takový postoupil umělecké vášně filmového pracovníka měla být hrubě porušena.

2. Poruší-li filmový pracovník bez vědomí firmy v rámci své smluvní činnosti práva třetích osob, zvláště použije-li architekt nedovoleným způsobem cizích, autorských chráněných prací, jdou všechny z toho odvozené právní následky výhradně k tíži filmového pracovníka.

3. Pro případ spolupráce filmového pracovníka na filmovaném manuskriptu všechna spolutorská práva nebo práva jakéhokoli druhu přecházejí se vznikem předem a neomezeně na firmu, a to bez ohledu na rozsah a povahu spolupráce filmovým pracovníkem vykonané.

Firma je oprávněna také po dokončení filmu, t. j. když byl firmě odeván, podle svého uvážení jej střihnout, měnit a revidovat.

4. Firma je dále oprávněna snímky vztáží se součinnosti filmového pracovníka jakýmkoli ji vhodným způsobem dodatečnou synchronizací zhotovovat nebo dáti zhotovovat verze v cizích řečech. Může při tom filmového pracovníka nahradit jinou silou.

Firma má také právo, snímky, které jest z jakýchkoli důvodů potřeby dodatečně synchronizovat, dodatečně synchronizovat nebo dáti synchronizovat v téže verzi. Totéž platí o dodatečné synchronizaci snímků němých. Firma však v těchto případech může filmového pracovníka nahradit cizí silou jenom tehdy, je-li to žádoucí z uměleckých nebo hospodářských důvodů.

Ve všech případech dodatečné synchronizace nemá filmový pracovník žádné právo námitky proti výkonu a druhu synchronizace, jakož i proti změně nebo proti novému vytváření filmového děje.

5. Filmový pracovník přenáší na firmu právo, aby používala jeho jména a jeho obrázek ve spojení se snímkováním filmů a s propagandou.

Všeobecné podmínky o angažování filmových pracovníků (nedat.)¹²⁹⁵

¹²⁹³ 59. nařízení Českomoravského filmového ústředí o opatřeních k totálnímu válečnému nasazení ve filmovém oboru v Protektorátu Čechy a Morava z 23. srpna 1944. Věstník ČMFÚ 4, 1944, č. 10 (29. 8.), s. 49–51.

¹²⁹⁴ K tomuto tématu se ve fondu Českomoravského filmového ústředí nedochovaly bohužel žádné relevantní materiály.

¹²⁹⁵ NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 577.

Likvidace, majetkové a organizační účasti

Samostatnou kapitolou aktivních zásahů Českomoravského filmového ústředí do existujících struktur filmového podnikání patří **účast korporace na likvidacích a vlastní majetkový či organizační vstup do transformovaných obchodních společností**. Na konkrétních případech vidíme, že tyto aktivity není možné a priori bez znalosti podrobností odsoudit, v některých případech stála v pozadí snaha o záchranu samotného obsahu podnikání v Čechy kontrolovaných rukách.

Nejznámějším případem bylo zajištění **majetku svazových kin**, v první řadě kin sokolských. Největší majitel kin a kinolicencí v českých zemích Svaz sokolských a jiných biografů¹²⁹⁶ byl rozpuštěn k 12. říjnu 1941 a jeho účetním likvidátorem se stal Josef Kapr. Úřad říšského protektora zároveň stanovil správce věrné ruky (Treuhändera) zabaveného majetku bývalých sokolských organizací.¹²⁹⁷ Stal se jím „člověk Ústředí“, a sice Ing. K. A. Marzik, který působil již jako plnomocník filmového oboru a později zástupce oddělení kinotechniky Filmového ústředí v Čechách a na Moravě. Trehänder Ing. K. A. Marzik podle všeho s Českomoravským filmovým ústředím od počátku velmi úzce spolupracoval. Od května 1941 do prosince 1941 byla situace spravovaného majetku velmi nepřehledná a především distributoři projevovali nespokojenost s dlouhodobě nevyřízenými pohledávkami a vůbec zúčtováním za půjčování filmů v bývalých sokolských kinech.¹²⁹⁸ Společnými silami byla postupně stanovena pravidla pro další chod kin, jejich programování, vymáhání pohledávek Svazu vůči jednotlivým kinům apod.¹²⁹⁹ Vztah mezi půjčovnami a Svazem sokolských a jiných biografů v likvidaci, resp. jednotlivými svazovými kiny, byl řešen zvláštními oběžníky Českomoravského filmového ústředí.¹³⁰⁰ A také zjišťování stávajícího stavu pohledávek a dluhů mezi distributory a sokolskými biografy bylo realizováno prostřednictvím oběžníků Ústředí.¹³⁰¹ Podobná situace panovala v dalších skupinách majetku po bývalých spolcích Orel,¹³⁰² legionářských¹³⁰³ kinech a kinech mnoha dalších sportovních, kulturních či charitativních spolků. Některé typy spolků však rozpuštěny nebyly.

¹²⁹⁶ Svaz sokolských a jiných biografů vznikl v roce 1928. V roce 1939 existovalo v českých zemích asi 750 členských kin tohoto svazu. Šimon Eisman, *Osudy spolkových biografů v poválečném Československu*. *Illuminace* 11, 1999, č. 4, s.53–84.

¹²⁹⁷ Oběžníky odborové skupiny kinematografy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 480, fol. 1.

¹²⁹⁸ Zápis o schůzi oboru Obchod s filmy (16. 5. 1941). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 446; Zápisy ze schůzí poradního výboru odborové skupiny obchod s filmy v roce 1941. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 445; Srov.: Presidiu Českomoravského filmového ústředí (1. 12. 1941). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 446, fol. 36–37.

¹²⁹⁹ Oběžník č.j. XXXI-D-11-854/41-HI./Br. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 446, fol. 29–30; Srov.: Zápis o schůzi konané dne 11. prosince 1941, č.j. XXXI-11.690/41 Dr.L./Tsch. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 128, fol. 65–68; Též: NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 470; Programy schůzí odborové skupiny obchod s filmy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 442, fol. 3.

¹³⁰⁰ Např.: Oběžníky a nařízení Českomoravského filmového ústředí z roku 1941. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 246, fol. 15.

¹³⁰¹ Oběžníky a nařízení Českomoravského filmového ústředí z roku 1941. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 246, fol. 23, 78–80, 100–101.

¹³⁰² Orel byl likvidován k 23. září 1942. Správa bývalých orelských kin (tj. více než 70 provozoven) byla také podřízena Vermögensamtu. Pamětní zápis o schůzi ze dne 1. července 1943. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 128, fol. 156–157. Šimon Eisman, *Osudy spolkových biografů v poválečném Československu*. *Illuminace* 11, 1999, č. 4, s.53–84.

¹³⁰³ Správa legionářských kin spadala posléze pod zvláštní oddělení presidia ČMFU. NFA, fond ČMFÚ, i.č. 165, složka „Wilhelm Söhnel“.

Majetek židovských společností, ale také majetek rozpuštěných spolků typu Sokol a Orel, dělnických tělovýchovných jednot apod. byl postupně označován za propadlý a **převáděn do Vermögensamtu**. Propadlý majetek býval z Vermögensamtu prodáván novým vlastníkům, čímž byla dovršována arizace židovského a dalšího majetku (viz výše). Také bývalá spolková kina byla převedena do Vermögensamtu. Na základě individuální dohody s Českomoravským filmovým ústředím byl tento orgán podřízen jako běžný člen odborové skupiny kinematografy s povinností placení členských příspěvků za každé spravované kino. Naopak členství jednotlivých sokolských a zřejmě i dalších spolkových kin zaniklo.

Jen bývalých sokolských, orelských a legionářských spolkových biografů bylo **více než 800** a tvořily tak drtivou většinu z cca 1.100–1.200 kin na území protektorátu. Tento majetek byl pro tedy filmový obor zcela klíčový. Kontrola kin totiž znamenala kontrolu distribučních strategií, ale samozřejmě také kontrolu a možnost zefektivnění zisků. Původně židovská kina byla rychleji převáděna na nové privátní vlastníky, jednalo se však jen o několik biografů, většinou těch nejatraktivnějších v centrech větších měst, jako bylo kino Viktoria na pražských Příkopech.¹³⁰⁴ Můžeme se domnívat, že majetek bývalých spolků byl přeci jen natolik veliký a natolik spjat s místní tradicí a lokálním kulturním životem, že jejich rychlý převod na soukromé německé vlastníky by zřejmě nebyl z finančních ani propagandistických důvodů v zájmu okupantů. Převod stovek zčásti dosti lukrativních kin na vybrané české subjekty nebyl pro německou stranu myslitelný. Dochovaná korespondence Spojovací ústředny dokládá, že nejpozději od počátku roku 1942 byly Českomoravské filmové ústředí i další orgány NSDAP a Úřadu říšského protektora atakovány mnoha žádostmi o převzetí protektorátních kin ze německými občany. Tyto žádosti byly často podloženy přímluvami funkcionářů NSDAP a dalších vlivných osobností. V záležitosti předávání kin do německých rukou se velmi rychle začalo angažovat především vedení Filmové ústředny NSDAP v Praze a Filmové ústředny NSDAP župy Sudety v Reichenbergu (Liberči).

Wilhelm Söhnel i další poválečné prameny shodně tvrdili, že cílem Českomoravského filmového ústředí bylo **uchránit co nejvíce těchto kin pod vlastní kontrolou** s tím, že měly být **po válce předány zpět jejich českým vlastníkům**. Rozsáhlá korespondence z kanceláře Wilhelma Söhnela umožňuje poměrně přesně rozkrýt taktiku, s níž bylo postupováno. Základem bylo rozhodnutí Úřadu říšského protektora, že síť cca 800 sokolských a legionářských kin měla *während der Dauer der Kriege* [...] **reserviert bleiben für die im Felde stehenden Volksgenossen, insbesondere aber für die Schwerkriegsbeschädigten**.¹³⁰⁵ Českomoravské filmové ústředí napříště nabízelo jako volná pouze další kina, jejichž bývalými licensionáři byl např. Červený kříž, lokální sportovní svazy, náboženské spolky, hasičská sdružení apod.¹³⁰⁶ Uvažovalo se také o společné správě těchto kin,¹³⁰⁷ ale tento plán již zřejmě nebyl na německé straně politicky průchozí. Rozhodnutí o vyjmutí dvou třetin protektorátních kin z možnosti

¹³⁰⁴ Viz vzpomínka Jaroslava Brože: *Oni totiž jako do německých rukou se vlastně dostaly jenom těch několik ...těch velkých židovských* [...] Ovšem byly to ty největší kina, že jo, vždycky, *Skála* v Brně, a *Alfa* a *Kosmos* v Ostravě. Rozhovor Zdeňka Štábly, Jaroslava Brože a Myrtila Frídy s Wilhelmem Söhnelem, nedat. [MFF Karlovy Vary, druhá polovina 60. let]. Sbírka orální historie NFA, sign. OS 14.

¹³⁰⁵ *Zůstat po dobu trvání války rezervovaná pro německé druhy nacházející se na frontě, obzvláště pro těžké válečné poškozené*. Herrn Söhnel zur Kenntnisnahme (29. 6. 1942). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 778.

¹³⁰⁶ Herrn Söhnel zur Kenntnisnahme (29. 6. 1942). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 778.

¹³⁰⁷ Anträge um Zuteilung von Lichtspieltheatern (7. 9. 1942). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 773.

jejich rychlé privatizace do německých rukou se samozřejmě nesetkalo s pochopením a některá říšská a německá okupační místa se pokoušela toto rozhodnutí zvrátit,¹³⁰⁸ a to i angažováním nejvyšších míst včetně Říšské filmové komory.¹³⁰⁹ Silnému tlaku byl vystaven především sám Wilhelm Söhnel, který však ustupoval jen v krajních jednotlivých případech.

Podle dochované korespondence se zdá, že další krok taktiky byl, aby se ostatní (ne-sokolská) spolková kina **přidělovala co nejpomaleji**. Jedná se jen o hypotézu, protože je stejně tak možné, že proces se zpomaloval spontánně. Přidělování kin totiž naráželo na mnoho překážek, největší byl zřejmě počet institucí, které se cítily být povolány žádost hodnotit. Počátkem května 1942 se Českomoravské filmové ústředí a Filmová ústředna NSDAP v Praze dohodly na postupu hodnocení jednotlivých žádostí o kina. Podle tohoto ujednání měly být žádosti směřovány na Českomoravské filmové ústředí, které je dále postoupilo k vyjádření Filmové ústředně NSDAP Praha. Filmové ústředna NSDAP požádalo o stanovisko příslušné župní vedení, které poskytlo informace o politických postojích a aktivitách žadatele a kompletní žádost mělo odeslat zpět na pražskou Filmovou ústřednu. Ta by žádost předala Spojovací ústředně Českomoravského filmového ústředí, která by ji odevzdala kulturně-politickému oddělení Úřadu říšského protektora ke konečnému rozhodnutí.¹³¹⁰ Jak vidíme, vytvořen byl velmi zdoluhavý byrokratický proces a vyřízení žádosti mohlo trvat zřejmě velmi dlouho. Můžeme se jen dohadovat, nakolik tato skutečnost snížila motivaci nebo úspěšnost jednotlivých žadatelů. V září 1942 došlo ke schůzce mezi zástupci Českomoravského filmového ústředí, německého svazu válečných poškozenců, vrchní Filmové ústředny NSDAP župy Sudety v Reichenbergu, Wehrmachtu a Filmové ústředny NSDAP v Praze. Tato skupina stanovila pravidla pro udělování protektorátních kin. Kina měla být přidělována přednostně sudetoněmeckým členům NSDAP, žadatelé měli být ochotni se přestěhovat i s rodinou do obce, v níž mělo kino sídlo *somit dort der Stärkung des deutschen Elementes dienen*.¹³¹¹ Prvními v pořadí úspěšných žadatelů měli být váleční poškozenci, následováni členy strany-invalidy a osobami zasloužilými o stranický boj. Teprve v případě více srovnatelných žadatelů měla hrát roli odborná způsobilost.¹³¹²

*Oni sem přišli z Říše a chtěli udělat z těch zabavených biografů jednu společnost, Říšskou společnost, a ty biografy do toho dát. Tak to se pak zamítlo a my jsme si pak lámali hlavu, co, když byl Sokol zabavený, nejvíce byl Sokol, co s tím? Protože to bylo nebezpečný nejenom to, že by se to mohlo dát do nějaký tý říšský společnosti jako zabavený majetek, politicky zabavený majetek, nýbrž taky to nebezpečný, že se rozdávaly biografy, když byly zabavený, vzpomínal na situaci po válce Wilhelm Söhnel.*¹³¹³ Již v září 1942 můžeme na české straně objevit zmínky o **plánu na založení nové, samostatné společnosti, která by převzala správu**

¹³⁰⁸ Mj.: An den Leiter der Filmstelle der NSDAP (22. 9. 1942). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 774.

¹³⁰⁹ Gemeindekinos im Protektorat (15. 6. 1943). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 847.

¹³¹⁰ Verfahren bei der Vergebung von Filmtheatern im Protektorat Böhmen/Mähren an Deutsche (6. 5. 1943). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 883.

¹³¹¹ *Aby zde posílili německý živel.*

¹³¹² Vergebung von Lichtspieltheatern im Protektorat (12. 6. 1943). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 883.

¹³¹³ Rozhovor Zdeňka Štábly, Jaroslava Brože a Myrtila Frídy s Wilhelmem Söhnelem, nedat. [MFF Karlovy Vary, druhá polovina 60. let]. Sbírka orální historie NFA, sign. OS 14.

„rezervovaných“ sokolských kin a zároveň spadala do sféry vlivu Ústředí.¹³¹⁴ V době nástupu druhého předsedy Františka Bláhy a za spoluúčasti Emila Sirotky¹³¹⁵ došlo k realizaci nápadu.

V létě 1943 vydal Úřad říšského protektora rozkaz o založení **Českomoravské kinematografické společnosti (též Kinematografická společnost, Kinospolečnost, Lichtspieltheatergesellschaft, Kinogesellschaft)**, jejímž úkolem mělo být převzetí správy (nikoliv majetku) jednotlivých kin z působnosti Vermögensamtu.¹³¹⁶ Jako tzv. „plášť“ byla po dohodě s Wilhelmem Söhnelem využita arizovaná společnost s ručeným omezením **Exportfilm Comp.** Převod majetku Exportfilmu na Českomoravské filmové ústředí se odehrál 27. září 1943, kdy po stvrzení notářským zápisem předseda Bláha převzal závodní podíly Vladimíra Kabelíka a Ludvíka Kantůrka (jako osoby židovského původu v zastoupení správce věrné ruky Viktora Martina) v celkové výši 100.000 K za odstupní cenu 50.000 K.¹³¹⁷ Dalších 10.000 K bylo vyplaceno Vladimíru Kabelíkovi jako náhrada za výlohy spojené s likvidačními pracemi ve společnosti.¹³¹⁸ Společenskou smlouvou došlo ke změně názvu a potvrzení Českomoravského filmového ústředí jako jediného společníka této firmy.¹³¹⁹

Kinematografická společnost byla Ústředím zřízena k 1. listopadu 1943, obdržela povolení pro provoz zabavených spolkových kin. Jednateli společnosti se stali Němci Otto Hofmann, Franz R. Rudolf a Walter Jünemann¹³²⁰ a do dozorčí rady společnosti byli v dubnu 1944 jmenováni Martin Wolf, František Bláha a Karlheinz Goertz.¹³²¹ Společnost měla *pracovat ku všeobecnému prospěchu* a o jejích ziscích měl rozhodovat Úřad říšského protektora (posléze Německé státní ministerstvo). Dne 10. prosince 1943 byla podepsána nájemní smlouva, již Vermögensamt postoupil práva k užívání kin Kinospolečnosti. Nájemné činilo 7% podíl z hrubých příjmů kin. Smlouva dále zavazovala Ústředí k placení nákladů za renovace kin a opravy, včetně prací souvisejících s bezpečnostními nařízeními úřadů, k převzetí stávajícího personálu kin. V případě, že by budovy, v nichž kina sídlila, přešly do rukou dalších osob, byly tyto povinny smluvní podmínky dále dodržovat. Kina neměla být podle interních dohod *až do konce války* převáděna na třetí osoby.¹³²² Poslední den roku 1943 vydal Martin Wolf z Německého státního ministerstva skutečně nařízení, podle kterého se s ohledem na vznik Kinospolečnosti od 1. ledna 1944 **pozastavovalo převádění kin na další subjekty**. Výjimečnými případy, jimž mohlo být i nadále vyhověno, zůstali těžcí váleční poškozcenci stupně III a IV, kteří byli zároveň filmovými profesionály, obdrželi

¹³¹⁴ Zápis ze schůze konané dne 15. září 1942, o platech filmových tvůrčích pracovníků. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 128, fol. 103.

¹³¹⁵ Rozhovor Zdeňka Štábly, Jaroslava Brože a Myrtila Frídy s Wilhelmem Söhnelem, nedat. [MFF Karlovy Vary, druhá polovina 60. let]. Sbírka orální historie NFA, sign. OS 14.

¹³¹⁶ Záznam. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 733 [rukopis].

¹³¹⁷ Beurkundung, Geschäftszahl 17.134. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 733.

¹³¹⁸ Titl. Českomoravské filmové ústředí (8. 10. 1943). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 733.

¹³¹⁹ Společenská smlouva firmy Exportfilm Comp. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 733.

¹³²⁰ An die Böhmisches-Mährische Filmzentrale (24. 11. 1943). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 733.

¹³²¹ Pan JUDr. František Janatka (12. 4. 1944). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 733.

¹³²² Gedächtnisprotokoll. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 733; Protokol o I. schůzi Stálého užšího výboru (22. 7. 1943). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 128, fol. 177–180; Protokol o schůzi užšího pracovního výboru (26. 11. 1943). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 128, fol. 201–204.

doporučení župy a německého svazu válečných poškozců.¹³²³ Část žadatelů byla napříště v kinech umístěna jako vedoucí s tím, že po konci války by se měli stát řádnými majiteli.¹³²⁴ Zvolená taktika byla úspěšná. Mimo kontrolu Českomoravského filmového ústředí se přes veliký zájem ze strany říšských fyzických i právnických osob dostalo pouze 28 z této skupiny původně svazových kin¹³²⁵ z celkem téměř dvanácti set protektorátních kin.¹³²⁶

Nakolik byl postoj Wilhema Söhnela a jeho spolupracovníků na Německém státním ministerstvu, který byl hlavním partnerem v jednání o osudu protektorátních kin, skutečně v záměrné opozici vůči německým státním zájmům, je dnes těžké odhadnout. Víme, že některá kina se dostala také do rukou jeho blízkých spolupracovníků. Mezi prvními šťastnými majiteli kin totiž nalézáme nápadně mnoho jmen spjatých s Českomoravským filmovým ústředím a Filmtreuhandstelle: Wilhelma Ernsta, Freda Henniga, Hanse Sepera, Hugo Zweiga (viz výše).¹³²⁷ Svou roli v této nápadné shodě mohla hrát ale také skutečnost, že tito lidé měli přesné informace a mohli reagovat patřičně rychle.

Více světla do možných motivací ochoty Söhnela a Zankla podílet se na centralizaci kin do Kinospolečnosti může vnést epizoda, která se odehrála na samém konci války. Ve dnech 26. a 30. dubna 1945 informovali jednatelé společnosti Otto Hofmann a Walter Jünemann opakovaně v dopisech Wilhelma Söhnela, že finanční zisk z činnosti Českomoravské kinematografické společnosti za rok 1944 ve výši 15.000.000 K měl být převeden do rukou Antona Zankla z Německého státního ministerstva.¹³²⁸ Wilhelm Söhnel o tomto kroku neinformoval české vedení Českomoravského filmového ústředí, protože podle něj bylo právně v pořádku, neboť právo rozhodovat o ziscích společnosti mohl podle stanov právě německý státní ministr. Peníze byly převedeny na dvě vkladní knížky (7.000.000 K a 7.657.962 K), které byly podle poválečných výpovědí předány zřejmě Otto Hofmannovi. Další informace o osudu peněz se rozcházejí. Podle všeho však finanční prostředky z účtů, na kterých byly uloženy, nestihly být vybrány.¹³²⁹ Tato epizoda by mohla naznačovat, že pro Antona Zankla a případně také Wilhema Söhnela mohla být Českomoravská kinematografická společnost budována vědomě jako **finanční pojistka německé strany pro blížící se konec války** a její skutečné důvody mohly stát mimo politickou rovinu na zcela pragmatické úrovni zabezpečení pro nejistou dobu po válce. Z tohoto pohledu

¹³²³ Po 1. lednu 1944 uspěl již pouze jediný žadatel. Richtlinien für Vergebung von Lichtspieltheatern im Protektorat Böhmen und Mähren. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 488; Aufstellung über die Theatervergabe im Protektorat Böhmen und Mähren. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 886.

¹³²⁴ Jednalo se o 4 případy žádostí podaných mezi zářím a prosincem 1943. Aufstellung über die Theatervergabe im Protektorat Böhmen und Mähren. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 886.

¹³²⁵ Celkem bylo podáno 61 žádostí o protektorátní kino. Ze všech úspěšných žádostí získalo prostřednictvím Českomoravského filmového ústředí kino podle záznamu z února 1942 pouze 15 válečných poškozců. Aufstellung über die Theatervergabe im Protektorat Böhmen und Mähren. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 886; An die Filmstelle der NSDAP Böhmen/Mähren (18. 2. 1943). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 819.

¹³²⁶ Část z ostatních protektorátních kin se ovšem dostala do německých rukou v průběhu okupace jinými způsoby – arizací, koupí apod.

¹³²⁷ Aufstellung über die Theatervergabe im Protektorat Böhmen und Mähren. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 886.

¹³²⁸ Ueberschüsse der B.-M. Filmtheater-G.m.b.H. (26. 4. 1945, 30. 4. 1945). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 733.

¹³²⁹ Přebytky býv. Filmtheatergesell.za rok 1944. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 733.

nebylo samozřejmě rychlé rozdělování lukrativních majetků mezi říšské zájemce žádoucí.

Ještě plastičtější obraz významu celé akce poskytují paralelní a následné aktivity české strany. Podle svědectví Wilhelma Söhnela a dalších, byl osud sokolských kin v rámci kinospolečnosti konzultován s ilegálním vedením Sokola. *Kapr to ved, jo, a oznámilo se to tak, že doktor Knap a Bláha šli k Sokolům, a bylo to ujednáno se souhlasem Sokolů a sokolských funkcionářů, který už byli v ilegalitě. A o tom je dneska ještě spis, to se dělalo u notáře [...]* Tak tím ty sokolský biografy byly zatím zachráněny a udělalo se to prý takto, že nevím, jak oni to tam sepisovali s tou společností organizačně, že bez restitucí po válce mohly ty biografy přejít zase na Sokol, popisoval situaci po válce Wilhelm Söhnel.¹³³⁰ Tuto informaci můžeme považovat za naprosto věrohodnou, protože byla potvrzena poválečným vývojem. František Bláha totiž 12. června 1945, tedy ještě před vydáním dekretu o znárodnění filmu, notářským spisem skutečně **předal zmíněné závodní podíly ve vlastnictví Českomoravského filmového ústředí „zpět“ do držby Československé obce sokolské.**¹³³¹ Tento akt byl posléze logicky prohlášen za neplatný, protože v této době mohly s majetkem Ústředí nakládat pouze likvidátoři, kteří byli ovšem o události informováni až v lednu 1946. Likvidátoři nicméně vzhledem k okolnosti, že *zřízení této společnosti bylo provedeno se souhlasem Československé obce sokolské Českomoravským filmovým ústředím toliko na oko v důsledku poměrů diktovaných okupací*, souhlasili s převodem za podmínky splacení nákladů na získání podílů ve výši 60.000 K.¹³³² K dohodě mezi oběma stranami došlo v červenci 1946.¹³³³ Sokolská kina se poté stala podstatným předmětem sporů o podobě znárodnění československé kinematografie, který trval až do roku 1947.¹³³⁴ Kina byla sice zestátněna, zůstala však zatím k dispozici Sokolům za stejných finančních podmínek jako v době protektorátu Českomoravskému filmového ústředí (nájemné činilo opět 7 % z hrubé tržby kina). Finanční přebytky z činnosti kin do 27. srpna 1945 byly skutečně vyplaceny Československé obci sokolské, která podíly rozdělila mezi sebe a ostatní zainteresované tělovýchovně svazy (Orel, Dělnická tělocvičná jednota aj.).¹³³⁵ Čin Františka Bláhy v každém případě dokazuje, že centralizace svazových kin pod hlavičkou Českomoravského filmového ústředí, resp. Českomoravské kinematografické společnosti a taktika co nejpomalejšího předávání těchto kin do německých rukou, byla vedena z české strany jasným záměrem záchrany majetku pro bývalé (české) vlastníky. Na až odbojovou rovinu postavil význam Kinospolečnosti v poválečném svědectví Emil Sirotek, který po válce tvrdil, že ze zisků z provozu zabavených sokolských kin (tedy Kinospolečnosti) byly podporovány rodiny vězněných nepřátel okupačního režimu.¹³³⁶ Chybí nám však jakékoliv informace, které by toto tvrzení

¹³³⁰ Rozhovor Zdeňka Štáblý, Jaroslava Brože a Myrtila Frídy s Wilhelmem Söhnelem, nedat. [MFF Karlovy Vary, druhá polovina 60. let]. Sbírka orální historie NFA, sign. OS 14.

¹³³¹ Situaci však komplikuje skutečnost, že Sokol byl de iure obnoven až dekretem prezidenta republiky č. 18/1945 v září 1945. Spis notářský, čj. 5.943 (12. 6. 1945). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 733. Šimon Eisman, *Osudy spolkových biografů v poválečném Československu. Illuminace* 11, 1999, č. 4, s.53–84.

¹³³² Převod podílů Českomoravské kinematografické společnosti. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 733; Zpráva likvidátorů o Československé kinematografické společnosti. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 712.

¹³³³ Býv. Filmtheatergesellschaft (3. 7. 1946). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 733.

¹³³⁴ Více k tématu: Šimon Eisman, *Osudy spolkových...*, s.53–84.

¹³³⁵ [Přebytky vyplývající...]. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 733.

¹³³⁶ Jak byl znárodněn československý film. Svědectví a dokumenty III. [Rozhovor s Emilem Sirotkem]. *Film a doba* 11, 1965, č. 4 (duben), s. 181.

podporovaly a nevíme ani v jaké výši a v jakém rozsahu měla podpora rodinám proudit.

Za další podnikatelskou aktivitu, jejímž iniciátorem bylo Českomoravské filmové ústředí, lze označit jeho **vstup do sítě filmových půjčoven** na území protektorátu a vytvoření nového sdružujícího subjektu. Po zákazu dovozu filmů z mnoha zemí a omezování promítání filmů starších (ať již české či zahraniční provenience) se naprostá většina z distribučních firem musela smířit s postupným omezováním své obchodní činnosti. Českomoravské filmové ústředí řešilo otázku smysluplnosti existence skupiny malých společností, které se často ocitly na ekonomickém dně, zároveň však vlastnily distribuční monopoly na filmy, které byly v protektorátní distribuci potřeba. Z možných variant řešení dalo Ústředí přednost plánu centralizace distribuce starších filmů, která by zároveň co nejméně ekonomicky postihla skomírající obchodníky s filmy. Vznikl tak projekt sdružené distribuce v rámci společnosti **Vesmírfilm** (později **Kosmosfilm**).

Vesmírfilm měl být běžnou obchodní společností, jejími společníky pak měly být jednotlivé distribuční společnosti. Spoluzakladatelem Vesmírfilmu bylo vedle distribučních firem Českomoravské filmové ústředí, které investovalo peníze do základního kapitálu této společnosti s ručením omezeným ve výši 15.000 Kč.¹³³⁷ Jednatel se stal Josef Kapr. Dne 4. března 1943 odeslal Říšský protektor Českomoravskému filmovému ústředí dopis o zamýšlené koncentraci distribučních společností. O měsíc později, 7. dubna 1943, uspořádalo Ústředí informativní schůzku pro všechny společnosti, jichž by se vstup do Vesmírfilmu týkal.¹³³⁸ Na tomto jednání se majitelé firem dozvěděli, že Vesmírfilm převezme jejich dosavadní exploatované filmy a bude s nimi dále obchodovat až do konce distribučního monopolu. Počítalo se s tím, že tato aktivita nebude nijak zvlášť zisková. Rozhodovací pravomoc jednotlivých podílníků měla být vypočtena na základě obratu za rok 1941. Případný zisk by byl poukázán firmě, která filmy do Vesmírfilmu předala. Bylo rozhodnuto, že základní kapitál bude navýšen na 750.000 K z majetku společností, bude zřízen rezervní fond a dozorčí rada a Českomoravské filmové ústředí se stane pouhým dozorčím orgánem Vesmírfilmu. Dojde k dohodě o zřízení filiálky společnosti v Brně.¹³³⁹

Dne 16. dubna se konala valná hromada společnosti, na které zřejmě došlo k přejmenování z Vesmírfilm na Kosmosfilm. Valná hromada zvolila jednatele Franzí Hanischovou, Josefa Jonáše a Ivana Františka Kubištu. Jednatel se stal jako oficiální zástupce Českomoravského filmového ústředí Josef Kapr.¹³⁴⁰ Kosmosfilm zahájil svou činnost 3. května 1943 a k tomuto datu také zastavily provoz půjčovny, jichž se koncentrace týkala. Jako rozhodné datum pro zaslání vyúčtování jednotlivým společnostem nebo již Kosmosfilmu bylo stanoveno 7. května 1943.¹³⁴¹ Z poměrně živé inzerce na první tiskové straně Filmového kurýra můžeme odvozovat, že se podařilo aktivity na poli filmové distribuce dále rozvíjet. Společnost anoncovala distribuci 77

¹³³⁷ Bilanz zum 31. Dezember 1943. NFA, fond ČMFU, inv. č. 268.

¹³³⁸ Bromfilm, Lloydfilm, PDC, Terrafilm, Viktoriafilm, Bohemiafilm, Ekofilm, Europafilm, Excelsiorfilm, Globusfilm, Kosarfilm, Kramešováfilm, Lepkafilm, Marsfilm, Merkurfilm, Projektorfilm, Socháňováfilm, Svojanfilm, Zdarfilm. Prezenční listina informační schůze o koncentraci firem (7. 4. 1943). NFA, fond ČMFU, inv. č. 128, fol. 118.

¹³³⁹ Záznam o informační schůzi o koncentraci firem (7. 4. 1943). NFA, fond ČMFU, inv. č. 128, fol. 120–123.

¹³⁴⁰ d., Soustředění v českomoravském filmovém hospodářství. Filmový kurýr 17, 1943, č. 17 (23. 4.), s.

1.

¹³⁴¹ Tamtéž.

českých, 164 německých filmů a 52 snímků z dalších zemí: filmy dánské, švýcarské, holandské, japonské, maďarské, norské či španělské.¹³⁴² V druhém týdnu existence společnosti byly její filmy nasazeny údajně v celkem 331 kinech,¹³⁴³ v týdnu následujícím již v 760 biografech Protektorátu Čechy a Morava.¹³⁴⁴ Společnost uváděla také premiéry nových filmů,¹³⁴⁵ pravděpodobně se jednalo o filmy, jejichž distribuce byla již smluvně zabezpečena likvidovanými půjčovnami.

Nakonec se krátce zmiňme o dvou **nerealizovaných projektech** samostatných subjektů řízených Českomoravským filmovým ústředím. Prvním z nich bylo zřízení samostatného revizního družstva po vzoru říšského filmu. Druhým družstvo pro vyřizování náročné agendy nemocenského a penzijního pojištění filmových pracovníků. Oba tyto projekty zůstaly ve fázi plánů, dokládají však tendenci administrativy v rozpínavosti i směrem do dalších struktur.¹³⁴⁶

¹³⁴² Kosmos-Film [reklama]. Filmový kurýr 17, 1943, č. 19 (7. 5.), s. 1.

¹³⁴³ Kosmos-Film [reklama]. Filmový kurýr 17, 1943, č. 20 (14. 5.), s. 1.

¹³⁴⁴ Kosmos-Film [reklama]. Filmový kurýr 17, 1943, č. 21 (21. 5.), s. 1.

¹³⁴⁵ Např.: Kosmos-Film [reklama]. Filmový kurýr 17, 1943, č. 22 (28. 5.), s. 1.

¹³⁴⁶ Protokol o I. schůzi Stálého užšího výboru (22. 7. 1943). NFA, fond ČMFÚ, i.č. 128, fol. 177–180.

II.4. Na podporu české kulturní autonomie

Vedle aktivit napomáhajících proměně české kinematografie podle přání okupačních a říšských orgánů si Českomoravské filmové ústředí udrželo několik oblastí, v nichž zastávalo spíše **resistentní postoj** a **českou kinematografii a filmovou kulturu chránilo a pomáhalo dále rozvíjet a propagovat**.

Podpora vývoje a výroby filmů

Z pohledu filmové tvorby nejvýznamnější skupina aktivit Českomoravského filmového ústředí souvisela přímo s podporou přípravy (vývoje) filmové látky a následnou finanční podporou její realizace. Zde práce Ústředí v těchto aktivitách navazovala na práci Filmového studia, Filmového ústředí pro Čechy a Moravu a posléze také Filmového poradního sboru.

Důraz kladený na **výběr látky** souvisel se snahou české strany o zvyšování kvality filmové tvorby, žádoucí volbou oficiálně preferovaných témat, ale samozřejmě také s existencí politického tlaku a cenzury scénářů, která proces přípravy filmů zpomalovala a k pečlivost vlastně nepřímou vynucovala. Institucionálně byla velmi zajímavá pozice **filmového studia**, které se ocitlo po ustavení Českomoravského filmového ústředí v ohrožení vlastní existence. Jako oddělení Filmového ústředí pro Čechy a Moravu totiž nebylo automaticky převedeno na nově vzniklou korporaci, ale zůstalo po nějaký čas součástí Filmového ústředí pro Čechy a Moravu v likvidaci. Víme již, že německá správa ponechala protektorátním úřadům pravomoc udělování podpor českým filmům (včetně případné související organizace předběžné cenzury) a projevila souhlas s dalším působením filmových orgánů Ministerstva průmyslu, obchodu a živností, výslovně Filmového poradního sboru, Sboru filmových lektorů a filmového studia, jakož i s další existencí filmového oddělení na tomto ministerstvu (viz výše).¹³⁴⁷ Na základě tohoto rozhodnutí mohlo filmové studio své aktivity ještě nějakou dobu rozvíjet v rámci likvidované společnosti a ani jeho státní podpora nebyla krácena. Zdá se dokonce, že po faktickém zániku Filmového ústředí pro Čechy a Moravu filmové studio znovu posílilo svou nezávislou pozici. Českomoravské filmové ústředí, které se o osud filmového studia zajímalo, navrhovalo buď jeho převedení pod Ministerstvo průmyslu, obchodu a živností nebo ustavení nového spolku.¹³⁴⁸ Filmové studio se přestěhovalo po obsazení barrandovských ateliérů Němci do paláce U Nováků a do 10. dubna 1941 pracovalo administrativně a hospodářsky v rámci Českomoravského filmového ústředí.¹³⁴⁹ Jeho faktická nezávislost byla založena na tom, že financováno nebylo z prostředků Ústředí, ale z přímých subvencí Ministerstva průmyslu, obchodu a živností. Po stěhování Českomoravského filmového ústředí do Klimentské ulice zůstalo Filmové studio nadále v samostatných kancelářích na původní adrese Vodičkova 30.¹³⁵⁰ K dalším změnám došlo v souvislosti s tím, že v roce 1942 byly kompetence ve

¹³⁴⁷ Dopis Úřadu říšského protektora (Burgsdorff) pro ministra průmyslu, obchodu a živností č.j. IV-F 4200 z 24. 2. 1941. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 668.

¹³⁴⁸ [Jednání na ministerstvu obchodu..] (nedat.). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 120.

¹³⁴⁹ Dopis filmového studia presidiu Českomoravského filmového ústředí čj. 397/44-F/RS (26. 4. 1944). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 190.

¹³⁵⁰ Před okupací sídlilo Filmové studio v barrandovských ateliérech. V kancelářích ve Vodičkově ulici sídlilo filmové studio zřejmě ještě několik let, možná až do roku 1945. od., Telefon Filmového studia. *Filmový kurýr* 15, 1941, č. 37, s. 1. Pamětní protokol (15. 6. 1943). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 306.

věcech filmu přeneseny ze zaniklého Ministerstva průmyslu, obchodu a živností na Ministerstvo lidové osvěty. Jak se dočteme v účetní zprávě z roku 1944, filmové studio v roce 1942 *fungovalo nadále jako poradní orgán předsedy Českomoravského filmového ústředí a po přičlenění Filmového poradního sboru (viz dále) bylo zapojeno ve funkci dramaturgického oddělení.*¹³⁵¹ Nikde v textu detailní zprávy ovšem nepadne zmínka o tom, jak je ono přičlenění řešeno právně a jaký je vlastně statut filmového studia v této době. Filmové studio je zde implicitně prezentováno jako partner Českomoravského filmového ústředí v ediční činnosti, nikoliv jako jeho součást, a to přesto, že v reálu pravděpodobně právně nesamostatné a bylo transformováno na dramaturgické oddělení.¹³⁵² Víme, že ještě v únoru 1943 používal Karel Smrž hlavičkový papír, podle kterého bylo filmové studio součástí Filmového ústředí pro Čechy a Moravu v likvidaci.¹³⁵³ A ještě v dubnu 1944 filmové studio používalo hlavičkový papír zaniklého samostatného spolku, který je přerazítkován na „Českomoravské filmové ústředí – Dramaturgie“. Otázku (byť nepravděpodobné) právní subjektivity komplikuje tak fakt, že právní nástupce Filmového studia, Filmové ústředí pro Čechy a Moravu, bylo ve spolkovém rejstříku zapsáno až do roku 1945 (viz výše).

Je zřejmé, že ať již samostatnému nebo přičleněnému filmovému studiu se podařilo zachovat si vůči Českomoravského filmového ústředí výjimečné postavení. Pocit nezávislosti byl dán také tím, že činnost filmového studia, včetně mezd jeho tří zaměstnanců (lektora Karla Smrže, referenta Dušana Russe a sekretářky Věry Hrádkové-Kalousové), byla financována mimo běžný rozpočet Filmového ústředí pro Čechy a Moravu a později Českomoravského filmového ústředí. Práce filmového studia obsahovala především výkon agendy **Sboru filmových lektorů**. Sbor filmových lektorů nebyl budován jako svazový orgán, ale jako poradní sbor ministra průmyslu, obchodu a živností (viz výše). Ministerstvo obchodu činnost sboru (tedy plat Karla Smrže a odměny jednotlivých lektorů) financovalo formou přímých subvencí na zvláštní účet. Tato praxe zůstala beze změny zachována až do doby zrušení ministerstva, s nímž byl formálně zrušen také Sbor filmových lektorů (viz dále). Tím však filmové studio o státní subvence nepřišlo, protože závazky převzalo Ministerstvo lidové osvěty. Pro bližší představu: podpora ze strany ministerstva na provoz filmového studia se v roce 1941 pohybovala kolem 500.000 K.¹³⁵⁴

Vedle samotné lektorské práce vykazovalo filmové studio ve spolupráci s Českomoravským filmovým ústředím řadu dalších aktivit, především se jednalo o posuzování tzv. nevyžádaných námětů mimo schválené výrobní programy. V roce 1940 uspořádalo **zkoušky pro filmové adepty** v barrandovských ateliérech a také obeslalo

¹³⁵¹ Dopis filmového studia presidiu Českomoravského filmového ústředí čj. 397/44-F/RS (26. 4. 1944). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 190.

¹³⁵² V německých pramenech bylo filmové studio označováno jako dramaturgické oddělení zcela běžně. Dopis filmového studia presidiu Českomoravského filmového ústředí čj. 397/44-F/RS (26. 4. 1944). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 190; Bericht Nr. 42643 der Deutschen Revisions- und Treuhand-Aktiengesellschaft, Zweigniederlassung Prag, über die Böhmisches-Mährischen Filmzentrale, Prag II, Klementgasse 6, vorgenommene Prüfung der Haushalt 1941/1942, s. 3.

¹³⁵³ Dopis Karla Smrže presidiu Českomoravského filmového ústředí z 12. 2. 1943. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 192.

¹³⁵⁴ Dopis filmového studia presidiu Českomoravského filmového ústředí čj. 397/44-F/RS (26. 4. 1944). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 190.

filmovou výstavu pořádanou v rámci Biennale.¹³⁵⁵ Víme již, že filmové studio vypisovalo již od 30. let příležitostné **námětové soutěže**. V roce 1941 zorganizovalo filmové studio další námětovou soutěž, jejíž vítězové měli obdržet vysoké ceny (2.500–20.000 K). Dorazilo neuvěřitelných 1.040 námětů. Následovalo několikaměsíční čtení námětů a zasedání poroty.¹³⁵⁶ Vítězné texty byly vybrány v červenci 1942. Vyhlášení výsledků však muselo být kvůli nespecifikovaným problémům s úředním schválením odloženo až na červen 1943.¹³⁵⁷ V roce 1942 se Filmové studio podílelo na projektu filmové dokumentace moravských lidových obyčejů, na jehož základě byl natočen film *HORŇÁCKÁ SVATBA*.¹³⁵⁸ Od roku 1943 se filmové studio v intenzivnější míře podílelo také na **organizaci vzdělávacích seminářů** (viz dále).

Poté, co došlo k reorganizaci státní správy a zániku Ministerstva průmyslu, obchodu a živností, byl zrušen také poradní orgán ministra **Filmový poradní sbor**. Nařízením čj. LXIII-831 zřídilo Ústředí **Poradní sbor pro podporování filmového oboru v Čechách a na Moravě**. Poradní sbor měl být orgánem předsedy Českomoravského filmového ústředí a zasedat v něm měli zástupci Ministerstva lidové osvěty, Ministerstva školství, Ministerstva financí, Úřadu pro schvalování filmů v Čechách a na Moravě, odborové skupiny filmová výroba, podskupiny výroba krátkých filmů (účastnili se jen, pokud se projednávala podpora krátkých filmů), hlavní lektor Ústředí a hospodářský poradce Ústředí. Schůze Poradního sboru měly být svolávány na návrh odborové skupiny filmová výroba a předsedajícím měl být předseda Ústředí. Podpora filmům byla nadále udílена přímo **Ministerstvem lidové osvěty** na základě stanoviska Sboru.¹³⁵⁹ Přesunutí kompetencí Filmového poradního sboru pod Českomoravské filmové ústředí bylo logickým rozhodnutím, v jehož důsledku došlo k dalšímu posílení kompetencí Ústředí, které napříště organizačně zaštiťovalo celou agendu související s přípravou, schvalováním a podporou filmového projektu. Konkrétně šlo o posuzování námětů filmovými lektory, projednávání námětů, registraci filmů, projednávání a schvalování filmových programů, vydávání výrobních povolení, zhodnocení vyrobených filmů a podávání návrhů na udělení podpor Ministerstvem lidové osvěty.

Na schůzi poradního výboru odborové skupiny filmová výroba (celovečerních film) 29. září 1943 navrhl výbor složený z přítomných členů Miloše Havla, Karla Feixe, Viléma Brože a tajemníka Miroslava Rumlera **institucionální reorganizaci celého systému dramaturgie a podpory filmové výroby**. Skupina požádala 11. října 1943 o rozšíření poradního sboru výrobní skupiny tak, aby zahrnul kompetence a personální složení filmového poradního sboru. Dále navrhovala přičlenění čtyřčlenného lektorského sboru, který by podával dobrodání o filmových námětech a výrobních programech.¹³⁶⁰ V praxi se tedy jednalo o to, převést orgán Poradního sboru a filmového studia přímo pod odborovou skupinu filmová výroba. Výrobci navrhli za

¹³⁵⁵ Přehled podpor udělených býv. min. obchodu Filmovému studiu. NFA, fond Filmové studio, inv. č. 19.

¹³⁵⁶ Václav Wasserman, Karel Smrž. *Sborníček*. Praha: SPN 1958, s. 17.

¹³⁵⁷ Dopis filmového studia čj. 1108/43-Ns/S. NFA, fond Filmové studio, inv. č. 28; Dopis filmového studia presidiu Českomoravského filmového ústředí čj. 397/44-F/RS (26. 4. 1944). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 190.

¹³⁵⁸ Dopis filmového studia presidiu Českomoravského filmového ústředí čj. 397/44-F/RS (26. 4. 1944). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 190.

¹³⁵⁹ Zřízení Poradního výboru pro podporování filmového oboru čj. LXII-831(nedat.). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 401.

¹³⁶⁰ Zápis o schůzi poradního výboru celovečerních filmů (29. 9. 1943). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 364.

členy lektorského sboru stávající lektory filmového studia Karla Smrže, Miroslava Rutteho, Jana Sajíce a Artuše Černíka. Výše jejich honorářů také odpovídala předchozím odměnám. V rozšířeném poradním sboru měli podle tohoto plánu zasedat jmenovaní lektoři, zástupce Úřadu pro schvalování filmů v Čechách a na Moravě, zástupce Ministerstva lidové osvěty a po dvou znalcích pro odvětví námět a scénář, stavba a výprava, hudba, obraz, režie, herecké výkony.¹³⁶¹ O měsíc později, 10. listopadu 1943, shrnul stav reorganizace Poradního sboru tajemník Gottlieb Smola. Podle jeho přípisu se reorganizace odehrávala v přímé reakci na potřebu zjednodušení systému podpor na základě schválené Směrnice pro udělování podpor a odměn na výrobu českých filmů (viz dále). Členy Poradního sboru měli podle tohoto návrhu být pouze zástupce Úřadu pro schvalování filmů v Čechách a na Moravě, zástupce Ministerstva lidové osvěty, zástupce Ministerstva financí a hlavní lektor Ústředí. Odborní experti by byli na jednání zváni jen v odůvodněných případech. Předsedajícím na jednotlivých výborech měl být vedoucí skupiny Výroba neb případně předseda Ústředí.¹³⁶²

Zřejmě konečnou verzi institucionální reorganizace udílení podpor můžeme vyčíst z návrhu předsedy Františka Bláhy na Filmový poradní sbor s účinností od 1. ledna 1944. Podle této verze byl zřízen k 31. prosinci 1944 **Filmový poradní sbor** (pod tímto staronovým názvem) a jeho členy byli jmenováni zástupci Úřadu pro schvalování filmů v Čechách a na Moravě, Ministerstva lidové osvěty, Ministerstva školství, Ministerstva financí a hlavní lektor Ústředí. Kompetence nového orgánu se ovšem podle tohoto návrhu zdají být velmi formalizované. **Registrace a výrobní povolení** byly totiž napříště součástí agendy **odborové skupiny filmová výroba**. K tomuto účelu byl ke skupině přiřazen dramaturgický (lektorský) sbor ve složení Karel Smrž, Miroslav Rutte, Jan Sajíc, Artuš Černík a Jan Drda.¹³⁶³ **Udílení filmových podpor** bylo projednáváno **Poradním výborem předsedy Ústředí** ve složení zástupce Úřadu pro schvalování filmů v Čechách a na Moravě, Ministerstva lidové osvěty, Ministerstva školství, Ministerstva financí, hlavní lektor Ústředí, hospodářský znalec Ústředí a zástupci odborových skupin filmová výroba (celovečerní a krátké filmy) a filmoví tvůrčí pracovníci. Členové poradního výboru předsedy měli svá dobrozdání předkládat také písemně a za jejich práci jim náležel honorář 500 K za schůzi.¹³⁶⁴ O jisté formálnosti funkce Filmového poradního sboru by svědčila také skutečnost, že její oborové členové (jež na rozdíl od členů úředních jmenoval předseda Bláha) byli jmenováni 9. března 1944, až po urgenci ze strany odborové skupiny filmová výroba. Členy Filmového poradního sboru z řad filmových pracovníků se stali Karel Smrž, Karel Feix, Josef Vilímek, Karel Dostál, Miloš Havel, Jan Sinnreich, Ludwig Guba a Josef Jauris.¹³⁶⁵ Projekce filmů, které žádaly o podporu, byly až do konce války organizovány před zasedáními odborové skupiny Filmová výroba.¹³⁶⁶ Touto reorganizací byla **završena integrace systému podpory vývoje a výroby filmů do jedné institucionální platformy**, která měla bezpochyby své opodstatnění, o čemž svědčí také skutečnost, že tento systém je v některých zemích ve variované podobě stále aktuální.

¹³⁶¹ Návrh na reorganisaci pravomocí I. odborové skupiny (11. 10. 1943). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 365.

¹³⁶² Aktervermekt (10. 11. 1943). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 396.

¹³⁶³ Tento dramaturgický sbor není shodný s dramaturgickým oddělením Českomoravského filmového ústředí. Srov.: Doplnění rozpočtu Dramaturgie ČMFÚ (nedat.). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 197.

¹³⁶⁴ Návrh na Filmový poradní sbor s účinností od ledna 1944. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 397.

¹³⁶⁵ Do Filmového poradního sboru byli jmenováni (nedat.). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 402.

¹³⁶⁶ Programy schůzí poradního výboru odborové skupiny filmová výroba. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 368.

Přes byrokratičnost a poměrně živý vývoj agendy podpory scenáristické přípravy vidíme, že se jednalo o **jednu z jasných priorit práce Českomoravského filmového ústředí**, která bezpochyby přinesla řadu úspěchů v podobě nepřehlédnutelného růstu kvality zpracovávaných filmových látek v české kinematografii protektorátních let.

Symbolické vyvrcholení aktivit Českomoravského filmového ústředí v podpoře filmové dramaturgie můžeme najít v akci **spolupráce českých spisovatelů s filmem**. V říjnu 1944 podalo Českomoravské filmové ústředí na popud výrobních společností Lucernafilm a Nationalfilm žádost Ministerstvu lidové osvěty o uvolnění českých spisovatelů pro filmovou výrobu. Ve věci se angažoval také vedoucí Dozorčí úřadovny Jan Sviták, který zajistil souhlas Augusta von Hoopa z Německého státního ministerstva. Již 21. října se tak ve Film-Klubu uskutečnilo setkání zástupců Ústředí s vybranými spisovateli. Přítomni byli také Anton Zankl a Wilhelm Söhnle. O velikosti a významu akce svědčí fakt, že šlo o celkem 52 českých spisovatelů velmi zvučných jmen.¹³⁶⁷ Nabídka, kterou literáti dostali, byla ostatně velmi výhodná. Stali se členy Ústředí, což je osvobozovalo od případného nebezpečí pracovního nasazení, a jejich úkolem bylo do konce roku odevzdat náměty ve formě filmové povídky, které byly honorovány vysokou částkou 5.000 K. Dramaturgické oddělení vydalo pro spisovatele závazné písemné směrnice pro vypracování filmových povídek.¹³⁶⁸ Náklady na celou akci včetně posudků lektorů byly odhadovány na 420.000 K a finance pocházely pravděpodobně opět z Ministerstva lidové osvěty.¹³⁶⁹ Odevzdáno bylo celkem 48 filmových povídek z pera 47 autorů a některé z povídek byly dramaturgickým sborem Ústředí zhodnoceny jako vhodné pro filmovou přípravu. Hlavním důvodem realizace akce zapojení českých spisovatelů do filmu bylo, jak dokládají poválečné výpovědi pamětníků,¹³⁷⁰ především zajištění několikaměsíční existence pro literáty a jejich záchrana před totálním nasazením ve válečně důležitém průmyslu. V pozadí pravděpodobně stál zřejmě také plán na zajištění zásoby vhodných látek pro poválečnou českou kinematografii. To, jak snadno byla akce zafinancována a nebyly jí kladeny žádné překážky ze strany okupačních orgánů, stejně jako osobní angažmá Antona Zankla a Wilhelma Söhnle, jimž skutečné důvody akce musely být jasné, ukazuje, jak výrazně se proměňovalo postavení české kinematografie (kultury) v posledních měsících války.

¹³⁶⁷ Mezi jmény nalezneme i ty nejznámější: Eduard Bass, Kamil Bednář, Konstantin Biebl, Zdeněk Jirotka, Josef Kopta, Václav Renč, Vilém Závada, Jaroslav Žák, ale také mladý Jiří Brdečka a Jiří Hrbas nebo publicista Bedřich Fučík. Vedle těchto spisovatelů pracovali další v dramaturgiích jednotlivých výrobních společností nebo pro dramaturgické oddělení Českomoravského filmového ústředí. Přehled výsledků spolupráce českých spisovatelů s filmem. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 214.

¹³⁶⁸ Směrnice pro vypracování filmové povídky. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 194.

¹³⁶⁹ Akce českých spisovatelů (25. 11. 2011). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 193.

¹³⁷⁰ Václav Wasserman, Karel Smrž. *Sborníček*. Praha: SPN 1958, s. 12; Jak byl znárodněn československý film. Svědectví a dokumenty III. [Rozhovor s Karlem Feixem]. *Film a doba* 11, 1965, č. 4 (duben), s. 186.

Nabídka filmového scenaria

Titl.

Na základě předběžného nezávazného jednání s Vámi činím Vám tímto dopisem následující závaznou nabídku:

1. Scenario :

Nabízím se Vám, že pro Vás vypracuji úplný k filmování připravený rukopis (dále krátce nazývaný scenario) a to nejen pro vlastní film, nýbrž i pro oddělený film k předběžné reklamě, podle

románu, novely, povídky

divadelní hry

vlastního návrhu

Scenario v případě přijetí této nabídky odevzdám Vám v exemplářích a nejpozději dne Převzetí a schválení provede se výslovně písemným prohlášením.

Scenario může být Vámi použito jak k výrobě filmu němého, zvukového a mluveného, tak i jejich kombinacích. Budete také oprávněni použít i samotného názvu bez scenaria a rovněž scenaria celého nebo jeho části k jiným filmovým rukopisům.

Budu povinen po dokončení filmu na Vaše přání podle Vašich příkazů scenario za účelem opětovného zfilmování bez zvláštní náhrady změnit a zlepšit. Tento závazek vztahuje se také na nová opětná zfilmování a na nové úpravy v cizích řečech.

Spolupracovníky budu si moci přibrat jenom po Vašem předchozím a výslovném svolení. Ne-li jiné úmluvy s Vámi, půjde přibrání spolupracovníků k mé tíži. V takovém případě budu povinen zbavit Vás všech eventuelních nároků, které by si spolupracovníci činili vůči Vám. Bude mou povinností zavázat spolupracovníky písemným prohlášením, že nemají nároku na jakékoliv uvádění jejich jména.

2. Převod práv.

Nabízím Vám, že převedu do Vašeho vlastnictví všechna původská práva existující a trvající k scenariu mnou zhotovenému a Vy stanete se vlastníky těchto práv přijetím této nabídky. Stanete se tudíž dnem přijetí nabídky vlastníky zejména práva původského na scenario, včetně s právem zfilmování a překladu ve všech živých řečech a s oprávněním pro zvukový a mluvicí film.

Do Vašeho vlastnictví převáděná práva obsahují také právo na veřejnou produkci zfilmovaného díla, při čemž nezáleží na tom, jde-li o veřejné provozování, nebo rozšiřování, nebo o veřejnou přednášku. Nebudu proto po přijetí této nabídky Vámi oprávněn právem na veřejnou reprodukci jinak disponovat, zejména je přenášeti na společnosti, které se zabývají využitkováním těchto práv. Závazně prohlašuji, že moje dispoice s právy nabízenými k převodu nikterak není omezena a že jsem se nezavázal tato práva na nikoho převést, ani jsem je na nikoho nepřevodil, zejména ne na společnosti, resp. osoby, které se využitkováním těchto práv zabývají.

Na Vás převáděná práva nejsou vázána na zvláštní přijímací a předváděcí systém zvukového a mluvicího filmu a vztahují se na všechny druhy systémů a způsobů, které budou známy v době přijetí této nabídky a na všechny druhy systémů a způsobů v době přijetí nabídky ještě neobjevené a nevytvořené, zejména také na rozhlasový (televizní) film a na film barevný.

Standardizovaný formulář Nabídka Filmového scenária.¹³⁷¹

¹³⁷¹ NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 666.

Obrovským vývojem prošla v době protektorátu také druhá prioritní oblast – **podpora filmové výroby**. S klesajícím počtem natáčených filmů nároky na jejich kvalitu samozřejmě rostly, vývoj a realizace jednotlivých projektů byl sledován s mnohem větším zájmem odborníků i oficiálních míst. Velkou roli hrála již zmíněná okolnost, že podpora české kinematografie zůstala jednou z mála povolených kompetencí protektorátní vlády ve filmu. Pro Kratochvílovo Ministerstvo průmyslu obchodu a živností, stejně jako později pro Moravcovo Ministerstvo lidové osvěty, bylo financování filmu bezpochyby velmi podstatné. Subvence se bez ohledu na ekonomickou situaci země v několika letech zmnohonásobily. Český film byl politikum, jednou z mála povolených „vlajkových lodí“ české kultury, jeho potenciál dokonce mohl sahát (alespoň v prvních letech protektorátu) až k vývozu do zahraničí. A Českomoravské filmové ústředí se stalo velmi důležitým výkonným článkem proměňujícího se systému filmových podpor, centrem, které ve svém rámci postupně soustředilo **zázemí pro rozvoj filmové tvorby v celé existující šíři**.

Jedním z podstatných argumentů pro proměnu systému filmových podpor byly **extrémně rostoucí ceny filmové výroby**, distribuce a exploatace (viz výše). V roce 1940 byla producenty průměrná cena filmu udávána ve výši cca z 1,5 milionu korun. V roce 1941 mělo jít již o cca 2 miliony korun.¹³⁷² V druhé polovině roku 1942 zaznamenali producenti nárůst na údajné 4 miliony korun.¹³⁷³ A v roce 1944 se měla průměrná výše výrobních nákladů na celovečerní film pohybovat již kolem 7 milionů korun.¹³⁷⁴ Nárůst byl zdůvodňován reálnou inflací,¹³⁷⁵ která ovlivňovala výši platů i služeb nebo zvýšením cen nájmu ateliérů i laboratorních prací.¹³⁷⁶ Podstatný byl také růst platů vybraných profesí (jmenovitě kameramanů) na úroveň říšských relací.¹³⁷⁷ U jiných členů štábu (režisér, scenárista, herci apod.) musel hrát svou roli zase fakt, že postupným útlumem české filmové výroby docházelo ke snížení počtu filmových projektů na jednoho filmového pracovníka a jeho odměna se musela zákonitě zvyšovat. V roce 1943 již

¹³⁷² Schůze vedoucích půjčoven dne 25. června 1941. Protokoly ze společných a oddělených schůzí jednotlivých odborových skupin Českomoravského filmového ústředí. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 128, fol. 34–36; Protokoll über die am 26. Juni 1942 in der Verbindungsstelle des Reichsprotektors bei der BMFZ abgehaltene Sitzung betreffend die Regelung der Atelierpreise. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 128, fol. 96–99; Programy schůzí odborové skupiny obchod s filmy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 442, fol. 12–14.

¹³⁷³ Dopis presidia Českomoravského filmového ústředí z 5. 4. 1943. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 387.

¹³⁷⁴ Je samozřejmě pravděpodobné, že údaje odborové skupiny filmové výroba byly účelově nadsazeny, čemuž odpovídá také poválečný zdroj historika Jiřího Doležala, který průměrné náklady na výrobu českého hraného filmu uvádí následovně: 1939 680.000 K, 1940 1.200.000 K, 1941 2.400.000 K, 1942 3.100.000 K, 1943 4.400.000 K, 1944 6.200.000 K. Není však jasné, jakou metodikou jsou tyto částky vypočítány, zda zahrnují distribuční náklady apod. Návrh ministerstvu lidové osvěty z 12. 7. 1943. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 390; J. Doležal, *Česká kultura...*, s. 223, 251.

¹³⁷⁵ Jak upozorňuje hospodářský historik Václav Průcha, výši reálných mezd a reálných cen nelze v mimořádných podmínkách válečné ekonomiky přesně stanovit, protože růst reálných cen na černém trhu byl enormní. Ke konci války byly ceny na černém trhu 10–40krát vyšší než ceny úřední, u některých komodit byl ale rozdíl až 70–90násobný. V. Průcha a kol., *Hospodářské a sociální dějiny...*, s. 503–506.

¹³⁷⁶ Schůze vedoucích půjčoven dne 25. června 1941. Protokoly ze společných a oddělených schůzí jednotlivých odborových skupin Českomoravského filmového ústředí. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 128, fol. 34–36; Protokoll über die am 26. Juni 1942 in der Verbindungsstelle des Reichsprotektors bei der BMFZ abgehaltene Sitzung betreffend die Regelung der Atelierpreise. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 128, fol. 96–99; Programy schůzí odborové skupiny obchod s filmy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 442, fol. 12–14.

¹³⁷⁷ Protokol o schůzi presidia s odb. skupinou výroba filmů (2. 10. 1941). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 128, fol. 50.

producenti připouštěli také subjektivnější příčiny – především důraz na kvalitu předlohy. S tím souviselo placení početných dramaturgických sborů v produkčních společnostech nebo zvýšené požadavky na kvalitu výpravy, kostýmů apod., které propagované závaznější látky vyžadovaly.¹³⁷⁸ Výnosnost filmů stoupala kvůli zvyšujícím se cenám vstupného a kontinuálně rostoucí návštěvnosti.¹³⁷⁹ Téměř pětinasobný nárůst výrobních nákladů (v součtu s daňovým zatížením a růstem nákladů distribučních a exploatačních) však vyrovnat nedokázala.

Českomoravské filmové ústředí na situaci reagovalo v první řadě sérií regulačních opatření, která měla zbrzdit rostoucí ceny. Šlo především o rychlé zahájení jednání o stanovení **platových stropů** a posléze stanovení přesné výše odměn v jednotlivých profesích (viz výše). Dalším krokem ke snižování nákladů bylo od roku 1944 zavedení tzv. úsporné komise, která pečlivě kontrolovala každý filmový projekt a navrhovala způsoby úspor (viz výše). Úsporná komise však vznikla rozhodnutím shora, nikoliv jako přímá reakce na zdražování výroby filmů.

Paralelně s těmito aktivitami se dařilo především díky činnosti Českomoravského filmového ústředí postupně **zvyšovat subvence do české filmové výroby** ze strany Filmového poradního sboru. Ve 30. letech se celková výše podpor pohybovala kolem 3–5 milionů korun.¹³⁸⁰ V roce 1939 došlo ke schválení nových směrnic pro udělování podpor a odměn na výrobu českých filmů v rámci působnosti Filmového poradního sboru, které stanovovaly možnost státního vstupu formou podpory (200.000 K), odměny (100.000 K) a mimořádné odměny (500.000 K).¹³⁸¹ Již v roce 1940 tak celková státní podpora filmovému oboru skokově narostla na více než 11 milionů.¹³⁸² V červnu 1941 schválilo **Ministerstvo průmyslu, obchodu a živností** na popud Českomoravského filmového ústředí novou verzi směrnic, která navyšovala odměny (300.000 K) a umožňovala získání bezúročné půjčky až 1.000.000 K.¹³⁸³ Díky tomu vrostla celková výše státní intervence do filmového průmyslu na více než 17 milionů korun. Zcela přelomová byla ovšem jednání o dalším zvyšování subvencí v roce 1943. **Ministerstvo lidové osvěty** schválilo dne 20. října 1943 pod číslem 4028/43-Pres. Směrnice pro podporu filmového oboru v Čechách a na Moravě, podle kterých mohla být poskytnuta bezúročná půjčka na výrobu celovečerního filmu ve výši 50 % předpokládaných nákladů (maximálně 8.000.000 K), ale také podpora, odměna a zvláštní odměna v celkové výši až 3 miliony korun). Revoluční bylo toto opatření pro krátký film, na jehož výrobu mohla být udělena podpora až 100.000 K a odměna až 80.000 K.¹³⁸⁴

Z dnešního pohledu až neuvěřitelně velkorysé státní dotace filmové výrobě dobře ilustruje epizoda konfrontace Českomoravského filmového ústředí s Ministerstvem financí, které se pokusilo výši podpory na krátký film v roce 1943 limitovat nikoliv 100 %, ale 130 % výrobních nákladů. Jednání byla ovšem rychlá a

¹³⁷⁸ Dopis presidiu Českomoravského filmového ústředí z 5. 4. 1943. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 387.

¹³⁷⁹ Návštěvnost v kinech mezi léty 1939 a 1944 vzrostla téměř čtyřnásobně: z 225milionů na 820 milionů diváků. J. Havelka, *Filmové hospodářství... 1939–1945...*, s. 19.

¹³⁸⁰ Tamtéž, s. 21.

¹³⁸¹ Směrnice pro udělování podpor a odměn na výrobu českých filmů v rámci působnosti Filmového poradního sboru. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 375.

¹³⁸² J. Havelka, *Filmové hospodářství... 1939–1945...*, s. 21.

¹³⁸³ Směrnice na podporu výroby českých celovečerních filmů. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 377 a 412.

¹³⁸⁴ J. Havelka, *Filmové hospodářství... 1939–1945...*, s. 21; Návrh Směrnice pro podporování filmového oboru v Čechách a na Moravě. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 388.

dopadla zcela ve prospěch filmových výrobců a Ministerstvo financí podpory zpětně i následně proplácelo podle směrnic bez ohledu na poměr výše subvence a skutečných nákladů na výrobu filmů.¹³⁸⁵ Filmové projekty navíc, jak ukazují přehledy podpory, neobdržely obvykle pouze jednu či dva druhy podpor, ale žádaly a také běžně dostávaly **podpory všeho druhu na jediný projekt**. Již v roce 1941 tak jeden celovečerní film běžně obdržel subvenci ve výši 800.000 K–1.000.000 K,¹³⁸⁶ což mohlo být 50–80 % rozpočtu filmu. V roce 1944 šlo o zápůjčky v průměrné výši 2–3,5 milionů plus prémie kolem 900.000 K.¹³⁸⁷

Několik měsíců před koncem války začalo Českomoravské filmové ústředí realizovat ambiciózní plán, který měl napomoci tentokrát nejen rozvoji české filmové výroby, ale také filmovému oboru jako celku. Neznáme podrobnosti přípravy nového systému, ale víme že s účinností od 19. ledna 1945 povolil Nejvyšší úřad cenový pod čj. 71233-IV/2 1944 vybírat **ke vstupnému do kin zvláštní 50-haléřový příplatek**.¹³⁸⁸ Výnos z příplatku měl být ukládán do zvláštního fondu, zřízeného při Českomoravském filmovém ústředí.¹³⁸⁹ Dne 12. února 1945 vydalo Ústředí rozhodnutí o **zřízení Fondu pro podporu filmovnictví**. Fond měl být samostatnou právnickou osobou a jeho úkolem mělo být podporovat filmový obor *ve všech jeho složkách, udílení peněžitých podpor jak pro jednotlivé činnosti filmové přímo, tak i pro zařízení sloužící k podpoře filmového oboru (např. filmový archiv, filmové školství, výzkumnictví, filmová střediska apod.)*.¹³⁹⁰ Ústředí věnovalo do Fondu částku 50.000 K. Prostředky financování fondu měly být vedle příplatku ze vstupného úroky, případné zvláštní příspěvky členů Ústředí a dary. O udělení podpor měl rozhodovat po slyšení poradního výboru voleného na jeden rok z řad filmových pracovníků a výrobců předseda Fondu, jímž byl předseda Českomoravského filmového ústředí.¹³⁹¹ Koncept směrnice pro podporování filmovnictví v Čechách a na Moravě v § 2 vysvětloval vztah Fondu vůči podporám Ministerstva lidové osvěty: *Toto podporování filmovnictví se děje nezávisle na udělování podpor M. L. O.*¹³⁹² Jednalo by se tedy zřejmě o podporu nad rámec stávajících subvencí.

Směrnice dále specifikovala, které instituce by se z prostředků Fondu měly vedle výroby podporovat. Mělo se jednat **o filmový výzkum a vzdělávání, pro filmový dorost, filmový archiv, dramaturgii, odborné filmové časopisy, filmová střediska, umožňující styk nejen ve filmovém oboru, ale i s novináři, literáty a výtvarnými**

¹³⁸⁵ V této věci se mýlí filmový historik Jiří Havelka, který nevěděl o odvolání rozhodnutí Ministerstva financí. Protest pana Miloše Havla (19. 1. 1944). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 416; Záznám o schůzce s rozpočtovým odborem ministerstva financí (24. 1. 1944). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 414; J. Havelka, *Filmové hospodářství... 1939–1945...*, s. 20;

¹³⁸⁶ Seznam filmů, jimž byly níže uvedené částky vyplaceny v r. 1942 (nedat.). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 386.

¹³⁸⁷ Přehled částek vyplacených Min. lidové osvěty (9. 6. 1944). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 404.

¹³⁸⁸ Dosavadní 50-haléřový příplatek ke vstupnému se tím zvýšil na 1 K. A ni Buchhaltung der BMFZ. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 735.

¹³⁸⁹ Zpráva o převodu dispozičního práva účty na nichž jsou uloženy výtěžky příplatku ke vstupnému do kin (28. 5. 1948). NFA, fond Ústřední ředitelství ČSF [nezpracováno].

¹³⁹⁰ Rozhodnutí Českomoravského filmového ústředí o zřízení Fondu pro podporu filmovnictví ze dne 12. února 1945. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 408.

¹³⁹¹ Rozhodnutí Českomoravského filmového ústředí o zřízení Fondu pro podporu filmovnictví ze dne 12. února 1945. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 408.

¹³⁹² Směrnice pro podporování filmovnictví v Čechách a na Moravě z prostředků Fondu, při ČMFÚ k tomuto účelu zřízeného. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 407.

umělci, pořádání a podpora filmových soutěží, výstav a jiné.¹³⁹³ Tímto odstavcem jsou obecně výstižně shrnuty veškeré aktivity včetně dosud nerealizovaných plánů Českomoravského filmového ústředí na podporu filmové kultury (viz dále). Podpora filmové výroby se měla odehrávat formou subvencí, odměn a zápůjček. Výše subvencí, zápůjček a odměn nebyla v konceptu explicitně omezena. Povinnost splácení zápůjčky byla stanovena na chvíli, kdy by příjmy producenta činily 130 % výrobních nákladů.¹³⁹⁴ Podle vyjádření poválečných likvidátorů nestihlo již Českomoravské filmové ústředí směrnice prosadit a celý projekt uvést před koncem války v činnost. Příplatek ze vstupného nicméně na účet Českomoravského filmového ústředí v likvidaci plynul až do roku 1947 a výsledná částka činila více než 32 milionů korun.¹³⁹⁵ Z těchto prostředků byly po válce financovány také projekty, jejichž kořeny můžeme nalézt v Českomoravském filmovém ústředí, například vydání filmového slovníku (viz dále).

Výše státních a veřejných subvencí do soukromé filmové výroby dosáhla v době protektorátu svého historického maxima, které nebylo překonáno v reálné výši prostředků dodnes. Historik Jiří Doležal v této souvislosti naznačoval až přefinancovanost oboru.¹³⁹⁶ Důsledky byly zřejmé: česká kinematografie v protektorátním období opravdu skokově zvýšila svou řemeslnou i uměleckou úroveň. Filmový obor díky dotacím zaměstnal mnoho lidí (literátů, adeptů uměleckých profesí, herců apod.), kteří by jinak nenašli uplatnění ani v mohutné německé zakázkové výrobě a skončili by na úřadech práce. Stát projevil jednoznačnou vůli k podpoře filmu jako jednoho z nejdůležitějších projevů národní kultury. Německá strana do výše subvencí nezasahovala a českou filmovou tvorbu limitovala hlavně v jejím rozsahu, tedy především v množství celovečerních hraných filmů, a samozřejmě také cenzurou v obsahu.

¹³⁹³ § 4 Směrnice pro podporování filmovnictví v Čechách a na Moravě z prostředků Fondu, při ČMFÚ k tomuto účelu zřízeného. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 407.

¹³⁹⁴ § 5 a 7 Směrnice pro podporování filmovnictví v Čechách a na Moravě z prostředků Fondu, při ČMFÚ k tomuto účelu zřízeného. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 407.

¹³⁹⁵ Zpráva o převodu dispozičního práva účty na nichž jsou uloženy výtěžky příplatku ke vstupnému do kin (28. 5. 1948). NFA, fond Ústřední ředitelství ČSF [nezpracováno].

¹³⁹⁶ J. Doležal, *Česká kultura...*, s. 223.

Fa

An das

Ministerium für Volksaufklärung

in Prag

Titl.

Ministerstvu lidové osvěty

v Praze

GESUCH UM ERTEILUNG
EINES ZINSENLOSEN DARLEHENS

Die unterfertigte Firma ersucht im Sinne der Richtlinien des Ministeriums für Volksaufklärung für Unterstützung des Filmwesens in Böhmen und Mähren Cz. 4028/43-Präs. vom 20. X. 1943 um Erteilung eines zinsenlosen Darlehens für die Herstellung des tschechischen abendfüllenden Films

ŽÁDOST
O UDĚLENÍ BEZÚROČNÉ ZÁPŮJČKY

Podepsaná firma žádá podle směrnic ministerstva lidové osvěty pro podporu filmového oboru v Čechách a na Moravě č. j. 4028/43-Präs. ze dne 20. X. 1943 o udělení bezúročné zápůjčky na výrobu českého celovečerního filmu:

(Titel des Films)

(Název filmu)

in der Höhe von

ve výši

K

Die Herstellung dieses Films wurde von der Böhmischem - Mährischen Filmzentrale durch den Bescheid

Výroba tohoto filmu byla povolena Československým filmovým ústředím výměrem

Gz.
čj.

vom
ze dne

Die voraussichtlichen Herstellungskosten sind:

Předpokládané výrobní náklady filmu:

Thema — námět	K
Musik — hudba	K
Besetzung — obsazení	K
Stab — štáb	K
Atelier u. Kopieranstalt — atelier a laboratoř	K
Material — materiál	K
Ausstattung — výprava	K
Aussenaufnahmen — exteriéry	K
Beförderung u. Versicherung — doprava a pojištění	K
Gebühren und Kosten der Herstellungsgruppe — poplatky a režie výrobní skupiny	K
Insgesamt — celkem	K

Besondere Begründung:

Zvláštní odůvodnění:

Verzeichnis der Filmschaffender: vor und hinter
der Kamera:

Spielleiter
režisér
Assistent
asistent výroby
Produktionsleiter
vedoucí výroby
Szenarist
scénárista
Musikverfasser
hudební skladatel

Seznam filmových tvůrčích pracovníků před i za
kamerou:

Kameramann
kameraman
Bauarchitekt
stavební architekt
Berater
poradce
Sprachensachverständiger
jazykový znalec
Dirigent
dirigent

Hauptrollen — Hlavní úlohy

in der Rolle
v úloze

»

»

»

»

»

Episoden und Typen — Episody a typy

in der Rolle
v úloze

»

»

»

»

Requisiteur
rekvizitář
Photograph
fotograf

Maskeur
maskér

Tonmixer
zvukař

Schnittmeister
střihač

Inhalt des Films:

Obsah filmu:

Fa

An das

Ministerium für Volksaufklärung

in Prag

Titl.

Ministerstvu lidové osvěty

v Praze

GESUCH
UM ERTEILUNG EINER SUBVENTION

Die unterfertigte Firma ersucht im Sinne der Richtlinien des Ministeriums für Volksaufklärung für die Unterstützung des Filmwesens in Böhmen und Mähren Cz. 4028/43-Präs. vom 20. X. 1943 um Erteilung einer Subvention für die Herstellung des Kurzfilms

ŽÁDOST
O UDELENÍ VÝROBNÍ PODPORY

Podepsaná firma žádá podle směrnic ministerstva lidové osvěty pro podporu filmovnictví v Čechách a na Moravě č. j. 4028/43 Pres. ze dne 20. X. 1943, o udělení podpory na výrobu krátkého filmu

(Titel des Films)

in der Höhe

(Název filmu)

ve výši

K

Die Herstellung dieses Films wurde von der Böhmischem-Mährischen Filmzentrale durch den Bescheid

Výroba tohoto filmu byla povolena Českomoravským filmovým ústředím výměrem

Gz.
č. j.

bewilligt.

vom
ze dne

Die voraussichtlichen Herstellungskosten des Films sind:

Předpokládané výrobní náklady filmu:

Thema — námět	K
Musik — hudba	K
Besetzung — obsazení	K
Stab — štáb	K
Atelier u. Kopieranstalt — atelier a laboratoř	K
Material — materiál	K
Ausstattung — výprava	K
Aussenaufnahmen — exteriéry	K
Beförderung u. Versicherung — doprava a pojištění	K
Gebühren und Kosten der Herstellungsgruppe — poplatky a režie výrobní skupiny	K
Insgesamt — celkem	K

Fa	Titl.
An das	
<i>Ministerium für Volksaufklärung</i> <u>in Prag</u>	<i>Ministerstvu lidové osvěty</i> <u>v Praze</u>
GESUCH UM ERTEILUNG EINER PRÄMIE	ŽÁDOST O UDĚLENÍ ODMĚNY
<p>Die unterfertigte Firma ersucht das Ministerium für Volksaufklärung im Sinne der vom dortigen Ministerium zur Unterstützung des Filmwesens unter Cz. 4028/43-Präs. vom 20. X. 1943 herausgegebenen Richtlinien um Erteilung einer Prämie für die Herstellung des Kulturfilms* — abendfüllenden Films*</p>	<p>Podepsaná firma žádá podle směrnic č. j. 4028/43-Pres. ze dne 20. X. 1943 pro podporu filmového oboru v Čechách a na Moravě ministerstvo lidové osvěty o udělení odměny na výrobu krátkého*) — celovečerního*) filmu</p>
(Titel des Films)	(Název filmu)
<p>Die Herstellung dieses Films wurde von der Böhmischo-mährischen Filmzentrale mit Bescheid</p>	<p>Výroba tohoto filmu byla povolena Českomoravským filmovým ústředím výměrem</p>
<p>Gz. čj.</p>	<p>vom ze dne</p>
<p>Der Film wurde zur öffentlichen Vorführung</p>	<p>Film byl připuštěn k veřejnému promítání</p>
<p>am dne</p>	<p>unter Gz. výměrem čj.</p>
<p>von der Filmprüfstelle in Böhmen und Mähren zugelassen.</p>	<p>Úřadu pro schvalování filmů v Čechách a na Moravě.</p>
<p>Zulassungskarte liegt bei (Beilage 1).</p>	<p>Schvalovací list je přiložen (příl. 1).</p>
<p>*) Unzutreffendes streichen! — *) Nehodící se škrtnout!</p>	
<p>73-21-XII 43 400 316</p>	

Ukázky platných, administrativně jednoduchých formulářů na udělení zápůjčky, podpory a odměny na výrobu filmů v letech 1943–1945.¹³⁹⁷

¹³⁹⁷ NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 394.

Podpora dalších složek národní kinematografie

Hlavní normotvorné cíle **odborové skupiny kinematografů** v době protektorátu byly, jak již zaznělo, změna licenčního systému na **systém koncesní a optimalizace finančních toků do kin** i dalších odvětví filmového průmyslu především snížením zatížení dávkami ze zábav¹³⁹⁸ a vhodným nastavením ceny vstupného a podílu půjčovného pro kina, půjčovny a výrobce. Jednotlivé kroky optimalizace finančních toků na sebe vzájemně navazovaly, protože například navýšení cen vstupného by umožnil paralelní „bezbolestné“ snížení odvodů distributorů, jež zvyšování nákladů netížilo tak silně jako kina a výrobu.¹³⁹⁹ Vedle programových otázek týkajících se filmových koncesí a spravedlivého rozdělení zisků řešila odborová skupina kinematografy řadu dílčích problémů. Kina byla svazována čím dál více nařízeními, která mimo jiné vyžadovala stále rostoucí **vyšší provozní náklady**. Od října 1941 vznikla nová povinnost platit půjčovné za týdeníky ve výši 3 % z půjčovného, zvyšovaly se mzdy zaměstnanců, od května 1942 podléhalo kino povinnosti platit požární hlídky, náklady rostly také se zajištěním protiletectvé obrany. Od června 1942 byly zvýšeny ceny za reklamní materiál. Své náklady si vyžádalo také povinné instalování rozhlasu a povinnost dvojjazyčných vývěsních štítů. V roce 1942 došlo k dvounásobnému zvýšení odvodů autorských honorářů na 4 % z hrubých příjmů ze vstupného. Provozní rozpočty kin ovlivnilo také snížení příjmů z prodeje cukrovinek a limonád, které bylo střídavě zakazováno, snížení příjmů ze světelné reklamy nebo povinný prodej zlevněných lístků vybraným politicky zvýhodňovaným skupinám obyvatel.

Odborová skupina kinematografy a obchod s filmy jednaly o **úpravě půjčovného** již od května 1941. Koncept odborové skupiny kinematografy navrhoval přechod na říšský model, kde půjčovné u premiérových titulů činilo 30–35 % v závislosti na velikosti obce a exploatačním významu titulu.¹⁴⁰⁰ Návrh na exploatační přírůžku za české filmy se setkal s nesouhlasem odborové skupiny obchod s filmy, která namítala, že tato úprava by byla výhodná pouze pro kina a pro distribuci a výrobu by naopak znamenala faktické znevýhodnění české produkce na trhu.¹⁴⁰¹ Důvodem rozdílných výsledků v Říši a na území protektorátu byla podle nich především velikost trhu, která distributorům v Říši umožňovala kompenzovat zisk nasazením většího množství kopií. Zásadním argumentem proti snížení podílu pro půjčovny a produkci bylo také markantní zvýšení výrobních cen filmů, k němuž došlo mezi léty 1939 a 1941 (viz dále).¹⁴⁰² Analýza situace v kinech z roku 1941 ukázala, že **úprava cen vstupného** z listopadu 1940 přinesla oproti očekávání jen asi 50% efekt. Důvody byly nalezeny ve snížení návštěvnosti, které bylo důsledkem navýšení cen. Změna byla obecně návštěvníky biografů přijata s nevolí a chudší část návštěvníků musela svou návštěvu omezit. Svou roli sehrály také rychle rostoucí ceny dalšího spotřebního zboží. Úprava cen vstupného dále provázela řadu administrativních problémů, protože jen menšina kin provedlo úpravu správně. Studie nedoporučovala novou úpravu cen vstupného.¹⁴⁰³

¹³⁹⁸ Zápis o schůzi poradního výboru odborové skupiny kinematografické (16. 12. 1941). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 128, fol. 69–78.

¹³⁹⁹ Eine neue Regelung der Lustbarkeitssteuer. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 181.

¹⁴⁰⁰ Úprava půjčovného. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 471; Korespondence ve věci pravy půjčovného. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 446; Nařízení k zajištění přiměřeného výnosu filmů. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 484.

¹⁴⁰¹ K návrhu: Úprava půjčovného ze dne 16. 5. 1941. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 472.

¹⁴⁰² Betrifft: die Preisregelung in den Lichtspieltheatern. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 448.

¹⁴⁰³ Ceny vstupného v biografech. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 453.

Koncem roku 1941 byl ovšem – v důsledku rapidní změny situace – Českomoravským filmovým ústředím připraven nový návrh navýšení **podílu půjčovního**, které mělo podle odborové skupiny kinematografy činit 30 %, ¹⁴⁰⁴ resp. 25–35 %. ¹⁴⁰⁵ Návrh byl zaslán na Nejvyšší úřad cenový a jeho hlavními argumenty byly rostoucí náklady na provoz kin (viz dále) a také až 3,75násobný nárůst výrobních nákladů filmů (viz dále). ¹⁴⁰⁶ Návrh na úpravu cen vstupného a výši půjčovního byl nakonec schválen v rámci reorganizačního balíčku až na jaře 1943 (viz výše). ¹⁴⁰⁷

Na přelomu let 1941 a 1942 byl úřadům předložen ke schválení také koncept **změn dávek ze zábav**. V roce 1939 dosahovaly dávky ze zábav průměrně 18,5 %. ¹⁴⁰⁸ Cílem navrhované úpravy bylo celkové snížení v minulosti již mnohokrát kritizovaného daňového zatížení. V tomto případě mělo jít o systém progresivních úlev na dávce ze zábav podle typu predikátu, který film získal. Tento systém vycházel z obdobného nařízení v Třetí říši a logicky v distribuci zvýhodňoval pro režim politicky korektní až propagandistická filmová díla. ¹⁴⁰⁹ Původní ministerský návrh byl projednáván od září 1941, Ústředí podalo své stanovisko v prosinci 1941. Další více než rok strávil návrh věc v meziministerském připomínkování. Nový návrh, jak konstatovalo vedení Ústředí, se výrazně lišil od původního a pro filmový průmysl nebyl přijatelný. Korporace žádala zásadní přepracování normy vedoucí k převzetí říšského modelu. ¹⁴¹⁰ Víme již, že teprve v květnu 1943 byly letité snahy filmového oboru o snížení dávek ze zábav završeny vydáním nového nařízení stanovilo možnost sníženou dávku filmům, jež získaly predikáty (viz výše). Predikáty získalo mnoho (nejen) českých filmů, což v praxi napomohlo faktickému průměrnému snížení odvodů dávek ze zábav o několik procentních bodů.

Na jaře 1943 dokončilo Českomoravské filmové ústředí ve spolupráci s úředníky Ministerstva vnitra a Ministerstva lidové osvěty také znění **nařízení o provozu kinematografických podniků**. ¹⁴¹¹ Revoluční význam směrnice spočíval především, jak již víme, v nahrazení mnoho let nevyhovujícího systému licencí koncesemi. Povinné licence na provoz kinematografů, které zavedlo nařízení ministra vnitra č. 191/1912, již od doby masového rozšíření stálých kinematografů nevyhovovaly, protože měly fakticky povahu krátkodobých policejních povolení. Běžně docházelo k tzv. propachtování kinolicencí, kdy majitel licence za úplatu poskytl pravomoc provozovat kino jinému podnikatelskému subjektu. Situaci ještě zkomplikoval fakt, že od 20. let byly kinematografické licence poskytovány přednostně neziskovým právníkům subjektům (spolkům, sdružením apod.). Systém nemotivoval skutečné provozovatele kin k investicím a také snižoval možnost úřední kontroly. Z oboru navíc zbytečně odváděl část zisku. Situace se ještě zhoršila po vzniku Protektorátu Čechy a Morava, protože proces udílení kinematografických licencí začal být předmětem zájmu

¹⁴⁰⁴ Zápis o schůzi poradního výboru odborové skupiny kinematografické (16. 12. 1941). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 128, fol. 69–78.

¹⁴⁰⁵ Žádost o povolení zvýšení cen vstupného. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 518.

¹⁴⁰⁶ Žádost o povolení zvýšení cen vstupného. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 518.

¹⁴⁰⁷ Oběžníky odborové skupiny kinematografy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 480, fol. 92–97.

¹⁴⁰⁸ Eine neue Regelung der Lustbarkeitssteuer. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 181.

¹⁴⁰⁹ Zápis o schůzi poradního výboru odborové skupiny kinematografické (16. 12. 1941). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 128, fol. 69–78.

¹⁴¹⁰ Zápis o schůzi konané dne 2. března 1943. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 128, fol. 114–115.

¹⁴¹¹ Protokol o schůzi (14. 4. 1943). informační schůze o koncentraci firem (7. 4. 1943). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 128, fol. 125–134.

okupačních úřadů. Byly zaznamenány početné případy zásahů zaměstnanců Úřadu říšského protektora a Oberlandrátů do pravomocí obecních úřadů k udělování kinolicencí.¹⁴¹² Licenční systém se již několikrát v minulosti pokoušely nahradit za kinematografické koncese bývalé kinematografické svazy ve spolupráci s příslušnými ministerstvy. Tak jako v případě zákona o filmové komoře ani zde neuspěly. Fakticky byl systém licencí zrušen již od schválení prováděcího nařízení k 15. červenci 1941 (viz výše), protože udílení nových licencí bylo nahrazeno výměrem o přijetí za člena Českomoravského filmového ústředí (viz výše). Nařízení Českomoravského filmového ústředí číslo 51/1943 Věst. o provozu kinematografických podniků vstoupilo nakonec v platnost 20. července 1943. Nová úprava byla založena na zásadě **koncese** a na zásadě **bezprostředního dozoru**. Koncesi pro stálé kino mohl získat pouze člen Ústředí, který disponoval vhodnou provozovnou. Při udílení koncese se zohledňovaly požadavky obce, v níž se kino mělo nacházet. Koncese byly až na výjimky rozdělovány **pouze fyzickým osobám** a konkrétním provozovnám, u osoby hrála roli její odborná způsobilost. Nařízení se negativně vymezovalo vůči putovním kinům, když přímo deklarovalo, že *podniky s měnícím se stanovištěm nejsou vzhledem ke stíženému dozoru žádoucí*. Jednorázové projekce se neřešily žádostí o koncesi ale formou jednotlivých povolení. Nový systém omezoval případný nadměrný zisk například centralizací sítě kin do rukou jednoho subjektu. Propachtování koncese bylo zakázáno, provozování kina zástupcem („náměstkem“) bylo možné jen ve výjimečných případech. Exekuce propachtování byla nepřipustná, vnucená správa možná pouze se souhlasem Ústředí.¹⁴¹³ Dodejme, že nařízení o provozu kinematografických podniků stanovilo také přísnější pravidla pro kvalifikaci promítačů (viz dále). Toto opatření souviselo se snahou technického oddělení Českomoravského filmového ústředí o stanovení **standardů pro technické vlastnosti filmových projekcí**. Technické oddělení organizovalo vzdělávací semináře pro praktiky z kin (viz dále) a provádělo technické kontroly v kinech. Jednalo se především o kontroly kvality projekce – akustické a optické vlastnosti projekčního zařízení. Výsledky dat, které technické oddělení shromažďovalo, měly v budoucnu podle slov technika Františka Roznětinského *sloužiti za podklad k vypracování směrnic pro odborné posuzování promítacích strojů a jejich vhodnosti v tom kterém kinematografu*.¹⁴¹⁴

Zástupci odborové skupiny kinematografy vedli řadu dílčích jednání s protektorátními a německými úřady s cílem zmírnit následky různých nových **opatření souvisejících s dopady válečného hospodářství** na kina. V říjnu 1943 proběhlo například jednání o snížení dopadu vládního nařízení o odčerpávání zisků na kinematografy.¹⁴¹⁵ Dalším byl pokus snížit nepříznivé ekonomické důsledky množících se projekcí pro různé charitativní účely alespoň tím, že by tyto nebyly zahrnovány do daním podléhajícího hospodářského výsledku kina.¹⁴¹⁶ Zástupcům filmového oboru se podařilo prosadit filmový materiál jako válečně důležitou surovinu, což na jednu stranu

¹⁴¹² Dokument č. 431, 1940, [prosinec, 17.] Praha. Edice in: Libuše Otáhalová – Milada Červinková, *Acta Occupationis Bohemiae et Moraviae. Dokumenty z historie československé politiky 1939 – 1943*. Praha, Academia 1966, s. 589–592.

¹⁴¹³ Důvodová zpráva k nařízení Českomoravského filmového ústředí o provozu kinematografických podniků (1943). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 521.

¹⁴¹⁴ Technické oddělení Presidiu ČMFÚ. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 314.

¹⁴¹⁵ Protokol o schůzi, konané dne 22. října 1943. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 128, fol. 192–193.

¹⁴¹⁶ Presidiu Českomoravského filmového ústředí. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 500.

přineslo zvýšený politický tlak, na druhou stranu ale také mnoho výhod zaměstnanosti v oboru počínaje a přednostním odbavováním filmových kopií na železnici konče.¹⁴¹⁷

Otázkou kin se nezabývala pouze příslušná odborová skupina, ale tak **Spojovací ústředna**, která řešila konkrétní místní spory mezi správou kina a německými orgány. Z dochované korespondence můžeme usuzovat, že Wilhelm Söhnle se snažil tyto kolizní situace řešit racionálně až diplomaticky, nicméně tak, aby pokud možno ochránil správu kina. Je pravděpodobné, že v některých konkrétních případech napomohl záchraně kina i jeho provozovatelů.¹⁴¹⁸

Podporu svým členům zajišťovala v mezích možností také **odborová skupina obchod s filmy**. V tomto případě však převládá její negativní regulační role, protože likvidace většiny protektorátních distribučních společností působí z historického hlediska mnohem významněji. Odborová skupina se zasazovala především o zachování většího množství distribuovaných titulů. V květnu 1942 zaslali zástupci skupiny dopis Filmprüfstelle, který apeloval na zachování **distribuce starších českých filmů**. Argumenty byly jasné: aplikace pětileté lhůty jako u zahraničních snímků nebyla nutná, obchod se staršími filmy mohl napomoci stávající protektorátní distribuci, která bojovala s nedostatkem nových filmů a s nedostatkem pozitivní filmové suroviny. Zachování oběhu starších filmů mělo napomoci existenci distribučních společností. Navrhováno bylo také prodloužit exploataci starších německých filmů.¹⁴¹⁹ Snaha o zachování co největšího počtu filmů v distribuci vedla až k přímé intervenci za záchranu nabídek likvidovaných společností ve sdružení Kosmosfilm (viz výše).

Odborová skupiny filmoví tvůrčí pracovníci deklarovala Českomoravskému filmovému ústředí ústy svého předsedy Emila Sirotky, že organizace *bude vždy dbáti sociální spravedlnosti pro všechny filmové tvůrčí pracovníky a zvláště ty sociálně nejslabší*.¹⁴²⁰ Sociální hledisko určitě souviselo se zavedením nejnižších mezd v oboru i mezd nejvyšších (viz výše). Svůj význam mělo také vyjednání výjimky pro pracovníky „na volné noze“, na které se po obdržení potvrzení Ústředí nevztahovala povinnost hlásit se mezi jednotlivými angažmá na Úřadu práce.¹⁴²¹ Nepochybnou výhodou centralizace do Českomoravského filmového ústředí bylo pro filmové pracovníky to, že se výrazně zjednodušila jejich daňová agenda. Nadále dostávali pouze jedno potvrzení pro daňové přiznání, nikoliv od každého subjektu filmového podnikání samostatný dokument.¹⁴²² Odborová skupina filmových tvůrčích pracovníků se několikrát pokoušela řešit otázku dlouhodobě **nevyhovujícího postavení komparzu**. Zástupci Ústředí stáli ve věci komparzu na straně filmových tvůrčích pracovníků, kteří negativně

¹⁴¹⁷ Oběžníky odborové skupiny obchod s filmy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 450, fol. 128–130.

¹⁴¹⁸ Konkrétní případem budiž opakované stížnosti na provozovatele kladenského kina Peterky ze strany vedoucího Filmové ústředny NSDAP v Praze Hermanna Kessela v létě 1942. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 763.

¹⁴¹⁹ Dopis XLVII-D-7972/42-hl./Br z 18. 5. 1942. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 447.

¹⁴²⁰ Zápis o 1. schůzi poradního výboru filmových tvůrčích pracovníků dne 4. 11. 1941. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 551.

¹⁴²¹ Zápis o 1. schůzi poradního výboru filmových tvůrčích pracovníků dne 4. 11. 1941. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 551; Evidence členů Českomoravského filmového ústředí – filmových pracovníků. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 352, složka „Jana Dítětová“; Evidence členů Českomoravského filmového ústředí – filmových pracovníků. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 352, složka „František Götz“. V případě angažmá v zahraničí vydávala Spojovací ústředna speciální průkaz, který zprošťoval filmaře povinnosti pracovního nasazení. Evidence členů Českomoravského filmového ústředí – filmových pracovníků. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 352, složka „Vladimír Borský“.

¹⁴²² Oběžníky odborové skupiny filmoví tvůrčí pracovníci. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 555, fol. 7

vnímali zvyk *komparsu stavěti se na roveň filmovým tvůrčím pracovníkům*.¹⁴²³ Pokusy zcela vyřadit komparz z organizace se neukázaly být správným řešením.¹⁴²⁴ Kondiční oddělení bylo navíc na druhou stranu jednou z mála ziskových oddělení Českomoravského filmového ústředí (viz výše). Čelilo však problémům, především nátlaku ze strany jednotlivých komparzistů, aby byli obsazeni do konkrétních filmů. Opakovaná upozornění, že výběr statistů řídí sama výrobní společnost, v mnoha případech nestačila. Praxe navíc nevyhovovala volání po sociálních jistotách sociálně slabých zástupců filmového oboru, za které bylo možno komparzisty většinou považovat. Situaci dále komplikovala neexistence vyhlášky o výši odměn komparzu v době masového příchodu říšských produkcí do pražských ateliéru v roce 1942, protože říšský systém vypočítával odměny statistů jinak, než bylo v Čechách zvykem.¹⁴²⁵ Řešením, které zřejmě vyhovovalo i filmovým tvůrčím pracovníkům, bylo vyřazení komparzu ze struktur Ústředí a zaměstnávání komparzistů prostřednictvím samostatného **družstva Stafi** na přelomu let 1943 a 1944 (viz výše). Tento krok jednoznačně napomohl vymezení obou skupin spolupracovníků na výrobě filmu a zvýšení sociálních jistot statistů.

V létě 1943 zřídilo Ústředí **Podpůrný fond pro potřebné příslušníky filmového oboru** (též Podpůrný fond při Českomoravském filmovém ústředí). Fond vznikl sloučením všech dosavadních podpůrných fondů zaniklých svazů filmového průmyslu. Jeho účelem byla pomoc příslušníkům filmového oboru, kteří se ocitli v sociální či finanční tísní.¹⁴²⁶ Finančními zdroji fondu byly majetky předchozích fondů, výnosy z pokut, formálně dobrovolné¹⁴²⁷ příspěvky členů formou srážky z členských příspěvků a zápisného a výnosy z charitativních akcí pořádaných Ústředím. Žádost o podporu byla předkládána přímo presidiu Českomoravského filmového ústředí, které rozhodovalo na základě stanoviska tříčlenné komise. Ve výjimečném případě mohl rozhodnout sám předseda.¹⁴²⁸ V návrhu financování fondu z výnosů z pokut navazoval postup na jeden z návrhů zákona o filmové komoře.¹⁴²⁹ Projekt navazoval také například na charitativní akce České filmové unie (později IV. odboru Ústředí), v jejímž rámci byly sbírány dary movitých filmových tvůrčích pracovníků ve prospěch nemajetných filmových pracovníků (viz dále).¹⁴³⁰ Podpůrný fond se v bilancích Českomoravského filmového ústředí objevoval pouze do roku 1943 (viz výše), je tedy možné, že později byl právně i účetně osamostatněn. V lednu 1944 podal předseda Ústředí František Bláha žádost Zemskému úřadu o schválení stanov fondu s velmi podobným názvem Podpůrný fond zaměstnanců Českomoravského filmového ústředí. V tomto případě však podporovanými osobami nebyli všichni filmoví pracovníci, ale

¹⁴²³ Zápis o 1. schůzi poradního výboru filmových tvůrčích pracovníků dne 4. 11. 1941. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 551.

¹⁴²⁴ NFA, fond CMFU, inv. č. 38, fol. 217, 223, 350, 645.

¹⁴²⁵ Kompars-Vyhláška (2. 11. 1942). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 593.

¹⁴²⁶ Interní oběžníky Českomoravského filmového ústředí za rok 1943. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 253, fol. 22–24.

¹⁴²⁷ Kdo odmítl platit příspěvek, vylučoval se z budoucí možnosti využití fondu. Příspěvky byly v praxi předepisovány.

¹⁴²⁸ Interní směrnice pro udílení podpor z Podpůrného fondu při Českomoravském filmovém ústředí. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 187.

¹⁴²⁹ §12 Vládního nařízení z 1939 o Filmové komoře. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 64. Viz též příloha této práce.

¹⁴³⁰ Protokol o I. schůzi Užšího poradního výboru (22. 7. 1943). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 128, fol. 177–180.

pouze několik desítek zaměstnanců korporace.¹⁴³¹ Mezi další sociální výdobytky patřilo založení závodní kuchyně pro filmové tvůrčí pracovníky v červenci 1944 v hotelu Flora. Důvodem byla skutečnost, že si pracovníci stěžovali, že po návratu z natáčení již neseženou teplé jídlo.¹⁴³² Závodní jídelna byla určena také pro německé pracovníky a hosty v ateliérech.

Filmové žně a filmové večery

Druhý ročník filmové přehlídky Filmové žně můžeme označit za dodnes historicky **nejznámější pronárodní projekt Českomoravského filmového ústředí**. Emil Sirotek do festivalového programu mimo jiné shrnul vývoj filmové centralizace, když napsal, že *letošní Filmové žně pořádá Českomoravské filmové ústředí, které jako oficiální a nejvyšší organizace celého filmového oboru sdružuje všechny, kdož jsou jakýmkoliv způsobem zapojeni do složité mašinérie naší filmové výroby a našeho filmového hospodářství. Dokumentuje se tím organizační jednotnost všech složek české kinematografie a českého filmu – i poctivá cílevědomá snaha o loyální spolupráci.*¹⁴³³ Přehlídka, která si udržela své **jasné pročeské zaměření**, měla samozřejmě pro kinematografii protektorátní éry veliký význam, i když rozhodně nelze zastírat, že se konala ve spolupráci z okupační správou a s přizváním jejích významných činníků. Mýtus, že se první Filmové žně (organizované ještě Filmovým ústředím pro Čechy a Moravu – viz výše) konaly ve velmi svobodné atmosféře a druhý ročník byl ve znamení silných tlaků německých okupantů, archivní prameny nepotvrzují. Zdrojem tohoto výkladu byl ve svých poválečných vzpomínkách Emil Sirotek, který mimo jiné vyvolal nepravdivé zdání, že prvního ročníku se neúčastnili Němci (viz výše) nebo že pocty Tomáši Baťovi byly Němci vnímány jako provokace.¹⁴³⁴

Přípravný výbor Filmových žní se začal scházet 22. května 1941, tedy opět jen několik týdnů před konáním přehlídky. Předsedou pracovního výboru byl v tomto roce jmenován Vilém Brož a členy pracovního výboru se stali Jiří Havelka (tisk), Josef Jauris (společenské podniky a účast herců), Ladislav Kolda (zlínský zástupce), Karel Rada (ubytování), Dušan Russ (vedení výpravy, komunikace s ministerstvy apod.), František Srb (finanční referent), Ludvík Šafránek (organizační práce), Stanislav Vašíček (provoz kina), Ludmila Tschochnerová (sekretářky). Stálými spolupracovníky týmu dále byli účetní Marie Matesová, František Jauris a zřízenec Miloslav Sobecký.¹⁴³⁵ Rozpočet akce byl koncipován jako soběstačný a vyrovnaný. Náklady měly být podle prvních představ nižší než v předchozím roce, a sice ve výši 125.900 K. Příjmy ze vstupného v kině a na společenských akcích, prodeje brožury a odznaků a tzv. manipulačních poplatků hostů byly odhadovány na 153.000 K.¹⁴³⁶ Kalkulace ovšem podléhaly poměrně dynamickému vývoji směrem k navýšování výdajů i příjmů. Příjmovou složku ovlivnilo, že Filmové žně

¹⁴³¹ Zemskému úřadu v Praze (27. 1. 1944). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 188.

¹⁴³² Oběžníky odborové skupiny filmová výroba. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 363, fol. 95–96; Oběžníky odborové skupiny filmoví tvůrčí pracovníci. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 555, fol. 49–50.

¹⁴³³ Karel Smrž (red.), *Druhé filmové žně ve Zlíně pořádané od 29. července do 2. srpna 1941 Českomoravským filmovým ústředím ve Zlíně*. B.m. [Praha – Zlín]: Českomoravské filmové ústředí 1941, nestr. [s. 5].

¹⁴³⁴ Zdá se, že naopak byly pocty vdově po Tomášovi Baťovi žádoucí (viz dále). Jak byl znárodněn československý film. Svědectví a dokumenty III. [Rozhovor s Emilem Sirotkem]. *Film a doba* 11, 1965, č. 4 (duben), s. 181.

¹⁴³⁵ Zápis o schůzi pracovního výboru Filmových žní 1941 (22. 5. 1941). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 183.

¹⁴³⁶ Zápis o schůzi pracovního výboru Filmových žní 1941 (26. 5. 1941). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 183.

získaly pro organizaci druhého ročníku subvenci ministerstva průmyslu, obchodu a živností ve výši 50.000 K a distributoři vybraných filmů (tedy všech českých celovečerních filmů, které ještě neměly premiéru) měli za uvedení snímků na přehlídce zaplatit poplatek 5.000 K.¹⁴³⁷ Výše celkového rozpočtu se nakonec vyšplhala na 241.083 K (podle jiného zdroje na 286.100 K) a příjmy dosáhly 281.689 K (resp. 287.440 K). Přebytek z konání akce se měl tedy pohybovat kolem 40.000 K (nebo 1.340 K).¹⁴³⁸

Hlavním úskalím organizace tohoto ročníku se staly **ubytovací kapacity**. Původně plánovaný termín 1.–5. července se ukázal být nereálný z důvodů posunu závodních dovolených baťových podniků (pracovníci uvolňovali své pokoje na internátech pro hosty festivalu) a výbor dokonce uvažoval o přestěhování přehlídky do jiného města.¹⁴³⁹ Konečný termín konání byl nakonec stanoven na 29. 7. – 2. 8. 1941. Na konci června musel pracovní výbor čelit dalšímu zásadnímu problému s ubytováním. Původně plánovaná ubytování v privátech nebyla z důvodů nezájmu obyvatel Zlína možná a především k dispozici byl pouze zlomek objednané kapacity hotelu Viktoria (dříve Společenský dům).¹⁴⁴⁰ Výbor opět zvažoval možnost přesunu Filmových žní do jiného města včetně varianty posunutí přehlídky na podzim do Prahy. Objevil se i názor, že by Filmové žně měly být tento rok vzhledem k těžké válečné době zrušeny. Nakonec zvítězilo odhodlání pokračovat i za cenu omezení množství hostů a rozsahu akcí.¹⁴⁴¹ Na druhý ročník Filmových žní se oficiálně přihlásilo 310 účastníků, případní další zájemci, kteří neměli zajištěné ubytování, byli od cesty odrazováni.¹⁴⁴²

Záštitu nad festivalem převzal tak jako v loňském roce ministr Jaroslav Kratochvíl a čestným hostem se stal také ministr školství a národní osvěty Jan Kapras. V **Čestném předsednictvu** v roce 1941 zasedli Marie Baťová, zemský prezident JUDr. Jaroslav Mezník, předseda Českomoravského filmového ústředí Emil Sirotek, Anton Zankl z Úřadu říšského protektora a možná též předseda Filmového poradního sboru.¹⁴⁴³ **Čestný výbor** čítal téměř tři desítky osob, mimo jiné členy Ústředního výboru a vedoucí odborových skupin Českomoravského filmového ústředí a několik významných umělců a zástupců ministerstev a bývalých svazů. **Výbor** Filmových žní se skládal z dalších pěti desítek osobností z řad umělců (funkcionářů Ústředí), ředitelů firem a kin, jež sponzorovaly ceny vybraným filmům apod. Předsedou poroty se stal literární vědec prof. Miloslav Hýsek, dalšími členy pak filmový publicista Antonín M. Brousil, ředitel Baťových závodů Josef Hlavnička, František Chmelař z Ministerstva školství a národní osvěty, Vladimír Kabelík, Miroslav Rutte a Karel Smrž.¹⁴⁴⁴

Pracovní výbor musel program celé akce **konzultovat s německou správou**. Několik dnů před konáním přehlídky proběhla schůzka pořadatelů se zástupcem Úřadu

¹⁴³⁷ Zápis o schůzi pracovního výboru Filmových žní 1941 (23. 5. 1941). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 183. Zápis o schůzi pracovního výboru Filmových žní 1941 (9. 6. 1941). Tamtéž.

¹⁴³⁸ Rekapitulace „II. Filmových žní 1941“. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 184; Bericht Nr. 42643 der Deutschen Revisions- und Treuhand-Aktiengesellschaft, Zweigniederlassung Prag, über die Böhmisches-Mährischen Filmzentrale, Prag II, Klementgasse 6, vorgenommene Prüfung der Haushalt 1941/1942, Anhang, s. 30.

¹⁴³⁹ Zápis o schůzi pracovního výboru Filmových žní 1941 (26. 5. 1941). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 183.

¹⁴⁴⁰ Důvody zrušení objednávek nebyly v zápisech ani korespondenci vysvětleny, je možné, že se tak stalo například z důvodů přednostní rezervace okupačními orgány, protože ve Zlíně sídlilo několik německých úřadů.

¹⁴⁴¹ Zápis o schůzi pracovního výboru Filmových žní 1941 (30. 6. 1941). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 183.

¹⁴⁴² Zápis o schůzi pracovního výboru Filmových žní 1941 (23. 7. 1941). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 183.

¹⁴⁴³ V době příprav přehlídky nebyl tento post obsazen.

¹⁴⁴⁴ Zápis o schůzi pracovního výboru Filmových žní 1941 (17. 6. 1941). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 183.

říšského protektora Antonem Zanklem. Zankl se seznámil s připraveným programem a vzal jej na vědomí. Na žádost organizátorů rozhodl, které části programu měly být dvojjazyčné a které nebylo nutné překládat. Zankl dále stanovil, že zahajovací řeč měl mít Emil Sirotek a tato řeč *bude toho druhu jako v říši při pořádání přehlídek pod Říšskou filmovou komorou*. Projevy na rozloučenou měli přednést Emil Sirotek, Jaroslav Kratochvíl a místopředseda Českomoravského filmového ústředí Karl Schulz. Sám Zankl si nepřál veřejně vystupovat. Součástí programu se stala na přání Zankla tři nová vydání týdeníku Deutsche Wochenschau, která byla povinně uváděna v rámci jednotlivých představení. Pro zájemce chtěl Anton Zankl uspořádat zvláštní projekci filmu OHM KRÜGER, který jinak nebyl v protektorátu pro veřejnost distribuován.¹⁴⁴⁵ Vedoucí kulturně-politického oddělení Úřadu říšského protektora dále rozhodl, kterých pracovních schůzek se zúčastní také němečtí zástupci, souhlasil se vznikem filmové reportáže a zdůraznil, že pozvána musí být paní Marie Baťová.¹⁴⁴⁶ Mezi politicky významné Němce, kteří na Filmové žně v roce 1941 dorazili, patřili vedle Antona Zankala Dr. Derichsweiler, Wilhelm Söhnle a Karl Schulz.

Samotný **filmový program** festivalu byl koncipován do sedmi filmových představení, z nichž v každém měl být uveden jeden nový, dosud nepremiérováný český film a jeden či dva nové krátké filmy a samozřejmě povinný týdeník. Jednalo se o celovečerní filmy ADVOKÁT CHUDÝCH, HOTEL MODRÁ HVĚZDA, NOČNÍ MOTÝL, PANTÁTA BEZOUŠEK, PROVDÁM SVOU ŽENU, ROZTOMILÝ ČLOVĚK a Z ČESKÝCH MLÝNŮ. Posledně jmenovaný film nebyl dokončen včas, a proto byl nahrazen v distribuci již uváděným filmem TETIČKA. Celkem mělo být na Filmových žních 1941 uvedeno 14 krátkých filmů: DEFILÉ č. 8, DVAKRÁT KAUČUK, CHVÁLA RÉVY, KAŽDÉMU STEJNĚ, KRAJ STŘÍBRNÝCH HOR, MALÍ MEZI SEBOU, OČI TO NEVIDÍ, RYTMUS, STŘEVÍČKY SLEČNY PAVLÍNKY, TVÁŘ ČASU, TVOŘÍCÍ RUCE, V ŘÍŠI PERMONŮ, ŽIVOT VČEL.¹⁴⁴⁷ V kategorii celovečerních filmů byly oceněny všechny snímky. Cenu ministra průmyslu, obchodu a živností (anoncovaná jako hlavní cena) obdržel NOČNÍ MOTÝL, Cenu ministerstva školství a národní osvěty ADVOKÁT CHUDÝCH, Cenu Českomoravského filmového ústředí ROZTOMILÝ ČLOVĚK, Cenu Kulturní rady PANTÁTA BEZOUŠEK, Cenu města Prahy TETIČKA, Cenu města Zlína HOTEL MODRÁ HVĚZDA, Cenu ateliérů Foja PROVDÁM SVOU ŽENU.¹⁴⁴⁸ Pravděpodobným doplňkem filmového programu bylo promítání úzkých filmů ve spolupráci s Diapozitivním ústavem v některém z menších projekčních sálů.¹⁴⁴⁹

Důležitou částí programu se staly **pracovní a odborné schůzky, exkurze a přednášky**. V rámci oficiálního programu proběhlo setkání ministra Kratochvíla s filmovými tvůrčími pracovníky,¹⁴⁵⁰ vědecká přednáška Ing. Dr.techn. Jaroslava Boučka, schůzka zástupců tisku za přítomnosti Emila Sirotky a německých novinářů. K

¹⁴⁴⁵ O tom, zda byl snímek skutečně uveden, bohužel nemáme přesnější informace. Poválečné svědectví Emila Sirotky by naznačovalo, že nikoliv. Soudě podle některých detailů však právě tuto pasáž nemůžeme pokládat za věrohodné. Jak byl znárodněn československý film. Svědectví a dokumenty III. [Rozhovor s Emilem Sirotkem]. *Film a doba* 11, 1965, č. 4 (duben), s. 181.

¹⁴⁴⁶ Zápis o jednání na úřadu říšského protektora s p. vládním radou Ing. Zanklem. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 183.

¹⁴⁴⁷ Program předvádění ze Zlíně. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 183; Karel Smrž (red.), *Druhé filmové žně ve Zlíně pořádáné od 29. července do 2. srpna 1941 Českomoravským filmovým ústředím ve Zlíně*. B.m. [Praha – Zlín]: Českomoravské filmové ústředí 1941; Srov. P. Štorková, „Zliennale“..., s. 58nn.

¹⁴⁴⁸ Ceny na filmových žních. *Kinorevue* 8, 1941–1942, č. 1 (20. 8. 1941), s. 8.

¹⁴⁴⁹ Zápis o schůzi pracovního výboru Filmových žní 1941 (12.6.1941). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 183.

¹⁴⁵⁰ Setkání byl přítomen Emil Sirotek, Anton Zankl a Dr. Derichsweiler. Tomuto jednání předcházela v této studii již zmiňovaná setkání Jaroslava Kratochvíla s filmovými pracovníky v Praze. Viz např.: I. Klimeš, *Stát a kultura...*, s. 125–137; Zápis přátelské schůzky..., s. 138–153.

organizaci vlastních odborových jednání byli vyzváni vedoucí a tajemníci jednotlivých odborových skupin Českomoravského filmového ústředí, můžeme tedy předpokládat, že proběhly i další pracovní schůzky včetně ilegálního jednání o poválečném uspořádání české kinematografie (viz dále). Pro oficiální pracovní schůze byla rezervována zvláštní jednací místnost.¹⁴⁵¹ Na Filmové žně byla prostřednictvím Jednoty obchodů a živností pozvána také delegace dělníků z ateliérů a půjčovny a výrobní podniky byly vyzvány, aby svým zaměstnancům umožnily návštěvu akce.¹⁴⁵² Program doplňovalo také položení věnce k hrobu Tomáše Bati, návštěvy Zlínského salónu umělců, památníků, studijního ústavu a lázní Luhačovice a pro širší okruh určené neformální setkání Veselé filmařské dopoledne na zlínské plovárně, Schůzka filmových umělců pod Šablemi nebo autogramiáda herců.¹⁴⁵³ Mezi samostatné doprovodné akce patřila fotografická soutěž, organizovaná z iniciativy pracovního výboru českými fotografi, v níž zvítězila firma Foto Balcar s fotografiemi k filmu NOČNÍ MOTÝL.¹⁴⁵⁴

Tak jako v předchozím roce byla **účast vybraných herců povinná**. Ústředí přislíbilo zajistit na dobu konání přehlídky dovolené v pražských filmových ateliérech a vypravilo zvláštní vlakové vagóny určené pouze pro hosty Filmových žní. Oproti prvnímu ročníku zesílila tendence zpřístupnit většinu programu, včetně společenského večera, široké veřejnosti.¹⁴⁵⁵ Tisková služba Filmových žní byla tentokrát plně v režii Jiřího Havelky a jím vybraných spolupracovníků. Havelka ke spolupráci přizval také rozhlas, který z přehlídky vysílal jeden desetiminutový a tři pětiminutové pořady.¹⁴⁵⁶ Festival měl vlastní katalog, upomínkové předměty (odznak, pohlednice), ale také svou hudební znělku, která byla uváděná také v rozhlasových vstupech. V rámci příprav festivalu vznikl nápad, aby zlíňští pracovníci ateliérů během konání festivalu natočili filmovou reportáž, která by – poté, co by ji na místě cenzurovali zúčastnění členové Filmprüfstelle¹⁴⁵⁷ – byla promítnuta na zakončení přehlídky. Tato reportáž s názvem II. FILMOVÉ ŽNĚ. ZLÍN 1941, jejímiž autory byli Pavel Hrdlička a Josef Míček, se zachovala do současnosti a patří mezi velmi cenná svědectví o podobě události.¹⁴⁵⁸ Přehlídku provázela také masová reflexe v tisku, především v oborovém časopise Filmový kurýr.¹⁴⁵⁹

Problémy, s nimiž se přípravy potýkaly, ukazovaly, že doba všeobecného razantního utahování opasků podobnému typu akcí nepřála. Není jistě náhodou, že během týdnů před zahájením přehlídky padaly ze strany organizátorů návrhy na její zrušení. **Další ročníky** zřejmě nebyly ani v zájmu okupačních složek, i když zůstává otázkou, zda musíme předpokládat přímou intervenci tak, jak to dělali někteří filmoví

¹⁴⁵¹ Zápis o schůzi pracovního výboru Filmových žní 1941 (17. 6. 1941). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 183.

¹⁴⁵² Zápis o schůzi pracovního výboru Filmových žní 1941 (24. 6. 1941). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 183.

¹⁴⁵³ Pracovní program II. Filmových žní ve Zlíně 1941. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 184.

¹⁴⁵⁴ Záznam na paměť (1. 8. 1941). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 184.

¹⁴⁵⁵ Zápis o schůzi pracovního výboru Filmových žní 1941 (30. 6. 1941). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 183.

¹⁴⁵⁶ Zápis o schůzi pracovního výboru Filmových žní 1941 (12. 6. 1941). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 183.

¹⁴⁵⁷ Zápis o schůzi pracovního výboru Filmových žní 1941 (30. 6. 1941). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 183; Zápis o jednání na úřadu říšského protektora s p. vládním radou Ing. Zanklem. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 183.

¹⁴⁵⁸ Více in: Tereza Cz Dvořáková: Třináct minut protektorátní idylly. Reportáž z Filmových žní 1941 a co v ní není. In: *Film a dějiny 2. Adolf Hitler a ti druzí – filmové obrazy zla*. Praha: Casablanca – ÚSTR 2009, s. 174–185.

¹⁴⁵⁹ Podrobná analýza textů o Filmových žních ve Filmovém kurýru in: P. Chowaniec, *Protektorátní přehlídka...*, s. 94–100.

historici dosud.¹⁴⁶⁰ Německá revizní zpráva pro rok 1941/42 obsahuje informaci, že Filmové žně v nejbližší budoucnosti neuskuteční nikoliv z důvodů kulturně-politických, ale *aus kriegsbedingten Gründen*. Svou roli určitě sehrála všeobecná změna okupační politiky po nástupu Reinharda Heydricha na postu zastupujícího říšského protektora v září 1941, kdy hra na kulturní autonomii definitivně skončila. V každém případě, v létě 1942 – v období vrcholícího útlaku českého obyvatelstva po atentátu na Reinharda Heydricha – nemohlo být na projekt typu Filmových žní ani pomyšlení.

Mezi další společenské aktivity Českomoravského filmového ústředí patřily **filmové večery**,¹⁴⁶¹ **plesy filmového oboru** a **vánoční nadílky**. Tyto akce měly letitou tradici a dříve je organizovala Česká filmové unie a Filmové ústředí pro Čechy a Moravu. Filmové večery přestaly být během let války organizovány. Naopak organizace vánoční nadílky pro potřebné či penzionované členy filmového oboru zůstaly každoroční součástí předvánočních aktivit korporace. Nadílka byla poskytována z darů movitých členů a případně z prostředků podpůrných fondů. Výběr dobrovolných příspěvků na vánoční nadílku měl formu oběžníku podepsaného předsedou Sirotkem či Bláhou s prosbou o finanční dar.¹⁴⁶² Samotné vánoční nadílky byly společenskými událostmi a konaly se například v Lucerně.¹⁴⁶³

Filmový archiv a knihovna¹⁴⁶⁴

Otázka založení filmového archivu na českém území začala být velmi aktuální již nejpozději od poloviny 30. let, kdy se otázka filmového archivnictví začala řešit na mezinárodní úrovni.¹⁴⁶⁵ O filmový archiv v této době usilovaly instituce jako Filmové studio nebo Čs. filmová společnost, plány na jeho založení se v době první republiky objevovaly ve většině konceptů reorganizace filmového průmyslu (viz výše). Dochovaný návrh na založení Československého filmového archivu, který vznikl v druhé polovině 30. let a jehož autorem byl pravděpodobně Jindřich Brichta, navrhoval zřízení archivu jako samostatné skupiny Technického musea československého. Skupina by byla financována odděleně a podléhala by vlastnímu jednacímu řádu. Podmínkou vzniku mělo být zahrnutí potřebných specializovaných místností (trezory, archiv, filmová laboratoř, projekční síň, studovna apod.) do plánů na připravovanou výstavbu nové budovy na Letné. Návrh vycházel z možnosti spolufinancovat archiv z veřejných dotací (subvence, příspěvky z registračního systému

¹⁴⁶⁰ Jiří Doležal například napsal, že *vzhledem k jejich národnímu zaměření a ohlasu [...] již nacisté třetí ročník nepovolili*. J. Doležal, *Česká kultura za protektorátu...*, s. 211.

¹⁴⁶¹ Bericht Nr. 42643 der Deutschen Revisions- und Treuhand-Aktiengesellschaft, Zweigniederlassung Prag, über die Böhmisch-Mährischen Filmzentrale, Prag II, Klementgasse 6, vorgenommene Prüfung der Haushalt 1941/1942, Anhang s. 34.

¹⁴⁶² Oběžníky a nařízení Českomoravského filmového ústředí z roku 1941. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 246, fol. 96. Oběžníky a nařízení Českomoravského filmového ústředí z roku 1943. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 248, fol. 129; Zápis o 1. schůzi poradního výboru filmových tvůrčích pracovníků dne 4. 11. 1941. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 551; Vánoční nadílka ČMFÚ. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 4, 1944, č. 22 (23. 11.), s. 128.

¹⁴⁶³ Interní oběžníky Českomoravského filmového ústředí za rok 1942. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 252.

¹⁴⁶⁴ Cílem této práce není poskytnout vyčerpávající historickou studii o počátcích filmového archivu v českých zemích, ale pouze informovat o vývoji oddělení filmového archivu v kontextu celé struktury Českomoravského filmového ústředí. Odkazují tímto také na rozsáhlou edici archivních materiálů Dokumenty v vývoji českého filmového archivnictví in: *Iluminace* 7, 1995, č. 1, s. 127–173.

¹⁴⁶⁵ Jednalo se především o již zmiňovaný filmový kongres v Berlíně 1935 a také o aktivity římského Mezinárodního ústavu výchovného filmu ICE. Českomoravský filmový archiv. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 86.

dovozu filmů, město Praha, Technické museum československé apod.) a soukromých plateb za služby (prodeje do ciziny nebo nájemné trezorů aj.). Dále podrobně řešil otázku převzetí filmových materiálů od úřadů a státních institucí,¹⁴⁶⁶ ale také definoval možná pravidla akvizice rozmnožovacích, pozitivních filmových materiálů a materiálů listinné povahy od jednotlivých soukromých produkcí včetně archivu společnosti Aktualita.¹⁴⁶⁷ Text dokládá, že pravidla, jimiž se filmové archivnictví v českých zemích v mnohém řídí dodnes, byla definována již mnoho let před samotným vznikem prvního filmového archivu. Tak jako filmovou komoru, ani filmový archiv se v době první a druhé republiky ovšem zřídit nepodařilo.

Velmi brzy po okupaci českých zemí se ukázalo, že problematice založení filmového archivu přibyla dimenze **obraný národního a pro okupační moc politicky citlivého filmového dědictví** před německým zábořem. Víme již, že vedoucí Aussenstelle Anton Kögl přijel do Prahy údajně také jako zmocněnec Říšského filmového archivu při Říšském ministerstvu lidové osvěty a propagandy (Beauftragter des Reichsfilmarchivs beim Ministerium für Volksaufklärung und Propaganda)¹⁴⁶⁸ s cílem převzetí pro Třetí říši významných filmových materiálů, především pak zpravodajského archivu společnosti Aktualita, který měl v této době obsahovat 500.000 m filmového pásu. Karlu Pečenému se nicméně podařilo značným úsilím svůj archiv ubránit.

Další aspekt, který hrál v otázce založení filmového archivu určitě svou roli, byla **centralizace filmové výroby a především distribuce**. Zánik mnoha společností s sebou nesl také hrozbu zničení firemních filmových archivů. Tato obava se netýkala pouze národní filmové produkce, ale i možného zničení starších zahraničních filmů. Českomoravské filmové ústředí, které od počátku počítalo s vlastní archivní činností, převzalo v této věci aktivitu. Víme, že k likvidaci filiálek amerických společností na území Protektorátu Čechy a Morava došlo po zákazu promítání jejich filmů v létě 1940. Jak přesně došlo k předání jejich filmových skladů Českomoravskému, není známo. V srpnu 1942 zřídilo ovšem Ústředí již zmíněný filmový depot v Senovážné ulici. Víme, že v tomto prostoru bylo uloženo 7–8.000 kg filmového pásu.¹⁴⁶⁹ Dochovala se také kusá informace o tom, že Českomoravské filmové ústředí převzalo již v počátku 40. let 9.000 kg filmové suroviny zabavené Gestapem. Zpráva bohužel neobsahovala žádné podrobnosti.¹⁴⁷⁰ Jiný archivní pramen dokládá, že referenti odborových skupin shromažďovali nefilmový materiál pro filmový archiv (gramofonové desky apod.) již

¹⁴⁶⁶ Šlo například o ministerstva, ale také Československou obec sokolskou, filmovou sbírku Technického musea československého nebo společnosti Radiožurnál, města, archivy politických stran aj. Českomoravský filmový archiv. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 86.

¹⁴⁶⁷ Českomoravský filmový archiv. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 86; Tiskem in: Dokumenty k vývoji českého filmového archivnictví. *Illuminace* 7, 1995, č. 1, s. 127–133.

¹⁴⁶⁸ Karel Margry: Filmové týdeníky v okupovaném Československu. Karel Pečený a jeho společnost Aktualita. *Illuminace* 21, 2009, č. 2, s. 109; Rozhovor Zdeňka Štábly, Jaroslava Brože a Myrtila Frída s Wilhelmem Söhnelem, nedat. [MFF Karlovy Vary, druhá polovina 60. let]. Sběrka orální historie NFA, sign. OS 14.

¹⁴⁶⁹ Korespondence v záležitosti skladu v Senovážné ulici (1942–1943). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 312.

¹⁴⁷⁰ Bericht Nr. 42643 der Deutschen Revisions- und Treuhand-Aktiengesellschaft, Zweigniederlassung Prag, über die Böhmischo-Mährischen Filmzentrale, Prag II, Klementgasse 6, vorgenommene Prüfung der Haushalt 1941/1942, s. 19.

v roce 1942.¹⁴⁷¹ V této době však Českomoravské filmové ústředí stále ještě nemělo vlastní oddělení filmového archivu.

Víme již, že už v účetním roce 1941/1942 byly Českomoravskému filmového ústředí uděleny **dotace Ministerstva průmyslu, obchodu a živností**, které mimo jiné zahrnovaly založení filmového archivu (300.000 K) a zřízení odborné filmové knihovny (50.000 K).¹⁴⁷² Finance byly však využity až téměř o dva roky později. Proč se realizace založení filmového archivu odkládala, když Ústředí v praxi již filmy i nefilmový materiál shromažďovalo a projekt byl zafinancován, známe jen vyhýbavou odpověď, podle které *byla záležitost vedena v patrnosti a hledány nejvhodnější způsoby praktického řešení*.¹⁴⁷³ Můžeme předpokládat, že se čekalo na schválení z vyšších (německých) míst.

Z dochované korespondence vyplývá, že přípravy na vznik filmového archivu na půdě Českomoravského filmového ústředí se plně rozběhly až na jaře 1943¹⁴⁷⁴ a činnost filmového archivu byla **zahájena v létě 1943** ve dvou místnostech v paláci Lucerna s vchodem ze Štěpánské ulice 61.¹⁴⁷⁵ Vedoucím oddělení byl již na jaře 1943 jmenován bývalý referent Říšského filmového archivu literát Walter Gottfried Lohmeyer, který ve své funkci vydržel až do května 1945 (viz výše).¹⁴⁷⁶ Zástupcem vedoucího filmového archivu se stal faktický zakladatel archivu **Jindřich Brichta** (viz výše).¹⁴⁷⁷ Autorem ideového **konceptu činnosti filmového archivu a metodiky uchovávání filmových a nefilmových archivních materiálů** byl právě Jindřich Brichta. *Úkolem Čm. Filmového archivu jest získávati starší, soudobé i budoucí české i jiné filmy nebo jejich zajímavé fragmenty a dokumentovati tak pro budoucnost vývoj českého filmu a případně kinematografie vůbec; shromažďovati a registrovati všechny zajímavé věci a doklady týkající se filmovnictví*,¹⁴⁷⁸ předurčil Brichta v uvedeném textu. Ing. Brichta od počátku poukazoval na nutnost zavedení profesionální katalogizace sbírkových materiálů, na žádoucí napojení povinnosti předání relevantních materiálů filmovými produkcemi, na systém filmové podpory nebo na to, že založení archivu by

¹⁴⁷¹ Dokumenty k vývoji českého filmového archivnictví. *Illuminace* 7, 1995, č. 1, s. 134–136.

¹⁴⁷² Bericht Nr. 42643 der Deutschen Revisions- und Treuhand-Aktiengesellschaft, Zweigniederlassung Prag, über die Böhmisches-Mährischen Filmzentrale, Prag II, Klementgasse 6, vorgenommene Prüfung der Haushalt 1941/1942, Anhang, s. 13.

¹⁴⁷³ Dokumenty k vývoji českého filmového archivnictví. *Illuminace* 7, 1995, č. 1, s. 147.

¹⁴⁷⁴ Zásluhu na vzniku archivu si připisoval také Jiří Havelka, neznáme ale podrobnosti jeho případného angažmá. Dokumenty k vývoji českého filmového archivnictví. *Illuminace* 7, 1995, č. 1, s. 137nn; J. Havelka, *Kdo byl kdo...*, s. 82–83.

¹⁴⁷⁵ Presidium Českomor. Film. ústředí (23. 4. 1945). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 219; Též in: [Separát: Českomoravské filmové ústředí, Knihovna NFA, sign. II-6067.]

¹⁴⁷⁶ Zaměstnanci ČMFÚ, personální archy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 165, složka „Walter Gottfried Lohmeyer“.

¹⁴⁷⁷ Pavel Zeman, Jindřich Brichta. *Illuminace* 10, 1998, č. 2, s. 203–206; Václav Wasserman (ed.), *Průkopníci čs. kinematografie VII. Jindřich Brichta*. Praha: SPN 1959; J. Havelka, *Kdo byl kdo...*, s. 29; Jindřich Elbl, Patnáct let filmové politiky 1933–1945. Jak byl znárodněn československý film. *Film a doba* 11, 1965, č. 7 (červenec), s. 343–344.

¹⁴⁷⁸ Tj. fotografie všeho druhu, scénáře, hudební partitury a gramofonové desky, výtvarné návrhy, tiskové materiály, ceny, legislativní doklady, časopisy a výstřižky. Českomoravský filmový archiv. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 215; Tiskem in: Dokumenty k vývoji českého filmového archivnictví. *Illuminace* 7, 1995, č. 1, s. 138–140; Též in: [Separát: Českomoravské filmové ústředí, Knihovna NFA, sign. II-6067.]

měla provázet osvětová kampaň vysvětlující význam instituce pro samotné subjekty protektorátní kinematografie i pro veřejnost.¹⁴⁷⁹

Finanční **hospodaření archivu** bylo plánováno podobně jako třeba v případě filmového studia nezávisle na rozpočtu Českomoravského filmového ústředí a v podstatě cele subvencované ze státních zdrojů. Jen za rok 1943 činily celkové náklady na zřízení a provoz archivu částku 1.447.160 K a tato částka, snížena o subvenci 300.000 K, bylo žádána po Ministerstvu lidové osvěty.¹⁴⁸⁰ V čele orgánu měla stát hospodářská dozorcí komise, která by schvalovala měsíční zprávy, ale také nadlimitní výdaje.¹⁴⁸¹ **Komise filmového archivu**, která se poprvé sešla 12. června 1943 ve složení František Chmelař (Ministerstvo školství), Josef Plíva (Ministerstvo lidové osvěty), Miloslav Innemann, Julius Schmidt, Jaroslav Leiser a Dušan Russ, měla nakonec širší pravomoci a stala se obecným poradním a dozorcím orgánem archivu. Jejím prvním úkolem mělo být stanovení organizace archivu a zajištění potřebného zařízení. Bylo rozhodnuto, že administrativa archivu bude vedena odděleně od Českomoravského filmového ústředí a jejím výkonem byl pověřen Dušan Russ. Komise také odsouhlasila Brichtovu koncepci práce archivu (viz výše) s výjimkou povinného předávání filmových materiálů výrobci z důvodu nedostatku filmové suroviny. Bylo dále rozhodnuto, že filmový archiv se nebude zaměřovat na shromažďování filmové techniky, která měla být ponechána Technickému museu. Na návrh Jaroslava Leisera byli přijati další zaměstnanci filmového archivu a komise schválila zařízení kanceláří ve výši 107.670 K z prostředků subvence Filmového poradního sboru.¹⁴⁸²

Ihned po vzniku archivu zahájil Jindřich Brichta sběratelskou činnost, kontaktoval podnikatelské, soukromé subjekty a úřady (včetně Zentralstelle für jüdische Auswanderung), vykupoval knihy v antikvariátech atd. Již v roce 1944 oznamoval filmový archiv, že má ve svých **sbírkách** uloženo velké množství filmových materiálů včetně dobrovolného depozitu společností Nationalfilm a Insertní unie Jirků, dále několik tisíc kusů propagačních materiálů, plakátů, výtvarných návrhů, fotografií, institucionálních archiválií bývalých svazů filmového průmyslu apod.¹⁴⁸³ Větší problém než samotné shromažďování materiálu se ukázalo být jeho zpracovávání nových sbírek. Z důvodu trvání války archiv bojoval s nedostatkem nového filmového materiálu (např. slepek) a přístrojů, ale také s finanční nejistotou způsobenou reakcí Filmového poradního sboru na nepodloženou informaci o přání Říšské filmové komory odvézt z protektorátu kopie zahraničních filmů.¹⁴⁸⁴ Nejpozději počátkem roku 1944 získal archiv vlastní sklady filmů v prostorách Ústavu lidové osvěty v Praze a v také v Brně a svou sbírku diapozitivů umístil v Technickém museu. V této době vykazovaly sbírky archivu 10.820 kusů fotografií, 2.025 kusů popisků, 4.295 plakátů, 4.296 kusů dalších reklamních materiálů, 21.250 diapozitivů, 759 štočků a matric nebo 3.500 kg filmů. Byla vypracována metoda čtyřnásobné křížové katalogizace filmografických

¹⁴⁷⁹ Českomoravský filmový archiv. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 215; Tiskem in: Dokumenty k vývoji českého filmového archivnictví. *Illuminace* 7, 1995, č. 1, s. 138–140; Též in: [Separát: Českomoravské filmové ústředí, Knihovna NFA, sign. II-6067.]

¹⁴⁸⁰ Dokumenty k vývoji českého filmového archivnictví. *Illuminace* 7, 1995, č. 1, s. 147–151.

¹⁴⁸¹ Návrh na zřízení komise filmového archivu (24. 5. 1943). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 216; Též in: [Separát: Českomoravské filmové ústředí, Knihovna NFA, sign. II-6067.]

¹⁴⁸² Dokumenty k vývoji českého filmového archivnictví. *Illuminace* 7, 1995, č. 1, s. 141–146.

¹⁴⁸³ Služba Českomoravského filmového archivu produkcím, půjčovnám a tvůrčím pracovníkům. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 218; Též in: [Separát: Českomoravské filmové ústředí, Knihovna NFA, sign. II-6067.]

¹⁴⁸⁴ Dokumenty k vývoji českého filmového archivnictví. *Illuminace* 7, 1995, č. 1, s. 153–156.

údajů a systém označování jednotlivých archiválií.¹⁴⁸⁵ Případné spojení sbírek jednotlivých institucí (např. Technického musea) bylo záměrně odloženo do budoucnosti (tj. dobu poválečnou).¹⁴⁸⁶ Filmový archiv úzce spolupracoval s vedením Českomoravského filmového ústředí. Kupříkladu v listopadu 1944 vydalo Ústředí apelativní prosbu, aby půjčovny nevyhazovaly do sběru starší reklamní materiál, ale poskytly jej k odbornému posouzení v archivu.¹⁴⁸⁷

Poslání filmového archivu se ovšem podle ambiciózního konceptu Jindřicha Brichty nemělo omezovat pouze na sběr archiválií, ale také na **servisní práci pro filmové profesionály,¹⁴⁸⁸ osvětovou práci** a činnosti podporující **rozvoj filmové kultury a myšlení o filmu.**¹⁴⁸⁹ Plný rozvoj těchto aktivit, přes počáteční zdrženlivý postoj Komise filmového archivu,¹⁴⁹⁰ mohl souviset s technickými nedostatky, které komplikovaly práci archivu se samotnou filmovou surovinou. Bližší představu o šíři doprovodných aktivit oddělení nám odkrývá rozpis nákladů na provoz filmového archivu v roce 1944. Z celkových téměř 3 milionů korun bylo určeno přímo na sbírky archivu pouze 825.000 K. Vedle osobních nákladů (283.568 K a 264.000 K) byla významnou položkou rozpočtu **vědecká činnost** archivu (350.000 K). Ta podle Brichty měla zahrnout vědeckou práci ve dvou hlavních směrech: v historii českého filmu a v sociologickém výzkumu filmu. Ve věci rozvoje projektu sociologie filmu Brichta dokonce navázal spolupráci se Sociologickým stavem v Praze.¹⁴⁹¹ Výstupem obou vědeckých projektů měly být knižní publikace.¹⁴⁹² Důraz na poznání a osvětu o národní české kinematografii byl vzhledem k době realizace projektu pozoruhodný. Přestože se podle všeho plán na vědeckou činnost archivu nemohlo podařit v době války plně rozvinout, protože očekávané finanční prostředky z Ministerstva lidové osvěty byly v posledním válečném roce tak jako u dalších projektů kráceny (viz dále), koncepce archivu jako centra zájmu o filmovou praxi, historii a teorii nabývala velmi rychle konkrétních rozměrů. Nejdůležitějším krokem v tomto směru bylo založení **první veřejné odborové filmové knihovny**, k němuž došlo v srpnu 1943.¹⁴⁹³ V roce 1944 již knihovna nabízela široké spektrum služeb filmovým profesionálům a zájemcům o kinematografii. Ve sbírkách bylo zařazeno 600 scénářů a několik tisíc knih a časopisů. Sestavován byl dále bibliografický seznam relevantních pramenů dalších pražských knihoven. V době, kdy neexistovaly filmografické databáze, nabízela knihovna první

¹⁴⁸⁵ Tamtéž, s. 159–164.

¹⁴⁸⁶ V praxi k centralizaci nikdy nedošlo. Naopak, vývoj filmového archivu a filmových sbírek Technického musea se po válce rozvíjel po vlastní linii. Jindřich Brichta po válce inicioval otevření kinematografické expozice v Národním technickém museu v Praze na Letné. Českomoravský filmový archiv. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 215; Též in: [Separát: Českomoravské filmové ústředí, Knihovna NFA, sign. II-6067.]; Václav Wasserman, *Průkopníci čs. kinematografie VII. Jindřich Brichta*. Praha: SPN 1959, s. 10; Jindřich Brichta, *Stroj základem nového umění. Kinematografické museum*. Praha: Čs. filmové nakladatelství 1948.

¹⁴⁸⁷ Oběžníky odborové skupiny obchod s filmy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 450, fol. 226.

¹⁴⁸⁸ *Filmový archiv Českomoravského filmového ústředí není a zdaleka nemá být jen institucí pro shromažďování cenných dokumentárních předmětů, ale že je v první řadě živou složkou výroby a exploatace, kterým slouží a jejichž práci usnadňuje*, napsal Brichta v roce 1944. Služba Českomoravského filmového archivu produkcím, půjčovnám a tvůrčím pracovníkům. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 218; Též in: [Separát: Českomoravské filmové ústředí, Knihovna NFA, sign. II-6067.]

¹⁴⁸⁹ Ministerstvu lidové osvěty. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 202.

¹⁴⁹⁰ Dokumenty k vývoji českého filmového archivnictví. *Illuminace* 7, 1995, č. 1, s. 144.

¹⁴⁹¹ Tamtéž, s. 164–165.

¹⁴⁹² Ministerstvu lidové osvěty. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 202.

¹⁴⁹³ První přírůstkové číslo knihy mělo datum 26.8.1943. Za tuto informaci velmi děkuji vedoucí oddělení knihovny Národního filmového archivu Mgr. Pavle Janáskové.

kartotéku informací o českých hraných němých a zvukových filmech.¹⁴⁹⁴ Dodejme, že dříve zmíněná příruční knihovna budovaná v rámci tiskového oddělení Českomoravského filmového ústředí (redakce Filmového kurýru) existovala dále a s knihovnou filmového archivu byla sloučena až po roce 1945.¹⁴⁹⁵

Politický význam filmového archivu byl v době protektorátu nicméně stejně ambivalentní jako postoj Českomoravského filmového ústředí. Na jedné straně je zřejmé, že pro Jindřicha Brichtu a české vedení kinematografie bylo cílem filmového archivu především uchování národního filmového dědictví pod českou kontrolou a dále kultivace filmové kultury a šíření informací o kinematografii, na druhou stranu filmový archiv **figuroval například v pokusech o násilné převzetí** filmového archivu *Aktuality do úřední úschovy*.¹⁴⁹⁶

Filmový archiv měl být v roce 1944 oddělen od Českomoravského filmového ústředí a začleněn do připravovaného Filmového studijního výzkumného ústavu. Tato reorganizace by určitě zvýšila nezávislost, usnadnila spolupráci se vzdělávacími a publikačními aktivitami a stabilizovala financování oddělení. K realizaci plánů již nedošlo (viz dále).

Ediční činnost

Období Protektorátu Čechy a Morava je – na první pohled možná paradoxně – spjato s **rozvojem české filmové teorie a publicistiky**. Během šesti let vyšlo jen v Českomoravském filmovém ústředí několik desítek seriózních knižních titulů věnujících se převážně teorii, technologii a statistickým informacím o filmu. Ústředí se systematicky věnovalo vydávání publikací, několika periodik i interních studijních materiálů. Publikace vycházely díky podpoře protektorátních ministerstev.¹⁴⁹⁷

Ve své neperiodické publikační činnosti navázalo Ústředí na edici Jiřího Havelky **Knihovna Filmového kurýru**, již převzalo. V této edici vyšly již před vznikem Českomoravského filmového ústředí téměř dvě desítky knih, z velké části se jednalo o Havelkovy statistické souhrny Československé (České) filmové hospodářství a ročenky svazů kin, ale také o příručky pro kinooperatéry a provozovatele kin, právní studie a překlady významných teoretických děl.¹⁴⁹⁸ Českomoravské filmové ústředí

¹⁴⁹⁴ Služba Českomoravského filmového archivu produkcím, půjčovnám a tvůrčím pracovníků. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 218; Též in: [Separát: Českomoravské filmové ústředí, Knihovna NFA, sign. II-6067.]

¹⁴⁹⁵ Jan Kaliba, Ústřední filmová knihovna s čítárnou a studovnou. *Kino* 2, 1947, č. 20, s. 394–395; Luboš Bartošek, 90. let čs. kinematografie (18.). *Zpravodaj československého filmu* 14, 1988, č. 20, s. 27–38. Za informaci o těchto pramenech děkuji vedoucí oddělení knihovny Národního filmového archivu Mgr. Pavle Janáskové.

¹⁴⁹⁶ Kanceláře Aktuality, ve které dříve sám pracoval, zabral a zestátnil právě Jindřich Brichta údajně již o půlnoci 5. května 1945. Archiv Aktuality byl v té době umístěn mimo Prahu. Karel Margry: Filmové týdeníky v okupovaném Československu. Karel Pečený a jeho společnost Aktualita. *Illuminace* 21, 2009, č. 2, s. 110–111; Václav Wasserman, *Průkopníci čs. kinematografie VII. Jindřich Brichta*. Praha: SPN 1959, s. 57; Jan S. Kolár, Filmař a historik Jindřich Brichta. *Film a doba* 3, 1957, č. 7, s. 477–479.

¹⁴⁹⁷ Pro představu, v roce 1944 byla Českomoravským filmovým ústředím požadována suma 260.000 K.

¹⁴⁹⁸ Za všechny jmenujme publikace: Jiří Hora, *Propachtování kinolicence. Právní význam zákazu o neplatnosti smluv o propachtování kinematografických licencí*. Praha: Čefis, 1931; Walter Meinel, *Příručka pro zkoušku kinooperátorskou v otázkách a odpovědích*. Praha: Nákladem "Filmového kurýru", 1931; *Jak se vede kino a půjčovna*. Praha: Čefis, 1932; Vsevolod Pudovkin, *Od libreta k premiéře*. Praha: Čefis, 1932; Katalog knihovny NFA. Dostupný na WWW: http://arl.nfa.cz:8080/i2/i2.search.cls?ictx=nfa&iset=5&pg=3&selectedrecs=&scope=1&op=&sort=DATE&zf=TF_KSF_NFA (cit. 10. 3. 2011).

nakladatelskou činnost Filmového kurýru institucionálně zaštitilo a financovalo, knihy byly i nadále označovány jako vydávané v nakladatelství Knihovny Filmového kurýru či v zakázkovém nakladatelství. Přesný soupis všech publikací Knihovny Filmového kurýru bohužel neexistuje.¹⁴⁹⁹ Podle poválečného svědectví Jiřího Havelky vyšlo v rámci edice Filmového kurýru celkem 46 publikací,¹⁵⁰⁰ z čehož můžeme usuzovat, že v rámci Českomoravského filmového ústředí mohlo jít o cca **tři desítky knižních titulů**. Nejznámější knihy spojované s Ústředím jsou určitě Havelkovy souhrny (České) Filmové hospodářství 1940, 1941, 1942 a dále kniha Karla Knapa Přehled práva filmového. Další silnou skupinu titulů tvořily technologické knihy a příručky pro kinooperatéry.¹⁵⁰¹ Neméně významné byly osvětově-popularizační studie, zabývající se většinou obecnějšími teoretickými či praktickými fenomény spjatými s filmem.¹⁵⁰² Poslední samostatnou skupinou byly sešity přednášek ze seminářů, které Ústředí organizovalo v posledních válečných letech pro filmové autory (viz dále).¹⁵⁰³ Dodejme ještě, že mimo edice Knihovny Filmového kurýru byla vydána minimálně jedna publikace: programová brožura k Filmovým žním 1941.¹⁵⁰⁴

Významný vědecko-ediční projekt Českomoravského filmového ústředí měl být **filmový slovník**: široce koncipovaná výkladová encyklopedie pojmů z filmové oblasti, zahrnující kromě českých i mezinárodních hesel z filmové technologie a praxe také obecné pojmy filmové estetiky, ale i výklady názvů institucí. Projekt byl započat s podporou státu již na přelomu 30. a 40. let (viz výše), první hesla vznikla v roce 1941 a byla postupně vydávána v časopise Zlín. Brzy začal projekt zápolit s neustáleným názvoslovím a pojmoslovím především ve filmové technice a estetice, proto byla

¹⁴⁹⁹ Za tuto informaci děkuji knihovnici Národního filmového archivu Boženě Vašíčkové.

¹⁵⁰⁰ Jiří Havelka, *Čs. Filmové hospodářství V. Filmový tisk a filmová literatura*. Praha: SPN 1962, s. 30.

¹⁵⁰¹ Víme o těchto knihách a brožurách: Ludvík Šafránek – C. Frant. Roznětínský, *Ochrana filmů v kinematografech. Pojištění filmů. Zacházení s kopiemi*. V Praze: J. Mattas, 1943; Karel Papoušek, *Optika pro promítače*. Praha: Pražská akciová tiskárna, 1944; ; Josef Krombholz, *Fysikální základy pro promítače*. Praha: Pražská akciová tiskárna, 1944; Josef B. Slavík, *Akustika kinematografu*. Praha: Knihovna Filmového kurýru 1945; Zdeněk Holub – Julius Strnad, *Elektrotechnika pro promítače*. Praha: Knihovna Filmového kurýru 1945. Dostupný na WWW: http://arl.nfa.cz:8080/i2/i2.search.cls?ictx=nfa&iset=5&pg=3&selectedrecs=&scope=1&op=&sort=DATE&zf=TF_KSF_NFA (cit. 10. 3. 2011).

¹⁵⁰² Šlo o tyto knihy: Bohuslav Hála, *Mluva ve zvukovém filmu*. Praha: Knihovna Filmového kurýru 1944; František Gürtler, *Film a nábor*. Praha: Pražská akciová tiskárna, 1944; Miroslav Rutte – Josef Štěch, *Filmové herectví*. Praha: Pražská akciová tiskárna, 1944; Jiří Kolaja, *Filmová režie. Zásadní poznámky s názory několika českých režisérů*. Praha: Pražská akciová tiskárna, 1944; Artuš Černík a kol., *Co je to krátký film*. Praha: Knihovna Filmového kurýru 1945; Katalog knihovny NFA. Dostupný tamtéž.

¹⁵⁰³ Vilém Rittershain, *Filmový námět a filmová architektura*. Praha: b. n., 1943; Karel Smrž, *Dějová osnova se mění ve filmový námět*. Praha: b. n., 1943; Miroslav Rutte, *Film, divadlo a literatura. Poznámky k estetice filmové tvorby*. Praha: b. n., 1943; František Čáp, *Režisérovy požadavky na filmový námět*. Praha: b. n., 1943; František Pilát, *Technické poznatky pro filmového autora*. Praha: b. n., 1943; Jan Wenig, *Poznámky k problému filmového námětu*. Praha: b. n., 1943; Jaroslav Křička, *Hudba a film*. Praha: b. n., 1943; Karel Smrž, *Od filmového příběhu ke scénáři*. Praha: b. n., 1943; Jiří Slavíček, *Od stříhu technického k dramaturgii filmové*. Praha: b. n., 1943; A. F. Šulc, *Skutečnost a její filmové hodnocení*. Praha: b. n., 1943; Julius Kalaš, *Hudební skladatel mluví k filmovým autorům*. Praha: b. n., 1943. Katalog knihovny NFA. Dostupný tamtéž.

¹⁵⁰⁴ Karel Smrž (red.), *Druhé filmové žně ve Zlíně pořádané od 29. července do 2. srpna 1941 Českomoravským filmovým ústředím ve Zlíně*. B.m. [Praha – Zlín]: Českomoravské filmové ústředí 1941.

ustavena slovníková komise.¹⁵⁰⁵ Na jaře 1944 se objevila informace, že práce na slovníku pokračují pomalu proto, že se na práci podílel pouze malý kolektiv ve vedlejších úvazcích. V případě navýšení počtu pracovních sil slibovali zástupci Ústředí dokončení práce na podzim 1944. Celkový náklad na dokončení slovníku byl odhadnut na 150.000 K. Víme, že slovník se v době válečné nepodařilo (dost možná i záměrně) dokončit. Vyšel pod názvem *Malý filmový slovník* v aktualizované podobě v roce 1948 v Československém filmovém nakladatelství, a to za finančního příspěvku bývalého Fondu na podporu filmovnictví. Hlavním redaktorem byl František Gürtler a mezi autory hesel nalezneme řadu jmen spojených s Českomoravským filmovým ústředím: Jindřicha Brichtu, Jiřího Havelku, Františka Kostrbatého, Jaroslava Lesaře (dříve Leisera), Miroslava Rutteho, Miroslava Rumlera nebo Karla Smrže. Původní hesla českých autorů byla doplněna hesly ze švýcarské publikace *Kleines Filmlexikon*.¹⁵⁰⁶

Víme již, že spolu s edicí *Filmového kurýru* převzalo Českomoravské filmové ústředí od *Filmového ústředí pro Čechy a Moravu* také vydávání nejdůležitějšího odborového periodika **Filmový kurýr**. *Filmový kurýr* vycházel dále jako týdeník, většinou v rozsahu osmi stran. Publikoval základní informace Ústředí pro členy (těch ubylo se vznikem *Věstníku Českomoravského filmového ústředí*), osvětové články o filmové technologii, obecné úvahy o filmové tvorbě, zprávy o významných osobnostech a událostech oboru, povinné politické propagandistické texty a reklamy. Většina subjektů filmového průmyslu oprávněně pokládala *Filmový kurýr* za oficiální periodikum Českomoravského filmového ústředí. Víme zároveň, že Ústředí bylo zřízeno jako deklarovaně paritní organizace filmových pracovníků české a německé národnosti. Je tedy překvapivé, že *Filmový kurýr* vycházel pouze česky. Na tuto skutečnost opakovaně upozorňovaly německé subjekty. Například na schůzi odborové skupiny *Obchod s filmem* dne 21. srpna 1941 na námitku společnosti *Tobis-film* odpověděli Jaroslav Leiser s Wilhelmem Söhnelem podle zápisu, že „*Filmový kurýr*“ *není úředním listem (tím je výhradně Věstník Českomoravského filmového ústředí), nýbrž toliko stavovským listem českých členů v ČMFÚ, avšak v dohledné době má být vydáván analogický list německý*.¹⁵⁰⁷ Informace o tom, že by *Filmový kurýr* byl určen pouze pro české členy, vyznívá i z dnešního pohledu jako jasná výmluva. V časopise vycházely pravidelně texty, které byly určeny všem členům filmového odvětví či dané odborové skupiny, včetně například německých majitelů kin, kteří se museli velké části nařízení Ústředí a dalších protektorátních úřadů podřizovat. *Filmový kurýr* zanikl na konci srpna roku 1944. Podle Havelkových poválečných vzpomínek byla důvodem zániku skutečnost, že se redakce bránila dvojjazyčností.¹⁵⁰⁸ Tato skutečnost mohla určitě sehrát svou roli, na druhou stranu je potřeba vnímat zánik v obecném kontextu masového úbytku titulů novin a časopisů v posledních letech války.

Zmiňovaná německá verze periodika nikdy nevznikla. Místo toho došlo k oddělení informací legislativní povahy a populárněji prezentovaných informací ve *Filmovém kurýru*, když v dubnu 1941 začal vycházet německo-český **Mitteilungen der Böhmischem-Mährischen Filmzentrale / Věstník Českomoravského filmového ústředí**.

¹⁵⁰⁵ František Gürtler, Předmluva. In: František Gürtler (sest.), *Malý filmový slovník*. Praha: Československé filmové nakladatelství 1948, s. 15–17.

¹⁵⁰⁶ Charles Reinert (Hrg.), *Kleines Filmlexikon. Kunst, Technik, Geschichte, Biographie, Schrifttum*. Einsiedeln-Zürich: Benziger Verlag 1946.

¹⁵⁰⁷ Programy schůzí odborové skupiny *obchod s filmy*. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 442, fol. 18–20.

¹⁵⁰⁸ Jiří Havelka, ... *Filmový tisk a filmová literatura...*, s. 19–20.

Tento občasník se stal podle nařízení Českomoravského filmového ústředí úředním listem korporace a členové byli povinni ho odebírat.¹⁵⁰⁹ Vycházel asi dvacetkrát ročně. Obsahoval veškerá nařízení, sdělení a vybraná rozhodnutí Českomoravského filmového ústředí a dále seznamy aktuálně cenzurovaných filmů. Odpovědným redaktorem byl také Jiří Havelka. Periodikum bylo vydáváno – na rozdíl od Filmového kurýru – až do konce války.

Posledním vydavatelským dědictvím z předchozího období byla **Filmová kartotéka** (viz výše). Jednalo se o občasník a její vydávání bylo zachováno a pokaždé inzerováno ve Filmovém kurýru. Na rozdíl od Filmového kurýru a Věstníku Českomoravského filmového ústředí Filmová kartotéka přežila i rok 1945, kdy byla rozšířena a graficky upravena. Od roku 1950 začala vycházet pod názvem Filmový přehled, pod kterým je vydávána (dnes v rámci Národního filmového archivu) dodnes.¹⁵¹⁰ Revizní zpráva za rok 1941/42 zmiňovala plán Českomoravského filmového ústředí na převzetí populárního filmového časopisu **Kinorevue**.¹⁵¹¹ O detailech bohužel nemáme bližší informace.

Filmové vzdělávání a Filmový studijní a výzkumný ústav

Také filmové vzdělávání bylo oblastí, na kterou kladlo Českomoravské filmové ústředí velký důraz. A i zde se projevovala plynulá návaznost na ideje potřeby národního filmového školství z doby první republiky a přelomu 30. a 40. let (viz výše). Tendence zvyšovat vzdělávání ve filmovém oboru byly do značné míry **v protikladu s oficiální politikou okupačních sil**, která se obecně stavěla proti rozvoji vyšší vzdělanosti mezi českou mládeží. Vysoké školy byly zavřeny, počet středních škol značně zredukován. Česká mládež měla v budoucí Evropě plnit úlohu kvalifikovaných dělníků a zemědělců, výkonné pracovní síly.¹⁵¹² Na druhé straně proti těmto středně-, či dlouhodobým plánům okupantů stál **vzor říšské kinematografie**, která kladla na odborné vzdělávání veliký důraz. Dochovala se kupříkladu informace o návštěvě vedoucího castingu společnosti Ufa Berlin Hanse Schulz-Dornburga v Českomoravském filmovém ústředí dne 21. května 1942. Cílem návštěvy bylo navázání spolupráce při vyhledávání adeptů herectví pro připravovanou hereckou školu v Berlíně (protože dosavadní filmová akademie již nebyla v činnosti). V případě úspěšného zvládnutí přijímacích zkoušek by studenti získali od společnosti Ufa školné a ještě finanční podporu ve výši 3.000 RM. Opatrný referent odborové skupiny filmoví tvůrčí pracovníci Josef Jauris na nabídku reagoval prosbou o písemnou verzi této nabídky.¹⁵¹³ Další zprávy o plánech již nemáme.

Filmové školství nemohlo být na území protektorátu realizováno na samostatné institucionální bázi. *Filmovou školu není možno v dohledné době zřídit. Těžko by se dnes prosazovala. Poněvadž to však není možné, musíme hledat nějakou náhradu.*

¹⁵⁰⁹ 1. nařízení Českomoravského filmového ústředí o úředním listu Českomoravského filmového ústředí. Věstník Českomoravského filmového ústředí 1, 1941, č. 1 (4. 4.), s. 6.

¹⁵¹⁰ Jiří Havelka, ... *Filmový tisk a filmová literatura...*, s. 17–18.

¹⁵¹¹ Bericht Nr. 42643 der Deutschen Revisions- und Treuhand-Aktiengesellschaft, Zweigniederlassung Prag, über die Böhmisches-Mährischen Filmzentrale, Prag II, Klementgasse 6, vorgenommene Prüfung der Haushalt 1941/1942, s. 6.

¹⁵¹² O omezování počtu českých středních škol a nuceném rozšiřování praktického vzdělávání více např. in J. Doležal, *Česká kultura za protektorátu...*, s. 51nn; V. Průcha a kol., *Hospodářské a sociální dějiny...*, s. 495–498.

¹⁵¹³ Záznam ze dne 22. 5. 1942. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 556

Nepůjde-li to jinak, nezbyvalo by nic jiného než výchova adeptů přímo u producentů, řekl v červenci 1941 na schůzce s představiteli Českomoravského filmového ústředí a dalšími osobnostmi během Filmových žních ministr Jaroslav Kratochvíl.¹⁵¹⁴ Během válečných let nakonec došlo k rozvoji celé série vzdělávacích aktivit v mnoha filmových profesích. Tyto podniky byly většinou prezentovány jako **kurzy profesního vzdělávání**. Důraz byl z politických důvodů kladen na praxi, nikoliv na teoretický obsah učiva. Klíčovou roli v rozvoji filmového vzdělávání v období Protektorátu Čechy a Morava hrálo právě Českomoravské filmové ústředí.

Nejpočetnější skupina vzdělávacích akcí se týkala **zaměstnanců kin**. Již podle nařízení 191/1912 museli promítači skládat na úřadech zkoušku způsobilosti. Zkušební komisař pro kinooperatéry byl aktuálně jmenován zemským prezidentem a zkoušky se konaly na Zemských úřadech.¹⁵¹⁵ Těmto zkouškám předcházela různá školení organizovaná různými subjekty.¹⁵¹⁶ Českomoravské filmové ústředí zavádělo postupně vlastní kurzy, z nichž některé byly nad rámce dosavadního vzdělávání. První z takových nadstandardních kurzů byly pro praktikanty kin, které byly organizovány od listopadu 1942 v Brně pro moravskou oblast a od července 1943 v Praze pro českou oblast. Jednalo se o víkendové celkem dvacetihodinové teoretické přednášky z oboru elektrotechniky, optiky a projekční techniky a školení o bezpečnostních předpisech a platných nařízeních. Organizací kurzů bylo pověřeno technické oddělení. V roce 1943 prošlo 11 brněnskými kurzy 195 posluchačů a 7 českými 178 účastníků.¹⁵¹⁷ Standardní zaměstnanecké kurzy pro kinooperatéry a kinooperatérské praktikanty pořádala pro Ústředí na zakázku Škola práce Národní odborové ústředny zaměstnanecké. Ústředí bylo autorem osnov kurzů v rozsahu 120 vyučovacích hodin a zajišťovalo také část přednášejících z řad odborníků v daných oborech. Frekventanti kurzů získali informace v oborech elektrotechniky, akustiky, funkce promítacích a zvukových zařízení apod. Kurzy trvaly kolem dvou měsíců a konaly se vždy 4x týdně, pro kinooperatéry v dopoledních hodinách a pro praktikanty večer. Do dubna 1944 se těchto kurzů zúčastnilo 226 osob, které po absolvování obdržely vysvědčení Školy práce.¹⁵¹⁸

Se vzdělávacími aktivitami úzce souviselo formální zvyšování nároků na obsluhu kinematografů. Úpravu přinesl § 23 nám již známého **nařízení Českomoravského filmového ústředí o provozu kinematografických podniků** z července 1943, který stanovil, že promítací přístroje při veřejných filmových představeních směly být obsluhovány pouze způsobilými a spolehlivými promítači. Způsobilost mohla být

¹⁵¹⁴ Zápis přátelské schůzky filmových tvůrčích pracovníků s panem ministrem Dr. Jaroslavem Kratochvílem konané dne 7. července 1941. *Illuminace* 11, 1999, č. 2, s. 138–153; Srov.: Ivan Klimeš, Stát a filmová kultura. *Illuminace* 11, 1999, č. 2, s. 125–137.

¹⁵¹⁵ zn., Zkušební komisař pro kinooperatéry. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 23 (7. 6.), s. 1.

¹⁵¹⁶ Kupříkladu několik etap týdenních kurzů pro sokolské kinooperatéry a vedoucí kin organizovala Česká obec sokolská ve spolupráci s Filmovým ústředím na jaře 1940. Ty vrcholily hromadnými zkouškami celkem 114 kinooperatérů. h., Škola pro sokolské kinooperatéry. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 23 (7. 6.), s. 1; h., Škola vedoucích sokolských kin. Sokolská kina v jednotném celku. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 25 (21. 6.), s. 1; h., Sokolská kina pro vedoucí a kinooperatéry. *Filmový kurýr* 14, 1940, č. 26 (28. 6.), s. 1.

¹⁵¹⁷ Technické oddělení presidia ČMFÚ (17. 4. 1944). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 314.

¹⁵¹⁸ Oběžníky a nařízení Českomoravského filmového ústředí z roku 1943. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 248, fol. 84; Oběžníky odborové skupiny kinematografy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 480, fol. 122; Technické oddělení presidia ČMFÚ (17. 4. 1944). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 314; Dopis Otakara Mudrocha ml. Personálnímu oddělení ČMFÚ (17. 5. 1943). Zaměstnanci ČMFÚ, personální archy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 165, složka „Otakar Mudroch ml.“.

ovšem dále vymezena bližším prováděcím předpisem Ústředí. V roce 1944 následovala nařízení o obsluze kinematografických zařízení¹⁵¹⁹ a o odborné způsobilosti provozovatelů kin.¹⁵²⁰ Ústředí stávající praxi kinematografických zkoušek zachovalo. Zavedlo však oficiální statut **promítačů-mistrů**, kteří byli podrobeni zvláštnímu školení zahrnujícímu základy pedagogiky, pracovního práva a praktickou ukázkou zaučování.¹⁵²¹ Promítači-mistři mohli posléze zaučovat **promítače-praktikanty**. Nová klasifikace promítačů byla zavedena se souhlasem Národní odborové ústředny zaměstnanecké.¹⁵²² Zavedení těchto nových tříd znamenalo také přestavbu struktury kurzů a novou smlouvu o konání kurzů s Národní odborovou ústřednou zaměstnaneckou. Základní kurz pro promítače měl zahrnovat 75 hodin a mistrovský kurz 100 hodin výuky.¹⁵²³ V květnu 1944 vydalo Českomoravské filmové ústředí oběžník, podle kterého muselo kino nahlásit všechny své promítače-praktikanty. Jasným cílem této evidence byla budoucí kompletní profesionalizace a možná i doškolení celého zaměstnaneckého stavu promítačů.¹⁵²⁴ Této variantě by napovídal také fakt, že zástupci Českomoravského filmového ústředí očekávali jen v prvním roce konání kurzů 2.000 účastníků, což bylo více než počet kin na území protektorátu.¹⁵²⁵ Kurzy byly podle dohody z jara 1944 z poloviny dotovány Českomoravským filmovým ústředím a z poloviny hrazeny z poplatků frekventantů. Žádost o dotaci na tuto činnost z Ministerstva lidové osvěty pro další rok činila 300.000 Kč¹⁵²⁶ a zdá se, že nebyla úspěšná. Na rok 1944 však ústředí z důvodu nedostatku finančních prostředků na tuto činnost od finančního příspěvku upustilo.¹⁵²⁷

Ústředí se již od samého počátku zaměřilo také na **dorost ve filmové výrobě**. Důležitým pokusem Českomoravského filmového ústředí, který měl napomoci zlepšení postavení a především profesních výhledů **adeptů filmové režie**, bylo založení jejich vlastní podskupiny v rámci odborové skupiny filmová výroba. Již na v podzim 1941 proběhla diskuze o stanovení základních standardů jejich práce (povinné připuštění k určitým typům filmové práce, vlastní scénář, počet adeptů na film, jejich konkrétní pracovní úkoly apod.), ale také o možnostech jejich profesního růstu (povýšení do pozice asistenta filmové režie krátkého filmu včetně stanovení minimálního honoráře).¹⁵²⁸ Ke **skutečnému rozvoji vzdělávacích projektů** došlo v případě profesí souvisejících s filmovou výrobou ve stejné době jako u kurzů pro zaměstnance kin, to znamená **v roce 1943**.

V únoru 1943 bylo filmové studio pověřeno pořádáním **seminářů pro autory filmových námětů**. Již 31. března tak byla zahájena série osmi přednášek, které se

¹⁵¹⁹ 55. nařízení Českomoravského filmového ústředí o obsluze kinotechnických zařízení v kinematografech. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 4, 1944, č. 4 (17. 4.), s. 19–22.

¹⁵²⁰ 56. nařízení Českomoravského filmového ústředí o odborné způsobilosti provozovatelů kinematografů. *Věstník Českomoravského filmového ústředí* 4, 1944, č. 7 (15. 6.), s. 35–37.

¹⁵²¹ Učební osnova pedagogických kurzů pro promítače-praktikanty. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 508. Mistrovský kurz pro promítače. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 509.

¹⁵²² Dopis čj. G-VII-5749-5750 a dopis čj. G-VII-7296. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 506.

¹⁵²³ Záznam čj. XLVIII 14920. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 511.

¹⁵²⁴ Oběžníky odborové skupiny kinematografy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 480, fol. 163–164.

¹⁵²⁵ Zápis o jednání se zástupci NOÚZ (29. 3. 1944). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 511.

¹⁵²⁶ Ministerstvu lidové osvěty. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 202.

¹⁵²⁷ Pořádání kurzů pro promítače (25. 11. 1944). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 511.

¹⁵²⁸ Protokol o schůzi odborových podskupin adeptů filmové režie a režisérů krátkých filmů (14. 11. 1941). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 128, fol. 54–55; Zápis o schůzi poradního výboru odborové skupiny filmových tvůrčích pracovníků (25. 11. 1941). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 128, fol. 62–64.

konaly ve večerních hodinách v přednáškovém sále Osvětového odboru hlavního města Prahy ve Štěpánské 35. Přednášejícími byli například lektoři Miroslav Rutte nebo Karel Smrž. Po prvním večeru navrhl redaktor Jiří Havelka, aby texty přednášek byly vydány v edici Knihovny Filmového kurýru, což bylo na bázi interního tisku realizováno. Další semináře tentokrát celodenního charakteru se konaly ve Zlíně a výběr také v Brně. Náklady na konání celé akce odhadlo filmové studio na 28.000 K a kryty byly z rámcové podpory Ministerstva lidové osvěty na práci dramaturgie.¹⁵²⁹

Od školního roku 1943/44 navštěvovali povinnou výuku také **učni filmových výrobních podniků**. Na základě dohody Českomoravského filmového ústředí s Odborným společenstvem fotografů bylo zvoleno fotografické oddělení Živnostenské pokračovací školy v Praze XI.¹⁵³⁰ Českomoravské filmové ústředí toto vzdělávání podporovalo v roce 1943 a zřejmě i 1944 peněžitými dary Odbornému společenstvu fotografů. Pro rok 1945 nebyla suma poukázána s tím, že Českomoravském filmové ústředí případná podpora bude co nejdříve to bude možné čerpána z Fondu na podporu filmovnictví.¹⁵³¹

Českomoravské filmové ústředí očekávatelně **navázalo také na projekt školy filmového dorostu**, který byl dopodrobna připraven (ale nebyl realizován) v roce 1940 (viz výše). Projekt z období existence Českomoravského filmového ústředí byl ve srovnání s propracovanou osnovou výuky školy filmového dorostu z roku 1940 zaměřen praktičtěji. Základem jejich výuky měla být vedle teorie také **praktická filmová práce**. Tato myšlenka souvisí s postupující tendencí Českomoravského filmového ústředí vytvořit nezávislé zázemí nekomerční filmové výroby. Nevíme, nakolik byly **sný o vlastních filmových laboratořích, ateliérech či studiích** motivovány pouze pedagogickou činností. Bylo by však logické, že by se instituce v rámci svých aktivit na podporu české filmové tvorby snažila zajistit tímto způsobem nezávislé, Čechy kontrolované zázemí pro českou (byť zatím jen krátkometrážní) tvorbu, jejíž prostor pro existenci byl silně limitován nedostatkem výrobních kapacit v Němci ovládaných profesionálních filmových studiích, laboratořích, ateliérech, postprodukčních pracovištích atd.

Ve fondech vztahujících se k Českomoravskému filmovému ústředí nacházíme nedatovaný koncept sdělení o zřízení **Českomoravské filmové akademie**. Mělo se jednat o nadaci *za účelem získání a vyškolení nových tvůrčích pracovníků*. Nadace měla být financována z ministerských subvencí, z příspěvků Ústředí, z darů a z výnosu z vlastního podnikání. Měla být spravována zástupci odborové skupiny výroba filmů Českomoravského filmového ústředí. Zajímavé byly navrhované prostředky k dosažení vyškolení, mezi něž bylo zahrnuto také *zřízení a provozování kopírovacího ústavu, laboratoří a střížen* a dále *zřízení filmového archivu, provozování divadla pro výchovu uměleckého dorostu filmového, provozování kinematografu, sledování vývoje filmového podnikání po všech stránkách a podávání vědecky zpracovaných zpráv*.¹⁵³² Z této obecné charakteristiky vyplývá, že Českomoravská filmová akademie neměla být zdaleka pouze filmovou školou, ale měla v sobě spojit aktivity školy a jakéhosi typu filmového institutu. O okolnostech vzniku, dataci nebo autorství tohoto návrhu

¹⁵²⁹ Žádost o příspěvek na seminář. NFA, fond Filmové studio, inv. č. 28.

¹⁵³⁰ Oběžníky a nařízení Českomoravského filmového ústředí z roku 1943. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 248, fol. 13; Oběžníky odborové skupiny filmová výroba. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 363, fol. 65.

¹⁵³¹ Korespondence s Odborným společenstvem fotografů (1943–1945). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 490.

¹⁵³² Sdělení o zřízení Českomoravské filmové akademie. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 735.

nemáme žádné informace. Nemáme informaci ani o tom, jak dlouhý by studijní program byl, kolik studentů by jej navštěvovalo, zda by se jednalo o interní studenty nebo externisty, ani kdo by ve škole vyučoval. Jednalo se však bezpochyby o nápad, který dal základ finálnímu projektu Studijnímu a výzkumnému ústavu (viz dále).

V červnu 1943 jednalo Českomoravské filmové ústředí o dalším či souvisejícím projektu filmového vzdělávání. Šlo o plány na zřízení **Scény Studio**. Scéna Studio měla být samostatnou nevýdělečnou institucí blíže nespecifikované právní povahy, jejímž úkolem by bylo připravovat filmový herecký dorost. Vzdělávací program by spočíval v přednáškách, praktických cvičeních, v plnění praktických úkolů a ve spolupráci či asistenci při filmové výrobě a veřejných představeních na Scéně Studio. Scéna Studio měla být financována zvláštním finančním fondem spravovaným Českomoravským filmovým ústředím, které její náklady na provoz v prvním roce odhadlo na 1.500.000 K a požádalo o subvenci Ministerstvo lidové osvěty.¹⁵³³ O osudu žádosti nemáme bohužel žádné konkrétnější informace.

Počátkem roku 1944 syntetizovalo Českomoravské filmové ústředí své dosavadní návrhy zahrnující projekty filmového vzdělávání, ale také další praktické činnosti související s rozvojem filmové kultury do tentokrát alespoň zčásti projektu **Filmového studijního a výzkumného ústavu** (Film-, Bildungs- und Forschungsinstitut). Původně navrhovaný název Českomoravský filmový ústav¹⁵³⁴ možná lépe vystihoval univerzální charakter instituce i její napojení na Českomoravské filmové ústředí. Na druhou stranu názvem Filmový studijní a výzkumný ústav se jeho zakladatelé hlásili k inspiraci italským Centro sperimentale de la cinematografia (Výzkumný ústav filmový), jehož rozsáhlé studijní i vědecké zaměření jim určitě konvenovalo.¹⁵³⁵ Filmový studijní a výzkumný ústav by byl samostatnou nadací, jejíž základní kapitál ve výši 500.000 K by vložilo Českomoravské filmové ústředí. Další prostředky na činnost měly pocházet z úrokových výnosů, vlastních podniků nadace, darů a subvencí z veřejných i soukromých zdrojů. Nadaci by spravovalo představenstvo, které by jmenoval předseda Českomoravského filmového ústředí ze řad členů Ústředí. Toto opatření mimochodem omezovalo možnou intervenci okupačních úřadů. Ústředí by také vykonávalo bezprostřední dozor nad novým subjektem, schvalovalo stanovy, obsazení vedoucích postů, rozpočet apod. Úkolem Ústavu podle zakládacích listin bylo *podporovat filmový obor a to jak **vybudováním odborného školství** (pořádání kursů a přednášek, zřízení a udržování odborných škol), tak i **podporou práce literární a vědecké** na poli filmovém. Pokud toho k plnění tohoto úkolu jest třeba, může Filmový studijní a výzkumný ústav v rámci této povinnosti zejména též **zřídit a udržovat filmový ateliér, filmové laboratoře, vyrábět filmy, obchodovat s nimi a promítati je, provozovati filmové divadelní studio, zřídit a udržovat filmový archiv a vydávati odborné knihy, časopisy a jiné tiskopisy.***¹⁵³⁶ Jak vidíme, Filmový studijní a výzkumný ústav by ve svých zdech soustředil mnoho činností, které byly dosud v mezích možností rozvíjeny Českomoravským filmovým ústředím: konání vzdělávacích kurzů, organizace filmového archivu, vydavatelská činnost včetně vydávání odborných filmových periodik a dost možná i dramaturgická činnost oddělení filmového studia. Pedagogická činnost

¹⁵³³ Ministerstvu lidové osvěty (19. 6. 1943). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 371.

¹⁵³⁴ Návrh nadační listiny (nedat.). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 735.

¹⁵³⁵ Inspiraci nepřímo přiznal Karel Knap. K. Knap, *Přehled práva filmového...* s. 18–19.

¹⁵³⁶ Rozhodnutí Českomoravského filmového ústředí o zřízení Filmového studijního a výzkumného ústavu z 21. června 1944. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 735.

Ústavu měla být opět jak teoretického, tak praktického charakteru. Počítalo se se založením malého filmového studia včetně ateliérů. Výzkumná činnost Ústavu měla spočívat také v oborech chemie a technika, z tohoto úvodu měla být při nadaci založena filmovětechnická a filmověchemická laboratoř, která by ovšem sloužila také ke školení promítačů.¹⁵³⁷ Dne 17. května 1944 informoval Wilhelm Söhnel právní oddělení Českomoravského filmového ústředí, že vedoucí kulturně-politického oddělení Německého státního ministerstva pro Čechy a Moravu Martin Wolf vyslovil projektu Filmového studijního a výzkumného ústavu předběžný souhlas.¹⁵³⁸ Českomoravské filmové ústředí vydalo tedy 21. června 1944 **rozhodnutí o zřízení Filmového a studijního ústavu**.¹⁵³⁹ Toto rozhodnutí ovšem ještě neznamenalo zřízení nadace. To byla pravomoc Zemského úřadu v Praze, jemuž byla odeslána žádost 4. srpna 1944.¹⁵⁴⁰ Nadační listina byla podepsána 21. srpna 1944.¹⁵⁴¹

Jako vhodný **prostor pro filmové ateliéry** vybral Ústav bývalou Sokolovnu Na Františku. Plány počítaly také s okamžitým zřízením studijní divadelní scény a a natáčením krátkých hraných filmů. Podle dopisu Českomoravského filmového ústředí Ministerstvu lidové osvěty z července 1944 byl stanoven velkorysý rozpočet projektu, který jen do konce roku 1944 vycházel na 13.815.000 K (včetně rekonstrukce prostor pro ateliér ve výši 8.750.600 K).¹⁵⁴² **Předsedou** Ústavu byl 2. srpna 1944 jmenován Miloš Havel.¹⁵⁴³ Toto rozhodnutí bylo logické, protože respektovaná osobnost Havlova formátu mohla projektu pomoci a zároveň právě Havel v minulosti několikrát apeloval na zajištění vzdělávání filmového dorostu (viz též výše). **Místopředsedou** byl jmenován referent skupiny filmoví tvůrčí pracovníci Hans Monnard.¹⁵⁴⁴ Dalšími členy představenstva se stali Ludwig Guba, Martin Frič a Karel Feix.¹⁵⁴⁵ Tato volba byla předem konzultována se Spojovací ústřednou.¹⁵⁴⁶ V tomto momentě se však další informace o ambiciózním projektu Filmového studijního a výzkumného ústavu vytrácejí. Pravděpodobná je verze, že i tento projekt neuspěl s žádostí o přímou subvenci Ministerstva lidové osvěty a čekal na zafinancování prostřednictvím Fondu na podporu filmovnictví, ke kterému však již do konce války nestihlo dojít.

Zhodnocení aktivit Českomoravského filmového ústředí na poli filmového vzdělávání je komplikované. Zejména mezi lety 1943–1945 patřila tato problematika mezi **evidentní priority instituce**. Do praxe se ovšem zřejmě podařilo uvést pouze zlomek připravovaných aktivit a ani dlouholetá touha po filmové škole nemohla být realizována. Přestože bylo filmové vzdělávání podstatnou součástí programu

¹⁵³⁷ Rozpočet na zřízení laboratoře byl ve výši 506.000 K, podle jiné verze 521.725 K. V poznámce ke kalkulaci bylo zmíněno, že část požadovaného zařízení byla v dané situaci neobstaratelná. Errichtung des Film-, Bildungs- und Forschungsinstitut (27. 3. 1944). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 735; Rozpočet (1. 6. 1944). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 314. Ministerstvu lidové osvěty (28. 4. 1944). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 202.

¹⁵³⁸ Dopis Wilhema Söhnela ze 17. 5. 1944 a odpověď Karla Knappa z 19. 5. 1944. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 735.

¹⁵³⁹ Rozhodnutí Českomoravského filmového ústředí o zřízení Filmového studijního a výzkumného ústavu z 21. června 1944. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 735.

¹⁵⁴⁰ Zemskému úřadu v Praze (4. 8. 1944). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 735.

¹⁵⁴¹ Nadační listina (21. 8. 1944). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 735.

¹⁵⁴² Podle dřívějších odhadů se jednalo o částku 11.400.000 K. Ministerstvu lidové osvěty (28. 4. 1944). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 202; Dopis čj. G-LXIII-17179 (24. 7. 1944). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 735

¹⁵⁴³ Dopis Milošovi Havlovi (2. 4. 1944). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 735.

¹⁵⁴⁴ Seznam jmenovaných členů představenstva (rukopis, 31. 7. 1944). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 735.

¹⁵⁴⁵ Dopisy Ludwigu Gubovi, Martinu Fričovi a Karlu Feixovi (2. 4. 1944). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 735.

¹⁵⁴⁶ Seznam jmenovaných členů představenstva (rukopis, 31. 7. 1944). NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 735.

Českomoravského filmového ústředí a stálo i v pozadí za jeho dalšími aktivitami (filmová knihovna, ediční činnost aj.), **k nástupu silné nové generace do české kinematografie to nevedlo**. Kinematografie Protektorátu Čechy a Morava se v historii českého filmu vyznačuje naopak velmi malým počtem debutantů a začátečníků především v oblasti hrané kinematografie. Vzdělávací aktivity Českomoravského filmového ústředí však bezpochyby svůj význam měly. V případě technických oborů určitě přispěly k modernizaci a standardizaci práce. K nenápadnému nástupu válečné generace docházelo již v době trvání protektorátu mimo hlavní proud kinematografie, v krátkém filmu (viz například zlínské pedagogické aktivity Elmara Klose)¹⁵⁴⁷ a určitě ve filmu animovaném (v letech 1943–44 byly do ateliérů animovaného filmu Prag-Filmu přijaty desítky velmi mladých výtvarníků, které se staly jádrem nastupující generace českých animátorů).¹⁵⁴⁸ Velmi intenzivně se pak opožděný nástup válečné generace projevil v kinematografii třetí republiky, mimo jiné také v bleskovém založení FAMU v listopadu 1946.

Další projekty

Zajímavou leč zároveň nejasnou epizodou z dějin Českomoravského filmového ústředí byla případná **přímá participace na filmové výrobě a distribuci**. První stopu nacházíme v účetní bilanci Ústředí za rok 1942, kde se objevila vyplacená záloha z Ministerstva lidové osvěty na film *CHLÉB VŠEM / BROT FÜR ALLE*.¹⁵⁴⁹ Propagandistický film se zemědělskou tematikou byl natočen režisérem Josefem Vilímkem v roce 1942 v jeho výrobní společnosti Propaga. Podle údajů v tisku vznikl snímek z iniciativy Úřadu lidové osvěty a v blíže nespecifikované součinnosti s Českomoravským filmovým ústředím.¹⁵⁵⁰ O skutečném angažmá Ústředí na filmového projektu bohužel nemáme další informace.

V roce 1943 vznikla **filmová reportáž** *ZÁJEZD ČESKOMORAVSKÉHO FILMOVÉHO ÚSTŘEDÍ PARNÍKEM DO MĚLNÍKA / GEFOLGSCHAFTSAUSFLUG DER BÖHMISCH-MÄHRISCHEN FILMZENTRALE MIT DEM DAMPFER NACH MELNIK*. Tento asi 18-minutový poloamatérský filmový záznam, který se zachoval ve sbírkách Národního filmového archivu v Praze, přibližuje skupinu řadových zaměstnanců Ústředí na výletě lodí po Vltavě. Výrobcem tohoto filmu byla podle záznamů Národního filmového archivu opět společnost Propaga.¹⁵⁵¹

V dubnu 1944 zmínil referent technického oddělení František Roznětínský, že pro účely technických kontrol v kinech byl vyroben **zkušební akustický film**.¹⁵⁵² Tento film vznikl zřejmě přímo v produkci Českomoravského filmového ústředí, v tomto případě se ovšem nejedná o běžný distribuovatelný snímek, ale o čistě technický materiál.

Dalším, byť velmi nepřímým důkazem o případném vlastním filmovém podnikání Ústředí je **návrh exploatační smlouvy**, která měla být uzavřena mezi

¹⁵⁴⁷ Více in: Tereza Cz Dvořáková, Elmar Klos a zestátnění československé kinematografie In: Jan Lukeš (ed.), *Černobílý snář Elmara Klose*. Praha: NFA 2011 [v tisku].

¹⁵⁴⁸ Viz např. I. Klimeš – T. Dvořáková, *Prag-Film...*, s. 84–89, 149–150.

¹⁵⁴⁹ Bemerkung zur Bilanz per 31.12.1942 (27.2.1943). i.č. 267.

¹⁵⁵⁰ zk / re, „Chléb všem“. *Pressa* 14, 1942, č. 75, s. 1; zk / re, Krátký film „Chléb všem“ předveden hostům. *Pressa* 14, 1942, č. 76, s. 1. Za informaci o těchto zdrojích děkuji filmové historičce Národního filmového archivu v Praze Martě Menzlové.

¹⁵⁵¹ Za zprostředkování filmografických informací a projekci filmu děkuji tímto filmovým historičkám Národního filmového archivu paní Evě Pavlíkové a Brianě Čechové,

¹⁵⁵² Technické oddělení Presidiu ČMFÚ. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 314.

Českomoravským filmovým ústředím a Českomoravskou společností pro úzký film zřejmě na konci roku 1944. Ústředí by touto smlouvou udělilo Českomoravské společnosti pro úzký film právo distribuovat filmy, *které byly nebo budou vyrobeny oprávněným výrobcem na území protektorátu Čechy a Morava, jejichž exploatační práva jsou majetkem ČMFÚ*.¹⁵⁵³ O jaké filmy se mělo jednat a jak mělo Ústředí získat jejich exploatační práva nevíme. Je možné, že by se jednalo o filmy z produkce Filmového studijního a výzkumného ústavu. V tom případě by však nebylo jasné, proč tuto smlouvu nepodepsal jako samostatný právní subjekt přímo Filmový studijní a výzkumný ústav. Není jasné ani to, proč měly být tyto filmy distribuovány na úzkém 16mm filmovém formátu.

Shrnutí

Českomoravské filmové ústředí vzniklo na základě **nařízení říšského protektora** z 26. října 1940. Toto nařízení bylo vydáno bez vědomí protektorátní vlády a českých filmových kruhů, jež se ve stejné době snažily o oživení svých plánů na založení české filmové komory. Nařízení bylo zveřejněno až o několik měsíců později, **v únoru 1941**, kdy také došlo **k faktickému založení Českomoravského filmového ústředí** jako svrchované veřejnoprávní korporace s rozsáhlými pravomocemi nad kinematografií Protektorátu Čechy a Morava.

Důvody zpoždění nejsou zcela jasné, můžeme ale předpokládat, že v době mezi říjnem 1940 a únorem 1941 probíhala jednání říšských a protektorátních německých orgánů o tom, zda bude protektorátní kinematografie organizována pod Říšskou filmovou komorou, nebo samostatně. Zvítězila idea zástupců kulturně-politického Úřadu říšského protektora, sudetských Němců Wilhelma Söhnela a Antona Zankla, že Ústředí bude **paritní institucí Čechů a Němců**, v pravomocích definovanou na teritoriálním základě českomoravského prostoru.

Struktura organizace a její kompetence byly inspirovány Říšskou filmovou komorou. Základními odděleními Ústředí se staly **presidium, jednatelství a ústřední správa**. Důležitou součástí struktury byly **čtyři hlavní odborové skupiny**: filmová výroba, obchod s filmem, kinematografie a filmoví tvůrčí pracovníci. **Předsedou** ústředí byl jmenován Čech **Emil Sirotek**, od roku 1943 vystřídáný **Františkem Bláhou**. Místopředsedou (náměstkem předsedy) se stal Němec Karl Schulz, od listopadu 1942 pak Georg Poxleitner. Zastoupení ve funkcích vedoucích odborových skupin, jednotlivých referentů i poradních orgánů Ústředí mělo ctít paritní národnostní princip, to znamená, že většina těchto funkcí měla mít českého i německého zástupce. Ne všechny funkce ovšem byly Němci s úspěchem obsazeny, důvodem byla zřejmě malá atraktivita zaměstnání a také nedostatek v oboru kvalifikovaných Němců v protektorátu. Jakési nadvedení Českomoravského filmového ústředí leželo v rukách **Wilhelma Söhnela** a jeho **Spojovací ústředny Říšského protektora při Českomoravském filmovém ústředí**. Söhnel byl stejně jako Sirotek věcný profesionál bez politických ambicí a v často využíval svého postavení k tomu, aby pomohl nejen svým kariérním zájmům, ale také zájmům české (z jeho pohledu českomoravské, protektorátní) kinematografie. Českomoravské filmové ústředí bylo silně personálně a organizačně napojeno na další německé subjekty filmového dohledu **Filmprüfstelle** a **Filmtreuhandstelle**. Cenzorský orgán Filmprüfstelle sídlil v kancelářích Ústředí a oba

¹⁵⁵³ Pamětní zápis (nedat.). NFA, fond Českomoravská společnost pro úzký film, inv. č. 17.

subjekty spojovalo několik společných hospodářských aktivit. Správa arizovaného majetku Filmtreuhandstelle byla v rámci Českomoravského filmového ústředí v roce 1942 dokonce likvidována a Ústředí přejalo část jejích pravomocí.

Českomoravské filmové ústředí převzalo většinu zaměstnanců stávajících svazů a sídlilo nejprve ve Vodičkově ulici, od léta 1941 pak v budově v Klimentské ulici 6. Instituce byla **financována** především z členských příspěvků. Jednotlivé projekty Ústředí, které bylo možno zahrnout do říšským protektorem povolených aktivit protektorátní vlády na poli filmu (podpora filmové tvorby a příslušných orgánů), byly štědře subvencovány Ministerstvem průmyslu, obchodu a živností, od roku 1942 pak Ministerstvem lidové osvěty. Rozpočet korporace se pohyboval mezi 6 miliony v prvních letech existence a 12 miliony v roce 1945. Bilance Ústředí byla vyrovnaná, o čemž svědčí také rychlost, s jakou byl splacen úvěr za koupi domu v Klimentské. V posledních měsících války se podařilo Ústředí nakročit ke změně systému ministerských subvencí na financování vybraných aktivit z Fondu na podporu filmovnictví, do něhož by plynuly prostředky ze zvláštního příplatku 50 haléřů z každé prodané vstupenky. Tento poměrně revoluční plán, který by zajistil dostatečný a na výkyvech státního rozpočtu a štědrosti politiků nezávislý zdroj prostředků pro český film, padl se zestátněním československého filmu.

Pravomoci Českomoravského filmového ústředí byly široké a **výkon vrchnostenské moci** byl vymahatelný i pod pohrůžkou disciplinárních trestů či trestněprávního řízení. Členství v organizaci bylo pro všechny filmové podniky a jednotlivé filmové tvůrčí pracovníky **povinné**. Ústředí fungovalo jako nástroj pro výkon kulturní politiky okupantů. Klíčovou roli hrálo v **razantním omezení počtu aktivních subjektů** ve filmové výrobě, distribuci a částečně i mezi filmovými tvůrčími pracovníky. Tyto změny na druhou stranu přinesly stabilizaci oboru, protože na trhu zůstaly pouze větší a silné podniky. Autoritativně, prostřednictvím **nařízení, sdělení a oznámení**, proměňovala korporace každodennost národní kinematografie. Nejvíce dílčích změn se týkalo biografů, které se musely podřídit desítkám až stovkám opatření, jednotnými cenami vstupného počínaje a omezením prodeje cukrovinek v době totální války konče. Rostla také kontrolní role organizace. Agenda různých **kontrolních evidencí** dosahovala postupně mamutích rozměrů.

Zvláštní kapitolou existence Českomoravského filmového ústředí byly jeho vlastní majetkové a organizační vstupy do **Českomoravské kinematografické společnosti** a distribuční firmy **Kosmosfilm**. Českomoravská kinematografická společnost, jejíž vznik Ústředí iniciovalo a jejíž majetkové podíly stoprocentně vlastnilo, spravovala více než 60 % protektorátních kin bývalých spolků Sokol, Orel a dalších. Díky součinnosti s Úřadem říšského protektora se tato kina v drtivé většině podařilo tímto způsobem zachránit před privatizací do rukou říšských občanů. Kosmosfilm sdružil na základě nařízení Českomoravského filmového ústředí likvidované menší distribuční společnosti a zajistil tak optimalizaci výnosů z filmů, jejichž monopoly likvidované společnosti vlastnily. Ústředí v tomto případě do společnosti nevstoupilo majetkově, ale organizačně. Jednatelům byl zástupce Českomoravského filmového ústředí.

Vedle restriktivních opatření se Českomoravské filmové ústředí velmi aktivně podílelo na rozvoji několika aktivit, které vedly k **zvyšování úrovně české filmové tvorby a kultivaci české filmové kultury**. Ústředí pod sebou postupně centralizovalo orgány filmového studia, Sboru filmových lektorů a Filmového poradního sboru. Obsah jejich činnosti byl dále v rámci korporace rozvíjen. Ústředí poskytlo zázemí pro vývoj

filmové látky a filmovou dramaturgií, zároveň se zasloužilo o několikanásobný růst ministerských subvencí do české filmové výroby. Reorganizovalo finanční návratnost v celém odvětví a rovnoměrné rozdělení prostředků mezi kina, obchod a výrobu. Zasadilo se o snížení daňové zátěže kin a mnoha dalšími dílčími jednáními a opatřeními pomáhalo zlepšovat podmínky filmových podnikatelů i pracovníků. Ústředí zorganizovalo druhý ročník filmové přehlídky Filmové žně, pořádalo společenské a charitativní večery, prosadilo založení filmového archivu a s tím související veřejné oborové knihovny, rozvíjelo publikační činnost a velmi výrazně se angažovalo ve vzdělávání filmových pracovníků.

Pokusy o etické **hodnocení činnosti Českomoravského filmového ústředí**, jak se o ně pokoušela především raně poválečné filmová historiografie, při bližším seznámení se šíří aktivit instituce selhávají. Význam byl z politického úhlu pohledu bytostně ambivalentní, osciloval mezi extrémně prookupačním nástrojem moci až k odbojové organizaci, která z peněz sokolských biografů údajně tajně financovala rodiny vězněných českých odbojářů. Českomoravské filmové ústředí nebylo samo o sobě eticky definovatelným subjektem. Bylo strukturou, institucí, která měla své povinnosti na poli kulturní politiky. Na druhou stranu byla v Ústředí přítomna velmi silná pročeská tendence. Šlo o instituci, v níž vítězil na české i německé straně pragmatismus a již se podařilo uchránit vlivu nacistických fundamentalistů.

II.5. Českomoravské filmové ústředí a zestátnění kinematografie

Podíl na přípravách zestátnění

Přestože bylo Českomoravské filmové ústředí oficiálním zástupcem okupační moci, stačilo do svého širokého spektra aktivit zahrnout i **ilegální úvahy a posléze přípravy poválečného uspřádání československé kinematografie**. Tato činnost, jež byla samozřejmě neoficiální a zapojeno do ní bylo jen několik málo zaměstnanců, se může jevit v kontextu vývoje instituce sice možná na první pohled překvapivá, na pohled druhý však již poměrně **logická**. Skutečnost, že se odborná veřejnost začala již ve 30. letech a mnohem výrazněji ještě v době války přiklánět k radikální myšlence zestátnění filmu, má řadu analogií v dalších oblastech. V novodobých dějinách opakující se idea potlačení volného trhu s cílem dosažení růstu efektivity a vyšších společenských zájmů byla v Evropě v době po světové hospodářské krizi aktuální v mnoha oblastech, ekonomickými teoriemi počínaje¹⁵⁵⁴ a experimenty se zestátněním celých průmyslových oblastí včetně filmu v Třetí říši konče. Víme již, že k intervenční politice inklinovala ve 30. letech i československá vláda, což mělo za důsledek zánik malých a růst vlivu velkých podniků (viz výše). Česká společnost a její elity nejenže ve větší míře neodmítaly posilování center a monopolů na úkor jednotlivců a diversity, ale většinou je přijímaly s pochopením a nadějí.

To vše souvisí s **rostoucím zájmem o řízenou ekonomiku a centralizaci filmové výroby**, která se objevovala již v konceptech na reorganizaci filmové výroby v druhé polovině 30. let¹⁵⁵⁵ a bezprostředně ovlivnila také námi sledovaný vývoj filmové samosprávy směrem k její spontánní reorganizaci do orgánu plnomocníků filmového oboru a Filmového ústředí pro Čechy a Moravu (viz výše). Vedle toho hrálo v české kinematografii určitě velikou roli **kulturní hledisko**. Malý český trh nemohl (a dodnes nemůže) sám o sobě poskytnout prostředí pro dlouhodobější umělecký růst nastupující vzdělané a umělecky ambiciózní generace 30. let ani pro vývoj menšinových druhů a žánrů. **Závislost na státních subvencích** stoupala s růstem ambic oboru poskytovat alespoň nějaké zázemí náročnější filmové tvorbě. Přestože Československá filmová společnost, Filmové studio, Filmový poradní sbor, Sbor filmových lektorů nebo později Českomoravské filmové ústředí rozšiřovaly zázemí systematické autorské filmové práce, stále zůstávala mezi filmovými praktiky a teoretiky přítomná frustrace z nenaplněných snů, snů o fungujícím filmovém školství, o plné konkurenceschopnosti českých filmů v zahraničí, o rozvoji produkčně a dramaturgicky náročných žánrů atd.

Z dnešního pohledu je zajímavé, že pozitivní postoj k razantním zásahům do svobodného podnikání byl **ve válečných letech ještě posílen** bez ohledu na zkušenost s nacistickou okupací a jejími zákroky v českém hospodářství. Část pamětníků svůj radikalizující se postoj dokonce válečnými událostmi vysvětluje.¹⁵⁵⁶ Pomineme-li

¹⁵⁵⁴ Srov. např.: A. Doležalová, Co dělat?..., s. 62–83; A. Doležalová, Nebylo úniku?...

¹⁵⁵⁵ Kupř.: Vladimír Kabelík, Návrh na plánovitou reorganizaci výroby, dovozu, vývozu a exploatace filmů v československé republice. NFA, fond ČMFÚ, i.č. 74.

¹⁵⁵⁶ Viz například svědectví jednoho z tvůrců konceptu znárodnění československého filmu Elmara Klose: *Jak narůstal čas a postupovala válka, protektorátní situace se zhoršovala, revolucionarizovaly se rychle názory a měnily zafixované představy a předsudky, opadávala soukromovlastnická hlediska a jejich*

principiální rozkol, který můžeme najít v distanci proti okupantům a zároveň v přejímání jejich totalitních hospodářských principů, nebyl postoj českých filmových pracovníků tak nepochopitelný. Období Protektorátu Čechy a Morava připravilo půdu pro další centralizaci české kinematografie. Malé výrobní a distribuční firmy zanikly, velké podniky se ukázaly být stabilní a věrohodné. Nová situace přinesla vyšší **sociální jistoty** a **pořádek v oboru** byl průběžně zajišťován Českomoravským filmovým ústředím. Růst návštěvnosti, řízené zvyšování příjmů z kin a především velmi štědré státní subvence napomohly **skokovému nárůstu kvality** české hrané i dokumentární produkce.¹⁵⁵⁷ Produkční firmy si mohly dovolit například dříve nemyslitelné placení početných dramaturgických sborů, v nichž působily nejvýznamnější osobnosti českého literárního života. Exponované pronárodní smýšlení a rostoucí sounáležitost českých filmařů posilovaly pocit možného vývoje směrem k (dnes již jasně utopické) státní kinematografii, která bude patřit všem a umožní další rozvoj národní filmové kultury jako celku. Podstatná pro pochopení rozsahu akceptace ideje zestátněného filmu je okolnost, že třídní hledisko těch nejangažovanějších hrálo zřejmě naprosto minimální roli. Samotné přípravy se totiž účastnilo jen minimum komunistů (František Pilát, Lubomír Linhart), ale naopak hned několik vysoce postavených manažerů, ředitelů nebo funkcionářů distribučních a výrobních společností (ředitelé Vladimír Kabelík, Karel Feix, Alois Fiala nebo majitel kin Emil Sirotek).

Je známo, že **proces přípravy zestátnění kinematografie** probíhal v několika etapách. První etapou¹⁵⁵⁸ bývá označováno teoretické tříbení úvah v rámci Československé (České) filmové společnosti v Klubu umělců v pražském Mánesu, jež bylo ideově vedeno především Vladislavem Vančurou, a následná jednání filmových praktiků a příprava prvního konceptu o zestátnění filmu. Českomoravské filmové ústředí začalo hrát **roli poskytovatele zázemí pro ilegální pracovníky** již nejpozději několik měsíců po svém vzniku. Pamětníci se shodují, že začátek skutečné organizační práce na přípravách zestátnění filmu byl spjat s oběma ročníky filmové přehlídky Filmového ústředí a posléze Českomoravského filmového ústředí **Filmových žní**, na kterých se sešli o poválečném uspořádání české kinematografie uvažující zástupci pražské a zlínské skupiny. Šlo mimo jiné o předsedu Českomoravského filmového ústředí Emila Sirotku, zaměstnance Ústředí Jiřího Havelku,¹⁵⁵⁹ spolupracovníka Ústředí Karla Feixe a Aloise Fialu nebo bývalé aktivisty filmových svazů Vladimíra Kabelíka a Jindřicha Elbla.¹⁵⁶⁰ Další možnosti setkávání české a moravské části ilegální skupiny přinesly mimo jiné další akce organizované Českomoravským filmovým ústředím ve Zlíně, tedy **semináře pro autory filmových námětů a kurzy pro zaměstnance kin**.¹⁵⁶¹

místo zaujímala stanoviska neosobní, racionální, směřující se bez zábran s nejradikálnějšími perspektivami nového společenského a hospodářského uspořádání. Elmar Klos, *Historie kinematografie v Gottwaldově – Zlíně*, s. 35 [rukopis, knihovna NFA, sign. II-6608].

¹⁵⁵⁷ Experimenty s animovaným filmem se odehrávaly v prostorách německých společností Prag-Film v Praze a Descheg ve Zlíně. Viz např.: T. Dvořáková – I. Klimeš, *Prag-Film...*, s. 84–86.

¹⁵⁵⁸ Periodizace etap se podle různých pamětníků liší, vycházíme zde z jednoduchého dělení na dvě etapy.

¹⁵⁵⁹ J. Havelka, *Kdo byl kdo...*, s. 82.

¹⁵⁶⁰ Jak byl znárodněn československý film. Svědectví a dokumenty (I). [Rozhovor s Františkem Pilátem]. *Film a doba* 11, 1965, č. 2 (únor), s. 70.

¹⁵⁶¹ Jak byl znárodněn československý film. Svědectví a dokumenty (I). [Rozhovor s Elmarem Klosem]. *Film a doba* 11, 1965, č. 2 (únor), s. 75; *Od němého filmu k "Markétě Lazarové"*, *Historie čs. kinematografie od 1945 do 1948 – 2.díl*. [Zvukový záznam pořadu Československého rozhlasu z 12. 3. 1968, Archiv Českého rozhlasu, sign. 07657/1].

První etapa vyvrcholila údajně dokončením konceptu reorganizace československé kinematografie a jeho propašováním do londýnského a do moskevského exilového ústředí a byla ukončena uvězněním některých členů Národního revolučního výboru inteligence v květnu 1942 a následnou popravou Vladislava Vančury, který však již na samotném konceptu zřejmě nespolupracoval.¹⁵⁶²

Po uklidnění politické situace, v roce 1943, se práce na reorganizaci kinematografie opět zintenzivnila a přešla do **druhé etapy**. Úzká skupina filmových profesionálů¹⁵⁶³ se scházela až do konce války v pravidelných intervalech v pražských bytech a poslední schůzka skupiny se odehrála údajně počátkem února 1945. Do skupiny patřil opět také bývalý předseda Českomoravského filmového ústředí Emil Sirotek, bývalý aktivisté filmové samosprávy Jindřich Elbl, Ladislav Kolda či Vladimír Kabelík, nebo spolupracovníci Českomoravského filmového ústředí Karel Feix a Alois Fiala.¹⁵⁶⁴ V této etapě příprav zestátnění kinematografie byl tým rozšířen o další odborníky, jednalo se například o generálního tajemníka Ústředí a blízkého Sirotkova spolupracovníka Jaroslava Leisera, který měl být v roce 1943 právním korektorem textu jednoho z dalších konceptů přípravy zestátnění filmu, jenž byl posléze propašován na Slovensko.¹⁵⁶⁵

Tým se v této fázi zaměřil na vytvoření konkrétních náplní struktur zestátněné kinematografie, vytvoření provozně-ekonomických a personálních plánů pro chod poválečného filmového průmyslu, rozdělení konkrétních úkolů, které ke změně v organizaci filmového podnikání povedou, a na vypracování návrhů budoucí legislativy o zestátnění filmu. Je nepochybné, že jednotlivé kontury poválečného uspořádání do značné míry **vycházely ze systému, který vybudovali okupanti**, tedy i ze struktur Českomoravského filmového ústředí.¹⁵⁶⁶ Těsně před koncem války byl navázán kontakt se závodními výbory a dalšími zástupci zaměstnanců ateliérů, kin a dalších filmových podniků.¹⁵⁶⁷ Mezi desítkami filmových pracovníků se šířila připravená provolání o zestátnění filmu.¹⁵⁶⁸

Z pohledu našeho tématu je velmi důležité především **angažmá Emila Sirotky**. Sirotek se účastnil již některých schůzek v Mánesu, které ovšem později zhodnotil jako příliš teoretizující.¹⁵⁶⁹ Z pamětnických svědectví totiž vyplývá, že Sirotek byl jednou z vůdčích osobností týmu připravujícího poválečné uspořádání československé kinematografie. Sám vnímal svou činnost na přípravách zestátnění **zcela integrálně se**

¹⁵⁶² Srov.: Jak byl znárodněn československý film. Svědectví a dokumenty IV. [Vzpomínky Vladimíra Kabelíka]. *Film a doba* 11, 1965, č. 5 (květen), s. 242–243.

¹⁵⁶³ Elmar Klos, *Historie kinematografie v Gottwaldově – Zlíně*, s. 37 [rukopis, knihovna NFA, sign. II-6608].

¹⁵⁶⁴ Jak byl znárodněn československý film. Svědectví a dokumenty III. [Rozhovor s Emilem Sirotkem]. *Film a doba* 11, 1965, č. 4 (duben), s. 180.

¹⁵⁶⁵ J. Havelka, *Kdo byl kdo...*, s. 148; Jak byl znárodněn československý film. Svědectví a dokumenty III. [Rozhovor s Karlem Feixem]. *Film a doba* 11, 1965, č. 4 (duben), s. 184.

¹⁵⁶⁶ Tuto okolnost připustil také jeden z hlavních autorů konceptů poválečného uspořádání československé kinematografie Jindřich Elbl. Jindřich Elbl, *Patnáct let filmové politiky 1933–1945 (II)*. Jak byl znárodněn československý film. *Film a doba* 11, 1965, č. 8 (srpen), s. 397.

¹⁵⁶⁷ Tereza Cz Dvořáková, Elmar Klos a zestátnění československé kinematografie In: Jan Lukeš (ed.), *Černobílý snář Elmara Klose*. Praha: NFA 2011 [v tisku].

¹⁵⁶⁸ Kupř. Prohlášení českých filmových pracovníků, rozšiřované koncem války. *Film a doba* 11, 1965, č. 4 (duben), s. 187 [fotografie originálního dokumentu, jehož dnešní archivní uložení není známo].

¹⁵⁶⁹ Jak byl znárodněn československý film. Svědectví a dokumenty III. [Rozhovor s Emilem Sirotkem]. *Film a doba* 11, 1965, č. 4 (duben), s. 182.

svými aktivitami ve Výboru plnomocníků a ve Filmovém ústředí pro Čechy a Moravu.¹⁵⁷⁰ Sirotek zastával vůči okupačním strukturám skrytě rezistentní postoj a díky svým nesporným diplomatickým schopnostem a vysoké míře pragmatičnosti dokázal české zájmy s poměrně velkým úspěchem hájit (viz výše aktivity Českomoravského filmového ústředí na podporu české kinematografie). Svých výsledků dosahoval ovšem také intenzivními **kontakty s německou stranou**, které mohly být po válce vnímány jako kolaborace. Po svém odvolání z funkce předsedy Českomoravského filmového ústředí Sirotek pracoval jako vedoucí svých kin, podle vlastních vzpomínek se plně zaměřil na přípravu poválečného uspořádání filmového oboru.¹⁵⁷¹ Nepochybně právě ilegální práce na přípravě zestátnění filmu a také účast v odboji a věznění na konci války (viz výše) napomohly tomu, že Sirotkův výkon oficiální funkce ani častý kontakt s okupanty nebyly po válce důvodem k osočování z kolaborace s nacismem. Sirotek, přestože byl sám majitelem několika kin, začal údajně ve skupině velmi brzy hájit radikálnější variantu kompletního zestátnění majetků včetně této složky filmového průmyslu.¹⁵⁷²

V edici rozhovorů ke znárodnění československé kinematografie, které vyšly v roce 1965 v časopise *Film a doba*, byly otištěny také úryvky verze návrhů nařízení o zestátnění kinematografie, které byly z důvodů konspirace nazvány velmi obecně jako *důvodová zpráva k legislativním předlohám na úpravu záležitostí kulturních*.¹⁵⁷³ Pamětník událostí Elmar Klos vzpomínal, že tyto či podobné ilegální podklady byly ukládány jako běžné úřední písemnosti **na hlavičkových papírech Českomoravského filmového ústředí** jak v samotném Ústředí, tak v kancelářích společnosti Descheg ve Zlíně.¹⁵⁷⁴ Českomoravské filmové ústředí tedy do jisté míry fungovalo také jako **administrativní zázemí přípravy poválečného uspořádání filmového oboru**.

Po osvobození

Již 9. května 1945 vydala Česká národní rada (později též Ústřední národní rada) skupině připravující zestátnění filmu dekret o vzniku **Národního výboru filmových pracovníků** včetně zmocnění jednotlivých osob v čele s Františkem Papouškem a Jindřichem Elblem, místopředsedou Výboru byl jmenován Emil Sirotek. Zcela spontánně bylo k činnosti Národního výboru filmových pracovníků využito zázemí Českomoravského filmového ústředí. Národní výbor se scházel v jeho kancelářích, odkud vydával další zmocňující dekrety a koordinoval výjezdy komisí do terénu.¹⁵⁷⁵ V následujících dnech se centrála nově vznikajícího zestátněného českého

¹⁵⁷⁰ Jak byl znárodněn československý film. Svědectví a dokumenty III. [Rozhovor s Emilem Sirotkem]. *Film a doba* 11, 1965, č. 4 (duben), s. 180.

¹⁵⁷¹ Jak byl znárodněn československý film. Svědectví a dokumenty III. [Rozhovor s Emilem Sirotkem]. *Film a doba* 11, 1965, č. 4 (duben), s. 183.

¹⁵⁷² Jak byl znárodněn československý film. Svědectví a dokumenty (I). [Rozhovor s Františkem Pilátem]. *Film a doba* 11, 1965, č. 2 (únor), s. 70; Jak byl znárodněn československý film. Svědectví a dokumenty III. [Rozhovor s Karlem Feixem]. *Film a doba* 11, 1965, č. 4 (duben), s. 187.

¹⁵⁷³ Důvodová zpráva k legislativním předlohám na úpravu záležitostí kulturních. *Film a doba* 11, 1965, č. 2 (únor), s. 76 [fotografie segmentů originálních dokumentů, jejichž dnešní archivní uložení není známo].

¹⁵⁷⁴ Jak byl znárodněn československý film. Svědectví a dokumenty (I). [Rozhovor s Elmarem Klosem]. *Film a doba* 11, 1965, č. 2 (únor), s. 76; [V rozhovoru s Elmarem Klosem...]. *Film a doba* 11, 1965, č. 12 (prosinec), s. 624 [oprava chybných údajů z rozhovoru].

¹⁵⁷⁵ Jak byl znárodněn československý film. Svědectví a dokumenty III. [Rozhovor s Emilem Sirotkem]. *Film a doba* 11, 1965, č. 4 (duben), s. 183.

filmu spojila také sousední budovu Uranie (Klimentská 4 – viz výše), která byla 14. května 1945 přejmenována na Vančurův dům a české kinematografii slouží dodnes.¹⁵⁷⁶ Národní výbor filmových pracovníků byl jako hlavní revoluční orgán české kinematografie pověřen převzetím správy německých filmových provozů a úřadů, včetně majetku Českomoravského filmového ústředí a Českomoravské kinematografické společnosti.¹⁵⁷⁷ V budově bývalého Českomoravského filmového ústředí poskytl posléze Národní výbor filmových pracovníků útočiště filmovému odboru Ministerstva informací a jeho referentovi Janu Hejmanovi, jehož jméno bylo na přelomu 30. a 40. let spojeno s filmovou sekci na Ministerstvu školství a národní osvěty (viz výše).¹⁵⁷⁸ Od 1. září 1945 byla budova využívána pouze Ministerstvem informací a svazové složky kinematografie se přestěhovaly do Vančurova domu. Českomoravské filmové ústředí po dobu několika měsíců platilo veškerou správu kinematografie z vlastních zdrojů.¹⁵⁷⁹ Fakticky se tak podstatná část transformace filmové správy odehrála díky podpoře korporace.

Paralelně s aktivitami Národního výboru filmových pracovníků vznikl v revolučních dnech jako závodní svaz Českomoravského filmového ústředí **Svaz filmových pracovníků**, který převzal řízení korporace. Svaz ukončil pracovní poměry zaměstnanců Ústředí většinou v létě 1945. Zaměstnanci byli převedeni do jednotlivých úseků zestátněné kinematografie nebo do Svazu filmových pracovníků.¹⁵⁸⁰ Svaz filmových pracovníků převzal také dispoziční práva k účtům. Dne 3. srpna 1945 jmenoval Svaz filmových pracovníků první likvidátory Českomoravského filmového ústředí, jimiž se stali jeho bývalí zaměstnanci Vladislav Hruška a Jaroslav Lesař (dříve Leiser). Dekretem z 18. října 1945 byli jmenováni čtyři oficiální **likvidátoři** korporace dr. Vladimír Šenfeld, JUDr. Jaroslav Lesař, Vladislav Hruška a František Nejman. Likvidace instituce probíhala podle korespondence **od podzimu 1945 minimálně do jara 1948 a pravděpodobně ještě déle**.¹⁵⁸¹ Působnost Českomoravského filmového ústředí zanikla právně zákonem 195/46 Sb. z 2. října 1946, jímž byla zrušena filmová legislativa z doby okupace.¹⁵⁸² Z korespondence dále vyplývá, že likvidace byla realizována zpočátku velmi velkoryse vůči nástupnickým organizacím, kterým byl například odpuštěn nájem a další poplatky. Tento případ se týkal také Československého státního ústředí pro kinofikaci, které osídlilo brněnské kanceláře. Velkorysý byl též přístup k bývalým zaměstnancům a výše finančního vyrovnání za jejich nevybrané dovolené a práci přesčas. Zmíněna už byla velkorysá nabídka sokolským organizacím na vrácení majetku za pouhé uhrazení zlomku reálné ceny (viz

¹⁵⁷⁶ V současné době zde sídlí Studio FAMU. Jindřich Elbl, Patnáct let filmové politiky 1933–1945 (II). Jak byl znárodněn československý film. *Film a doba* 11, 1965, č. 8 (srpen), s. 397.

¹⁵⁷⁷ Jindřich Elbl, Patnáct let filmové politiky 1933–1945 (II). Jak byl znárodněn československý film. *Film a doba* 11, 1965, č. 8 (srpen), s. 399. Jindřich Elbl, Patnáct let filmové politiky 1933–1945 (II). Jak byl znárodněn československý film. *Film a doba* 11, 1965, č. 9 (září), s. 462.

¹⁵⁷⁸ Tamtéž, s. 463.

¹⁵⁷⁹ Korespondence likvidátorů Českomoravského filmového ústředí vč. souhrnný zpráv. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 694, fol. 34, 37.

¹⁵⁸⁰ Korespondence likvidátorů Českomoravského filmového ústředí vč. souhrnný zpráv. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 694, fol. 33; Zaměstnanci ČMFÚ a Svazu českých filmových pracovníků – přehledy nemocenského pojištění, penzijního pojištění, srážkové daně. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 697.

¹⁵⁸¹ Korespondence likvidátorů Českomoravského filmového ústředí vč. souhrnný zpráv. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 694.

¹⁵⁸² Korespondence likvidátorů Českomoravského filmového ústředí vč. souhrnný zpráv. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 694, fol. 35.

výše). Majetek Českomoravského filmového ústředí byl postupně převáděn nebo odprodáván, existující smlouvy rušeny. To se týkalo třeba smlouvy o spolupráci na vydávání Filmové kartotéky mezi Českomoravským filmovým ústředím a Janem Polákem. Filmová kartotéka byla podle ujednání ze 13. února 1946 převedena na Československé filmové nakladatelství a Janu Polákovi byl vyplacen jeho podíl ve výši 84.700 K.¹⁵⁸³ Problematickou částí likvidačního řízení se ukázal být dům v Klimentské ulici, protože na něj uplatnil nárok dědic bývalého majitele. Ten restituční soud vyhrál 4. června 1947. Požadavek Českomoravského filmového ústředí v likvidaci na náhradu kupní ceny byl příslušnými úřady zamítnut a tato záležitost si vyžádala řadu dalších jednání.¹⁵⁸⁴ Výnosem Ministerstva informací z 22. března 1947 byl z majetku Českomoravského filmového ústředí vyjmut také majetek Fondu pro podporu filmovnictví, který byl nadále spravován zvláštní mezirezortní komisí.¹⁵⁸⁵ V březnu 1948 vysvětlovali likvidátoři neukončenou likvidaci korporace několika důvody. Především to byla právní nejasnost, zda má být společnost likvidována jako filmový podnik nebo jako instituce zřízená v době nesvobody.¹⁵⁸⁶ Další překážky viděli likvidátoři v nedokončené likvidaci Film-Klubu, na nějž bylo Českomoravské filmové ústředí vlastnický navázáno,¹⁵⁸⁷ v nedobytných pohledávkách vůči Svazu filmových pracovníků v likvidaci a v problematickém umocnění pohledávek vůči bývalému Ministerstvu lidové osvěty za nevyužití subvence.¹⁵⁸⁸

Vraťme se nyní k zestátnění celého kinematografického oboru. Dne 23. května 1945 ustanovil ministr informací Václav Kopecký devět zplnomocněnců pro jednotlivé oblasti filmu. Mezi nimi opět figurovalo jméno bývalého předsedy Českomoravského filmového ústředí, **zmocněnce pro kina Emila Sirotku** nebo zmocněnce pro půjčovnu filmů Aloise Fialy. Karel Feix se stal zástupcem zplnomocněnce pro výrobu Vladimíra Kabelíka. Zmocněnci byli v červenci 1945 zorganizováni do Prozatímního správního výboru České filmové společnosti a Emil Sirotek se stal jeho prvním předsedou.¹⁵⁸⁹ Dne 11. srpna 1945 vydal prezident Edvard Beneš dekret číslo 50/1945 Sb., jímž byl definitivně **zestátněn československý filmový průmysl**. V březnu 1946 bylo zřízeno Ústřední ředitelství Československé filmové společnosti, jehož náměstci postupně přebírali kompetence zmocněnců. Funkce posledních zmocněnců však úplně zanikly až koncem února 1948. V dubnu 1948 byla Československá filmová společnost transformována na státní podnik Československý státní film.¹⁵⁹⁰

¹⁵⁸³ Korespondence likvidátorů Českomoravského filmového ústředí vč. souhrnný zpráv. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 694.

¹⁵⁸⁴ Korespondence likvidátorů Českomoravského filmového ústředí vč. souhrnný zpráv. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 694, fol. 62; Dům čp. 2062 (Klimenská 5) – majetkový převod bývalého sídla ČMFÚ. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 701.

¹⁵⁸⁵ Korespondence likvidátorů Českomoravského filmového ústředí vč. souhrnný zpráv. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 694, fol. 47.

¹⁵⁸⁶ Tamtéž, fol. 77.

¹⁵⁸⁷ Nejednalo se o přímou majetkovou účast, ale o závazek ve zřizovacích dokumentech Film-Klubu, že v případě likvidace Film-Klubu bude majetek převeden na Českomoravské filmové ústředí.

¹⁵⁸⁸ Korespondence likvidátorů Českomoravského filmového ústředí vč. souhrnný zpráv. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 694, fol. 78–79.

¹⁵⁸⁹ Název záměrně odkazoval k Vančurovu spolku, zároveň měl v zahraničí budit dojem kulturnosti instituce (proti zamýšlenému názvu Československý státní film, který by mohl vyvolávat pocit „státem dirigované kinematografie“).

¹⁵⁹⁰ Bohumil Šmída, *Organizace československého filmového podnikání a filmové tvorby*. Praha: SPN–AMU, 1985, s. 143, 166–167.

V poválečných letech se **struktury budované nejprve svazy filmového průmyslu a posléze Českomoravským filmovým ústředím rozpadly**, protože zestátněná kinematografie spojila funkce odborových a zaměstnaneckých organizací s filmovým podnikáním v jeden celek, čímž se ztratil prostor pro aktivity filmové samosprávy v jednotlivých oblastech filmového průmyslu. Při bližším srovnání však zjistíme, že i **zestátněná československá kinematografie v mnohém navázala na činnost Českomoravského filmového ústředí a jeho předchůdců**.

První linie návaznosti je **ideová**. V době třetí republiky bylo realizováno mnoho z projektů, které byly připravovány v rámci Českomoravského filmového ústředí i jeho předchůdců: především byly **monopolizovány** filmová výroba a distribuce, což byl logický další krok oligopolizace v době okupace. **Financování** výroby bylo garantováno státem. Byla založena filmová škola **FAMU** a na několik let také **Filmový ústav** (Československý filmový ústav). Tyto instituce částečně navázaly na válečné a předválečné koncepty filmové školy (především projekt Jindřicha Honzla a Otakara Vávry – viz výše) a projekt Filmového studijního a výzkumného ústavu (viz výše). V srpnu 1947 zapůjčili likvidátoři Ústředí z majetku likvidované korporace 100.000 Kčs na organizaci **Mezinárodního kongresu v Mariánských Lázních**.¹⁵⁹¹ Symbolicky se tak Českomoravské filmové ústředí přihlásilo ke své tradici Filmových žní a napomohlo rozvoji mezinárodního filmového festivalu na našem území. Ideová návaznost se samozřejmě týkala i některých normotvorných opatření protektorátní korporace – zachovány zůstaly například jednotné ceny vstupného a mnoho jiných **nařízení**. Bezprecedentní a solitérní postup Františka Bláhy ve věci navrácení kin tělovýchovným spolkům (viz výše) nemůžeme úplně srovnávat s ostatními událostmi, které vyžadovaly konsenzus nových organizací a jejich nadřízených orgánů, na druhou stranu i ten ukazuje poměrně silnou míru konsekvence korporace, což dokládá také názor likvidátorů Českomoravského filmového ústředí.

Další linii můžeme nalézt v **institucionální návaznosti**, vznikaly nové orgány a instituce, které přebíraly obsah práce jednotlivých oddělení Českomoravského filmového ústředí: na politicky poměrně nezávislou práci filmového studia navázal nakrátko patnáctičlenný **Filmový umělecký sbor FIUS**,¹⁵⁹² **filmový archiv** byl přičleněn k Filmovému ústavu, jak bylo plánováno již Českomoravským filmovým ústředím, a v následujících několika letech dosáhl svého rozvoje včetně vstupu do mezinárodních struktur. V roce 1947 byla při Filmovém ústavu otevřena **Ústřední filmová knihovna** s čítárnou a studovnou, která vznikla sloučením dosavadních knihoven tiskového oddělení a filmového archivu (viz výše). Na práci technického oddělení Českomoravského filmového ústředí navázal nově vzniklý **Filmový technický sbor FITES**.¹⁵⁹³ Filmový ústav a **Československé filmové nakladatelství** pokračovaly z velké části v **ediční linii** Knihovny Filmového kurýru. V roce 1948 vydalo Československé filmové nakladatelství Malý filmový slovník, který byl výsledkem několikaleté práce zaměstnanců Ústředí. Tento slovník byl financován z prostředků Fondu na podporu filmovnictví, založeného v roce 1944 Českomoravským filmovým ústředím (viz výše). Většina stop institucionální kontinuity zmizela **po únoru 1948** kvůli následné tvrdé

¹⁵⁹¹ Korespondence likvidátorů Českomoravského filmového ústředí vč. souhrnný zpráv. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 694, fol. 59.

¹⁵⁹² B. Šmída, *Organizace československého filmového podnikání...*, s. 145.

¹⁵⁹³ Tamtéž.

vnitřní centralizaci filmového odvětví a jejího podřízení přímému vlivu komunistické strany.¹⁵⁹⁴

Poslední linie, která snad potvrzuje hypotézu kontinuálních tendencí, se týká **jednotlivých osobností**, jež prošly významnými posty v Českomoravském filmovém ústředí. Ne všichni se etablovali v poválečné české kinematografii, na druhou stranu plynulý kariérní přechod mezi oficiální platformou okupační filmové politiky a komunisty řízenou zestátněnou kinematografií se týkal – alespoň do února 1948 – většiny z nich. Z funkcionářů to byl především **Emil Sirotek**. Sirotek působil nejprve ve funkci místopředsedy Národního výboru filmových pracovníků a zmocněnce ministra informací pro státní kina. Tak jako jiní členové skupiny připravující zestátnění československého filmu, i on byl po únoru 1948 odvolán z politicky exponované funkce, získal však velmi lukrativní post jednatele Československého státního filmu pro státy severské, později pracoval v Československém filmexportu. Zemřel v roce 1971.¹⁵⁹⁵ Emil Sirotek je nejnapadnějším příkladem personální kontinuity ve filmovém managementu po dobu několika režimů. Skutečný přelom v jeho kariéře nastal až s personálními čistkami komunistů po únorovém převratu. Druhý předseda Ústředí **František Bláha** pracoval po likvidaci Českomoravského filmového ústředí v herecké evidenci Státní výroby filmů.¹⁵⁹⁶ Také kariéra **Jaroslava Leisera** (resp. již Jaroslava **Lesáře**)¹⁵⁹⁷ byla po válce a po očistění z nařčení z kolaborace¹⁵⁹⁸ těsně spjata se zestátněnou českou kinematografií. Lesář pracoval jako zaměstnanec České filmové společnosti (mimo jiné byl likvidátorem Českomoravského filmového ústředí) a jako tajemník Mezinárodního svazu filmových pracovníků. V době po únoru 1948 se vrátil k advokacii a posléze pracoval v Pražských vzorkových veletržích.¹⁵⁹⁹ **Karel Feix** byl po osvobození vedoucím výrobních skupin Státní výroby filmů a až do roku 1970 vedoucím tvůrčí skupiny na Barrandově (mj. tvůrčí skupina Feix–Brož). Osud **Otakara Mudrocha** se nepodařilo objasnit, zřejmě zůstal jako zaměstnanec v Pražských vzorkových veletržích, kde působil již od 20. let, zcela mimo filmovou oblast.¹⁶⁰⁰ **Alois Fiala**, který se v květnu 1945 stal zmocněncem pro půjčovnu filmů, získal po odchodu z funkce exkluzivní post československého zástupce pro dovoz amerických filmů v USA. Po únoru 1948 emigroval, žil v Austrálii a posléze v Rakousku, a v obou zemích byl majitelem kina.¹⁶⁰¹ **Karel Dostal** byl až do roku 1955 členem Národního divadla a pak pracoval jako herec, režisér a umělecký šéf v několika českých divadlech. Poměrně známý je poválečný osud nejvýznamnějšího českého filmového podnikatele **Miloše Havla**. Havel byl vyšetřován kvůli nařčení z kolaborace, a přesto, že nebyla prokázána, byl posléze vyloučen Svazem filmových pracovníků z filmového oboru. V roce 1949 se neúspěšně pokusil o překročení hranic a byl na dva roky uvězněn. V roce 1952 Miloš

¹⁵⁹⁴ Tamtéž, s. 148nn.

¹⁵⁹⁵ J. Havelka, *Kdo byl kdo...*, s. 230; Tereza Cz Dvořáková, Českomoravské filmové ústředí jako ambivalentní pilíř protektorátní kinematografie. In: Dagmar Magincová, Martin Paleček, Václav Víška (eds.), *Protektorát v sociokulturních souvislostech. Elektronický sborník příspěvků mezioborové konference pořádané Pedagogickou fakultou a Filozofickou fakultou Univerzity Hradec Králové 20. října 2009*. Hradec Králové: Gaudeamus 2010, s. 53–57.

¹⁵⁹⁶ J. Havelka, *Kdo byl kdo...*, s. 23.

¹⁵⁹⁷ V době po konci druhé světové války změnil Jaroslav Leiser své příjmení na více česky znějící „Lesář“.

¹⁵⁹⁸ Šetření národní a státoobčanské spolehlivosti Dra. Jaroslava Lesáře. ABS MV ČR, sign. 305-236-6/1-18.

¹⁵⁹⁹ J. Havelka, *Kdo byl kdo...*, s. 148.

¹⁶⁰⁰ Tamtéž, s. 182.

¹⁶⁰¹ Tamtéž, s. 58.

Havel úspěšně emigroval do Spolkové republiky Německo, kde působil mimo jiné jako filmový producent.¹⁶⁰²

Poměrně úspěšně se uplatnila v zestátněném filmu většina bývalých referentů odborových skupin Českomoravského filmového ústředí. **Josef Hlinomaz** se po osvobození dostal na vysoký post ředitele Státní půjčovny filmů. Jeho postoj k zestátnění byl označován za dvojaký, na jednu stranu byl členem týmu zmocněnců, na druhou stranu se co nejdéle bránil zestátnění své vlastní provozovny.¹⁶⁰³ Zemřel v srpnu 1948 v Jugoslávii.¹⁶⁰⁴ Referent odborové skupiny kinematografie JUDr. **František Klíma** se po osvobození stal předsedou Svazu českých filmových pracovníků a vedl mimo jiné očištné komise filmových pracovníků. Poté se stal ředitelem Správy státních kin, Rozdělovny filmů a Státní půjčovny filmů. V 60. letech pracoval jako ředitel národního podniku Kniha.¹⁶⁰⁵ Také jeho kolega JUDr. **Rudolf Bláha** se uplatnil v managementu zestátněné kinematografie. Působil nejdříve v různých funkcích aparátu Československého státního filmu a poté se stal vedoucím plánovacího oddělení Filmového studia Barrandov. Bláha je autorem několika důležitých knih o filmovém hospodářství.¹⁶⁰⁶ Referent odborové skupiny filmová výroba a později obchodu s filmy **Miroslav Rumler** pracoval dále ve Státní filmové výrobě, odkud posléze odešel také do národního podniku Kniha.¹⁶⁰⁷ Smutný byl osud dlouholetého činovníka Československé filmové unie a referenta odborové skupiny filmová tvůrčí pracovníci **Josefa Jaurise**. Jaurisova funkce v Ústředí byla velmi exponovaná, protože právě on byl spojnicí mezi nařízeními Českomoravského filmového ústředí a tisíci filmovými pracovníky. Přes svou oblíbenost u Emila Sirotky a údajnou naprostou politickou spolehlivost se jeho práce po válce obrátila proti němu a po sérii nespecifikovaných štvavých útoků ukončil v červnu 1945 svůj život sebevraždou.¹⁶⁰⁸ Ještě tragičtější byl konec života vedoucího Dozorčí úřadovny Českomoravského filmového ústředí **Jana Svitáka**. Podle některých pramenů se Sviták hlásil k německé národnosti. Spolupracovníci, například Karel Feix, ale i Wilhelm Söhnel, však po válce odmítali jeho nařčení z aktivní kolaborace. Naopak vyzdvihovali to, že v politicky nápadné funkci pomohl zřízením nenáročného provozu českým filmovým pracovníkům ohroženým totálním nasazením v továrnách. Jan Sviták byl za dodnes neobjasněných okolností 5. května 1945 v Praze na ulici zlynčován. Některé verze se přiklání k tomu, že jeho smrt byla předem zinscenovaná, protože disponoval informacemi, které mohly diskreditovat mocné lidi.¹⁶⁰⁹ Vedoucí disciplinárního referátu a později právního referátu Českomoravského filmového

¹⁶⁰² Jiří Horníček, *Miloš Havel a český filmový průmysl*. [Diplomová práce, Praha: KVV FF UK 2000], s. 105nn.

¹⁶⁰³ Jak byl znárodněn československý film. Svědectví a dokumenty (I). [Rozhovor s Elmarem Klosem]. *Film a doba* 11, 1965, č. 2 (únor), s. 77.

¹⁶⁰⁴ J. Havelka, *Kdo byl kdo...*, s. 87.

¹⁶⁰⁵ Tamtéž, s. 120; Jak byl znárodněn československý film. Svědectví a dokumenty (I). [Rozhovor s Františkem Pilátem a Elmarem Klosem]. *Film a doba* 11, 1965, č. 2 (únor), s. 72, 79.

¹⁶⁰⁶ Mezi důležité publikace patří: Rudolf Bláha – Ladislav Vyhnálek, *Organizace a ekonomika filmové tvorby*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1965. Více in: J. Havelka, *Kdo byl kdo...*, s. 23.

¹⁶⁰⁷ Tamtéž, s. 219.

¹⁶⁰⁸ Tamtéž, s. 105; Jak byl znárodněn československý film. Svědectví a dokumenty III. [Rozhovor s Emilem Sirotkem]. *Film a doba* 11, 1965, č. 4 (duben), s. 180

¹⁶⁰⁹ Zaměstnanci ČMFÚ, personální archy. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 165, složka „Jan Sviták“; Rozhovor Zdeňka Štábly, Jaroslava Brože a Myrtila Frídy s Wilhelmem Söhnelem, nedat. [MFF Karlovy Vary, druhá polovina 60. let]. Sběrka orální historie NFA, sign. OS 14; Jak byl znárodněn československý film. Svědectví a dokumenty III. [Rozhovor s Karlem Feixem]. *Film a doba* 11, 1965, č. 4 (duben), s. 185.

ústředí JUDr. **František Buldra** pracoval po válce mimo filmový průmysl, ze zaměstnání byl však propuštěn kvůli vyšetřování pro podezření z kontaktů s nepřátelskou osobou, a to přesto, že tyto kontakty nebyly prokázány. V reakci na situaci se v květnu 1948 pokusil i se svou rodinou o přechod hranic a byl zadržen. V roce 1951 se Buldrovi emigrovat podařilo.¹⁶¹⁰

V případě odborných pracovníků Českomoravského filmového ústředí byly jejich další kariérní cesty většinou méně dramatické. Redaktor **Jiří Havelka** pracoval poté, co prošel vyšetřováním kvůli podezření z kolaborace,¹⁶¹¹ redigoval Věstník československého filmu, později pracoval v redakci Filmové ekonomiky a dále publikoval ročenky věnované československému filmovému hospodářství a další přehledové publikace věnované dějinám československé kinematografie. V letech 1947–1948 byl lektorem ekonomiky filmu na FAMU.¹⁶¹² Jiří Havelka zemřel v roce 1982. **Jindřich Brichta** se podílel na natáčení filmových dokumentů během Pražského povstání. Od roku 1947 přednášel na FAMU, kdy byl roku 1951 jmenován řádným docentem. Inicioval vznik kinematografické expozice v Národním technickém muzeu a výstavu k 50. výročí československé kinematografie tamtéž. Stál v čele filmového archivu při Československém filmovém ústavu a byl zástupcem Československa v Mezinárodní federaci filmových archivů FIAF. Zemřel v roce 1957.¹⁶¹³ **Karel Smrž** byl nejprve pověřen vedením Ústřední dramaturgie československého filmu, po reorganizaci a vzniku Filmového uměleckého sboru FIUS se stal vedoucím dramaturgie výrobní skupiny Františka Čápa a Antonína Procházky. Po personálních čistkách, v letech 1948–51, působil jako vedoucí lektorátu Československého státního filmu, kde měl mimo jiné pořádat námětové soutěže. Paralelně učil na FAMU a zde byl v roce 1951 jmenován docentem dějin filmu.¹⁶¹⁴ **František Roznětínský** se po válce stal členem Filmového technického sboru FITES a vrátil se do svého původního působiště v pražském kině Blaník. Byl autorem studií a článků především o projekční technice.¹⁶¹⁵

Naopak **němečtí zaměstnanci Českomoravského filmového ústředí** z dobře známých historických důvodů do vývoje československé kinematografie již nezasáhli. O jejich životech se podařilo dohledat jen málo informací. Velmi zajímavý byl osud **Wilhelma Söhnela**. Söhnel zůstal na rozdíl od většiny německých filmových pracovníků a úředníků v Praze i v květnu 1945. Je možné, že předpokládal, že vzhledem ke svým zřetelným zásluhám na ochraně české kinematografie nebude mít problémy. Během revolučních událostí byl však zatčen a internován. Z vazby byl propuštěn až v říjnu 1946 *v zájmu převládajících veřejných zájmů*, o kterých se však již více nedozvídáme.¹⁶¹⁶ Poté se živil jako účetní a získal české občanství. V srpnu 1948 Söhnel emigroval. V 50. a 60. letech se Wilhelmu Söhnelovi podařilo vybudovat ještě jednu velmi úspěšnou kariéru ve Spolkové republice Německo. Spojil své schopnosti obchodníka s filmem a právníka specializovaného na filmové autorské i obchodní právo a stal se

¹⁶¹⁰ Protokoly výslechů Františka Bulety. ABS, fond Vyšetřovací spisy, sign. V-551 Brno, sv. 3 „Černá René a spol“.

¹⁶¹¹ Toto vyšetřování se zřejmě automaticky týkalo všech šéfredaktorů protektorátních periodik. ABS, fond Odbor politického zpravodajství MV (2M), sign. 10300.

¹⁶¹² J. Havelka, *Kdo byl kdo...*, s. 83.

¹⁶¹³ Václav Wasserman, Průkopníci čs. kinematografie VII. Jindřich Brichta. Praha: SPN 1959, s. 12, 17, 57; Pavel Zeman, Jindřich Brichta. *Iluminace* 10, 1998, č. 2, s. 203–206.

¹⁶¹⁴ Václav Wasserman, Karel Smrž. Sborníček. Praha: SPN 1958 s. 6, 12–13.

¹⁶¹⁵ J. Havelka, *Kdo byl kdo...*, s. 218.

¹⁶¹⁶ Vyšetřování Wilhelma Söhnela, SOA Praha, fond MLS, spis. sign. Ls XXXII 416/47.

vyhledávaným odborníkem. Mimo jiné zastupoval Miloše Havla v některých jeho právních sporech, podílel se na likvidaci filmového koncernu Ufi, do jehož struktur za války patřila také společnost Prag-Film, a na vytvoření dnešního správce nacistických filmů – nadace Friedrich Wilhelm Murnau Stiftung – či restrukturalizaci významného exportéra filmů v době Třetí říše společnosti Transit-Film. Odmítal nabídky spolupráce československých zpravodajských služeb a v druhé polovině 60. let (pravděpodobně v roce 1968) navštívil mezinárodní filmový festival v Karlových Varech.¹⁶¹⁷ **Karl Schulz** po válce pracoval v západním Německu jako filmový producent. **Gottlieb a Zdena Smolovi** byli odsunuti a žili taktéž v západním Německu.

¹⁶¹⁷ Wilhelm Söhnel, osobní spis. BArch, fond R 109/I (Universum-Film), k. 4665; Tereza Cz Dvořáková, Českomoravské filmové ústředí jako ambivalentní pilíř ..., s. 61–64; Rozhovor Zdeňka Štábly, Jaroslava Brože a Myrtila Frídy s Wilhelmem Söhnelem, nedat. [MFF Karlovy Vary, druhá polovina 60. let. Sbírka orální historie NFA, sign. OS 14]; Složka Wilhelm Söhnel; Svazky vedené na Wilhelma Söhnela. ABS, fond Mapy zpráv zpracované Studijním ústavem MV, sign. Z-10-194; ABS, fond Mapy zpráv zpracované Studijním ústavem MV, sign. Z-1002/151; ABS, fond Správa vyšetřování Státní bezpečnosti, oddělení válečných zločinů, sign. 325-144-3/55; ABS, Odbor politického zpravodajství MV, sign. 2M: 10221.

Závěrem

Když v polovině 50. let definoval český filmový publicista Jan Žalman vývoj české kinematografie ve vztahu k jejímu zestátnění, napsal: *Historie českého filmu začíná více než před půl stoletím. Ale historie československého filmového umění začala teprve znárodněním [...] Tím aktem vzala za své počátky československá filmová kultura.*¹⁶¹⁸ Dobově poplatné a generačně jistě svým způsobem i pochopitelné interpretace historického faktu vnímaly zestátnění jako dějinně zákonitý přechod do vyšší, pokrokovější formy organizace filmového podnikání. Kinematografie před rokem 1945 byla (ať již přímo, či nepřímo) označována za zaostalou, sloužící především zájmům buržoazní třídy, dlouhodobě nevyhovující a neschopnou systematické podpory uměleckého rozvoje jednotlivých tvůrců a celé oblasti nekomerčního filmu. Na procesu zestátnění československého filmu byl zdůrazňován jeho revoluční charakter:¹⁶¹⁹ masová spontánní iniciativa filmových pracovníků, hrozba násilí v době ilegální přípravy znárodnění a především přelomovost změny, již bylo dosaženo. Nepochybný historický význam zestátnění české a slovenské kinematografie byl interpretován jako zcela radikální událost, největší mocenská a organizační proměna v odvětví za celou jeho existenci, která uvedla v činnost řadu dalších dějů včetně proměny filmové produkce jak takové nebo personální obměny na klíčových výkonných a tvůrčích postech československého filmu.¹⁶²⁰ Setkáme se i s tvrzením, že vzorem zestátnění československého filmového průmyslu byla znárodněná sovětská kinematografie.¹⁶²¹

Z pohledu dnešní filmové historie jsou podobné teze buď velmi nepřesné nebo přímo zavádějící. Přestože některé z těchto mýtů byly zpochybňovány již v 60. letech 20. století,¹⁶²² zůstávají v obecném vědomí dodnes. Teprve v posledních desetiletích se v české filmové historiografii podařilo především díky zpřístupnění nových archivních pramenů a nástupu nové generace filmových historiků, kteří v duchu metod nové filmové historie inklinují také k tzv. malým dějinám a mikrohistorickému výzkumu, začít pojmenovávat konkrétní mechanismy změn v české kinematografii 40. let. Zjišťujeme, že především na institucionální a kulturně-politické rovině byl přechod roku 1945 mnohem méně radikální, než se po válce předpokládalo.¹⁶²³ Ukázalo se mimo

¹⁶¹⁸ Jaroslav Boček, *Kapitoly o filmu*. Praha: Orbis 1968, s. 149. Tradicionalistický přístup zdůrazňující vývoj českého filmu od primitivních počátků k vrcholům v období znárodněné kinematografie, který ať již přímo či nepřímo implikuje kritiku vlivu kapitalistického systému na rozvoj českého filmu, přebrali ve větší či menší míře téměř všichni významní filmoví historici poválečné generace (Jan Žalman, Myrtil Frýda a Jaroslav Brož, Luboš Bartošek, Antonín Navrátil, Zdeněk Štábala, Elmar Klos aj.) a také hlavní ideologové filmové historie 70. a 80. let (Jiří Purš – viz dále).

¹⁶¹⁹ Vycházíme z definice podmínek politické revoluce Antony Giddense, podle něhož je revoluce charakterizována třemi podmínkami: masovým sociálním hnutím, procesem zásadních reforem nebo změn, přítomností hrozby násilí či skutečným použitím násilí ze strany účastníků. Antony Giddens, *Sociologie*. Praha: Argo 1999, s. 470–472.

¹⁶²⁰ Pro úplnost ještě dodejme, že ideologicky poplatná historická reflexe se před rokem 1989 pokoušela vytvořit také nepravdivý mýtus o rozhodující roli komunistické strany na celém procesu. Kupříkladu Jiří Purš neváhal tvrdit, že *hlavním činitelem a hlavní silou, která prosazovala a které se nakonec i podařilo prosadit znárodnění kinematografie v našich podmínkách, byla Komunistická strana Československa*. Jiří Purš, *Obrisy znárodnění československé kinematografie (1945–1980)*. Praha: ČSFÚ 1980, s. 13.

¹⁶²¹ Kupř.: B. Šmída, *Organizace československého filmového podnikání...*, s. 8.

¹⁶²² Jednalo se především o již zmíněnou sérii rozhovorů s účastníky příprav zestátnění československé kinematografie v časopise *Film a doba* v roce 1965 (viz výše).

¹⁶²³ Tereza Cz Dvořáková, *Česká kinematografie v průniku totalit. Dis-/kontinuita vývoje českého poválečného filmu*. In: *Od svobody k nesvobodě 1945–1956*. Praha: VHU 2011 [v tisku].

jiné, že tyto tendence je potřeba chápat v širokém mezinárodním a mezioborovém kontextu¹⁶²⁴

Jedním z cílů této disertační práce bylo doložit na detailním příkladu vybraného (a dobově velmi příznačného) segmentu filmové samosprávy a filmových korporátních struktur konkrétní příčiny a důsledky rozvoje centralizačních tendencí v kinematografii od teoretických úvah o státních intervencích 30. let, přes živelné naplňování potřeby filmových svazů a spolků vybudovat vlastní zastřešující organizaci, až po realizaci této ideje v rámci okupačních struktur a ilegální přípravu zestátnění kinematografie mimo jiné uvnitř tohoto oficiálního orgánu. Českomoravské filmové ústředí v mnohém připravilo cestu zestátnění kinematografie. Některá z nařízení a projektů posledních válečných let můžeme dokonce považovat za přímou přípravu poválečného uspořádání české kinematografie. Vedle záchrany svazových kin se můhou být dobrým příkladem proměna financování české filmové tvorby, pokus o zajištění výběru filmových námětů od významných českých spisovatelů nebo jednotlivé aktivity na podporu české filmové kultury a vzdělávání včetně plánu na vybudování Filmového studijního a výzkumného ústavu.

Až překvapivě silným prvkem kontinuity vývoje centralizujících se struktur filmové správy se ukázalo být personální obsazení postů ve svazech, korporacích i poválečné kinematografii. Mnoho zaměstnanců i funkcionářů, kteří se etablovali ještě v době první republiky, zůstalo na svých funkcích vzdor hlubokým politickým i institucionálním změnám prakticky až do roku 1948. Týkalo se to především činovníka svazů kinematografů a pozdějšího předsedy Filmového ústředí pro Čechy a Moravu a Českomoravského filmového ústředí Emila Sirotky, který byl zároveň klíčovou postavou přípravy poválečného uspořádání české kinematografie a po roce 1945 prvním zmocněncem ministra informací pro státní kina. Vedle Sirotky ale plynulý kontinuální vývoj dokazují kariéry většiny jeho dalších blízkých spolupracovníků, generálního tajemníka Ústředí Jaroslava Leisera a většiny českých referentů odborových skupin a odborných pracovníků. Dobrovolné odchody z rozjetého vlaku sjednocování filmových svazů zvolil byly spíše výjimečné (Vladimír Wokoun a možná Josef Horčíčka).

Vývoj filmové (samo)správy 30. a 40. let nelze samozřejmě jednostranně definovat jako plynulý a všeobecně návazný. Proces provázela celá řada prudkých a nečekaných změn, protichůdností a diskontinuit. Nejčastěji se týkaly let 1939 až 1941, tedy období politických změn souvisejících s postupným nedobrovolným podřizováním českého prostoru říšským zájmům. Toto období charakterizují jak horečnaté snahy české strany o vytvoření centrální struktury prosazením zásadních změn ve vztazích a pravomocích existující filmové samosprávy, tak pro českou stranu většinou nečekané direktivní zásahy ze strany okupačních složek. Dalším obdobím převratných změn byl samozřejmě rok 1945, který absolutním způsobem zasáhl především do majetkových poměrů a národnostních vztahů v české kinematografii. Rok 1945 provázelo zřejmě mnohem víc odchodů z postů ve filmových strukturách, než tomu bylo v době nástupu okupace. Týkaly se jak filmových podnikatelů, tak filmových hvězd a především filmových pracovníků a funkcionářů německé národnosti včetně těch, kteří v době okupace využívali svého postavení k obraně autonomie kinematografie českomoravského prostoru.

¹⁶²⁴ Srov. s již zmíněnými analýzami ekonomických teorií 30. a 40. let a jejich vliv na poválečný vývoj českého hospodářství in: A. Doležalová, Nebylo úniku?; A. Doležalová, Co dělat?..., s.62–83.

Zajímavým prvkem diskontinuity roku 1945 je jev ztráty paměti. Poválečná reflexe institucionálního zakotvení protektorátní kinematografie se objevovala velmi zřídka a projevovala se velmi segmentárně. O Českomoravském filmovém ústředí se v odborné literatuře nedočteme téměř nic.¹⁶²⁵ Případné drobné zmínky instituci zpravidla označují za okupační nástroj moci a staví ji do protikladu k údajně pročeskému Filmovému ústředím pro Čechy a Moravu (viz výše). Obě dvě charakteristiky – politické a národní hledisko – můžeme po podrobné analýze činnosti Českomoravského filmového ústředí označit za zavádějící. V obou případech se jedná o vyzdvižení aspektů, které byly ve srovnání se situací poválečné kinematografie nejrozdílnější. Ukazuje se, že filmová historie v politicky vyhrocené době nebyla schopna reflektovat podobné, návazné, kontinuální, ale pouze rozdílné, již ukončené, diskontinuální. Z důvodů spontánních, generačně podmíněných postojů filmových historiků anebo z obecně politických důvodů nebylo samozřejmě po válce možné hledat podobnosti mezi okupací s budovaným socialismem.

Detailní analýza okolností spojených s českými filmovými korporátními strukturami by nám možná nabídla ještě jednu hypotézu: a totiž, že v oblasti filové správy – na rozdíl třeba od filmového producentství – byl historickým přelomem spíše rok 1948, kdy došlo ke konečné likvidaci struktur plnomocníků filmového oboru, násilné reorganizaci některých projektů filmové kultury (Filmový ústav a filmový archiv apod.) a také přerušení plynulého vývoje kariér většiny sledovaných osobností. K ověření hypotézy, jež by vyžadovalo detailní rešerše kinematografických struktur třetí republiky, již v rámci této práce nedojde. Historie, i ta filmová, má mít ráda otevřené konce...

¹⁶²⁵ Důvodem nepochybně není pouze fakt, že institucionální dějiny kinematografie nebyly atraktivní, stejný osud stihl tak třeba německou produkci společnosti Prag-Film. Srov. T. Dvořáková – I. Klimeš, *Prag-Film...*, s. 90-94.

SEZNAM ZKRATEK

AB = A-B, filmové továrny a. s.
ABS = Archiv bezpečnostních složek Ministerstva vnitra
AHMP = Archiv hlavního města Prahy
aj. = a jiné
apod. = a podobně
atd. = a tak dále
AV = Akademie věd
BArch = Bundesarchiv
Bd. = Band / svazek
b.d. = chybí údaj o roce vydání publikace
b.m. = chybí údaj o místě vydání publikace
BMFZ = Böhmisch-Mährische Filmzentrale / Českomoravské filmové ústředí
b.n. = chybí údaj o vydavateli publikace
býv. = bývalý
cit. = citováno
č. = číslo
Čefis = Československá (Česká) filmová společnost
ČFÚ = Československá (Česká) filmová unie
ČMFÚ = Českomoravské filmové ústředí
Čs. = československý
ČSAV = Československá akademie věd
ČSF = Československý film i Československý státní film
ČSFH = Československé filmové hospodářství
ČSFÚ = Československý filmový ústav
ČSPB = Československý svaz protifašistických bojovníků
ČSR = Československé republika
DAF = Deutsche Arbeitsfront
distr. = distribuce
doc. = docent
Dr. = doktor
Dr. techn. = doktor technických věd
ed. = editor
eds = editoři
ehem. = ehemalig / bývalý
FS = Filmové studio
FHS = Fakulta humanitních studií
FF = Filozofická fakulta
FPS = Filmový poradní sbor
HaV = periodikum Historie a vojenství
Hrg. = editor
IFK = Internationale Filmkammer / Mezinárodní filmová komora
Ing. = inženýr
In = v
inv. č. = inventární číslo
JUDr. = doktor práv
k. = karton
KDFMS = katedra dějin filmu a mediálních studií
KFS = katedra filmových studií
KFV = katedra filmové vědy

kol. = kolektiv
 kupř. = kupříkladu
 MF = Ministerstvo financí
 MFK = Mezinárodní filmová komora
 mj. = mimo jiné
 MLO = Ministerstvo lidové osvěty
 MPOŽ = Ministerstvo průmyslu, obchodu a živností
 MŠNO = Ministerstvo školství a národní osvěty
 MV = Ministerstvo vnitra
 MU = Masarykova univerzita
 MZA = Moravský zemský archiv
 NA = Národní archiv
 např. = například
 nedat. = nedatováno
 NFA = Národní filmový archiv
 NIPOS = Národní informační a poradenské středisko pro kulturu
 nn. = a následující
 NOÚZ = Národní odborová ústředna zaměstnanecká
 NSM = Německé státní ministerstvo pro Čechy a Moravu
 NTM = Národní technické muzeum
 PMR = Předsednictvo ministerské rady
 r. = rok
 RČS = Republika československá
 red. = redaktor
 rež. = režie
 RFK = Reichsfilmkammer
 ř.z. = říšský zákoník
 s. = strana
 SAP = Sborník archivních prací
 Sb. = Sbírky
 sest. = sestavil
 SFDO = Svaz filmového dovozu a obchodu
 SFPO = Svaz filmového průmyslu a obchodu
 SFV = Svaz filmové výroby
 sign. = signatura
 SNA = Slovenský národný archiv
 SPN = Státní pedagogické nakladatelství
 SOAP = Státní oblastní archiv Praha
 srov. = srovnej
 s.r.o. = společnost s ručením omezeným
 sv. = svazek
 SVKPF = Svaz výrobců kulturních a propagačních filmů
 tzv. = tak zvaný
 Ufa = Universum Film A.G.
 UFAV = Ústav filmu a audiovizuální kultury
 UFI = Ufa-Film G.m.b.H.
 UFITA = Archiv für Urheber- Film- und Theaterrecht
 UK = Univerzita Karlova
 UP = Univerzita Palackého
 ÚŘ = Ústřední ředitelství ČSF
 ÚSbK = Ústřední sbor kinematografů v zemi České a Moravskoslezské
 ÚSD = Ústav soudobých dějin

ÚSK = Ústřední svaz kinematografů v Československé republice
ved. red. = vedoucí redaktor
vč. = včetně
VHU = Vojenský historický ústav
výr. = výroba
WWW = world wide web (internet)
ZSK = Zemský svaz kinematografů v Čechách

SEZNAM POUŽITÝCH ČESKÝCH A ORIGINÁLNÍCH NÁZVŮ NĚMECKÝCH INSTITUCÍ¹⁶²⁶

Českomoravské filmové ústředí (ČMFÚ)	Böhmisch-Mährische Filmzentrale (BMFZ)
IV. oddělení kulturně-politických záležitostí Úřadu říšského protektora	Abteilung IV: Kulturpolitik nebo Kulturpolitische Abteilung des Reichsprotektors (IV-2 /Film/)
Filmová kreditní banka	Filmkreditbank (RFB)
Filmová ústředna NSDAP	Filmstelle NSDAP
Filmprüfstelle	(filmová zkušebna) – <i>nepřekládáme</i>
Filmtreuhandstelle	<i>nepřekládáme</i>
Majetkový úřad u Říšského protektora v Čechách a na Moravě / Německého státního ministra pro Čechy a Moravu	Vermögensamt beim Reichsprotektor in Böhmen und Mähren / beim Deutschen Staatsminister für Böhmen und Mähren – <i>v textu jen Vermögensamt</i>
Mezinárodní filmová komora (MFK)	Internationale Filmkammer (IFK)
Německá pracovní fronta	Deutsche Arbeitsfront (DAF)
Německé státní ministerstvo pro Čechy a Moravu	Deutsches Staatsministerium für Böhmen und Mähren nebo jen Deutscher Staatsminister für Böhmen und Mähren – <i>v textu nepřekládáme</i>
Reichspropagandaleitung der NSDAP	– <i>v textu nepřekládáme</i>
Říšská filmová akademie	Reichsfilmakademie (RFA)
Říšská filmová intendance	Reichsfilmintendanz (RFI)
Říšská filmová komora (ŘFK)	Reichsfilmkammer (RFK)
Říšské ministerstvo lidové osvěty a propagandy	Reichministerium für Volksaufklärung und Propaganda (RMVP)
Říšský pověřenec pro německý filmový průmysl	Reichsbeauftragter für die deutsche Filmwirtschaft
Říšský sněm	Reichstag
Spojovací ústředna Říšského protektora v Čechách a na Moravě / Německého státního ministra pro Čechy a Moravu při Českomoravském filmovém ústředí	Verbindungsstelle des Reichsprotektors in Böhmen und Mähren / Verbindungsstelle des Deutschen Staatsminister für Böhmen und Mähren bei der Böhmisch-Mährischen Filmzentrale
Spojovací ústředna Treuhandstelle	Verbindungsstelle der Treuhandstelle
Úřad pro schvalování filmů v Čechách a na Moravě	Filmprüfstelle im Böhmen und Mähren – <i>v textu jen Filmprüfstelle</i>
Úřad říšského protektora (ÚŘP)	Reichsprotektorsamt,

¹⁶²⁶ Ediční poznámka: V textu jsme dali přednost českým překladům názvů institucí za předpokladu, že jsou v češtině známé. Výjimky jsou Filmtreuhandstelle, Filmprüfstelle a Vermögensamt, jejichž český překlad se prakticky nepoužívá. Německy dále zůstaly říšské instituce, které nemají obvyklá česká označení. V označení archivních dokumentů (např. adresát dopisu) zůstávají originální názvy v původním znění. Zkratky jsou uvedeny, jen pokud jsou obvyklé.

Reichsprotektorsbehörde
nebo jen Reichsprotektor (RP)
zmocněnec pro filmové záležitosti v Čechách a na Moravě
Beauftragter für Filmangelegenheiten in
Böhmen und Mähren
zmocněnec Říšského filmového archivu při Ministerstvu lidové osvěty a propagandy
Beauftragter des Reichsfilmarchivs beim
Ministerium für Volksaufklärung und
Propaganda

PRAMENY A LITERATURA

Archivní prameny

Archiv bezpečnostních složek Ministerstva vnitra ČR (ABS)

Fondy:

- Odbor politického zpravodajství MV (2M)
- Výpovědi zaměstnanců Gestapa a Sicherheitsdienst (52)
- Zemský odbor bezpečnosti Praha (300)
- Hlavní správa vojenské kontrarozvědky (302)
- Relace
- Různé bezpečnostní spisy po roce 1945 (304)
- Ústředna Státní bezpečnosti (305)
- Zemský odbor bezpečnosti II. (315)
- Správa vyšetřování Státní bezpečnosti, oddělení válečných zločinů (325)
- Operativní svazky
- Sbírka různých písemností (S)
- Vyšetřovací spisy (V)
- Mapy zpráv zpracované Studijním ústavem MV (Z)

Archiv hlavního města Prahy (AHMP)

Fondy:

- Spolkový rejstřík (viz internetové zdroje)

Bundesarchiv (BArch)

Fondy:

- Reichsfinanzministerium (R 2)
- Reichsministerium für Volksaufklärung und Propaganda (R 55)
- Reichskulturkammer [vč. tzv. Büro Hinkel] (R 56 I)
- Reichsschrifttumkammer (R 56 V)
- Reichsfilmkammer (R 56 VI)
- Universum-Film [přesněji Ufa-Film / UFI] (R 109 I)
- Reichsbeauftragter für die deutsche Filmwirtschaft [tzv. Büro Winkel, vč. Cautio Treuhand] (R 109 III)
- Reichspropagandaleiter der NSDAP (NS 18)
- ehem. Berlin Documentation Center (ehem. BDC)
- SA-Mitgliedkartei
- SS-Mitgliedkartei

Moravský zemský archiv v Brně (MZA)

- Fond Policejní ředitelství Brno (B 26)

Národní archiv Praha (NA)

Fondy:

Ministerstvo financí I (MF)
Ministerstvo hospodářství a práce (MHP)
Ministerstvo lidové osvěty (MLO)
Ministerstvo průmyslu, obchodu a živností (MPOŽ)
Ministerstvo průmyslu, obchodu a živností, Praha – dodatky I
Ministerstvo průmyslu, obchodu a živností, Praha – dodatky II
Ministerstvo průmyslu, obchodu a živností, Londýn
Ministerstvo vnitra I - prezidium, Praha (PMV)
Německé státní ministerstvo pro Čechy a Moravu (NSM) [býv. AMV 110]
Policejní ředitelství Praha II - prezidium (PP II)
Policejní ředitelství Praha II - Zpravodajská ústředna při policejním ředitelství Praha (ZÚS-AMV)
Předsednictvo ministerské rady, Praha (PMR)
Státní tajemník u Říšského protektora v Čechách a na Moravě (ÚŘP-ST) [býv. AMV 109]
Úřad říšského protektora (ÚŘP)
Zemský úřad Praha - prezidium (PZÚ)

Národní filmový archiv (NFA)¹⁶²⁷

Fondy:

A-B / Prag-Film (AB) [nezpracovaný fond – omezený přístup]
Českomoravská společnost pro úzký film (ČMÚ)
Českomoravské filmové ústředí (ČMFÚ)
Film-Klub
Filmové studio (FS)
Filmový poradní sbor (PFS)
Organisace československého filmového herectva a zaměstnanců filmových výroben (Československá filmová unie) (ČFÚ)
Svaz českých filmových pracovníků (SČFP) [nezpracovaný fond – omezený přístup]
Ústřední ředitelství ČSF (ÚŘ) [nezpracovaný fond – omezený přístup]
Ústřední svaz kinematografů v Československé republice (ÚSK)
Zemský svaz kinematografů v Čechách (ZSK)

¹⁶²⁷ Národní filmový archiv neuzivá oficiálně zkratk fondů, zkratky jsou tedy pouze pracovní.

Knihovna Národního filmového archivu¹⁶²⁸ (Knihovna NFA)

[Originální dobový separát výstřižků z tisku k Filmovým žním 1940, včetně Zpravodajství Filmových žní 1940, sign. III-404].

[Rukopis: Elmar Klos, *Historie Gottwaldovského filmového studia v pohledu pamětníků, očima součastníků a v dokumentech*. Uloženo včetně originální korespondence dalších pamětníků apod., sign. II-6608].

[Separát: Českomoravské filmové ústředí, sign. II-6067].

[Separát: Jaroslav Kratochvíl, *Filmové žně 1941. Projev ministra obchodu Jaroslava Kratochvíla na Filmových žních dne 2. srpna 1941 ve Zlíně*, sign. 69/2].

[Separát: Jaroslav Kratochvíl, *Filmové žně 1940. projev ministra obchodu Jaroslava Kratochvíla na slavnostním shromáždění Filmových žní dne 6. července 1940 ve Zlíně*, sign. 69].

[Filmové žně 1940 Zlín. Album 24 černobílých fotografií z Filmových žní v roce 1940. Sign. II-5769].

Národní filmový archiv – sbírka orální historie

Rozhovor Zdeňka Štábly, Jaroslava Brože a Myrtila Frídy s Wilhelmem Söhnelem, nedat. [MFF Karlovy Vary, druhá polovina 60. let. Sběrka orální historie NFA, sign. OS 14].

Národní technické muzeum (NTM)

Fond Jindřich Brichta (602)

Slovenský národný archiv (SNA)

Fond Ministerstvo hospodárstva 1938–1945

Státní oblastní archiv Praha (SOAP)

Fond Mimořádný lidový soud Praha (MLS-P)

Dobová literatura¹⁶²⁹

Curt Andersen: *Die deutsche Filmindustrie. Aufbau, Gliederung, Aufgaben und volkswirtschaftliche Bedeutung*. München: Curt I. Andersen 1930.

Hans-Walther Betz, *Weissbuch des deutschen Films*. Berlin: Der Film 1936.

Jindřich Brichta, *Stroj základem nového umění. Kinematografické museum*. Praha: Čs. filmové nakladatelství 1948.

Der Deutsche Film 1943/44. Kleines Film-Handbuch für die deutsche Presse. Berlin: Deutsche Filmvetriebs Gesellschaft b.d. [cca 1944].

Der Deutsche Film 1945. Kleines Film-Handbuch für die deutsche Presse. Berlin: Inland-Pressedienst bei der Deutschen Filmvetriebs Gesellschaft b.d. [cca 1945]

¹⁶²⁸ Knihovna Národního filmového archivu je přímým nástupcem oborové knihovny Českomoravského filmového ústředí. Z těchto důvodů se v ní částečně zlomky archivních materiálů, které nebyly předány Oddělení písemných archiválií NFA, provenienčně by však spadaly do fondu ČMFÚ.

¹⁶²⁹ Neperiodická literatura a vědecké studie v odborném filmověprávním periodiku UFITA, které nemají charakter článků v periodickém tisku.

Deutschland und der deutsche Film. B.m.: b.n., b.d. [Berlin 1935, publikace k Mezinárodního filmovému kongresu v Berlíně 1935].

Filmová ročenka Filmového ústředí pro Čechy a Moravu 1941. Praha: Filmový kurýr 1940.

Filmová ročenka Výboru plnomocníků filmového oboru v Čechách a na Moravě 1940. Praha: Filmový kurýr, b.d. [1939].

Der Internationale Filmkongress Berlin 1935. Seine Organisation und seine Ergebnisse. Berlin: Reichsfilmkammer 1935.

František Gürtler (sest.), *Malý filmový slovník*. Praha: Československé filmové nakladatelství 1948.

Jiří Havelka, *Čs. filmové hospodářství 1929–1934*. Praha: Čefis 1935.

Jiří Havelka, *Čs. filmové hospodářství 1935*. Praha: Knihovna Filmového kurýru 1936.

Jiří Havelka, *Čs. filmové hospodářství 1936*. Praha: Knihovna Filmového kurýru 1937.

Jiří Havelka, *Čs. filmové hospodářství 1937*. Praha: Knihovna Filmového kurýru 1938.

Jiří Havelka, *Čs. filmové hospodářství 1938*. Praha: Knihovna Filmového kurýru 1939.

Jiří Havelka, *České filmové hospodářství 1939*. Praha: Knihovna Filmového kurýru 1940.

Jiří Havelka, *České filmové hospodářství 1940*. Praha: Knihovna Filmového kurýru 1941

Jiří Havelka, *Filmová ročenka Filmového ústředí pro Čechy a Moravu 1941*. Praha: Filmový kurýr, 1940.

Jiří Havelka, *Filmové hospodářství 1941*. Praha: Knihovna Filmového kurýru 1942.

Jiří Havelka, *Filmové hospodářství 1942*. Praha: Knihovna Filmového kurýru 1943.

Jiří Havelka, *Filmwirtschaft in Böhmen und Mähren 1941*. Prag: Filmový kurýr, 1942.

Gerhart Heyer, *Aufbau und Zuständigkeit der Reichsfilmkammer*. Hamburg: b.n. 1937.

Hans Hinkler (Hrg.), *Handbuch der Reichskulturkammer*. Berlin: Deutscher Verlag für Politik und Wirtschaft 1937.

Jindřich Honzl – Otakar Vávra, *Navrhujeme školu pro výchovu filmového dorostu*. Zlín: FAB 1939.

JUDr. Jiří Hora, *Filmové právo*. Praha: Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart 1937.

Dr. Alexander Jason, *Handbuch des Films 1935/1936*. Berlin: Hoppenstedt & co. 1935.

Dr. Karel Knap, *Přehled práva filmového*. Praha: Knihovna filmového kurýru 1945.

Prof. Dr. Oswald Lehnich (Hrg.), *Jahrbuch der Reichsfilmkammer 1937*. Berlin: Max Hesses Verlag 1937.

Prof. Dr. Oswald Lehnich (Hrg.), *Jahrbuch der Reichsfilmkammer 1938*. Berlin: Max Hesses Verlag 1938.

Prof. Dr. Oswald Lehnich (Hrg.), *Jahrbuch der Reichsfilmkammer 1939*. Berlin: Max Hesses Verlag 1939.

Dr. Licht, *Die Reichsfilmkammerrechtlichen Grundlagen und die Kammeranordnungen für das deutsche Filmtheatergewerbe*. Berlin: Neuer Film-Kurier Verlagsgesellschaft 1936.

Lichtspielgesetz von 16. Februar 1934. Durchführungsverordnungen. B.m.: b.n., b.d. [cca 1934].

Lichtspielgesetz von 16. Februar 1934. Durchführungsverordnungen. Gesetz zur Änderung des Lichtspielgesetzes vom 13. Dezember 1934. B.m.: b.n., b.d. [cca 1934].

Guiseppe Marotta (ed.): *Il Cinema tedesco. Organizzazione dirigenti case di produzione registri attrici attori*. Roma: Germania Film s.a. 1942.

Pořad Filmových žní pořádaných Filmovým ústředím pro Čechy a Moravu ve dne 3.–7. července 1940 ve Zlíně. [Program filmové přehlídky. Knihovna NFA, sign. 25].

Brunno Pfenning, Erwerb und Verlust der Einzelmitgliedschaft nach der Reichskulturkammergesetzgebung. *UFITA* Bd. 7 (1934), s. 28–52.

Ročenka Ústředního sboru kinematografů 1939. Praha: Filmový kurýr, b.d. [1938].

Ročenka Ústředního svazu kinematografů v ČSR 1938. Praha: Čefis, b.d. [1938].

Ročenka Ústředního svazu kinematografů v ČSR 1937. Praha: Čefis, b.d. [1936].

Harry Rohwer-Kahlmann: *Aufbau und Hoheitsbefugnisse der Reichsfilmkammer*. Leipzig: Universitätsverlag von Robert Noske 1936.

Dr. Harry Rohwer-Kahlmann, *Die Reichsfilmkammer. Ständischer Aufbau und Hoheitsmacht*. Leipzig: Universitätsverlag von Robert Nostein, 1936.

Georg Roeber, *Arbeitsrechtliche Filmvorschriften*. Berlin: Hesses 1941.

Georg Roeber: Filmkammergesetz und Berner Konvention. *UFITA* Bd. 6 (1933), s. 361–372.

Georg Roeber: Zum Rechtsbegriff "Filmschaffender". *UFITA* Bd. 16 (1943), Heft 5/6, s. 386–406.

Ministerialrat Dr. Seeger (zg.), *Die Gesetzte und Verordnungen für das deutsche Filmwesen von 13. März bis 24. August 1933*. Berlin: Verlag Film-Kurier, b.d. [cca 1933].

Wilhelm Schreier – Richard Ott, *Gewinn-Abführung nach §§ 22 ff. KWVO im Bereich der deutschen Filmtheater*. Berlin: Max Hesses Verlag, 1941.

Dr. Karl-Friedrich Schrieber – Bruno Pfennig (Hrg.): *Filmrecht. Sammlung der für die Reichsfilmkammer geltenden Gesetze und Verordnungen, der amtlichen Anordnungen und Bekanntmachungen der Reichskulturkammer und der Reichsfilmkammer*. Berlin: Junker und Dünnhaupt Verlag 1936.

Dr. Karl-Friedrich Schrieber (Hrg.): *Das Recht der Reichskulturkammer in Einzelausgaben. Filmrecht*. Berlin: Junker und Dünnhaupt Verlag 1936.

Karl Friedrich Schrieber (Hgr.), *Das Recht der Reichskulturkammer. Band 5. (1.7.–31.12.1936)*. Berlin: Junker und Dünnhaupt Verlag 1937.

Walter Schubert: *Das Filmrecht des nationalsozialistischen Staates*. Würzburg: Triltsch 1939.

Slovník veřejného práva československého. Svazek II. Brno: Polygrafia – Rudolf M. Rohrer 1932.

Karel Smrž (red.), *II. Filmernte vom 29. Juli bis 2. August veranstaltet von der Böhmischo-mährischen Filmzentrale in Zlin*. B.m. [Prag – Zlin]: Böhmischo-mährische Filmzentrale 1941.

Karel Smrž (red.), *Filmové žně 1940*. B.m. [Praha – Zlín]: Filmové ústředí pro Čechy a Moravu 1940.

Karel Smrž (red.), *Druhé filmové žně ve Zlíně pořádané od 29. července do 2. srpna 1941 Českomoravským filmovým ústředím ve Zlíně*. B.m. [Praha – Zlín]: Českomoravské filmové ústředí 1941.

Dr. Wilhelm Söhnel – Dr. Karl Knap, Filmurheberrecht in Böhmen und Mähren. *UFITA* Bd. 15 (1942), s. 321–327.

Tagung der Internationalen Filmkammer. Berlin, 16.–21. Juli 1941. B.m. [Berlin]: IFK, b.d. [1941].

Tagung der Internationalen Filmkammer. Venedig 6.–9. September 1941. B.m.: IFK, b.d. [1942].

Tagungen der Internationalen Filmkammer. Berlin, 2.–3. März 1942, Rom, 8.–10. April 1942, Florenz, 10.–11. Mai 1942. B.m.: IFK, b.d. [1942].

Tagungen der Internationalen Filmkammer. Brüssel, 28.–30. Juli 1942, Strbské Pleso, 3.–6. August 1942, Venedig, 2.–4. September 1942, Dresden, 1.–4. Oktober 1942. B.m.: IFK, b.d. [1942].

Tagungen der Internationalen Filmkammer. Budapest, 29. November–3. Dezember 1942. B.m.: IFK, b.d. [1942].

Heinz Tackmann, *Filmhandbuch*. Berlin: Hermann Luchterhand Verlag 1939–1942.

Übersichtsplan über die von der Reichsfilmkammer veranstaltete Ausstellung aus Anlaß der Jahrestagung der Reichsfilmkammer März 1938. B.m.: b.n., b.d. [Berlin: RFK 1938]

Kurt Wolf, *Entwicklung und Neugestaltung der deutschen Filmwirtschaft seit 1933*. Heidelberg: Kurt Wolf 1938.

Kurt Wortig, *Der Film in der deutschen Tageszeitung*. Frankfurt am Main: Moritz Diesterweg 1940.

Dobová periodika¹⁶³⁰

Český filmový zpravodaj (do r. 1942)

Film-Kurier (Berlin) (do r. 1944)

Film-Nachrichten (1945)

Filmová kartotéka [interní informační periodikum]

Filmové listy (do 1941)

Filmové noviny (do r. 1940)

Filmový kurýr (do r. 1944)

Inter-Film. Blätter der internationalen Filmkammer (do 1943?)

Kinorevue (do r. 1945)

Licht-Bild-Bühne (do 1940)

Man dreht in der Tschechoslowakei (1937–1938)

Mitteilungen der Böhmischo-mährischen Filmzentrale / Věstník Českomoravského filmového ústředí (1941 – 1945)

Pressa (do r. 1945)

Sudetendeutsche Familienforschung (Aussig 1928–1939).

Verordnungsblatt des Reichsprotectors in Böhmen und Mähren / Věstník nařízení Reichsprotectora in Böhmen und Mähren (1940)

Verordnungsblatt des Reichsprotectors in Böhmen und Mähren / Věstník nařízení říšského protectora v Čechách a na Moravě (1941)

Verordnungsblatt des Reichsprotectors in Böhmen und Mähren (1942–1943)

Verordnungsblatt des Deutschen Staatsministers für Böhmen und Mähren (1943–1945)

Zpravodajství Filmových žní 1940 [v rámci separátu výstřižků z tisku, knihovna NFA, sign. III-404].

[Separát: Novinové výstřižky 1939, Knihovna NFA, sign. IIp-642/1939 a IIp-334/1939 až 336/1939]

[Separát: Novinové výstřižky 1940, Knihovna NFA, sign. IIp-337/1940 až IIp-340/1940].

[Separát: Novinové výstřižky 1941, Knihovna NFA, sign. IIp-341/1941 až IIp-348/1941].

[Separát: Novinové výstřižky 1942, Knihovna NFA, sign. IIp-350/1942].

[Separát: Novinové výstřižky 1943, Knihovna NFA, sign. IIp-351/1943].

[Separát: Novinové výstřižky 1944, Knihovna NFA, sign. IIp-352/1944].

¹⁶³⁰ Konkrétní citované články jsou uvedeny v samotné práci v poznámkách pod čarou

Novodobá neperiodická literatura

Dr. Gerd Albrecht (Hrg.), *Dokumente zur nationalsozialistischen Filmpolitik*. B.m.: b.n., b.d. [interní tisk, Knihovna Deutsche Kinemathek, sign. 2.3.G-Dok]

Gerd Albrecht, *Film im Dritten Reich*, Karlsruhe: Doku-Verlag 1979.

Graham Allison and Philip Zelikow, *Essence of Decision: Explaining the Cuban Missile Crisis*. New York: Longman 1999.

Hans Barkhausen, *Die NSDAP als Filmproduzentin*. In: *Zeitgeschichte im Film- und Tondokument. 17 historische, pädagogische und sozialwissenschaftliche Beiträge*. Göttingen: b.n. 1970.

Boris Barth – Jozef Faltus – Jan Křen – Eduard Kubů (eds), *Konkurence i partnerství. Německé a československé hospodářství v letech 1918–1945*. Praha: Karolinum 1999.

PhDr. Luboš Bartošek, *Dějiny československé kinematografie II. Zvukový film 1930–1945. Část 1*. Praha: SPN 1982.

PhDr. Luboš Bartošek, *Dějiny československé kinematografie II. Zvukový film 1930–1945. Část 2*. Praha: SPN 1983.

Luboš Bartošek, Pokrokové tendence ve Filmovém poradním sboru třicátých let. In: Marián Mikola (ed.), *Mnohotvárnost dramatického umenia*. Bratislava: Obzor 1976, s. 326–341.

Petr Bednařík, *Arizace české kinematografie*. Praha: Karolinum 2003.

Wolfgang Becker, *Film und Herrschaft*. Berlin: Verlag Volker Spiess 1973.

Petr Bednařík, Steiler Aufstieg, Verzögerter Fall. Der deutsche Filmfunktinär Karl Schulz als Okkupationsgewinnler im Protektorat Böhmen un Mähren. In: Johannes Roschlau (ed.): *Zwischen Barrandov und Babelsberg. Deutsch-tschechische Filmbeziehungen im 20. Jahrhundert*. München: edition text + kritik 2008; s. 84–93.

Peter Becher – Ingeborg Fiala-Fürst (Hrg.), *Literatur unter dem Hakenkreuz*. B.m.: Vitalis 2005.

Zdeněk Beneš, *Rozumět dějinám. Vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848–1948*. Praha: Gallery 2002.

Wolfgang Benz – Bernard Otto – Anabella Weismann, *Kultur – Propaganda – Öffentlichkeit. Intentionen deutscher Besatzungspolitik und Reaktionen auf die Okkupation*. Berlin: Metropolis 1998.

Jaroslav Boček, *Kapitoly o filmu*. Praha: Orbis 1968.

Willi A. Boelcke (Hrg.), *Kriegspropaganda 1939–1941. Geheime Ministerkonferenzen im Reichspropagandaministerium*. Stuttgart: Deutsche Verlag-Anstalt 1966.

Detlef Brandes, *Češi pod německým protektorátem. Okupační politika, kolaborace a odboj 1939–1945*. Praha: Prostor 1999.

Jaroslav Brož – Myrtil Frýda, *Historie československého filmu v obrazech 1930–1945*. Orbis, Praha 1966.

Francis Courtade – Pierre Cadars: *Geschichte des Films im Dritten Reich*. München – Wien: Carl Hanser – Wilhelm Heyne, 1975. [francouzský originál: *Histoire du Cinema nazi*. Paris: La Terrain Vague 1972].

Antonie Doležalová, Nebylo úniku? Kontinuita a diskontinuita v ekonomickém vývoji ve 30. a 40. letech XX. století. In.: Ivan Šedivý – Jan Němeček – Jiří Kocian – Oldřich Tůma (eds), *Československo a krize demokracie ve střední Evropě ve 30. a 40. letech XX. století. Hledání východisek*. Historický ústav AV Praha 2010.

Tereza Czesany Dvořáková – Marcela Kalašová – Marie Klokánová, *Českomoravské filmové ústředí (1920) 1927 – 1955, Prohloubený inventář*. Praha: NFA 2011 [interní tisk, inventář archivního fondu, v přípravě].

- Tereza Cz Dvořáková, Česká kinematografie v průniku totalit. Dis-/kontinuita vývoje českého poválečného filmu. In: *Od svobody k nesvobodě 1945–1956*. Praha: VHU 2011 [v tisku].
- Tereza Cz Dvořáková, Českomoravské filmové ústředí jako ambivalentní pilíř protektorátní kinematografie. In: Dagmar Magincová – Martin Paleček – Václav Víška (eds), *Protektorát v sociokulturních souvislostech. Elektronický sborník příspěvků mezioborové konference pořádané Pedagogickou fakultou a Filozofickou fakultou Univerzity Hradec Králové 20. října 2009*. Hradec Králové: Gaudeamus 2010, s. 43–67.
- Tereza Cz Dvořáková, Elmar Klos a zestátnění československé kinematografie In: Jan Lukeš (ed.), *Černobílý snář Elmara Klose*. Praha: NFA 2011 [v tisku].
- Tereza Cz Dvořáková: Třináct minut protektorátní idylly. Reportáž z Filmových žní 1941 a co v ní není. In: *Film a dějiny 2. Adolf Hitler a ti druzí – filmové obrazy zla*. Praha: Casablanca – ÚSTR 2009, s. 174–185.
- Milena Černá, *Vztah mezi protektorátní a okupační správou v období let 1939–1941*. [Diplomová práce, Praha: PHV FF UK 1984].
- František Černý (ved. red.), *Dějiny českého divadla IV*. Praha: Academia 1983.
- Václav Černý, *Křik koruny české. Paměti 1938–1945*. Praha: Atlantis 1992.
- Lucie Česálková, *Film před tabulí. Idea školního filmu v prvorepublikovém Československu*. [Disertační práce, Brno: UFAV FF MU 2009].
- Český hraný film II 1930–1945*. Praha: Národní filmový archiv 1998.
- Jiří Doležal, *Česká kultura za protektorátu. Školství, písemnictví, kinematografie*. Praha: NFA 1996.
- Bogusław Drewniak, *Der deutsche Film 1938–1945. Ein Gesamtüberblick*. Düsseldorf: Droste Verlag 1987.
- Tereza Dvořáková: Im Prager Spannungsfeld. Machtstrukturen der Kinematografie im Protektorat Böhmen und Mähren. In: Johannes Roschlau (Hrg.): *Zwischen Barrandov und Babelsberg. Deutsch-tschechische Filmbeziehungen im 20. Jahrhundert*. München: edition text + kritik 2008; s. 84–93.
- Tereza Dvořáková, *Prag-Film (1941–45). V průniku protektorátní a říšské kinematografie*. [Diplomová práce, Praha: KFS FF UK 2002].
- Tereza Dvořáková – Jiří Horníček, Kinematografie v rámci Protektorátu Čechy a Morava. In: *Panorama českého filmu*. Olomouc: Rubico 2000, s. 65–84.
- Tereza Dvořáková – Jiří Horníček, Kinematografie ve třicátých letech. In: *Panorama českého filmu*. Olomouc: Rubico 2000, s. 33–63.
- Tereza Dvořáková – Ivan, Klimeš: *Prag-Film AG 1941–1945. Im Spannungsfeld zwischen Protektorats- und Reichs-Kinematografie*. München: edition text + kritik 2008.
- Walter Eucken, *Zásady hospodářského řádu*. Praha: Liberální institut 2004.
- Jozef Faltus, Václav Průcha, *Všeobecné hospodářské dějiny 19. a 20. století*. Praha: Oeconomica, 2003.
- Tim Fauth, *Deutsche Kulturpolitik im Protektorat Böhmen and Mähren 1939 bis 1941*. Göttingen: V&R unipress 2004.
- Jan Gebhart, Jan Kuklík, *Dramatické i všední dny protektorátu*. Praha: Themis 1996.
- Antony Giddens, *Sociologie*. Praha: Argo 1999.
- Jiří Havelka, Čs. *Filmové hospodářství V. Filmový tisk a filmová literatura*. Praha: SPN 1962.
- Jiří Havelka, *Československé filmové hospodářství 1945–1946*. Praha: Čs. filmové nakladatelství 1947.
- Jiří Havelka, *Filmové hospodářství v zemích českých a na Slovensku 1939 až 1945*. Praha: Československé filmové nakladatelství 1946.

- Jiří Havelka, *Kdo byl kdo v československém filmu před r. 1945*. Praha: ČSFÚ 1979 [interní tisk, knihovna NFA sign. II-5978].
- Jiří Havelka, *Padesát let československého filmu. (Sbírka statistického a dokumentačního materiálu)*. Praha: Československý státní film 1953.
- Gernot Heiss – Ivan Klimeš (eds), *Obrazy času. Český a rakouský film 30. let*. Praha – Brno: Národní filmový archiv – Rakouský ústav pro východní a jihovýchodní Evropu – PVS Verleger 2003.
- František Herman, *Ústřední matice divadelního ochotnictva československého 1886–1926*. Praha: ÚMDOČ 1926.
- Jiří Horníček, *Miloš Havel a český filmový průmysl*. [Diplomová práce, Praha: KfV FF UK 2000].
- Leopold Chmela, *Hospodářská okupace Československa. Její metody a důsledky*. Praha: Orbis 1946.
- Kristina Chmelíková, *Bio Lucerna. Historie pražského kina 1909–1945*. [Diplomová práce, Praha: KfS FF UK 2010].
- Petr Chowaniec, *Protektorátní přehlídka Filmové žně. Vznik festivalu jako nové formy propagace domácího filmu na základech výstav, cen a filmových týdnů*. [Diplomová práce, Brno: UFAV FF MU 2007].
- Wolfgang Jacobsen – Anton Kaes – Hans Helmut Prinzler (Hrg.) *Geschichte des deutschen Films*. Stuttgart: J. B. Metzler 1993.
- Pavel Janáček, *Literární brak. Operace vyloučení, operace nahrazení 1938–1951*. Brno: Host 2004.
- Jan Janák – Zdeňka Hledíková, *Dějiny správy českých zemí do roku 1945*. Praha: 1989.
- Drahomír Jančík – Eduard Kubů, *„Arizace“ a arizátoři*. Praha: Karolinum 2005.
- Karel Jech – Karel Kaplan, *Dekrety prezidenty republiky 1940–1945. Dokumenty I*. Brno: ÚSD – Doplněk 1995.
- Zdeněk Jírový, *Osvětou k svobodě. Jedna z cest české kultury k současnosti*. Praha: NIPOS 2005.
- Zdeněk Kárník, *České země v éře první republiky. 1. díl, 1918–1929*. Praha: Libri 2000.
- Zdeněk Kárník, *České země v éře první republiky. 2. díl, 1930–1935*. Praha: Libri 2002.
- Zdeněk Kárník, *České země v éře první republiky. 3. díl, 1936–1938*. Praha: Libri 2003.
- Miroslav Kárný – Jaroslava Kárná – Margita Kárná (eds), *Protektorátní politika Reinharda Heydricha*. Praha: Tisková, ediční a propagační služba 1991.
- Ivan Klimeš, Die „Entjudung“ der tschechischen Filmindustrie. In: Armin Loacker (Hrg.), *Unerwünschtes Kino. Der deutschsprachige Emigrantenfilm 1934–1937*. Wien: Filmarchiv Austria, 2000, s. 77–84.
- Ivan Klimeš, Kinematografie v Protektorátu Čechy a Morava. In: *Přednášky z XLIV. Běhu Letní školy slovanských studií*. Praha: Univerzita Karlova v Praze 2006, s. 239–250.
- Ernst Klee, *Das Personenlexikon zum Dritten Reich. Wer war was vor und nach 1945*. Frankfurt am Main: Fischer 2005.
- Dr. Günter Wilhelm Klimsch, *Die Entwicklung des nationalsozialistischen Filmmonopols von 1930 bis 1940. (Mit einer Darstellung der gleichzeitigen Pressekonzentration)*. München: b.n. 1954 [interní tisk, knihovna Deutsche Kinemathek sign. 2.3.G-Ent].
- Hans-Peter Kochenrath, *Der Film im Dritten Reich. Dokumentation zu dem Seminar im SS 1963. Arbeitsgemeinschaft für Filmfragen(?) an der Universität zu Köln*, Köln: b.n. 1963. [interní tisk, Knihovna Deutsche Kinemathek sign. 2.3.G-Koch 1].
- Jakub Končelík – Barbara Köpplová – Jitka Kryšpínová, *Český tisk pod vládou Wolfganga Wolframa von Wolmara*. Praha: Karolinum 2003.

Helmut Korte, *Der Spielfilm und das Ende der Weimarer Republik*. Göttingen: Vandenhoeck und Ruprecht 1998.

Zdeněk Koudelka, Zájmová samospráva. In: doc. JUDr. Karel Schelle (ed.), *Právní a ekonomické problémy současnosti II*. Brno: KEY Publishing s.r.o. 2007, s. 25–43.

Václav Král, *Otázky hospodářského a sociálního vývoje v českých zemích v letech 1938–1945. I–III*. Praha: ČSAV 1957–59.

Jan Kuklík – Jan Gebhart, *Druhá republika 1938–1939*. Praha – Litomyšl: Paseka 2004.

Ulrich Kurowski (Hrg.), *Deutsche Spielfilme 1933 bis 1945 (I). Materialien*. München: Münchener Filmzentrum Freunde des Münchner Filmmuseums – Stadtmuseum München, Abteilung Film 1974. [interní tisk, knihovna Deutsche Kinemathek, sign. 2.3.G-Deu 8].

Vlastislav Lacina – Jaroslav Pátek (eds), *Dějiny hospodářství českých zemí od počátku industrializace do současnosti. Sazek III. Období první Československé republiky a německé okupace 1918 – 1945*. Praha: Karolinum 1995

Marek Laštovka a kol., *Pražské spolky. Soupis pražských spolků na základě úředních evidencí z let 1895–1990*. Praha: Scriptorium 1998.

Lenka Linhartová – Vlasta Měšťánková – Jaroslava Milotová, *Heydrichova okupační politika v dokumentech*. Praha: ČSPB 1987.

Tina Lösch, *Die Entwicklung vom Stummfilm zum Tonfilm in Deutschland. Zur Entwicklungsgeschichte des Films 1920–1950*. [Magisterarbeit, Bamberg: Fakultät Sprach- und Literaturwissenschaften, Otto-Friedrich-Universität 2000].

Zdeněk Lukeš: *Splátka dluhu, Praha a její německy hovořící architekti 1900–1938*. Praha: Fraktály Publisher 2002.

Václav Macek – Jelena Paštéková, *Dejiny slovenskej kinematografie*. Martin: Osveta 1997.

Pavel Maršálek, *Protektorát Čechy a Morava. Státoprávní a politické aspekty nacistického okupačního režimu v českých zemích 1939–1945*. Praha: Karolinum 2002.

Michael Mayer, *Der Verein in der Spätmoderne*. [Dissertation, Konstanz: Fachbereich Geschichte und Soziologie, Universität Konstanz 2005].

Jaroslav Med, *Literární život ve stínu Mnichova (1938–1939)*. Praha: Academia 2010.

Felix Moeller, *Der Filmminister. Goebbels und der Film im Dritten Reich*. Berlin: Henschel 1998.

Libor Nemeškal, *Příprava české filmové školy ve třicátých letech a za Protektorátu Čechy a Morava*. [Bakalářská práce, FHS UK, Praha 2008].

Jiří Novotný, *Státní finanční hospodaření v období protektorátu 1939–1945*. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky 2006.

Věra Olivová, *Dějiny první republiky*. Praha: Karolinum 2000.

Libuše Otáhalová – Milada Červinková, *Acta Occupationis Bohemiae et Moraviae. Dokumenty z historie československé politiky 1939–1943. Svazek 2*. Praha, Academia 1966.

Jaroslav Pažout – Monika Sedláková, Úvod k inventáři. In: *Německé státní ministerstvo pro Čechy a Moravu*. Praha: NA 2005 [interní tisk, inventář archivního fondu].

Václav Poláček, Cenzura, řízení knižního trhu, zabavování a ničení knih 1938–1945. In: Václav Poláček (red.), *Kniha a národ 1939–1945*. Paseka, Praha 2004 [rekonstrukce nevydaného pamětního sborníku Svazu českých knihkupců a nakladatelů z roku 1947], s. 70–75.

Jiří Purš, *Obrysy znárodnění československé kinematografie (1945–1980)*. Praha: ČSFÚ 1980.

Václav Průcha a kol., *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1919–1992. 1. díl, období 1918–1945*. Brno: Doplněk 2004.

Karl Rößner (Hrg.), *Namensverzeichnis zur Sudetendeutschen Familienforschung*. B.m.: b.d. [cca 1974, rupokis, rejstřík k periodiku Sudetendeutsche Familienforschung, Bibliothek des Collegium Carolinum im Sudetendeutschen Haus München, sign. 45410]

Georg Roeber – Gerhard Jacoby: *Handbuch der filmwirtschaftlichen Medienbereiche. Die wirtschaftlichen Erscheinungsformen des Films auf den Gebieten der Unterhaltung, der Werbung, der Bildung und des Fernsehens*. Verlag Dokumentation, Pullach bei München 1973.

Petr Szczepanik, *Konzervy se slovy. Počátky zvukového filmu a česká mediální kultura 30. let*. Brno: Host 2009.

Jürgen Spiker, *Film und Kapital. Der Weg der deutschen Filmwirtschaft zum nationalsozialistischen Einheitskonzern*. Berlin: Verlag Volker Spiess 1975

Bohumil Šmída, *Organizace československého filmového podnikání a filmové tvorby*. Praha: SPN-AMU, 1985.

Zdeněk Štábla, *Data a fakta z dějin čs. kinematografie 1896–1945*, sv. 3. Praha: ČSFÚ 1990.

Zdeněk Štábla, *Data a fakta z dějin čs. kinematografie 1896–1945*, sv. 4. Praha: ČSFÚ 1990.

Jiří Štaif (ed.), *Moderní podnikatelské elity. Metody a perspektivy bádání*. Praha: Dokořán 2007.

Pavla Štorková, „Zliennale“. *Filmový festival „Filmové žně“ v letech 1940–1941 ve Zlíně*. [Bakalářská práce, Olomouc: KDFMS FF UP 2007].

Zdislav Šulc, *Stát a ekonomika. Příspěvek k teorii hospodářské politiky*. Praha: Karolinum 2004.

Alice Teichová, *Německá hospodářská politika v českých zemích v letech 1939–1945*. Praha, VSE 1998.

Jan Tesař, *Traktát o “záchraně národa”. Texty z let 1967–1969 o začátku německé okupace*. Praha: Triáda 2006.

Josef Tomeš, *Historie v čase zkoušky*. Praha: Gnosis 1992.

Zdeněk Vácha, 602. *Ing. Jindřich Brichta*. Praha: NTM 2000. [interní tisk, inventář archivního fondu].

Pavel Večeřa, Národní souručenství. In: Jiří Malíř – Pavel Marek: *Politické strany. Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861–2004. II. Díl. Období 1938–2004*. Brno: Doplněk 2005, s. 1091–1103.

Roel Vande Winkel – David Welch: *Cinema and the Swastika. The International Expansion of Third Reich Cinema*. Basingstoke – New York: Palgrave Macmillan 2007.

Renáta Vidnušková, *Pražská divadla za nacistické okupace 1939–1945*. [Diplomová práce, Praha: Ústav českých dějin 1997].

Libor Vykoupil, *Slovník českých dějin*. Brno: Julius Zirkus 2000.

Václav Wasserman, Karel Smrž. *Sborníček*. Praha: SPN 1958.

Václav Wasserman (ed.), *Průkopníci čs. kinematografie VII. Jindřich Brichta*. Praha: SPN 1959.

Dr. Jürgen W. Werhahn: *Bibliographie des Film- und Fernsehrechts*. Baden-Baden: Verlag für angewandte Wissenschaften 1963.

Výběrová článková bibliografie

A když byla premiéra, chodili po Praze se slonama. *Palubní deník kina Aero* 2003, č. 5, s. 3.

Dokumenty k vývoji českého filmového archivnictví. *Illuminace* 7, 1995, č. 1, s. 127–173.

Luboš Bartošek, 90. let čs. kinematografie (18.). *Zpravodaj československého filmu* 14, 1988, č. 20. s. 27–38.

Antonie Doležalová, Co dělat? Místo marxismu-leninismu v hospodářském vývoji komunistického Československa. *Acta oeconomica pragensia*, 2009, roč. 17, č. 4, s.62–83.

Marie Durmanová, Řízené hospodářství a správa Ústředního svazu průmyslu za nacistické

okupace. *SAP* 16, 1966, č. 2, s. 366–396.

Tereza Dvořáková, Českomoravské filmové ústředí. *Illuminace* 18, 2006, č. 3 (63), s. 191–193.

Tereza Dvořáková, Funkce treuhändera v protektorátním filmovnictví. *Illuminace* 16, 2004, č. 1 (53), s. 107–109.

Tereza Dvořáková, Německá dohoda o budoucnosti kinematografie protektorátu. *Illuminace* 14, 2002, č. 4 (48), s. 101–106.

Šimon Eisman, Osudy spolkových biografů v poválečném Československu. *Illuminace* 11, 1999, č. 4, s. 53–84.

Jindřich Elbl, Patnáct let filmové politiky 1933–1945. Jak byl znárodněn československý film. *Film a doba* 11, 1965, č. 7 (červenec), s. 340–345.

Jindřich Elbl, Patnáct let filmové politiky 1933–1945 (II). Jak byl znárodněn československý film. *Film a doba* 11, 1965, č. 8 (srpen), s. 396–399.

Jindřich Elbl, Patnáct let filmové politiky 1933–1945 (III). Jak byl znárodněn československý film. *Film a doba* 11, 1965, č. 9 (září), s. 462–466.

Joseph Goebbels, Projev na I. sjezdu Říšské filmové komory. *Illuminace* 6, 1994, č. 3, s. 83–92.

Josef Görner, Německá terminologie z doby nacistické okupace. *SAP* 15, 1965, č. 1, s. 173–228.

Jarmila Hurtová, Svaz filmového průmyslu a obchodu (/1913/ 1921–1941 /1948/). *Illuminace* 22, 2010, č. 2 (78), s. 112–114.

Marcela Kalašová: Českomoravská společnost pro úzký film s. r. o. (/1939/ 1941–1953). *Illuminace* 20, 2008, č. 4, s. 166–167.

Jan Kaliba, Ústřední filmová knihovna s čítárnou a studovnou. *Kino* 2, 1947, č. 20, s. 394–395

Ivan Klimeš, Národně obranné tendence v hraném filmu za protektorátu. *Illuminace* 1, 1989, č. 1, s. 53–77.

Ivan Klimeš, Stát a filmová kultura. *Illuminace* 11, 1999, č. 2, s. 125–137.

Ivan Klimeš, Stát a filmová výroba ve dvacátých letech. *Illuminace* 9, 1997, č. 4, s. 141–150.

Ivan Klimeš, Za vizi centrálního řízení filmové tvorby (Úvod k edici). *Illuminace* 12, 2000, č. 4, s. 135–139.

Helena Krejčová – Otomar Krejča ml., Příklad Binovec. *Illuminace* 8, 1996, č. 4, s. 107–137.

Jan S. Kolár, Filmař a historik Jindřich Brichta. *Film a doba* 3, 1957, č. 7, s. 477–479.

Jak byl znárodněn československý film. Svědectví a dokumenty (I). [Rozhovor s Františkem Pilátem a Elmarem Klosem]. *Film a doba* 11, 1965, č. 2 (únor), s. 70–79.

Jak byl znárodněn československý film. Svědectví a dokumenty II. [Rozhovor s Lubomírem Linhartem a Otakarem Vávrou]. *Film a doba* 11, 1965, č. 3 (březen), s. 125–135.

Jak byl znárodněn československý film. Svědectví a dokumenty III. [Rozhovor s Emilem Sirotkem a Karlem Feixem]. *Film a doba* 11, 1965, č. 4 (duben), s. 180–188.

Jak byl znárodněn československý film. Svědectví a dokumenty IV. [Vzpomínky Vladimíra Kabelíka]. *Film a doba* 11, 1965, č. 5 (květen), s. 242–243.

Jak byl znárodněn československý film. Svědectví a dokumenty V. [Rozhovor s Jánem Fintorou]. *Film a doba* 11, 1965, č. 12 (prosinec), s. 620–624.

Tomáš Lachman, Zemský svaz kinematografů v Čechách (1913–1942). *Illuminace* 21, 2009, č. 3, s. 132–133.

Lubomír Lehár, Vývoj Národní odborové ústředny zaměstnanecké v prvních letech nacistické okupace. *HaV* 15, 1966, č. 4 (srpen), s. 584–619.

Karel Margry: Filmové týdeníky v okupovaném Československu. Karel Pečený a jeho společnost Aktualita. *Illuminace* 21, 2009, č. 2, s. 83–134.

Karel Margry, The First Theresienstadt Film (1942). *Historical Journal of Film, Radio and Television* 19, 1999, č. 3, s. 309–337.

Jaroslava Milotová – Miroslav Kárný, Od Neuratha k Heydrichovi. Na rozhraní okupační politiky hitlerovského Německa v „Protektorátu Čechy a Morava“. *SAP* 39, 1989, č. 2, s. 281–394.

Walther Müller-Jentsch, Der Verein – ein blinder Fleck der Organisationssoziologie. *Berliner Journal für Soziologie* 18, 2008, č. 3, s. 476–502.

Německá říšsko-protektorátní dohoda o filmových záležitostech (korespondence). *Illuminace* 14, 2002, č. 4 (48), s. 107–108.

Jiří Novotný, Nejstarší české festivalové město. *Prostor Zlín* 3, 1995, č. 5 (květen), s. 4.

Osnova zákona k podpoře domácí filmové výroby. *Illuminace* 9, 1997, č. 4, s. 151–175.

Ladislav Pištora, Filmoví návštěvníci a kina na území České republiky. Od vzniku filmu do roku 1945. *Illuminace* 8, 1996, č. 4, s. 35–59.

Francesco Pitassio, Československé filmy na Mezinárodní přehlídce filmového umění v Benátkách 1932 – 1941. *Illuminace* 7, 1995, č. 3, s. 93–99.

Jiří Pokorný, Film ve službách osvěty. *Illuminace* 7, 1995, č. 1, s. 61–74.

Práva a povinnosti treuhändera. *Illuminace* 16, 2004, č. 1, s. 115–125.

Václav Průcha, Válečné řízené hospodářství v českých zemích a na Slovensku v letech 1939–1945. *Acta oeconomica pragensia* 1998, č. 5, s. 66–86.

Václav Průcha, Základní rysy válečného řízeného hospodářství v českých zemích ve letech nacistické okupace. *HaV* 16, 1967, č. 2 (duben), s. 215–239.

Přípis Václava Binovce Emanuelu Moravcovi. *Illuminace* 8, 1996, č. 4, s. 139–149.

Jiří Rak, Myšlenka filmového archivu (K článku B. Matuszewského). *Illuminace* 5, 1993, č. 2, 83–85.

Kurt Rozsypal, Vývoj plánovitého řízení v netržních podmínkách. *Acta oeconomica pragensia* 1998, č. 5.

Jindřich Schwippel – Tomáš Lachman, Organizace československého filmového herectva a zaměstnanců výroben / Československá filmová unie (1920–1938). *Illuminace* 21, 2009, č. 4 (76), s. 120–122.

Emil Sirotek: Druhé Filmové žně. *Prostor Zlín* 3, 1995, č. 5 (květen), s. 4.

Eva Strusková, Film Ghetto Theresienstadt 1942. Poselství filmových výstřižků. *Illuminace* 21, 2009, č. 1 (73), s. 5–36.

Stanislav Šisler, Příspěvek k vývoji a organizaci okupační správy v českých zemích v letech 1939–1945. *SAP* 13, 1963, č. 2, s. 47–95.

Stanislav Šisler, Studie o organizaci a působnosti nacistické okupační správy v letech 1939–1945. *SAP* 22, 1972, č. 1, s. 183–219.

Vilém Werner, Lektor contra Scenáristé. *Kinorevue* 7, 1940–1941, č. 49 (23. 7. 1941), s. 381–383.

Z historie žižkovských kinematografů. *Palubní deník kina Aero* 2003, č. 5, s. 2.

Zápis přátelské schůzky filmových tvůrčích pracovníků s panem ministrem Dr. Jaroslavem Kratochvílem konané dne 7. července 1941. *Illuminace* 11, 1999, č. 2, s. 138–153.

Pavel Zeman, Film, stát a politika. Německá filmová propaganda do roku 1945. *Illuminace* 6, 1994, č. 3, s. 65–77.

Pavel Zeman, Idea filmového archivu v Čechách. *Illuminace* 7, 1995, č. 1, s. 43–59.

Pavel Zeman, Jindřich Brichta. *Illuminace* 10, 1998, č. 2, s. 203–206.

Pavel Zeman, Stát a filmová propaganda ve třicátých letech. *Illuminace* 11, 1999, č. 1, s. 85–88.

Pavel Zeman: Týdeník Aktualita. České filmové zpravodajství na začátku druhé světové války. *Illuminace* 9, 1997, č. 4, s. 67–90.

Pavel Zeman, Úvodem k edici. Dokumenty k vývoji českého filmového archivnictví. *Illuminace* 7, 1995, č. 1, s. 125.

Pavel Zeman, *Zakázaná Praha* (Protektorátní autonomie v zrcadle jednoho zákazu). *Illuminace* 5, 1993, č. 3, s. 113–118.

On-line zdroje a licencované databáze

AHMP, Národní výbor hl. m. Prahy, odbor vnitřních věcí, spolkový katastr. Dostupný na WWW: <<http://www.ahmp.cz/index.html?wstyle=2&catalogue=1>>.

NA, Měsíční zprávy SD 1940–1941. Dostupný na WWW: <http://web.nacr.cz/sd/index_V11.php?session=6c56b1c531e48590e257d9d6914cf824&tk=29517&adresar=_@Monatberichts@1941@02_SD_Mb_41_II&od=0>.

ARGUS (ArchivGutSuche). Dostupný na WWW: <<http://startext.net-build.de:8080/barch/MidosaseARCH/search.htm>>.

Archivní fondy a sbírky v ČR (PEVA). Dostupné na WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archivni-fondy-cr/default.aspx>>.

ASPI [licencovaný informační právní systém]

badatelna.cz [archivní portál]. Dostupný na WWW: <<http://www.badatelna.cz/>>.

EBSCOhost [licencované databáze plnotetových časopisů]

Kramerius NFA [digitalizované zdroje české filmové historie, autorizace vstupu prostřednictvím knihovny NFA]. Dostupný na WWW: <<http://kramerius.nfa.cz>>.

Audio- a audiovizuální zdroje

II. FILMOVÉ ŽNĚ. ZLÍN 1941, rež. Pavel Hrdlička a Josef Míček, výr. BAPOZ Zlín 1941 [Filmová reportáž z filmového festivalu. NFA, sbírka dokumentárního filmu].

CHLÉB VŠEM. BROT FÜR ALLE, rež. Josef Vilímek, výr. Propaga 1942 [Krátký film. NFA, sbírka dokumentárního filmu].

OD NĚMÉHO FILMU K "MARKÉTĚ LAZAROVÉ", HISTORIE ČS. KINEMATOGRAFIE OD 1945 DO 1948. 2.díl. [Zvukový záznam pořadu Československého rozhlasu z 12.3.1968. Archiv Českého rozhlasu, sign. 07657/1].

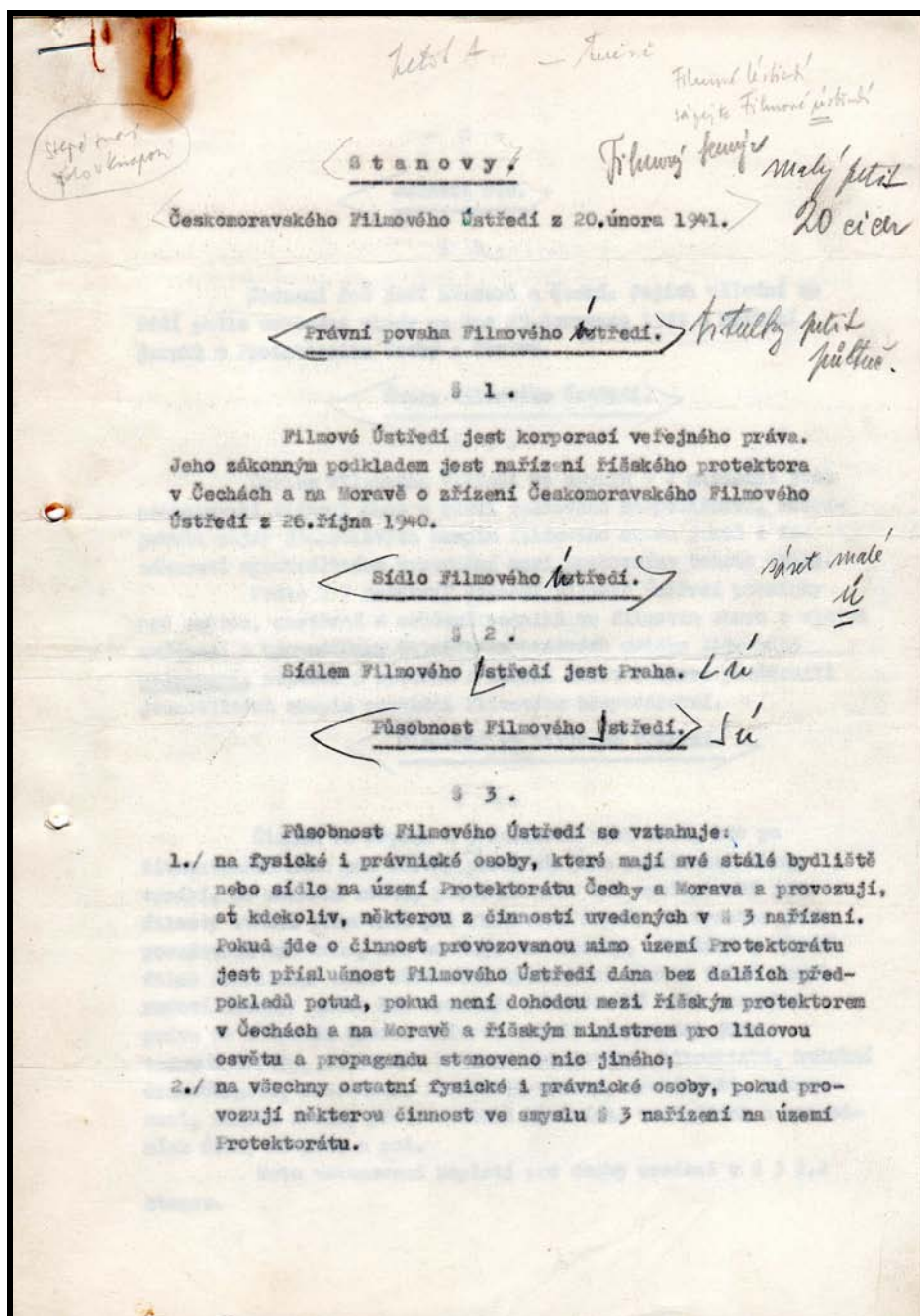
ZÁJEZD ČESKOMORAVSKÉHO FILMOVÉHO ÚSTŘEDÍ PARNÍKEM DO MĚLNÍKA. GEFOLGSCHAFTSAUSFLUG DER BÖHMISCH-MÄHRISCHEN FILMZENTRALE MIT DEM DAMPFER NACH MELNIK, výr. Propaga 1943, distr. Českomoravská společnost pro úzký film [Němý filmový materiál. NFA, sbírka dokumentárního filmu].¹⁶³¹

¹⁶³¹ Za informace a zpřístupnění filmového materiálu tímto velmi děkuji Evě Pavlíkové, Mgr. Brianě Čechové a Mgr. Martě Menzlové z Národního filmového archivu.

Přílohy

Edice dobových materiálů

Texty edice vycházejí z originálních, ať již publikovaných nebo nepublikovaných, dobových dokumentů a jejich znění nejsou nijak věcně nebo jazykově editorsky upravována. Úpravy se týkají pouze grafické stránky dokumentů (přiblížení grafické stránky jednotlivých dokumentů, sjednocení typ a velikost písma, záměna proložených písmen za tučná apod.) a evidentních překlepů.



Korektury návrhu stanov Českomoravského filmového ústředí¹⁶³²

¹⁶³² Stanovy Českomoravského filmového ústředí. NFA fond ČMFÚ, inv. č. 122.

Příloha č. 1

Vládní nařízení ze dne 1938 o organisaci filmového hospodářství.¹⁶³³

Vláda republiky Československé nařizuje podle § 138 zákona ze dne 13. května 1936, č. 131 Sb. zn. a n., o obraně státu, a podle § 60 ústavní listiny:

§ 1.

Vzhledem k mimořádným poměrům, způsobeným stavem branné pohotovosti státu nebo obsazením některých území států cizí moci zřizuje se pro zemi Českou a Moravskoslezskou za účelem soustředění filmových agend Státní filmové ústředí se sídlem v Praze při ministerstvu průmyslu, obchodu a živností. V rámci rozpočtu ministerstva průmyslu, obchodu a živností budou hrazeny potřebné věcné i osobní výdaje Státního filmového ústředí.

§ 2.

/1/ Do působnosti Státního filmového ústředí spadá:

- a/ vyřizování věcí, týkajících se výroby osvětlených filmů kinematografických, zejména péče o povznesení a umožnění této výroby;
- b/ vyřizování věcí, týkajících se obchodu s filmy;
- c/ povolování vývozu a dovozu, po případě i průvozu osvětlených filmů kinematografických podle vládního nařízení ze dne 13. července 1920, č. 442 Sb.z. a n., kterým se upravuje zahraniční obchod;
- d/ filmová censura;
spolurozhodování při filmové cenzuře
účast při filmové cenzuře
- e/ udílení koncesí k provozu půjčoven filmů;
- f/ udílení koncesí k provozu kinematografů (§ 9)
spolurozhodování při udílení koncesí
účast při udílení koncesí;
- g/ upravování hospodářských a jiných poměrů ve filmovém oboru a vydávání závazných předpisů pro filmový obor;
- h/ filmové věci kulturní a lidovýchovné;
- ch/ evidence filmové propagace;
- i/ spolupůsobení s příslušnými úřady ve všech ostatních otázkách, dotýkajících se filmového oboru.

/2/ Státní filmové ústředí rozhoduje v zásadních věcech a při udílení koncesí po slyšení Filmové komory (§ 3).

§ 3.

/1/ Jako vrcholná zájmová organizace filmová zřizuje se Filmová komora, která má sídlo v Praze a jest veřejnoprávní korporací. Skládá se z těchto odborů:

- a/ odbor filmových továren a dílen;
- b/ “ “ podnikatelů výroby domácích filmů;
- c/ “ “ půjčoven a obchodníků s filmy;
- d/ “ kinematografů;
- e/ “ filmových pracovníků.

¹⁶³³ V původním dochovaném dokumentu chybí §§ 4 a 8. Vzhledem k tomu, že není jasné, zda se jedná o pouhý překlep nebo důsledek vývoje návrhu vládního nařízení, ponecháváme původní číslování paragrafů.

/2/ Členství v odboru filmových továren a dílen jest povinné pro každého, kdo po živnostensku jako provozovatel atelieru filmy určené k veřejnému předvádění vyrábí nebo jej k této výrobě pronajímá nebo kdo po živnostensku vyrábí neb jakýmkoliv způsobem zpracovává neb zušlechťuje neosvětlené i osvětlené filmy kinematografické určené k veřejnému předvádění.

/3/ Členství v odboru podnikatelů výroby domácích filmů je povinné pro každého, kdo vyrábí filmy k veřejnému předvádění, nemaje vlastní továrny ani dílny.

/4/ Členství v odboru filmových půjčoven a obchodníků s filmy jest povinné pro každého, kdo po živnostensku filmy propůjčuje k veřejnému předvádění nebo s filmy obchoduje.

/5/ Členství v odboru kinematografů jest povinné pro každého, kdo filmy předvádí veřejně a výdělečně.

§ 5.

/1/ Orgány Filmové komory jsou:

a/ pětičlenný výkonný výbor se stejným počtem náhradníků, jež jmenuje ministr průmyslu, obchodu a živností na tři roky po jednom členu a náhradníku za každou odbornou sekci k jejímu ternovému návrhu. Jmenování může ministr průmyslu, obchodu a živností kdykoliv odvolati. Výkonný výbor Filmové komory vyřizuje běžné věci Filmové komory a řídí její správu. Na venek zastupuje komoru předseda nebo místopředseda. Funkce předsedy střídá se po roce mezi zástupci jednotlivých odborů. Pořadí oborů se určí losem. Místopředsedou je vždy ten, kdo je určen jako předseda pro příští rok.

b/ desetičlenný poradní sbor, který jest pomocným orgánem výkonného výboru; do poradního sboru jmenují odbory každý po dvou členech na dobu jednoho roku.

/2/ Výkonný výbor Filmové komory sestavuje roční rozpočet Filmové komory, jenž podléhá schválení Státního filmového ústředí.

/3/ Výkonný výbor stanoví jednací řád Filmové komory, jenž podléhá rovněž schválení Státního filmového ústředí.

§ 6.

/1/ Orgány odboru jsou:

a/ valná hromada,

b/ výbor,

c/ předsednictvo.

§ 7.

Filmová komora podléhá stálému vládnímu doзору. Ministr průmyslu, obchodu a živností jmenuje po slyšení ministra vnitra a ministra školství a národní osvěty vládního komisaře a jeho zástupce, který musí býti zván ke každé schůzi správních orgánů Filmové komory. Vládnímu komisaři přísluší zastaviti usnesení, odporující platným právním předpisům nebo usnesení s hlediska veřejného zájmu škodlivá, dále nahlížeti do dokladů a písemností a žádati kdykoliv potřebné vysvětlení. Nerozhodne-li Státní filmové ústředí do 15 dnů po té, kdy ho došlo oznámení o tom, že určité usnesení bylo vládním komisařem zastaveno, jest to pokládati za souhlas s usnesením, jež nabývá tím platnosti ode dne, kdy lhůta tato prošla.

§ 9.

Provozování kinematografů po živnostensku prohlašuje se za živnost koncesovanou ve smyslu živnostenského řádu (zákona). Podrobnosti stanoví vládní nařízení.

§ 10.

/1/ Při Státním filmovém ústředí zřizuje se státní filmový fond. Na venek zastupuje fond ministr průmyslu, obchodu a živností.

/2/ Jako běžné příjmy se filmovému fondu přikazují výtěžky poplatků, vybíraných za dovozní povolení osvětlených filmů kinematografických podle § 12 vládního nařízení ze dne 13. července 1920, č. 442 Sb.z. a n., kterým se upravuje zahraniční obchod.

/3/ Další příjem fondu tvoří příspěvky příslušníků filmového oboru, na nichž se jednomyslně usnese Filmová komora se souhlasem Státního filmového ústředí.

/4/ Účelem filmového fondu jest podrobovati výrobu domácích filmů celovečerních a dodatkových a pečovati o jejich zvelebení a potřeby.

/5/ Státní filmový fond, jehož rozpočet jest součástí státního rozpočtu, spravuje v dohodě s ministrem financí ministr průmyslu, obchodu a živností, který jest povinen podati každoročně zprávu Národnímu shromáždění o hospodářství s fondovými prostředky v uplynulém roce a o stavu fondu k 31. prosinci každého roku. Zpráva bude součástí celkového státního závěrečného účtu. Státní filmový fond podléhá kontrole Nejvyššího účetního kontrolního úřadu.

§ 11.

/1/ Kdo přestoupí ustanovení tohoto ustanovení nebo prováděcích předpisů k němu vydaných, bude potrestán – nejde-li o čin trestný – soudně, okresním úřadem pro přestupek pokutou do 50.000 Kč nebo vězením (uzamčením) do 6 měsíců, popřípadě, jde-li o přestupek, spáchaný při provozování živnosti, ztrátou živnostenského oprávnění. Pro případ nedobytnosti pokuty buď uložen náhradní trest vězení (uzamčení) do šesti měsíců. Tyto tresty mohou býti uloženy též současně, v tomto případě nesmí však trest na svobodě spolu s náhradním trestem za nedobytnou pokutu činiti více než šest měsíců.

/2/ Promlčení trestného činu nastává uplynutím jednoho roku od doby, kdy byl trestný čin spáchán.

§ 12.

Toto nařízení nabývá účinnosti dnem vyhlášení; provede je ministr průmyslu, obchodu a živností v dohodě s ministrem vnitra, financí a školství a národní osvěty.

Zdroj:

Vládní nařízení ze dne 1938 o organizaci filmového hospodářství. NFA, fond ČMFU, inv. č. 78.

Příloha č. 2

Návrh osnovy vládního nařízení o Filmové komoře.

§ 1.

/1/ Jakožto vrcholná zájmová organizace filmová pro zemi Českou a Moravskoslezskou zřizuje se Filmová komora, která je veřejnoprávní korporací a má sídlo v Praze.

/2/ Filmová komora se skládá z těchto odborů:

- a/ z odboru výrobního,
- b/ z odboru obchodního a
- c/ z odboru spotřebního.

/3/ Do odboru výrobního patří:

- a/ Svaz filmových továren a dílen,
- b/ Svaz podnikatelů výroby domácích filmů a
- c/ Svaz tvůrčích pracovníků filmových.

/4/ Do odboru obchodního patří:

- a/ Svaz půjčoven domácích i cizích filmů a obchodníků s těmito filmy a
- b/ Svaz půjčoven výlučně dovezených filmů a obchodníků výlučně s těmito filmy.

/5/ Do odboru spotřebního patří:

- a/ Svaz kinematografů v zemi České a
- b/ Svaz kinematografů v zemi Moravskoslezské.

/6/ Všechny uvedené svazy a prostřednictvím těchto svazů nepřímo i jejich členové jsou povinně členy Filmové komory. Každý svaz se ustaví závazně a jednotně jakožto samosprávná veřejnoprávní korporace s povinným členstvím, jak vyplývá z odst. 7 – 13 tohoto paragrafu.

/7/ Členství ve Svazu filmových továren a dílen je povinné pro každého, kdo po živnostensku jako provozovatel továrny nebo dílny vyrábí filmy určené k veřejnému předvádění, kdo pronajímá továrnu nebo dílnu k výrobě těchto filmů a kdo po živnostensku vyrábí nebo jakýmkoliv způsobem zpracovává a zušlechťuje osvětlené i neosvětlené filmy kinematografické, určené k veřejnému předvádění.

/8/ Členství ve Svazu podnikatelů výroby domácích filmů je povinné pro každého, kdo podniká výrobu domácích filmů, nemaje vlastní továrny ani dílny.

/9/ Členství ve Svazu tvůrčích pracovníků filmových je povinné pro každého, kdo jako duševní nebo umělecký pracovník je účasten při výrobě filmů. O členství osob, pro něž účast ve filmu je zaměstnáním nahodilým a mimořádným, po příp. o členství vynikajících pracovníků technických, rozhodne Filmová komora, přihlížejíc k návrhu Svazu tvůrčích pracovníků filmových.

/10/ Členství ve Svazu půjčoven domácích i cizích filmů a obchodníků s těmito filmy je povinné pro každého, kdo po živnostensku propůjčuje k veřejnému předvádění buď jenom doma vyrobené nebo doma vyrobené i z ciziny dovezené filmy, po příp. kdo s těmito filmy jinak obchoduje.

/11/ Členství ve Svazu půjčoven výlučně dovezených filmů a obchodníků výlučně s těmito filmy je povinné pro každého, kdo po živnostensku propůjčuje k veřejnému předvádění pouze filmy dovezené z ciziny, po příp. kdo pouze s těmito filmy jinak obchoduje.

/12/ Členství ve Svazu kinematografů v zemi České je povinné pro každého, kdo předvádí filmy veřejně a výdělečně v zemi České.

/13/ Členství ve Svazu kinematografů v zemi Moravskoslezské je povinné pro každého, kdo předvádí filmy veřejně a výdělečně v zemi Moravskoslezské.

/14/ Kdo se chce uplatnit ve filmovém oboru způsobem, vyplývajícím z odst. 7 – 13 tohoto paragrafu, je povinen před započítáním své činnosti přihlásit se za člena příslušného svazu. Příjetí za člena svazu neopravňuje však samo o sobě, bez oprávnění úředního k nastoupení činnosti ve filmovém oboru.

/15/ Úřady jsou povinny oznamovati Filmové komoře, komu a jaké vydaly oprávnění k činnosti ve filmovém oboru, po příp. že vzaly a vědomí opovědění této činnosti, jakož i kdo se této činnosti vzdal.

/16/ Filmová komora registruje a vede v patnosti členy všech svazů, uvedených v odst. 3 – 5 tohoto paragrafu. Tyto svazy se dále v tomto vládním nařízení jmenují komorní svazy.

§ 2.

Úkolem a právem Filmové komory jest:

- a/ hájiti všechny zájmy filmového oboru a podporovati jeho rozvoj jako celku i všech jeho složek, organisovaných ve Filmové komoře, jakož i chrániti čest a vážnost filmového oboru,
- b/ pečovati o pořádek a zodpovědnost ve filmovém oboru a o povznesení domácí výroby a tvorby se zřetelem k národnímu, kulturnímu a hospodářskému významu filmu,
- c/ sledovati soustavně stav a vývoj filmového oboru doma i v cizině a podávati příslušným úřadům iniciativní návrhy a dobrá zdání ve všech otázkách tohoto oboru a podnikání,
- d/ obstarávati v rámci působnosti Filmové komory ty úkoly, jimiž bude Filmová komora příslušnými úřady pověřena, a spolupracovati s úřady ve všech otázkách týkajících se filmového oboru,
- e/ býti pojítkem jednak mezi úřady a fysickými i právníckými osobami nebo skupinami osob, které se zabývají filmovými věcmi, jednak mezi těmito osobami a skupinami osob navzájem,
- f/ sjednávati dohody ve společných věcech mezi jednotlivými složkami filmového oboru, organisovanými ve Filmové komoře, a působiti vůbec k normativním úpravám, které jsou pak pro komorní svazy a členy těchto svazů závazné,
- g/ dbáti důsledně toho, aby usnesení Filmové komory i komorních svazů byla zachovávána, a urovnávati spory mezi jednotlivými svazy, jakož i mezi členy dvou různých svazů a v odvolací instanci i mezi členy jednoho a téhož svazu.

§ 3.

/1/ Orgány Filmové komory jsou:

- a/ komorní výbor,
- b/ komorní rada,
- c/ revisoři účtů,
- d/ disciplinární rada a
- e/ rozhodčí soud.

/2/ Komorní výbor se skládá z 9 členů, které jmenuje ministr průmyslu, obchodu a živností vždy na tři roky. Každý odbor Filmové komory je tu zastoupen 3 členy, při čemž Svazu půjčoven domácích i cizích filmů a obchodníků s těmito filmy a Svazu kinematografů v zemi České náleží po 2 zástupcích a zbývajícím pěti svazům po 1 zástupci. Jmenování děje se podle ternového návrhu, který podávají na každého zástupce jednotlivé komorní svazy. Obdobně jmenuje ministr průmyslu, obchodu a živností za každý odbor Filmové komory 3 náhradníky komorního výboru. Náhradník má právoúčastniti se schůzí komorního výboru a na nich jednati, ale hlasovati smí jenom tehdy, když se schůze nesúčastní za příslušný svaz řádný člen komorního výboru.

/3/ Členové komorního výboru volí ze svého středu vždy na jeden rok předsedu Filmové komory a jeho náměstka; tuto volbu potvrzuje ministr průmyslu, obchodu a živností. Předseda i náměstek se volí střídavě ze všech tří odborů Filmové komory, každý rok z odboru jiného, při čemž se má hleděti k tomu, aby se postupně vystřídaly i jednotlivé svazy. Náměstek předsedy se volí vždy z toho odboru, z něhož má býti příští rok volen předseda. Předseda Filmové komory je zároveň předsedou komorního výboru a komorní rady. Ve schůzích komorního výboru náleží předsedovi vždy právo hlasovací a při rovnosti hlasů platí rozhodnutí, pro které hlasoval předseda. Náměstek předsedy vykonává funkci předsednickou jenom tehdy, nemůže-li ji z vážné příčiny vykonávati sám předseda.

/4/ Ministr průmyslu, obchodu a živností může předsedu Filmové komory sesaditi, jestliže neplní svých povinností nebo se stal pro výkon své funkce nezpůsobilý nebo nespolehlivý, po příp. jestliže mu komorní výbor vyslovil většinou hlasů nedůvěru. Byl-li předseda sesazen, musí býti do jednoho měsíce provedena volba nového předsedy na zbytek

roku, a to ze stejného odboru. Z obdobných důvodů a zvláště tehdy, jestliže o to s udáním důvodů požádá příslušný svaz, může ministr průmyslu, obchodu a živností odvolati člena komorního výboru a jmenovati předepsaným způsobem do jednoho měsíce na zbytek příslušného období nového člena komorního výboru, a to ze stejného svazu.

/5/ Komorní výbor je správním i výkonným orgánem Filmové komory. Na venek zastupuje Filmovou komoru její předseda nebo v jeho zastoupení náměstek předsedy. Listiny Filmové komory podepisuje předseda nebo v jeho zastoupení náměstek předsedy ještě s jedním členem komorního výboru nebo s tajemníkem komory.

/6/ Komorní rada se skládá z 9 členů, které vysílají vždy na jeden rok jednotlivé svazy tak, že Svaz půjčoven domácích i cizích filmů a obchodníků s těmito filmy a Svaz kinmatografů v zemi České vysílají po 2 zástupcích a zbývajících pět svazů po 1 zástupci. Příslušný svaz má právo i během roku svého zástupce z komorní rady odvolati a vyslati na zbytek roku zástupce jiného. Nového zástupce na zbytek roku vysílá příslušný svaz i tehdy, když člen komorní rady resignuje nebo i z jiné příčiny přestane býti jejím členem. Členové komorní rady nesmějí býti zároveň členy komorního výboru, kdežto členové komorního výboru mohou se účastniti schůzí komorní rady a na nich jednati, avšak bez práva hlasovacího. Schůze komorní rady svolává a řídí předseda Filmové komory, po příp. jeho náměstek, ale hlasuje tu pouze při rovnosti hlasů. Komorní rada je pomocným a poradním orgánem komorního výboru, který také má k jejímu usnesení přihlížeti.

/7/ Revisoři účtů jsou 3 a jmenuje je vždy na jeden rok ministerstvo průmyslu, obchodu a živností, a to za každý odbor Filmové komory 1, přihlížejíc k ternovému návrhu, na němž se dohodnou svazy, patřící do příslušného odboru; kdyby k dohodě nedošlo, rozhodne ministerstvo průmyslu, obchodu a živností samo. Revisoři účtů nesmějí zastávati žádnou jinou funkci v orgánech Filmové komory. Revisorům účtů náleží zkoumati účetní knihy Filmové komory, jakož i účty a doklady k nim, míti v patrnosti stav jmění a správnost jeho užívání a dohlížeti i po stránce věcné na hospodaření komory. Revisi mohou vykonati kdykoliv, nejméně však jednou za čtvrt roku; závěrečnou revisi za uplynulý rok musí provést nejpozději do konce ledna. Účetní závěrku Filmové komory schvaluje po zprávě revisorů účtů ministerstvo průmyslu, obchodu a živností. Toto ministerstvo schvaluje také roční rozpočet Filmové komory, který sestaví a předloží komorní výbor každoročně do konce listopadu na rok příští.

/8/ Disciplinární rada se skládá z 6 členů, které jmenuje vždy na tři roky ministerstvo průmyslu, obchodu a živností, přihlížejíc k návrhům komorního výboru. Členové disciplinární rady nesmějí býti zároveň členy komorního výboru. Obdobně jmenuje ministerstvo průmyslu, obchodu a živností 2 náhradníky disciplinární rady. Disciplinární rada volí ze svého středu na tři roky předsedu disciplinární rady a jeho náměstka. Disciplinární rada pečuje o to, aby byly zachovávány řády, předpisy a rozhodnutí Filmové komory i komorních svazů a aby bylo vždy a ve všem dbáno cti a vážnosti filmového stavu. Je proto oprávněna ukládati disciplinární tresty podle § 4 odst. 4 a 5 tohoto nařízení.

/9/ Rozhodčí soud se ustavuje tak, že komorní výbor, přihlížeje k návrhům jednotlivých komorních svazů, sestaví vždy na jeden rok listinu rozhodčích soudců o 14 členech. Dojde-li ke sporu, jmenuje každá ze sporných stran z této listiny dva své důvěrníky a ti se dohodnou na předsedovi soudu, který musí býti vzat rovněž z listiny rozhodčích soudců; nedohodnou-li se, jmenuje předsedu soudu komorní výbor sám. Rozhodčí soud urovnává a rozsuzuje jednak spory mezi komorními svazy, jednak spory mezi členy dvou různých komorních svazů a jednak v odvolací instanci spory mezi členy jednoho a téhož komorního svazu. V posledním případě je usnesení rozhodčího soudu konečné, kdežto v prvých dvou případech lze se odvolati do 14 dnů od doručení příslušného rozhodnutí k ministerstvu průmyslu, obchodu a živností. Právoplatné nálezy rozhodčího soudu jsou pro sporné strany závazné a jsou exekučním titulem ve smyslu § 1 exekučního řádu.

/10/ Členství a funkce ve všech orgánech Filmové komory jsou čestné a mimo náhradu hotových výloh, spojených s vykonáváním funkce, nepřísluší za ně žádná odměna, leč by ministerstvo průmyslu, obchodu a živností na návrh komorního výboru povolilo činovníkům komory odměnu za zvláštní výkony.

/11/ Jmenování, volba a vůbec ustavení orgánů Filmové komory na další funkční období musí býti provedeno vždy nejpozději do konce prosince. Správní rok Filmové komory je

shodný s rokem kalendářním. Při prvním ustavení, nestane-li se na počátku roku, prodlouží se funkční období o zbytek toho roku, v němž k ustavení dojde. Před prvním ustavením Filmové komory a jejích orgánů musí být ustaveny jednotlivé svazy, uvedené v § 1 odst. 3 – 5, jakož i orgány těchto svazů. Jak bude provedeno prvé ustavení komorních svazů a Filmové komory, určí podrobně ministerstvo průmyslu, obchodu a živností.

§ 4.

/1/ Komorní výbor vypracuje podle zásad a předpisů tohoto vládního nařízení do tří měsíců po svém prvním ustavení jednací řád Filmové komory a jejích orgánů, jímž bude blíže určen způsob jednání těchto orgánů. Tento jednací řád i jeho možné změny podléhají schválení ministerstva průmyslu, obchodu a živností.

/2/ Komorní výbor vydává a po příp. mění služební řády, jimiž se upravují povinnosti a požitky zaměstnanců Filmové komory. Rovněž tyto služební řády podléhají schválení ministerstva průmyslu, obchodu a živností, kdežto služební řády vedoucích úředníků jednotlivých komorních svazů schvaluje vždy podle návrhu příslušného svazu Filmová komora.

/3/ Komorní výbor stanoví každoročně, nejpozději do konce února, pro své účely a na úhradu svých výloh komorní příspěvky, které rozvrhne na jednotlivé komorní svazy, po příp. na členy těchto svazů. Výše těchto příspěvků i jejich rozvržení podléhá schválení ministerstva průmyslu, obchodu a živností. Podobně jednotlivé komorní svazy stanoví každoročně, nejpozději do konce října, pro své účely a na úhradu svých výloh členské příspěvky, jejichž výše i rozvržení na jednotlivé členy těchto svazů podléhá po předchozím schválení Filmové komory ještě schválení příslušného dozorčího úřadu. Vymáhání komorních i svazových příspěvků se řídí předpisy o vymáhání veřejných dávek.

/4/ Vedle členských příspěvků je komora oprávněna nabývat i jako své jmění samostatně spravovat jakékoliv příjmy jiné, na př. věnování, odkazy a dary, výnosy z vlastního podnikání, pokuty podle tohoto vládního nařízení a pod.

/5/ Disciplinární rada, jednajíc z úřední povinnosti nebo na odůvodněnou stížnost, zakročuje proti komorním svazům i členům těchto svazů, jestliže zanedbávají své povinnosti k Filmové komoře, jestliže nezachovávají její rozhodnutí nebo je maří a jestliže porušují čest a vážnost filmového stavu. V takových případech disciplinární rada ukládá podle velikosti provinění, jež musí být šetřením prokázáno, disciplinární trest, kterým může být:

a/ důtka Filmové komory,

b/ peněžitá pokuta od 100.-Kč do 20.000.-Kč, která plyne do komorního jmění a může se vymáhat politickou exekucí,

c/ odnětí práva na určitý čas, nejdéle však na tři roky, být členem kteréhokoliv orgánu Filmové komory.

/6/ Byl-li člen komorního svazu rozhodnutím disciplinární rady potrestán již dvakrát nebo je-li jeho provinění takové, že poškozuje zájmy filmového oboru nebo ohrožuje zájmy veřejné, může komorní výbor, přihlížeje k nálezům disciplinární rady, navrhnouti příslušnému úřadu, aby tomuto členu odňal na určitý čas nebo i trvale živnostenský list, po příp. licenci (koncesi). Příslušný úřad je z tohoto vládního nařízení oprávněn návrhu komorního výboru vyhověti a v každém případě je povinen o něm rozhodnouti do tří měsíců po jeho předložení.

/7/ Z rozhodnutí orgánů Filmové komory může se komorní svaz nebo jeho člen, který se cítí tímto rozhodnutím poškozen, odvolat k ministerstvu průmyslu, obchodu a živností. Toto odvolání je nutno podati, není-li tímto vládním nařízením stanoveno jinak, do 8 dnů od doručení příslušného rozhodnutí, po příp. jeho vyhlášení podle jednacího řádu. Odvolání má odkladací účinek.

/8/ Při jednání a hlasování v komorním výboru má každý člen tohoto výboru právo ohlásiti jménem komorního svazu, který zastupuje, minoritní votum, jež příslušný svaz musí do 8 dnů komornímu výboru písemně odůvodniti. Neučiní-li tak, nabude platnosti většinové rozhodnutí komorního výboru. V opačném případě Filmová komora předloží minoritní votum s jeho odůvodněním do 48 hodin ministerstvu průmyslu, obchodu a živností ke konečnému rozhodnutí.

/9/ Jestliže rozhodnutí Filmové komory podléhá schválení ministerstva průmyslu, obchodu a živností, musí být tomuto ministerstvu oznámeno do 8 dnů ode dne usnesení a

ministerstvo průmyslu, obchodu a živností musí poté do 1 měsíce o něm rozhodnouti. Neučiní-li tak v této lhůtě, stává se usnesení Filmové komory právoplatným. Při odvolání z rozhodnutí některého orgánu Filmové komory musí ministerstvo průmyslu, obchodu a živností rozhodnouti nejpozději do 2 měsíců poté, co mu bylo odvolání doručeno.

§ 5.

/1/ Svazy uvedené v § 1 odst. 3 – 5 plní v rámci své působnosti úkoly Filmové komory a hájí zájmy svých členů, řídí se při tom vlastními stanovami, které musí býti vypracovány podle směrnic tohoto paragrafu a schváleny příslušným dozorčím úřadem.

/2/ Mimo Svaz kinematografů v zemi Moravskoslezské, který má své sídlo v Brně, mají všechny ostatní komorní svazy sídlo v Praze. Jednací řeč všech komorních svazů je česká. Správní rok všech těchto svazů se začíná dnem 1. září a končí se dnem 31. srpna roku následujícího.

/3/ Orgány komorních svazů jsou:

- a/ valná hromada,
- b/ správní výbor,
- c/ revisoři účtů a
- d/ rozhodčí soud.

/4/ Valné hromadě, kterou tvoří všichni členové toho kterého svazu, přísluší zejména:

- a/ za souhlasu Filmové komory a příslušného dozorčího úřadu měniti stanovy svazu a ve vlastní kompetenci vykládati předpisy těchto stanov,
- b/ vypracovati a po příp. měniti jednací řád svazu a jeho orgánů, při čemž tento řád i jeho změny podléhají schválení Filmové komory,
- c/ stanoviti zásady pro správu svazového jmění a rozhodovati o koupi, zcizení, nájmu a zadlužení nemovitostí,
- d/ schvalovati výroční zprávu o činnosti svazu a účetní závěrku, jakož i rozpočet na správní rok další,
- e/ stanoviti každoročně výši příspěvku členů svazu i výši zápisného, podléhající schválení Filmové komory,
- f/ voliti z členů svazu členy správního výboru, revisory účtů a členy rozhodčího soudu i jejich náhradníky,
- g/ zřizovati účelové ústavy svazu.

/5/ Valnou hromadu svolává předseda svazu způsobem, který je určen stanovami svazu, po příp. jednacím řádem. Řádná valná hromada svazu se musí konati každoročně po uplynutí správního roku, nejpozději do konce října. Valná hromada jedná a usnáší se právoplatně za přítomnosti nejméně 1/3 členstva. Nesejde-li se v ustanovenou dobu potřebný počet členů, koná se valná hromada právoplatně o 1 hodinu později bez ohledu na počet přítomných členů. Usnášení děje se nadpoloviční většinou hlasů, pokud stanovami a jednacím řádem není předepsáno jinak.

/6/ Správní výbor se skládá podle počtu členstva svazu nejméně z 5 a nejvíce z 15 členů, kteří volí ze svého středu předsedu, 1 nebo 2 místopředsedy, jednatele a pokladníka, po příp. ještě další činovníky. Kompetence těchto činovníků vyplývá v podstatě z funkce samé a ve stanovách svazu bude ještě blíže vymezena. Jestliže některý člen správního výboru mezi rokem resignuje nebo nemůže svou funkci vykonávati, nastoupí na jeho místo do konce správního roku náhradník.

/7/ Správnímu výboru svazu přísluší zejména:

- a/ podávati návrhy na zástupce svazu v komorním výboru, vysílati zástupce svazu do komorní rady, činiti dohody o reviselech účtů a podávati návrhy na rozhodčí soudce podle § 3 odst. 3, 6, 7 a 9,
- b/ zřizovati podle potřeby z členů svazu, po příp. s přibráním expertů, komise k projednání věcí, které vyžadují zvláštních znalostí,
- c/ přijímati a propouštět zaměstnance svazu, upravovati jejich požitky a vydávati pro ně služební řády, pokud tímto vládním nařízením není stanoveno jinak,
- d/ spravovati jmění svazu podle zásad stanovených valnou hromadou.

/8/ Revisoři účtů jsou 2 a nesmí zastávat žádnou jinou funkci v orgánech svazu. Práva a povinnosti těchto revisorů jsou obdobné jako revisorů účtů Filmové komory; závěrečnou revisi za uplynulý správní rok musí provést vždy nejpozději do konce září.

/9/ Rozhodčí soud svazu ustavuje se obdobně jako rozhodčí soud Filmové komory. Listina rozhodčích soudců obsahuje podle počtu členstva toho kterého svazu 6 až 12 osob. Rozhodčí soud svazu urovnává a rozsuzuje spory mezi členy jednoho a téhož komorního svazu. Z usnesení rozhodčího soudu svazu lze se odvolat do 14 dnů od doručení příslušného usnesení k rozhodčímu soudu Filmové komory. Právoplatné nálezy rozhodčího soudu jsou pro sporné strany závazné a jsou exekucním titulem ve smyslu § 1 exekucního řádu.

/10/ Jestliže rozhodnutí komorního svazu podléhá schválení Filmové komory, musí být této komoře oznámeno do 8 dnů ode dne usnesení a Filmová komora musí poté do 1 měsíce o něm rozhodnout. Neučiní-li tak v této lhůtě, stává se usnesení komorního svazu právoplatným. Při odvolání z nálezů rozhodčího soudu svazu rozhodne rozhodčí soud Filmové komory s největším urychlením nejpozději do 2 měsíců poté, co mu bylo odvolání doručeno.

§ 6.

Filmová komora i komorní svazy podléhají stálému státnímu dozoru, který vykonávají vládní komisaři, po příp. jejich zástupci. Vládní komisaře a jejich zástupce jmenuje ministr průmyslu, obchodu a živností. Vládní komisař musí být zván na každou schůzi správních orgánů Filmové komory i komorních svazů. Přísluší mu právo zastavit usnesení odporující platným právním předpisům nebo s hlediska veřejného zájmu škodlivá. Rovněž mu přísluší právo nahlížeti do písemností a dokladů komory i svazů a žádati kdykoliv potřebné vysvětlení. Nerozhodne-li ministerstvo průmyslu, obchodu a živností do 15 dnů poté, kdy ho došlo oznámení Filmové komory nebo komorního svazu, že určité usnesení bylo vládním komisařem zastaveno, je to pokládati za souhlas s tímto usnesením, které tím nabývá platnosti ode dne, kdy lhůta 15 dnů prošla.

§ 7.

Toto vládní nařízení nabývá účinnosti dnem jeho vyhlášení a provede je ministr průmyslu, obchodu a živností v dohodě s ministrem vnitra, s ministrem školství a národní osvěty a s ministrem financí.

Zdroj:

Návrh osnovy vládního nařízení o Filmové komoře. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 63.

Příloha č. 3

Vládní nařízení ze dne 1939 o Filmové komoře

Vláda Protektorátu Čechy a Morava nařizuje podle čl. II ústavního zákona zmocňovacího ze dne 15. prosince 1938, č. 330 Sb. z. a n.:

Část první

§ 1.

Jako ústřední zájmová organizace filmová se zřizuje Filmová komora, která je veřejnoprávní korporací a má sídlo v Praze.

§ 2.

Úkoly Filmové komory

/1/ Úkolem Filmové komory jest:

- a/ hájiti zájmy všech jejích složek (§3),
- b/ pečovati o kulturní a umělecké povznesení a hospodářský rozvoj domácí výroby i tvorby českého filmu,
- c/ sledovati stav a vývoj filmového oboru doma i v cizině,
- d/ obstarávati v rámci své působnosti a podle směrnic ministerstva průmyslu, obchodu a živností svěřené úkoly,
- e/ podávati příslušným úřadům k jejich žádosti nebo z vlastního podnětu posudky a návrhy v oboru své působnosti,
- f/ schvalovati dohody mezi jednotlivými svazy o úpravě obchodního styku jejich členů a stanoviti takové úpravy nebo upravit tento styk, nebylo-li do určité doby, stanovené Filmovou komorou docíleno dohody; rozhodnutí Filmové komory jsou pro členy příslušných svazů závazná,
- g/ požadovati od svazu plnění úkonů, které plynou z jejich působnosti a jsou v zájmu filmového oboru,
- h/ vésti v patrnosti členy svazu (§ 3).

/2/ V rámci úkolů podle odstavce 1, písm. a/, b/, c/ může Filmová komora zřizovati fondy a odborné ústavy.

§ 3.

/1/ Filmová komora se skládá ze

- a/ Svazu filmových továren a dílen v Praze,
- b/ Svazu podnikatelů domácí výroby filmů v Praze,
- c/ Svazu tvůrčích pracovníků filmových v Praze,
- d/ Svazu půjčoven filmů v Praze,
- e/ Svazu kinematografických podnikatelů v Čechách v Praze,
- f/ Svazu kinematografických podnikatelů na Moravě v Brně.

/2/ Členy Filmové komory jsou jednotlivé svazy. Každý svaz se zřizuje jako veřejnoprávní korporace s povinným členstvím.

/3/ Podmínky vzniku a trvání členství ve svazech určí vládní nařízení.

/4/ Úřady jsou povinny oznamovati Filmové komoře vznik a zánik živnostenských i jiných oprávnění, která jsou rozhodná pro členství ve svazu.

§ 4.

Komorní výbor

/1/ Komorní výbor se skládá ze 6 členů a 6 náhradníků, které jmenuje ministerstvo průmyslu, obchodu a živností podle ternového návrhu jednotlivých svazů na tři roky, Každému svazu přísluší po jednom zástupci a jednom náhradníku.

/2/ Předsedu Filmové komory jmenuje na jeden rok ministerstvo průmyslu, obchodu a živností, při čemž přihlíží k tomu, aby ve funkci předsedy se střídali postupně zástupci jednotlivých svazů. Komorní výbor volí ze svého středu rovněž na jeden rok náměstka předsedy, kterého potvrzuje ministerstvo průmyslu, obchodu a živností.

/3/ Ministerstvo průmyslu, obchodu a živností zbaví člena komorního výboru funkce, jestliže neplní svých povinností, nebo se stal pro výkon své funkce nezpůsobilý či nespolehlivý.

/4/ Komornímu výboru přísluší všechna působnost, která není výslovně vyhrazena jinému orgánu Filmové komory.

/5/ Filmovou komoru zastupuje na venek její předseda nebo náměstek. Písemnosti Filmové komory podepisuje předseda (náměstek) ještě s jedním členem komorního výboru nebo vedoucím zaměstnancem komory.

/6/ Komorní výbor stanoví každoročně, nejpozději do konce února, na úhradu svých výloh komorní příspěvky, které rozvrhne na jednotlivé svazy. Výši těchto příspěvků i jejich rozvrh schvaluje ministerstvo průmyslu, obchodu a živností.

/7/ Rozpočet Filmové komory i její účetní uzávěrku schvaluje ministerstvo průmyslu, obchodu a živností.

/8/ Komorní výbor se usnese do tří měsíců po svém ustanovení na jednacím řádu, který schvaluje ministerstvo průmyslu, obchodu a živností.

/9/ Komorní výbor určí počet i druh zaměstnanců a vydá služební řády, jimiž se upravují služební a platové poměry zaměstnanců Filmové komory i svazů. Služební řády a systematisaci schvaluje ministerstvo průmyslu, obchodu a živností v dohodě s ministerstvy financí a vnitra.

/10/ Z rozhodnutí komorního výboru se může svaz odvolati k ministerstvu průmyslu, obchodu a živností. Odvolání má odkladný účinek.

/11/ Při jednání a hlasování v komorním výboru může každý člen ohlásiti jménem svazu, který zastupuje, minoritní votum, které příslušný svaz musí do 8 dnů komornímu výboru písemně odůvodniti. Neučiní-li tak, nabude platnosti většinové rozhodnutí komorního výboru. Jinak předloží Filmová komora minoritní votum i s odůvodněním do 8 dnů ministerstvu průmyslu, obchodu a živností k rozhodnutí.

/12/ Členům jednotlivých svazů, kteří nezachovávají rozhodnutí Filmové komory podle § 2, odst. 1, písm. f/ může komorní výbor uložit pořádkový trest (důtku) nebo peněžitou pokutu až do 50.000 K. Stejně zakročuje proti svazu, jestliže tyto neplní členské povinnosti vůči Filmové komoře nebo nedbají jejích rozhodnutí (§ 8, odst.2/). Do rozhodnutí komorního výboru lze si stěžovati k zemskému úřadu v Praze, který rozhodne s konečnou platností.

/13/ Vládní nařízení stanoví, do které doby jest provést jmenování, volbu a ustanovení orgánů Filmové komory, jak se doplňují uvolněná místa činovníků těchto orgánů, způsob hlasování, práva náhradníků, jak podávati odvolání do rozhodnutí komorního výboru a jak oznamovati rozhodnutí komorního výboru dozorčímu úřadu, podléhá-li toto jeho schválení.

§ 5.

Revisoři účtů

/1/ Ministerstvo průmyslu, obchodu a živností jmenuje tři revisory účtů a tři náhradníky podle ternových návrhů komorního výboru.

/2/ Práva a povinnosti revisorů účtů stanoví vládní nařízení.

§ 6.

Disciplinární rada

/1/ Disciplinární rada se skládá z 6 členů a 4 náhradníků, které po slyšení komorního výboru jmenuje na tři roky ministerstvo průmyslu, obchodu a živností. Členové disciplinární rady nesmějí býti členy komorního výboru. Disciplinární rada volí ze svého středu na tři roky předsedu a náměstka.

/2/ Disciplinární rada je oprávněna a povinna zakročit, aniž by tím byla dotčena příslušnost řádných soudů podle platných zákonů, proti těm členům svazu, kteří porušili vážnost a čest svého stavu (§ 9, odst. 2/).

/3/ K platnému rozhodnutí nebo usnesení disciplinární rady je nutná přítomnost nejméně 6 členů (náhradníků). Disciplinární rada se usnáší platně prostou většinou hlasů přítomných, při čemž předseda má právo hlasovati. Při rovnosti hlasů se považuje návrh za zamítnutý.

/4/ O řízení před disciplinární radou platí přiměřeně disciplinární předpisy zákona ze dne 28. června 1929, č. 113 Sb. z. a n. o lékařských komorách (§ 26 až § 57).

/5/ Tresty disciplinární jsou:

- a/ výstraha,
- b/ důtka,
- c/ pokuta do 20.000 K.

/6/ Byl-li členem svazu hrubě porušen zájem filmového oboru nebo dokonce ohrožen zájem veřejný, může disciplinární rada kromě toho vyloučiti potrestaného z volitelnosti ve svazu a zbaviti ho způsobilosti býti uveden v návrhu pro jmenování členem kteréhokoliv orgánu Filmové komory, v obou případech nejdéle na tři roky.

/7/ Do rozhodnutí disciplinární rady lze si stěžovati k zemskému úřadu v Praze, který rozhodne s konečnou platností. Stížnost jest podati do 15 dnů ode dne následujícího po doručení naříkaného rozhodnutí u komorního výboru.

§ 7.

Smírčí komise

/1/ Smírčí komise působí k smírnému prostředkování soukromoprávních sporů mezi jednotlivými svazy vůbec a mezi členy různých svazů ve věcech filmového oboru.

/2/ Komorní výbor sestaví každoročně seznam nejméně 13 přísedících smírčí komise. Její složení a způsob řízení stanoví vládní nařízení.

Část druhá

§ 8.

Úkoly komorních svazů

/1/ Svazy obstarávají zájmové úkoly svého oboru, pečují o jeho úroveň, v tomto rámci hájí zájmy svých členů, pečují o kulturní a umělecké povznesení a hospodářský rozvoj svého filmového oboru, sledují jeho stav doma i v cizině, obstarávají v rámci své působnosti úkoly Filmové komory, které jim byly touto svěřeny, podávají Filmové komoře k její žádosti neb z vlastního podnětu posudky a návrhy v oboru své působnosti, vedou v patrnosti své členy a sjednávají dohody s jinými komorními svazy o úpravě podmínek obchodního styku jejich členů.

/2/ Svazy jsou povinny plniti členské povinnosti vůči Filmové komoře a dbáti jejich rozhodnutí (§ 2, odst. 1, písm. f/, g/ a e/).

/3/ Vládní nařízení stanoví, co mají obsahovati stanovy Svazu.

§ 9.

/1/ Kdo chce vyvíjeti výdělečnou činnost, která zakládá členství ve svazu, je povinen před jejím zahájením písemně to oznámiti příslušnému svazu a uvést údaje o činnosti, místě a svém bydlišti. Změny v těchto údajích je oznámiti do 15 dnů po té, co nastaly.

/2/ Členové svazu jsou povinni dbáti vážnosti a cti svého stavu a dodržovati předpisy o úpravě obchodního styku mezi členy jednotlivých svazů.

Organisace komorních svazů

§ 10.

Valná hromada

/1/ Valné hromadě přísluší:

- a/ usnésti se na návrhu stanov svazu a jejich změnách,
- b/ usnésti se na jednacích řádech orgánů svazu,

- c/ stanoviti zásady pro správu svazového jmění, rozhodovati o koupi, zcizení a zatížení nemovitostí a o pachtu i nájmu na dobu delší tří let,
- d/ schvalovati výroční zprávu o činnosti spolu s účetní uzávěrkou, jakož i rozpočet na příští rok,
- e/ stanoviti každoročně výši příspěvků členů svazu i výši zápisného,
- f/ podávati Filmové komoře návrhy služebního řádu a systemisace služebních míst,
- g/ voliti na jeden rok výbor, revisory účtů a členy smírčí komise.

/2/ Složení a působnost svazových orgánů uvedených v odst. 1, písm. g/ upraví vládní nařízení, které může vyhraditi úpravu podrobností stanovám.

/3/ Vládní nařízení také stanoví, která usnesení orgánů svazu budou podléhati přezkoumání Filmové komory nebo schválení dozorčího úřadu.

Část třetí

§ 11.

Kdo před zahájením výdělečné činnosti, která zakládá členství ve svazu, písemně to neoznámí příslušnému svazu s uvedením údajů o činnosti, místě a svém bydlišti, nebo do 15 dnů neoznámí změny v těchto údajích, dopouští se přestupku, který trestají okresní úřady pokutou do 500 K. Pro případ nedobytnosti pokuty buď zároveň uložen náhradní trest vězení do 3 dnů.

§ 12

/1/ Včas nezaplacené komorní i svazové příspěvky spolu s 5% úrokem z prodlení, jichž zaplacení bylo členům předepsáno, se vymáhají politickou nebo soudní exekucí.

/2/ Peněžité pokuty plynou do podpůrného fondu zaměstnanců Filmové komory (svazu).

§ 13.

/1/ Členství ve všech orgánech Filmové komory i svazů je funkcí čestnou. Činovníkům přísluší jen náhrada nutných hotových výloh. Komorní výbor i výbor svazu může však po slyšení revisorů účtů povolit paušální odměnu za mimořádné (úspěšné) výkony podle směrnic schválených ministerstvem průmyslu, obchodu a živností v dohodě s ministerstvem financí, která se vyplácí z komorního (svazového) jmění.

/2/ Činovníci Filmové komory i svazu jsou povinni účastniti se schůzí orgánů, jichž jsou členy a řádně vykonávati své úkoly.

§ 14.

/1/ Filmová komora i komorní svazy podléhají stálému státnímu dozoru, který vykonávají ministerstva skrze vládní komisaře nebo jejich zástupce. Vládní komisaře a jejich zástupce jmenuje ministerstvo průmyslu, obchodu a živností, které se dohodne s ministerstvem školství a národní osvěty, jde-li o vládního komisaře a jeho zástupce ve Svazu tvůrčích pracovníků filmových a s ministerstvem vnitra, jde-li o vládního komisaře a jeho zástupce ve Svazu kinematografických podnikatelů v Čechách, případně na Moravě.

/2/ Vládní komisař musí býti včas zván na každou schůzi správních orgánů Filmové komory (svazu) a žádati potřebná vysvětlení. Odporuje-li usnesení Filmové komory (svazu) platným předpisům nebo veřejnému zájmu, zastaví jeho provedení. V takovém případě je Filmová komora (svaz) povinna předložit věc do 8 dnů k rozhodnutí ministerstvu průmyslu, obchodu a živností. Jde-li o věc, týkající se Svazu tvůrčích pracovníků vydá ministerstvo průmyslu obchodu a živností toto rozhodnutí po dohodě s ministerstvem školství a národní osvěty.

/3/ Ministerstvo průmyslu, obchodu a živností může kromě toho kdykoliv zrušiti usnesení Filmové komory nebo svazu, odporuje-li toto právním předpisům.

Ustanovení přechodná a prováděcí.

§ 15.

První výbor jednotlivých svazů jmenuje ministerstvo průmyslu, obchodu a živností, které se dohodne s ministerstvem školství a národní osvěty, pokud jde o výbor Svazu tvůrčích pracovníků filmových a s ministerstvem vnitra, pokud jde o výbor Svazu kinematografických podnikatelů v Čechách, případně na Moravě. První valná hromada svazu musí být svolána do tří měsíců ode dne ustavení jmenovaného výboru.

§ 16.

Toto nařízení nabude účinnosti v den, který určí vládní nařízení; provede jej ministr průmyslu, obchodu a živností v dohodě se účastněnými ministry.

Důvodová zpráva

Aby byly vytvořeny příznivé předpoklady pro výrobu a odbyt českého filmu, je třeba spolehlivého organizačního soustředění celého filmového hospodářství. Proto se osnovou zavádí povinné členství všech tvůrčích složek filmu v oblasti výrobní, obchodní a spotřební.

Jako ústřední zájmová organizace filmová se zřizuje Filmová komora v Praze, jejímiž členy jsou tyto svazy:

- a/ Svaz filmových továren a dílen v Praze,
- b/ Svaz podnikatelů domácí výroby filmu v Praze,
- c/ Svaz tvůrčích pracovníků filmových v Praze,
- d/ Svaz půjčoven filmů v Praze,
- e/ Svaz kinematografických podnikatelů v Praze,
- f/ Svaz kinematografických podnikatelů na Moravě v Brně.

Filmová komora i jednotlivé svazy jsou korporacemi veřejného práva s povinným členstvím. Z toho plyne, že se jim na jedné straně propůjčuje právo k autoritativním zásahům v určitých úsecích filmového hospodářství, na druhé straně pak, že se podřizují stálému státnímu dozoru, který je zajištěn nejen funkcí vládních komisařů, nýbrž v určitých případech i výhradou schválení dozorčího úřadu, případně právem kasace se strany ministerstva průmyslu, obchodu a živností.

Podmínky vzniku a trvání členství ve svazech určí vládní nařízení.

Předsedu Filmové komory jmenuje ministerstvo průmyslu, obchodu a živností. Šestičlenný komorní výbor jmenuje totéž ministerstvo podle ternového návrhu jednotlivých svazů. Působnost Filmové komory je uvedena v § 2. Zvláště zde sluší vyzvednouti, že komorní výbor schvaluje dohody mezi jednotlivými svazy o úpravě obchodního styku jejich členů, případně stanoví takové úpravy nebo upraví tento styk, nebylo-li do určité doby docíleno dohody. Jde zejména o obchodní podmínky mezi půjčovnami filmů a kinematografickými podnikateli o sjednávání ceníků kinematografických, podmínek o odpočítávání půjčoveného kinematografickými podniky, o sjednávání ceníků za honoráře herecké, režisérské a pod.

Komorní výbor se vybavuje mocí zakročit proti členům jednotlivých svazů, kteří nezachovávají shora zmíněná rozhodnutí Filmové komory, pořádkovým trestem nebo peněžitou pokutou až do 50.000 K. Totéž právo je mu dáno v těch případech, kdy svazy neplní členské povinnosti vůči Filmové komoře nebo nedbají jejích rozhodnutí podle § 2, odst. 1, písm. f/, g/ a e/.

Na rozdíl od těchto pořádkových přestupků, které stihá komorní výbor, svěřuje se zákrok proti těm členům svazu, kteří porušili vážnost a čest svého svazu (stavovské přestupky), disciplinární radě, orgánu to Filmové komory.

Bližší předpisy o ostatních orgánech Filmové komory (revisoři účtů a smírčí komise) byly ponechány k provedení vládnímu nařízení.

Svazy obstarávají zájmové úkoly svého oboru, pečují o jeho úroveň, hájí zájmy svých členů, pečují o kulturní a umělecké povznesení a hospodářský rozvoj svého oboru, sledují jeho stav doma i v cizině, obstarávají úkoly svěřené Filmovou komorou, podávají Filmové komoře posudky a návrhy, vedou v patrnosti své členy a sjednávají dohody s jinými komorními svazy o úpravě podmínek obchodního styku jejich členů.

Evidence povinného členství ve svazech je zabezpečena předpisem § 2, odst. 3 a § 9, odst. 1 spolu s trestní sankcí § 11.

Složení a působnost svazových orgánů (výbor, revisoři účtů a smírčí komise) je ponechána prováděcímu nařízení. Jím bude také stanoveno, co mají obsahovati stanovy svazu.

Spořádaná organizační základna, pro niž ustanovení osnovy dávají spolehlivý rámec, je zárukou konsolidace českého filmového hospodářství ve všech jeho složkách. Není proto divu, že všechny dosavadní odborové organizace filmové souhlasí s předloženou filmovou osnovou.

Zdroj:

Vládní nařízení z 1939 o Filmové komoře. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 64.

Příloha č. 4

Vládní nařízení ze dne o zřízení Filmové komory

Vláda Protektorátu Čechy a Morava nařizuje podle čl. II. ústavního zákona zmocňovacího ze dne 15. prosince 1939, č. 330 Sb.:

I. část

Povinná organizace filmového oboru

§ 1.

Zřizuje se Filmová komora pro Čechy a Moravu se sídlem v Praze (v dalším jen Filmová komora), ve které jsou organisováni filmový průmysl, filmový obchod, kinematografické podniky a filmoví pracovníci v Protektorátu Čechy a Morava.

§ 2.

/1/ Filmová komora je veřejnoprávní korporace a člení se v tyto odbory, které jsou jejími vnitřními orgány:

- a/ odbor výroby celovečerních hraných filmů,
- b/ odbor výroby krátkých filmů,
- c/ odbor filmových ateliérů,
- d/ odbor filmových laboratoří,
- e/ odbor filmového obchodu,
- f/ odbor kinematografických podniků a
- g/ odbor filmových pracovníků.

/2/ Ministr průmyslu, obchodu a živností může podle potřeby a po slyšení Filmové komory zřídit další odbory, nebo některé odbory sloučiti. Ministerstvo průmyslu, obchodu a živností uveřejní vyhlášku o těchto změnách ve Sbírce zákonů a nařízení.

§ 3.

Všechny odborné spolky filmové a kinematografické, pokud nebudou zařazeny do povinné organizace průmyslu, obchodu nebo živností, jest zrušiti. Zrušení, pokud je neprovedou spolky samy, bude nařízeno ministrem průmyslu, obchodu a živností, který také určí způsob jejich likvidace. Jména zrušených spolků připadá Filmové komoře, která ručí za jejich závazky jen potud, pokud převzatá aktiva stačí na jejich krytí.

II. část

Příslušnost k Filmové komoře

§ 4.

/1/ Členem Filmové komory je, kdo je v Protektorátu Čechy a Morava účastněn na výrobě nebo na exploitaci kinematografického filmu /v dalším jen filmu/.

/2/ Členy Filmové komory jsou zejména fyzické a právnické osoby, které:

- a/ vyrábějí celovečerní hrané filmy /výrobci celovečerních filmů/,
- b/ vyrábějí krátké filmy reklamní, vědecké, průmyslové a j. (výrobci krátkých filmů),
- c/ zabývají se pronajímáním místností a technického zařízení pro výrobu osvětlených filmů (filmové ateliery),
- d/ zabývají se vyvoláváním a kopírováním osvětlených filmů a jejich konečnou úpravou (filmové laboratoře),
- e/ zabývají se koupí, prodejem nebo pronajímáním (půjčováním) filmů (půjčovny),
- f/ zabývají se veřejným promítáním filmů (kinematografické podniky),
- g/ jsou filmovými pracovníky, kteří se přímo účastní při výrobě filmů, s výjimkou obchodních a kancelářských zaměstnanců, tedy zejména režiséři, scenaristé, vedoucí produkce, asistenti

režie, pomocníci asistentů režie, kameramani, pomocníci kameramanů, herci, architekti, hudební skladatelé, textaři, šatnáři, maskéři, pomocníci maskérů, reklamní fotografové, pomocníci reklamních fotografů, rekvizitáři, výpravčí rekvizitářů, zapisovatelé script, zvukaři, střihači a komparsové.

/3/ V pochybnostech rozhodne o členství předseda Filmové komory.

§ 5.

/1/ Členové Filmové komory /§ 4/ jsou povinni ohlásiti Filmové komoře svoji činnost, jež zakládá jejich členství k Filmové komoře, /její zahájení, změny a zastavení/, a to na tiskopisu, který vydá Filmová komora.

/2/ Ohlášení je podati u Filmové komory do 30 dnů ode dne, kdy byla Filmová komora zřízena, po př. do 15 dnů ode dne, kdy byla započata činnost zakládající příslušnost k Filmové komoře, neb kdy nastala změna neb zastavení této činnosti.

/3/ Opominutí ohlašovací povinnosti ve stanovené lhůtě může předseda Filmové komory potrestati pořádkovou pokutou až do 10.000 K.

III. část

Orgány Filmové komory

§ 6.

/1/ Orgány Filmové komory jsou:

a/ předseda /náměstkové/, který zastupuje Filmovou komoru na venek. Rozhoduje o všech otázkách náležejících do působnosti Filmové komory, pokud jejich vyřízení nesvěří předsednictvu /předsednictvům/ odboru. Ve věcech zásadních a zvláště závažných rozhoduje předseda Filmové komory po slyšení komorního výboru. Předsedu a zpravidla dva náměstky jmenuje na dva roky ministr průmyslu, obchodu a živností, který je může během funkčního období odvolati.

b/ Komorní výbor, který je poradním sborem předsedy Filmové komory, skládá se z náměstků předsedy a z předsedů všech odborů a jejich náměstků. Do komorního výboru vysílají po jednom zástupci a náhradníku ministerstva průmyslu, obchodu a živností, financí, školství a národní osvěty a vnitra a Kulturní rada Národního souručenství. Pro platné usnášení komorního výboru je třeba přítomnosti alespoň poloviny jeho členů /náhradníků/.

c/ Tři revisoři účtů a jejich náhradníci, které jmenuje ministerstvo průmyslu, obchodu a živností podle ternových návrhů předsedy Filmové komory. Revisorům účtů přísluší zejména zkoumání účetní knihy Filmové komory, srovnávání účetní zápisy s účetními doklady, míti v patrnosti stav jmění a dohlížeti na hospodářství komory. Podrobnosti určí stanovy.

/2/ Hlasování v komorním výboru děje se prostou většinou. Náhradníci mají právo rokovati, hlasují však jen tehdy, není-li přítomen člen, jehož zastupují.

/3/ Orgánem odboru jest předsednictvo odboru, které se skládá z předsedy odboru a zpravidla dvou náměstků. Předseda Filmové komory jmenuje předsednictvo odboru na dva roky na návrh komorního výboru.

/4/ Všechny funkce jsou čestné. Činovníkům přísluší jen náhrada nutných hotových výloh.

§ 7.

/1/ Předseda Filmové komory vydá její stanovy. Stanovy musí zejména obsahovati přesné vymezení rozsahu členství, podmínky vzniku a trvání členství, podrobná ustanovení o způsobu jednání Filmové komory, směrnice pro sestavení rozpočtu a pro stanovení členských příspěvků.

/2/ Stanovy Filmové komory schvaluje ministerstvo průmyslu, obchodu a živností v dohodě s ministerstvem vnitra, financí, školství a národní osvěty a sociální a zdravotní správy.

IV. část

§ 8.

Úkoly a povinnosti Filmové komory

/1/ Úkolem Filmové komory jest:

- a/ hájiti zájmy českého filmového oboru doma i v cizině,
- b/ pečovati o kulturní a umělecké povznesení a hospodářský rozvoj filmové výroby a filmového obchodu,
- c/ sledovati stav a vývoj filmového oboru doma i v cizině,
- d/ podávati úřadům na jejich žádost nebo z vlastního popudu posudky a návrhy v oboru své působnosti,
- e/ působiti k tomu, aby se dosáhlo spravedlivého vyrovnání mezi zájmy jednotlivých složek filmového oboru případně mezi zájmy jednotlivých členů a vydávati v mezích své působnosti závazné směrnice o úpravě vzájemného obchodního styku svých členů v oboru filmovém,
- f/ podávati vyjádření úřadům o tom, zda zamýšlené zřízení nového filmového (kinematografického) podniku jest s hlediska oboru žádoucí,
- g/ vésti v patnosti své členy, jejich zaměstnanost a hospodářský stav,
- h/ obstarávati jiné úkoly s oborem filmovým související, které jí byly úředním rozhodnutím svěřeny.

/2/ K účelům uvedeným v odstavci 1/ může Filmová komora ukládati svým členům určité úkoly, které jsou povinni splniti.

/3/ Předseda Filmové komory může členy, kteří přes předchozí výzvu úmyslně nebo z nedbalosti jednají proti směrnicím neb rozhodnutím Filmové komory, donucovati za účelem splnění těchto směrnic nebo rozhodnutí pořádkovou pokutou až do 50.000 K.

V. část

Úhrada potřeb Filmové komory

§ 9.

/1/ Členové Filmové komory jsou povinni platiti členské příspěvky.

/2/ Před počátkem každého správního roku sestaví předseda Filmové komory rozpočet pro příští rok a určí výši členských příspěvků pro příští rok. Účetní uzávěrku sestaví do tří měsíců po uplynutí správního roku.

/3/ Stanovení výše členského příspěvku, rozpočet a účetní uzávěrku schvaluje ministerstvo průmyslu, obchodu a živností v dohodě s ministerstvem vnitra a ministerstvem financí.

§ 10.

Dlužné příspěvky a pořádkové pokuty se vymáhají na žádost Filmové komory politickou nebo soudní exekucí na základě výkazů nedoplatků po případě výměru Filmové komory, jí co do vykonatelnosti potvrzeného, a plynou do pokladny Filmové komory.

VI. část

§ 11.

Členské schůze

/1/ Odbory pořádají se souhlasem předsedy Filmové komory nejméně jednou za rok členské schůze.

/2/ Na těchto schůzích podají předsedové komorních odborů zprávu o své činnosti. Členové mají právo na těchto schůzích podávati návrhy, týkající se jejich oboru, jež projedná předsednictvo odboru.

/3/ Podrobnosti určí stanovy.

VII. část

Vládní dozor

§ 12.

/1/ Filmová komora podléhá stálému státnímu dozoru, který vykonává vládní komisař nebo jeho zástupce. Vládního komisaře a jeho zástupce jmenuje a odvolává ministerstvo průmyslu, obchodu a živností po dohodě s ministerstvem vnitra, financí, školství a národní osvěty a sociální a zdravotní správy.

/2/ Vládní komisař má právo dáti se informovati o každém rozhodnutí (usnesení) Filmové komory. Musí býti zván ke každé schůzi orgánů Filmové komory a žádati podrobná vsvětlení. Vládní komisař je oprávněn i povinen zastaviti provedení rozhodnutí (usnesení) Filmové komory, odporuje-li platným předpisům nebo veřejnému zájmu, a předložit věc do 8 dnů ministerstvu průmyslu, obchodu a živností, které rozhodne, má-li býti rozhodnutí /usnesení/ ponecháno v platnosti nebo zrušeno.

/3/ Zástupcové ministerstev vyslaní do komorního výboru, mají právo, shledají-li, že některé rozhodnutí /usnesení/ Filmové komory odporuje platným předpisům nebo veřejnému zájmu, domáhati se nápravy skrze vládního komisaře.

/4/ Ministerstvo průmyslu, obchodu a živností může kdykoliv zrušiti rozhodnutí /usnesení/ Filmové komory i z vlastního podnětu, odporuje-li platným předpisům nebo veřejnému zájmu.

/5/ Poplatek Filmové komory za státní dozor stanoví ministerstvo průmyslu, obchodu a živností v dohodě s ministerstvem financí.

VIII. část

Řízení

§ 13.

/1/ O řízení podle tohoto nařízení platí přiměřeně předpisy vládního nařízení ze dne 13. ledna 1938 č. 8 Sb. o řízení ve věcech náležejících do působnosti politických úřadů (správního řízení).

/2/ O odvoláních rozhoduje ministerstvo průmyslu, obchodu a živností.

§ 14.

Ministerstvo průmyslu, obchodu a živností rozhoduje podle tohoto nařízení:

- a/ v dohodě s ministerstvem vnitra v případech, uvedených v § 2, odstavec 2/, v § 3, v § 4, odstavec 3/ a v § 12, odstavce 2/ a 4/, jde-li o věc dotýkající se kinematografického oboru,
- b/ v dohodě s ministerstvem sociální a zdravotní správy, jde-li o věc dotýkající se pracovního /služebního/ poměru filmových pracovníků nebo jejich členství v komoře.

§ 15.

/1/ Před rozhodnutím o žádosti za kinematografickou licenci jest zemský úřad povinen vyžádati si vyjádření Filmové komory (§ 8, odstavec 1/ písm. f/).

/2/ Rozhodne-li zemský úřad odchylně od vyjádření Filmové komory, může se komora z tohoto rozhodnutí odvolati k ministerstvu vnitra.

IX. část

Přechodná a prováděcí ustanovení

§ 16.

/1/ Ministr průmyslu, obchodu a živností jmenuje předsedu Filmové komory a náměstky do 15 dnů od vyhlášení tohoto nařízení. Předseda Filmové komory jmenuje pak předsedy filmových odborů a jejich náměstky do 15 dnů od svého jmenování.

/2/ Předseda Filmové komory předloží nejdéle do 30 dnů po svém jmenování stanovy Filmové komory ministerstvu průmyslu, obchodu a živností ke schválení.

§ 17.

Toto nařízení nabude účinnosti dnem, provede je ministr průmyslu, obchodu a živností v dohodě se zúčastněnými ministry.

D ů v o d o v á z p r á v a

Aby byly vytvořeny příznivé předpoklady pro výrobu a odbyt českého filmu, je třeba spolehlivého organizačního soustředění celého filmového hospodářství. Proto se osnovou zavádí povinné členství všech tvůrčích složek filmu v oblasti výrobní, obchodní a spotřební.

Jako ústřední zájmová organizace filmová se zřizuje Filmová komora v Praze. Tato člení se v odbory:

- a/ odbor výroby celovečerních hraných filmů,
- b/ odbor výroby krátkých filmů,
- c/ odbor filmových atelierů,
- d/ odbor filmových laboratoří,
- e/ odbor filmového obchodu,
- f/ odbor kinematografických podniků a
- g/ odbor filmových pracovníků.

Všechny odborné spolky filmové a kinematografické, pokud nebudou zařazeny do povinné organizace průmyslu, obchodu neb živností, jest zrušiti. Není tedy úmyslem, aby zrušena byla XXI. hospodářská skupina průmyslu filmového, zřízená podle nařízení ministra průmyslu, obchodu a živností ze dne 29. srpna 1939, ani nemají býti zrušeny spolky, které zařazeny budou do proponované povinné organizace obchodu neb živností.

Ustanovením odstavce 2/ §u 4 se příkladno uvádí, kdo se stává členem Filmové komory.

Jako podnikatelé celovečerních i krátkých filmů považují se i ti financieři výroby filmů, kteří zúčastní se na risiku této výroby, tedy na výnosu, resp. ztrátě; naproti tomu nelze za podnikatele jmenovaných filmů považovati ony financieři, kteří půjčují výrobcům filmů na pevný úrok bez přímé účasti na zisku nebo ztrátě.

Členy Filmové komory nejsou státní úřady, veřejné vyučovací nebo vzdělávací ústavy, ústavy veřejnoprávní (zemědělské, ústavy pro zvelebování živností), které filmy vyrábějí nebo předvádějí pro své účele.

Předsedu Filmové komory a jeho náměstky jmenuje ministr průmyslu, obchodu a živností.

Předseda Filmové komory rozhoduje o všech otázkách spadajících do působnosti Filmové komory, pokud jich vyřízení nesvěří předsednictvu /předsednictvům/ odboru. O věcech zásadních a zvláště závažných rozhoduje předseda Filmové komory po slyšení komorního výboru.

Působnost Filmové komory jest uvedena v §u 8, zvláště sluší uvést, že přísluší Filmové komoře vydávati v mezích své působnosti závazné směrnice o vzájemné úpravě obchodního styku svých členů v oboru filmovém. Jde zejména o obchodní podmínky mezi půjčovnami filmů a kinematografickými podnikateli, o sjednávání ceníků kinematografických, podmínek o odpočítávání půjčovního kinematografickými podniky, o sjednávání ceníků za honoráře herecké, režisérské a pod.

Předseda Filmové komory se vybavuje mocí zakročiti proti členům, kteří přes předchozí výzvu úmyslně neb z nedbalosti jednají proti směrnicím a rozhodnutím Filmové komory, pořádkovou pokutou až do 50.000 K.

Předseda Filmové komory vydá její stanovy, které zejména musí obsahovati přesné vymezení rozsahu členství, podmínky vzniku a trvání členství, podrobná ustanovení o způsobu jednání Filmové komory a směrnice pro sestavení rozpočtu a pro stanovení členských příspěvků.

Spořádaná organizační základna, pro niž ustanovení osnovy dávají spolehlivý rámec, je zárukou konsolidace českého filmového hospodářství ve všech jeho složkách. Není proto divu, že všechny dosavadní odborové organizace filmové souhlasí s předloženou filmovou osnovou.

Zdroj:

Vládní nařízení o zřízení Filmové komory. NFA, fond Film-Klub, inv. č. 27.

Příloha č. 5

Stanovy spolku Filmové ústředí pro Čechy a Moravu (dříve Filmové studio)

Schváleno výměrem Zemského úřadu v Praze č. 3295 z r. 1940 odd. 19 ze dne 27. dubna 1940.

1.

Název, sídlo, obvod a jednací řeč spolku:

Spolek se jmenuje "Filmové ústředí pro Čechy a Moravu", sídlí v Praze a jeho činnost se vztahuje na zemi Českou a Moravskoslezskou. Spolek je nepolitický a jeho jednací řeč je česká.

2.

Účel spolku:

Účelem spolku je podporovati, chrániti a pěstovati filmovou tvorbu všeho druhu, především tvorbu českého filmu po stránce teoretické i praktické, jakož i podporovati obchod filmy.

3.

Prostředky:

K dosažení tohoto účelu užívá spolek těchto prostředků:

- a/ pořádá schůze veřejné i členské, sjezdy, přednášky, filmová představení, veřejné diskuse, výstavy, soutěže, rozhlasové přednášky, odborné kursy, studijní cesty, poskytuje podpory a stipendia českým filmovým pracovníkům,
- b/ vydává časopisy, brožury, letáky, knihy a jiné tiskoviny, filmy všeho druhu, fotografie nebo reprodukce, zřizuje knihovny a čítárny,
- c/ pořádá ankety a podává petice úřadům, podporuje a zúčastní se všech veřejných a jiných akcí českých filmových institucí, organizací a spolků, pokud jsou tyto akce v souhlasu s účelem spolku,
- d/ poskytuje odborné porady, informace a posudky, spadající do rámce účelu spolkového a zprostředkuje nákup autorských práv, děl literárních, hudebních i jiných pro výrobce českých filmů,
- e/ získává a využívá kinematografické koncese, licence a oprávnění, kterých je třeba k provozování kinematografu nebo k výrobě, nákupu a exploitaci osvětlených filmů,
- f/ organizuje a obstarává odborný i společenský styk s obdobnými spolky a institucemi zahraničními,
- g/ zakládá, organizuje a udržuje český filmový archiv a spolupracuje s filmovými musei nebo kinematografickými odděleními museí domácích i zahraničních,
- h/ spolupracuje na organizaci úzkého filmu, podporuje organizaci a výrobu filmů kulturních i dokumentárních a sám je vyrábí,
- ch/ vede v patrnosti příslušníky (členy) svých členských organizací, jejich zaměstnanost a hospodářský stav,
- i/ působí k tomu, aby se dosáhlo spravedlivého vyrovnání mezi zájmy jeho členských organizací a jejich členů a vydává v mezích své působnosti závazné směrnice o vzájemné úpravě obchodního styku svých členů v oboru filmovém.

4.

Hmotné prostředky:

Spolek nabývá prostředků z těchto pramenů:

- a/ z příspěvků a zápisného členů,
- b/ z darů, subvencí a odkazů,
- c/ z výnosu spolkových podniků,

- d/ z výnosu spolkového jmění,
- e/ ze sbírek, k tomu účelu zvlášť povolených.

5.

Členství:

Členové spolku jsou zakládající, činní a čestní.

Zakládající členové jsou:

Svaz filmové výroby v Praze,
Svaz filmového průmyslu a obchodu v Čechách a na Moravě,
Zemský svaz kinematografů v Čechách,
Zemský svaz kinematografů pro zemi Moravsko-slezskou v Brně,
Česká filmová unie v Praze a
Svaz výrobců kulturních a propagačních filmů v Praze.

Činnými členy mohou být:

- a/ organizace a instituce filmové a kinematografické pokud mají povahu právnických osob, které teoreticky nebo prakticky pracují v oboru dobré tvorby filmové, nebo organizace a instituce (právnické osoby), jinak způsobilé plnití úkol spolku,
- b/ filmoví referenti ústředních státních úřadů, zastoupených ve Filmové poradním sboru,
- c/ osoby, které odbornými znalostmi nebo praktickými zkušenostmi mohou přispět k plnění spolkového účelu.

Čestnými členy mohou být:

Osoby zvlášť zasloužilé o rozvoj české kinematografie.

Činné členy podle odstavců a/, b/, a c/ přijímá na základě podané přihlášky výbor. Výbor je oprávněn odmítnout přihlášku činného člena. V tomto případě přísluší odmítnutému právo odvolání k valné hromadě.

Členy čestné výbor doporučuje valné hromadě, která rozhoduje o jejich přijetí.

Výši členských příspěvků a zápisného stanoví pro každý rok valná hromada.

6.

Práva a povinnosti členů:

Všichni členové jsou povinni dbát cti a zájmu spolku, podle svých sil a odborných vědomostí být nápomocni při provádění spolkových účelů, a zdržet se všeho, co by mařilo účel spolku nebo bylo v rozporu s jeho usneseními.

Všichni členové jsou povinni řídit se stanovami a usneseními orgánů spolkových, vykonávat řádně svěřené funkce a platit členské příspěvky.

Všichni členové zakládající mají právo vysílati do valné hromady a členských schůzí po dvou (2) řádně k tomu delegovaných zástupců, kteří mají právo volit a volenu být do výboru, předsednictva, odborů a komisí spolku a hlasovat v členských schůzích a valných hromadách.

Členové činní podle odstavce a/ mají právo vysílati do valné hromady a členských schůzí po jednom (1) k tomu delegovaném zástupci, který má právo volit a volen být do výboru, předsednictva, odborů a komisí spolku a hlasovat na členských schůzích a valných hromadách.

Členové činní podle odstavce b/ mají právo osobně se účastnit valné hromady a členských schůzí, volit a voleni být do výboru, předsednictva, odborů a komisí spolku, a hlasovat na členských schůzích a valných hromadách.

Členové činní podle odstavce c/ mají právo osobně se účastnit valné hromady a členských schůzí, hlasovací právo aktivní mají však pouze v tom odboru, jehož jsou členy (čl. 9.).

Čestní členové mají právo zúčastnit se členských i valných schůzí spolku s hlasem poradním

Každý člen má právo kdykoli ze spolku vystoupiti. Neoznámí-li však své vystoupení předsednictvu spolku nejpozději do 15 dnů po skončení správního roku, je povinen zaplatit členský příspěvek za běžný rok.

Člen může být vyloučen:

- a/ byl-li odsouzen pro trestní čin spáchaný z důvodů nízkých a nečestných,

- b/ nezaplatil-li příspěvek za minulý rok, ač byl o něj upomenut,
- c/ porušil-li hrubě stanovy nebo zájem spolku, nebo jednal-li proti snahám a zásadám, na nichž byl spolek vytvořen,
- d/ zanedbává-li soustavně svou funkci ve spolku,
- e/ když – pokud jde o členy zakládající a činné podle odstavce a/ čl. 5. – organizace nebo instituce filmová, za kterou byl do spolku zvolen, přestala existovat, nebo přestal-li být jejím členem, nebo byl-li touto organizací ze své funkce delegáta odvolán.

O vyloučení členů činných podle odstavce a/ čl. 5. rozhoduje valná hromada na návrh výboru bez dalšího odvolání. O vyloučení ostatních členů činných rozhoduje výbor a z jeho rozhodnutí lze se odvolat do 14 dnů k valné hromadě.

7.

Správa spolku:

V čele spolku stojí výbor, složený nejméně z devíti (9) a nejvíce z devatenácti (19) členů, kteří řídí vnější i vnitřní záležitosti spolku a rozhodují o všem, co není vyhrazeno valné hromadě. Výbor se skládá z předsedy, I. a II. místopředsedy, I. a II. jednatele, pokladníka, zapisovatele a nejvýše šesti (6) členů dalších, pro které lze na valné hromadě zvolit dva (2) náhradníky. Tito náhradníci zastupují nepřítomného člena. Dalších šest (6) členů má výbor právo kooptovat z řad členů, pokud mají právo být voleni do výboru.

Na venek zastupují spolek předseda, je-li zaneprázdněn I. či II. místopředseda. Veškeré písemnosti spolku podepisuje předseda, je-li zaneprázdněn I. či II. místopředseda, s jednatelem nebo generálním tajemníkem. Předseda nebo je-li zaneprázdněn I. nebo II. místopředseda, řídí spolkovou agendu předsedá schůzím a valným hromadám a též je svolává.

Výbor se platně usnáší prostou většinou za přítomnosti alespoň jedné poloviny členů, a volí ze svého středu předsedu a ostatní funkcionáře.

Jemu k ruce stojí sekretariát spolku, t.j. generální tajemník, jeho zástupce a příp. další referenti a personál. Zaměstnance podle potřeby přijímá a propouští výbor.

Spolkové vyhlášky se uveřejňují dopisy vyvěšenými ve spolkových místnostech, resp. v sekretariátu, případně též v odborných nebo denních listech, určených výborem.

Výbor je volen vždy na správní rok.

8.

Vnitřní organizace spolku:

Nejvyšším orgánem spolku je valná hromada, které patří:

- a/ schvalovati výroční a účetní zprávu,
- b/ udělovati absolutorium,
- c/ voliti výbor,
- d/ voliti dva (2) přehližitele účtů, kteří mají právo nahlížeti kdykoli do všech knih a listin a podávati valné hromadě zprávu o své činnosti,
- e/ dáti souhlas ke zřízení odborů podle čl. 9., jejichž ustavení provede výbor v rámci těchto stanov,
- f/ určovati výši zápisného a příspěvků pro příští rok,
- g/ usnášeti se o změně stanov a jejich autentickém výkladu,
- h/ usnášeti se o rozchodu spolku.

Valná hromada se koná pravidelně jednou za rok vždy na počátku správního roku, jímž je období od 1. ledna do 31. prosince. Mimořádnou valnou hromadu může výbor svolávat kdykoli, a musí ji svolat do 14 dnů, žádá-li o to dopisem, adresovaným výboru, alespoň třetina zakládajících a činných členů spolku s udáním předmětu, o němž má být jednáno.

K platnému usnášení musí být přítomna jedna třetina členů zakládajících a činných. Nesejde-li se tento počet, koná se o půl hodiny později nová valná hromada bez ohledu na počet přítomných se stejným pořadem jednáním.

Valná hromada se usnáší prostou většinou hlasů. Ke změně stanov a rozchodu spolku je však třeba většiny dvoutřetinové.

9.

Odbory:

Se souhlasem valné hromady je výbor oprávněn zřídit pro vymezené úseky činnosti odbory a obvody jako vnitřní pomocné orgány spolkové správy bez samostatné působnosti na venek. Činnost odborů a obvodů je upravena jednacím řádem, na kterém se usnáší výbor.

10.

Pracovní a poradní komise:

Valná hromada nebo výbor mohou svěřit od případu k případu určité záležitosti komisi z činných členů tomu cíli ustanovené, jako orgánu poradnímu a pracovnímu. Její schůze svolává a řídí předseda spolku, který má právo určit komisi jednací řád.

Členské schůze komisí mají výhradně poradní ráz a nemají práva svým usnášením jakkoli spolek zavazovati.

11.

Spolková usnášení:

Pokud stanovy jinak neurčují, usnášejí se orgány spolkové nadpoloviční většinou osobně přítomných členů.

12.

Rozhodčí soud:

Rozepře, povstavší z poměru spolkového, rozhoduje výlučně rozhodčí soud, do něhož si každá sporná strana ustanoví po jednom soudci z řad zakládajících a činných členů spolku, tito pak zvolí předsedu rozhodčího soudu. Nedohodnou-li se, jmenuje předsedu výbor spolku. Je-li výbor sám spornou stranou, určí předsedu valná hromada. Rozhodčí soud rozhoduje nadpoloviční většinou, při čemž předseda hlasuje naposledy. V rozhodnutí rozhodčího soudu spolku není odvolání.

13.

Rozchod spolku:

Valná hromada, která rozhoduje o rozchodu spolku, rozhoduje i o jeho jmění. Není-li takového usnesení, připadne jmění spolku min. obchodu, které určí, jakým způsobem má být peníze použito ve prospěch podpory českého filmového podnikání.

Zdroj:

Stanovy spolku Filmové ústředí pro Čechy a Moravu (dříve Filmové studio) schváleny výměrem Zemského úřadu v Praze č. 3295 z r. 1940 odd. 19 ze dne 27. dubna 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 10.

Příloha č. 6

Stanovy spolku Filmové ústředí pro Čechy a Moravu¹⁶³⁴

1.

Název, sídlo, obvod a jednací řeč spolku:

Spolek se jmenuje "Filmové ústředí pro Čechy a Moravu", sídlí v Praze a jeho činnost se vztahuje na zemi Českou a Moravskoslezskou. Spolek je nepolitický a jeho jednací řeč je česká.

2.

Účel spolku:

Účelem spolku je podporovati, chrániti a pěstovati filmovou tvorbu všeho druhu, především tvorbu českého filmu po stránce teoretické i praktické, jakož i podporovati obchod filmy **a podnikání kinematografické.**

3.

Prostředky:

K dosažení tohoto účelu užívá spolek těchto prostředků:

- a/ pořádá schůze veřejné i členské, sjezdy, přednášky, filmová představení, veřejné diskuse, výstavy, soutěže, rozhlasové přednášky, odborné kursy, studijní cesty, poskytuje podpory a stipendia českým filmovým pracovníkům,
- b/ vydává časopisy, brožury, letáky, knihy a jiné tiskoviny, filmy všeho druhu, fotografie nebo reprodukce, zřizuje knihovny a čítárny,
- c/ pořádá ankety a podává petice úřadům, podporuje a zúčastní se všech veřejných a jiných akcí českých filmových institucí, organizací a spolků, pokud jsou tyto akce v souhlasu s účelem spolku,
- d/ poskytuje odborné porady, informace a posudky, spadající do rámce účelu spolkového a zprostředkuje nákup autorských práv, děl literárních, hudebních i jiných pro výrobce českých filmů,
- e/ získává a využívá kinematografické koncese, licence a oprávnění, kterých je třeba k provozování kinematografu nebo k výrobě, nákupu a exploitaci osvětlených filmů,
- f/ organizuje a obstarává odborný i společenský styk s obdobnými spolky a institucemi zahraničními,
- g/ zakládá, organizuje a udržuje český filmový archiv a spolupracuje s filmovými musei nebo kinematografickými odděleními museí domácích i zahraničních,
- h/ spolupracuje na organizaci úzkého filmu, podporuje organizaci a výrobu filmů kulturních i dokumentárních a sám je vyrábí,
- ch/ vede v patrnosti příslušníky (členy) svých členských organizací, jejich zaměstnanost a hospodářský stav,
- i/ působí k tomu, aby se dosáhlo spravedlivého vyrovnání mezi zájmy jeho členských organizací a jejich členů a vydává v mezích své působnosti závazné směrnice o vzájemné úpravě obchodního styku svých členů v oboru filmovém,
- k/ zakládá podobné spolky**

4.

Hmotné prostředky:

Spolek nabývá prostředků z těchto pramenů:

- a/ z příspěvků a zápisného členů,
- b/ z darů, subvencí a odkazů,

¹⁶³⁴ Tato verze nových stanov je rekonstrukcí, která vznikla porovnáním původní verze a schválených změn na mimořádné valné hromadě Filmového ústředí dne 18. prosince 1940. Změny jsou vyznačeny tučně.

- c/ z výnosu spolkových podniků,
- d/ z výnosu spolkového jmění,
- e/ ze sbírek, k tomu účelu zvlášť povolených,
- f/ z dávek vybíraných od členů nebo jiných osob za zvláštní služby.

5.

Členství:

- a/ Řádným členem Filmového ústředí pro Čechy a Moravu jsou všechny fyzické a právnické osoby, které v Čechách a na Moravě se samostatně účastní na výrobě, obchodu nebo promítání osvětleného kinematografického filmu.
- b/ Evidenčním členem je každá osoba fyzická nebo právnická, která se pouze příležitostně zabývá činností sub a/ uvedenou.

6.

Práva a povinnosti členů:

Všichni členové jsou povinni dbáti cti a zájmu spolku, podle svých sil a odborných vědomostí býti nápomocni při provádění spolkových účelů a zdržeti se všeho, co by mařilo účel spolku nebo bylo v rozporu s jeho usneseními. Všichni členové jsou povinni řídit se stanovami a usneseními orgánů spolkových, vykonávat řádně svěřené funkce, platiti členské příspěvky a zvláštní dávky (čl. 4 a/, f/). Všichni řádní členové mají právo účastniti se valné hromady a členských schůzí, právo voliti a voleni býti do výboru, předsednictva, odborů a komisí spolku a hlasovati v členských schůzích a valných hromadách, žádati od spolku rady ve věcech, spadajících do působnosti spolku.

Členové evidenční mají stejná práva a povinnosti, nemají však právo hlasovacího. Každý člen má právo ze spolku vystoupiti po předchozí dvouleté výpovědi, dané vždy ke konci kalendářního roku. Až do doby zrušení členského poměru je však vystupující člen povinen platiti příspěvky a plniti ostatní úkoly podle tohoto článku.

Člen může býti vyloučen:

- a/ Byl-li odsouzen pro trestní čin, spáchaný z důvodů nízkých a nečestných.
- b/ Nezaplatil-li příspěvek za minulý rok, ač byl o něj upomenut.
- c/ Porušil-li hrubě stanovy, nebo zájem, nebo usnesení spolku, nebo jednal-li proti snahám a zásadám, na nichž byl spolek vytvořen.
- d/ Zanedbává-li soustavně svou funkci ve spolku.

O vyloučení členů rozhoduje výbor bez dalšího odvolání.

7.

Odbory:

Spolek člení se na odbory, které jsou vnitřními orgány spolkové správy. Jsou to:

- I. odbor filmových atelierů,
- II. odbor filmových laboratoří,
- III. odbor výrobců celovečerních filmů,
- IV. odbor výrobců krátkých filmů,
- V. odbor obchodu s filmy,
- VI.-A/ odbor kinematografický pro Čechy,
- VI.-B/ odbor kinematografický pro Moravu,
- VII. odbor filmových tvůrčích pracovníků.

Řádní i evidenční členové řadí se podle povahy svého zaměstnání, kinematografy pak též podle svého sídla, do příslušného odboru, po příp. do příslušných odborů. Jednací řády odborů, v nichž musí býti přesně vytčena pravomoc odborů v rámci stanov Filmového ústředí, určí výbor.

8.

Správa spolku:

- a/ Předsednictvo

V čele spolku stojí předsednictvo, které se skládá z předsedy (v jeho zastoupení I. nebo II. místopředsedy), I. jednatele (v jeho zastoupení II. jednatele) a I. pokladníka (v jeho zastoupení II. pokladníka) a předsedů pobočných spolků.

Předsednictvo rozhoduje většinou hlasů za přítomnosti všech členů (po případě jejich zástupců). Schůzi předsednictva se účastní generální tajemník s hlasem poradním.

Předsednictvo rozhoduje o všech věcech spolkových, pokud stanovy neurčují jinak.

Předseda (v jeho zastoupení I. nebo II. místopředseda), zastupuje spolek na venek, podepisuje s generálním tajemníkem nebo s I. nebo II. jednatelem písemnosti spolku, svolává schůze předsednictva, výboru a valné hromady a jiné schůze spolku a předsedá jim.

Funkční období předsednictva je 2-leté, a končí okamžikem, kdy byli zvoleni valnými hromadami všichni noví zástupci odborů a tito převzali své funkce.

b/ Výbor

Výbor je složen ze zástupců odborů, zvolených valnými hromadami odborů a z předsedů pobočných spolků.

Výbor má právo, usnese-li se na tom alespoň dvoutřetinovou většinou hlasů za přítomnosti alespoň dvou třetin všech členů kooptovati do svého středu osoby fyzické jako členy výboru se všemi právy a povinnostmi.

Výbor se usnáší (s výjimkou předchozího odstavce) nadpoloviční většinou hlasů za přítomnosti alespoň jedné poloviny všech členů.

Funkční období členů výboru (náhradníků) je dvouleté, a končí okamžikem, kdy je zvolen nový zástupce odboru, u členů kooptovaných udělením absolutoria.

Výbor:

aa/ volí ze svého středu předsednictvo.

bb/ stanoví rozpočet a jeho úhradu (členských příspěvků) a to vždy na dobu 1 roku.

cc/ rozhoduje o změně stanov.

dd/ schvaluje zprávu předsednictva o činnosti a hospodaření spolku.

ee/ sestavuje a podává zprávu o činnosti valným hromadám odboru.

ff/ usnáší se o svolání mimořádné valné hromady.

gg/ jmenuje předsedu rozhodčího soudu (čl. 11).

hh/ stanoví jednací řády odborů. Výbor se schází podle potřeby alespoň jednou

za dva měsíce.

c/ Valné hromady

Každý odbor koná valnou hromadu samostatně. Valné hromady odborů svolává předseda (I. nebo II. místopředseda) a to v obdobích 2 let vždy během měsíce ledna a to uveřejněním v tiskovém orgánu spolku alespoň 7 dní předem. Nemá-li spolek vlastního tiskového orgánu, svolává se valná hromada obyčejnými dopisy.

Valná hromada jest usnášení schopná, je-li přítomna alespoň polovina všech členů. Nesejde-li se v určený čas předepsaný počet členů, koná se o ½ hodiny později nová valná hromada se stejným pořadem jednání, která jest usnášení schopná bez ohledu na počet přítomných členů. Při usnášení rozhoduje většina hlasů přítomných. Členové předsednictva a výboru hlasují.

Valná hromada:

aa/ udílí absolutorium odstupujícímu výboru;

bb/ volí jednoho zástupce odboru a 2 náhradníky a 1 revisora účtů;

cc/ schvaluje zprávu členů výboru a revisorů účtů;

dd/ činí výboru návrhy závazné.

Mimořádnou valnou hromadu je předseda povinen svolati, požádá-li o to písemně alespoň ½ všech členů odboru nebo usnese-li se na tom výbor. O jejím svolání a usnášení platí ustanovení předchozích odstavců. Absolutorium platí za udělené pro celý výbor, vysloví-li se pro ně prostá většina dílčích valných hromad.

d/ Revisoři účtů

Každý odbor zvolí svého revisora účtů, který má právo nahlížeti kdykoli ve vhodnou dobu do všech knih a listin a podávati valné hromadě zprávu o své činnosti. Účetní zpráva musí býti podepsána alespoň čtyřmi revisory účtů. Správní období je dvouleté a počíná vždy 1. ledna a končí 31. prosince příštího roku.

9.

Administrativa spolku a vyhlášky:

Spolek zřídí generální sekretariát, v jehož čele stojí generální tajemník, který podléhá přímo předsednictvu. Podle potřeby přidělí předsednictvo generálnímu tajemníkovi další referenty a personal.

Generální sekretariát vyřizuje záležitosti spolku podle příkazů předsednictva.

Spolkové vyhlášky uveřejňují se v tiskovém orgánu spolku a oběžníky, nebo není-li takového, v denním tisku.

10.

Pracovní a poradní komise:

Předsednictvo nebo výbor mohou svěřiti od případu k případu určité záležitosti komisi z řádných nebo evidenčních členů, nebo i jiných osob, k tomu cíli ustanovené, jako orgánu poradnímu a pracovnímu. Její schůze svolává a řídí předseda spolku, který má právo určit komisi jednací řád.

Spolek koná též členské schůze a to buď každého odboru zvláště nebo několik odborů společně.

Členské schůze mají výhradně poradní ráz a nemají práva svým usnášením jakkoli spolek zavazovati.

11.

Rozhodčí soud:

Gen. tajemník úvodem upozorňuje, že tyto rozhodčí soudy budou hlavně fungovati v odboru revisním a jmenuje výhody, které tento rozhodčí soud sebou přináší. Uvádí, že projednávání sporů u řádných soudů jsou příliš nákladná a velmi zdoluhavá. Dále prohlašuje, že stanovy rozhodčího soudu jsou vypracovány podle vzoru stanov kartelů:

Rozepře mezi členy, postavši z poměru spolkového a z činnosti, která zakládá jejich členskou příslušnost, rozhoduje výlučně soud Filmového Ústředí pro Čechy a Moravu. Rozhodnutí rozhodčího soudu jest konečné.

Pro rozhodčí řízení platí analogicky ustanovení civilního řádu soudního, pokud nejsou dalším změněna. Sídlem rozhodčího soudu je Praha. Rozhodčí soud skládá se v každém jednotlivém případě ze tří členů a to ze 2 přísedících a 1 rozhodčího.

Jedná-li se o sporech mezi členy spolku, přísluší každé straně právo určit jednoho přísedícího. Několik žalobců a několik obžalovaných platí za jednu stranu. Předseda rozhodčího soudu musí býti osoba práva znalá a je jmenován výborem spolku.

Nestanoví-li strana do 8 dnů po vyzvání předsedy rozhodčího soudu svého přísedícího, má předsednictvo Filmového ústředí právo určit přísedícího samo.

Takto určený přísedící nemůže býti zamítnut.

Rozhodčí soud usnáší se prostou většinou hlasů a současně rozhoduje o náhradě útrat.

Žalující strana musí podati žalobu předsednictvu spolku v pětinasobném vyhotovení. Zavedení rozhodčího řízení, až do jednání před rozhodčím soudem, ponechává se předsedovi. Strany jsou povinny předložit rozhodčímu soudu jím označené důkazy ve stanovené lhůtě. O jednání před rozhodčím soudem jest nutno sepsati protokol, v němž musí býti uveden výsledek jednání, zejména smír a konečné rozhodnutí.

Smíry musí býti podepsány stranami, rozhodnutí předsedou a členy soudu s datem usnesení. O náhradě nákladů řízení je učiniti rozhodnutí.

Rozhodčí soud rozhoduje sám o přípustnosti rozhodčího řízení.

12.

Rozchod spolku:

O rozchodu spolku rozhoduje výbor, který také určí, jak má býti naloženo se spolkovým jměním. Není-li takového usnesení, určí ministerstvo obchodu v dohodě s ministerstvem vnitra, jak má býti použito spolkového jmění ku podpoře filmového a kinematografického podnikání v Čechách a na Moravě.

Zdroj:

Stanovy spolku Filmové ústředí pro Čechy a Moravu (dříve Filmové studio) schváleny výměrem Zemského úřadu v Praze č. 3295 z r. 1940 odd. 19 ze dne 27. dubna 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 10; Zápis o mimořádné valné hromadě Filmového ústředí pro Čechy a Moravu konané dne 18. prosince 1940. NFA, fond ČMFÚ, inv. č. 13.

Příloha č. 7

Nařízení říšského protektora v Čechách a na Moravě o zřízení Českomoravského filmového ústředí ze dne 26. října 1940.

§ 1.

Za účelem sjednocení filmového oboru v Protektorátu Böhmen und Mahrem se zřizuje Českomoravské filmové ústředí (v dalším jen Filmové ústředí zvané) se sídlem v Praze. Filmové ústředí jest korporací veřejného práva.

§ 2.

Úkolem Filmového ústředí jest podporovati filmový obor v rámci celkového hospodářství, zastupovati zájmy jednotlivých skupin filmového oboru jakož i dosáhnouti spravedlivého vyrovnání mezi pracovníky tohoto oboru.

§ 3.

Členem Filmového ústředí musí býti každý, kdo po živnostensku nebo pro obecný prospěch jako podnikatel filmy vyrábí, do obchodu uvádí, předvádí nebo kdo působí jako filmový pracovník při zhotovení filmů. Přijetí do Filmového ústředí může být odepřeno nebo může dojít k vyloučení člena, jsou-li dány skutečnosti, z nichž vyplývá, že žadatel postrádá schopnosti a spolehlivosti k výkonu filmového povolání požadované.

Za výrobce nutno považovati též toho, kdo udržuje provozovny, sloužící výrobě filmů (ateliery) nebo kdo obstarává zpracování těchto filmů (kopírovací ústavy), anebo kdo spravuje původcovská nebo patentní práva ve filmovém oboru.

Filmoví tvůrčí pracovníci jsou: vedoucí produkce, režiséři, komponisté, libretisté, hudební dramaturgové, hudebníci, asistenti výroby, architekti, kameramani, mixeři zvuku, představitelé hlavních, vedlejších a episodních úloh, kompars a pod.

Stavovské zájmy členů budou hájeny národnostně odděleně, Bližší ustanovení v tom jest pojmut do stanov (§ 6).

§ 4.

Předseda Filmového ústředí a jeho náměstek jsou jmenováni Reichsprotektorem in Böhmen und Mähren na dobu jednoho roku.

Předseda a jeho náměstek zastupují Filmové ústředí navenek.

Předsedovi Filmového ústředí jest přidělen k poradě ústřední výbor, který bude jím utvořen z členů skupin filmového oboru za přibrání zástupců vlády Protektorátu.

§ 5.

Reichsprotektor in Böhmen und Mähren vykonává bezprostřední dozor nad Filmovým ústředím.

§ 6.

Stanovy, které vydá předseda Filmového ústředí, podléhají schválení Reichsprotektora in Böhmen und Mähren.

§ 7.

Filmové ústředí jest oprávněno stanoviti podmínky pro provoz, otevření a zrušení podniků ve filmovém oboru a vydávati nařízení o hospodářsky důležitých otázkách celého filmového podnikání, zvláště o způsobu a obsahu smluv v oboru působnosti jednotlivých skupin povolání filmového hospodářství.

§ 8.

Přijetím do Filmového ústředí získá přijatý člen oprávnění býti činným ve filmovém oboru na území Protektorátu Böhmen und Mähren.

Veřejné předvádění filmů jest nepřipustné, nemůže-li jeho výrobce prokázati, že všichni na filmu zúčastnění jsou členy Filmového ústředí.

§ 9.

Filmové ústředí jest oprávněno vybíratí příspěvky.

Příslušná ustanovení vyžadují schválení Reichsprotektora in Böhmen und Mähren.

Příspěvky vymáhají se jako veřejné dávky.

§ 10.

Všechny jiné organisace, které existují ve filmovém oboru, jsou zřízením Filmového ústředí zrušeny a budou jím likvidovány. Jmění těchto organisací připadá Filmovému ústředí, které ručí za jejich závazky jen potud, pokud převzaté jmění stačí k jejich krytí.

§ 11.

V občanskoprávních věcech podléhá Filmové ústředí německé soudní pravomoci.

§ 12.

Reichspotektor in Böhmen und Mähren může vydávati ustanovení prováděcího a doplňovacího obsahu.

§ 13.

Toto nařízení nabývá účinnosti dnem 15. února 1941.

Text nařízení o zřízení Českomoravského filmového ústředí byl v plném znění zveřejněn v následujících publikacích:

Verordnungsblatt des Reichsprotektors in Böhmen und Mähren / Věstník nařízení říšského protektora v Čechách a na Moravě 1941, č. 7 (13. 2.), s. 55-57.

Věstník Českomoravského filmového ústředí 1, 1941, č. 1 (4. 4.), s. 1-2.

Karel Knap, *Přehled práva filmového*. Knihovna filmového kurýru, Praha 1945, s. 121-126.

Příloha č. 8

Nařízení doplňující nařízení říšského protektora v Čechách a na Moravě o zřízení Českomoravského filmového ústředí, ze dne 15. února 1941

§ 1.

Vězením až do dvou měsíců a peněžitým trestem až do 30.000 ř. m. nebo jedním z těchto trestů bude potrestán, kdo

1/ v oboru filmovém vykonává činnosti uvedené v § 3 nařízení o zřízení Českomoravského filmového ústředí, aniž patří k Českomoravskému filmovému ústředí;

2/ zaviněně jedná proti podmínkám a nařízením Českomoravskému filmového ústředí na základě § 7 nařízení o zřízení Českomoravského filmového ústředí za poukazu na tento trestní předpis stanoveným neb vydaným.

Pokus jest trestný.

Trestní stíhání se děje na návrh Českomoravského filmového ústředí. Odvolání návrhu jest přípustné.

§ 2.

Bez újmy soudního trestního stíhání může Českomoravské filmové ústředí proti oněm členům, kteří jednájí proti ustanovením nařízení říšského protektora v Čechách a na Moravě o zřízení Českomoravského filmového ústředí ze dne 26. října 1940 (Věst. ř. prot. 1941, str. 55) nebo nařízením, vydaným na základě tohoto nařízení, uložit pořádkové tresty až do 10.000 ř. m.

Pořádkové tresty se vymáhají podle předpisů o veřejných dávkách ve prospěch Českomoravského filmového ústředí.

Bližší ustanovení vydá Českomoravské filmové ústředí; potřebují schválení říšského protektora v Čechách a na Moravě.

§ 3.

Nařízení nabývá platnosti vyhlášením.

Text nařízení doplňujícího nařízení o zřízení Českomoravského filmového ústředí byl v plném znění publikován v následujících publikacích:

Verordnungsblatt des Reichsprotektors in Böhmen und Mähren / Věstník nařízení říšského protektora v Čechách a na Moravě 1941, č. 23 (10. 5.), s. 233-234.

Věstník Českomoravského filmového ústředí 1, 1941, č. 3 (30. 5.), s. 1.

Karel Knap, *Přehled práva filmového*. Knihovna filmového kurýru, Praha 1945, s. 126-127.

Příloha č. 9

Prováděcí nařízení ze dne 15. července 1941 k nařízení říšského protektora v Čechách a na Moravě o zřízení Českomoravského filmového ústředí z 26. října 1940.

§ 1.

Filmové ústředí stanoví rozsah oprávnění k činnosti ve filmovém oboru, získaného podle § 8 nařízení o zřízení Filmového ústředí v listině, která o přijetí bude vydána.

§ 2.

Filmové ústředí může v případech, ve kterých použití § 3, odst. 1., věta první, nařízení o zřízení Filmového ústředí se nejeví účelným, zejména tehdy, jestliže jde o činnost nepatrného rozsahu nebo příležitostnou, stanoviti, že není odůvodněno členství ve Filmovém ústředí.

§ 3.

Používá-li se při výkonu činnosti ve smyslu § 3 nařízení o zřízení Filmového ústředí provozovny, která podléhá povinnosti schválení podle platných předpisů stavebně-, požárně- nebo zdravotně-policejních, nesmí býti s výkonem této činnosti započato dříve, než příslušný policejní úřad schválení udělí. Při řízení, tomuto účelu zavedeném, musí býti Filmové ústředí zúčastněno.

Zjistí-li příslušný policejní úřad, že provozovna, v provozu již jsoucí, vykazuje závady s hlediska stavebně-, požárně- nebo zdravotně-policejního, nařídí jejich odstranění ve lhůtě, kterou stanoví. Jde-li o takové závady, které činní další provoz podniku nepřijatelným, vyrozumí příslušný policejní úřad o tom Filmové ústředí, které učiní potřebná opatření. V nebezpečí z prodlení může příslušný policejní úřad prozatím učiniti potřebná opatření sám. O tom musí býti neprodleně vyrozuměno Filmové ústředí, které učiní opatření konečná.

§ 4.

Členové Filmového ústředí jsou ohledně činností, vykonávaných ve smyslu § 3 nařízení o zřízení Filmového ústředí, zproštěni členství ve společenstvech zřízených podle ustanovení hlavy VII. císařského patentu z 20. prosince 1859, číslo 227 ř. z. (živnostenský řád) a v obchodních a živnostenských komorách, zřízených podle zákona z 29. června 1868, č. 85 ř. z.

Práva, jež uvedeným korporacím vzhledem k těmto osobám dosud příslušela, budou nadále vykonávána Filmovým ústředím.

§ 5.

Oprávnění k výkonu činnosti ve smyslu § 3 nařízení o zřízení Filmového ústředí, nabytá podle jiných právních předpisů, pozbývají platnosti dnem, kdy toto nařízení nabude účinnosti.

Ti, kdo v den, kdy nařízení o zřízení Filmového ústředí nabylo účinnosti, některou z těchto činností skutečně vykonávali, jsou prozatím až do rozhodnutí o jejich návrhu na přijetí do Filmového ústředí oprávněni pokračovati ve své činnosti v dosavadním rozsahu, jestliže tento návrh podali do 30. června 1941.

§ 6.

Bližší právní předpisy pro Výkon činností uvedených v § 3 nařízení o zřízení Filmového ústředí, vydá Filmové ústředí.

§ 7.

Všechna příslušná ustanovení právních předpisů, platných v Protektorátu Čechy a Morava, zejména císařského patentu z 20. prosince 1859, čís. 227 ř. z. (živnostenský řád) a nařízení ministra vnitra z 18. září 1912, číslo 191 ř. z. o pořádání veřejných představení kinematografických, pozbývají platnosti potud, pokud odporují ustanovení nařízení o zřízení

Filmového ústředí, vydá Filmové ústředí nebo právním předpisům, na základě tohoto nařízení vydaným.

§ 8.

Nařízení nabývá účinnosti dnem vyhlášení.

Text prováděcího nařízení k nařízení o zřízení Českomoravského filmového ústředí byl v plném znění zveřejněn v následujících publikacích:

Verordnungsblatt des Reichsprotectors in Böhmen und Mähren / Věstník nařízení říšského protektora v Čechách a na Moravě 1941, č. 36 (31. 7.), s. 412-414.

Věstník Českomoravského filmového ústředí 1, 1941, č. 7 (20. 8.), s. 1-2.

Karel Knap, *Přehled práva filmového*. Knihovna filmového kurýru, Praha 1945, s. 127-128.

Příloha č. 10

Stanovy Českomoravského filmového ústředí z 20. února 1941

Právní povaha Filmového ústředí

§ 1.

Filmové ústředí jest korporací veřejného práva. Jeho zákonným podkladem jest nařízení říšského protektora v Čechách a na Moravě o zřízení Českomoravského filmového ústředí z 26. října 1940.

Sídlo Filmového ústředí

§ 2.

Sídlem Filmového ústředí jest Praha.

Působnost Filmového ústředí

§ 3.

Působnost Filmového ústředí se vztahuje:

- 1/ na fyzické i právnické osoby, které mají své stálé bydliště nebo sídlo na území Protektorátu Čechy a Morava a provozují, ať kdekoliv, některou z činností, uvedených v § 3 nařízení. Pokud jde o činnost, provozovanou mimo území Protektorátu, jest příslušnost Filmového ústředí dána bez dalších předpokladů potud, pokud není dohodou mezi říšským protektorem v Čechách a na Moravě a říšským ministrem pro lidovou osvětu a propagandu stanoveno nic jiného;
- 2/ na všechny ostatní fyzické i právnické osoby, pokud provozují některou činnost ve smyslu § 3 nařízení na území Protektorátu.

Jednací řeč

§ 4.

Jednací řeč jest německá a česká. Její užívání se řídí podle usnesení vlády ze dne 25. července 1939 o užívání jazyků v Protektorátu Čechy a Morava.

Úkoly filmového ústředí

§ 5.

Úkolem Filmového ústředí ve smyslu § 2 nařízení jest podporovati filmový obor v rámci celkového hospodářství, zastupovati zájmy jednotlivých skupin filmového oboru, jakož i dosáhnouti spravedlivého vyrovnaní mezi pracovníky tohoto oboru.

Podle § 7 nařízení stanoví Filmové ústředí podmínky pro provoz, otevření a zrušení podniků ve filmovém oboru a vydává nařízení o hospodářsky důležitých otázkách celého filmového podnikání, zvláště o způsobu a obsahu smluv v oboru působnosti jednotlivých skupin povolání filmového hospodářství.

Členství ve Filmovém ústředí

§ 6.

Členem ve smyslu § 3 nařízení musí býti, kdo po živnostensku nebo pro obecný prospěch jako podnikatel filmy vyrábí, do obchodu uvádí, předvádí, nebo kdo spolupůsobí jako filmový tvůrčí pracovník při zhotovení filmů. Za výrobce jest považovati též toho, kdo udržuje provozovny, sloužící k výrobě filmů (ateliery), nebo kdo obstarává zpracování těchto filmů (kopírovací ústavy), anebo kdo spravuje původcovská nebo patentní práva ve filmovém oboru. Filmoví tvůrčí pracovníci jsou: vedoucí produkce, režiséři, hudební skladatelé, libretisté, hudební dramaturgové, hudebníci, asistenti výroby, architekti, kameramani, mixeři zvuku, představitelé hlavních, vedlejších a episodních úloh, kompars a pod.

Toto ustanovení neplatí pro osoby, uvedené v § 3, č. 2 stanov.

§ 7.

Členství se nabývá přijetím za člena Filmového ústředí. Návrh na přijetí musí být podán u Filmového ústředí písemně.

O přijetí rozhoduje předseda Filmového ústředí s konečnou platností.

Návrh na přijetí bude zamítnut, bude-li řízením, jež bude z podnětu tohoto návrhu zavedeno, zjištěno, že navrhovatel postrádá schopnosti a spolehlivosti k výkonu povolání požadované.

Před vydáním výměru o zamítnutí budiž navrhovateli dána příležitost, se vyjádřit k výsledku řízení.

Důvod zamítnutí budiž ve výměru o zamítnutí uveden.

Členství počíná dnem doručení výměru o přijetí.

S tím, kdo 15. února 1941 již byl v oboru filmovém ve smyslu § 3 nařízení činným, bude až do rozhodnutí o návrhu na přijetí, který jím musí být podán, jednáno jako se členem Filmového ústředí. V takovémto případě musí být návrh na přijetí podán v preklusivní tříměsíční lhůtě po dni, kdy nařízení nabylo účinnosti.

§ 8.

Členství se končí, prohlásí-li člen Filmovému ústředí písemně, že zastavil činnosti ve filmovém oboru, nebo dojde-li k vyloučení.

Člen může být vyloučen, vyjde-li dodatečně najevo, že postrádá schopnosti a spolehlivosti pro výkon filmového povolání požadované. Také může dojít k vyloučení člena na základě disciplinárního řízení.

Členství končí v případě zastavení činnosti v odst. 1 uvedené po uplynutí tří měsíců ode dne, kdy prohlášení Filmovému ústředí došlo, v případě vyloučení dnem doručení výměru o vyloučení.

O vyloučení člena rozhoduje s konečnou platností předseda Filmového ústředí písemným výměrem, obsahujícím důvody.

Před vydáním výměru o vyloučení budiž dána členu příležitost aby zaujal stanovisko k výsledku řízení o vyloučení.

Práva a povinnosti členů

§ 9.

Přijetím do Filmového ústředí získá přijatý člen podle § 8 nařízení oprávnění být na území Protektorátu Čechy a Morava činným ve filmovém oboru; požívá všech výhod, z členství vyplývajících.

§ 10.

Povinností člena je být poslušen pokynů Filmového ústředí a provádět jeho usnesení a nařízení. Zvláště jest člen povinen platit příspěvky, stanovené Filmovým ústředím ve smyslu § 9 nařízení.

Každý člen jest dále povinen podávat Filmovému ústředí na vyzvání zprávy. Povinnost podávat zprávy se vztahuje i na události vnitřního obchodního provozu. Filmové ústředí má právo tyto zprávy přezkoumat. Vědomě nepravdivé údaje budou stíhány pořádkovými tresty.

Rozčlenění Filmového ústředí

§ 11.

Filmové ústředí se člení v odborové skupiny.

Odborové skupiny jsou:

- 1/ Filmová výroba (včetně ateliérů, kopírovacích ústavů, laboratoří a filmové techniky).
- 2/ Obchod s filmy (tuzemský i zahraniční obchod s filmy).
- 3/ Kinematografy.
- 4/ Filmoví tvůrčí pracovníci.

Předseda Filmového ústředí může v případě potřeby zřídit nové odborové skupiny, nebo dvě i více stávajících skupin sloučit ve skupinu jedinou.

O příslušnosti k jednotlivým odborovým skupinám rozhoduje v případě sporu předseda.

Orgány Filmového ústředí § 12.

Orgány Filmového ústředí jsou:

- 1/ předseda (President),
- 2/ náměstek předsedy (Vicepresident),
- 3/ presidiální tajemník,
- 4/ ústřední výbor,
- 5/ jednatel.

§ 13.

Předsedu jmenuje říšský protektor v Čechách a na Moravě k návrhu vlády Protektorátu na dobu jednoho roku. Jeho funkce jest čestnou.

Zastupuje Filmové ústředí navenek.

Jemu náleží prováděti úkoly, přikázané Filmovému ústředí. Jeho rozhodnutí jsou konečná.

Zodpovídá říšskému protektorovi v Čechách a na Moravě. Své úkoly plní za pomoci presidiální kanceláře, jejíž vedoucí (presidiální tajemník) jest jím ustanovován.

§ 14.

Náměstka předseda jmenuje říšský protektor v Čechách a na Moravě. Jeho funkce jest čestnou.

Náměstek předsedy zastupuje předsedu při výkonu pravomoci, uvedené v § 13 stanov, nemůže-li ji tento vykonávati.

§ 15.

Vláda Protektorátu vysílá do Ústředního výboru 3 zástupce, případně jejich náměstky. Ostatní členy ústředního výboru, příp. jejich náměstky, jmenuje předseda z členů jednotlivých odborových skupin; z každé odborové skupiny musí býti jmenováno po jednom členu českém a jednom německém.

Ústřední výbor jest přidělen předsedovi jako poradní orgán a musí býti slyšen v důležitých otázkách filmového podnikání se týkajících. Každý člen ústředního výboru může předsedovi činiti návrhy.

Funkce členů ústředního výboru jsou čestné.

§ 16.

Správu Filmového ústředí obstarává jednatel za pomoci referentů jednotlivých odborových skupin a potřebného počtu přidělených zaměstnanců.

Jednatele ustanovuje předseda; vyřizuje běžné záležitosti Filmového ústředí.

§ 17.

Národnostně oddělené hájení stavovských zájmů, vytčené v § 3 nařízení, se uskutečňuje v jednotlivých odborových skupinách. K tomuto účelu stojí v čele každé jednotlivé odborové skupiny jeden německý a jeden český vedoucí skupiny.

V důležitých otázkách vyslechne vedoucí skupiny poradní sbor, který sestaví z členů své skupiny. Jejich funkce jest čestná.

§ 18.

Nařízení vydaná Filmovým ústředím vyhlášují se uveřejněním v úředním listě Filmového ústředí nebo oběžníky.

Hospodářství filmového ústředí

§ 19.

Řádné příjmy pozůstávají z členských příspěvků i z jiných příspěvků, které Filmovému ústředí mají býti placeny.

Způsob a výši příspěvků stanoví předseda Filmového ústředí. Dotyčná nařízení vyžadují schválení říšského protektora v Čechách a na Moravě.

Příspěvky se vymáhají jako veřejné dávky na základě písemného platebního příkazu, který jest exekučním titulem ve smyslu § 1 exekučního řádu. Platební příkaz jest dnem doručení právoplatným. Vykonatelným se stává platební příkaz po uplynutí 8 dnů.

§ 20.

Účetním rokem Filmového ústředí jest doba od 1. ledna do 31. prosince. Prvý účetní rok počíná 15. únorem 1941 a končí 31. březnem 1942. Druhý účetní rok počíná 1. dubnem 1942 a končí 31. prosincem 1942.

Rozpočet sestavuje předseda Filmového ústředí po slyšení ústředního výboru pro každý účetní rok. Rozpočet může býti ze zvláštních důvodů během účetního roku změněn.

Ukládání pořádkových trestů

§ 21

Předseda může uložit pořádkové tresty členům Filmového ústředí i těm, kdož proti předpisu § 3, odst. 1. nařízení, členy Filmového ústředí nejsou a přes to provozují některou z činností tam uvedených.

Pořádkové tresty, pokud záleží v trestech peněžitých, vymáhají se jako veřejné dávky a připadají Filmovému ústředí.

Bližší předpisy o ukládání pořádkových trestů vydá předseda. Podléhají schválení říšského protektora v Čechách a na Moravě.

Dozor nad Filmovým ústředím

§ 22

Podle § 5 nařízení vykonává říšský protektor v Čechách a na Moravě bezprostřední dozor nad Filmovým ústředím. – K výkonu svého dozorcího práva ustanoví říšský protektor u Filmového ústředí svého pověřence. Tomuto buďtež předkládána všechna rozhodnutí v předloze.

§ 23

Každému členu Filmového ústředí přísluší právo dozorcí stížnosti k říšskému protektorovi v Čechách a na Moravě.

Dozorcí stížnost nemá nikdy odkladný účinek.

Soudní příslušnost.

§ 24

V občanskoprávních věcech podléhá Filmové ústředí ve smyslu § 11 nař. německé soudní pravomoci.

Schválení stanov

§ 25

Stanovy Filmového ústředí vyžadují ve smyslu § 6 nařízení schválení říšského protektora v Čechách a na Moravě.

Text prováděcího nařízení k nařízení o zřízení Českomoravského filmového ústředí byl v plném znění zveřejněn v publikacích:

Věstník Českomoravského filmového ústředí 1, 1941, č. 1 (4. 4.), s. 3-6.

Karel Knap, *Přehled práva filmového*. Knihovna filmového kurýru, Praha 1945, s. 130-135.

Příloha č. 11

Jednací řád Českomoravského filmového ústředí z 27. srpna 1941

K provedení stanov z 20. února 1941, vydaných podle § 6 nařízení říšského protektora v Čechách a na Moravě o zřízení Českomoravského filmového ústředí z 26. října 1940, stanoví se tento jednací řád:

I. Organisace Filmového ústředí

§ 1

Předseda provádí úkoly, přikázané Filmovému ústředí, za pomoci výkonných orgánů Filmového ústředí, které mu jsou bezprostředně podřízeny.

§ 2

Výkonné orgány Filmového ústředí jsou:
presidium, jednatelství a hospodářská správa.

Presidium

§ 3

Presidium se člení v prezidiální kancelář, referát právní, referát disciplinární a referát tiskový.

Předseda užívá bezprostředně těchto orgánů k vyřizování záležitostí, jemu vyhrazených.

§ 4

V čele prezidiální kanceláře je prezidiální tajemník. Zprostředkuje spojení mezi předsedou, výkonnými orgány Filmového ústředí a úřady, připravuje rozhodnutí předsedy a podává předsedovi zprávy o stavu záležitostí Filmového ústředí.

§ 5

Právnímu referátu přísluší:

vyřizování běžných právních záležitostí, vyřizování všech otázek právní povahy, došlých Filmovému ústředí, podávání právních dobrozdání, spoluúčast při zpracovávání všech záležitostí Filmového ústředí, pokud tato spoluúčast se zřetelem na povahu této záležitosti je některými výkonnými orgány Filmového ústředí považována za nutnou, přezkoumávání všech vyřízení před jejich expedicí, zjišťování, která vyřízení ve smyslu § 22 nařízení o zřízení Filmového ústředí mají být předkládána spojovacímu úřadu říšského protektora v Čechách a na Moravě, vypracovávání návrhů nařízení Filmového ústředí a vysvětlivek k nim.

§ 6

Disciplinární referát provádí disciplinární řízení podle směrnic pro toto řízení stanovených a navrhuje předsedovi rozhodnutí, která tímto řízením mají být vydána.

§ 7

Tiskovému referátu přísluší vydávání všech publikací Filmového ústředí, zkoumání všech zpráv, týkajících se zájmů filmového oboru určených pro tisk, předávání zpráv o filmovém oboru a činnosti Filmového ústředí tisku.

§ 8

Ústřední výbor, zřízený podle § 15 stanov, jest poradním orgánem předsedy. Musí být slyšen ve všech důležitějších otázkách filmového oboru. Schůzi ústředního výboru svolává, zahajuje a řídí předseda.

Jednatelství

§ 9

Jednateli přísluší vyřizování záležitostí Filmového ústředí, pokud nejsou vyhrazeny přímému rozhodnutí předsedy.

Jednatel provádí tyto úkoly za pomoci personálu, jeho kanceláři přiděleného. Jemu podléhají odborové skupiny (filmová výroba, obchod filmy, kinematografy, filmoví tvůrčí pracovníci) s odděleními, odborovým skupinám přidělenými, oddělením technickým, revisním a dramaturgickým.

§ 10

Referentům odborových skupin přísluší vyřizování záležitostí, přidělených odborové skupině a vedení členské kartotéky odborové skupiny. Referent jest povinen vyžádati si před vyřízením ve všech záležitostech zásadní povahy stanovisko vedoucích odborové skupiny. Vedoucí odborové skupiny mohou v důležitých otázkách před zaujetím vlastního stanoviska vyslechnouti poradní výbor, utvořený podle § 17 odst. 2 stanov.

§ 11

Technickému oddělení náleží studium všech aktuálních otázek filmové techniky, podávání zpráv a dobrozdání, podávání iniciativních návrhů a zkoumání stavu technického zařízení filmových podniků.

§ 12

Revisnímu oddělení přísluší prováděti kontrolu obchodního hospodaření filmových podniků.

§ 13

Dramaturgické oddělení zkoumá filmové náměty, předložené k registraci a scénáře, s hlediska jejich vhodnosti ke zfilmování, navrhuje provedení případných změn ve filmových námětech a scénářích, a podává o tom zprávy presidiu.

Hospodářská správa

§ 14

Hospodářské správě náleží:

hospodářství Filmového ústředí, veškeré záležitosti personální, vnitřní služba (podatelna, registrování, písárna, telefonní ústředna, expedice).

Přijímání a propouštění zaměstnanců, stanovení služebních podmínek a veškerá vydání, která v rozpočtu nebyla předvídána, ani nevyplývají ze smluv pro Filmové ústředí předsedou uzavřených, vyžadují schválení předsedy. V těchto případech zpracuje správní ředitel, který stojí v čele hospodářské správy, spis a připraví předsedovi k rozhodnutí.

Správnímu řediteli jsou podřízena tato oddělení: účtárna, podatelna, registrování, expedice, kartotéka, archiv, knihovna.

Účetní závěrky musí býti sestavovány měsíčně.

§ 15

Referenti jsou povinni podávati měsíčně zprávy o činnosti. Zprávy o činnosti budou podávány jednatelem, zprávy o činnosti referentů, přiřčených oddělení k hospodářské správě, správnímu řediteli.

Jednatel, správní ředitel, presidiální tajemník a referent právní, referent disciplinární a referent tiskový podávají zprávy předsedovi.

II. Řízení před Filmovým ústředím

Vyřizování spisů

§ 16

Písemnosti, Filmovému ústředí došlé, jsou přijímány podatelnou; pokud podle svého obsahu nenáleží do oboru příslušnosti spojovacího úřadu říšského protektora v Čechách a na

Moravě, o čemž rozhoduje spojovací úřad, opatří se podacím razítkem a číslem jednacím, zapíše do podacího protokolu a předají bezodkladně presidiálnímu tajemníkovi.

§ 17

Presidiální tajemník rozdělí poštu a přikáže ji jednatelství nebo hospodářské správě, pokud záležitost nemá být vyřízena přímo presidiem.

Záležitosti, které mají být vyřízeny přímo presidiem, zpracuje presidiální tajemník, nebo je přidělí právnímu referátu, disciplinárnímu referátu nebo tiskovému referátu.

§ 18

Jednatel vyřizuje jemu předanou poštu za součinnosti příslušných odborových skupin, případně technického, dramatického nebo revisního oddělení.

Odborovou skupinou jsou spisy zpracovány podle zásad, stanovených v § 10. Referenti opatří tam zmíněné stanovisko vedoucích odborových skupin bezprostředním projednáním záležitosti s vedoucími odborové skupiny, aniž by celý spis byl těmto písemně zaslán. Stanovisko vedoucích odborové skupiny zaznamená se spisovým záznamem, který vedoucí odborové skupiny podepíše.

Odborová skupina předá spis, jednatelem jí k zpracování přidělený po jeho zpracování zpět jednatelem, pokud nebo nařizeno zúčastnění jiné odborové skupiny.

Jednatel přímo vyřídí spis, který mu odborovou skupinou byl vrácen, pokud není třeba vyřízení přímo předsedou.

§ 19

Spisy, předané hospodářské správě, vyřídí tato podle zásad uvedených v § 14.

§ 20

Předání spisů jest přípustno pouze podatelnu, která zaznamená postup v podacím protokole.

Spisy, potřebné k zpracování záležitosti, smějí být rovněž vyžadovány jen přes podatelnu.

Styk uvnitř presidia, jednatelství (odborových skupin mezi sebou, styk mezi technickým, dramaturgickým a revisním oddělením a odborovými skupinami a jednatelem) a hospodářské správy, děje se přímo. Přímé předání spisů musí být vyznačeno v doručných knížkách k tomuto účelu zavedených.

§ 21

Písemnosti, určené k expedici, musí být po jejich vyhotovení nebo v návrhu předloženy právnímu referátu.

Pokud právní referát vzhledem k ustanovení § 22 stanov to považuje za nutné, předloží spis, dříve než jej postoupí dále, spojovacímu úřadu říšského protektora v Čechách a na Moravě.

Písemnosti, které právní referát přezkoumá, postoupí dále prostřednictvím presidiální kanceláře k expedici.

§ 22

Rozhodnutí o doložení spisu jako odloženého do registratury přísluší pouze těm osobám, kterým toto oprávnění bylo předsedou písemně uděleno. Toto oprávnění může být kdykoliv odvoláno.

§ 23

Expedici vyřízených písemností obstará hospodářská správa.

Iniciativní návrhy

§ 24

Iniciativní návrhy jednotlivých referentů odborových skupin neb oddělení postupují se presidiálnímu tajemníkovi. Právní referát, disciplinární referát a tiskový referát činí tak přímo předsedovi. Odborové skupiny, oddělení k nim přiřčená, technické oddělení, dramaturgické a revisní oddělení, prostřednictvím jednatele a oddělení, podřízená správnímu řediteli, prostřednictvím správního ředitele.

Jinak platí pro toto řízení obdobně ustanovení §§ 16 – 23.

Zvláštní druhy řízení

§ 25

Směrnice pro provádění zvláštních druhů řízení (disciplinární řízení, kontrolní řízení a pod.) budou stanoveny ve zvláštních pokynech, které vydá předseda.

Předpisování a vymáhání členských příspěvků a pořádkových trestů

§ 26

Členské příspěvky předpisuje hospodářská správa podle ustanovení, platných pro předpisy těchto příspěvků.

Peněžité tresty stanoví se v disciplinárních výměrech.

Nezaplatí-li člen částku, předepsanou mu tímto způsobem k placení, ve stanovené lhůtě, vyzve jej hospodářská správa k zaplacení platebním příkazem, který se doručí na zpáteční lístek.

Uplyne-li lhůta, v platebním příkazu stanovená, bezvýsledně, postoupí hospodářská správa celý spis za účelem zavedení exekučního řízení právnímu referátu, který provede exekuci.

Právo k podpisování

§ 27

Právo podpisovati za Filmové ústředí přísluší předsedovi, případně osobám, které předsedou k tomu byly písemně zmocněny. Rozsah oprávnění k podpisování se řídí podle zmocnění, předsedou uděleného.

Podpisuje-li zmocněnec, připojí se ke jménu zmocněnce doložka „z příkazu“.

Oprávnění k podpisování může býti kdykoliv odňato.

Schůze

§ 28

Veškeré schůze referentů a vedoucích odborových skupin, s přizváním jiných odborníků či bez nich, přesahující rámec jedné odborové skupiny, mohou býti svolány a řízeny pouze předsedou nebo presidiálním tajemníkem.

Styk s úřady

§ 29

Styk Filmového ústředí s úřady koná se přes presidium (presidiální kancelář). Jednotliví referenti směřují jednání přímo s úřady pouze tehdy, byli-li k tomu předsedou nebo presidiálním tajemníkem zmocněni.

Tytéž předpisy platí s výjimkou ustanovení § 21 odst. 2 také při styku se spojovacím úřadem říšského protektora v Čechách a na Moravě.

§ 30

Styk s úřadem říšského protektora děje se výlučně přes spojovací úřad říšského protektora v Čechách a na Moravě. Tato zásada platí obdobně také pro styk s jinými německými úřady nebo úřadovkami.

Jazykové předpisy

§ 31

Jednací řeč Filmového ústředí jest německá a česká.

Písemnosti, určené německým úřadům, německým veřejným korporacím a německým organisacím veřejné povahy, vyhotovují se jen německy, písemnosti, určené všem ostatním úřadům a veřejným korporacím, resp. korporacím a organisacím veřejné povahy, vyhotovují se německo-česky.

Písemnosti určené soukromým stranám, vyhotovují se zásadně v té řeči, které strana sama ve svém styku s Filmovým ústředím použila. Nepředchází-li takováto řízení, jest o užití jedné řeči rozhodnuto podle národnosti strany.

Jednací řeč schůzí řídí se podle národnosti přítomných. Při schůzi musí býti jednací řeč německo-česká, jestliže alespoň jeden ze zúčastněných jest příslušníkem jiného národa než ostatní.

Předseda
EMIL SIROTEK v. r.

Text prováděcího nařízení k nařízení o zřízení Českomoravského filmového ústředí byl v plném znění zveřejněn v následující publikaci:
Věstník Českomoravského filmového ústředí 1, 1941, č. 8 (10. 9.), s. 1-4.

Příloha č. 12

Nařízení, sdělení a oznámení Českomoravského filmového ústředí

Nařízení Českomoravského filmového ústředí					
Nař. č.	Zveřejněno	Věstník ČMFÚ	Nařízení z	Název	Obor ¹⁶³⁵
x	4/4/1941	1/1941	20/2/1941	Stanovy ČMFÚ	X
1	4/4/1941	1/1941	25/2/1941	o úředním listu ČMFÚ	X
2	4/4/1941	1/1941	25/2/1941	o dočasném omezení při převodech práv k podnikům filmovým	X
3	4/4/1941	1/1941	3/1/1941	o zprávách tisku	X
4	4/4/1941	1/1941	29/3/1941	o schvalování objednávek železného a ocelového materiálu k udržování nebo zařízení provozu kinematografických podniků	K
5	18/4/1941	2/1941	28/3/1941	o kontrole obchodního hospodaření kinematografických podniků	D, K
6	18/4/1941	2/1941	31/3/1941	o registraci filmových námětů	F
7	18/4/1941	2/1941	15/4/1941	o schvalování smluv o angažmá u nečlenů ČMFÚ	U
8	30/5/1941	3/1941	17/4/1941	o filmech bez platného připouštěcího lístku	X
9	30/5/1941	3/1941	17/4/1941	o nakládání s negativním a starým filmovým materiálem	D, K
10	30/5/1941	3/1941	5/6/1941	o prodloužení lhůty k podání návrhů na přijetí	X
11	30/5/1941	3/1941	5/6/1941	o hracím řádu pro kinematografy ve Velké Praze a Velkém Brně	K
12	19/6/1941	4/1941	13/6/1941	o ukládání pořádkových trestů	X
13	5/7/1941	5/1941	25/6/1941	o převzetí smluv s půjčovnami	
14	5/7/1941	5/1941	7/1/1941	o pořadu promítání v kinematografech	K
15	24/9/1941	9/1941	25/8/1941	o nejvyšší délce českých celovečerních filmů	F
16	24/9/1941	9/1941	22/8/1941	o změně všeobecných obchodních podmínek pro půjčování filmů	D, K
17	24/9/1941	9/1941	26/8/1941	o hracím řádu pro kinematografy ve Velké Praze a Velkém Brně	K
18	17/10/1941	10/1941	15/10/1941	o aktualizování filmových týdeníků	K
19	26/10/1941	11/1941	14/10/1941	o komparsu	U
20	26/10/1941	11/1941	16/10/1941	o poplatcích za šatnu v kinematografech	K
21	26/10/1941	11/1941	18/10/1941	o smířcím a rozhodcím řízení před ČMFÚ	X
21 (!)	4/12/1941	12/1941	3/11/1941	o exploitaci českých filmů vyrobených v Protektorátu Čechy a Morava mimo území Protektorátu Čechy a Morava	D
22	4/12/1941	12/1941	19/11/1941	o zaměstnávání rekvisitářů	F
23	4/12/1941	12/1941	12/3/1941	o změně a doplnění 2. nařízení ČMFÚ o dočasném omezení při převodech práv k podnikům filmovým z 25/2/1941	X
24	4/12/1941	12/1941	12/4/1941	o bezplatném promítání diapositivů v kinematografech	K
25	22/12/1941	12/1941	11/3/1941	o exploitaci českých filmů, vyrobených v Protektorátu, mimo území Protektorátu	K
26	22/12/1941	13/1941	20/12/1941	o registraci filmových námětů	F

¹⁶³⁵ Označení jednotlivých odborových skupina: F = filmová výroba, D – obchod s filmy, K – kina, U – filmoví tvůrčí pracovníci. Normy označení písmenem X byly určeny pro všechny odborové skupiny.

27	22/12/1941	13/1941	22/12/1941	<i>o schvalování výrobních programů</i>	F
28	5/2/1942	1/1942	26/1/1942	<i>o užívání označení "filmový herec"</i>	U
29	26/2/1942	2/1942	20/2/1942	<i>o směrnicích pro reklamu kinematografů</i>	K
30	5/3/1942	3/1942	26/2/1942	<i>o vpouštění opozdivších se návštěvníků na kinematografická představení</i>	K
31	20/4/1942	5/1942	14/4/1942	<i>nařízení, doplňující 11. nařízení ČMFÚ o hracím řádu pro kinematografy ve Velké Praze a Velkém Brně</i>	K
32	16/5/1942	7/1942	22/4/1942	<i>o uvádění filmů zvláštní hodnoty</i>	K
33	16/6/1942	8/1942	5/6/1942	<i>o schvalování objednávek filmového pozitivního materiálu na nitropodkladě</i>	F
34	9/7/1942	9/1942	18/6/1942	<i>o příspěvkovém řádu ČMFÚ</i>	X
35	22/7/1942	10/1942	16/7/1942	<i>o exploitačních filmových právech v Protektorátu Čechy a Morava</i>	D
36	1/8/1942	11/1942	24/7/1942	<i>o délce krátkých filmů</i>	F
37	1/8/1942	11/1942	25/7/1942	<i>o hracím řádu pro kina ve Velké Praze a Velkém Brně</i>	K
38	1/8/1942	11/1942	27/7/1942	<i>o úpravě úvodních titulků</i>	F
39	20/8/1942	12/1942	7/8/1942	<i>o úpravě vydávání volných vstupenek pro kinematografická představení</i>	K
40	7/9/1942	13-14/1942	3/9/1942	<i>o uvádění filmů v kinech</i>	K
41	3/12/1942	16/1942	23/11/1942	<i>o úpravě úvodních titulků</i>	F
42	21/12/1942	17/1942	13/11/1942	<i>o změně stanov</i>	X
43	30/12/1942	18/1942	23/12/1942	<i>o odpočtových formulářích</i>	K
44	30/12/1942	18/1942	22/12/1942	<i>o dočasném omezení při převodech práv k podnikům filmovým</i>	X
45	12/2/1943	1-2/1943	23/1/1943	<i>o ochraně filmových svitků proti poškození</i>	D, K
46	20/2/1943	3/1943	15/2/1943	<i>o povinném zhotovování prolínacích značek ve filmových kopiích</i>	F
47	25/5/1943	6-7/1943	17/5/1943	<i>o hracích řádech pro kinematografy</i>	K
48	25/5/1943	6-7/1943	18/5/1943	<i>o nové úpravě vstupného v kinematografech (oprava 8/1943)</i>	K
49	4/6/1943	8/1943	31/5/1943	<i>k zajištění přiměřených filmových výnosů</i>	K
50	4/6/1943	8/1943	31/5/1943	<i>o změně nařízení o uvádění filmů zvláštní hodnoty</i>	K
51	30/7/1943	11/1943	20/7/1943	<i>o provozu kinematografických podniků</i>	K
52	22/9/1943	13/1943	6/8/1943	<i>o vpouštění opozdivších se návštěvníků ke kinematografickým představením</i>	K
53	18/10/1943	14/1943	28/9/1943	<i>o změně nařízení č. 19/41 o komparsu</i>	U
54	23/3/1944	3/1944	19/10/1943	<i>o změně hracích řádů pro kinematografy</i>	K
55	17/4/1944	4/1944	21/3/1944	<i>o obsluze kinotechnických zařízení v kinematografech</i>	K
56	15/6/1944	7/1944	15/4/1944	<i>o odborné způsobilosti provozovatelů kinematografů</i>	K
57	28/7/1944	8/1944	13/4/1944	<i>o zřízení Dozorčí úřadovny při ČMFÚ</i>	X
58	16/11/1944	21/1944	21/8/1944	<i>o změně hracích řádů pro kinematografy</i>	K
59	29/8/1944	10/1944	23/8/1944	<i>o opatřeních k totálnímu válečnému nasazení ve filmovém oboru v Protektorátu Čechy a Morava</i>	X
60	7/12/1944	24/1944	8/11/1944	<i>o stanovení všeobecných obchodních podmínek pro půjčování filmů</i>	D, K
61	7/12/1944	24/1944	16/11/1944	<i>o změně nařízení o opatřeních k totálnímu válečnému nasazení ve filmovém oboru</i>	X
62	11/1/1945	2/1945	29/12/1944	<i>o opatřeních k totálnímu válečnému nasazení ve filmovém oboru v Protektorátě Čechy a Morava</i>	X

Sdělení a oznámení Českomoravského filmového ústředí				
Sděl. č.	Zveřejněno	Věstník ČMFÚ	Název	Obor
1/41	4/4/1941	1/1941	<i>o platnosti úprav před zřízením Filmového ústředí</i>	X
2/41	4/4/1941	1/1941	<i>o představeních na Velký pátek</i>	K
3/41	4/4/1941	1/1941	<i>o vstupném pro těžké válečné poškozence</i>	K
4/41	4/4/1941	1/1941	<i>o licenčních poplatcích</i>	K
5/41	18/4/1941	2/1941	<i>o kontrole obchodního hospodaření kinematografických podniků</i>	D
6/41	18/4/1941	3/1941	<i>o pořizování časových snímků</i>	X
7/41	18/4/1941	3/1941	<i>o výstřizích z filmů, nařízených Úřadem pro schvalování filmů</i>	D
8/41	30/5/1941	3/1941	<i>o kontrole obchodního hospodaření kinematografických podniků</i>	K
9/41	19/6/1941	4/1941	<i>doplnění hracího řádu ve Velkém Brně</i>	K
10/41	5/7/1941	5/1941	<i>o tvůrčí filmové práci majitelů výroben, půjčoven a atelierů</i>	U
11/41	24/9/1941	9/1941	<i>o přenesení práva udílet oprávnění k výkonu činnosti ve filmovém oboru na Filmové ústředí</i>	K
12/41	24/9/1941	9/1941	<i>o poplatcích za jazykovou revisi</i>	F
13/41	26/10/1941	11/1941	<i>o nových směrnících pro zdaňování filmových tvůrčích pracovníků</i>	U
14/41	26/10/1941	11/1941	<i>o poplatcích za šatnu v kinematografech</i>	K
15/41	4/12/1941	12/1941	<i>ve věci paušálu autorských honorářů za r. 1941</i>	U
16/41	22/12/1941	13/1941	<i>o kárných nálezech ČMFÚ</i>	D
1/42	5/2/1942	1/1942	<i>o předkládání seznamů předvedených filmů domácí výroby ministerstva vnitra</i>	F
2/42	5/2/1942	1/1942	<i>o provádění kontroly dovozu zboží</i>	D
3/42	5/2/1942	1/1942	<i>o cenách reklamního materiálu</i>	D, K
4/42	5/2/1942	1/1942	<i>o německých titulcích ve starých českých filmech</i>	D
5/42	5/2/1942	1/1942	<i>o daňovém paušálu u filmových tvůrčích pracovníků</i>	U
6/42	5/2/1942	1/1942	<i>o oběžnících, vydaných ČMFÚ</i>	X
7/42	26/2/1942	2/1942	<i>o vedení "záznamu o stavu kopie"</i>	K
8/42	26/2/1942	2/1942	<i>o uvolnění prodeje cukroví</i>	K
9/42	26/2/1942	2/1942	<i>o povolovací povinnosti pro výrobu tiskařských výrobků</i>	X
10/42	26/2/1942	2/1942	<i>o oběžnících, vydaných ČMFÚ</i>	X
11/42	5/3/1942	3/1942	<i>k 30. nařízení ČMFÚ z 26.2.1942</i>	K
12/42	5/3/1942	3/1942	<i>o zákazu a omezení výroby a zákazu dodávky určitých výrobků z oboru jemné mechaniky a optiky</i>	F
13/42	5/3/1942	3/1942	<i>o zákazu prodeje cukroví</i>	K
14/42	5/3/1942	3/1942	<i>o zákazu přemísťování starého a užitého železa</i>	X
15/42	5/3/1942	3/1942	<i>o promítání krátkého filmu "Sovětský ráj"</i>	K
16/42	5/3/1942	3/1942	<i>o povinnosti hlásiti změny v návrhu na přijetí provozovatelů kinematografů</i>	K
17/42	5/3/1942	3/1942	<i>o náhradě služebních výloh zaměstnancům a dělníkům</i>	X
18/42	18/3/1942	4/1942	<i>o úpravě platových a pracovních podmínek soukromých zaměstnanců ve filmových půjčovnách</i>	D
19/42	18/3/1942	4/1942	<i>o oběžnících, vydaných ČMFÚ</i>	X
20/42	20/4/1942	5/1942	<i>o výjimkách z ustanovení vyhlášky o platech zaměstnanců kinematografů</i>	K
21/42	20/4/1942	5/1942	<i>o směrnících pro reklamu kinematografů</i>	K
22/42	20/4/1942	5/1942	<i>o kárných nálezech</i>	X
23/42	20/4/1942	5/1942	<i>o oběžnících, vydaných ČMFÚ</i>	X
24/42	6/5/1942	6/1942	<i>o oběžnících, vydaných ČMFÚ</i>	X
25/42	16/5/1942	7/1942	<i>o prodeji cukroví v kinech</i>	K

26/42	16/5/1942	7/1942	o rozdělení IV. skupiny filmových tvůrčích pracovníků na podskupiny	U
27/42	16/5/1942	7/1942	o oběžnících, vydaných ČMFÚ	X
28/42	16/6/1942	8/1942	o vyřizování záležitostí jednatele ČMFÚ	X
29/42	16/6/1942	8/1942	o fotografování dopravně důležitých zařízení	F
30/42	16/6/1942	8/1942	o titulcích a podtitulcích ve filmech	F
31/42	16/6/1942	8/1942	o směrnících pro odvádění příspěvků filmovým tvůrčím pracovníkům	U
32/42	16/6/1942	8/1942	o registračním záznamu episodistů a komparsistů	U
33/42	16/6/1942	8/1942	o převzetí zastupování autorských práv STAGMA	K
34/42	16/6/1942	8/1942	o žádostech o schvalování OSA	K
35/42	16/6/1942	8/1942	o vrácení schvalovacích lístků	K
36/42	16/6/1942	8/1942	o oběžnících, vydaných ČMFÚ	X
37/42	9/7/1942	9/1942	o uzávěrkách ve Velké Praze a Velkém Brně	K
38/42	9/7/1942	9/1942	o rozsahu působnosti vládního nařízení o zajištění stability mezd a platů a pracovní morálky	X
39/42	9/7/1942	9/1942	o změně vyhlášky o platových a pracovních podmínkách soukromých zaměstnanců v obchodu (v půjčovnách)	D
40/42	9/7/1942	9/1942	o úhradě mzdy při leteckém poplachu nebo při škodách, způsobených leteckými útoky	X
41/42	9/7/1942	9/1942	o vstupném pro těžké válečné poškozence	K
42/42	9/7/1942	9/1942	o družích a formě vstupenek	K
43/42	9/7/1942	9/1942	o oběžnících, vydaných ČMFÚ	X
44/42	22/7/1942	10/1942	o cenách reklamního materiálu	D, K
45/42	22/7/1942	10/1942	o užívání jazyků	X
46/42	22/7/1942	10/1942	o dopravě filmů	D, K
47/42	22/7/1942	10/1942	o zachování promítací rychlosti filmu	K
48/42	22/7/1942	10/1942	o zcizení kinotechnického inventáře	K
49/42	22/7/1942	10/1942	o dovozu cizích filmů	D
50/42	1/8/1942	11/1942	o honorářích hudebních skladatelů při dubbingu zvukových filmů	U
51/42	1/8/1942	11/1942	o oběžnících, vydaných ČMFÚ	X
52/42	20/8/1942	12/1942	o členství příslušníků Říšské divadelní komory v ČMFÚ	U
53/42	20/8/1942	12/1942	o jednotném účetnictví v kinematografech	K
54/42	20/8/1942	12/1942	o vstupném v kinematografech	K
55/42	20/8/1942	12/1942	o oběžnících, vydaných ČMFÚ	X
56/42	7/9/1942	13-14/1942	o filmech státně politické hodnoty "Jeden za všechny" a "Velká láska"	K
57/42	7/9/1942	13-14/1942	o pracovní době po čas války	X
58/42	7/9/1942	13-14/1942	o oběžnících, vydaných ČMFÚ	X
59/42	7/10/1942	15/1942	o cenách programů	K
60/42	7/10/1942	15/1942	o kárných nálezech ČMFÚ	X
61/42	7/10/1942	15/1942	o zachycení mimořádného zvýšení zisků za války	X
62/42	7/10/1942	15/1942	o oběžníku, vydaném ČMFÚ	X
63/42	3/12/1942	16/1942	o jmenování místopředsedy ČMFÚ	X
64/42	3/12/1942	16/1942	o filmu státně politické hodnoty "Andreas Schlüter"	K
65/42	3/12/1942	16/1942	o poskytování dobrovolných příplatků podniky osobám, přikázaným k pracovní službě	X
66/42	3/12/1942	16/1942	o zdaňování filmových tvůrčích pracovníků	U
67/42	3/12/1942	16/1942	o vánočních a novoročních odměnách	X
68/42	3/12/1942	16/1942	o oběžnících, vydaných ČMFÚ	X
69/42	21/12/1942	17/1942	o filmu státně politické hodnoty "Diesel"	K
70/42	21/12/1942	17/1942	o oběžnících, vydaných ČMFÚ	X

71/42	30/12/1942	18/1942	<i>o oběžnících, vydaných ČMFÚ</i>	X
1/43	12/2/1943	1-2/1943	<i>o oběžnících ČMFÚ</i>	X
2/43	20/2/1943	3/1943	<i>o úpravě odměn a pracovních podmínek komparsistů a epizodistů ve filmové výrobě</i>	U
3/43	20/2/1943	3/1943	<i>o oběžníku ČMFÚ</i>	X
4/43	5/4/1943	4/1943	<i>o zajištění mzdové stability kulturních tvůrčích pracovníků v Protektorátu Čechy a Morava po dobu války</i>	U
5/43	5/4/1943	4/1943	<i>o oběžnících ČMFÚ</i>	X
6/43	21/4/1943	5/1943	<i>o jmenování vedoucích odborových skupin</i>	X
7/43	21/4/1943	5/1943	<i>o zaplacení paušálů provozovacích honorářů pro kinematografy za rok 1942</i>	K
9/43 (8/43 chybí)	4/6/1943	8/1943	<i>o uvádění filmů v kinematografech</i>	K
10/43	4/6/1943	8/1943	<i>o zkrácení uschovávacích lhůt obchodně právních a daňové právních</i>	D
11/43	4/6/1943	8/1943	<i>o promítání propagačního diapozitivu "Šetři uhlím"</i>	K
12/43	4/6/1943	8/1943	<i>o zajištění stavu mezd za války při změně daňových předpisů a o zákazu sjednávati čisté požitky</i>	X
13/43	22/6/1943	9/1943	<i>o povolování výjimek ze 49. nařízení ČMFÚ</i>	K
14/43	22/6/1943	9/1943	<i>o výměně schvalovacích lístků kulturně výchovných filmů Úřadem pro schvalování filmů</i>	F
15/43	22/6/1943	9/1943	<i>o doplnění vyhlášky min. hospodářství k zajištění mzdové stability kulturních tvůrčích pracovníků</i>	U
16/43	22/6/1943	9/1943	<i>o oběžnících ČMFÚ</i>	X
17/43	19/7/1943	10/1943	<i>o jmenování předsedy ČMFÚ</i>	X
18/43	19/7/1943	10/1943	<i>o 48. nařízení ČMFÚ z 18. května 1943 a 49. nařízení ČMFÚ z 3. června 1943</i>	K
19/43	19/7/1943	10/1943	<i>o úpravě odměn filmových tvůrčích pracovníků za vícepráci, práci v noci, v neděli a ve svátek</i>	U
20/43	19/7/1943	10/1943	<i>o dani ze mzdy filmových tvůrčích pracovníků</i>	U
21/43	19/7/1943	10/1943	<i>o cenách fotografických prací k účelům filmovým</i>	D
22/43	19/7/1943	10/1943	<i>o oběžníku ČMFÚ</i>	X
23/43	9/9/1943	12/1943	<i>o odměnách účinkujících hudebníků z orchestrů při výrobě filmů</i>	U
24/43	9/9/1943	12/1943	<i>o započtení všeobecného přídatku 50 h za odpracovanou hodinu ke mzdě a platu</i>	X
25/43	9/9/1943	12/1943	<i>o oběžnících ČMFÚ</i>	X
26/43	22/9/1943	13/1943	<i>o promítání diapozitivu Německého Červeného kříže</i>	K
27/43	22/9/1943	13/1943	<i>o poskytování dovolených pracujícím ženám</i>	X
28/43	22/9/1943	13/1943	<i>o oběžnících ČMFÚ</i>	X
1/43(I)	18/10/1943	14/1943	<i>rozhodnutí o půjčovných sazbách pro dubbované filmy</i>	D, K
29/43	18/10/1943	14/1943	<i>o předkládání smluv a návrhů ke schválení</i>	X
30/43	18/10/1943	14/1943	<i>o povolení výplaty záloh zaměstnancům k nákupu brambor</i>	X
31/43	18/10/1943	14/1943	<i>o slevě pro příslušníky branné moci v kinematografech Velké Prahy</i>	K
32/43	18/10/1943	14/1943	<i>o příplatku pro Německý Červený kříž</i>	K
33/43	18/10/1943	14/1943	<i>o odměnách hudebníků z orchestrů, účinkujících při výrobě filmů</i>	U
34/43	18/10/1943	14/1943	<i>o oběžnících ČMFÚ</i>	X
35/43	6/12/1943	15/1943	<i>o jmenování vedoucího úřadovny v Brně</i>	X
36/43	6/12/1943	15/1943	<i>o příplatku pro "Sociální účely v Čechách a na Moravě"</i>	X
37/43	6/12/1943	15/1943	<i>o vánočních a novoročních odměnách 1943</i>	X

38/43	6/12/1943	15/1943	<i>o nových dovolenkách a návratkách pro zahraniční pracovní síly</i>	X
39/43	6/12/1943	15/1943	<i>o oběžnících ČMFÚ</i>	X
40/43	15/12/1943	16/1943	<i>o jmenování českých vedoucích odborových skupin ČMFÚ</i>	X
41/43	15/12/1943	16/1943	<i>o 49. nařízení ČMFÚ z 3. června 1943</i>	K
42/43	15/12/1943	16/1943	<i>o vánočních a novoročních odměnách</i>	X
43/43	15/12/1943	16/1943	<i>o vydání daňových výměrů a potvrzování legitimací filmových tvůrčích pracovníků</i>	U
44/43	15/12/1943	16/1943	<i>o oběžnících ČMFÚ</i>	X
1/44	2/2/1944	1-2/1944	<i>o úpravě všeobecných pracovních podmínek filmových tvůrčích pracovníků</i>	U
2/22	2/2/1944	1-2/1944	<i>o sazbách autorských honorářů za převod hudebních děl a textů na filmový zvukový pás</i>	F
3/44	2/2/1944	1-2/1944	<i>o oběžnících ČMFÚ</i>	X
4/44	23/3/1944	3/1944	<i>o úpravě daně z obrátu u přírážek k vstupnému</i>	K
5/44	23/3/1944	3/1944	<i>o povinném filmu "Rembrandt"</i>	K
6/44	23/3/1944	3/1944	<i>o přidělu obhospodařovaného materiálu</i>	X
7/44	23/3/1944	3/1944	<i>o oběžnících ČMFÚ</i>	X
8/44	17/4/1944	4/1944	<i>o zajištění mzdové stability kulturních tvůrčích pracovníků v Protektorátu Čechy a Morava po dobu války</i>	U
8/44	2/5/1944	5/1944	<i>o vstupném v kinech ve Zlíně, Baťově a Malenovicích</i>	K
9/44	2/5/1944	5/1944	<i>o vstupném v kinematografech při změna počtu sedadel</i>	K
10/44	2/5/1944	5/1944	<i>o úpravě odměny za užití filmového orchestru Pragfilmu</i>	F
11/44	2/5/1944	5/1944	<i>o úpravě mezd promítačů-mistrů</i>	K
12/44	2/5/1944	5/1944	<i>o zákazu prodeje cukroví v kinematografech</i>	K
13/44	2/5/1944	5/1944	<i>o svátcích v II. čtvrtletí 1944</i>	X
14/44	2/5/1944	5/1944	<i>o úpravě dovolených na zotavenou za rok 1944</i>	X
15/44	2/5/1944	5/1944	<i>o promítání filmu "Kalendář hospodyňky"</i>	K
16/44	2/5/1944	5/1944	<i>o oběžnících ČMFÚ</i>	X
17/44	17/5/1944	6/1944	<i>o změně programu během téhož hracího dne</i>	K
18/44	17/5/1944	6/1944	<i>o promítání krátkého filmu "Naši havíři"</i>	K
19/44	17/5/1944	6/1944	<i>o bezplatném promítání diapositivů</i>	K
20/44	17/5/1944	6/1944	<i>o odměnách za práci přes čas u zaměstnanců ve vyšších službách v soukromém hospodářství po dobu války</i>	X
21/44	17/5/1944	6/1944	<i>o oběžnících ČMFÚ</i>	K
22/44	15/6/1944	7/1944	<i>o úpravě prodeje vstupenek v kinech</i>	K
23/44	15/6/1944	7/1944	<i>o jednotném označení filmů</i>	F
24/44	15/6/1944	7/1944	<i>o členských příspěvcích</i>	X
25/44	15/6/1944	7/1944	<i>o rozdělení IV. odborové skupiny ČMFÚ na podskupiny</i>	U
26/44	15/6/1944	7/1944	<i>o povinnosti předkládání a schvalování smluv s filmovými tvůrčími pracovníky</i>	U
27/44	15/6/1944	7/1944	<i>o příspěvcích komparsistů ČMFÚ</i>	U
28/44	15/6/1944	7/1944	<i>o prodloužení srážek z mezd a platů zaměstnanců ve prospěch II. díla Sociální pomoci</i>	X
29/44	15/6/1944	7/1944	<i>o oběžnících ČMFÚ</i>	X
30/44	28/7/1944	8/1944	<i>o kursech pro provozovatele a vedoucí kinematografů</i>	K
31/44	28/7/1944	8/1944	<i>o jmenování vedoucích odborové skupiny ČMFÚ</i>	X
32/44	21/8/1944	9/1944	<i>o obhospodařování suchých baterií</i>	X
33/44	21/8/1944	9/1944	<i>o slevě ze vstupného pro sestry NČK</i>	K
34/44	29/8/1944	10/1944	<i>o mistrovských promítačských zkouškách</i>	K
35/44	29/8/1944	10/1944	<i>o oběžnících ČMFÚ</i>	X
36/44	7/9/1944	11/1944	<i>o uveřejňování dat schválených týdeníků</i>	K

37/44	7/9/1944	11/1944	<i>o mistrovských zkouškách</i>	K
38/44	7/9/1944	11/1944	<i>o zkouškách promítačů-praktikantů</i>	K
39/44	7/9/1944	11/1944	<i>o odčerpání zisků u kinematografů</i>	K
40/44	14/9/1944	12/1944	<i>o připuštěných týdenících</i>	K
41/44	14/9/1944	12/1944	<i>o kursech pro provozovatele a vedoucí kinematografů</i>	K
42/44	14/9/1944	12/1944	<i>o mistrovských promítačských zkouškách</i>	K
43/44	14/9/1944	12/1944	<i>o zákazu vytápění kinematografy</i>	K
ozn.	14/9/1944	12/1944	<i>o zkouškách pro provozovatele kinematografů</i>	K
ozn.	14/9/1944	12/1944	<i>o protektorátní příslušnosti českých filmových herců</i>	U
ozn.	14/9/1944	12/1944	<i>o oběžnících ČMFÚ</i>	X
44/44	21/9/1944	13/1944	<i>o připuštěných týdenících</i>	K
45/44	21/9/1944	13/1944	<i>o kinematografických představeních v prozatímních místnostech</i>	K
ozn.	21/9/1944	13/1944	<i>o vracení týdeníků</i>	K
46/44	28/9/1944	14/1944	<i>o připuštěných týdenících</i>	K
47/44	28/9/1944	14/1944	<i>o půjčovném za filmy, diapositivy a promítací přístroje veřejné osvětové služby</i>	K
ozn.	28/9/1944	14/1944	<i>o včasném odbavování filmových zásilek z půjčoven</i>	D
48/44	5/10/1944	15/1944	<i>o připuštěných týdenících</i>	K
49/44	5/10/1944	15/1944	<i>o obrátovém nájemném u kinematografů</i>	K
50/44	5/10/1944	15/1944	<i>o výsledcích zkoušek pro provozovatele kinematografů</i>	K
51/44	5/10/1944	15/1944	<i>o spěšninových zásilkách kinematografům</i>	K
ozn.	5/10/1944	15/1944	<i>o promítání filmu "Kalendář hospodyňky"</i>	K
ozn.	5/10/1944	15/1944	<i>o zákazu podmíněných uzávěrek</i>	D
51/44	12/10/1944	16/1944	<i>o spěšninových zásilkách kinematografům (dokončení)</i>	K
52/44	12/10/1944	16/1944	<i>o připuštěných týdenících</i>	K
53/44	12/10/1944	16/1944	<i>o mistrovských promítačských zkouškách</i>	K
54/44	12/10/1944	16/1944	<i>o chování návštěvníků v pražských kinematografech při letecké výstraze</i>	K
55/44	19/10/1944	17/1944	<i>o připuštěných týdenících</i>	K
56/44	19/10/1944	17/1944	<i>o hlášení pracovních sil úřadům práce</i>	X
ozn.	19/10/1944	17/1944	<i>o diapositivech NOÚZ</i>	K
ozn.	19/10/1944	17/1944	<i>o promítání diapositivu "Sběr starého papíru 1944"</i>	K
ozn.	19/10/1944	17/1944	<i>o promítání filmu o šetření</i>	K
ozn.	19/10/1944	17/1944	<i>o přidělu acetonu</i>	X
ozn.	19/10/1944	17/1944	<i>o žádostech o dříví</i>	X
57/44	26/10/1944	18/1944	<i>o připuštěných týdenících</i>	K
58/44	26/10/1944	18/1944	<i>o hraní film v určitém hracím právu</i>	K
59/44	26/10/1944	18/1944	<i>o mistrovských promítačských zkouškách</i>	K
ozn.	26/10/1944	18/1944	<i>o promítání diapositivů v rámci týdne šetření</i>	K
60/44	2/11/1944	19/1944	<i>o připuštěných týdenících</i>	K
61/44	2/11/1944	19/1944	<i>o kursech pro provozovatele a vedoucí kinematografů</i>	K
ozn.	2/11/1944	19/1944	<i>o promítání diapositivů v rámci týdne spoření</i>	K
ozn.	2/11/1944	19/1944	<i>o normálních programech 9. a 22. listopadu 1944</i>	K
ozn.	2/11/1944	19/1944	<i>o ošetřování filmových kopií</i>	K
62/44	9/11/1944	20/1944	<i>o připuštěných týdenících</i>	K
63/44	9/11/1944	20/1944	<i>o pravomoci ČMFÚ</i>	X
ozn.	9/11/1944	20/1944	<i>o žádostech o pracovní pláště</i>	K
ozn.	9/11/1944	20/1944	<i>o řízení při doporučování žádostí</i>	X
64/44	16/11/1944	21/1944	<i>o připuštěných týdenících</i>	K
65/44	16/11/1944	21/1944	<i>o odběru elektrického proudu v kinematografech</i>	K
66/44	23/11/1944	22/1944	<i>o připuštěných týdenících</i>	K

ozn.	23/11/1944	22/1944	<i>o představeních 24. prosince 1944</i>	K
ozn.	23/11/1944	22/1944	<i>o 50% slevě vstupného</i>	K
ozn.	23/11/1944	22/1944	<i>o zrušení zákazu vytápění kinematografy</i>	K
67/44	30/11/1944	23/1944	<i>o přípuštěných týdenících</i>	K
68/44	30/11/1944	23/1944	<i>o úpravě platů filmových tvůrčích pracovníků ve filmové výrobě</i>	K
69/44	30/11/1944	23/1944	<i>o sbírce III. Díla Sociální pomoci</i>	
70/44	7/12/1944	24/1944	<i>o přípuštěných týdenících</i>	K
71/44	7/12/1944	24/1944	<i>o výsledcích zkoušek pro provozovatele kinematografů</i>	K
ozn.	7/12/1944	24/1944	<i>o silvestrovských nočních představeních</i>	K
ozn.	7/12/1944	24/1944	<i>o promítání diapositivu "Krev je život"</i>	K
ozn.	7/12/1944	24/1944	<i>o spotřebě žárovek</i>	K
72/44	14/12/1944	25/1944	<i>o přípuštěných týdenících</i>	K
73/44	14/12/1944	25/1944	<i>o nařízení k zajištění přiměřených filmových výnosů</i>	K
74/44	14/12/1944	25/1944	<i>o čtvrtém kursu pro provozovatele a vedoucí kinematografů</i>	K
ozn.	14/12/1944	25/1944	<i>o datech pro vystavování RTE-šeků na kamna</i>	X
ozn.	14/12/1944	25/1944	<i>o promítání diapositivů a krátkých náborových filmů o spořivosti</i>	K
75/44	21/12/1944	26/1944	<i>o přípuštěných týdenících</i>	K
76/44	21/12/1944	26/1944	<i>o vánočních odměnách</i>	X
77/44	21/12/1944	26/1944	<i>o kursech v německé řeči pro provozovatele a vedoucí kinematografů</i>	K
78/44	21/12/1944	26/1944	<i>o výsledcích zkoušek pro provozovatele kinematografů</i>	K
79/44	28/12/1944	27/1944	<i>o přípuštěných týdenících</i>	K
80/44	28/12/1944	27/1944	<i>o obsluze kinotechnických zařízení v kinematografech</i>	K
81/44	28/12/1944	27/1944	<i>o mistrovských promítačských zkouškách</i>	K
ozn.	28/12/1944	27/1944	<i>o oběžníku ČMFÚ</i>	X
1/45	4/1/1945	1/1945	<i>o přípuštěných týdenících</i>	K
2/45	4/1/1945	1/1945	<i>o čtvrtém kursu v české řeči pro provozovatele a vedoucí kinematografů</i>	K
3/45	4/1/1945	1/1945	<i>o kursu v německé řeči pro provozovatele a vedoucí kinematografů</i>	K
4/45	11/1/1945	2/1945	<i>o přípuštěných týdenících</i>	K
5/45	11/1/1945	2/1945	<i>o zavedení příplatku 1 K ke vstupnému v kinematografech</i>	K
6/45	11/1/1945	2/1945	<i>o hrací době v prodloužené premiéře v Praze</i>	K
7/45	11/1/1945	2/1945	<i>o kursech v české řeči pro provozovatele a vedoucí kinematografů</i>	K
8/45	11/1/1945	2/1945	<i>o spotřebě elektrického proudu</i>	K
9/45	18/1/1945	3/1945	<i>o přípuštěných týdenících</i>	K
10/45	18/1/1945	3/1945	<i>o přístupu mladistvých k filmovým představením</i>	K
ozn.	18/1/1945	3/1945	<i>o diapositivu Sociální pomoci v Čechách a na Moravě</i>	K
ozn.	18/1/1945	3/1945	<i>o diapositivu České Ligy proti bolševismu</i>	K
11/45	25/1/1945	4/1945	<i>o přípuštěných týdenících</i>	K
12/45	25/1/1945	4/1945	<i>o výsledcích zkoušek pro provozovatele kinematografů, konaných v Praze v lednu 1945</i>	K
ozn.	25/1/1945	4/1945	<i>o nákupu textilií</i>	D
13/45	1/2/1945	5/1945	<i>o přípuštěných týdenících</i>	K
14/45	1/2/1945	5/1945	<i>o mistrovských promítačských zkouškách</i>	K
15/45	1/2/1945	5/1945	<i>o pracovním nasazení zaměstnanců kinematografů</i>	K
ozn.	1/2/1945	5/1945	<i>začátky večerních představení v pražských kinematografech</i>	K
ozn.	1/2/1945	5/1945	<i>kárný nález</i>	X
16/45	8/2/1945	6/1945	<i>o přípuštěných týdenících</i>	K
17/45	8/2/1945	6/1945	<i>o zákazu vytápění kinematografických provozoven</i>	K

18/45	8/2/1945	6/1945	<i>o cestách filmových kurýrů</i>	D
ozn.	8/2/1945	6/1945	<i>kurs pro promítače-praktikanty</i>	K
ozn.	8/2/1945	6/1945	<i>změna názvu kinematografu</i>	K
ozn.	8/2/1945	6/1945	<i>zákaz přístavků</i>	K
19/45	15/2/1945	7/1945	<i>o přípuštěných týdenících</i>	K
20/45	15/2/1945	7/1945	<i>o zřízení filiálního skladiště v Brně</i>	X
21/45	22/2/1945	8/1945	<i>o přípuštěných týdenících</i>	K
22/45	22/2/1945	8/1945	<i>o ustavení jednatele ČMFÚ</i>	X
ozn.	22/2/1945	8/1945	<i>promítání diapozitivu "Národ svým dělníkům"</i>	K
23/45	1/3/1945	9/1945	<i>o přípuštěných týdenících</i>	K
24/45	1/3/1945	9/1945	<i>o požárních hlídkách v kinematografech</i>	K
ozn.	1/3/1945	9/1945	<i>hlášení přerušení provozu kinematografů</i>	K
ozn.	1/3/1945	9/1945	<i>promítání diapozitivu České ligy proti bolševikům</i>	K
ozn.	1/3/1945	9/1945	<i>snížené vstupné</i>	K
25/45	8/3/1945	10/1945	<i>o přípuštěných týdenících</i>	K
26/45	8/3/1945	10/1945	<i>o paušálech provozovacích honorářů pro kinematografy</i>	K
27/45	8/3/1945	10/1945	<i>o programech v kinematografech v Den hrdinů</i>	K
28/45	8/3/1945	10/1945	<i>o zřizování pomocných filmových skladišť</i>	D
ozn.	8/3/1945	10/1945	<i>promítání diapozitivu "Národ svým dělníkům"</i>	K
29/45	15/3/1945	11/1945	<i>o přípuštěných týdenících</i>	K
30/45	15/3/1945	11/1945	<i>o výsledcích zkoušek pro provozovatele kinematografů</i>	K
31/45	15/3/1945	11/1945	<i>o povinnosti poškozených, zničených a zastavených kinematografů podati hlášení</i>	K
32/45	15/3/1945	11/1945	<i>o policejních předpisech pro kinematografy na úzký nehořlavý film</i>	K
ozn.	15/3/1945	11/1945	<i>žádosti o přiděl acetonu</i>	X
ozn.	15/3/1945	11/1945	<i>kárný nález</i>	X
33/45	22/3/1945	12/1945	<i>o přípuštěných týdenících</i>	K
34/45	22/3/1945	12/1945	<i>o uspořádání povinných představení pro Německou lidobranu</i>	K
ozn.	22/3/1945	12/1945	<i>promítání diapozitivu propagujícího přezkoušení plynových masek</i>	K
ozn.	22/3/1945	12/1945	<i>představení v kinematografech na Velký pátek</i>	K
35/45	29/3/1945	13/1945	<i>o přípuštěných týdenících</i>	K
ozn.	29/3/1945	13/1945	<i>promítání diapozitivu Sociální pomoci</i>	K
36/45	5/4/1945	14/1945	<i>o přípuštěných týdenících</i>	K
37/45	12/4/1945	15/1945	<i>o přípuštěných týdenících</i>	K
38/45	19/4/1945	16/1945	<i>o přípuštěných týdenících</i>	K
39/45	19/4/1945	16/1945	<i>o prominutí nebo slevě činže u bytů a provozoven poškozených náletem</i>	X
ozn.	19/4/1945	16/1945	<i>nynější místa pomocných skladišť a jejich správců na Moravě</i>	D
40/45	26/4/1945	17/1945	<i>o přípuštěných týdenících</i>	K
41/45	3/5/1945	18/1945	<i>o přípuštěných týdenících</i>	K

ABSTRAKT

Ústředním tématem této disertační práce je vývoj filmové samosprávy v letech těsně předcházejících okupaci českých zemí a v období Protektorátu Čechy a Morava. Spolkové a svazové struktury dosáhly již v době první republiky vysoce hierarchizovaných vztahů a pokrývaly všechny oblasti: filmovou výrobu, filmovou distribuci i kina. Největší roli hrály svazy filmového průmyslu a také největší spolky filmových pracovníků. Tyto organizace se snažily vyvíjet tlak na řešení vleklých legislativních nedostatků, jež komplikovaly každodenní provoz filmového oboru. Od druhé poloviny 30. let bylo velmi podstatným cílem aktivit filmové samosprávy také založení filmové komory jako centrálního orgánu českého filmu. Budoucí veřejnoprávní korporace měla být garantována a případně také financována státem. Názory na podobu instituce ovlivnily i zahraniční vzory včetně korporátních struktur kinematografie Třetí říše. Z důvodů pomalého jednání úřadů a měnící se politické situace realizovaly svazy filmového průmyslu provizorně centralizaci svých struktur bez právního ukotvení. Vrcholem těchto snah bylo založení spolku Filmové ústředí pro Čechy a Moravu v dubnu 1940. Německá strana využila stávající český systém a v únoru 1941 převzala zaměstnance a kanceláře filmových svazů do nově vzniklé veřejnoprávní korporace Českomoravské filmové ústředí (Böhmisch-Mährische Filmzentrale). Ústředí, založené na základě nařízení říšského protektora, disponovalo mnoha výkonnými a kontrolními pravomocemi a až do roku 1945 bylo nástrojem okupační moci k proměně protektorátní kinematografie v duchu aplikované kulturní politiky. Organizace Ústředí byla odvozena od struktury Říšské filmové komory (Reichsfilmkammer). Národnostně se jednalo o paritní česko-německou organizaci, Němci měli být zastoupeni na vedoucích postech a v administrativě. Přes politický kontext nemůžeme přehlédnout, že organizace na své institucionální rovině splnila také sny české strany o vzniku skutečně silného subjektu schopného reformovat filmový obor v duchu řízeného hospodářství. Vztah instituce k bývalým filmovým svazům a spolkům, stejně jako k vývoji raně poválečné československé kinematografie, byl mnohem plynulejší, než by se na první pohled mohlo zdát. Dokazuje to až překvapivá personální kontinuita (především v postavě Emila Sirotky) nebo rozvoj řady konkrétních projektů sloužících podpoře české filmové tvorby a kultury. Českomoravské filmové ústředí bylo v jistém úhlu pohledu vyvrcholením snah samosprávných orgánů první republiky, zároveň v mnoha ohledech připravilo půdu pro zestátnění československé kinematografie.

SUMMARY

The key theme of this thesis is the development of the film-industry self-regulation during the years immediately preceding the occupation of the Czech Lands by Nazi Germany and the period of the Protectorate of Bohemia and Moravia. Already in the First Republic (1918–1939), the association structures were characterized by highly hierarchical relations and encompassed all areas – film production, film distribution and the cinema system. The predominant role was played by film industry associations and the largest unions of film workers. These organizations pressed for the solution of the protracted legislative deficits which complicated the day-to-day operation of the film industry. Starting in the second half of the 1930s, the essential aims of the activities of the film self-regulation included the foundation of a Film Chamber as the central body of Czech cinematography. The guarantor of the future public corporation, and possibly its financier, was to be the government. The views regarding the form of this institution were also influenced by foreign models, including the corporate structures of the Third Reich cinematography. As the authorities were taking their time to act, while the political situation was quickly changing, the film industry associations provisionally centralized their structures irrespective of the absence of a legal basis. These efforts culminated in the foundation of the Film Union for Bohemia and Moravia (Filmové ústředí pro Čechy a Moravu) in April 1940. The German side made use of the existing Czech system, and in February 1941 took over the employees and incorporated the offices of the film unions into the newly established public corporation of the Bohemian-Moravian Film Union (Českomoravské filmové ústředí, Böhmisches-Mährische Filmzentrale), founded under a decree of the Reich Protector, which had a number of executive and auditing powers, and till 1945 served as a tool for the occupation authorities to transform the Protectorate cinematography in keeping with the spirit of the applied cultural policy. The organizational structure of the Bohemian-Moravian Film Union was derived from that of the Reich Film Chamber (Reichsfilmkammer). In ethnic terms, it was a Czech-German parity organization, with Germans to be represented in the executive and administrative positions. Leaving aside the political context, the fact should not be overlooked that on the institutional plane, it was thanks to this organization that the dreams of the Czech side about the formation of a truly strong entity, able to reform the film business in the spirit of controlled economy, came true. Its relation to the former film associations and unions, as well as the development of the Czechoslovak cinematography in the early post-war period, were much smoother than it might seem at first sight. A proof to this effect is the surprising personnel continuity (above all in the figure of Emil Sirotek), or the development of many specific projects promoting Czech film-making and culture. From a certain angle of vision, the Bohemian-Moravian Film Union thus represented a culmination of the endeavours of the First-Republic self-regulation bodies, and at the same time, in many respects it prepared the soil for the nationalization of the Czechoslovak cinematography.